ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 1
DIMANCHE
1er MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 235

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.324 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.324

ՄԱՆՈՒԿԸ, ՎԵՐԵԼԱԿՆ ՈՒ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ

Գրեց՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից յետոյ, Ֆրանսայի թատերական գրականութեան մարզում, երեւան եկան ֆրանսագիր երեք հեղինակներ: Նրանցից առաջինը՝ Արթիւր Ադամով Կովկասահայ էր, երկրորդը՝ Էօժէն Իոնէսքօ Ռումանացի եւ երրորդը՝ Սամուէլ Պէքէթ Իրլանտացի: Նրանք թէ հոգեբանութեամբ եւ թէ ոճով միանգամայն տարբեր զգայնութիւնների տէր լինելով հանդերձ, բանաստեղծական ու անհեթեթ մի միջավայրի մէջ, ներկայացնում էին յետ պատերազմեան տարիների՝ Նորաստեղծ պայմաններում ապրող, «տեղահան» եղած մարդուն: Նրանց ստեղծած թատրոնը, ընդամէնը մի քանի տարուայ ընթացքում, յեղաշրջեց ոչ միայն Ֆրանսայի այլեւ միջազգային թատերական գրականութեան զարգացման ընթացքը: Հեղինակներից վերջինը՝ Պէքէթ, 1969 թուին արժանացաւ Նոպէլեան մրցանակին. երկրորդը՝ Իոնէսքօ, 1970 թուին մուտք գործեց Ֆրանսայի Ակադեմիան ու անմահների շարքում գրաւեց իրեն յատկացուած աթոռը. իսկ առաջինը՝ Ադամով, երկարատեւ հիւանդութիւնից յետոյ, անձնասպան եղաւ միեւնոյն տարուայ գարնանամուտին: Ադամովի թատրոնը չըմբռնուած, թերագնահատուած, անիրաւօրէն մոռացութեան մատնուած ու անմշակ մնացած մի հարուստ դաշտ է:

Արթիւր Ադամով (Յարութիւն Ադամեան) զաւակն էր Բաքուի նաւթային հորերի աչքառու բաժնետէր շուշեցի Սուրէն Ադամեանի եւ Լոլա Բահաթուրեանի: Ծնուել էր 1908 թուի Օգոստոսի 23-ին Կիսլովոդսկ, ուր Ադամեանները անց էին կացնում ամրան օրերը: Յարութիւնի մեծ-մայրը՝ Եկատերինա Բահաթուր, թէ նախասովետական շրջանում եւ թէ յետոյ, Կովկասի մէջ ճանաչուած թատերագիր էր: Մանկան ծննդեան տարում, անուանի ճարտարապետ Գաբրիէլ Տէր-Միքայէլեանի յատակագծով, Բաքուի մէջ կառուցուեց Ադամեան եղբայրների եկամտաբեր տունը: Ադամեան եղբայրների ժառանգութեան շուրջ ծագած դէպքերը ժամանակին իրենց արձագանգն էին գտել Շիրվանզադէի «Քաոս» վէպի մէջ: Նորակառոյց շէնքի առաջին յարկը յատկացուած էր ընկերութեան գրասենեակներին, իսկ վերին յարկաբաժիններում ապրում էին Ադամեանները: Շէնքը ձեւաւորուած էր արդի եւրոպական յարմարութիւններով եւ նրա կենտրոնական աստիճանները օժտուած էին վերելակով: Հէնց այդ աստիճանների վրայ եւ վերելակի մէջ էր, որ փոքրիկ Յարութիւնը ականատես եղաւ սարսափահար հայ ապաստանեալներին, որոնք Բաքուի մէջ ծագած բախումների բերումով, ներխուժել էին Ադամեանների ապարանքը:

Ահաբեկուած այդ ապաստանեալների հայեացքը եւ ապա հօր՝ Սուրէնի նկատմամբ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան կողմից կատարուած մահափորձից ծնուած սարսափն ու փախուստը, ապագայ թատերագրի երկերի խորհըրդաւոր տառանցքների, ապրումների եւ խմաստի մասն են կազմում: Ադամովի «Ներխուժում» (1949), «Մեծ ու փոքր փոփոխութիւններ» (1950) ու «Բոլորն ընդդէմ բոլորին» (1952) խաղերի մէջ, արձագանգ են գտել մանկութեան տարիներում անմեղօրէն ապրուած այդ զօրեղ տպաւորութիւնները:

Ադամեանները Եւրոպա են անցնում 1914 թուին: Սովետական կարգերի հաստատումով, 1918 թուին Կովկասի մէջ, ազգայնացւում են նաւթային հորերը: Սուրէն Ադամեանը կորցնում է իր հիմնական հարստութիւնը եւ Եւրոպայի մէջ, խաղախաղի սեղանների վրայ, կարճ ժամանակում տանուլ է տալիս նաեւ ունեցուածքի մնացորդն ու անձնասպան է լինում 1933 թուին: Ադամովի փոքրածաւալ գլուխ-գործոց՝ «Այնպէս ինչպէս որ էինք» (1953) խաղը, պատմում ու պատկերում է «ժամանակի մէջ կորած», իբրեւ մանուկ ապրած, այդ օրերը:

Արթիւր Ադամովի մշակած գրականութիւնը՝ «Խոստովանանք» (1946), «Մարդը եւ Մանուկը» (1968), «Ես... Նրանք...» (1968) եւ թատրոնը սկսեալ՝ «Յարերդութիւն» (1947), «Փրոֆեսէօր Թարան» (1951), «Փինկ Փոնկ» (1955)(1) խաղերից մինչեւ «Մեռած հոգիներ» (1958), «71-ի Գարունը» (1960), «Off Limits» (1968) ու «Եթէ ամառն վերադառնար» (1969), խորապէս առընչուած են նրա խիստ իւրայատուկ կեանքի հետ: Ադամովի տողերը արդիւնքն են փախուստի, աքսորի, չքաւորութեան եւ ճամբաների մէջ ապրուած տարիների ճնշիչ մթնոլորտին:

Ադամովի թատրոնը եւ գրականութիւնը, միջազգային մասշտաբով, հայ ըՍփիւռքի կարեւորագոյն մշակութային ներդրումներից մէկն է, որը մինչ այժմ մնում է անճանաչ ու չընթերցուած: Հակառակ երկերի գեղարուեստական ու մըտաւոր բարձր մակարդակին ու խոր վերլուծումներին, Ադամովի գրութիւնները դեռ իրենց ճշմարիտ պատմական, հասարակական եւ գեղարուեստական արժանիքները չեն գրսեւորել: Այս խընդրում մեծ դեր է կատարել նաեւ ինքը հեղինակը: Նա յաճախ, տարբեր առիթներով, ժխտել է իր մշակած գրականութիւնը: Ընթերցողը հեղինակի նոր յառաջաբանների մէջ, հակադրուած ժըխտական ու բացասական կեցուածք նկատելով, անկարող է դառնում ըմբռնել, «ժամանակին» երկերի մէջ անկեղծօրէն արտայայտուած, խիստ կարեւոր ստեղծագործ աւիւնը: Ծայրայեղութեան, հիւանդագին աստիճանի հասած անկեղծութիւնը Ադամովի առաջին խոչընդոտն է: Նրա թատրոնը եւ գրականութիւնը ճշմարտապէս արժեւորելու եւ գնահատելու համար, հարկաւոր է յաղթահարել այդ խոչընդոտը: Զուր չէ որ նա, իր ժամանակակից ֆրանսագիր բանաստեղծներից, ամենաբարձրն է գնահատել Անթոնէն Արթոյին եւ Արմէն Լիւպէնին (Շահան Շահնուր), որոնց մօտ եւս, իրենց նկատմամբ ցուցաբերած անկեղծութիւնը միեւնոյն հիւանդագին աստիճանին է հասել(2):

Ֆրանսայի արդի մտաւորականութիւնը, յատկապէս գրականութիւնն ու թատրոնը, շատ բան կը պարտին Ադամովին: Նրա թարգմանութիւնների, վերլուծական գրութիւնների ու ռատիօհաղորդումների միջոցով էր, որ գերմանական գրականութիւնից՝ Պուխնէր, Քլայսթ, Ռիլքէ, Քաֆքա, Քայզըր, Ֆրիշ ու Փիսքաթոր, ռուսական գրականութիւնից՝ Կոկոլ, Տոսթոյեւսկի, Կոնչարով, Չեխով, Կորքի ու Լեսկով, անգլիական գրականութիւնից՝ Մարլօ ու Կէյ, ամերիկեան գրականութիւնից՝ Մելուիլ, եւ հիւսիսի գրականութիւնից՝ Սթրինդպէրկ ու Հոլպէրկ, ներկայացուեցին Ֆրանսայում: Յոյժ կարեւոր մշակութային քայլ պիտի համարել նաեւ, 1938 թուին Ադամովի կողմից առաջին անգամ թարգմանուած, Քարլ Կուստաւ Եունկի «Եսը եւ ենթագիտակցութիւնը»: Ըստ վկաների ու պահպանուած փաստաթղթերի, Ադամովն էր որ հակառակ իր աննպաստ պայմաններին ու չքաւոր վիճակին, 1946 թուին Անթոնէն Արթոյի օգտին ձեռնարկ ու աճուրդ կազմակերպեց, եւ ազատագրեց նրան Ռոտէզի հոգեբուժական հիւանդանոցից, որպէսզի խելագար համարուած արուեստագէտ բանաստեղծը, մինչեւ կեանքի վախճանը, համեմատաբար աւելի բարենպաստ պայմաններում ապրել ու իր ներաշխարհն արտայայտել կարողանայ(3):

Ֆրանսական գրականութեան հոլովոյթի մէջ, անհնար է ըմբռնել Ադամովին, եթէ նկատի չառնուի նրա հոգեբանութեան ատաղձը, որը խմորուած է քսաներորդ դարու առաջին ցեղասպանութեան, տեղահանութեան եւ յետ պատերազմի՝ յեղափոխութեան օրերին: Ժամանակին ընդհանրապէս սահմանափակ ապրումներ շօշափող երկեր համարուած Ադամովի գրութիւնները, ներկայիս իրենց բովանդակութեամբ, մտահոգութեամբ ու գրական մակարդակով, շատ աւելի ընդհանրական եւ այժմէական են կարող համարուել, քան երբեւէ:

Հակառակ այն պարագային, որ Արթիւր Ադամով Ֆրանսա էր հաստատուել սկսեալ 1924 թուից, 1957 թուին էր միայն, որ իր «Փաօլօ Փաօլի» (1955) թատերգութեան բեմադրութեան օրերին, օրինապէս Ֆրանսայի քաղաքացի համարուեց:

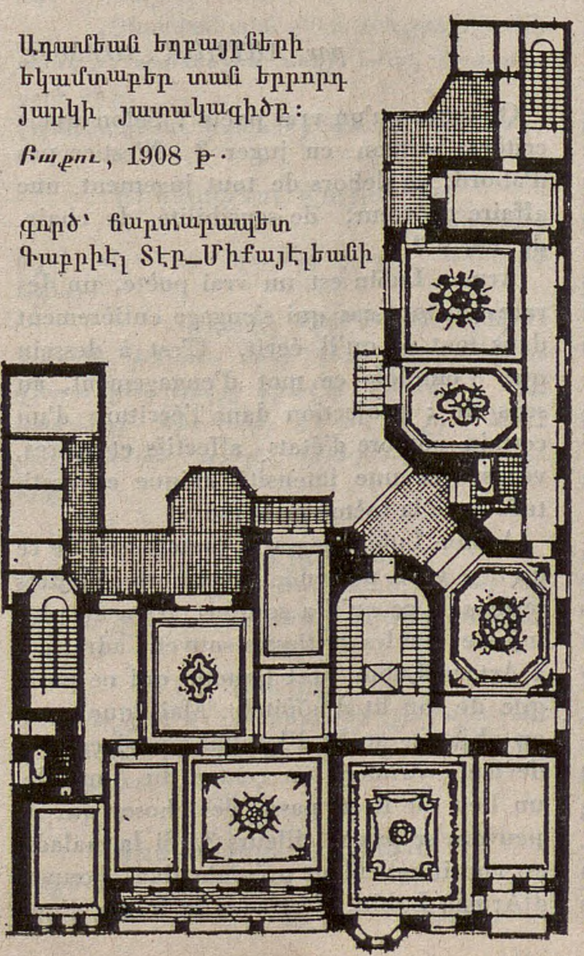

Ադամեան եղբայրների եկամտաբեր տան երրորդ յարկի յատակագիծը:
Բաքու, 1908 թ.

գործ՝ ճարտարապետ Գաբրիէլ Տէր-Միքայէլեանի

(1) Կրկին բեմադրուելու է Comédie Française-ի ծրագրի մէջ, 1998 թուի Մարտ 10-ից մինչեւ Ապրիլ 12, Théâtre du Vieux Colombier:

(2) Տես՝ այս «*Միտք եւ Արուեստ*»ի մէջ Ադամովի ֆրանսերէն յօդուածներն ու անտիպ նամակները:

(3) Տես՝ «*Յառաջ*», «Ներկան եւ բացական», 1995, Յուլիս 6:

d'Arthur Adamov à et sur Armen Lubin

NDLR.— Les lettres adressées à Armen Lubin ainsi que les articles le concernant font partie des archives d'Armen Lubin qui sont en notre possession.

1er *Août* 1946

Cher Monsieur,

Ce mot simplement pour vous remercier d'avoir écrit vos poèmes. Il y en avait que je ne connaissais pas encore, vous en avez modifié d'autres, toujours à leur avantage, cela m'a frappé.

Vraiment, il y a dans votre poésie quelque chose de si inventif, de si profondément vrai, qu'il faut être une brute pour n'être pas touché. Nous sommes quelques uns à nous réciter vos vers. Ceux-là surtout :

«...Par les novembres pluvieux
un chien, savant, chien immense
fait des comptes mystérieux...
Il compte, il compte, il recommence»...

De tout cœur, merci.

Votre
ADAMOV

Je vous envoie ci-joint, un texte que nous avons rédigé avec Thomas, nous répondons à une enquête absurde que sans doute vous n'avez pas suivi.

LES BRULOTS DE LA PEUR
L'enquête d'*Action* sur la littérature dite «noire» (*Faut-il brûler Kafka?*) a mis en effervescence tous les intellectuels, «ces esprits avertis que la fermeté de leur vocation met à l'abri de toute faiblesse» (Caillois, sic). On ne les savait quand même pas si dociles à l'aiguillon, si pressés de répondre présent à la Bêtise. Il est vrai qu'il ne sagissait pas seulement ici de bêtise. La question était en quelque sorte soufflée à qui la posait par la confusion même de l'époque. C'est ce qui justifie cette protestation.

Certains esprits honnêtes ont cru bon d'intervenir décemment au nom de la liberté de l'écrivain. La liberté de l'écrivain n'a rien à voir avec le fait qu'on brûle ou ne brûle pas une œuvre écrite. C'est là une mesure tactique, politique, policière, étrangère à tous les débats de l'esprit et même à leurs hautes manifestations journalistiques. Le: «faut-il brûler» fait alors place à la consigne: «J'anéantis le témoin».

Si naïve et si oiseuse qu'elle soit, la question ainsi posée révèle un état d'esprit d'autant plus alarmant qu'elle n'affecte pas seulement un clan ou un parti, mais la conscience ou l'inconscience de tous. En un point précis: *la peur*, se retrouvent tous ceux qui ne peuvent plus ●►

marcher qu'en troupeau. De toutes les données de l'esprit auxquelles l'homme a pu croire, de tous les faits auxquels il ne comprend rien, il ne reste que la peur : la peur de l'informe, la peur de ce qui n'a pas de langage et invente son langage, la peur de la défensive comme de l'offensive spirituelle. A l'homme menacé dans son être par une interrogation sans mesures, et de ce fait salué malade et relégué comme tel, s'oppose, non pas l'homme sain, mais le malade avili par la peur, qui lui fait voir une illusion de norme, alors que toute norme depuis longtemps est soustraite de la vie. Reconnaître la maladie — au sens où l'on reconnaît un état — c'est accomplir une révolution sans la quelle toute révolution de conscience sociale n'est qu'une leurre. Il est certes infiniment plus facile d'isoler les rares, très rares hommes qui ont fait cette révolution en eux, et de les présenter comme des cas particuliers dont, par bonheur, l'isolement réduit la nocivité. A cet égard, l'étiquette de «littérature noire», si commode pour recouvrir dans la confusion des éléments totalement disparates, constitue une invention aussi sommaire que malhonnête. Il faut être atteint de cécité et d'imbécillité pour confondre la noirceur d'une certaine littérature plus ou moins existencielle et la nuit éblouissante de Kafka. Les tendances qui constituent actuellement la littérature dite «pessimiste» sont, sans nulle invention, l'affligeante survie d'un naturalisme du découragement. Cette atmosphère grise —non pas noire— de déception sûrie, que le public se félicite toujours de reconnaître avec facilité, n'a rien de commun avec l'impitoyable effort de ceux qui font crouler nos murs sur la vraie nuit. Il est pour le moins abusif de demander aux hommes que les décombres écrasent des assurances contre les dégâts.

S'il faut déplorer quelque chose, c'est que la grande tentative poursuivie à travers Kleist, Lautréamont, Dostoïewsky, Nietzsche, Rimbaud, Kafka, pour ne citer que quelques noms, n'aie pas abouti au furieux et total nettoyage d'un monde reconnu par eux comme infectieux parce que larvaire au milieu d'une conscience indéfiniment ridiculisée.

ARTHUR ADAMOV
RENÉ ALLEAU
ANTONIN ARTAUD
ANDRÉ BRETON
CAMILLE BRYEN
MICHEL FARDOULIS-LAGRANGE
GEORGES LAMBRICHS
EDOUARD LOEB
JEAN MAQUET
GEORGES RIBEMONT-DESSAIGNES
MARTHE ROBERT
HENRI THOMAS

Le 25 Mai 1949

Cher Armen Lubin,

Il y a longtemps que je veux vous écrire pour vous dire combien j'ai aimé les derniers poèmes de vous que j'ai lus, notamment celui (je ne me souviens plus du titre) qui se termine par : «et toujours cela formait un angle aigu».

Une revue arménienne écrite en français «Wostan», insiste beaucoup pour que je lui donne un article sur vous. Je sais que votre «patriotisme» est à peu près semblable au mien mais ces gens sont gentils, et je crois qu'ils aiment réellement vos poèmes. C'est pourquoi je vous demande à mon tour de bien vouloir consentir à ce que j'écrive l'article qu'ils attendent.

Je voudrais surtout citer des poèmes et en particulier «La note» avec son renvoi: «Un chien savant, chien immense etc...» et aussi dire les raisons de mon admiration pour vous.

Vous êtes de tous les poètes vivants que je connaisse à peu près le seul dont la poésie soit entièrement réinventée.

On me demande aussi de parler de vous à la radio, et peut-être pourrai-je également écrire un article dans «Combat».

Vous seriez très aimable de me donner quelques renseignements (je m'excuse) sur votre vie. Juste quelques lignes que les gens de Wostan me demandent: livres publiés, même en arménien, dates etc...

Il va sans dire que je ne m'étendrai pas là-dessus.

Ecrivez-moi, je vous en prie, par retour de courrier (car j'ai déjà beaucoup tardé et on me presse).

Avez-vous eu dernièrement des nouvelles de Thomas. J'ai reçu de Corse une lettre, il y a quelques jours.

Votre santé ?

De tout cœur
ARTHUR ADAMOV

Arthur Adamov chez Marthe Robert
15, rue Jacob, Paris 6ème.

A. Adamov
5, Passage de la Petite Boucherie,
Paris 5ème

Le 23 Novembre 1949

Cher Armen Lubin,

Je voudrais vous écrire une longue lettre et vous dire combien la vôtre m'a touché (je ne suis pas prêt d'oublier votre vision de l'incendie des Landes, et le recul du feu devant votre sana) mais je suis incapable ces temps-ci de rédiger une lettre. Excusez-moi.

J'ai fait une émission sur vous et votre poésie. Je n'en suis guère content (et je n'aime pas la radio non plus) mais j'aurai au moins parlé de vous, dit une fois de plus pourquoi vos poèmes me bouleversent. J'en ai encore lu d'autres ces temps-ci, et c'est toujours le même espace douloureux que je retrouve.

Mon émission passe Samedi (26 XI 49) à un moment donné entre 22h45 et 23h15 sur la chaine nationale. Je vous le dis car je pense que cela vous fera plaisir de l'entendre.

Comment vous sentez-vous ?

De tout cœur
Votre
ARTHUR ADAMOV

UN POETE

ARMEN LUBIN

Lorsque Armen Lubin (Chahan Chahnour) publia: «Fouiller avec rien» et «Le Passager clandestin», il aurait dû devenir évident pour tous les esprits perméables à la réalité de la poésie qu'un vrai poète venait de se faire entendre. Ces deux plaquettes de vers possèdent une simplicité, une vérité qui déconcertent à une époque où, trop souvent, la poésie n'est qu'un jeu, une activité dérisoire se mouvant dans la vanité de l'abstrait.

Certes, l'œuvre d'Armen Lubin ne développe pas un chant d'une ampleur, solennelle au bord de l'indicible; elle ne tend pas vers la cime du lyrisme qui se situe —on ne le répétera jamais assez— au point d'intersection de la poésie et de la métaphysique. Toutefois, on peut dire, en reprenant les paroles de R. de Renéville à propos de Léon-Paul Fargue, qu'il n'est pas un poème d'Armen Lubin qui ne constitue une interrogation sur le mystère essentiel de l'homme, un gémissement de la conscience à la fois engagée dans une vie qui la limite et promise à une mort qui l'angoisse.

Contraint, depuis des années, à l'existence étouffante des hôpitaux, Armen Lubin n'exprime la plupart du temps dans ses vers que ce qu'il a vécu et souffert personnellement. Mais il l'exprime de telle manière que les moindres événements, les plus humbles rencontres acquièrent une réalité objective, baignant dans une lumière d'où ils sortent «autres».

Sa poésie est une biographie invisible.

L'habitude n'a pas de prise sur la vision d'Armen Lubin. Il ne peut parler sans que chacune de ses paroles ne nous apparaisse neuve, forte d'une vie personnelle et intense. Le monde visible dans la poésie d'Armen Lubin est méconnaissable comme la face d'un lieu transfiguré par la nuit. Pour Lubin, qui vient sans cesse hanter l'ombre de l'inconnu, chaque objet est un creux révélant le mystère de l'inférieur obscur de lui-même.

Armen Lubin possède le don de la métaphore qui est le don essentiel du poète:

...«L'Hôtel Lux scintillait derrière son échafaudage
Fait les trois-mâts nocturnes, il quitte son trottoir...
...Lux trahi par tant de poutres en forme de croix...».

Cet hôtel quelconque de souteneurs et de filles, soudain, c'est un grand navire balotté dans la nuit.

Armen Lubin peut parler de n'importe quel spectacle banal; il se dépouille de sa banalité. Il peut employer les mots les plus communs, les moins propres à faire surgir la poésie; elle surgit :

«Tu jouis d'être enfin ton propre locataire
Regard ouvert dans les ténèbres, ouvert pour soi-même...»

Ou encore:

«...O amour,
Dans les creux des maisons c'est bien toi qu'attendais le jour et son approbre».

Cela est vu, rugueux, et âpre comme du bois.

De tous les poèmes d'Armen Lubin, celui que j'estime le plus est «La Main soumise». Peu de poètes ont exprimé avec une telle douloureuse fidélité l'angoisse que fait naître le printemps dans l'homme, malheureux ou malade, qui ne peut se réjouir avec lui:

«C'est un rideau d'hôpital que le vent balance
Pour le cas où le sang versé réclamera vengeance.
Mais le sang reste en-deça de la fenêtre tarée
Tandis que le printemps reste au-delà...».

D'une poésie absolument authentique, sans réminescences, où ne traînent jamais «des airs» déjà entendus et où non seulement la vision mais aussi l'expression est réinventée, l'œuvre d'Armen Lubin n'occupe pas la place qu'elle mérite dans les lettres françaises contemporaines, place que demain, j'en suis sûr, elle acquerra.

ARTHUR ADAMOV

«L'Avenir» (Abaka)
2 *Mai* 1945

UNE POESIE REINVENTEE

L'ŒUVRE D'ARMEN LUBIN

par ARTHUR ADAMOV

Qu'est-ce qu'un vrai poète ? Selon quels critères peut-on en juger ? N'est-ce pas d'abord, en dehors de tout jugement, une affaire de cœur, de sensibilité, de chair, de nerfs ?

Armen Lubin est un vrai poète, un des rares en tout cas qui s'engage entièrement dans tout ce qu'il écrit. C'est à dessein que j'emploie ce mot d'engagement, au sens de : projection dans l'écriture d'un certain nombre d'états affectifs et autres, vécus avec une intensité unique et restitués avec la même intensité.

Armen Lubin ne parle jamais que de ce qu'il a vécu personnellement, en d'autres termes de ce qu'il a souffert. Rien de plus injuste que les critiques souvent adressées à Armen Lubin, «cet homme qui ne parle que de son lit d'hôpital». Mais que peut-on objecter au lit d'hôpital quand celui-ci devient vraiment un centre du monde, un lieu où il se passe des choses qui ne peuvent se passer ailleurs ? Si la maladie est continuellement présente dans l'œuvre d'Armen Lubin, c'est sous la forme d'une douleur qui n'est pas seulement celle du corps ou de l'âme ou de n'importe quoi, mais qui est la douleur d'être.

«La seule réalité qui s'impose à nous, est une réalité insoutenable, absurde et parfaitement inutile... Lors que l'homme devient réel... alors les bêtes malfaisantes valent exactement les bêtes bienfaisantes. Il n'y a qu'une seule chose qui compte, la bête, c'est-à-dire la vie. Le mal, c'est l'éclosion à la vie»(1).

Ce qui tout d'abord frappe dans cette œuvre, c'est la réinvention d'un espace, les rapports et les proportions des objets, leur déformation et la déformation du mouvement. Peu importe, qu'Armen Lubin ait été amené à cette vision par les longues stations qu'il doit et doit toujours supporter sur les lits plats des hôpitaux. Ou plutôt si, cela importe beaucoup. N'est-ce pas cette singulière «situation» qui lui a permis d'écrire:

Ainsi s'épanouissent dans un espace réduit
Des liserons fantaisistes et des capucines
Et aussitôt l'espace cesse d'être réduit(2).

La poésie d'Armen Lubin, c'est la conscience du prisonnier, enfermé, limité, borné; et pour qui le temps et l'espace ne sont plus des concepts mais des choses à réinventer :

Dépassé le barrage, je m'appelle aujourd'hui
Moi qui m'appelai jusque-là hier;
La lame des profondeurs s'échappe, très claire...(3).

Temps, espace, mort, ces trois choses sont toujours inséparables. La vieille idée qui torture les hommes tient précisément à cette trinité mystérieuse. Que le temps et l'espace continuent à être quand la mort rend impossible de le concevoir c'est là un thème qui n'est pas près d'être épuisé. Armen Lubin y a puisé comme tant d'autres.

Frustré de la vie extérieure dite normale, privé des petites consolations qui amenuisent si bien le temps et les fragments, Armen Lubin restitue aux moindres gestes, aux moindres actes qui entourent sa vie infirme le caractère solennel propre aux cérémonies.

L'usage du mot «procès» fait par Kafka a attiré notre attention sur l'autre sens de ce mot au caractère inexorable et qui révèle ses liaisons secrètes avec la justice. Le «processus» d'une maladie, n'est-ce pas l'image d'une accusation, d'un plaidoyer, d'un acquittement, d'une condamnation. C'est bien ainsi que le ressent Armen Lubin, à la fois témoin et accusé en sursis. Mais l'idée de justice ou d'injustice qui s'attache nécessairement à la fatalité d'une maladie n'est-elle pas liée aussi profondément à l'image d'un payement dont les lois échappent à la compréhension puisqu'on ignore qui bénéficie du payement et pourquoi on paye.

Mais il ne faudrait pas conclure de cela qu'Armen Lubin écrive de la «poésie philosophique». Il est au contraire, un de ceux qui font le mieux éclater l'inanité de toute explication en matière poétique:

Quand reviennent porteurs de lances
Les novembres pluvieux
Un chien savant, chien immense
Fait des comptes mystérieux.
Il compte, il compte, il recommence
Tous les chagrins s'appellent absence
Les chagrins porteurs de lances(4).

Ici, toute tentative de commentaire ne parvient jamais qu'à effleurer la surface. La confession devenue invisible, les pensées précises qu'elle a fait naître, rentrent dans l'ombre. Il ne reste plus que des signes indéchiffrables, de grandes figures mystérieuses qui s'imposent dans l'ignorance.

---

(1) *Revue* 84, *juin* 1949.
(2) et (3) *Revue* 84, *n°* 2, 1947.
Armen Lubin est un poète d'origine arménienne, venu jeune en France et que depuis plusieurs années une tuberculose osseuse immobilise.
(4) *«Le passager clandestin»*, *Ed. Gallimard.*

«Combat»
18 *Août* 1949

ԵՍ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՄ(*)

Արթիւր Ադամով

Արթիւր Ադամով

Անձինք՝

- Փիէ–Նուար Հայրը
- Փիէ–Նուար Մայրը
- Ժանno
- Ցիսնապետ Վայրաչու
- Ա. Վայրաչու
- Բ. Վայրաչու
- Ա. Ալժերացի
- Բ. Ալժերացի
- Անգլիացի Լրագրող Մը (Ազատական)
- Ուրիշ Անգլիացի Լրագրող Մը (Նուազ Ազատական)

Ալժէ. Մայիս 1958: Ուրիշ խօսքով՝ «յեղափոխական» պահերը:

Ա. ՏԵՍԱՐԱՆ

Ալժէի մէջ, փողոց մը: Փիէ–Նուար ընտանիքը կը պտըտի: Բաղկացած է՝ Փիէ–Նուար Հօրմէն, Փիէ–Նուար Մօրմէն եւ անոնց որդին՝ Ժաննոյէն, որ հպարտօրէն վայրաչուի նման ծպտուած է: Մայիս 14–ին կամ 15–ին:

Փիէ–Նուար Հայրը
Ժաննօ, մամա՛ արդէն քեզի ըսաւ, չէ՞, որ վաղը ծովափ պիտի երթանք: Վերջապէս, այսպէս պտըտելով ուրախ պէտք է զգաս. ամէն մարդ քեզի կը նայի, ամէն մարդ քեզ կը հաւնի...

Ժաննօ
Փիէրոյին նման, կարմիր պէրէ մը կ'ուզեմ:

Հայրը
Կ'ուզես ու կ'ուզես... Ես ալ շատ բաներ կ'ուզեմ:

Փիէ–Նուար Մայրը
Այլեւս, ոչ մէկ տեղ չե՛ս գտներ, այդ կարմիր պէրէներէն:

Ժաննօ
Հարկաւ, որովհետեւ մինչեւ Մայիս 13 սպասեցիք եւ բոլոր տղաները, մինչ այդ, իրենց կարմիր պէրէները գնեցին...

Հայրը
(խիստ)
Կանանչ պէրէն ալ Ֆրանսական պէրէ է, Ժաննօ՛:

Պիստակ ծախող Ալժերացի մը կ'անցնի: Անցած ատեն, շալկած կողովը ակամայ կը քսէ Փիէ–Նուար հօր արմունկին:

Հայրը
Հո՛ս նայէ տեսնեմ: Կրնաս ուշադիր ըլլալ չէ՞, երբ ապրանքովդ կը շարժիս:
(Ալժերացին չի պատասխաներ)
Չե՞ս լսեր. քեզի կը խօսիմ: Թերեւս ֆրանսերէ՞ն չես հասկնար:

Ալժերացին կանգ կ'առնէ եւ անխօս կը մնայ: Վայրաչու Տասնապետ մը երկու Վայրաչու Զինուորականներու հետ կ'անցնի:: Անոնք ալ կանգ կ'առնեն:

Հայրը
Եթէ ֆրանսերէն չես գիտեր, ե՛ս, ե՛ս քեզի կը սորվեցնեմ...
(կը մօտենայ)

Մայրը
(խնդալով)
Երբ քու պապադ բարկանալու սկսի...
(պզտիկ հրացանը ուսին դրած՝ «Մուսուլման»–ը թիրախ առնելով)
Եւ Թա՛ք:
Մայրը կը ծիծաղի. հայրը կը «տանջէ» «Մուսուլման»–ին:

Ցիսնապետ Վայրաչու
(Փիէ–Նուար Հօր մօտենալով)
Կը խնդրե՛մ, այս մուսուլմանին հանգիստ ձգեցէք:

Հայրը
(Փրփրելով)
Ի՞նչ... Դո՞ւք, ի՛նչ...

Ա. Վայրաչու
Ձեզի ըսինք, որ այս մուսուլմանին հանգիստ ձգեցէք:

Հայրը
Այս աղտոտը փոքրիկին հրեց եւ կ'ուզէք որ հանգի՞ստ ձգեմ... Ինչ է, հիմա տեղացինե՞ն կողմը բռնելու անցաք:

Մայրը
Այո՛, ճիշդ է, Պարոն զինուորական, այս զզուելին Ժաննոյին հրեց:
(Ցիսնապետը կը ժպտի, «Պարոն Զինուորական»ի տխտղոսէն շոյուած)

Ա. Վայրաչու
Մենք մասնաւոր հրահանգներ ստացած ենք: Վերջ, այլեւս մուսուլմանները չենք նեղացներ: Մայիս 13–ը, կը հասկընա՞ս:

Բ. Վայրաչու
(խնդալով)
Մայիս 13–էն ի վեր, եղբայրացած ենք:

Մինչ այդ Ալժերացին կ'անհետանայ:

Հայրը
(ուսերը բարձրացնելով)
Եղբայրացած... Եղբայրացած...

Մայրը
Զգէ՛, Անաթոլ:
(Ցիսնապետին շատ քաղցրաբարոյ)
տեսէ՛ք, Ժաննոյին ձեզի նման հագցուցած ենք:
(Ժաննօ զինուորական բարեւ մը կու տայ)

Ցիսնապետ Վայրաչու
(Մեղմացած)
Այո՛, այո՛, կը վայելէ քեզի, անուշիկ տղայ:
(Հօրը, շատ քաղաքավարի)
Պարո՛ն, թերեւս ձեզի հետ քիչ մը խիստ վարուեցայ, բայց գիտէ՛ք, մեր մօտ՝ հրահանգը՝ հրահանգ է. եւ ճի՛շդ ժեներալին նման, այժմ, մենք ալ կ'ընդունինք...

Ա. Վայրաչու
Եւ արդէն կը պատրաստենք Ժեներալ տը Կօլի առջեւ տարուելիք արարողութիւնը...

Մայրը
Օ՜հ, այդպէ՛ս, Ժեներալին քաղաքականութիւնն է ուրեմն: Ցետոյ, սպասելով որ Ժեներալը...

Ցիսնապետ Վայրաչու
Թերեւս...
(Ժպտելով)
եւ առանց քինախնդրութեան, Պարո՛ն եւ Տիկի՛ն:
(Նշան կու տայ իր մարդոց. բոլորը կը հեռանան)

Հայրը
Ասո՛նց նայէ...

Մայրը
Ի՞նչ ասո՛նց նայէ: Նորէն ալ, մեզի պաշտպանեցին: Միտքդ բեր Քազպան, փչաթելերէն առաջ...

Հայրը
(ճակատը թաշկինակովը սրբելով)
Ե՛ս, ես Ֆրանսացի եմ. յետոյ ալ չեմ սիրեր որ մեզի նային այնպէս ինչպէս աս նայեցաւ: Չեմ հանդուրժեր, տառը չեմ դիմանար:

Բ. ՏԵՍԱՐԱՆ

Ալժէի մէջ Ռէվիկօ փողոց: Ոչ շատ հեռու ոստիկանական հանրակառք մը, սակայն անտեսանելի: Վայրաչուները Ալժերացիներ կը փնտռեն Մայիս 16–ի ցոյցին համար: Ֆրանքեւմուսուլման եղբայրութեան համար կ'արժէ քիչ մը ջանք թափել:

Ա. Վայրաչու
(Բեմի վրայ գտնուող միակ Ալժերացիին, որ առաջին տեսարանի մէջ արդէն երեւցած էր)
Դո՛ւն, ի՞նչ գործ ունիս հոս: Թերեւս, դեռ չես իմացած որ Ժեներալ տը Կօլը դիմաւորելու կ'երթանք:
(Ալժերացին գլխով ժխտական պատասխան կու տայ)
Ուրեմն, հիմա տեղեակ ես:

Բ. Վայրաչու
Մեզի հետեւի՛ր, դէպի բեռնակառք:

Ա. Վայրաչու
Անձնաթուղթդ:
(Ալժերացին անշարժ կը մնայ)
Անձնաթուղթդ, ըսի: Ֆրանսերէ՞ն չես հասկնար, թերեւս:

Բ. Վայրաչու
Եթէ ուզես քեզի դաս մը կու տանք:

Ցիսնապետ Վայրաչու
(վրայ հասնելով, իր մարդոց)
Ի՞նչ գործի վրայ էք: Ի՞նչ է, կարծէք Մայիս 13–ը չկայացաւ:
(երկու վայրաչուները կ'անշարժանան: Ցիսնապետը Ալժերացիին կ'ուղղուի)
Մի վախնար: Վերջ: Ներկայիս բոլո՛րս ալ Ֆրանսացի ենք, բոլո՛րս ալ եղբայր: Ժեներալը կը ճանչնա՞ս:
(Ալժերացին չի հակազդեր)
Մեզի հետ բեռնակառք բարձրացիր եւ յետոյ Ժեներալի՛ն դիմաց քեզի կը վերադարձնենք անձնաթուղթդ:
(նշան կ'ընէ իր մարդոց, հասկցնելով՝ թուղթը առէք եւ զինք տարէ՛ք: Ու կը հեռանայ)

Ալժերացին անձնաթուղթը կը հանէ, բայց յանձնելու կը տատամսի:

Ա. Վայրաչու
(անձնաթուղթը խլելով)
Կը վերադարձնենք թղթիկդ:
(թուղթը քննելով)
Մուհամմա՛տ. նորէն ուրիշ մը:

Բ. Վայրաչու
(խնդալով)
Եթէ ետ չվերադարձնէինք, անկասկա՛ծ, դուն քեզմով հպարտ պիտի չզգայիր:

Ա. Վայրաչու
Եւ դուն քեզի Լոտի պիտի գտնէիր...

Բ. Վայրաչու
Հո՛ն, շա՛տ կը զուարճանան:

Ա. Վայրաչու
Բայց ինչպէս որ Ցիսնապետը ըսաւ. հիմա ամէնքս ալ Ֆրանսացի ենք: Ո՛չ մէկ տարբերութիւն: Ֆրանսակա՛ն Ալժերիա:

Բ. Վայրաչու
Սակայն գիտցիր որ երբ Ֆրանսացի ես, պէտք է որ արագ շարժիս:
(վայրենաբար զինք կը հրէ)

Ա. Վայրաչու
«Կեցցէ՛ Ժեներալ տը Կօլը» երբ պոռան, դուն ալ անոնց հետ կը պոռաս: Հասկըցա՞ր:

Բ. Վայրաչու
Եւ կեցցէ՛ Ֆրանսա՛ն:

Ալժերացին անշարժ կը մնայ: Երկար դադար:

Ա. Վայրաչու
Ինչո՞ւ տեսակ մը կը նայիս մեզի: Ես, ես չեմ սիրեր երբ սապէս մեզի նային:

Ցիսնապետը կը վերադառնայ ու նշան կ'ընէ իր մարդոց. անոնք կը տնտնան, ժամանակ կը կորսնցնեն: Վերջապէս կը հնազանդին իրենց գլխաւորին ու Ալժերացին կը տանին:

Գ. ՏԵՍԱՐԱՆ

Քիչ մը ետքը: Ալժէի ուրիշ մէկ փողոցը, Ֆորում–էն ոչ շատ հեռու: Հեռուէն, ձայն մը կը լսուի՝ «Վայրաչուները ետ Փարիզ», բայց շուտով կը ծածկուի «Մարսէյէզ»ով: Ուժասպառ Ալժերացի մը, ցնցոտիներ հագած, նստած է մայթին վրայ: Երկու լրագրողներ կ'անցնին, ակներեւ երկուքն ալ Անգլիացի, շատ բացայայտօրէն Անգլիացի:

Ա. Լրագրող
Ինչ որ ուզես կրնաս ըսել, Հարրի. բայց զարմանալի է...

Lettres signées à Jean-Louis Barrault [1]

Le Samedi 18 Mai(2)

Cher Barrault,

Voici enfin les deux textes, l'admirable «Centre-nœuds» et les lettres de ménage. Choisissez avec Madeleine Renaud la lettre qui convient le mieux...

Asnie Besnard vous a cherché pour vous remettre les Cenci. Le texte est prêt. Je tâcherai de la joindre aujourd'hui pour qu'elle vous téléphone demain entre 1 et 2 heures. (Je me souviens que vous êtes chez vous demain dimanche, puisque Maria Casares devait vous appeler à cette heure-là), elle vous téléphonera, je pense.

Le Docteur Ferdière m'a télégraphié de venir chercher Artaud qu'il ramènerait le 26 — regroupement des malades de la Seine, que sais-je encore...— Je crois que ce sont là des inventions de Ferdière qui après avoir gardé Artaud pendant des années espérant tirer une gloire tant littéraire que médicale de la guérison du «grand poète» veut maintenant s'en débarasser à tout prix. Il nous le renvoie comme un colis...

L'idée qu'Artaud sera à Paris le 7 Juin m'est intolérable. Il n'est pas question qu'il assiste à la séance. Sans même parler des raisons «commerciales», et du choc que l'émotion pourrait lui causer, je ne le vois pas sans horreur en but à l'hybride curosité des «gens du monde». Non, cela est impossible. Certes, on pourrait lui expliquer qu'il ne saurait assister à la séance, mais que ces explications seront pénibles... Je voudrais tant éviter tout ceci...

Je vous demanderai d'écrire très vite à Ferdière (Paulhan l'a déjà fait, mais faites-le, de votre côté, voulez-vous, cela fera peut-être pression sur Ferdière) en le priant d'ajourner l'arrivée d'Artaud. Qu'il ne vienne pas avant le 7 Juin. Je sais que vous êtes très occupé, mais je vous prie au nom de l'amitié que vous avez pour Artaud, et que vous prouvez maintenant, d'écrire cette lettre. Merci.

Je ne suis guère sûr que nous aboutirons à convaincre Ferdière. Mais dans le cas où nous échouerions, nous aurions au moins la consolation de nous dire que nous avons tout fait...

Je vous demanderai aussi d'écrire à Blin pour le prier de venir absolument à Paris le 7. Je lui ai écrit, je lui ai envoyé deux pages des «Nouvelles Révélations de l'Etre» que seul lui ou vous pouvez lire.

Pour les autres acteurs tout semble bien aller. Dullin dirait aussi quelques mots sur Artaud et le théâtre. Je vous en parlerai de vive voix.

Les affiches et les invitations seront prêtes dans quelques jours.

En vous remerciant de tout cœur et en m'excusant de ce mot griffonné à la hâte...

Je vous téléphonerai demain.

A. ADAMOV

Adamov
4 rue Laplace 4
Odéon 93. 65.

Le 27 Janvier 1955

Cher Barrault,

Croyez que j'ai été très touché de la gentillesse que vous nous avez montrée, mais il ne nous était vraiment pas possible de nous entendre avec Madame Volterra. On ne peut rien contre l'insolence, la mauvaise foi, la bêtise qui se gonfle.

Ceci dit, je tiens, nous tenons à vous répéter combien nous regrettons de n'avoir su travailler avec vous, chez vous. Ce mot sans amertume puisqu'il se trouve que, miraculeusement, nous venons de nous entendre avec «Les Noctambules».

En espérant bientôt vous revoir dans d'autres circonstances, moins pénibles pour vous et pour moi.

De tout cœur
ARTHUR ADAMOV

Passage de la Petite Boucherie 5, VIe

Le 10 Février 1964

Cher Barrault,

Je voulais vous faire signe depuis longtemps pour vous demander votre avis sur les deux pièces : La Noce ... de Brecht et La Politique des restes ... de moi-même. Et puis, j'ai été très malade, et puis pour «mes affaires» j'ai dû aller en Belgique d'où je vous écris. Je reviens vers le 13 ou 14 et me précipite à l'Odéon. Je pense que vous serez encore là (avant Planchon) et j'aimerais vraiment savoir votre avis sur la possibilité du Théâtre de France ... et aussi vous demander deux places pour «Comme il vous plaira».

Furieux d'avoir raté Woyzeck etc... à la suite de mes ennuis et de déplacements. Je viens donc très vite vous voir à la sortie du spectacle ... et ... on causera.

Amitiés à Madeleine

Bien amicalement
ARTHUR ADAMOV

(1) © Collection Arby Ovanessian.
(2) 1946.

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԵՄԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ

Նոյեմբերի ընթացքին փարիզեան յայտնի թատրոններէն Noctambulesի եւ Studio des Champs-Elyséesի մէջ պիտի ներկայացուին ֆրանսագիր հայ հեղինակի մը՝ Արթիւր Ադամովի (Arthur Adamov) երկու գործերը։

Նոյեմբեր 6-ի երկուշաբթի օրէն սկսեալ ժամը 6-8 Նոքթանպիւլի մէջ պիտի խաղացուի՝ «La Grande et la petite manœuvres» անուն թատերգութիւնը՝ բեմադրութեամբ Jean-Marie Serreauի եւ Roger Blinի, որոնք նաեւստանձնած են գլխաւոր դերերը, իրենց կողքին ունենալով Ֆրանսուազ Մորհանժ, Ալպէր Մէտինա եւ Անն Ժիրոնէ։

Խաղին հերոսը ստիճանաբար անդամահատման կ'ենթարկուի, նախ մէկ թեւը, յետոյ մէկ ոտքը կը կորսնցնէ, հալածուած ներքին, խորհրդաւոր ձայներէ, որոնցմէ չի կրնար ձերբազատիլ։

Հալածանքն ու յաճախանքը (persécution) կը կազմեն գլխաւոր յատկանիշը այս թատերախաղին, որուն բոլոր անձերը կը կարծեն թէ զանազան թշնամիներու կողմէ հալածանքի, սպառնալիքի եւ մեքենայութեանց ենթարկուած են։

Երկրորդ թատերախաղը կը կոչուի «Invasion», որ Նոյեմբերի 15-էն սկսեալ ամէն գիշեր պիտի ներկայացուի Սթիւտիօ տէ Շան-զ'Էլիզէի մէջ, բեմադրութեամբ Ժան Վիլարի։ Գլխաւոր դերակատարներն են Ժան Վիլար եւ Մոնա Տոլ։

Այս թատերախաղը իբրեւ գիրք հրատարակուեցաւ այս տարի Մարտին, հեղինակին ուրիշ մէկ թատերգութեան՝ «Parodie»ին հետ (հրատ. Charlot)։

Մեր հայրենակցին ուղղուած նամակով մը, որ հրատարակուած է գրքին սկիզբը, Ժաք Փրէվէրի, Ժաք Լըմարշանի, Ժան Վիլարի, Ռոժէ Պլէնի եւ ուրիշներու գրականագէտ տողերու կողքին, Անտրէ Ժիտ մեծ համակրանքով կը խօսի «Invasion»ի մասին, զոր կարդալու համար տուած է շատ մը բարեկամներու, որոնք բոլորն ալ իրենց հիացումը յայտնած են։

Արթիւր Ադամովի ծնողքը Շուշեցի են (Ղարաբաղ)։ Ինք ծնած է Կիսլովոդսկ (Կովկաս)։ Մինչեւ հինգ տարեկանը ապրած է Բաքու, յետոյ մեկնած արտասահման՝ Գերմանիա, Զուիցերիա, հուսկ Փարիզ, ուր հաստատուած է 16 տարեկանէն ի վեր։

Կանուխէն հետաքրքրուած է թատրոնով եւ գրականութեամբ։ Իր հրատարակած առաջին գիրքն է՝ «L'Aveu» («Խոստովանութիւն»)։ Ազատագրութենէն վերջ թարգմանած է Ռ. Մ. Ռիլքէի մէկ գործը՝ «Le livre de la pauvreté et de la mort»։ Գրած է յառաջաբանը Օկիւսթ Սթրինտպէրկի «Inferno»ին։

Թատերախաղ գրելու սկսած է 1946-ին։ Պատանի էր, երբ Ժընեւի մէջ տեսած է իր ծնողքին մօտիկ բարեկամ եւ հայրենակից Փիթոյեւի ներկայացումները Իպսէնէն, Անտրէեւէն, Շէյքսփիրէն, եւայլն։

Ցարդ գրած է չորս թատերախաղեր, ժամանակագրական կարգով, – «La Parodie», «L'Invasion», «Le Désordre», «La Grande et la Petite Manœuvres»։

Զորս տարիէ ի վեր հեղինակը կը փափաքէր իր գործերը ներկայացուած տեսնել փարիզեան բեմերուն վրայ։ Վերջապէս իր ջանքերը կը պսակուին յաջողութեամբ, քանի որ նոյն ամսուան մէջ իր երկու թատերախաղերը կը ներկայացուին՝ մէկը Լատինական Թաղին, միւսը Շան-զ'Էլիզէի մէջ։

Կը յուսանք որ փարիզեան հասարակութիւնը պիտի քաջալերէ մեր հայրենակիցը, որուն կը մաղթենք յաջողութիւն։

ԱԼԻՍ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

1950 Նոյեմբեր 4
«Յառաջ»

Բ. Լրագրող

(Հեզնոտ)

Չէ՛, մէկ անգամէն «հրաշալի» է ըսէ։

Ա. Լրագրող

Ո՛վ հրաշքի մասին խօսք կ'ընէ, բացի՝ յիմարներէ՛ն։ Բայց ասով հանդերձ կը խոստովանիմ որ չչմած էի, այո՛, չչմած, այդ փոքր հրապարակին վրայ այնքան մուսուլման տեսնելուս։

Բ. Լրագրող

Գնա տես թէ ինչ միջոցներ ձեռք առին, այս ամբոխը հոս հաւաքելու. Ճոն, վերջապէս ընդունէ, որ շատ ալ խանդավառ չէին։

Ա. Լրագրող

Ատոր համաձայն եմ։ Բայց հոս բազմութի՛ւն կար։ Ինչ որ կը փաստէ, նոյնիսկ եթէ կարգ մը ճնշումներ բանեցուած ըլլան, որ միայն Ժեներալ տը Կօլի անունը այս մարդոց համար...

Բ. Լրագրող

Բայց Ճոն, դուն քու բերնովդ կը պնդէիր, որ ան ապուշներուն ու զռռոցներուն ամէնէն յետինն է։ Կը յիշեմ, դեռ վրան ալ աւելցուցիր, թէ ողջ Անգլիան ալ նոյն կարծիքին է։

Ա. Լրագրող

Անշուշտ, մենք, Անգլիացիներս, շատ քննադատական ենք ու դժուարահաճ. սակայն, Ճոն, Ալժերացին Անգլիացի չէ։ Եւ դուն ալ պիտի ընդունիս, ինծի նման, որ Ֆրանսական վարչակարգը ապագայ չունէր, Ալժերացիներն ալ, նկատի առնելով իրենց անցեալի փորձառութիւնները, կ'ուզէին որ փոխուի։

Բ. Լրագրող

Ճոն, մենք մեզի չաղակրատելու տեղ, չ՞ես կարծեր որ աւելի լաւ կ'ըլլար եթէ Ալժերացիները հարցաքննէինք։

(մատնանշելով Ալժերացին որ նոյն դիրքով, անշարժ նստած մնացած էր)

Ահաւասիկ, կ'ուզէիր որ այս մարդուն հարցնէինք։

Ա. Լրագրող

Հոյակապ գաղափար է։ Միայն թէ Հարրի, այդ նախաձեռնութիւնը քեզի կը ձգեմ, արաբերէն բնաւ չխօսելուս, ֆրանսերէնն ալ՝ շատ քիչ գիտնալուս պատճառով, ինչպէս որ արդէն նկատած կ'ըլլաս։

Բ. Լրագրող

(Ալժերացիին մօտենալով)

Կը ներէ՛ք, Պարոն, մենք լրագրող ենք... անգլիացի լրագրող... եւ կ'ուզէինք գիտնալ թէ ինչ էր ձեր կարծիքը Մայիս 13-ի դէպքերու մասին։

(Ալժերացին չի պատասխաներ)

Հազար անգամ ներողութիւն կը խնդրենք այսպէս ձեզ խանգարելնուս համար, բայց քանի որ լրագրող ենք...

Ալժերացին

Ես Ֆրանսացի չեմ։

(գլուխը կը շրջէ, չխօսելու մտադրութեամբ)

Ա. Լրագրող

Ի՞նչ կ'ըսէ։

Բ. Լրագրող

Կ'ըսէ թէ ինք Ֆրանսացի չէ։

Ա. Լրագրող

Ապրի՛ս, Հարրի։ Կէ՛տ մը չահեցար։ Բայց պէտք է ընդունիս, որ ճիշդ չէ մէկ կարծիքէ մեկնելով դատելը։

Առաջին երկու տեսարաններուն մէջ երեւցած Ալժերացին նորէն կ'անցնի։

Բ. Լրագրող

Ասոր ալ հարցաքննե՞մ

Ա. Լրագրող

Ի՞նչպէս որ ցանկաս, Հարրի։

Բ. Լրագրող

(Ալժերացիին մօտենալով)

Կը ներէք, Պարոն, բայց մենք լրագրող ենք, Լոնտոնէն՝ լրագրողներ։ Ազատական թերթի մը... եւ մենք շատ ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ կարենայինք գիտնալ թէ դուք ... ի՞նչ կը մտածէք անձնապէս այս... վերջապէս, այսպէս կոչուած ֆրանքեւմուսուլման եղբայրութեան մասին։

Ալժերացին

Ես Ֆրանսացի չեմ։

Բ. Լրագրող

Մի վախնաք, կը վստահեցնեմ ձեզի որ մենք...

Ալժերացին

(շեշտակի, լրագրողներուն աչքին մէջ նայելով)

Ես Ֆրանսացի չեմ։

(կը մեկնի)

Բ. Լրագրող

Ճիշդ նոյն պատասխանը տուաւ՝ «Ես Ֆրանսացի չեմ»։

Ա. Լրագրող

Եթէ ձեր տեղը ըլլամ, Հարրի, այլեւս այս մահմետականները չեմ հարցաքններ։ Թերեւս չնկատեցիր այս մարդուն մեզի նետած տարրօրինակ հայեացքը, սակայն ես, սուր աչք ունենալով, նկատեցի... եւ կարծեմ, կարգ մը մահմետականներ, ոչ բոլորը անշուշտ, բայց շատերը, երբ հարցաքննես զիրենք քու ըրածիդ պէս, կրնան առանց այլեւայլի դանակ քաշել ... եւ վրադ նետուիլ. ինչ որ մեզի համար շատ ցաւալի պիտի ըլլար։

Բ. Լրագրող

(ժպտելով)

Դանա՞կ. ինչո՞ւ Ճոն։ Կը վախնաս որ մեզի Ֆրանսացիներո՞ւ տեղ դնեն։

1959 Յուլիս

Թարգմանեց՝ Ժ. ԶՈԼԱՔԵԱՆ

(*) Je ne suis pas Français — *Arthur Adamov* — Théâtre de Société (*Scène d'actualité*). *Les Editeurs Français Réunis*, 1958, (*Petite Bibliothèque Républicaine*).

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 3
MARDI
3 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.325
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.325

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 27 / Մարտ 2)

ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ

Թեկնածու Կ. Դեմիրճեանի ընտրական կեդրոնը ստացած է Նկարիչներու Միութեան նախագահ Պօղոս Հայթայեանի նամակը որով Միութեան խումբ մը անդամներուն զօրակցութիւնը կը յայտնուի անոր: Նոյնն է պարագան Բանուորներու Միութեան: Բանուորները յոյս յայտնած են որ Կ. Դեմիրճեանի ընտրութիւնը կ'արդարացնէ աշխատաւորներու յոյսերը, արժանապատուութեամբ աշխարհին կը ներկայացնէ Հայաստանը:

***

ՂԱՐԱԲԱՂՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ՞ ՄԱՐՏ 16-Ի ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Փետրուար 19-ին Սահմանադրական Իրաւունք Միութիւնը (ՍԻՄ) դիմած է Կեդր. ընտրական յանձնախումբին, առաջարկելով որ միջոցներ ձեռք առնուին որպէսզի Ղարաբաղի մէջ եւս Հայաստանի նախագահական ընտրութիւն տեղի ունենայ: Սակայն, նոյն Միութեան նախագահը Փետրուար 26-ի մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնած է թէ իրենց առաջարկը բարեացակամ ընդունելութիւն գտած ըլլալով հանդերձ, գործնական որեւէ քայլ չէ առնուած: Ղարաբաղի բնակչութեան եւս Հայաստանի նախագահական ընտրութեան մասնակցելու նիւթը այժմէացած է, որպէս թեկնածու Ռ. Քոչարեանի քաղաքացիութեան վէճերուն զուգահեռ:

***

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹ 10

Ծիծեռնակաբերդի Սումգայիթի զոհերու յուշաքարին մօտ Փետրուար 27-ին նշուած է ազրպէջանական կոտորածներուն տասնամեակը: Ելոյթ ունեցած են ԼՂՀ համահայկական համաժողովի նախագահ Արամ Սարգսեան, պատանդներու պաշտպանութեան ֆոնտի տնօրէն Լարիսա Ալավերդեան:

Նոյն առթիւ ԼՂՀ կառավարութիւնը եւ հանրային կազմակերպութիւնները հրապարակած են յայտարարութիւններ: Անոնց մէջ շեշտուած է ոճրագործներու անպատիժ մնացած ըլլալու հանգամանքը եւ կոչ ուղղուած է բոլոր երկիրներու կառավարութիւններուն, խորհրդարաններուն, միջազգային իրաւապաշտպան կազմակերպութիւններուն որ դատապարտեն «Սումգայիթ»ը, քանի որ միայն այդ ձեւով կարելի է կանխել մարդկութեան դէմ նոր ոճիրներ:

***

Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

«Ազգ. պետութիւն», «Երիտասարդութիւն» եւ «Ազգ. առաջդիմութիւն» կազմակերպութիւններու երիտասարդական միացեալ շարժումը ստեղծած է ընտրական կեդրոն, ի նպաստ Վ. Մանուկեանի: Անոնք ըսած են որ ներկայի քաղաքական տագնապին պատճառը 1995-ի Սահմանադրութեան հանրաքուէին, Խորհրդարանի ընտրութեան եւ Նախագահական ընտրութեան արդիւնքներուն կեղծումն է:

***

ՎԱՐԶԱՊԵՏԸ ԱՅՑԵԼԱԾ ԴԱՒԻԹԱՇԷՆԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Փետրուար 27-ին Ռ. Քոչարեան այցելած է Դաւիթաշէնի կամուրջը, ծանօթանալու համար կատարուած աշխատանքին եւ յառաջիկայ ծրագիրներուն: Իրեն ընկերացած է Փոխադրութեան նախարար Հ. Քոչինեան որ կամուրջին նշանակութիւնը շեշտելով ըսած է թէ մեծ խնդիր կը լուծուի անով: Ռ. Քոչարեան վստահեցուցած է որ կ'օժանդակէ շինարարական աշխատանքին կազմակերպումին եւ Մարտ 15-ին կը սկսի ֆինանսաւորումը: Խոստումներ տրուած են որ 1999-ի Դեկտեմբերին կը կատարուի բացումը:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՉԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻՐ

Արտաքին գործերու նախարարի պաշտօնակատար Վ. Օսկանեան Փետրուար 27-ին լրագրողներու հետ հանդիպում ունենալով ըսած է թէ նախագահական ընտրութեան համար Ղարաբաղի մէջ ընտրական շրջան պիտի չհաստատուի եւ այն Հայաստանցիները որոնք առժամապէս հոն են, ստիպուած կ'ըլլան ընտրութեան մասնակցելու համար Հայաստան վերադառնալու: Իսկ այն Ղարաբաղցիները որոնք Հայաստանի մէջ են, եթէ տեղ մը արձանագրութիւն ունին, կրնան քուէարկել:

***

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ՝ 80

Մայիս 28-ին մեծ տօնահանդէսով կը նշուի Սարդարապատի հերոսամարտին 80-ամեակը: Յուշահամալիրին մէջ տեղի կ'ունենայ պաշտօնական հանդէս, ծանօթ արուեստագէտներու, երաժշտախումբերու մասնակցութեամբ: Նման հանդիսութիւններ կը կազմակերպուին նաեւ Գիւմրի, Վանաձոր, Ապարան, Երեւան, եւայլն:

***

ԴՈՒՄԱՆ ԿԸ ՔՆՆԱՐԿԷ ՀԱՅ-ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Նախագահ Ելցին Դումային վաւերացումին ներկայացուցած է 1997 Օգոստոսին Հայաստանի հետ Մոսկուա ստորագրուած համաձայնագիրը: Ան կ'առնչուի Հայաստանի մէջ ռուսական զինուորական խարիսխներու իրաւական հարցերուն եւ փոխադարձ օգնութեան մարզին: Վաւերացումին քննարկումին համար Նախագահ Ելցինի ներկայացուցիչ նշանակուած է Արտաքին գործերու նախարարի Ա. տեղակալ Բ. Պաստուխով:

***

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստան - Ազրպէջան սահմանագիծին վրայ պատահած վերջին միջադէպերուն առնչութեամբ ազրպէջանական կողմին հրապարակած հաղորդագրութեան որպէս հակազդեցութիւն Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւս ըրած է յայտարարութիւն մը: Հոն ըսուած է թէ Ազրպէջան նման հաղորդագրութիւններով կը փորձէ աշխարհին ներկայացնել այն միտքը թէ Հայաստանի իշխանութեան գլուխը եկած նոր ուժեր Ղարաբաղեան հարցին լուծումը չեն փափաքիր Մինսկի խումբին միջնորդութեամբ բանակցութիւններու ճամբով, այլ կը նախընտրեն ռազմական տարբերակը: Պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը հաւաստիացնէ որ նման յայտարարութիւններ չեն արտայայտեր ճշմարտութիւնը:

***

ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Փետր. 27-ին տեղի ունեցած Հայաստանի հեռատեսիլի, ռատիոյի, «Արմէնփրէս»ի եւ «Նորք» հեռատեսիլի ընկերութեան լիազօրուած անձերու անդրանիկ ժողովներուն նշանակուած են վերոյիշեալ հաստատութեանց տնօրէններ: Այսպէս ազգային հեռատեսիլի գործադիր տնօրէն նշանակուած է Համլէտ Գասպարեան, ազգային ռատիոյի՝ Արմէն Ամիրեան եւ Արմէնփրէսի՝ Մեսրոպ Յարութիւնեան: Իսկ «Նորք»ի տնօրէնի պաշտօնակատար նշանակուած է Սէյրան Շահսուվարեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԲՈՂՈՔԸ

Թուրքիոյ դեսպանը նամակով մը «Ֆիկարօ»ին կը բողոքէ (Մարտ 2) նոյն թերթին մէջ, Փետրուար 19-ին հրատարակուած նամակի մը առթիւ, զոր ստորագրած էր 12-րդ Թաղամասի Իլ - Տը - Ֆրանս քաղաքապետը՝ Ժան - Ֆրանսուա Փէրնէն: Իր նամակին մէջ, խորագրուած՝ «Գրաւուած Կիպրոս» քաղաքապետը կը բացատրէր թէ ինչո՛ւ ընթացք պիտի չտայ Փետրուար 20-ին համար Օթէլ տը Վիլէն ստացած հրաւէրին ներկայ ըլլալու համար Տէմիրէլի ի պատիւ տրուած ընդունելութեան մը: Ան կ'ողբերգէր Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը, շեշտելով թէ Ս. Տէմիրէլ «ժառանգորդը եւ շարունակողն է շրջանային քաղաքականութեան մը որ ճամբաներու վրայ նետած է հազար - հազարաւոր Քիւրտեր, Հայեր, Կիպրացիներ» աւելցնելով թէ այս բոլորէն առաւել յուզիչը, կիպրացի ժողովուրդն է որովհետեւ ամէնէն մոռցուածն է միջազգային հանրաքննութենէն, ամէնէն լքուածը մեծերէն: Եթէ Պերլինի պատը ինկաւ, կը գրէր, Նիկոսիոյ պատը կը մնայ: 1998-ին Բարձրագոյն Դրան 40 հազար զինուորներ միշտ տեղաւորուած են Կիպրոսի հիւսիսը որ զինուորական կայանի վերածուած է: Ու Ժ. - Ֆ. Փէրնէն կը յիշէ որ մարդոցմէ առաջ, մշակութային հարստութիւնն է որ ոտնակոխ եղած է ու կը թուէ գործուած աւերը:

Մարտ 2-ին, «Ֆիկարօ» նոյն տեղը (Բ. էջ) հրատարակած է Թուրքիոյ դեսպանին՝ Պիրսէն Եւճէլի բողոքը, ճշդելով խմբագրական ծանօթութեան մէջ որ ըստ տալուած «երկար նամակէն» լոյս կ'ընծայէ հատուածներ:

Ի՞նչ առարկութիւն ունի դեսպանը: Պարզապէս կը հերքէ քաղաքապետին ըսածները, 1974-ին Թուրքիան «պարտաւորուեցաւ» կ'ըսէ գործադրել միջամտութեան իր օրինաւոր իրաւունքը, որովհետեւ Աթէնքի զինուորական պետական հարուածը «ողբերգական պայմաններ ստեղծած էր եւ ոչ մէկ այլ ելք կար արգելք հանդիսանալու համար Կիպրոսի թուրք համայնքին բնաջնջման»:

«Թրքական միջամտութիւնը իրաւական պարտաւորութիւն մը եւ բարոյական անհրաժեշտութիւն մը դարձած էր» դեռ կ'աւելցնէ դեսպանը: Կը հերքէ նաեւ գործուած մշակութային աւերը: Այս հատուածներուն մէջ չըսեր թէ ինչու 1974-էն ի վեր դեռ 40 հազար զինուոր կայ երբ «ողբերգական պայմաններ» չկան, չըսեր թէ ինչո՞ւ չի գործադրեր Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը, եւայլն, եւայլն, մայց, զարմանալու հարկ չկայ:

ԲԱՔՈՒ-ՃԷՅՀԱՆ ԽՈՂՈՎԱԿԱՇԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ՞

Մարտ 1-ին Պոլսոյ մէջ քարիւղի նիւթով ժողով մը գումարուած է, Թուրքիոյ, Ղազախստանի, Վրաստանի, Թիւրքմէնիստանի, Ազրպէջանի մասնակցութեամբ: Օրակարգի վրայ գտնուած է Բաքուի քարիւղին փոխադրութեան նիւթը: Ուշադրութիւն գրաւած է Ղազախստանի Արտաքին Նախարարին իրենց քարիւղը Ռուսաստանի եւ Չինաստանի վրայով միջազգային շուկայ հանելու նախընտրութիւնը: Թիւրքմէնիստանի Արտաքին նախարարն ալ շեշտած է թէ արեւելքի քարիւղը արեւմուտք փոխադրելու համար միակ ծրագիր մը բաւարար չէ: Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը Ի. Ճէմ առաջարկած է ուսումնասիրութեան խումբ մը կազմել որպէսզի քննուին Թիւրքմէնիստանի կազը Կասպից ծովու յատակէն փոխադրելու համար ծրագրուած խողովակաշարը եւ Բաքու - Ճէյհան քարիւղատարը. սակայն Ազրպէջանի Արտաքին փոխ նախարարը «առայժմ» մերժած է առաջարկը, ըսելով որ տարբեր շատ մը այլընտրանքներ կան: Թուրք մամուլը (Մարտ 2) կը հետեւցնէ թէ «հակառակ ԱՄՆ-ու բացայայտ ճնշումին, Բաքու - Ճէյհան գիծը արծարծէ ափսէով մը պիտի չմատուցուի Թուրքիոյ»:

Նոյն օրուան «Հիւրրիյէթ»ը կ'աւելցնէ թէ Հայաստան եւս հետաքրքրուած է նիւթով եւ Ազգային Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան առաջարկած է Բաքու - Ճէյհան խողովակաշարը անցընել Ղարաբաղէն եւ Հայաստանէն, խոստանալով որ ատով շրջանին տագնապն ալ արագօրէն կը լուծուի: Ան ըսած է. «եթէ խողովակաշարը մեր տարածքէն անցնի, շրջանի երկիրները տնտեսական շահ կ'ունենան ու շրջանին ապահովութիւնը կ'երաշխաւորուի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ շրջանային ընտրութիւնները ազգային տարողութիւն ստացան Մարտ 1-ին, Վարին - Սաքսի մէջ ուր Սոսիալ - Դեմոկրատ Կուսակցութեան Շրէօտէր ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ, ձայներու աւելի քան 48%-ով բացարձակ մեծամասնութիւն մը ապահովելով: Շրէօտէր այս յաղթանակով գլխաւոր եւ վտանգաւոր մրցակիցը կը դառնայ Հելմուտ Քոհլի երեսփոխանական յառաջիկայ (Սեպտեմբերի) ընտրութիւններուն: Ծանօթ է որ Քոհլ յայտարարած էր թէ թեկնածու է իր յաջորդութեան: Շրէօտէրի յաղթանակը կրնայ փոխել կացութիւնը եւ ստիպել Քոհլի որ այլ թեկնածու մը ներկայացնէ եւ քաշուի, արդարեւ այս արդիւնքը ձեւով մը կը նշէ «Քոհլ ժամանակաշրջանին վախճանը»: Շրէօտէր մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ եւ աշխատանք հայթայթող մը կը նկատուի, ինչ որ շատ կարեւոր է քանի Սեպտեմբերի ընտրութիւններուն երկու հիմնական հարցերն են՝ տնտեսութիւն եւ աշխատանք: 53 տարեկան, Շրէօտէր Վարին-Սաքսի շրջանի նախագահն է 1990-էն ի վեր: Պատանեկութեան շրջանին մարքսիստ էր, ապա հետզհետէ դէպի աջ հակած է:

ԼԻՈՆԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ՝ ծիրանաւոր Ժան Պալան վախճանեցաւ Մարտ 1-ին յետ անողոք հիւանդութեան: Եպիսկոպոսը 63 տարեկան էր, 1995-էն ի վեր յաջորդած էր ողբացեալ Ալպէր Տըքուրթրէ Եպիսկոպոսին Լիոնի թեմին գլուխը, որ «դժուար» թեմ մը կը նկատուի: Տարաթ մը առաջ, կարդինալ նշանակուած էր 20

(Շար.ը Դ. էջ)

ԽՈՒՆԿԴ, ՄՈՄԴ ՄԷՋԻ, ԲԱՅՑ ՄԵՐ ԺԱՄԸ ՄԻ՛ ԳԱՐ

Ռուսական «Իզվեստիա» թերթին (Փետրուար 10) հարցումներուն պատասխանելով վարչապետ Ռ. Քոչարեան բացատրած է երկու պարագաներ որոնք ամէնէն հետաքրքրութիւն պատճառողներն են Հայաստանի իր պաշտօնավարութեան եւ նախագահի թեկնածու ներկայանալուն առընչութեամբ:

Նախ կ՚ըսէ թէ քաղաքական նման անակնկալ զարգացումներէ ետք որոնց վերջերս բեմ եղաւ Հայաստան, բնական է ցնցումներ ունենալ երկրին մէջ: Սակայն Հայաստանի այդ երեւոյթը տեղի չունեցաւ Լ. Տէր – Պետրոսեանի հրաժարականէն ետք:

Աստր պատճառներէն առաջինը ան ժողովուրդին մշակոյթի բարձր աստիճանը կը նկատէ, երկրորդն ալ «հեռացող իշխանութեան հանգիստ պահուածքը»: Պէտք է ըսել որ առաջինին պարագային որոշ դեր ունեցաւ մեկնողներու նկատմամբ անտարբերութեան ազդակն ալ որ հասունցաւ աստիճանաբար: Ի վերջոյ, նոյն այդ ժողովուրդն էր որ 1996 Սեպտեմբերին խուժեց Խորհրդարանի շէնքը, գայրոյթը աղաղակելու ընտրութեան արդիւնքներու մասին որոնք կը հաւատար թէ կեղծուած էին: Նոյնիսկ եթէ ընդունուի գրգռութեան որոշ բաժին մը այդ եղածին մէջ, բան չի փոխեր փաստէն թէ ժողովուրդը, ի հարկին, գիտէ հակազդել: Այլ հարց որ անտարբերութիւնն ալ բաւական պերճախօս հակազդեցութիւն է:

Ինչ կը վերաբերի իշխանութեան «հանգիստ պահուածք»ին, տխալ չըլլալով հանդերձ բնորոշումը, մտածել կուտայ այլընտրանքի կարելիութեան մասին ալ. հեռացողները ունէի՞ն տարբեր ձեւով վարուելու կարելիութիւն, քան խմբական հրաժարականներով վարչամեքենան անդամալուծելու փորձը: Բան մը որ ա՛լ աւելի ուշագրաւ կ՚ընէ առանց ցնցումի անցքը:

Ռ. Քոչարեան բնաւ չի մերժեր «կարծր» կեցուածքի տէր քաղաքական դէմք ըլլալու վերագրումը որ իրեն եղած է նախագահ Ելցինի կողմէ: Ենթադրելով որ տակաւին հիմ ունեցած է Ղարաբաղի գործօնը, վարչապետը կ՚ըսէ թէ տակաւին յայտնի չէ թէ ո՛վ կ՚ըլլայ Հայաստանի նախագահը, սակայն ինչ կը վերաբերի իրեն բաժին առաջին 40 օրուան շրջանին, այո՛, «որոշակի կարծրութիւն այս հարցում, կը լինի»: Ապա միշտ նոյն նիւթին մասին կը բացատրէ կարծրութեան իր տարբերակը. «Հայաստան եթէ ունենար իր յստակ պարզ տեսակէտը, հիմնահարցի լուծումն աւելի կը հեշտանար»: Մինչդեռ տեսակէտի բացակայութիւնը, քանի որ Երեւան միշտ կը յայտարարէր թէ ինք Ղարաբաղը գոհացնող որեւէ որոշում կ՚ընդունի, անվստահութիւն պատճառած է Ստեփանակերտի: Ու տակաւ խանգարած է բանակցութիւններու ընթացքը:

Հարցազրոյցին վերջին մասը կ՚առընչուի Ռ. Քոչարեանի Հայաստանի պաշտօնավարութեան ու մանաւանդ նախագահական թեկնածութեան առթիւ արտայայտուած որոշ դժկամութեան: Այս պարագան որ նախագահական ընտրութեան վէճերուն գլխաւոր նիւթը սկսած է ըլլալ արդէն, որոշ չափով թերեւս բացատրուի արժանապատուութեան հարցով. մէկ օրէն միւսը, Ղարաբաղի ենթակայութի՞ւն Երեւանի կողմէ: Ղարաբաղցինե՞րը պիտի ղեկավարեն Հայաստանը: Ձեւով մը հասկնալի ըլլալով հանդերձ տագնապը, մարդ կը տարուի հարց տալու թէ ո՛ւր էր այս նրբազգածութիւնը երբ Հայաստանի քաղաքական, տնտեսական, ընկերային բարդ կացութեան մէջ ելքի պարտականութիւնը յանձնուեցաւ նոյն Ղարաբաղցիին: Աստր քով կը յայտնուի շատ աւելի ծանրակշիռ միւս ազդակը որ կը մատնէ ներս – դուրսի շատ յաճախ անհրատեսօրէն քօղարկուած բարդոյթը: Ամէն առիթով ու նաեւ առանց առիթի պատսելու «մէ՛կ ազգ, մէ՛կ հայրենիք» աղաղակելէ ետք, հակասական չէ՞ այս դժկամութիւնը երբ այդ նոյն «մէ՛կ ազգ»ի քիչ մը անդին թաղը բնակող մը կը փորձէ լոգունգը ապրելի իրականութեան վերածել: Թէեւ զարմանալի ալ չէ երեւոյթը. ո՞չ ոք մոռցած է շուրջ տասը տարի առաջ, անկախութեան առաջին քայլերուն ընկերացած «օտարերկրացի»ի որակումը որ նետուեցաւ Սփիւռքի երեսին որպէս տարբերութեան յստակ բանաձեւում: Այդ նախընթացէն ետք, դրեթէ բնական է որ Ղարաբաղցին ալ ստանայ իր բաժինը երբ կը յանդգնի դուրս գալ իր «պատ»էն ու յաւակնի մայրաքաղաքին իշխանութեան վերադոյն դիրքին: Այս անգամ, բարեբախտաբար, Սփիւռքին անզօրութիւնը չէ Ռ. Քոչարեանի ունեցածը. ան, ինչպէս ըսած էր «Յառաջ»ի տուած հարցազրոյցին (1996 Դեկտեմբեր 14 – 15), նախագահ ընտրուած էր ընտրողներու 89%–ին քուէներով որոնք հիմ ունէին «հինգ տարուայ ընթացքում կատարուածը»: Աստր վրայ այսօր աւելցած է տարուան մը Հայաստանի պաշտօնավարութեան փորձառութիւնն ալ որպէս վարչապետ:

Ռ. Քոչարեան տեղեակ է իր դիրքով ստեղծուած Ստեփանակերտին ենթարկուելու անհանգստութեան որ կայ այսօր Երեւանի մէջ. մանաւանդ որ ղարաբաղցի մըն է Ներքին ու Ապահովութեան նախարարն ալ: Կ՚ըսէ թէ «այդ թեման արծարծում են բոլոր նրանք, որոնց սրտով չէր իմ գալուստը կառավարութեան»: Իսկ դժգոհութեան պատճառը կը գտնէ այն երեւոյթին մէջ որ այդ մարդոցմէն «շատերը որոնք «տանիք» ունէին եւ հարկեր չէին վճարում, առանց հովանաւորների են մնացել: Մինչդեռ այսօր հարկերի հաւաքումը մի քանի անգամ մեծացել է»:

Նոյն պատասխանին մէջ ան կ՚անդրադառնայ նաեւ «Հայաստանցի – ոչ հայաստանցի»ի խտրութեան, ըսելով՝ «չպէտք է Հայերին տարաբաժանենք Երեւանցիների, Ղարաբաղցիների, կամ առաւել, ըՍփիւռքահայերի: Ի՞նչ իմաստ ունի մեր փոքրիկ երկիրը այդպէս տրոհելը»: Ապա վերջաբան նախադասութեամբ մը կուտայ իր տեսակէտը. «Ղարաբաղի մեր հայրենակիցները Հայաստանում կարող են ցանկացած պաշտօնում աշխատել եւ հակառակը»:

Եթէ մոռցուի պահ մը որ ընտրութեան թեկնածուի մը արտայայտութիւններն են ասոնք, կարելի է հարթելու լուրջ տրամադրութիւն տեսնել ներազգային ցաւոտ խնդիր մը: Ճիշդ է որ ընտրական շրջանի ամէն խօսք գործի չի վերածուիր, կամ չի կրնար վերածուիլ յետագային: Բայց Ռ. Քոչարեան այլ առիթներով տուած է փաստը թէ պարագայականէն շատ տարուող քաղաքական դէմք չէ. իսկ ասիկա բաւական մը քաջալերական է բուռածը կիրարկելիին հիմ առնելու համար: Կը մնայ թերեւս մաղթել որ իր դիրքորոշումը, վճռականութիւնը խանգարող աւելի հզօր ազդակներ չյայտնուին վարչապետի, նախագահի պաշտօնակատարի իր ճամբուն վրայ, ոչ ալ անկէ ետք:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի, Փետրուար 22, ժամը 16.30–ին Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցաւ նահատակ – բանաստեղծ Ռուբէն Սեւակի յիշատակին նուիրուած «Գրական ցերեկոյթ» Կեդրոնի Ա. Զրբաշեան սրահը բերնէ բերան լեցուած մշակութասէր հասարակութեան՝, Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի, Յակոբ Արք. Վարդանեանի, Զատիկ Վրդ., Շահան, Մակար, Սարգիս Քահանաներու՝ ինչպէս նաեւ բանաստեղծի աղջկան Շամիրամ Սեւակի, եւ Ռուբէն Սեւակ Տուն–Թանգարանի տնօրէն՝ Յովհաննէս Զիլինկիրեանի ներկայութեամբ:

Բացման խօսքը կատարեց Մշակոյթի Կեդրոնի տնօրէն Խաչիկ Ելմազեան. «Որպէս Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի տնօրէնութիւն եւ վարչութիւն, այսօր ունինք երեք գլխաւոր պատճառներ ուրախանալու եւ հպարտանալու, նահատակ – բանաստեղծ՝ Ռ. Սեւակի յիշատակին նուիրուած այս գըրական ցերեկոյթին առիթով:

Ուրախ եւ հպարտ ենք, եւ ունինք խղճի հանգստութիւն նախ այն պատճառաւ որ կ՚ոգեկոչենք յիշատակը հայ գրականութեան Դանիէլ Վարուժաններու, Սիամանթօներու, Ռուբէն Զարդարեաններու կողքին՝ իր առանձնաշնորհեալ տեղը գրաւած մտքի մշակի մը՝, խիզախ եւ անվեհեր կեցուածքով, պողպատեայ նկարագիրով կազմուած, համամարդկային տարածքի վրայ ունեցած ազգային եղակի ջիղով շաղախուած եւ գաղափարապաշտութեան վեհ համոզումներով տոգորուած մարդու մը, եւ վերջապէս լիակատար արժանիքներով օժտուած բանաստեղծ – գրագէտի՝ Ռուբէն Զիլինկիրեան – Սեւակի:

Ռ. Սեւակ, որ գիտակցօրէն ընտրեց մահը, փոխանակ իրեն սիրահարած կառապաններու պետին աղջկան ամուսնութեան առաջարկը, այսինքն՝ խըլամանալու փոխարէն կեանքի փրկութիւնը: Ուստի, արդարացիօրէն Ռ. Սեւակ պատմութեան էջերուն մէջ քամուեցաւ, որպէս նահատակ – հերոս բանաստեղծ: Այո, այսօր հպարտ ենք որ կ՚ոգեկոչենք յիշատակը հերոսի մը, որ Վարդանանց նման զոհեց իր կեանքը՝ ազգին արժանապատուութեան, փրկութեան եւ գոյատեւման համար: 1985–ին ի զուր տեղը չէ որ բանաստեղծին եղբօրորդին՝ Յովհաննէս Զիլինկիրեան ահազանգ կը բարձրացնէր իր հրատարակած գրքին մէջ եւ կ՚ըսէր. «Ազգ մը իր հերոսներով կ՚ապրի. ազգ մը, որ հերոսներ չունի, ապրելու իրաւունք չունի, ազգ մը, որ իր հերոսները կը մոռնայ ինքն ալ մեռնելու դատապարտուած է»:

Մեր ուրախութեան եւ հպարտութեան երկրորդ պատճառը այն է թէ՝ այսպիսի գրագէտ – բանաստեղծի մը կեանքն ու գործը կը ներկայացնեն հայրենի երկու տաղանդաշատ արուեստի եւ մտքի մշակներ՝ Անահիտ եւ Ալեքսանդր Թոփչեանը, որոնց կը յայտնեմ մեր խորին շնորհակալութիւնը եւ երախտագիտական զգացումը, ձեր բոլորին ներկայութեան:

Այո՛, մեր ուրախութիւնը անչափ է եւ անսահման, քանի որ կը վայելենք ներկայութիւնը այս առթիւ՝ բանաստեղծի աղջկան Տիկին Շամիրամ Սեւակի եւ Ռուբէն Սեւակ Տուն – Թանգարանի հիմնադիր – տնօրէն՝ ազգային ջիղով սնած, ապրած եւ ապրող Պր. Յովհաննէս Զիլինկիրեանի: Նախ քան խօսքը Անահիտ եւ Ալեքսանդր Թոփչեանի տալը կը խոնարհիմ մեր պատմութեան մէջ Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նման անձնազոհութեան խորհրդանիշ դարձած Ռ. Սեւակի յիշատակին առջեւ: Բիւր յարգանք եւ պատիւ նահատակ – բանաստեղծ Ռուբէն Սեւակին»:

Այս խօսքերէն յետոյ հայրենի ծանօթ գրագէտ եւ գրաքննադատ՝ Ալեքսանդր Թոփչեան տուաւ յստակ տեղեկութիւններ բանաստեղծի կենսագրական կարեւոր տարեթիւերուն եւ գիծերուն մասին, մանաւորաբար նշեց Ռ. Սեւակի գիտակից, ողջամիտ նկարագիրը, որ դրսեւորուեցաւ թերեւս Պէրպէրեան վարժարանի ուսանողական տարիներուն: Բանախօսը շարունակելով իր խօսքը ըսաւ թէ՝ թերեւս պատահական չէ որ Սեւակի գործունէութեան մէջ հարազատօրէն զուգորդուեցան եւ փոխադարձաբար հարստացան բանաստեղծը եւ բժիշկը: Գիտնականը եւ արուեստագէտը:

Աստր շնորհիւ է որ ան բանաստեղծութեան մէջ կը պահպանէր արթուն եւ սթափ միտքը, առողջ իրապաշտութիւնը, իսկ իր բժշկական գործունէութեան մէջ, ինչպէս կը վկայեն ժամանակակիցներն ու յօդուածները, Սեւակ կը փորձէր նախ եւ առաջ գտնել մարդու հոգիի բանալին: Ա. Թոփչեան շեշտը դրաւ բանաստեղծի «Հրաշալի բժշկութիւն» յօդուածին վըրայ, ուր Սեւակ մօտաւորապէս այն միտքը կը զարգացնէ թէ՝ բժիշկը ոչ միայն պէտք է բուժէ մարմինը, այլ եւ զօրացնէ հոգին: Այս սկզբունքը, ան կը գտնէր, ոչ միայն պէտք է դրուած ըլլայ իւրաքանչիւր բժիշկի առօրեայ գործունէութեան մէջ, այլ նաեւ ազգային գարթօնքի գաղափարախօսութեան անկիւնաքարը պիտի ըլլայ: Այս գաղափարը նախ զարգացուց «Այլասերում» յօդուածին մէջ, ուր ան տագնապ հնչեցնելով մեր ցեղին սպառնացող մօտալուտ այլասերումի՝ հրամայականօրէն կը պահանջէր պահել հայ ազգը ոչ միայն ֆիզիքական այլեւ հոգեկան այլասերումէ: Այս առաքելութեան մէջ կարեւոր դերը կուտար մտաւորականին: Իր կարծիքով մտաւորականութիւնը հաւատարիմ պէտք էր մնար, մինչեւ վերջ, այս սկզբունքին:

Յարգելի բանախօսը անդրադառնալով Ռ. Սեւակի աննկուն նկարագրին եւ խիզախ կեցուածքին՝ ընդգծեց որ ան զաւրին մտաւորական մնաց ոչ միայն խօսքով այլեւ նաեւ գործով, ի տարբերութիւն այսօրուան Հայաստանեան մտաւորականութեան մէկ հատուածին, որ այս կենաց մահու օրերուն ցուցաբերեց պատեհապաշտ, նիւթապաշտ եւ նոյնիսկ ստորաքարշ մօտեցում: Ժողովրդեան ցաւերու եւ յոյսերու արտայայտիչը դառնալու փոխարէն, անոնք եղան իշխանաւորներու լորդնաշուրթ փառաբանողներ: Սեւակի ինքնակամ եւ գիտակցուած նահատակութիւնը բացառիկ օրինակ էր, երբ մտաւորականը մինչեւ վերջ հաւատարիմ կը մնար ոչ միայն իր իտէալներուն, այլեւ իր ժողովուրդի շահերուն: Ալեքսանդր Թոփչեան աւարտեց իր խօսքը հետեւեալ ձեւով. «Այսօր, Հայաստանի այս կարեւոր եւ բախտորոշ օրերուն մեզի պէտք են Ռուբէն Սեւակներ, որոնք ազգի եւ ժողովուրդի շահերը կը գերադասեն իրենց անձնական բարօրութենէն»:

Այս շահեկան բանախօսութեան ընթացքին մէջ ընդ մէջ ցուցադրուեցան դըրուագներ Երեւանի հեռատեսիլի կողմէ նկարուած «Բանաստեղծի երեք մուսաները» շարժանկարէն, որուն հեղինակներն են նոյնինքն Ալեքսանդր եւ Անահիտ Թոփչեան: Տաղանդաւոր արուեստագիտուհին սոյն գրական ցերեկոյթը համեմեց Ռուբէն Սեւակի քանի մը բանաստեղծութիւններու եւ նամակներու հոգեշունչ ընթերցումով: Նշենք նաեւ թէ Անահիտ Թոփչեան 1988–ին արժանացած է Ռ. Սեւակ գրական մրցանակին, անոր գործերուն բարձրարուեստ մեկնաբանութեանը համար, եւ այժմ կը յայտնաբերէ նոր տաղանդներ գրական ասպարէզին մէջ, գրի առնելով պատմուածքներ:

Բեմ հրաւիրուեցաւ բանաստեղծ – գրագէտի աղջիկը Շամիրամ Սեւակ, որ յուզումնախառն ուրախութեամբ յայտնեց իր շնորհակալութիւնները բոլոր դերակատարներուն:

Այս հետաքրքրական եւ շահեկան հանդիսութեան փակման խօսքը արտասանեց Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան, որ բերելով Վարդանանցի օրինակը՝ ժողովուրդին կոչ ըրաւ խուսափիլ անցեալի սխալներէն:

Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Վարուժան Պօղաճեան սրահին մէջ, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ պատրաստուած ճոխ սեղաններու շուրջ բոլոր ներկաները շարունակեցին իրենց մտերմիկ խօսակցութիւնները, երկար ատեն, եւ կեդրոնէն հեռացան նահատակ բանաստեղծի մը հանդէպ իրենց յարգանքը եւ խղճի պարտականութիւնը կատարած ըլլալու հոգեկան բաւարարութեամբ եւ սրտի գոհունակութեամբ:

ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱԶԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

10 _ 12 տարի առաջ Մարսէյլի մէջ Վարդանանքը կը տօնուէր եկեղեցական արարողութիւններէ դուրս, դպրոցներու միասնական մասնակցութեամբ՝ հանդէսով մը, Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, այն ժամանակուան հոգեւոր հովիւ Գարեգին Արքեպիսկոպոս Պեքճեանի (այժմու Գերմանիոյ առաջնորդ) կազմակերպութեամբ եւ հովանաւորութեամբ: Այդ շրջանը տեւեց մի քանի տարի, Գարեգին Արք.ի մեկնումէն վերջ ունեցանք երկար դադարի շրջան մը: Բայց ահա կը տեսնենք վերակենդանացում մը գաղութին մէջ:

Այս անգամ Հարաւային Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի փափաքով եւ կարգադրութեամբ կազմակերպուեցաւ Վարդանանցի շաբաթ մը զանազան եկեղեցիներէ ներս: Նպատակ ունենալով հաւատացեալներու կողքին, մանաւանդ երիտասարդ եւ չափահասներու վերապրեցնել, փոխանցել Վարդանանցի հոգին, գաղափարը, պատգամը: Ձեռնարկին կատարելագործման համար շաբթուան ընթացքին ամէն եկեղեցւոյ մէջ տոքթոր Ալպէր Խազինէճեան (ֆրանսերէն) մեկնաբանեց Աւարայրի պատերազմը: Նոյն պարտականութիւնը դիտումնաւոր յանձնուած էր ոչ հոգեւորական բայց Աստուածաբանութեան հմուտ անձի մը, քաջալերելու համար աշխարհականներու գործօն մասնակցութիւնը եկեղեցիէն ներս:

Այդ հանդիսութիւններու շարքը սկսաւ Փետրուար 15-ին Ս. Փրկիչ (Լա Սիոթա) եկեղեցիով, ապա Հինգշաբթի, Փետր. 19-ին առաւօտուն Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ եւ նոյն օրը ժամը 17-ին Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ: Հոս էր որ ձեռնարկը հասաւ իր նպատակակէտին: Նախ շեշտենք թէ եկեղեցին լեցուած էր խուռներամ, որ արդիւնքն էր թէ՛ հայահոծ թաղ մը ըլլալուն, եւ թէ՛ վարչական _ հոգեւոր հովիւ միասնական աշխատանքին: Պատարագի ներկայ էր Համազգայինի դպրոցի աշակերտութիւնը, որ ունկնդրելէն յետոյ օրուան իմաստը տոքթոր Ա. Խազինէճեանէն, մասնակցութիւնը բերաւ Վարդանանցի նուիրուած երկու երգերով գլխաւորութեամբ տնօրէնուհի՝ Տիկին Լուսին Մալիքեանի:

Վարդանանցի շաբթուան արարողութիւնները շարունակուեցան Փետրուար 21, Շաբաթ, Ս. Անթուանի Ս. Թադէոս _ Բարթողիմէոս Եկեղեցիով եւ վերջ գտան Փետրուար 22, Կիրակի, Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած Բուն Բարեկենդանի արարողութեամբ:

Գնահատելի ձեռնարկ մը, բայց արդեօք ինչո՞ւ կը բացակայէին կարգ մը եկեղեցիներ:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ԳԻՐՔԻ ՄԸ ՀՐԿԻԶՈՒՄԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

«Պատմութիւն եւ ընկերութիւն» ամսաթերթին Փետրուարի թիւին մէջ Ռ. Ն. Պալի պատմած է թէ ինչպէս Ֆ. Վէրֆէլի «Մուսա լերան 40 օրերը» 1935-ին հրկիզուած է Պոլսոյ մէջ, Հայերու կողմէ: Նոյն թուականին երբ լուր հասած է թէ վէպը ԱՄՆ-ու մէջ շարժանկարի մը ժապաւէնին նիւթ պիտի ըլլայ, Թուրք մամուլը խիստ հակազդեցութիւն ցոյց տուած է: Պայքարը տարիներ տեւած է, մինչեւ որ վերջապէս 1982-ին նիւթը տեսագրուած է հեռատեսիլի համար:

Ռ. Ն. Պալի կ՚ըսէ թէ վէպը տեսագրելու ծրագիրը Թրքական թերթերու կողմէ բացուած լայն պայքարով մը չէ սահմանափակուած. այդ մամուլը նաեւ ուզած է որ Թուրքիոյ հրեայ եւ հայ համայնքները եւս հակազդեցութիւն ցոյց տան: Այդ ակնկալութեան անսալով, Հայեր հաւաքոյթ մը կազմակերպած են 1935 Դեկտեմբեր 15-ին Փանկալթըի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին պարտէզը ուր հրկիզած են Վէրֆէլի մեծադիր մէկ լուսանկարն ու գիրքը: Հրկիզումին մասնակցած է «Ազդարար» եւ «Նոր Լուր» թերթերու խմբագիր Աչոտ Քէչեան: Իսկ Թաղական խորհուրդէն Արամ Ասլան ճառ մը արտասանած ու նզոված է Թրքութիւնը վարկաբեկողները: Լուսանկարին ու գիրքին հրկիզումէն ետք, «Թրքահայ մտաւորականներ»ու անունով Ա. Քէչեան եւ Ա. Ասլան հեռագրով մը արարքը տեղեկացուցած են Ներքին նախարարութեան:

«Ակօս» նիւթը տուած է «Գիրքի մը հրկիզումին պատմութիւնը» խորագրով եւ հրկիզումի հաւաքոյթէն լուսանկար մըն ալ հրատարակելով (Փետրուար 6):

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգային Աքսոր Գասպարճեան վարժարանի մանկապարտէզի բակին մէջ, Փետրուար 6-ին բացումը կատարուած է Հայ գիրքի եռօրեայ ցուցահանդէս-վաճառքի մը նախաձեռնութեամբ վարժարանին տեսչութեան: Բացման խօսքը արտասանած է ուսուցչուհիներէն՝ Լենա Քիւչիւքեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Ձեռնարկին աւարտին ալ խօսք առած է Հայր Մասիս Զոպույեան:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 25-ին տօնակատարութիւն մը տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի օրուան եւ տեղւոյն Ռուբինա մասնաճիւղին 35-ամեակին առթիւ: Բացման խօսքը արտասանած է Նայիրի Շահինեան, Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան Կոմիտէի անունով խօսք առած է Գրիգոր Շիթիլեան: Ռուբինա մասնաճիւղի խօսքը փոխանցած է Արփի Աճէմեան որ մանրամասնօրէն պարզած է մասնաճիւղին 35-ամեայ գործունէութիւնը:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 24-ին տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի Գանատայի Շրջ. Վարչութեան սեմինարը Քէպէքի մասնաճիւղերուն համար: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Տիկին Աննա Պուլկարեան եւ ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Փրոֆ. Էրիք Չիլինկիրեան: Ան տեսութիւն մը ներկայացուցած է ուր ղեկավարութեան ձեւը եւ տեսակը կը փոխուին կազմութեան համեմատ եւ ղեկավարող տարրին հասունութեան կամ կարողութեան չափով:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Շաբաթօրեայ վարժարանի Բաղդըմաճեան թատերասրահին մէջ, Փետրուար 14-ին տեղի ունեցած են Վարդանանցի եւ Բարեկենդանի զոյգ տօնակատարութիւնները նախաձեռնութեամբ վարժարանին տնօրէնութեան եւ կազմակերպութեամբ ուսուցչական կազմէն Տիկիններ՝ Աւետիքեանի եւ Փալանճեանի: Բացման խօսքը արտասանած են Թ. կարգէն Շողիկ Մարուխեան եւ Թինա Նալպանտեան: Աշակերտները դասարան առ դասարան արտասանած են «Քաջն Վարդանին» նուիրուած ոտանաւորներ, նաեւ միասնաբար երգած են, կենդանի պատկեր ներկայացուցած են եւայլն, եւայլն:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 14-ին տեղի ունեցած է սիրերգութեան երեկոյթ մը Սէն _ Վալանթէնի օրուան առթիւ, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Գլաձոր մասնաճիւղին եւ Հայ Կեդրոնին: Մարտիկ Մնացականեանի բարի գալուստի խօսքէն եւ ճաշի սպասարկութենէն ետք, եղած են երգեր եւ արտասանութիւններ:

ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

Հաճոյքով կը տեղեկանանք Փարիզի մէջ հաստատումը Չուհաճեան հետազօտական կեդրոնի մը՝ Centre de recherches Tchouhadjian անունով, նախաձեռնութեամբ դերասան բեմադիր Ժիրայր Բաբազեանի, Կեդրոնը կը վայելէ նախագահութիւնը ֆրանսահայ պատմաբան եւ մաթեմաթիկոս Գլօտ Արմէն Մութաֆեանի, հիմնադիր միւս անդամներն են՝ Տիկին Սիլվի Պաղտասարեան եւ Սթեֆան Անտրէ:

Չուհաճեան Կեդրոնին հիմնական նպատակը պիտի ըլլայ պաշտպան հանդիսանալ առաւելաբար արեւմտահայ երաժշտա-թատերական ժառանգութեան, «կորսուած» կամ անմատչելի մնացած ձեռագիրներն ու երաժշտական բնագիրները ժամանակի ընթացքին մատչելի դարձնելով ոչ միայն հայութեան այլ մանաւանդ միջազգային երաժշտա _ թատերական շրջանակներուն:

Չուհաճեան Կեդրոնը կ՚առաջադրէ մասնագիտական ուսումնասիրութեան ենթարկել ու գիտականօրէն վերականգնել արեւմտահայ երաժշտա _ թատերական ժառանգութեան մաս կազմող հեղինակներու գործերը, ինչպիսիք են, օրինակի համար՝ Տիգրան Չուհաճեանը, Յակոբ Պարոնեանը, Երուանդ Օտեանը, Լեւոն Շանթը եւ ուրիշներ, հետեւեալ կերպով.—

1 _ Հետազօտել ու յայտնաբերել բազմաթիւ ձեռագիրներ որոնք «կորսուած» կը նկատուին կամ հրապարակի վրայ կը յայտնաբերուին միայն անկատար կրկնօրինակներով, ինչպիսին է պարագան, օրինակ, Չուհաճեանի «Ինտիանա» օփերային:

2 _ Մշակել եւ բնատիպ օրինակով վերականգնել հրատարակուած ձեռագիր գործեր որոնք անգործածելի վիճակով կը մնան անհատներու մօտ կամ Հայաստանի եւ այլ երկիրներու թանգարանային ֆոնտերուն մէջ:

3 _ Անհրաժեշտութեան պարագային թարգմանել թարգմանութիւն պահանջող գործերը: Վերածել զանոնք հայերէնի՝ եթէ թրքերէն կամ իտալերէն գրուած են – ինչպէս են Չուհաճեանի գործերը_ կամ անգլերէնի ու ֆրանսերէնի վերածել եթէ անոնք գրուած են հայերէն:

4 _ Զանգուածային ծանօթացման համար հրատարակել անտիպ կամ վերականգնուած գործերը եւ մատչելի դարձնել զանոնք հայ թէ օտար մասնագէտներու եւ հետաքրքրուողներու:

Առ ի տեղեկութիւն պէտք է յայտնել թէ Կեդրոնիս առաջին ծրագիրը կը հանդիսանայ վերականգնումը Տիգրան Չուհաճեանի «Արշակ Բ.» օփերային որ յօրինուած է 1868-ին առաջին անգամ իտալերէն լիպրեթթոյով: Սոյն աշխատանքին միասնաբար ձեռնարկած են դաշնակահար _ երաժշտագէտ Հայկ Աւագեանը, Եգիպտոսէն եւ Կեդրոնիս տնօրէնը՝ Ժիրայր Բաբազեան որ կը դրադի գործին թարգմանական եւ թատերագիտական երեսներով:

Այս առիթով Չուհաճեան Կեդրոնը կոչ կ՚ուղղէ հայ երաժշտա _ թատերական աւանդութեամբ զբաղող բոլոր մասնագէտներուն որ կապ հաստատեն Չուհաճեան Կեդրոնին հետ, եթէ կրնան որեւէ կերպով օգտակար հանդիսանալ, օրինակ անյայտ մնացած ձեռագիրներ տրամադրելով կամ մատնանշելով, եւ կամ ի հարկին նիւթական օժանդակութիւն ընծայելով: Նոյնպէս կրնան դիմել փոխադարձ կարգով, բոլոր այն մասնագէտները որոնք կը փափաքին օգտուիլ տարուող գիտական աշխատանքներէն կամ կը ծրագրեն յանձնարարութիւններ կատարել բեմադրելի կամ հրատարակելի գործերու համար:

Դիմել՝ Ժիրայր Բաբազեանին, հետեւեալ հասցէով. _

Gerald Papasian
Centre de Recherches Tchouhadjian
32 bis, rue des Trois Frères
75018 Paris France
Tél 01 42 64 48 95
Fax 01 42 64 10 18

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

Ուսուցիչը գլուխը դարձուց դէպի ձայնը եկած կողմը, եւ ճանչցաւ իր բարեկամը՝ Պր. Սիսակը, որ առանձինն նստած էր:

Սիսակ 25 տարեկան երիտասարդ մըն էր, եւ վաճառատան մը մէջ պաշտօնեայ, զուարթ, բարեմիտ, հետաքրքիր ու շատախօս մարդ մը, Թորգոմ մտաւ սրճարանէն ներս:

– Եկո՛ւր, նստէ՛, սուրճ մը խմէ՛ առաջարկեց Սիսակ:

– Ճաշելու կ՚երթամ, ըսաւ ուսուցիչը:

– Դեռ չե՞ս ճաշած:

– Ո՛չ:

– Անանկ է նէ, օղի մը թող բերեն:

– Աղէկ կ՚ըլլայ:

– Այս առեն ի՞նչ կ՚ընես կոր փողոցները: Ճանը՛մ, քեզ դպրոցէն հանե՞ր են ... ինչո՞ւ չես բողոքեր կոր ... ասանկ անիրաւութիւն կ՚ըլլա՞յ ...

Այս բոլոր հարցումներուն իբրեւ պատասխան ուսուցիչը հանրագրութեան պատմութիւնը ըրաւ, գրպանէն հանեց կարդաց զայն եւ ըսաւ.

_ Ասիկա ստորագրել տալու համար կը պտըտիմ կոր:

_ Կեցցե՛ս, շատ աղէկ կ՚ընես, ամէնքն ալ կը ստորագրեն, վստահ եղիր, պատասխանեց Սիսակ: Գրիգորիկ աղային ստորագրել տուի՞ր:

_ Ո՛չ տակաւին:

_ Անոր տա՛ր, անպատճառ կը ստորագրէ:

_ Պիտի երթամ:

_ Ռափիկ աղային տարիր հարկաւ:

_ Դեռ անոր ալ չգացի:

_ Զարմանալի մարդ ես, աչքը գոց կը ստորագրէ, քեզի շատ կը սիրէ Ռափիկ աղան:

_ Գիտեմ: Բայց դեռ ժամանակ չունեցայ, այսօր պատրաստուեցաւ հանրագրութիւնը:

_ Մինչեւ հիմա որո՞ւ տարիր:

_ Մարտիկ աղային, Ակոբճան աղային, Սիմոն աղային:

_ Հարկաւ ստորագրեցին:

_ Խոստացան պիտի ստորագրեն. պատասխանեց ուսուցիչը թեթեւ վարանումով մը:

_ Անշո՛ւշտ պիտի ստորագրեն, գոչեց Սիսակ, իրենց պարտականութիւնն է... է՛յ, Ղուկաս էֆէնտիին գացի՞ր: Անոր ստորագրութիւնն ալ պէտք է, Թաղին երեւելիներէն է եւ անպատճառ կը ստորագրէ, որովհետեւ Մարգար էֆէնտիին հետ շատ աղէկ չէ՛:

_ Ամէնուն ալ պիտի երթամ...

_ Ժամագործ Ղուկաս աղան ալ մի՛ մոռնար, ան ալ մենէ է, գիտցած ըլլաս...:

Եւ Սիսակ, հետզհետէ 20-ի չափ անուններ յիշեց, եւ ստիպեց իր բարեկամը որ անոնց դիմում ընէ անպատճառ: Ուսուցիչը խոստացաւ, յետոյ իր բարեկամին դառնալով ըսաւ.

_ Հիմակուհիմա դո՛ւն ստորագրէ գոնէ...

– Ճանըմ, դուն ինծի թո՛ղ, ըսաւ Սիսակ:

– Ինչո՞ւ համար, դուն ալ թաղեցի չե՞ս:

_ Թաղեցի եմ, բայց խնդրին մէջ ուրիշ բան կայ ... Թադէոս էֆէնտիին ալ դնա՛, անպատճառ կը ստորագրէ:

– Հարկաւ պիտի երթամ ... դուն մէկ մը քու ստորագրութիւնդ դիր տեսնեմ...:

– Դուն ինծի ձգէ՛ կ՚ըսեմ կոր, պնդեց Սիսակ:

_ Բայց պատճառը բացատրէ՛ գոնէ:

_ Ամէն բան չեմ կրնար ըսել քեզի ... իմ ստորագրելս, յարմարութիւն չառներ ... խահվէճի Մինասին ստորագրել տուի՞ր...

_ Չէ՛ տակաւին:

_ Աղէկ միտքս եկաւ, աս մեր Կուռնիկ աղային ստորագրել տանք: Կուռնիկ աղան տէրն է այն սրճարանին ուր նստած ենք:

– Կուռնիկ աղա՛, քիչ մը հո՛ս եկուր, գոչեց Սիսակ:

(Շար. 115)

(Շար. Ա. էջէն)

ուրիշներու կարգին Պալին կողմէ։ Կը ստուգէր Թօքի խլիրդէ։ Բոլորը կը վըկայեն որ կարդինալ Ժան Պալան ողջամիտ, անշահախնդիր, քաջ հոգեւորական մըն էր։

ԱԼԺԷՐԻՈՅ Մէտէայի շրջանը, նախագահ Զերուալի այցելութենէն քանի մը ժամ առաջ երկու սպանդ եւս գործուած է։ Ութ հոգի սպաննուած են Փետրուար 28-էն Մարտ 1-ի լուսնալիք գիշերը, եօթը ուրիշներ ալ մորթուած էին նախորդ գիշերը։ Մարտ 1-ին, Զերուալ այդ տեղ է որ որոշած էր ներկայացնել «վերականգնման ազգային ծրագիր» մը։ Առիթէն օգտուելով ազդարարութիւն մը բրաւ այն անձերուն, որոնք կրօնքը կը շահագործեն քաղաքական նպատակներով։

ՇԱՌԹՌ մէջ, Մարտ 1-ին, Հելմուտ Քոհլ ներկայ եղաւ արքայ Ֆրանց Սթոքի մահուան 50-ամեակի արարողութեան։ «Դժոխքի մատրանապետ»ը մկրտուած աբբան, ձեռնադրութենէն ետք 1932-ին, պաշտօնով նշանակուած էր Փարիզ գերման կաթողիկէ առաքելութեան մօտ եւ գրաւման շրջանին կ'այցելէր բանտերը հոգեկան մխիթարութիւն բերելու համար դատապարտուած դիմադրականներուն։ Քոհլ ճշդած էր որ իր այցելութիւնը «անձնական եւ կրօնական» բնոյթ ունէր։

ՍԻՏԱՆ մեծ համեմատութիւններու հասած է գլխաւորաբար փարիզեան արուարձաններու մէջ եւ Սէն-Սէն Տընիի նահանգը ամէնէն վարակուածն է եւ հոն է որ հիւանդներու թիւն ալ օրէ օր կ'աւելնայ, մանաւանդ կիներու մօտ։ Իլ տը Ֆրանս-ը ամբողջ երկրին հիւանդներուն 50%-ը կը համախմբէ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ մրցանակները – սեզարները – բաշխուեցան Փետր. 28-ին Շան դ'Էլիզէի Թատրոնը։ Լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Արիան Ասքարիտ, Ռոպէր Կէտիկեանի Մարիուս եւ Ժանէթ Ֆիլմին մէջ կատարած իր դերին համար, լաւագոյն դերասանի մրցանակը ստացաւ Անտրէ Տիւսոլիէ (Օն գոնէ լա շանսոն), լաւագոյն 2-րդ դերերու մրցանակներուն արժանացան Ժան-Փիէր Պաքրի եւ Անիէս Ժաուի (Օն գոնէ լա շանսոն), լաւագոյն բեմադիրի մրցանակը ստացաւ Լիւք Պէսոն (Սէնքիէմ Էլէման), լաւագոյն ֆիլմը նկատուեցաւ Օն գոնէ լա Շանսոն (Ալէն Ռէնէ), միշտ նոյն ֆիլմը արժանացաւ լաւագոյն բեմանիւթի մրցանակին, այլ մրցանակներէ զատ (երաժշտութիւն, յարդարում, հագուստեղէն եւայլն) պատուոյ սեզարները շնորհուեցան Մայքըլ Տգլասի, Գլէնթ Իսթվուտի եւ Ժան-Լիւք Կոտարի։

ԼՈՆՏՈՆԻ փողոցներու մէջ, Մարտ 1-ին, 250 հազար ցուցարարներ տողանցած են պաշտպանելու համար գիւղացիական իրաւունքները։ Գլխաւոր դրդապատճառը եղած է հալածիչ որսորդութիւնը արգիլող օրինագիծի մը ծրագիրը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Նիքոլա Բ. ցարը եւ իր ընտանիքը, եօթը տարիներու բանակէ ետք, պիտի թաղուին Ս. Պետերսբուրգի Ս. Կատարինէ մայր տաճարը, ուր թաղուած են ցարերը Մեծն Պետրոսէն ի վեր, Յուլիս 17-ին, այսինքն ճիշդ ու ճիշդ 80 տարի ետք այն օրէն երբ բոլշեւիկները սպաննած են ամբողջ ընտանիքը։

«ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԿԸ ԿՈՐԾԱՆԷՐ ԵԹԷ ԶԻՍ ՍՊԱՆՆԷԻՆ» Կ'ԸՍԷ Հ. ԱԼԻԵՒ

Վերջին շրջանին բաւական լարուած են Բաքու-Անգարա յարաբերութիւնները, նախագահ Ալիեւի դէմ սարքուած մահափորձի մը Թուրքիոյ ղեկավար դասէն տրուած կարեւոր նեցուկին պատճառով։ Մամուլի բազմաթիւ յօդուածներով, իշխանութեան դէմքերու հետ բազմիցս շօշափուեցաւ նիւթը, կարեւոր բացայայտումներ բերելով։

Թրքական հեռատեսիլի Տէ կայանէն ալ Փետրուար 26-ի երեկոյին հեռասփռուած է Բաքուի մէջ նախագահ Ալիեւի հետ կատարուած հարցազրոյց մը, նոյն նիւթին մասին։

Ազրբէջանի Նախագահը ըսած է թէ հարցին արմատները կ'երկարին մինչեւ 1994 Թուականը երբ քարիւղի համաձայնութիւն մը կնքուած էր Թուրքիոյ հետ, ինչ որ կարգ մը շրջանակներու անհանգստութիւն պատճառած էր։ Իրեն ընդդիմադիր դէմքեր խլրտումներ հրահրած էին այն տպաւորութիւնը ձգելու միտումով թէ իր դիրքը շատ զօրաւոր չէ։ Սակայն 500 հազար ցուցարարներ զօրակցութիւն յայտնած էին իրեն։ Յետոյ, յաջորդ տարին ծէվատով եղբայրները կրկին մահափորձ կազմակերպելու ձեռնարկեցին, ինչ որ Ալիեւի լուր տրուեցաւ Թուրքիոյ նախագահ Տէմիրէլի կողմէ։ Դաւադիրները ձերբակալուեցան ու գլխաւոր պատասխանատուն՝ Ի. Տէմիրզոլ Թուրքիոյ խնդրանքով Անգարա ղրկուեցաւ, փոխանակ դատուելու Բաքուի մէջ։

Ալիեւ կ'ըսէ որ մեծապէս զզջացած է արտօնած ըլլալով անոր մեկնումը, քանի որ մինչեւ այսօր ան դատարան չէ հանուած։ Ինք վստահ է որ այդ անձը կապեր ունէր նախկին նախագահներ Մութալիպովի, Էլչիպէյի ու նաեւ Թուրք քաղաքական դէմքերու հետ։ Լրագրողները երբ հարց կուտան թէ ի՞նչ կը պատահէր եթէ մահափորձը յաջողէր, Ալիեւ կը պատասխանէ. «Ադրբեջանը կը կործանէր եթէ զիս սպաննէին»։

Երբ գրուցավարները պնդած են որ դաւադիրներուն Թուրքիոյ կապերուն մասին բացայայտումներ ընէ, Ալիեւ խուսափած է անուն տալէ ու ըսած՝ միայն. «Դուք կռահեցէք»։ Թուրք լրագրողները այն տպաւորութիւնը ունեցած են որ Ալիեւի ակնարկութիւնները թիրախ ունին նախկին վարչապետ Թ. Չիլլէրը։

Յայտագրին վերջաւորութեան Ալիեւ կը շեշտէ թէ հակառակ այս բոլորին, ոչինչ փոխուած է Թուրք ժողովուրդին հանդէպ իր սիրոյն մէջ։

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Փարիզեան Շրջանի
Հայաստանեայց Առաքելական
Եկեղեցիներում Մէջ
Մասնակցութեամբ
Բոլոր Եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ, ժամը 7-ին Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Հսկում կը կատարուի յաջորդաբար. —
Ուրբաթ, Մարտ 6, ԺԲ. օր Մեծի Պահոց
Ալֆորվիլի
Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 13, ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Իսի-Լէ-Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 20, ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Շավիլի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սէն-Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Քառասնորդաց Մեծ Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին Հսկումի արարողութիւն կը կատարուի։

Չորեքշաբթի, Մարտ 4, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 11, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17-ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ս. Խաչ Դպրեվանքի եւ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւններու կազմակերպութեամբ տեղի կ'ունենայ բանախօսութիւն մը՝ «Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ քրիստոնէացման 1700-ամեակի պաշտօնական ճանաչումը»։

Կը բանախօսէ՝
Պոլսոյ պատրիարքութեան լիազօր ընդհ. փոխանորդ Պատ. Կրօնական Ժողովի Ատենապետ՝
ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30-ին

Հասցէ. –
118, rue de Courcelles. Paris 17e
(Métro Courcelles)

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՌԻՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ֆրանսիայում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանութիւնը յայտնում է, որ ս. թ. Մարտի 16-ին կը կայանան ՀՀ նախագահի արտահերթ ընտրութիւնները։

Համաձայն ՀՀ կենտրոնական յանձնաժողովի որոշման ՀՀ նախագահի ընտրութիւնները Ֆրանսիայում գտնուող ՀՀ քաղաքացիների համար տեղի կ'ունենան Փարիզում ՀՀ դեսպանութեան շէնքում Մարտի 16-ին ժամը 8-ից մինչեւ ժամը 22։

ՀՀ նախագահին ընտրելու իրաւունք ունեն Ֆրանսիայում գտնուող ՀՀ դեսպանութիւնում հաշուառման կանգնած այլ պետութեան քաղաքացիութիւն չունեցող, 18 տարին լրացած, ընտրական իրաւունք ունեցող Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիները։

Ընտրութիւններին կարող են մասնակցել նաեւ ընտրութիւնների օրը Ֆրանսիայում գտնուող ՀՀ բոլոր քաղաքացիները անկախ Ֆրանսիայում իրենց կացութեան կարգավիճակից, որոնք կարող են ներգրուել նախընտրական ցուցակներում մինչեւ ընտրութիւնների օրը ներառեալ։

Ընտրութիւններին խնդրում ենք ներկայանալ անձը հաստատող փաստաթղթով (ՀՀ քաղաքացու կամ նախկին ԽՍՀՄ արտասահմանեան անձնագրեր)։

Բոլոր տեղեկութիւնների համար խնդրում ենք դիմել Ֆրանսիայում ՀՀ դեսպանութիւն։

Հասցէն. –
9, rue Viète — 75017 PARIS
Հեռաձայն. –
01 – 42 – 12 – 98 – 00
01 – 42 – 12 – 98 – 02

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համազգայինի անձնուէր գործիչ եւ կրթական մշակ Սուրէն Շանթի մահուան առիթով, Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալի հարազատներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ-ի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերու վարչութիւնները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 14·30-ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորական ժողովի պատրաստութիւն եւ զանազան հարցեր։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

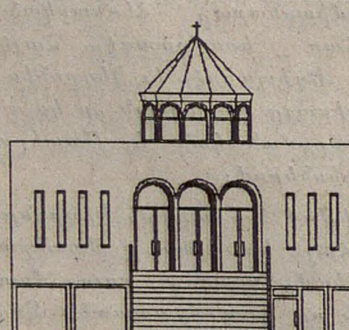

20e Anniversaire

70e Anniversaire

L'EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX
a le plaisir de vous inviter à

3 CONFERENCES EXCEPTIONNELLES sur le thème
«La Foi, l'Espérance et l'Amour»
Avec l'évangéliste Aram STEPANIAN
Archidiacre de l'Eglise Apostolique Arménienne de Boston (U.S.A.)
et Rédacteur de la Revue «La Voix de l'Eglise Arménienne»

MARDI 10, MERCREDI 11, JEUDI 12 MARS à 20 heures 30
28, avenue Bourgain — 55, avenue Victor Cresson

ANIMATION MUSICALE: chorale, solo, chants des jeunes.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DIMANCHE 8 MARS A 15H
A LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE VIENNE
PROJECTION VIDEO DU

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
DU 21 AOUT AU 4 SEPTEMBRE 1997

organisé par la section SEVAN de Vienne à l'occasion du jumelage entre la section de Vienne et la section «HOKH» de Goris

à l'issue de la projection un cockail sera offert
— ENTREE GRATUITE —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

A L'OCCASION DE SON 10EME ANNIVERSAIRE
L'ASSOCIATION CULTURELLE «NAREG»
organise son

GRAND BAL ANNUEL

au Casino d'Enghien-les-Bains
«Espace et Prestige» — Salon La Pergola
LE 7 MARS
DINER DANSANT
animé par l'Orchestre «ANI»
Avec l'aimable participation de Nareg DOURIAN
Attractions • Surprises • Rencontres jeunes •
Cocktail à partir de 20 heures 30
Musique et danse jusqu'à l'aube!
— Participation aux frais: 300 F. —
Entrée jeunes à partir de 23h.
Réservations au :
01. 34. 12. 84. 45 & 01. 39. 89. 63. 06
— Parking —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 4
MERCREDI
4 MARS
1998

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice: Arpik MISSAKIAN
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 01.47.70.86.60 Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19·326 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.326

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 2 / 3)

ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Փետրուար 20-էն 22, Երեւանի մէջ կատարուած հարցախոյզի մը համաձայն առաւելագոյն նիշերն ունին երկու թեկնածուներ՝ Կարէն Դեմիրճեան եւ Ռոպէր Քոչարեան, գրեթէ հաւասար 35%-ի շուրջ: Կը թուի որ Վազգէն Մանուկեան շատ հաւանաբար չի կրնար 2-րդ փուլի անցնիլ, բայց իր ստացած ձայները (շուրջ 20%) մեծ ազդեցութիւն կրնան ունենալ վերջնական արդիւնքին վրայ: Կ. Դեմիրճեանի այս անակնկալ դիրքը կը բացատրուի ժողովուրդին մէկ հատուածին խորհրդային շրջանի հանդէպ ունեցած կարօտախտով: Հեռատեսիլի «Հինգշաբթի» յատագրով ելոյթ ունեցած է Ռ. Քոչարեան որ պարզած է իր ծրագիրը: Հաղորդումը ամբողջութեամբ դիտած է բնակչութեան 38,2%, մասամբ դիտած է 24,2%-ը, չէ դիտած 19,8%-ը:

***

ԷԼԷՆԱ ՊՈՆԷՐ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ա. Սախարովի այրին որ ներկայիս Պոսթըն կ'ապրի, ռուսական թերթի մը տրուած հարցազրոյցին հերքած է այն լուրերը թէ ամուսինը իր ազդեցութեան տակ էր Ղարաբաղի առընչուած հարցերուն մէջ: Է. Պոնէր ըսած է թէ Ա. Սախարով իրենց ծանօթութենէն առաջ ծանօթ էր Ղարաբաղի հարցին եւ լաւ գիտէր 1915-ի Եղեռնի իրողութիւնը: Հարցազրոյցը աւարտած է կոչ ընելով որ գերիվեր դասուի ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը:

***

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԸ՝ ԱՀԱՒՈՐ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

«Իզվեստիա» վերջին թիւերէն մէկուն մէջ այսպէս կոչած է Սումգայիթի Հայերու կոտորածը եւ զայն համարած խորհրդային երկրին քայքայումին սկիզբը: Ըստ յօդուածին, պետութեան ղեկավարները կը ձգտէին չտեսնելու տալ եւ լռութեան մատնել Ղարաբաղի պահանջները:

***

ՊԱԼԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄԸ

Ազգ. Ժողովի մամուլի սպասարկութեան ղեկավար Վահագն Մկրտիչեան Մարտ 2-ին մամուլի ասուլիսով մը ըրած է խորհրդարանական պատուիրակութեան Պալթեան երկիրներ կատարած այցելութեան արժեւորումը:

1991-էն ի վեր այդ շրջանի երկիրներուն հետ բարձր մակարդակի առաջին շփումը հանդիսացած այս այցին ընթացքին լուրջ հետաքրքրութիւն ցոյց տրուած է Հայաստանի ներքին քաղաքական վիճակին, Եւրոպայի ապահովութեան խնդիրներուն, ՀԱՊ-ի երկիրներու գործակցութեան, Ռուսաստան — Հայաստան յարաբերութիւններուն եւ անոնց առնչուած ՕԹԱՆ-ի նկատմամբ դիրքորոշումներու հանդէպ: Պալթեան երկիրները իրենց ապահովութեան երաշխիքը կը տեսնեն ՕԹԱՆ-ի հետ համարկումի մէջ: Արծարծուած են նաեւ Սեւծովեան շրջանի երկիրներու գործակցութեան հեռանկարները:

Ազգ. Ժողովի պատուիրակութիւնը առիթը օգտագործելով հանդիպումներ ունեցած է նաեւ տեղւոյն հայ համայնքներուն հետ: Շրջանին մէջ կը բնակին 2500-3000 Հայեր որոնք ունին իրենց մշակութային-կրթական, քաղաքացիութեան եւ այլ հարցերը: Դիւանագիտական յարաբերութիւններու աշխուժացման հարցը եւս խնդրոյ առարկայ եղած է եւ նկատի ունենալով երկիրներու նիւթական դժուարութիւնները առաջարկուած է Մոսկուայի կամ Կիեւի դեսպանները զուգահեռաբար հաւատարմագրել նաեւ առընչակից երկիրներուն:

***

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԿԸ ԲԱՑԱՌԷ ԲՌՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լրագրողներու Տան մէջ Մարտ 2-ին Սերժ Սարգսեան հանդիպելով մամուլի ներկայացուցիչներու հետ ըսած է թէ Ղարաբաղ երբեք այսքան շահեկան վիճակի մէջ չէ եղած եւ թէ լուծումի ճամբան միակն է. խաղաղ բանակցութիւններ: Ան ըսած է թէ յառաջիկայ երկու տարուան ընթացքին պատերազմի խօսք չի կրնար ըլլալ: Հայաստանի ապահովութիւնը լիակատար երաշխաւորուած է եւ «մեր հակառակորդները դրա մասին շատ լաւ գիտեն»: Պատասխանելով հարցումին թէ Ռ. Քոչարեանի ընտրութեան պարագային բռնատիրութեան վտանգ չկա՞յ որուն աջակցին նաեւ Ուժային նախարարները, Ս. Սարգսեան պատասխանած է. «ո՛չ, դա բացառուած է ու մեր ժողովուրդն էլ այդպիսի բան թոյլ չի տայ»: Ապա ինքզինք ցոյց տալով հարցուցած է. «մի՞թէ ես բռնատիրոջ եմ նման»:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՍԻՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶ ԱՅՑԵԼԱԾ

Վարչապետ Ռ. Քոչարեան Մարտ 2-ին աշխատանքի այցելութեամբ Սիւնիք գացած է, ծանօթանալու համար մարզի ընկերա-տնտեսական իրավիճակին եւ քննարկելու Զանգեզուրի լեռնա-արդիւնաբերական համալիրի հեռանկարները: Իրեն կ'ընկերանային Ուժանիւթի նախարար եւ Տարածքային կառավարման նախարարի պաշտօնակատար Գագիկ Մարտիրոսեան, Քաղաքաշինութեան նախարար Ֆելիքս Փիրումեան, Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի նախարարի տեղակալ Կարէն Ճշմարիտեան: Նոյն օրը, կառավարական պատուիրակութիւնը այցելած է Կապանի, Մեղրիի եւ Գորիսի հիմնարկներն ու ձեռնարկութիւնները: Տեղի ունեցած հանդիպումներուն Ռ. Քոչարեան ընդգծած է արդիւնաբերութեան զարգացման եւ նոր աշխատատեղիներու ստեղծման կարեւորութիւնը: Աւելցուցած է թէ, տնտեսական մարզին մէջ, կառավարութիւնը յաջողած է 9 ամիսէն փակել 12 ամսուան համար նախատեսուած պիւտճէն եւ մինչեւ Մարտ ամսուան կէսերը կը հատուցանուին աշխատավարձքերու եւ կենսաթոշակներու առկախ բոլոր պարտքերը: Վարչապետը նշած է նաեւ որ անկախ Հայաստանի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով հարկերը նուազումի ենթարկուած են ինչ որ միայն 1997-ի վերջին ամիսներուն 7800 մանր ու միջին ձեռնարկութիւններու ստեղծումը ապահոված է: Ինչ կը վերաբերի դիւղատնտեսութեան զարգացման, ան յիշած է Գիւղփոխօգնութեան Դրամատան տարած կարեւոր աշխատանքը եւ աւելցուցած թէ կառավարութիւնը նոր քայլերու կը դիմէ անոր կարելիութիւնները ընդլայնելու համար:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՍՈՒՐԼՈՒՔԸ, ԱՍԱԼԱ-Ն ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Սուսուրլուքի արկածով բացայայտուած կապերու ցնցումը կը շարունակէ զբաղեցնել Թուրք հանրային կարծիքը: Գրեթէ ամէն օր մամուլի սիւնակները կը գրաւեն իշխանութեան վերին աստիճաններուն անցեալի գործունէութեան մասին փաստեր, խոստովանութիւններ, որոնք յաճախ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլան, ստուեր կը ձգեն հեղինակութիւններու, վարկերու վրայ:

Այս կարգի բացայայտումներ առընչուած են մինչեւ իսկ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Ք. Էվրէնի: «Ճումհուրիյէթ»ի Փետր. 27-ի շաբաթական թիւին մէջ «Հրահանգը Ք. Էվրէնը տուաւ» խորագրուած սիւնակ մը կը բանայ Սուսուրլուքի տեղեկագրին գաղտնի պահուած, չհրապարակուած մէկ էջը. հոն կ'ըսուի թէ Ք. Էվրէնի հրահանգով, յիշեալ արկածին զոհերէն առեղծուածային տիպար՝ Ա. Չաթլը եւ ընկերները գործածուած են հայկական ահաբեկչութեան դէմ: Թերթը կ'ըսէ թէ ինք ձեռք անցուցած է տեղեկագրին խնդրոյ առարկայ մասերը ուր կը տեղեկացուի թէ Սեպտեմբեր 12-ի (1980) պետական հարուածէն ետք, հայկական ահաբեկչութեան դէմ կազմակերպչական առաջին աշխատանքը տարուած է Հանրապետութեան նախագահութեան շրջանակին մէջ. իսկ այդ շրջանին որպէս նախագահ, Ք. Էվրէն կը գլխաւորէր Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը եւ սպայակոյտը: Իր հրահանգով է որ Թուրք գաղտնի սպասարկութենէն (ՄԻԹ) Հ. Ապաս ազգայնամոլ տարրերով խմբակ մը կը կազմէ որուն մէջ կը գտնուի նաեւ Ա. Չաթլը: Միջոց մը ետք այն գիտակցութեամբ որ այդ մարզի գործունէութեան մէջ ժխտական բան մը անմիջապէս խնդրոյ առարկայ կ'ընէ հանրապետութեան նախագահութիւնը, աշխատանքը կը փոխանցուի ՄԻԹ-ին: Ատոնց հետ նաեւ ԱՍԱԼԱ-յի դէմ գործունէութիւնը: Անկէ կարճ ժամանակ ետք Ա. Չաթլըի (1984 Հոկտեմբեր) կը հրահանգուի երթալ որոշեալ հասցէ մը ուր 250 կրամ թմրեցուցիչով կը ձերբակալուի Զուիցերիոյ մէջ: Մինչեւ 1990 արգելափակուած կը մնայ, շրջան մը նաեւ Ֆրանսայի մէջ:

Այս հրապարակումին գրութեամբ մը հակազդած է նոյն շրջանին Նախագահ Էվրէնի ապահովութեան հարցերու խորհրդական փեսան՝ Է. Կիւրվիթ («Հիւրրիյէթ» Մարտ 1): Ան հերքելով Էվրէնի վերագրուած ահաբեկիչներու հետ գործակցութեան, ապօրինութեան պնդումները, կը բացատրէ թէ ԱՍԱԼԱ-յի ուղղութեամբ հետազօտութեան, լրաքաղութեան գործունէութիւնը սկսած է Լեւոն Էքմէքճեանի ձերբակալութեամբ (1982 Օգոստոս) Անգարայի օդակայանի արարքէն ետք: Ինք ու գործակիցները բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցած են անոր հետ երբ մահուան դատապարտուելէն ետք զղջում յայտնած է, խնդրելով որ ներումի արժանանայ:

Կիւրվիթ կ'ըսէ թէ Էքմէքճեանէն առնուած տեղեկութիւնները վերաբերած են ԱՍԱԼԱ-յի Պէյրութի կեդրոններուն եւ մարզակայաններուն: Այդ բոլորը ստուգելու համար է որ Հ. Ապաս ղրկուած է Պէյրութ. ան կրցած է տուեալներէն մաս մը ստուգել, միւսները անմատչելի մնացած են: Ք. Էվրէնի խորհրդականը այսքանը հիմ առնելով, անտեղի կը նկատէ նախագահին եղած վերագրումները ու հարկաւոր կը նկատէ որ պատասխանատուները ներողութիւն խնդրեն Հանրապետութեան Նախկին Նախագահէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ի վերջոյ յաջողեցաւ միաձայնութեամբ քուէարկել 1154 թիւ բանաձեւը Իրաքի հետ համաձայնութեան շուրջ: Հոն կ'ըսուի որ Իրաք «ծանրակշիռ հետեւանքներ» կը կրէ եթէ տէրը չմնայ իր յանձնառութեանց: Որոշ չափով Ֆրանսայի, Չինաստանի եւ Ռուսաստանի յաղթանակն է այս բանաձեւը ուր չըսուիր թէ ուժի անմիջական գործածութիւն կ'ըլլայ, եթէ Իրաք յանձնառութիւններ չկատարէ ինչպէս կը պահանջէր Ուաշինկթըն:

ՍԵՐՊԻՈՅ հարաւային գաւառը՝ Քոսովօ որու բնակչութիւնը 90% Ալպանացիներէ կազմուած է եւ որոնք անկախութիւն կը պահանջեն, ծանր միջադէպեր պատահած են Մարտ 2-ին եւս եւ 20 մեռեալ կայ, որոնց 16-ը՝ Ալպանացիներ եւ չորս սերպ ոստիկան: Այս նոր բռնկումը եօթը տարիներու [illegible] մը ետք կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ, նոյնիսկ պատերազմի մը ծնունդ տալ, ինչպէս եղաւ Պոսնիա:

ՓԱՐԻԶԻ Ատեանին փաստաբանապետը՝ Տոմինիք տը լա Կառանտըրի Փետրուար 26-ին կարգապահական հետապնդումներու ձեռնարկեց Սերժ եւ Արնօ Քլարսֆելտ փաստաբաններուն դէմ որոնք խնդրոյ առարկայ ըրած էին Պորտոյի ոճրային Ատեանի (Փափոնի դատավարութիւն) Նախագահին անկողմնակալութիւնը եւ անկախութիւնը այն պատրուակով որ ազգականական հեռաւոր կապեր ունէր տեղահանութեան ենթարկուած զոհի մը հետ: Մեղադրանքն է. — «Վնասել կենսական սկզբունքներու, հրապարակաւ, մամուլի միջոցաւ, խնդրոյ առարկայ ընելով ոճրային Ատեանի նախագահը»: Երկու փաստաբանները կրնան կարգապահական պատիժներու դատապարտուիլ, մինչեւ իսկ արտաքսուիլ փաստաբանական կաճառէն:

ՄԱՐՏ 3-ԻՆ Ֆրանսական մամուլի մէջ լոյս տեսած հարցախոյզերը բոլորովին տարբեր պատկեր մը կը պարզեն շրջանային ընտրութիւններու (Մարտ 15) արդիւնքներու մասին Փարիզի մէջ: Այսպէս, «Ֆիկառօ» կը խորագրէ (Սոֆրէսի հարցախոյզ)՝ Պալատիւր Հիւշոնէ (Ընկերվարական) առաջ կուգայ Իլ տը Ֆրանսի նախագահութեան համար, նոյն օրը (ՍԷ-ԷՍ — Ա հարցախոյզ) ձախը 6 կէտով Պալատիւրէն առաջ կուգայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նոր դէմքը՝ Կեռհարտ Շրէօտէր որոշ մտահոգութիւններ կը պատճառէ ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի հանդէպ իր դիրքորոշման, եթէ վարչապետ դառնայ Սեպտեմբերի ընտրութիւններէն ետք: Ենթական սակայն բաւական պատեհապաշտ, փոփոխամիտ անձ մըն է, «աւելի փոփոխամիտ քաղաքականութեան քան սիրոյ մէջ», կ'ըսեն իր հասցէին (4-րդ ամուսնութիւնը կնքած է վերջերս): Ծնած աղքատ ընտանիքի մը մէջ, 1944-ին հօր մահէն (պատերազմին) քանի մը օր ետք, 32 տարեկանին է միայն որ ձեռք կը ձգէ իրաւագիտութեան վկայականը եւ փաստաբան կը դառնայ: Անկարելի կը նկատուի սակայն սահմանել թէ Սոսիալ — Դեմոկրատ ո՞ր ընտանիքին կը պատկանի: 1978-ին կուսակցութեան երիտասարդական շարժման ձախ թեւին մէջ, ինք իսկ զինքը մարքսիստ կը հռչակէ, քսան տարի ետք ԷՍ — ՓԷ Տէ-ի աջ թեւին կը հակի, աւելի ուշ ազատական կը դառնայ,

(Շար.ը Դ. էջ)

ԵՓՐԱՏԻ ԱՓԵՐՈՎ (*)

Կը սուրայ մեր հանրակառքը։ Ձայնեբիզը՝ մերթ Սայաթ Նովա, մերթ հոգեւորական, մերթ սիրային, մերթ ժողովրդական երգերով օդը կը լեցնէ։ Ձայն ունեցողները եւ երգերը գիտցողները կը մասնակցին երգեցողութեան, մնացեալները մունջ կ'ըլլան կամ կը քնանան։ Մեր օտար բարեկամներուն քանի մը ժողովրդական երգեր կը սորվեցնենք, որոնք խանդավառութեամբ կ'երգեն։ Քիւրտ վարորդը՝ Ճէմալ, մեղմօրէն քրտական երգ կը մռլտայ, ապա Թրքերէնով կ'արտասանէ։ Թրքերէն չեմ հասկնար բայց «Արաքս» բառը կը լսեմ։ Կը դիմեմ Թրքերէն գիտցողներուն, հասկնալու համար արտասանութեան նիւթը։ Կ'իմանամ որ իր գրած բանաստեղծութիւնն է Արաքս գետի մասին, որ ականատես եղած է տառապանքներու եւ ջարդերու։ Ճէմալ Արեւմտահայաստանը չափած է քանի մը անգամ։ Գոց գիտէ ճամբաները։ Կ'երգէ ձայնին միացնելով ձեռքի շարժումը։ Կը խօսիմ հետը պարզ անգլերէնով ու կ'ըսեմ. «Ճէմալ, գիտե՞ս հոս որքա՜ն Հայեր ապրած են»։ Ան իր կոտրատած անգլերէնով, մեր հոգեվիճակը հասկցող մարդու մը պէս կ'ըսէ. «I know, I know.» Ներկայ վայրերու Թրքական անուններուն նախկին հայկական անուններն ալ գիտէ։ Կամուրջի մը վրայէն կ'անցնինք։ Ինծի նայելով կը մատնանշէ գետը ու կ'ըսէ. «Ֆըռաթ» ու կ'աւելցնէ՝ «Եփրատ»։

Եփրա՛տ...

Արմէն կը թելադրէ Ճէմալին որ կենայ։ Կը կենանք Թէքյարանի մը կողքին՝ կամուրջէն քիչ մը հեռու։

Կ'իջնենք ու կը քալենք դէպի մարդակուլ գետը։

Մթագնութիւն մը իջած է շուրջս։

Ճիչերու, աղաղակներու թոհ ու բոհ մը կը դառնայ ուղեղիս մէջ ... Կը տեսնեմ գազանաբարոյ ժանտարմներ որոնք աղջիկներու մազերէն բռնած Թուրի փախով զանոնք անպատուութեան կը տանին... Կը տեսնեմ մայրեր, որոնք իրենց աղջիկները ջուրին մէջ խեղդամահ կ'ընեն... Կը տեսնեմ հարսեր, որոնք ջուրը կը նետուին մահը գրկելով... Կը տեսնեմ դիակներ, դիակներ որոնք մահուան մէջ պատուաւոր երջանկութիւնը կ'ապրին...

Ազգի մը պատուոյ կանչելու դամբարանն է Եփրատ գետը։

Կեցած եմ լո՛ւռ ու տկար, մազիկները սրած հիւանդ արծիւին պէս։ Գլուխս հակած համայնակուլ այս գերեզմանին՝ մեր մայրերուն ու քոյրերուն անարատ սրբութեանը առջեւ կը խոնարհիմ ու անոնց գերմարդկային քաջութիւնը կը համբուրեմ...

Շատ հոգեհանգիստներ տեսած եմ, որոնք կամ եկեղեցիներու կամ գերեզմատուններու մէջ եղած են ... Սակայն այս մէկը տարբե՛ր է բոլորէն։ Այս մէկը Եփրատի՝ Անանուն Զոհերու՝ Անանո՛ւն Դամբարանի ափին է։

Մեսրոպ Սրբազանի աչքերուն մէջ թացութիւնը տակաւ կը շատնայ «Հոգւոյն հանգուցելոց» աղօթած ատեն ... ձայնը կը դողայ...։ Պահուն խորհրդաւորութիւնը համակած է բոլորը թէ՛ Հայերը, թէ՛ ոչ — Հայերը։ Ամէն մարդ լուռ է։ Կը լսուին միայն ջուրին հոսքը եւ հեռուէն անցնող, յաղթական ու անտարբեր ինքնաշարժներուն ձայները...

Դարաւոր Եփրատը կը սահի իր հետ տանելով լռուած խօսքերուն հետ չլսուած երկրպագութիւնը...

ՀՐԱՆԴ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

(*) Հատուած մը հեղինակին «Քարաձայն պատարագ» հատորէն որ լոյս կը տեսնէ այս օրերուն, հայերէն եւ անգլերէն։ Հ. Մարգարեան զայն գրած է Արեւմտահայաստան կատարած իր այցելութենէն ետք, 1997–ին։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՆՈՐ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԸՍՏ ՊՐԵԺԻՆՍՔԻԻ

«Իշխանապետութիւնները կաւէ կառոյցներ են», Անտոնիօս կը բացատրէ Կղէոպատրայի, ըստ Ուիլիըմ Շէյքսփիրի վերատումին։ Երկրագունդի հզօրագոյն պետութիւնը նաեւ, Ամերիկան, նոյն վտանգին տակ կը գտնուի։ Իր գերիշխող դերութիւնը պիտի տեւէ՞, ու մինչեւ ե՞րբ։ Եւ, ամէն բանէ վեր, ան կայուն պիտի ըլլա՞յ։ «Ասիկա կախում պիտի ունենայ այն ձեւէն որ ճատրակատախտակին վրայ Միացեալ — Նահանգները գլխաւոր քարերը պիտի շարժեն», կ'ըսէ Զպիկնիեւ Պրեժինսքի, ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան ամէնէն հանգամանալից դէմքերէն, որ ատենին նախագահ Ճիմի Գարթըրի Ազգային Ապահովութեան խորհրդականն էր, իսկ այժմ կը նկատուի Արտաքին գործոց նախարար Մատլէն Օլպրայթի առաջնորդը։

«Մեծ ճատրակատախտակը», որ խորագիրն է Պրեժինսքիի վերջին գրքին, նաեւ Եւրասիան է, ընդարձակ տարածութիւնը ուր կեդրոնացած են երկրագունդի բնակչութեան եւ տնտեսական բնական հարստութիւններուն մեծ մասը, որ Փորթուկալէն կ'երկարի մինչեւ Չինաստան ու Ճափոն։ Այստեղ է որ, ըստ Պրեժինսքիի, աշխարհի ապագան պիտի որոշուի։ Այստեղ է որ Միացեալ — Նահանգները ամէնէն բուռն մարտահրաւէրը պիտի դիմագրաւեն։ Ուրեմն, սթափի՛ր Ամերիկա, Պրեժինսքի կը սաստէ, հարցազրոյցի մը մէջ, զոր վերջերս տուած է Ուաշինկթընի Ռազմագիտական Ուսումնասիրութիւններու Կեդրոնը։ Այս հարցազրոյցը, իր ակնարկութիւններով, կը խորհինք թէ մօտէն կը հետաքրքրէ հայ ընթերցողը, նկատի առած որ Կովկասը, որպէս Եւրասիոյ սրտին գտնուող շրջան, նոր փուլի մը մէջ կը գտնուի, որպէս հակամարտութեան գօտի։

Պրեժինսքի կ'ըսէ թէ մտահոգ է ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան տկարութենէն։ Առաջին տկար կէտը հանրային կարծիքին մեծ մասին յարաբերական անտարբերութիւնն է միջազգային հարցերուն հանդէպ։ Երկրորդը՝ նեղլիկ լոպիներն են, յաճախ ազգաբանական եւ կրօնական, որոնք կը ծառայեն միայն արտաքին քաղաքականութիւնը մասնատելու։ Մտահոգիչ է նաեւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ նախագահ Պիլ Գլինթընի յանձնառութեան պակասը, ի վերջոյ, կանոնաւոր եւ ռազմավարական մտածողութեան մը բացակայութիւնը։

Պրեժինսքիի համար գլխաւոր վտանգը որ Ամերիկայի կը սպառնայ Ամերիկան ինքն է։ Եթէ Միացեալ — Նահանգները չըլլան այն ինչ որ պէտք է ըլլան, արդիւնքը պիտի ըլլայ համաշխարհային անկայունութիւն եւ անիշխանականութիւն։ Իսկ այն հարցումին թէ ըսելիք բաներէն մէկը Իրաքի վրայ զինուորական յարձակո՞ւմ մը պէտք է ըլլայ, ան կը պատասխանէ թէ Միացեալ — Նահանգները պէտք է հարուածեն երբ ասոր մէկ, կամ զոյգ նախապայմանները ներկայանան որոնք են՝ իրաքեան մօտալուտ սպառնալիք մը ամերիկեան Ազգային ապահովութեան ուղղուած եւ՝ ՄԱԿ–ի Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ բանաձեւուած պահանջք մը, իրաքեան նկրտումին հարուածելու։

Սակայն, իր հետ հարցազրոյցը կատարող Փինօ Պուոնճորնօ կը հաստատէ թէ առ այժմ այս պայմանները չեն լրացուած եւ երբ հարց կուտայ թէ իրաքեան տագնապը արդեօք չինծու չէ՞, հանրութեան կարծիքը չէ՞ շեղեր այլ բնոյթ ունեցող հարցերէ, Պրեժինսքի կը պատասխանէ. «Այս մասին չեմ ուզեր արտայայտուիլ»...։ Իրեն համար, Գլինթընի սեռային արկածախնդրութիւններու խնդիրը, վերջերս մեծ համեմատութիւններու հասած, լուրջ է, բայց որ այս մէկը պէտք չէ իրականութիւնը քողարկէ, այն է թէ աշխարհի մէջ գերհզօր միակ պետութիւն մը կայ, որմէ կախեալ է ամէն ինչ։ Ան կ'աւելցնէ որ մինչ դայթակղութիւնները յստակ մտահոգութիւններ են, սակայն անոնք Ամերիկայի մէջ իշխող իրականութիւնը չեն։ Իրականութիւնը սահմանադրական համակարգ մըն է բացարձակապէս ազդու, տեւական եւ յարգուած, որուն ծիրէն ներս իւրաքանչիւրը պատասխանատու է միւսներուն հանդէպ։

Իր գրքին մէջ, Պրեժինսքի կը գրէ թէ միացեալ Եւրոպան ամերիկեան ռազմագիտական շահերուն կը նպաստէ որովհետեւ, այսօր, Եւրոպան կամովին Ամերիկայի հովանաւորութեան տակ կը գտնուի։ Միւս կողմէ, կայ պահանջքը մեծ գործակիցի մը, որովհետեւ կը կասկածի թէ Ամերիկա ուզէ երկրագունդի իր պատասխանատուութիւնը ի գործ դնել մինչեւ անորոշ ժամանակ մը։ Կայ նաեւ հարցը թէ այլ հողամասեր, ներառեալ Եւրոպան, չեն ուզեր որ Ամերիկան համաշխարհային իր տիրականութիւնը անվերջօրէն բանեցնէ։ Ահա թէ ինչո՞ւ, ըստ Պրեժինսքիի, իմաստ ունի ճարտարամիտ գործընկերներու ստեղծումը։ Եւ Եւրոպան բնական, տրամաբանական, աշխարհագրական ինչպէս եւ մտայնօրէն գործակիցն է Ամերիկայի։

Պրեժինսքի երբ Եւրոպա կ'ըսէ, նկատի ունի աւելի ընդարձակ տարածութիւն մը քան ինչ որ ներկայիս է։ Նոր Եւրոպան, մինչեւ 2010 թուականը, պիտի ընդգրկէ թէ Եւրոպական Միութիւնը եւ թէ Ատլանտեան Ուխտի երկիրները այսինքն՝ եւրոպական այն բոլոր երկիրները որոնք մաս չէին կազմեր Խորհրդային Միութեան, յաւելեալ պալթեան երկիրները։ Այն ատեն, Եւրոպան սերտ բանակցութիւններ տարած պիտի ըլլայ Ուկրանիոյ հետ եւ թերեւս Ռուսիոյ, եթէ այս վերջինը կայուն կերպով ժողովրդավարական դառնայ։

Ո՞ր պետութիւնները կորիզը պիտի հանդիսանան նման Եւրոպայի մը։ Պրեժինսքի կը պատասխանէ թէ քաղաքական ղեկավարումը գլխաւորաբար պիտի գայ գերմանեւֆրանսական համագործակցութենէն։ Կարգ մը տուեալներու գծով այս համագործակցութիւնը կարելի է ընդլայնել. օրինակ, նկատի առած Միջերկրականը, յստակօրէն գերմանեւֆրանքեւիտալական համագործակցութիւն մը կարեւոր է։ Այս ձեւով, Իտալիոյ միայն միջերկրականեան դեր մը կը վերապահուի, որովհետեւ, հակառակ որ երկիրը չինէր դեր խաղալ Եւրոպական Միութեան գծով ան, կարգ մը պատճառներու համար (ներառեալ քաղաքական ներքին փոփոխութիւններուն յաճախականութիւնը), չէ յաջողած գլխաւոր առաջնորդներէն մէկը դառնալ Եւրոպական Միութեան գծով։ Իսկ, ինչ կը վերաբերի Մեծն Բրիտանիոյ, Պրեժինսքի կ'ըսէ թէ «դժբախտաբար, ան ինքզինք մեկուսացուց» եւ թէ «քիչ կարեւորութիւն ցուցաբերեց եւրոպական մեծ ձգտումին՝ դէպի միութիւն»։ Իսկ Թոնի Պլէրի գալուստով, կացութիւնը շատ չէ փոխուած, քանի որ «խօսքերը եւ ժպիտները յանձնառումը չեն փոխարիներ»։ Այսօր, Եւրոպայի կեդրոնական հարցը Լոնտոն է եւ Պլէրի կառավարութեան դիրքը «այս նիւթին շուրջ, կարելի է երկու բառերով սահմանել. թերեւս վաղը։ Առաջնորդի դեր խաղալու պարագան վստահ չէ»։

Միւս հիմնական կէտը ՕԹԱՆ–ի ընդլայնումն է։ Պրեժինսքի ասոր համամիտ է, որովհետեւ ինք կը նկատէ թէ Եւրոպան չունի ո՛չ ռազմական յստակ ինքնութիւն եւ ո՛չ ալ ռազմական ատակ կարողութիւն։ Այսպէս, եթէ պէտք է որ Եւրոպան ապահով ամբողջութիւն մը դառնայ եւ անոր ոչ մէկ հատուածը ինքզինք խոցելի զգայ, եւրատլանտեան զինակցութիւնը անհրաժեշտ կորիզն է աւելի ընդարձակ Եւրոպայի մը։

Բայց ի՞նչ զարգացում տեղի պիտի ունենայ Ռուսիոյ մէջ։ Ըստ Պրեժինսքիի, անորոշութիւնը մեծ է։ Իր յոյսը այն է որ Ռուսիան դառնայ ազգային պետութիւն մը, կայուն կերպով ժողովրդավարական, արդիական, Եւրոպայի միշտ աւելի կապուած։ Բայց վստահ չէ թէ Ռուսիան այս ուղղութեամբ պիտի ընթանայ։ Փոխարէնը, հարկ է փոփոխման հոլովոյթին նեցուկ կանգնիլ անոր ուղղակի օգնելով, սակայն նոյն ատեն շուրջը պայմաններ ստեղծելով, որոնք աշխարհակալական փորձառութիւնները չէզոքացնեն։ Օրինակ, եթէ Ուկրանիան եւ Ազրպէյջանը անկախ մնան եւ Արեւմուտքը ազատ մուտք ունենայ Կեդրոնական Ասիա, այն ատեն Ռուսիան գործնապէս ազգային պետութիւն մը կը դառնայ։ Ընդհակառակն, եթէ այս պետութիւնները վտանգի տակ մնան, աշխարհակալ փորձութիւնները հաւանաբար պիտի կասեցնեն Ռուսիոյ ժողովրդավարական զարգացումը։ Աւելի դէշ, ասիկա դրեթէ ապահովաբար պիտի նշանակէ թէ Ռուսիան շատ մը Չեչէնիաներու մէջ պիտի մխրճուի։

Շրջանին մէջ նաեւ Իրանը կայ, որպէս դերակատար. զայն պէտք է մեկուսացնե՞լ թէ տեղի ունեցող հոլովոյթին մէջ ներառնել։ Պրեժինսքի կ'ըսէ թէ ամերիկեան շահերը կը պահանջեն որ Իրանի հետ լուրջ երկխօսութիւն մը զարգանայ ու ծայրօրէն անիմաստ կը գտնէ որ Միացեալ — Նահանգները փորձեն զայն խափանել։ Ասիկա նաեւ յոռի ազդեցութիւն մը կ'ունենայ բարեկամ կարգ մը երկիրներու հետ յարաբերութեան վրայ, ինչպէս Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Ճափոնի, որոնք օրինաւոր շահեր ունին Իրանի մէջ ներդրում կատարելու։ Այս ձեւով, Պրեժինսքի հակառակ է անոր դէմ գործադրուած ամպարկոյին, որովհետեւ ռազմագիտականօրէն ապարդիւն է եւ հաւանաբար ապօրինի։ Նոյնն է պարագան Գուպայի։ Ամերիկայի դիրքը անօրէն է բայց, ամէն բանէ աւելի, տխմար։ Նման բան մը Իրանը դէպի Ռուսիա կը մղէ եւ, Գուպայի պարագային, կը դանդաղեցնէ ժողովրդավարացումը համայնավար վարչակարգի մը, որ միշտ աւելի հետամուտ է քանդելու։

Կայ նաեւ Չինաստանը։ Փ. Պուոնճորնօ հարց կուտայ թէ ան վտա՞նգ մը պիտի հանդիսանայ թէ առիթ մը։ Պրեժինսքի կը պատասխանէ թէ Չինաստանը Ամերիկայի բնական դաշնակիցն է Եւրասիոյ ծայրագոյն արեւելքին գտնուող։ Ինք որեւէ ռազմագիտական եւ հիմնական բախում մը չի տեսներ Չինաստանի եւ Ամերիկայի միջեւ, թերեւս ի բաց առեալ Թայվանը, եթէ Չինացիները պնդեն ուժի դիմել այդ հարցը լուծելու համար։ Շրջանին մէջ չինական տիրապետումը անխուսափելի է, որ պատմականօրէն հաստատուած իրողութիւն է։ Պրեժինսքի նոյնիսկ չի խորհիր որ Չինաստանը համաշխարհային գերպետութիւն մը կրնայ դառնալ այս տողերը կարդացողներու կեանքի ընթացքին, որովհետեւ ան արտակարգօրէն աղքատ երկիր մըն է եւ տնտեսական շարունակական աճ ունեցող քանի մը սերունդներ հարկ պիտի ըլլան, որպէսզի ան իսկապէս յառաջդիմած եւ արդի ընկերութեան մը վերածուի։

Իր գիրքին մէջ, Պրեժինսքի կը գրէ թէ ԱՄՆ–ը վերջին գերպետութիւնը պիտի ըլլայ, այն իմաստով որ, յաջորդող 50 տարիներու ընթացքին, ինք չի տեսներ կարելիութիւնը թէ, որեւէ այլ հզօր պետութիւն մը, ձեռք բերէ այն տիրականութիւնը զոր այսօր ԱՄՆ–ը ունի երկրագունդին վրայ։ Ամերիկայի մեծ առաւելութիւնը այն է որ ան կրնայ բոլորին երկիրն ըլլալ. ոեւէ մէկը կրնայ «ամերիկացի» դառնալ, մինչդեռ չինացի մը կրնայ միայն չինացի ըլլալ։ Թերեւս Եւրոպան, եթէ իսկապէս միացած եւ քաղաքականօրէն համարկուած ըլլար, կրնար մրցակից մը դառնալ։ Բայց ասիկա հեռաւոր ապագային կը վերաբերի։ Աւելի հաւանական է որ գլխաւոր հզօր պետութիւններու համախմբում մը ըլլայ երկրագունդին վրայ, ինչ որ Պրեժինսքի կը ցանկայ, այլապէս՝ համատարած անիշխանականութիւնը պիտի տիրէ։ Ասիկա կը նշանակէ թէ Ամերիկան առաջնագոյն ու նաեւ, շատ հաւանականօրէն, համաշխարհային վերջին գերհզօր պետութիւնը պիտի ըլլայ։ Աւելի կայուն լուծումը, ըստ իրեն, պետութիւններու խորհուրդի մը ստեղծումն է, որուն մէջ Ամերիկա քաղաքական իրաւարարի դերը ստանձնելու է։

ՍԵՐՄՆԱՑԱՆ

(Քաղուած՝ «Փանորամա»էն)

ԵՐԿՈՒ ՅՈՒՇԵՐ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Բնաւ չէ՞ պատահած ձեզի որ կարդաք քանի մը տողեր առանց ըմբռնելու եւ առանց անդրադառնալու թէ կը կարդաք:

Երախայի մը պէս ուրախ էի, նուէր ստացած էի Մալխասեանի չորս հատորնոց «Բացատրական բառարան»ը եւ կը կարդայի յառաջաբանը: Արդէն իսկ կարդացած էի էջ մը երբ անդրադարձայ թէ իրականութեան մէջ չէի կարդացած, աչքերս տողերու վրայ սահած իսկ միտքս գացած էր հեռուները, գիրքերու հետ ունեցած երկու յուշերուս:

Օր մը, այրի, տարիքոտ բարեկամուհի մը ըսաւ՝ «Ամուսինէս մնացած մի քանի հայերէն գիրքեր ունիմ, եկուր աչքէ անցուր, ինչ որ կ'ուզես առ»:

Եթէ այդ ազնիւ տիկինը զիս սուրճի հրաւիրած ըլլար, անկեղծութեամբ ըսեմ թէ անմիջապէս պիտի չպատասխանէի իր հրաւէրին, բայց այս առաջարկը գրաւիչ էր ուստի երկու անգամ կրկնել չտուի: Գիտէի թէ ամուսինը եղած էր գրոց-բրոց, ուստի հաւանական էր որ ունենար հետաքրքրական գիրքեր: Ժամադրուեցայ տիկնոջ հետ, նոյն շաբթուան մէջ օր մը եւ գացի իր տունը: Հիւրասենեակին մէջտեղը դրած էր երկու խաւաքարտէ մեծկակ տուփեր գիրքերով լեցուն: Տանտիրուհին «Երթամ սուրճ մը եփեմ դուն նայէ» ըսելով հեռացաւ: Առաջին գիրքը որ աչքիս զարկաւ Շաւարշ Միսաքեանի «Օրեր եւ Ժամեր»ն էին: Հին «Յառաջ»ներու կողքին՝ ուր իր իսկ ստորագրութիւնը կրող գրութիւններ կային (Արմենակ Յակոբեան) կար նաեւ 1880-ական թուականներու Պոլսոյ մէջ տպուած դասագիրքեր, պատմուածքներ եւայլն: Երբ մարդուս քիթը հինէն մնացած գիրքերու թէզի մը մէջն է ժամանակները շուտ կը սահին, իրիկնամուտ էր արդէն, առնելիք գիրքերս մէկդի դրած կը պատրաստուէի հրաժեշտ առնել երբ հնչեց դրան զանգը: Տանտիրուհիին աղջիկն, ամուսինը ու թոռնիկը ներս մտան. կը ժամանէին հեռու քաղաք մը, զիրենք չէի ճանչնար: Երբ կը կատարուէր ծանօթացումը եւ քաղաքավարական նախադասութիւններ կը փոխանակէինք, միտքս սկըսաւ պղտորիլ, եթէ տան աղջիկը գիտնար թէ իր հօրը պատկանող գիրքերը կ'առնէի ի՞նչ պիտի խորհէր, յանկարծ ինքզինքս յանցաւոր զգացի: Այդ միջոցին արդէն Տիկին Յակոբեան իր աղջկան կը բացատրէր իմ ներկայութեան պատճառը երբ անհաւատալիօրէն լսեցի հետեւեալ նախադասութիւնը. «գոնէ պահարանիդ մէջ տեղ կը բացուի»...

Երկրորդ յիշատակս կ'երթայ շատ աւելի հին թուականներու, ծննդավայրս եղող Պոլիս:

Գալֆայեան որբանոցի տնօրէնութեան պաշտօնի առաջարկուած էի, բայց կրթական տնօրէնութենէն վաւերացումս դեռ ստացած չըլլալով կը պաշտօնավարէի իբր ուսուցչուհի թէպէտ լրացնելով ապագայ պաշտօնիս պատշաճող պարտականութիւնները: Իսկ լաւ թուրք փոխ-տնօրէնին՝ պէտք էր ընէի այն բոլոր գործերը որ զինք չէին հետաքրքրեր զերծ մնալով օրինաւոր գործերէն: Այս խառնաշփոթ օրերուն միաժամանակ կը կատարուէր տեղափոխութիւն («Յառաջ»ի ընթերցողները կարդացած ըլլալու են այս մասին իմ նախորդ մէկ գրութեամբս), դպրոց կը բերուէր աշակերտներու իրերու կողքին սընտուկներ՝ որ կը պարունակէին գիրքեր, բայց ի՜նչ գիրքեր, չեմ գիտեր, չկրցայ գիտնալ, միայն գաղափար մը տալու համար կրնամ ըսել թէ այդ որբանոցը ունի աւելի քան դարու մը պատմութիւն:

Երախաներուն հետ հետաքրքրական թուաբանութեան խնդիր մը լուծելու վրայ ենք, յանկարծ դուռը կը բացուի եւ ներս կը մտնէ դպրոցին վարպետը իրարանցումով՝ «օրիորդ շուտ հասիր ... գիրքերը կ'այրէ կոր մարդը...», աշակերտներուն պարտականութիւն մը տալով դասարանէն դուրս կ'ելլեմ վարպետին հետ:

Կրթական տնօրէնութենէն ստացուած էր հրամանագիր մը՝ կը պարտադրուէր ոչնչացնել այն հին գիրքերը որ կրթական տնօրէնութեան կնիքը չէին կրեր (տրուած ըլլալով որ արդէն իսկ բոլոր հայերէն դասագիրքերը կը քննուէին եւ կը վաւերացուէին նոյն տնօրէնութեան կողմէ): Թուրք փոխ-տնօրէնը գտայ կեդրոնական ջեռուցման սենեակի հսկայ կաթսաներուն գլուխը կանգնած, քովը գիրքերու երկու սնտուկները եւ ինք զբաղած մի առ մի այդ գիրքերը կաթսային մէջ նետելով, չէ որ հրաման ստացած էր հին գիրքերը ոչնչացնելու...

Ի սպառ ջանացի համոզել կանխելու համար վնասը: Ի զո՜ւր, ոչ մէկ բացատրութիւն, անոյշ թէ կծու ոչ մէկ լեզու օգուտ ըրաւ, նոյնիսկ չկրցայ համոզել մի քանի ժամուան յապաղում այդ հրամանագրի կատարումին որպէսզի դպրոցէն հեռացնեմ համայնքի պատկանող այդ գիրքերը: Վճռականօրէն յայտնեց թէ ես խառնուելու իրաւունք չունէի քանի որ վաւերացուած տնօրէնուհի մը չէի, ինքը եւ միմիայն ինքն էր տնօրէնը, ուստի իրեն կը պատկանէր որոշումը ... Անշարժ վկան եղայ այն վայրագութեան որ մինչեւ այսօր կը տանջէ զիս:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Փետրուար 25, 1998

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Թիւ 7-8-9

Յուլիս - Օգոստոս - Սեպտեմբեր 1997

Antélias, Liban

ԱՐՑԱԽԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԼԷՆՏԷՅԼ

ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱՒ
ՆԱՅԻՐԱ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

Կլէնտէյլի Հուվըր Հայ Սքուլի հանդիսասրահին մէջ, Կիրակի, Փետրուար 22-ին, տեղի ունեցաւ Արցախի ազատագրական պայքարի 10-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ահարոնեան», «Ազբալեան» եւ «Զաւարեան» կոմիտէութիւններու եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Կոմիտէի: Ներկայ եղան հազար հոգի, որոնց շարքին՝ Արցախի Արտաքին նախարարուհի Նայիրա Մելքումեան, Հայաստանի գլխաւոր հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, հիւպատոս Եդուարդ Թառանեան, ԼՂՀ-ի Ուաշինկթընի ներկայացուցիչ Թեւան Պօղոսեան, առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Հանդիսութիւնը ուղղակի սփռուեցաւ հեռատեսիլի 30-րդ կայանէն:

Յայտագիրը վարեց Յովան Թաշճեան: Խօսք առնելով գլխաւոր հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, ի մէջ այլոց նշեց. — «Յայտնի ներքին քաղաքական իրադարձութիւնների պատճառով նոր իրողութիւններ են ստեղծուել Հայաստանում, ո՛չ միայն Ղարաբաղի հիմնահարցի առումով, այլեւ Հայաստանի, Արցախի եւ ընդհանրապէս հայութեան յետագայ ճակատագրի մէջ իր ազգային վարքի առումով»: Ներկայի փորձութիւնները յաղթահարելու միակ գրաւականը նկատելով մեր միասնականութիւնը, Արմէն Մելքոնեան ըսաւ, թէ քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները եւ ուժերը, քաղաքական բոլոր գործիչները եւ անհատները պէտք է գիտակցաբար յուսաբերեն միմեանց նկատմամբ հանդուրժողականութիւն, նըպաստեն Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւններու արդար եւ ազատ կատարման: Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի խօսքը փոխանցեց Տարօն Տէր-Խաչատուրեան, շեշտելով որ «Դաշնակցութեան հաւատամքը մէկ է՝ Արցախը մէկ եւ անբաժան մասնիկը պիտի մնայ Հայաստան Աշխարհ հաւաքականութեան եւ Արցախի հայութիւնը մէկ եւ անփոխարինելի բաժինն է հայ ազգ. ըմբռնումին»: Հ. Ե. Դ.-ի կողմէ խօսք առաւ Քրիստին Ֆարաճեան:

Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Արցախի Արտաքին Նախարարուհի Նայիրա Մելքումեան, անդրադառնալով անցնող տասը տարիներու դէպքերուն, ըսաւ թէ այդ տասը տարիներու ընթացքին ո՛չ միայն նուաճումներ եղան, այլ նաեւ սխալներ «որոնք չլինելու դէպքում մեծ հաւած կը լինէին յաղթանակին՝ Արցախի Հանրապետութեան ճանաչման»: Ակնարկելով Հայաստանի վերջին իրադարձութիւններուն, Նախարարուհին ըսաւ թէ այդ դէպքերը ապացուցեցին թէ ինչ մեծ դեր ունի Հայաստանը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան հարցի արագ եւ արդար կարգաւորման մէջ, քանի որ Հայաստանը անշուշտ պատասխանատու է ոչ միայն Հայաստանի ժողովուրդի ապագային համար, այլեւ ամբողջ հայ ժողովուրդի եւ յատկապէս Արցախի հայութեան, որուն ապահովութեան միակ երաշխաւորը Հայաստանն է: Այս իմաստով Հայաստանի նոր ղեկավարութիւնը կ'առաջնորդուի ո՛չ թէ այժմէական տնտեսական կամ քաղաքական շահերով, այլ յարատեւ ազգային արժէքներով եւ համայն հայութեան տէր կանգնելու ձգտումով:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

Օր մը առաջ, Ֆերահեան Ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած էր խրախճանք մը, մասնակցութեամբ 500 հոգիի: Ներկայ եղած էին Նախարարուհի Նայիրա Մելքումեան եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը: Յեղափոխական երգերով հանդէս եկած է Գառնիկ Սարգիսեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ
ԱՆՈՒՆՆ ԸՆԴ ԱՆՈՒԱՆ

Լակոսի իշխանութիւնները դժգոհ մընացած են երբ իրենց երկրին ՄԱԿ-ի ներկայացուցչութեան գրասենեակին հրապարակը վերամկրտուած է ընդդիմադիր Ապիոլայի կնոջը անունով: Ապիոլան զոհ դարձած է ոճիրի մը որ մինչեւ այսօր չէ լուսաբանուած: Նիւ-Եորքի քաղաքական խորհուրդին այս որոշումէն 15 օր ետք ԱՄՆ-ու Լակոսի դեսպանատան փողոցն ալ վերամկրտուած է, կրելով անունը «Իսլամական ազգ» շարժումին առաջնորդին:

***

ՕԳՏԱԿԱՐ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ

Շուէտի հարաւ-արեւելեան Պորաս քաղաքին իշխանութիւնները որոշած են օգտագործել իրենց դիակիզարանէն արձակուած ջերմութիւնը: Դիակիզումներուն շնորհիւ ծրագրած են քաղաքին ջերմութեան 10%-ը ունենալ, ինչ որ 60 հազարնոց բնակչութեան պաղ քրտինքներ պատճառած է: Եւ արդէն հոգեւոր հովիւ մը գլուխը անցած է ընդդիմադիր շարժումի մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

Սրճարանատէրը 40 տարեկան թաւ պեխերով, յաղթանդամ մարդ մը, մօտեցաւ:

— Թուղթդ հանէ՛, հրամայեց Սիսակ ուսուցչին, որ իսկոյն կատարեց հրամանը:

— Ստեղ ստորագրութիւն մը դի՛ր, Կուռնիկ աղա, ըսաւ երիտասարդը:

— Սախսիը խալտըրըմ չընել տալու համա՞ր է, հարցուց սրճարանապետը:

— Չէ՛ ճանըմ:

— Նոր մըխթարի՞ն համար:

— Չէ՛, Կուռնիկ աղա՛, անանկ բան չէ՛ մեր միւսիւ Թորգոմին համար է:

— Ի՞նչ եղեր է որ...

— Ճանըմ, նոր Թաղականները զինքը դպրոցէն հաներ են, մենք ալ հիմա իմզա կը ժողվենք կոր քի, իլլէ անիկա տնօրէն կ'ուզենք ... չիմացա՞ր որ միւսիւ Թորգոմը դպրոցէն հաներ են:

— Իմացայ, հալէ շատ ալ ցաւեցայ, պատասխանեց Կուռնիկ աղա:

— Անանկ է նէ իմզադ դիր նայինք:

— Ես գրել կարդալ չեմ գիտեր:

— Մէօհիւրդ կոխէ:

— Մէօհիւրս քովս չէ:

— Վնաս չունի, թող վաղը ըլլայ:

— Պէն էօյլէ խամուր իշլէրինէ գարըշմամ, պատասխանեց սրճարանապետը, հեռանալով երկու երիտասարդներուն քովէն:

— Ես անոր ստորագրել կուտամ, խոստացաւ Սիսակ:

— Եղբա՛յր, փոխանակ ուրիշները համոզելու, նախ դուն ստորագրէ, պնդեց ուսուցիչը:

— Ինծի մի՛ ստիպեր, ես չեմ կրնար ստորագրել, անձնական շահուս կը դպչի:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ մեր վաճառատան տէրը Մարգար էֆէնտիին բարեկամն է, հիմա հասկցա՞ր ... ամէն բան ըսել մի տար ինծի:

— Այդ տարբեր բան, պատասխանեց ուսուցիչը, քանի որ անձնական նկատումներ ունիս, չեմ ուզեր որ իմ պատճառաւս վնասի ենթարկուիս:

— Ես անանկ բաներու կարեւորութիւն չեմ տար, բայց ի՞նչ ընեմ, ստիպուած եմ:

— Չեմ մեղադրեր քեզի:

— Հաւատա՛ որ, եթէ ուրիշ կախում ունեցող մէկը չըլլայի, ոչ թէ միայն կը ստորագրէի, այլ թուղթը գրպանս կը դընէի եւ ես դուռնէ դուռ պտըտելով ստորագրութիւն կը հաւաքէի:

— Գիտեմ այնպէս ըլլալը:

— Ես քեզի եղբօր պէս կը սիրեմ, կեանքս ուզես կը զոհեմ քեզի համար... գնա ծովը նետուէ ըսէ նետուիմ, բայց դժբախտաբար անկախ չեմ:

— Ի՞նչ որ է, վնաս չունի, ըսաւ ուսուցիչը: Հարկաւ Թաղին մէջ 40-50 հոգի պիտի գտնեմ, որոնք պիտի չմերժեն ստորագրել, արդէն այդչափը բաւական է ինծի:

— 40-50 ստորագրութեան խօ՞սքը կ'ըլլայ, գոչեց Սիսակ, 400-500 ստորագրութիւն կրնաս հաւաքել ... Միրիճան աղային գացի՞ր...

— Չէ՛, եղբայր, չէ՛, դեռ մարդու չգացի, գոչեց Թորգոմ անհամբեր դէմքով մը:

— Մի՛ բարկանար, բարեկամս, ես քեզ սիրելուս համար է որ կը հարցնեմ, ըսաւ Սիսակ սրտմտած, կ'ուզես գնա՛ կ'ուզես մի երթար, ինծի համար պիտի չերթաս, այլ քեզի համար ... ի՞նչ իրաւունք ունիս բարկանալու, քեզի բարեկամաբար բան մը կը հարցնեմ կոր:

— Չեմ բարկանար կոր, միայն թէ առաջուց ըսի կարծեմ որ միայն Մարտիկ աղային ու Սիմոն աղային հանդիպեցայ, պատասխանեց Թորգոմ:

— Կը ներես, մոռցայ, ե՛ս եմ յանցաւորը:

— Այդ ի՞նչ պարապ խօսքեր են, ըսաւ ուսուցիչը ոտքի ելլելով, կարծես դիտմամբ հետս խնդիր հանել կ'ուզես կոր...

Եւ առանց խօսքը երկարելու, առաւ քալեց:

Այս անգամ ուղղակի տուն գնաց: Իր կրած յաջորդական ձախողանքները ա՛լ զինքը վհատեցուցած էին եւ պէտք ունէր հանգիստի ու ինքնամփոփումի:

Տունը հաճելի անակնկալ մը իրեն կը սպասէր: Բարեկամ մը իրեն կ'իմացնէր թէ՝ մօտակայ Թաղ մը Ազգային վարժարանին համար տնօրէնի մը պէտք կայ, թէ իր մասին խօսք անցած էր, եւ թէ Հոգաբարձուները համամտութիւն յայտնած էին եւ ուզած էին անգամ մը իրեն հետ բանակցիլ պայմաններու մասին: Բարեկամը խորհուրդ կուտար ուսուցչին այս առիթը ձեռքէ չփախցնել եւ անմիջապէս երթալ ներկայանալ Հոգաբարձութեան, մանաւանդ որ արձակուրդը 2 շաբաթէն պիտի աւարտէր եւ վարժարանները պիտի վերաբացուէին:

(Շար. 116)

(Շար. Ա. էջէն)

մինչեւ աշուն դէմ էր միակ դրամին, բայց աշունէն ի վեր կողմնակից դարձած է։ Քոհլի գլխաւոր թերութիւնը մաշումն է, իշխանութեան գլուխ է 16 տարիէ ի վեր։ Կը մնայ, անշուշտ, Գերմանիոյ վերամիացման մեծ դէմքը, բայց չկրցաւ նախատեսել անոր յաջորդող դժուարութիւնները։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ռեֆահը (Բարօրութեան Իսլամապաշտ Կուսակցութիւն) մեռաւ, այսինքն լուծուեցաւ Սահմանադրական Ատեանին կողմէ եւ կազմուեցաւ նոյնիմաստ նոր կուսակցութիւն մը՝ Ֆազիլէթ (Առաքինութիւն), բայց երպաքան չի կրնար զայն դեկավարել։

ԼԻՒՍԻԷՆ ՊՈՏԱՐ, հրապարակագիր, մեծ լրագրող (ռըփորթէր) եւ գրագէտ մեռաւ սրտի տագնապի հետեւանքով Մարտ 2-ին։ Ծնած էր Չինաստան, լրագրական ասպարէզ մտած 1944-ին, պատերազմական թղթակից էր Հնդկաչինի 1948-էն 1955, ապա՝ ծայրագոյն - արեւելք։ Հանդստեան կոչուած էր 1975-էն ի վեր եւ նուիրուած գրականութեան։ Իր ծանօթ վէպն է Անն - Մարի որ Կոնքուռ մրցանակը ստացաւ 1981-ին։ 84 տարեկան էր։

ՄԱՐՔ ՍՕԹԷ, փիլիսոփայ, մեծ մասնագէտ Նիչէի մեռաւ 51 տարեկանին ուղեղի ուռի հետեւանքով։ Նիչէի ուսումնասիրութիւններէն զատ, հրատարակած էր «Էօն քաֆէ փուր Սոկրատ» որ ծնունդ կուտար սրճարաններու փիլիսոփայութեան դրութեան մը։

ԼԷՑՏԻ ՏԻՒ կտակը հրապարակուեցաւ (պատճէն մը կարելի գնել 7 Ֆր. 50-ի)։ Իշխանուհին 210 միլիոն Ֆրանք կը թողու որու գլխաւոր ժառանգորդներն են իր երկու տղաքը եւ հարկային բրիտանական վարչութիւնը։ Տղաքը սակայն միայն 30 տարեկանին կրնան գումարը գործածել ինչպէս որ ուզեն։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ Թմրեցուցիչի հետ կապ ունեցող ոճրագործութիւնը կրկնապատկուած է 1997-ին։ Այդ առընչութեամբ միջադէպերու թիւը 185.000 եղած է 1997-ին 91% աւելի 1996-ի բաղդատմամբ։

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

l'Association des Parents d'Elèves
de l'Ecole Bi-hebdomadaire
SAMUEL-MOORAT
organise
« *P A R E G U E N T A N* »
le Dimanche 8 Mars à partir de 15h
26, rue Troyon 92310 SEVRES

Distribution des prix pour les trois plus beaux costumes

Buffet

— Participation 100 F. —

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ-ի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերու վարչութիւնները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 14.30-ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորական ժողովի պատրաստութիւն եւ զանազան հարցեր։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ Կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝
Կիրակի, Մարտ 8, Անառակի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 15, Տնտեսի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 22, Դատաւորի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 29, Գալստեան Կիրակիին

ՊԱՀՔԻ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, Պահքի Սիրոյ Աւանդական ճաշը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 15-ին, յաւարտ պատարագի, Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ,

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Խօսք՝ Պահեցողութեան աւանդութեան մասին եւ պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր։

Ծախքերու մասնակցութիւն՝

Տոմսերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝

01-43-59-67-03   01-46-62-01-29
01-43-70-47-31 եւ 01-43-75-78-44

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սուրբ Ծնունդի առթիւ, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է խաղաղին հետեւեալ նուէրները.-

Տէր եւ Տիկին Ենովք Հազվարդեան, Պր. Գաբրիէլ Սվաճեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Յակոբեան 500, Տիկին Մառի Ծառուկեան 200, Օր. Էլիզապէթ Մուսաեան 100, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան 500, Պր. Ժան Օհաննէսեան 300, Տիկին Ա. Պէյազճեան 100, Օր. Վիրժինի Աստուրեան, Տէր եւ Տիկին Սթէֆան Ստեփանեան 200-ական Ֆրանք, Տիկին Պէաթրիս Փասմանեան 300, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Տիլան100, Պր. Ժան Պատոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժ. Նազգաշեան 500, Տիկին Մարկրիտ Ճէպէճեան 100, Օր. Ժաննի Պետրոսեան 300, Պր. Փօլ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Գարմոն 200-ական Ֆր., Պր. Պօղոս Ֆէսճեան 100, Տէր եւ Տիկին Վահան Պետրոսեան 500, Պր. Ժաքի Զարիֆեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ափրիկեան 150, Տէր եւ Տիկին Պէռնար Անդրէասեան 2000, Տիկին Ալիս Իսրայէլեան 1000, Տիկին Հերմինէ Փաշայեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սարաֆեան 50, Տէր եւ Տիկին Ակատն Գումթան, Տէր եւ Տիկին Էտուար Թօփալեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Նաճարեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տ. Զիւրիւքտիչեան 300, Տէր եւ Տիկին Լուի Գարապիլիքեան 100, Պր. Նուպար Մազլումեան, Աղքատախնամ Ընկերակցութիւն 500-ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պէռնար Սայրիմ 100, Տիկին Մառի Առաքելեան 150, Տիկին Արմենուհի Քարեան 200, Տէր եւ Տիկին Փանարօթօ 300, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Ճէրանեան 500, Տիկին Իրիս Բարսեղեան 100, Տիկին Սիրվարդ Գըլըճեան, Պր. Փիէռ Արզումանօֆ 300-ական Ֆր., Պր. Հրաչեայ Զուլհակեան 500, Տէր եւ Տիկին Տինօ Զանտոմէնկօ, Պր. Նուրհան Գաբրիէլեան 300-ական Ֆրանք, Պր. Կարապետ Տէվրէնեան, Տէր եւ Տիկին Ճ. Զամիչ 200-ական Ֆրանք, Օր. Վիրժինի Սալա 100 Ֆրանք։

(Շար.)

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ «ՀՍԿՈՒՄ»

Ուրբաթ, Մարտ 6, ժամը 17-ին
Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի կը քարոզէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Լրատու արուեստի

ԳԱԹՐԻՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՋՈՒԹԱԿ

Ծնած է Գանատա, երաժիշտներէ կազմուած ընտանիքի մը ծոցը։ 11 տարեկանին կրտսերագոյն պսակաւորն է Օփըն մրցոյթին շահելով սոլօ ջութակի Ա. մրցանակը, 12 տարեկանին կ'արժանանայ «Մեծ մրցանակին» Գանատայի երաժշտութեան ազգային մրցումին։ 12-էն 14 տարեկան նուագած է որպէս սոլիստ Գանատա Միացեալ - Նահանգներ եւ Ճափոն։ Այժմ 16 տարեկան է եւ Փարիզի մէջ կը մասնակցի Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը՝ 20-ին՝

«Lauréats des Concours Internationaux»-ի
Maison de l'Europe de Paris,
35, rue des Francs-Bourgeois, 75004 PARIS
(M° St-Paul)
—— Participation 100 F. ——

Նախապէս, Հինգշաբթի, Մարտ 5, ժամը 21-ին ալ՝
«Le Marais Chrétien»-ի
Cathédrale Ste Croix des Arméniens
13, rue du Perche, 75003 PARIS

A L'OCCASION DE SON 10EME ANNIVERSAIRE
L'ASSOCIATION CULTURELLE
« *N A R E G* »
organise son

GRAND BAL ANNUEL

au Casino d'Enghien-les-Bains
«Espace et Prestige» —
Salon La Pergola
LE 7 MARS
DINER DANSANT
animé par l'*Orchestre «ANI»*
Avec l'aimable participation
de *Nareg DOURIAN*
A t t r a c t i o n s •
S u r p r i s e s •
R e n c o n t r e s j e u n e s •
Cocktail à partir de 20 heures 30
Musique et danse jusqu'à l'aube!
— Participation aux frais: 300 F. —
Entrée jeunes à partir de 23h.
Réservations au :
01. 34. 12. 84. 45 & 01. 39. 89. 63. 06
—— *P a r k i n g* ——

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Փարիզեան Շրջանի
Հայաստանեայց Առաքելական
Եկեղեցիներուն Մէջ
Մասնակցութեամբ
Բոլոր Եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ, ժամը 7-ին Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Հսկում կը կատարուի յաջորդաբար.-

Ուրբաթ, Մարտ 6, ԺԲ. օր Մեծի Պահոց
Ալֆորվիլ
Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 13, ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Իսի - Լէ - Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 20, ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Շավիլ
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած նահատակ գրագէտ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿի

յիշատակին

Կը բանախօսէ հայրենի գրաքննադատ եւ արձակագիր՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ

Կ'արտասանէ հայրենի արուեստագիտուհի՝
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20.30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

DIMANCHE 8 MARS A 15H
A LA MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE VIENNE

PROJECTION VIDEO
DU

VOYAGE EN ARMENIE
ET AU KARABAGH
DU 21 AOUT AU 4 SEPTEMBRE 1997

organisé par la section SEVAN de Vienne
à l'occasion du jumelage entre
la section de Vienne et la section
«HOKH» de Goris

à lissue de la projection un cockail sera offert
— ENTREE GRATUITE —

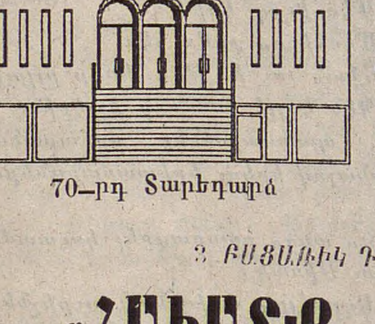
70-րդ Տարեդարձ
20-րդ Տարեդարձ

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ

3 ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

«ՀԱՒԱՏՔ, ՅՈՅՍ ԵՒ ՍԷՐ»

Նիւթին շուրջ, առաջնորդութեամբ՝
Աւետարանիչ ԱՐԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի
Աւագ Սարկաւագ Պոսթընի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ
եւ խմբագիր «Հայ Եկեղեցիին Ձայնը» պարբերաթերթին

Երեքշաբթի 10, Չորեքշաբթի 11, Հինգշաբթի Մարտ 12
երեկոյեան ժամը 8.30-ին 28, av. Bourgain - 55, av. Victor Cresson
Գեղարուեստական Բաժին -
Երգչախումբ, մեներգ, երիտասարդներու երգեր.

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ
terre & culture
à
A L F O R T V I L L E
JEUDI 5 MARS à 20 heures 30
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid
D E B A T
P R O J E C T I O N
F I L M S

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 5
JEUDI
5 MARS
1998

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.327 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.327

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 3 / 4)

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԱԾ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐ

Մարտ 3-ին, «Երկրապահ» երեսփոխանական խումբին նախագահ ընտրուած է Դաւիթ Զաքոյեան։ Նախկին նախագահ Ա. Բաղէեան Ազգ. Ժողովի փոխնախագահ ընտրուելով այդ պաշտօնը թափուր մնացած էր։ Նոր նախագահը նոյն ատեն Արարատի մարզպետն է։

***

Նոյն օրը փակ քուէարկութեամբ Ազգ. Ժողովը Կեդր. Դրամատան նախագահ ընտրած է Տիգրան Սարգսեանը, յաջորդելու համար Բ. Ասատրեանի։ Տ. Սարգսեան առաջադրուած է Ռ. Քոչարեանի կողմէ. իրեն թեր քուէարկած են 122 երեսփոխան, իսկ դէմ՝ 13։ Ծնած է 1960-ին Վանաձոր, աւարտած է Ս. Պետերբուրգի տնտեսական Հիմնարկը։ 1990-ին երեսփոխան ընտրուած է։ 1995-էն ի վեր դրամատուներու ընկերակցութեան նախագահն է։

***

Մինչ նոյն օրը ընտրուած են Ազգ. Ժողովի երկու յանձնաժողովներուն նախագահները. առաջինին՝ Պետական-իրաւական յանձնաժողովին նախագահ ընտրուած է Արթիւր Պաղտասարեան, երկրորդին՝ Պաշտպանութեան, Ազգ. Ապահովութեան եւ Ներքին գործերու յանձնաժողովին՝ Ռաֆիկ Մարտիրոսեան։ Երկուքն ալ մաս կազմելէ ետք «Հանրապետութիւն» խորհրդարանական խմբակին, անցած էին «Երկրապահ»ի շարքերը։

Կարելի չէ եղած ընտրել Գիտութեան, Մշակոյթի եւ Երիտասարդութեան յանձնաժողովին նախագահը, երկու թեկնածուներէն ոչ մէկը բաւարար քուէ ստացած ըլլալով։

***

ՎՃՌԱԲԵԿԸ ԱՒԱՐՏԱԾ Է «13-Ի ԳՈՐԾ»Ը

Գերագոյն դատարանի նախագահութեամբ վճռաբեկ ատեանը Մարտ 3-ին աւարտած է «Վ. Յովհաննիսեան + 30» կոչուած դատին վերաքննութիւնը ու փոփոխութեան ենթարկած դատարանին 1997 Դեկտեմբերի 11-ի վճիռը։ Վ. Յովհաննիսեան, Մ. Եղիազարեան եւ 6 ուրիշներ «իրադրութեան փոփոխման հիմքով» այսինքն՝ նկատի առնելով որ ժամանակին իրենց գործած արարքները ներկայիս դադրած են հանրային վտանգի հանգամանք ունենալէ, ազատած են նշանակուած պատիժներէն։ Մնացեալ դատապարտեալներէն 7-ին վճիռն ալ բեկանուած է, իսկ 5 հոգիի պատիժները կրճատուած են։ Բանտը մնացած են միայն 7 հոգի որոնք ամբաստանուած են երկու ոստիկանի սպանութեան։

***

«ՆՈՐ ՈՒՂԻ»Ն ԱՊՕՐԻՆԻ ԿԸ ՆԿԱՏԷ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

«Նոր Ուղի» հանրային-քաղաքական կազմակերպութիւնը որուն թեկնածուն է Աշոտ Բլէեան, յայտարարութեամբ մը յայտնած է թէ Ռ. Քոչարեանի թեկնածու առաջադրումը Հայաստանի սահմանադրութեան կը հակասէ։ Ցոյց յայտնուած է որ Սահմանադրական եւ Գերագոյն դատարանները, Կեդր. ընտրական յանձնաժողովը կը կասեցնեն Ռ. Քոչարեանի առաջադրումը։ Ըսուած է որ այդ առաջադրումին պէտք է արգելք ըլլան նաեւ Ազգային Ժողովի նախագահը, անդամները, միւս թեկնածուները, պաշտպանելով սահմանադրական կարգը։ «Նոր Ուղի»ի թեկնածուն, ի հարկին, իրաւասու կը նկատէ Սահմանադրական դատարան դիմելու, եթէ յայտարարութիւնը առանց արձագանգի մնայ։

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԱԽՆԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐԹԻՌՆԵՐԷՆ

Ատրպէյճանի Պաշտպանութեան նախարար

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻԱ մտադիր է 12 միլիառ ֆրանքի զինամթերք ծախելու Թուրքիոյ։ Եւ փաչխ թերթին համաձայն զէնքի արտածման մեծագոյն պայմանագիրն է որու շուրջ Մատրիտ կը բանակցի։ Կը վերաբերի պատերազմական նաւերու, փոխադրական օդանաւերու եւ ելեկտրոնիկ սարքերու։ Այս մասին կը խօսուի օրերս (Մարտ 4 եւ 5) Տէմիրէլի այցելութեան ընթացքին։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ Իրաքի վերաբերող բանաձեւը տարբեր մեկնաբանութիւններու տեղի կու տայ ըստ կողմերու։ Միացեալ-Նահանգներուն համար «ծանրակշիռ հետեւանքներ» տարազը կ'ենթադրէ զինուորական գործողութեան մը անմիջական կիրարկումը, ինչ որ կարծիքը չէ Ֆրանսայի։ ՄԱԿ-ի Ֆրանսայի դեսպանը՝ Ալէն Տըժամէ յայտարարած է որ բանաձեւը կը հաստատէ Ապահովութեան Խորհուրդի առանձնաշնորհները եւ ատով իսկ կը բացառէ որեւէ յարձակման անմիջական կիրարկումը Իրաքի դէմ։ Կարգ մը միջոցներ իրենց ծանր բնոյթին իսկ պատճառաւ կ'արդարացնեն որ վճռակումի դրուքն եւ Ապահովութեան Խորհուրդին կը մնայ որոշում տալ։ Շիրաք բանագնաց մը ղրկած է Պաղտատ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ այլեւս կ'ենթարկուին սահմանափակումներու, ըստ ընտանիքին եկամուտին։ Սահմանափակումը ճշդուած է 25.000 Ֆր.ի ամսական, բայց կրնայ փոխուիլ համաձայն ընտանիքին կացութեան։ Այսպէս սահմանափակումը 7.000 Ֆր.ով կ'աւելնայ կրկնակ գործունէութեան պարագային։ Այս կարգադրութենէն կը վնասեն 351 հազար ընտանիք։ Պէտք է ապահովեն 4,9 միլիառ ֆրանքի խնայողութիւն մը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պետութիւնները ճնշում կը բանեցնեն Միլոսեվիչի վրայ, որպէսզի ժամ առաջ խաղաղ լուծում մը գտնէ Քոսովոյի համար վերահաստատելով տեղւոյն Ալպանացիներու ինքնավարութիւնը։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ երեսփոխանական ընտրութիւններուն, ազգայնականները (Հնդիկ Ժողովուրդի Կուսակցութիւն) յաղթելով հանդերձ, չկրցան բացարձակ մեծամասնութիւն մը ապահովել։ 545-ի վրայ ձեռք ձգած են 250 աթոռ եւ ստիպուած են գինակիցներ գտնելու կառավարութիւնը կազմելու համար։ Վարչապետի պաշտօնին թեկնածու է Աթալ Պեհարի Վաժփայէ, 71 տարեկան. ան յայտարարած է որ կը սպասէ նախագահին հրաւէրին կառավարութիւն մը կազմելու համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սահմանադրական Խորհուրդի երեք նոր անդամները՝ Սիմոնն Վէյլ, Փիէր Մազօ եւ Ժան-Գլօտ Գոլիառ երդում ըրին Մարտ 3-ին իրենց պաշտօնին գլուխն անցնելէ առաջ։

Ս. Ալիեւ հարցազրոյցի մը ընթացքին հերքած է այն լուրերը թէ իր երկրին բանակը պատրաստ վիճակի մէջ չէ։ Խօսելով Ղարաբաղի ներգրաւումին մասին Հայաստանի եւ Ռուսաստանի հակաօդային միացեալ համակարգին, ան ըսած է թէ իրենք տեղեակ են թէ պաշտպանութեան այդ համակարգը Ղարաբաղ բերուած է Հայաստանի ռուսական խարիսխներէն։ Պատասխանելով Հայաստանի ունեցած հրթիռներուն ազրպէյճանական թիրախներուն համար ներկայացուցած սպառնալիքին մասին հարցումներու, Ս. Ալիեւ ըսած է. «ատոնք հինցած հրթիռներ են, սակայն կրնան կրել քիմիական կամ հիւլէական գլխանոցներ։ Ամէն պարագայի Ատրպէյճանի բանակը ունի աւելի արդիական եւ քանի մը անգամ աւելի հզօր հրթիռներ»։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԼՐԱՍՓԻՒՌՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Թրքական լրասփիւռները մեծ կարեւորութեամբ կ'արձագանգեն Հայաստանի վերջին զարգացումներուն. հետաքրքրական է ինքնաքննադատութեան բաժինը որ անպակաս է այդ արձագանգներէն։ Ան մամուլի էջերէ զատ, տեղ կը գտնէ նաեւ լրասփիւռներու հաղորդումներու մէջ, Լ. Տէր-Պետրոսեանի անկումին մէջ մինչ ու'չ արհամարհելի դեր մը վերագրելով Անգարայի։

«Մարմարա»յի նոր հասած տրցակէն Փետրուար 19-ի եւ 20-ի թիւերը լայն տեղ յատկացուցած են նիւթին։ Առաջինին մէջ արտատպուած է նոյն օրուան «Թըրքիշ տէյլի նիուզ»էն Հ. Պաղճըի յօդուածը որ կը հրահանգէ. «Թուրքիա պէտք չէ արտօնէ որ Հայաստան իյնայ Ռուսաստանի ու Իրանի ձեռքը»։ Հոն եւս կը կրկնուի Լ. Տէր-Պետրոսեանի հրաժարականով Հայաստանի մէջ աւելի խիստ կեցուածքով ղեկավարութեան մը գործի անցած ըլլալու համոզումը։ Գլխաւոր ակնարկութիւնը կ'ուղղուի Ռ. Քոչարեանի որ կը ներկայացուի որպէս «ազգայնապաշտ» մը եւ որպէս «Կովկասի Նեթանիահուն»։ Յօդուածագիրը Թուրքիոյ դերն ու ազդեցութիւնը կարեւոր նկատելով շրջանին մէջ, կը չեշտէ թէ առաւելագոյն ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով հանդերձ, Թուրքիա պէտք չէ միջամուխ ըլլայ զինուորական որեւէ հակամարտութեան։

Հետաքրքրական է կարդալ թէ Ռ. Քոչարեանը անտեղիտալի, խիստ նկատող տողերէ ետք, Հ. Պաղճը հարկաւոր կը նկատէ որ իր երկիրը երկխօսութիւն հաստատէ անոր հետ եւ շարունակէ քաղաքական ու տնտեսական ներկայութիւն ունենալ շրջանին մէջ։ Գրութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ պարբերութեամբ.

«Հայաստան աւելի քան երբեք պէտք ունի Թուրքիոյ եւ Թուրքիա պէտք է միշտ յիշէ թէ Հայաստան շատ կարեւոր երկիր մըն է իրեն համար, որ պէտք չէ թողու որ ան իյնայ Ռուսաստանի եւ Իրանի ձեռքը։ Թուրքիա պէտք է Ռուսաստանի եւ Իրանի հետ հիմնէ «Կովկասեան Եռանկիւն» մը եւ պէտք է մասնակցի հողատարածքի մէջ հաշտութեան եւ կայունութեան կերտումին։ Թուրքիա արդէն մէկ մասնիկն է Կովկասեան քաղաքականութիւններու եւ ան պէտք է խոնի իր դերը կատարէ շինարար մերձեցումով»։

«Մարմարա» յաջորդ թիւով ալ կ'արձագանգէ թրքական հեռատեսիլի Ա. կայանէն նախորդ իրիկունը (Փետրուար 19) հեռասփռուած յայտագրին որ նոյնպէս նիւթ ունեցած է Թուրքիոյ եւ կովկասեան երկիրներու յարաբերութիւնները։ Մասնակցած են նախկին դեսպան Հ. Պայիւլքէն եւ վերոյիշեալ յօդուածագիրը որ համալսարանի դասախօս է միջազգային յարաբերութիւններու նիւթին։ Յայտագրին ընթացքին ալ հեռաձայնով կապ հաստատուած է Թիֆլիսի, Երեւանի, Նիւ-Եորքի եւ Բաքուի թղթակիցներու հետ։ Այս վերջինը որ կ'ըսուի թէ մինչ առողջ գաղափարներ արտայայտեց, ըսած է թէ Ռ. Քոչարեանի իշխանութեան գալը անպայման չի նշանակեր թէ պիտի թշնամանայ Թուրքիոյ։ Կայանին Երեւանի թղթակիցը ընդունելով հանդերձ թէ Ղարաբաղեան նոր քաղաքականութիւն մը անհաւանական չէ Հայաստանի կողմէ, կ'աւելցնէ թէ սխալ է կարծել որ Հայերը նոր պատերազմի մը կը պատրաստուին։ Ոչ ոք պատերազմի մասին կը խօսի հոն, բայց յայտնի է որ զիջում պիտի չըլլայ Ղարաբաղի հարցին մէջ։

Նախկին դեսպան Պայիւլքէն «Ղարաբաղը Ատրպէյճանի գլխուն փորձանք» նըկատելէ ետք ըսած է թէ երազ է Հայաստանի կցումի հեռանկարը։ «Մարմարա» կը շարունակէ.

«Այս հատուածին մէջ Հալուք Պայիւլքէն ունեցաւ արտայայտութիւն մըն ալ, որ շատ խորթ հնչեց եւ թերեւս նախկին Արտաքին նախարարի ու դեսպանի մը վայել չէր այդ կերպ խօսիլ։ Ան տգեղ կերպով սպառնալիք ըրաւ եւ ըսաւ որ Հայերը պէտք է հեռու մնան արկածախնդրութիւններէ, այլապէս իրենց կարելի է յիշեցնել Գեազըմ Գարապէքիր փաշայի արշաւները Հայաստանի դէմ, երբ թրքական միակ զօրամիւն մը անգամ բաւեց որպէսզի Հայաստանը տակն ու վրայ ընենք ու ստիպենք որ անոնք ստորագրեն Գիւմրիի համաձայնութիւնը։ Հայերը պէտք է իրենց չափը լաւ գիտնան, այլապէս մենք կը սորվեցնենք անոնց չափը ըսաւ ան»։

Այս խօսքերը հակազդեցութեան կ'արժանանան գործի չըլլանալէն Բ. Գալաֆաթօղլուի որ Երեւանի մէջ գործ հաստատած է ու Տրապիզոնէն հեռաձայնով մասնակցած յայտագրին։ Ան կ'ըսէ.

«Թուրքիա այլեւս ազդեցութիւն չունի Հայաստանի վրայ, որովհետեւ այդ առիթը փախցուց առաջին վայրկեանէն։ Թուրքիա Հայաստանի դէմ սխալ քաղա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՋՈՒՏ ԳԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒԻ ՈՒ ԿՈՉՈՒԻ «ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆ»

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Լոռիի մարզի Արջուտ գիւղը 1988-ի երկրաշարժին հետեւանքով կորսնցուցած էր իր միջնակարգ դպրոցը։ 1989-ին, փայտեայ շինութիւն մը տրամադրուեցաւ աշակերտութեան, որպէս առժամեայ վարժարան։ Սակայն այս եւս քանդուեցաւ հրդեհի մը հետեւանքով։ Անկէ ի վեր, Արջուտ եւ շրջակայքի գիւղերը առանց դպրոցի մնացած էին. դասընթացքները տեղի կ'ունենային տուներու մէջ, ամենավատառողջ պայմաններու տակ։ Քանի մը տարի առաջ, տեղական իշխանութիւնները ձեռնարկեցին դպրոցի վերաշինութեան. սակայն, նիւթական միջոցներու անբաւարարութեան պատճառաւ, անոնք ստիպուեցան աշխատանքները դադրեցնել։

Այժմ, շնորհիւ ֆրանսահայ նուիրատուներու, կարելի պիտի ըլլայ աւարտել դպրոցի վերաշինութիւնը։ Արջուտի ու շրջակայքի դպրոցականները ի մօտոյ պիտի վերադառնան դասընթացքի բնական պայմաններ։

Արդարեւ, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը ուրախութեամբ կը յայտնէ որ 920.800 ֆրանքի (150 հազար տոլար) անհրաժեշտ գումարը գոյացաւ շնորհիւ հետեւեալ նուիրատուութիւններուն.- Տիկին Զարուհի Տէմիրեան 200.000 Ֆր., Պ. Գրիգոր Շահինեան 200.000 Ֆր., Վալանսի համայնք 175.000 Ֆր., Պ. Դանիէլ Շահինեան 150.000 Ֆր., Սոնա եւ Պատրիկ Կէնճեան 100.000 Ֆր., U. D. A. A. (Աէն-Շամոն) 95.000 Ֆր.։

Արջուտի միջնակարգ դպրոցը պիտի կարենայ ընդունիլ 150 աշակերտ։ Ան պիտի կոչուի «Շահան Շահնուր Վարժարան» ի յիշատակ եւ ի յարգանս ֆրանսահայ գրագէտին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿ. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
Փարիզ, 1998, Մարտ 4

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
B.P. 12, 75660 Paris Cédex 14.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հենրիկ Խաչատրեան Հայաստանի հանրապետութեան դատախազն է: Փետրուար 13—ին հանդիպում ունենալով լրագրողներու հետ նախ ամփոփած է քրէական տարին: 1998 Յունուարը համեմատելով անցեալ տարուան նոյն շրջանին հետ, ըսած է թէ յանցագործութիւնները 115 հատ պակսած են: Նոյնը չէ պարագան անձնասպանութիւններու. անոնց թիւը 1995 — 1997 210—էն բարձրացած է 245—ի: Գլխաւոր պատճառը եկամուտի մշտական աղբիւրի բացակայութիւնն է:

Պատասխանելով հարցումներու, դատախազը ըսած է թէ անտեսական երկու յանցագործութիւն ներկայիս գլխաւոր տեղը կը գրաւէ իրենց գործունէութեան. այդ երկու հարցերով 1 միլիոն 300 հազար տոլար ետ առնուած է, բայց թղթածրարը փակուած չէ, քանի որ ծանր յանցագործութիւն խնդրոյ առարկայ է:

Հ. Խաչատրեան դիրմանք յայտնած է որ լրագրողները չեն արձագանգեր մաքսային վարչութեան պետին նկատմամբ բացուած քրէական հետապնդումին: Ապա կանգ առած է Հոկտեմբերեանի զօրամասին մէջ կատարուած զինուորներու սպանութեան դէպքին վրայ: Ըսելէ ետք թէ խոր դատաքննութիւն կը կատարուի, շեշտած է որ անկարելի չէ որ վիրաւորներէն մէկը առողջանալէ ետք քրէական պատասխանատուութեան ենթարկուի: Վստահեցուցած է թէ հինգ հոգիի մահուան պատճառ եղած զինուորը որ անձնասպանութիւն գործեց Երեւանի մէջ, շատ խելացի, զարգացած անձնաւորութիւն էր ու առ այժմ անբացատրելի է պատահածը. պէտք է սպասել քննութեան արդիւնքին: Դատախազը հարկաւոր կը նկատէ որ նաեւ հարցաքննուին հրամանատարները, ղեկավարները: Հերքած ալ է թէ ենթական երկու տարի խուսափած էր զինուորական ծառայութենէն, ինչպէս ըսուած էր ըսպանութիւններու առաջին լուրերուն:

Ապա նիւթ եղած են վերջին ամիսներուն կատարուած ու չլուսաբանուած ոճիրները: Նախ յիշուած են պարագաները ԱՄԱԼՍ—ի անդամ Դ. Դաւթեանի ու Աբրահամ Խամխեանի: Պ. Խաչատրեան տեղեկացուցած է թէ երկու սպանութիւններն ալ նոյն զէնքով եւ ենթադրաբար նոյն անձերուն կողմէ կատարուած են, բայց քննութիւնը ուշագրաւ արդիւնքներու հասած չէ տակաւին:

Ինչ կը վերաբերի վերջին շրջանին քաղաքական բնոյթ մատնող ահաբեկչական արարքներուն, դատախազը նախ խօսած է Լ. Տէր-Պետրոսեանի թիկնապահ Ռ. Ղազարեանի կառքին վրայ կատարուած կրակոցներուն մասին. ըսած է թէ այդ պարագային մահափորձի մասին խօսիլ անգամ կարելի չէ: Կան անբացատրելի բաներ ալ. նախագահին թիկնապահը, սկզբունքով, տուժած կողմն է այդ խնդրին մէջ. բայց անկէ քաղաքէն չբացակայելու յանձնառութիւն առնուած չէ և ինչպէս լրատուները հաղորդեցին արդէն, ան մեկնած է Մոսկուա: Եթէ քննութիւնը աւարտի ու ստուգուի որ պատահարը կեղծուած է, պէտք է անպայման հարցաքննուի: Հ. Խաչատրեան ըսած է թէ երկար ատենէ ի վեր Հայաստանէն բացակայող անձ մը Մոսկուայէն բերել տալու պատժական հրամանագիր ստորագրած է եւ յոյս ունի որ այդ անձին վերադարձով շատ բան կը բացայայտուի:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ գլխաւոր դատախազը խօսած է Արմէն Սահակեանի 25 հոգինոց զինեալ յանցախումբին ձերբակալութեան մասին: Ըսած է թէ բացուած հետաքննութիւնը կը կապուի 1992, 1993, 1994—ին գործուած սպանութիւններու որոնց զոհ եղած էին Աշտարակի Շրջանային Խորհուրդի Գործադիր Կոմիտէի նախագահ Հովիկ Սուքիասեան եւ վարորդը՝ Վարուժան Աբրահամեան (1992 Սեպտեմբեր 18), երկաթուղիի վարչութեան պետ Համբարձում Ղանդիլեան, զօրավար Ժորա Իսահակեան ու վարորդ Յակոբ Ունիկեան (1993 Մայիս 3), դատախազութեան քննիչ վարչութեան պետ Վլադիմիր Գրիգորեան (որ յաջողած էր փրկուիլ, իսկ վարորդը վիրաւորուած էր — 1994 Յունիս 2): Յիշելով նաեւ ՔԱ — Կէ — Պէ—ի նախկին պետ Մ. Յուզբաշեանի (1993 Յուլիս 21) եւ Երեւանի նախկին քաղաքապետ Հ. Գալստեանի (1994 Դեկտեմբեր 17) սպանութիւնները, գլխաւոր դատախազը ըսած է թէ քննութիւնը ցոյց կուտայ լրջօրէն կազմակերպուած յանցագործ խումբերու գոյութիւնը. խումբեր որոնք նաեւ «հովանաւորուած» էին: «Ազգ»ի այդ մասին տեղեկատուութիւնը (Փետրուար 14) կը նշէ. «դատախազը չբացառեց որ խմբի հետ կապ ունեն նաեւ նախկին իշխանութիւնները, ինչը կը պարզուի գործի յետագայ քննութեամբ»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՔՈՎԸՆՏԻ ՓՈՂՈՑԷՆ ԴԷՊԻ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ

Ճամբաները իրարմէ շատ հեռու տարին բանաստեղծ Խաչիկ Ամիրեանն ու նորավիպագիր Վարուժան Աճէմեանը: Մէկը Երեւան, Միւսը Արժանթին, Պուէնոս-Այրէս: Այս երկու ընկերները տասնամեակներ շարունակ իրենց կեանքը ապրեցան իրարմէ հողամասերով ու ովկիանոսով անջատուած: Հիմա ալ, երբ Խաչիկ Ամիրեան հեռացած է Երեւանէն ու գացած է Լոս-Անճըլըս, իրարու մօտիկ չեն նկատուիր: Բայց հոս, իմ աշխատասենեակիս մէջ, երկուքը ամէն վայրկեան, ամէն րոպէ միասին են իրարու հետ, քով քովի, նոյնիսկ Սիամական երկուորեակներու նման իրարու փակչած: Եթէ մէկը կանչեմ, միւսն ալ կուգայ: Եթէ մէկուն հետ խօսիմ, միւսին հետ ալ խօսած կ՚ըլլամ: Որովհետեւ անոնք միասին էին երբ ես իրենց միջոցաւ մուտք գործեցի հայ գրականութենէն ներս: Որովհետեւ անոնք միասին էին, երբ շարունակ կը հսկէին իմ գրական առաջին աշխատութիւններուս վրայ:

Վարուժան Աճէմեան արդէն կազմուած գրող էր, երբ ես տակաւին նոր կը սկսէի հայերէն գրել: 1949—ին ան հրատարակեց իր անդրանիկ գիրքը. «Քովընտի Փողոց»: Մօտաւորապէս 200 էջերէ բաղկացեալ գիրք մը, որ կը բովանդակէր անոր 25 նորավէպերը: Իր կեանքին մեծ երջանկութիւններէն մէկը ապրեցաւ երբ գիրքին տպագրութիւնը աւարտեցաւ: Առաջին օրինակներէն մէկը ինծի նուիրեց, մակագրութեան մէջ գործածելով սա բառերը. «Սիրելի տաղանդաւոր բարեկամիս ու գրչեղբօրս»: «Տաղանդաւոր» որակումը այդ շրջանին, անշուշտ գգուած էր իմ արժանապատուութիւնս: Մինչդեռ ես դեռ հազիւ թէ երեք տարիէ ի վեր հայերէն կը գրէի, մեծ բան մըն ալ չէի տուած մեր մայրենիով: Որքան ալ ան տեսած ըլլար աւելի առաջ տարբեր լեզուով իմ գրածներս, Վարուժան Աճէմեան կ՚աճապարէր ուրեմն զիս «տաղանդաւոր» որակելու: Բայց այս աճապարանքը, կամ այս պատրաստակամութիւնը իր նկարագրին հիմնական գիծն էր եւ մինչեւ այսօր ալ այդպէս կը մնայ: Շուտ կը խանդավառուէր, շուտ կը հիանար, շուտ կը սիրէր, շուտ կը բարեկամանար, դիմացինին ուրախութիւն պատճառել կը սիրէր, հաճոյակատար էր, գովասանքներուն մէջ շռայլ ու առատաձեռն, թշնամի չունէր, ունենալ ալ չէր ուզեր:

Վարուժան Աճէմեան բազմանդամ ընտանիքի զաւակ էր: Երեք եղբայր, երկու քոյր: Եղբայրներէն Վարդգէսը այդ շրջանի ֆրանսացի նշանաւոր երգիչ Թինօ Ռոսիի նման ձայն մը ունէր եւ կ՚երգէր նոյն ոճով: Միւս եղբայրներէն Գեղամը կարեւոր հաստատութիւններու մօտ հաշուակալ էր, ծայր աստիճան սրամիտ ու կատակաբան մարդ: Քոյրերէն Աւրինէն տան մէջ քաշուած կեանք կ՚ապրէր, բայց միւս քոյրը Մելինէն բեմական բացառիկ յատկութիւն ունէր եւ Մխիթարեան Սանուց Միութեան բեմին վրայ մեծ յաջողութիւններ կ՚արձանագրէր: Աճէմեան ընտանիքը, որուն մականունը պաշտօնական ձեւով փոխուած էր Պաշարի, կը բնակէր Գուրթուլուշ պողոտայի վրայ: Վարուժան Աճէմեանին հետ իրիկունները տուն վերադարձի գծով Բանկալթըէն կը քալէինք դէպի Գուրթուլուշ ու կը խօսէինք գրականութեան մասին, մինչեւ որ հասնէինք իրենց բնակած շէնքին առջեւ՝ Սէվինչ Ափարթըման: Հոն իրարմէ կը բաժնուէինք եւ ես ճամբաս կը շարունակէի դէպի իմ տունս: Երբեմն չէինք յագենար իրարմէ, կրկին ետ կը դառնայինք մինչեւ Բանկալթը Հայ Լայֆ ծաղարան, քիչ մը եւս կը պտըտէինք խօսելով, ու դարձեալ Գուրթուլուշ կը վերադառնայինք: Վարուժան Աճէմեանի հետ ամէն հանդիպումէ վերջ կ՚ուզէի պատմուածք մը գրել, որովհետեւ ան գիտէր զիս խանդավառել ու քաջալերել: Բայց այդ շրջաններու ինծի համար որքա՜ն դժուար էր պատմուածք մը գրելը, որքա՜ն կը տառապէի շաբաթներ ամբողջ ինչպէ՜ս տքնաջան կ՚աշխատէի մինչեւ որ պատմուածք մը աւարտէի:

Աւելի վերջ Վարուժան Աճէմեան ամուսնացաւ ու բնակեցաւ Օսմանպէյ, Աբիտէի Հիւրրիյէթ պողոտայի վրայ, փոքրիկ յարկաբաժնի մը մէջ, որ պիտի դառնար մեր գրական ակումբներէն մէկը: Վարուժանն ալ միւս եղբայրներուն նման հաշուակալ էր եւ ծանր գործ ունէր: Իրիկունները երբեմն մինչեւ ուշ ատեն կ՚աշխատէր: Բայց իրիկունը, երբ շիշ մը կարմիր գինի կը դնէր իր ճաշասեղանին վրայ եւ երկու բաժակ կը խմէր այդ գինիէն, ամէն բան կը մոռնար ու կը յիշէր միայն գրականութիւնը: Ան ալ շատ զուարթ ու սրամիտ էր, յատկութիւն մը որ իր դրոշմը կը դնէր անոր նորավէպերուն կամ պատմուածքներուն վրայ: Կը սիրէի Վարուժան Աճէմեանը, իսկապէս լաւ ու հոգեկցորդ գրչեղբայր էր: Երբ իրեն այցելութեան կ՚երթայի, ամէնէն առաջ կը նայէի դէպի այն պատը, ուրկէ կախուած էր շատ գեղեցիկ ջրաներկ մը, որ Վարդ Հազըրեանին գործն էր: Ես Վարդ Հազըրեանը ճանչցած էի այդ ջրաներկով, որովհետեւ հիացած էի այդ փոքրիկ գործին վրայ: Այսօր ալ, այսքան տարի վերջ, այդ ջրաներկը աչքերուս առջեւ կենդանի է իր բոլոր գոյներով, մանաւանդ կանանչով: Եւ ինծի կը թուի թէ այդ ջրաներկն ալ այս պահուս կախուած է սենեակիս պատէն:

Վարուժան Աճէմեանին հետ մեր այս անմիջական միասնութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ 1955, մինչեւ այն չարաշուք Թուականը, երբ Սեպտեմբեր 6 — 7—ի քաղաքական խառնակութիւնները պղտորեցին մեզմէ շատերուն, ի մէջ այլոց Վարուժանին միտքը: Այդ թուականին ան որոշեց ամէն գնով արտասահմանի մէջ բնակութիւն հաստատել: Բնաւ չէի ցանկար որ երթար, բայց գնաց: Գնաց մեզի հիացում պատճառող քաջութեամբ մը: Գնաց շատ բան ձգելով այստեղ: Գնաց գիրկընդխառնուելու համար յուսախաբութիւններու ու դժուարութիւններու հետ: Գնաց, բայց միշտ ալ մնաց աշխատասենեակիս մէջ: Ինծի շատ մօտի՛կ: Լո՛ւ: Այս անգամ ո՛չ այնքան սրամիտ ու զուարթ: Ընդհակառակն՝ կարօտաբաղձ ու տխուր: Թերեւս փնտռելով ու ականջէս վար յուշելով մեր հին օրերը:

Ռ. Հ.

Յունուար 21

Իտալահայ նամականի

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ՄԸ ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Միջին Իտալիոյ Էմիլիա — Ռոմանիա նահանգի, Ռաւեննա շրջանին մէջ գտնուող Պանիաքավալլօ քաղաքը կը բնակի Հայուհի մը, Ալիս Թաշճեան — Փոլկրոսի: Կարծես, հայկական միջավայրէ մեկուսացած իր կեանքին մէջ հայութիւնը պահելու պահանջէն ալ մեկնելով, հայ երիտասարդներուն օգտակար ըլլալու եւ մանաւանդ իր շրջանին Իտալացիներուն Հայը ծանօթացնելու համար իր տարած ժրաջան գործունէութիւնը այնքան արդիւնաւէտ է և շարունակական ինչ որ, յաճախ, միութիւններ՝ իրենց վարչական կազմով կարող չեն կատարելու:

Ռաւեննայի գեղեցիկ եւ արուեստով հարուստ շրջանին մէջ, Պանիաքավալլօ քաղաքը հաստատուելու մեծ, և հաւանաբար միակ պատճառը տիկին Ալիսի համար եղած ըլլալու է սէրը: Ան, տարիներ առաջ, իր երիտասարդութեան շրջանին, վայելելու համար ամառնային իր արձակուրդը, շատերու նման Ֆրանսայէն եկած է իտալական ծովեզերք մը, Փորթօ Գորսինի. հոն ճանչցած է երիտասարդ իտալացի մը, Գարլօ Փոլկրոսի, որ այսօր ծանօթ նկարիչ մըն է: Մնացածը սովորական պատմութիւնն է բոլոր զոյգերու, ամուսնութիւն, ընտանիք, երեք զաւակներ, երկու մանչ՝ Իկոր եւ Իվան, մէկ աղջիկ՝ Ծաղիկ, որոնք այսօր քսան տարեկանը անցած հասուն երիտասարդներ են:

Ինչպէս պարագան եղած է Հայերէ մեկուսացած շատ մը Հայերու համար, 1988—ի Հայաստանի կործանարար երկրաշարժը Տիկին Ալիսը կը մղէ Հայաստանի եւ անոր ժողովուրդին Իտալիոյ մէջ օգտակար ըլլալու համար գործնական միջոցներ առնելու:

Ժրաջան կերպով օգտակար կ՚ըլլայ Վենետիկ ապաստանած Հայաստանցի երախաներու: Բայց իր աշխատանքի կարեւոր մասը կը սկսի երբ Հայաստանի «Ինթէրկապ» կոմիտէի միջոցաւ Վենետիկ կը հասնին Կիրովականէն 12 պատանիներ ուսանելու համար հինգ տարի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին մէջ: Շաբաթը գոնէ մէկ անգամ, վարելով 250 քիլոմեթր, Պանիաքավալլոյէն կ՚երթայ մինչեւ Վենետիկ, մայրական ջերմութիւն տանելու համար, դժբախտ պարագաներու մէջ, ընտանիքէն կորուած հայ պատանիներուն: Համաձայնութեամբ իր ամուսինին, եւ երեք զաւակներուն, ամէն շաբաթավերջի եւ տօնական արձակուրդներուն, երեքական հոգի փոխն ի փոխ՝ տեղի պակասի պատճառաւ, այս պատանիները կը հիւրասիրուին տիկին Ալիսի ընտանեկան յարկին տակ:

Որպէսզի ամառնային արձակուրդի շրջանին կարենան իրենց ընտանիքներուն մօտ վերադառնալ, տիկին Ալիս եւ իր իտալացի բարեկամները Հայաստան — Իտալիա երթ ու դարձի օդային ճամբորդութեան ծախքերը կը հոգան: Տըղոց հետ կ՚երթայ նաեւ ինք՝ տիկին Ալիս: Հայաստանը տեսնելու կարօտը կ՚առնէ, մանաւանդ որ իր հայրենիքը անկախացած է այժմ: Իտալիա վերադառնալէն առաջ, գիտնալով որ Վանաձորի իր փոքրիկ բարեկամներէն վեցը չեն մըկրտուած, կնքամայրութիւնը ստանձնելով այդ վեց երիտասարդներուն մըկրտութեան արարողութիւնը կատարել կու տայ Վանաձորի եկեղեցւոյ մէջ եւ հայկական սովորութեամբ մատաղ կը մատուցանէ:

Վերադարձին կը գրէ եւ հրատարակութեան կու տայ ցեղասպանութեան եւ Հայաստանի այժմեան վիճակին վրայ գրքոյկ մը: Պատմութիւնն է իր ծընողաց, Սվազի ջարդերէն վերապրած երկու երախաներու որոնք որբանոցներու մէջ մնալէ վերջ, շատ մը ուրիշներու հետ կը հասնին Մարսէյլ, ապա Փարիզ, կ՚ամուսնանան եւլն.: Այս գրքոյկը կը թարգմանուի ճափոներէնի, «Report of Woman's Studies Society, n° 13» թիւին մէջ:

Այսպէսով կը սկսի շարունակական գործունէութեան շրջան մը: 1992—ին «Unità» ձախակողմեան թերթի Ռաւեննայի փեսթիվալին մէջ կը կազմակերպէ կրպակ մը ցուցադրելով Հայաստանի նկարներ, գիրքեր, իրեր եւլն. եւ կը ցրուէ 5.000 թռուցիկներ՝ «Armenia Hayastan», ներկայացնելով Հայաստանի պատմութիւնը եւ քարտէսը: Այս կ՚ըլլայ տեղացիներուն առաջին ծանօթութիւնը Հայերուն հետ:

Միշտ կապեր ունենալով Ֆրանսայի իր նախկին ծանօթներուն հետ, անոնցմէ կը յաջողի Վենետիկի մէջ ձրի ուսանող կիրովականցի աշակերտութեան համար հաւաքել գումար մը՝ օգնելու համար վարժարանի տնօրէնութեան:

1993—ի Ծնունդի եւ Ամանորի արձակուրդներուն համար կը յաջողի Կրանարօլօ (Ֆայէնցա) քաղաքի եկեղեցական կազմակերպութեան միջոցաւ տասը ընտանիքներու մէջ բաժնել Վենետիկի հայաստանցի ուսանողները: Այս գաղափարէն կը ծագի «Ամիչի տէլլ'Արմէնիա» (Հայաստանի Բարեկամներ) ընկերակցութեան հիմնումը որ 1994—ին պաշտօնապէս կը ճանչցուի Էմիլիա — Ռոմանիա նահանգին ժողովին կողմէ եւ կ՚արձանագրուի իբրեւ կամաւորական ընկերակցութիւն, որուն նախագահը կը դառնայ ինք՝ տիկին Ալիս:

Այժմ կը սկսի ձեռնարկներու շրջան մը ընկերակցութեան անունով որ գնա—

հաւատք եւ համակրութիւն կը վայելէ շրջանի բնակիչներուն եւ իշխանութիւններուն մօտ: Տեղւոյն եկեղեցիին մէջ կը մատուցուի հայկական պատարագ Մխիթարեաններուն կողմէ: Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ կը կազմակերպուի հայ գրքի ցուցահանդէս մը: Ռաւեննայի քաղաքապետութեան հովանաւորութեամբ կը կազմակերպուին երկու դասախօսութիւններ, «Հայաստան եւ Հայերը» Հ. Լեւոն Զէքիեանի կողմէ, «Բիւզանդիոնի աբեւելեան կողմը՝ Հայաստան», Կարրիէլլա Ուլուհօճեանի կողմէ:

Այս ձեռնարկներուն յաջողութիւնը եւ արձագանգը կը նպաստէ որ Ռաւեննայի տեղական դրամատունը տրամադրէ նիւթական օգնութիւն մը Մուրատ—Ռափայէլեան վարժարանի տնօրէնութեան:

1994 Յունուարին կը հրաւիրէ, բոլոր ծախքերը, Մարկրիթ Խօսիկեան անուն հայաստանցի լողորդուհի մը որպէսզի կարենայ մարզուիլ եւ մասնակցիլ Ապրիլ ամսուն կայանալիք լողի միջազգային մրցումի մը: Ոստիկանութիւնը կը մերժէ երկարաձգել Իտալիա մնալու արտօնութիւնը մինչեւ մրցումներու ժամանակը: Կը սկսի մամուլի եւ տեղական ռատիոյի միջոցաւ պայքար մը յաղթահարելու համար դժուարութիւնները: Կը յաջողի ոչ միայն Իտալիա պահել Մարկրիթը, այլեւ Լուկոյի լողարանը մարզել տալ ամէն օր: Վերջապէս, Ապրիլ 16—ին, շատ մը այլ ազգերու դրօշին քով հայկական Եռագոյնն ալ կը տողանցէ միակ հայ մարզիկի մը համար: Մարկրիթ, 100 մեթր մրցումին կը յաղթէ առանալով բաժակը:

Տիկին Ալիս կ՚աշխատակցի Ռաւեննայի Տանթենքօ կեդրոնին: Կը հրաւիրուին Հայաստանէն ալ որոշ թիւով արուեստագէտներ մասնակցելու համար Վատիկանի պատմական թանգարանին կողմէ կազմակերպուած միջազգային 11րդ Պիէննալէին, Տանթէի նուիրուած քանդակի մը մրցումին: Մայիսին, երեւանցի չորս քանդակագործներ, 32 երկիրներէ եկած 250 ուրիշ արուեստագէտներու շարքին կը մասնակցին մրցումին: Երեք լաւագոյններն են՝ առաջին Գարեգին Դաւթեան, անգլիացի Ռանք—Պրատլէ եւ Ջիլիցի Ռոքա Ռէյ: Կարդինալ Փօլ Փուփար, նախագահ՝ քահանայապետական մշակութային յանձնաժողովի, կը յանձնէ մրցանակը Դաւթեանին:

1995—ին տեղի կ՚ունենայ «Խորհրդակցութեան օր եւ յանձնառութիւն հայ ժողովուրդի հանդէպ», Պանիաքաւալլօ—ի քաղաքապետական ձեռնարկը: Կը խօսին Պայքար Սվազլեան եւ Միլանոյի հոգեւոր հովիւը Սարգիս Քահանայ Սարգիսեան: Մեծ արձագանգ կ՚ունենայ տեղական մամուլին եւ հեռատեսիլին մէջ:

Ռաւեննայի ուսումնական վերահսկիչ մարմինը կը կազմակերպէ «Միջմշակութային ծրագիր» մը որուն կը մասնակցին Վենետիկի վարժարանին 10 երիտասարդները որոնք տեղւոյն երկու վարժարաններու աշակերտներուն կը խօսին Հայոց պատմութեան, կրօնքի, արուեստի եւ աշխարհագրութեան մասին, նկարներու եւ սահիկներու օգնութեամբ:

Մինչ այդ՝ 10—էն 17—ի կը բարձրանայ տեղացի ընտանիքներու թիւը որոնք ամէն անգամ որ Վենետիկի վարժարանին ուսումնական շրջանը կը թոյլատրէ, կը հիւրասիրեն հայաստանցի ուսանողները:

Ցեղասպանութեան ոգեկոչում, Հայաստանցի արուեստագէտներու նկարներու եւ քանդակներու ցուցահանդէսներ, դասախօսութիւններ եւ մասնակցութիւն տեղական ամէն տեսակի ձեռնարկներուն՝ ներկայացնելու եւ ծանօթացնելու համար Հայը, Հայաստանը, այս ընկերակցութեան, որուն հոգին եւ նախագահը Տիկին Ալիս Թաշճեան — Փուկրոսին է, մնայուն եւ յարատեւ գործունէութեան ծրագիր — նպատակը կը մնայ:

Վ. Բ.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԶՕՐԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Ռուսաստանի երիտասարդներուն համար շատ յաճախ մղձաւանջային հեռանկարի մը համազօր են զօրանոցները: Հերոսական բան է տոկալ անոնց պայմաններուն ու վերապրիլ: Զինուորի մայրերու կոմիտէն ամէն տարի շուրջ 12 հազար դասալիք կը հաշուէ: Բանակի շարքերը լքելու կը մղեն սնունդի պակասը, ցուրտը, առողջական պայմանները եւ պէտք, բիրտ վարուելակերպը որոնք բաժին կ՚ըլլան նորակոչներուն: Մեծ է նաեւ անձնասպանութիւններու համեմատութիւնը:

Ծնողները շատ անգամ տեղեակ չեն ըլլար թէ իրենց զաւակը խոյս տուած է ու երկար ատեն լուր չստանալով, օր մըն ալ կ՚երթան անոր գտնուած զօրաբաժինը: Կը պատահի որ զայն գտնեն հոն, քայքայուած առողջութեամբ մը, կարօտ լուրջ խնամքի որ ցոյց չի տրուիր:

Բաւական բան կը պատմեն նորակոչներու նամակները: Անոնցմէ մէկը օրինակ, որ Ղրիմի մէջ կը ծառայէ, կը գրէ թէ ցուրտին տոկալու համար ոչ վերարկու, ոչ ալ գուլպայ ունի. օրը երկու չոր բարակուկ հաց կուտան որպէս սնունդ, ջրոտ ապուր մըն ալ երբեմն: Երիկամի ցաւերէ կը տառապի ու որոշած է խոյս տալ: Ուրիշ մը նոյն գանգատները կը յայտնէ բեւեռային շրջանի զօրամասէ մը. կ՚ըսէ թէ 50 քիլոկրամ կը կշռէ միայն. ոտուքները վէրքերով ծածկուած են, բորոտած է, ցաւեր ունի ու խոյս տուած է չկարենալով տոկալ: Գիտակից է թէ յանցաւոր է, սակայն չի մտածեր վերադառնալու մասին, քանի որ վստահ է որ հոն չի կրնար ողջ մնալ:

Ֆիզիքական տաժանքներուն հետ կան հոգեկաններն ալ. կ՚ըլլան բռնաբարումի, խոշտանգումի արարքներ:

1991—ին ներում մը յայտարարուած է անոնց համար որոնք իրենց կեանքը փրկելու մտահոգութեամբ փախուստի դիմած են: Ոչ պատերազմական շրջանի մը համար բաւական տարօրինակ այս սահմանումը ուշագրաւ է: Բայց շատեր որ փախուստէն ետք թաքնուած կ՚ապրին, տեղեակ չըլլալով այդ յայտարարութեան, չեն կրցած անկէ օգտուիլ: Ու կը շարունակեն պահուըտիլ:

Չեչէնիոյ պատերազմը իր կարգին, գլխաւոր պատճառներէն է երիտասարդներու փախուստին: Շատ կը պատահի որ անոնց ծնողներն ալ մեղսակից ըլլան ծրագրուած արարքին: Միայն հարցը այն կ՚ըլլայ որ անոնք կարգադրեն կեղծ ինքնութեան թուղթ, եւայլն: Որպէսզի երիտասարդը կարենայ տարբեր ինքնութեան մը ետին պահուըտած, շարունակել իր կեանքը:

600—ի չափ ռուս դասալիք կայ Գերմանիոյ մէջ ալ. մեծ մասը նախկին Արեւելեան Գերմանիոյ ռուսական զօրաբաժիններէն հոն մնացածներ են: Մինչեւ 1997 Մարտ անոնք կը վտարուէին, բայց այս թուականէն ի վեր մեղմացած է անոնց հանդէպ Գերմանիոյ կեցուածքը:

Զանգուածային փախուստներու սկիզբ կը նկատուի Չեչէնիոյ պատերազմը. առաջին օրերուն իսկ, աւելի քան 500 զօրակոչուածներ խոյս տուած են, ըսելով որ կը մերժեն ծառայել բանակի մը որ կը բնաջնջէ իր հարազատ քաղաքացիները: Աւելի բարդ է գերիներուն վիճակը: Նոյնիսկ երբ կը յաջողին իրենց տունը վերադառնալու, դատախազութեան հետ հարց կ՚ունենան: Իրենցմէ կը պահանջուի որ փաստեն թէ իրենք իրենց կամքով յանձնուած չեն Չեչէններուն եւ չեն ծախած իրենց զէնքը: Արդարադատութեան համար անոնք պատերազմական գերի ալ չեն, քանի որ պատերազմը պաշտօնապէս երբեք չէ յայտարարուած: Ու փոխանակ գործ ունենալու պաշտօնական առեաններու հետ, անոնց աւելի դիւրին կը թուի կեղծ անձնաթուղթ մը ձեռք ձգել ու նոր ինքնութեամբ մը շարունակել կեանքը, քան թէ ներում կամ մեղմ վերաբերում յուսալ պետութենէ մը որ զիրենք մահուան դրկած է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի Արեւելեան Շրջանի եւ Գանատայի Թեմի կրօնական եւ վարչական խառն ժողովը ցաւ ի սիրտ կուզայ հաղորդելու թէ իր բազմամեայ եւ բազմավաստակ Առաջնորդ՝ Բարձր. Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Աշճեան որոշած է վեցերորդ քառամեակի մը համար Առաջնորդ վերընտրուելու թեկնածու որպէս չներկայանալ:

Բարձրաշնորհ Սրբազան Հայրը իր այս որոշումը արտայայտած է 1998 Փետրուար 20 թուակիր նամակով, ուր ի միջի այլոց կ՚ըսէ. «... գիտեմ որ ամէն բանի ժամանակը կայ: ... Հիմա իմ ժամանակը հասած է, որ ... ինքզինքս տամ, առաւելագոյն չափով Աստուծոյ եւ վայելեմ իր բարիքը, ... ես գիս աւելի լաւ ճանչնամ աղօթքի եւ խոկումի մէջ: Յառաջիկայ Մայիսի մէկին, Թեմիս Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը ըստ Թեմիս կանոնագրութեան պէտք է կատարէ Առաջնորդական ընտրութիւն, քառամեայ շրջանի մը համար: Եւ քանի իմ շրջանս կ՚աւարտի, յարմար դատեցի քաշուիլ ասպարէզէն, եւ առիթ ու պատեհութիւն ընծայել, որ դուք իբրեւ գործադիր իշխանութիւն՝ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնէք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսէն ստանալու ընտրելեաց եռանուն ցանկ, որպէսզի Ազգային Երեսփոխանական Ժողովն ալ կարենայ ընտրել արժանաւոր, կորովի եւ ամբողջանուէր Առաջնորդ մը»:

Թեմիս կրօնական եւ ազգային ժողովները միաձայնութեամբ խնդրեցին Բարձրաշնորհ Սրբազանէն փոխել իր որոշումը, սակայն ի վերջոյ ստիպուեցան ընդունիլ իր նամակը, որ կ՚եզրափակուի հետեւեալ տողերով. «Վստահ եղէք, որ ուր որ ալ ըլլամ եւ որքան որ Աստուած կեանք եւ առեւ տայ ինծի, քաղցրութեամբ պիտի յիշեմ ամերիկահայ եւ գանատահայ մեր եկեղեցիներու հաւատացեալ ժողովուրդը եւ յանձն երախտապարտ՝ որ կեանքս իմաստաւորեցին իրենց միջոցաւ Աստուծոյ եւ ազգին ծառայութեամբ: Կը խնդրեմ, որ դուք ալ աղօթէք ինծի համար եւ բարի յիշէք ձեր սրտերուն մէջ: Թող Աստուած օրհնէ մեզ բոլորս, խաղաղութիւն տայ բոլորիս, սէր եւ միութիւն պարգեւէ Հայոց ազգին, որպէսզի մենք ալ միասնաբար կարենանք իրագործել մեր ազգին եւ եկեղեցւոյն միութիւնը»:

Այս առիթով մեր խոր երախտագիտութիւնը կը յայտնենք Բարձրաշնորհ Սրբազան Հօր իր քսանամեայ նուիրեալ եւ բեղուն առաջնորդութեան համար, որուն ընթացքին մեր Թեմի ու Ազգային Առաջնորդարանի ծառայութիւնը Աստուծոյ ու իր հաւատացեալ ժողովուրդին աճեցաւ ու ծաղկեցաւ բոլոր մարզերուն մէջ: Սրբազան Հայրը միշտ պիտի մնայ մեր սրտերուն ու աղօթքներուն մէջ: Կը մաղթենք իրեն երկար ու քաջառողջ օրեր եւ իր յառաջիկայ կեանքին ու ծառայութեան մէջ երջանկութիւն եւ կատարեալ յաջողութիւն:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ԵՒ ԳԱՆԱՏԱՅԻ ԹԵՄԻՆ

Փետրուար 24, 1998

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

— Վաղը առտու կ՚երթամ կը ներկայանամ եւ կը պայմանաւորուինք, մտածեց ուսուցիչը, լաւագոյնը այս է ... ո՞վ պիտի զբաղի այս անպիտան մարդոց հետ... ամէնքը խօսքով բարեկամ են, բայց երբ գործի գայ, մէյ մէկ պատճառ կը գտնեն փախուստ տալու համար, խե՛րն անիծեմ հանրագրութեանն ալ, Մարգար էֆէնտիին ալ...

Եւ օրուան տուայտանքէն ետքը, Պր. Թորգոմ ուրախ սրտով քնացաւ:

Հետեւեալ առտու զուարթ տրամադրութեամբ ելաւ անկողնէն, վարժարանի տեսուչ ըլլալ կ՚երազէր:

Ղալաթիոյ հրապարակէն անցած ատեն յանկարծ ձայն մը լսեց որ իր անունը կուտար.

— Միսիւ Թորգո՛մ, միսիւ Թորգոմ...

Ուսուցիչը ետին դարձաւ եւ քիչ մը անդին նշմարեց Պօղոս էֆէնտին:

— Ո՞ւր կը վազես այսպէս, հարցուց վաճառականը իրեն մօտենալով:

— Ստիպողական գործ ունիմ պատասխանեց ուսուցիչը, Թաղէ մը գիս հրաւիրած են ... վարժարանի տեսչութեան պաշտօն մը կ՚առաջարկեն կոր, բանակցելու պիտի երթամ:

— Խենթեցա՞ր, գոչեց Պօղոս էֆէնտի յանդիմանական շեշտով մը:

—Ինչո՞ւ համար...

— Ի՞նչպէս այդ տեսակ պաշտօն մը կըրնաս ընդունիլ:

— Ինչո՞ւ պիտի չկրնամ ընդունիլ:

— Հապա Ք. Թաղի վարժարա՞նը...

— Ճանըմ, սուտերին համար իրականութիւն չփախցնենք ... ինծի գործ մը պէտք է: Կ՚ուզէ Ք. Թաղի մէջ ըլլայ, կ՚ուզէ ուրիշ Թաղի մէջ...

— Հապա պատի՞ւդ, հապա արժանապատուութի՞ւնդ ... դուն սա՞նկ խոստացար ինծի ... ի՞նչ ըրիր հանրագրութիւնը.

— Դեռ անով չզբաղեցայ, պատասխանեց ուսուցիչը. որ չէր ուզեր իր ձախողանքը խոստովանիլ:

— Եղբա՛յր, ասանկ բան կ՚ըլլա՞յ...: Գոնէ քանի մը հոգիի ստորագրել տայիր...

— Նախ սա միւս գործս կարգադրեմ, պատասխանեց ուսուցիչը, յետոյ բան մը կ՚ընենք:

— Միւս գործէդ վազ անցի՛ր ... քեզի բինք որ՝ հիմա գործի ետեւէ պտըտելու ատեն չէ:

Պօղոս էֆէնտի, ապրիլ պէտք է ... վաղը միւս օր եթէ վարժարանները բացուին ու ես բացը մնամ, ի՞նչ պիտի ընեմ: Հիմակուընէ պէտք է որ գլուխս ճարը նայիմ:

— Քեզի ըսինք որ ապրուստի մասին մտածելու պէտք չունիս, ես կեցեր եմ, եթէ բանի մը պէտք ունենաս կրնաս ինծի դիմել:

— Բայց ես չեմ վարժուած ողորմութեամբ ապրելու...

— Աս ի՞նչ խօսք է, ողորմութի՞ւնը ինչ պիտի ըլլայ ... ուզած ատենդ գործդ պատրաստ է իմ քովս ... քեզի գրասենեակս պիտի առնեմ: Վարժապետութենէն ի՞նչ ես հասկցեր, ես քեզի աղուոր գործ մը տամ որ գոնէ օր մը մարդ ըլլաս:

— Եթէ այդպէս բան մը ընէք, յաւիտեան երախտապարտ պիտի մնամ ձեզի:

— Մեր Տիրանը, այսինքն առջի գրագիրս, մեկնեցաւ քովէս, անոր պաշտօնը պարապ մնացած է, եթէ երբեք անգործ մնաս, քեզ անոր տեղը կը դնեմ՝ լմնցաւ գնաց:

Վաճառականին այս խօսքերը շլացուցին Պր. Թորգոմը:

— Բայց ինչո՞ւ այսօրուընէ այդ պաշտօնին մէջ չհաստատուիմ, հարցուց, քանի որ այդքան բարեացակամութիւն ունիք իմ մասիս:

— Նախ սա՛ հանրագրութեան գործը լմընցուր, յետոյ դիւրին է:

— Ուրեմն հիմա խորհուրդ կուտաք որ պաշտօնի համար ուրիշ տեղ դիմում չընե՞մ:

— Ո՛չ թէ խորհուրդ կուտամ, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, այլ նոյնիսկ կը ստիպեմ որ հիմա ետ դառնաս եւ սա հանրագրութեան գործովը զբաղիս:

— Միայն թէ չեմ գիտեր որ, պիտի կըրնա՞մ յաջողիլ, ըսաւ Պր. Թորգոմ վարանումով մը:

— Ինչո՞ւ կը կասկածիս այդ մասին:

— Ի՞նչ գիտնամ, մեր Թաղեցիները տարօրինակ մարդիկ են:

— Բայց դուն ըսիր որ, քեզի համար քանի մը հարիւր ստորագրութիւն հաւաքելը բան մը չէ:

— Բան մը չէ՛, բայց աշխատելու է:

— Աշխատէ՛, էֆէնտիմ, ուրիշին համար պիտի չաշխատիս, քեզի համար պիտի աշխատիս, զարմանալի բան, արժանապատուութիւնդ փրկելու համար պիտի աշխատիս:

— Այնպէ՛ս է, խոստովանեցաւ ուսուցիչը:

Պօղոս էֆէնտի քիչ մըն ալ յորդորեց ուսուցիչը, եւ երբ տեսաւ որ բոլորովին իր խօսքերուն համոզուած էր, բաժնըւեցաւ անկէ պատուիրելով որ քանի մը օրէն զար զինքը տեսնէր:

(Շար. 117)

(Շար․ Ա․ էջէն)

քաղաքութիւն մշակելով դառնացուց Հայաստանը։ Հիմա ալ սխալներ կը գործուին։ Անհաւանելի տակաւին կը խօսիք 1894–ի դէպքերուն մասին, սպառնալիքներ կ'ընէք, Հայերը թող իրենց չափը գիտնան ըսելով։ Այլեւս զէնքն ու թնդանօթը մէկդի թողունք եւ առեւտուր ընենք»։

Հ․ Պաղճը կը կրկնէ թէ Թուրքիա բոլոր մակարդակներուն վրայ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները պէտք է զարգացնէ եւ պէտք չէ այլեւս օրակարգի բերել պատմութեան հին դէպքեր։ Ունկնդիր մըն ալ որ մասնակցած է հաղորդումին, կուտայ Լ․ Տէր – Պետրոսեանի հրաժարականին իր մեկնաբանութիւնները․ կ'ըսէ թէ անոր սխալներն էին դաշնագիրքերէն ջնջել ցեղասպանութեան նիւթը որ թեւալ էր Թուրքիոյ համար։ Երկրորդը՝ Պէյրութէն Երեւան բերել մոլեռանդ կաթողիկոս մը եւ երրորդը՝ Ղարաբաղէն հրաւիրել ազգայնապաշտ Ռ․ Քոչարեանը․ իսկ այս երկուքն ալ իր հողը փորեցին։ Ունկնդիրը եւս կը կրկնէ Թուրքիոյ հետ առեւտուր ընելու Լ․ Տէր – Պետրոսեանի փափաքը որ մերժուեցաւ Անգարայի կողմէ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ալիս Պարթեւեանի *թարմ յիշատակին Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆր․ կը նուիրէ «Յառաջ»ին։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ․ Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Հայաստանի որբերուն համար՝ Տէր եւ Տիկին Ժանօ Քէօլէեանէ 1000 Ֆր․, Տէր եւ Տիկին Այվազեանէ 500 Ֆր․, Պր․ Նուպար Մարգուանլեանէ 200 Ֆր․, Տիկին Սիրուհի Մարգուանլեանէ 100 Ֆր․։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սուրբ Ծնունդի առթիւ, Ս․ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է խաղաղինի հետեւեալ նուէրները․–

Տէր եւ Տիկին Վահէ Պասմաճեան 500, Տիկին Մարիամ Մանուկեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 150, Պր․ Յակոբ Յակոբեան 500, Պր․ Սարգիս Աճէմեան 150, Օր․ Ժագլին Մէսճեան 150, Պր․ Դանիէլ Տէր – Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Հայթայեան 200–ական ֆրանք, Պր․ Վահէ Զիլինկիրեան, Տիկին Փոլէթ Մումճեան 1000–ական Ֆր․, Տէր եւ Տիկին Զէյնուքի 100, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պալիկեան 800, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Հէլվաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 500, Պր․ Ժագ Այճեան 1000, Օր․ Նատիա Հէրա Ֆանարճեան 200 Ֆր․, Տիկին Տ․ Խաչատուրեան 50, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Թուլլուեան 200, Տիկին Անդինէ Մելքոնեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժ․ – Փ․ Տըմէ 200, Օր․ Մատլէն Արապեան 100, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Կարապետեան 250, Տիկին Ռօզ Նալպանտեան 200, Տիկին Աստրիէնն Տէրտէրեան 50, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Գատէեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Գիսեան 100–ական Ֆր․, Տէր եւ Տիկին Հանրի Սէտէֆ, Տիկին Աստղուհի Շահինեան 500–ական Ֆր․, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ալթունեան 250, Օր․ Լիւսէթ Ալթունեան 100, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 600, Օր․ Գոհարիկ Գէորգեան, Տիկին Թէրէզ Տէր – Արէլեան 200–ական Ֆր․, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր – Դաւթեան 1000, Տիկին Սաթենիկ Փափազեան 300, Տէր եւ Տիկին Էպրշումեան 200, Պր․ Րաֆֆի Տէր – Ստեփանեան 100, Պր․ Շառլ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Խաչատուրեան, Տիկին Սիւզան Կիւմրիւքճեան 200–ական Ֆր․, Տիկին Նէլլի Մխիթարեան 300, Պր․ Նորիկ Յովհաննէսեան 50, Տէր եւ Տիկին Սինանեան 150, Տիկին Մարի Հայթայեան 250, Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էնէզեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 500, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան, Պր․ Ժան Քերովբեան 200–ական Պր․ Փիէռ Գոնտածեան 250 ֆրանք։

(Շար․)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Փարիզեան Շրջանի
Հայաստանեայց Առաքելական
Եկեղեցիներուն Մէջ
Մասնակցութեամբ
Բոլոր Եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ *երեկոներ, ժամը 7–ին* Հսկումի՝ «Խաղաղական» *եւ* «Հանգստեան» *ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։*

Հսկում կը *կատարուի յաջորդաբար․ –*
Ուրբաթ, Մարտ 6, ԺԲ․ օր Մեծի Պահոց
Ալֆորվիլ
Ս․ Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 13, ԺԹ․ օր Մեծի Պահոց
Իսի – Լէ – Մուլինոյի
Ս․ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 20, ԻԶ․ օր Մեծի Պահոց
Շավիլ
Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB- Jeunes
MARSEILLE

Soirée
UGAB-*jeunes*

animée par *D. J. DAVID*
le Samedi 14 Mars
à partir de 22h30

P.A.F. : 100 frs + conso
Membres: 80 frs + conso

327, Boulevard Michelet — Marseille 9e
Tél. : 04 91 22 10 45

UGAB — UGAB — UGAB —

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

l'Association des Parents d'Elèves
de l'Ecole Bi-hebdomadaire
SAMUEL-MOORAT
organise
« *P A R E G U E N T A N* »
le Dimanche 8 Mars à partir de 15h
26, rue Troyon 92310 Sèvres

Distribution des prix pour les trois plus beaux costumes
Buffet

— Participation 100 F. —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած նահատակ գրագէտ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ

յիշատակին

Կը բանախօսէ հայրենի գրաքննադատ եւ արձակագիր՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ

Կ'արտասանէ հայրենի արուեստագիտուհի՝
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20․30–ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա․ Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը այս շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 16․30–ին Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, 75009 Paris

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ–ի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերու վարչութիւնները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 14․30–ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորական ժողովի պատրաստութիւն եւ զանազան հարցեր։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ Կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս․ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝
Կիրակի, Մարտ 8, Անառակի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 15, Տնտեսի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 22, Դատաւորի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 29, Գալստեան Կիրակիին

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

DIMANCHE 8 MARS A 15H
A LA MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE VIENNE

PROJECTION VIDEO
DU

VOYAGE EN ARMENIE
ET AU KARABAGH
DU 21 AOUT AU 4 SEPTEMBRE 1997

organisé par la section SEVAN de Vienne
à l'occasion du jumelage entre
la section de Vienne et la section
«HOKH» de Goris

à l'issue de la projection un cockail sera offert
— ENTREE GRATUITE —

150 Ancienne route de Beaujeu - GLEIZE BP 421
69653 Villefranche sur Saône
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09

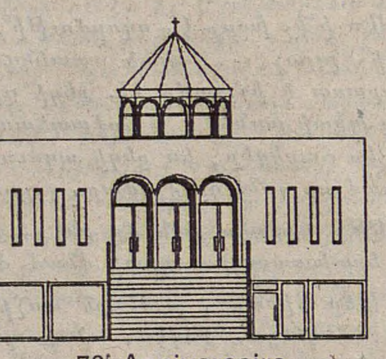

70' Anniversaire

20e Anniversaire

L'EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX
a le plaisir de vous inviter à

3 CONFERENCES EXCEPTIONNELLES sur le thème

«La Foi, l'Espérance et l'Amour»

Avec l'évangéliste Aram STEPANIAN
Archidiacre de l'Eglise Apostolique Arménienne de Boston (U.S.A.)
et Rédacteur de la Revue «La Voix de l'Eglise Arménienne»

MARDI 10, MERCREDI 11, JEUDI 12 MARS à 20 heures 30
28, avenue Bourgain — 55, avenue Victor Cresson

ANIMATION MUSICALE: chorale, solo, chants des jeunes.

A L'OCCASION DE SON 10EME
ANNIVERSAIRE
L'ASSOCIATION CULTURELLE
« *N A R E G* »
organise son

GRAND
BAL
ANNUEL

au Casino d'Enghien-les-Bains
«Espace et Prestige» —
Salon La Pergola
LE 7 MARS
D I N E R   D A N S A N T
animé par l'*Orchestre «ANI»*
Avec l'aimable participation
de *Nareg DOURIAN*
A t t r a c t i o n s •
S u r p r i s e s •
R e n c o n t r e s   j e u n e s •
Cocktail à partir de 20 heures 30
Musique et danse jusqu'à l'aube!
— Participation aux frais: 300 F. —
Entrée jeunes à partir de 23h.
Réservations au
01. 34. 12. 84. 45 & 01. 39. 89. 63. 06
— *P a r k i n g* —

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 6
VENDREDI
6 MARS
1998

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice: Arpik MISSAKIAN

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 01.47.70.86.60 Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.328 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.328

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 4 / 5)

Ա. ԲԼԷԵԱՆԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ ՀԻՄԵՐԸ

Թեկնածու Աշոտ Բլէեանի ընտրական ծրագրին հիմնակէտերը ամփոփուած են «Եօթը դիմում Հայաստանի» խորագրով ու լոյս տեսած «Նոր Ուղի» շաբաթաթերթին վերջին թիւին մէջ: Ան կը մերժէ տեւական յեղափոխականութեամբ վարկուած ազատագրական շարժումը որ կը փակէ պատմական հայրենիքին մէջ հայ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքը: Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղին, Բլէեանի համոզումով՝ միայն ուժեղ եւ ժողովրդավար Հայաստանը կրնայ անոր շահերը պաշտպանել, «իսկ Ղարաբաղի բնակչութեան անվտանգութիւնը հնարաւոր է միայն Ադրբեջանի հետ համակեցութեան փոխադարձ ընդունելի տարբերակների առաջադրմամբ եւ հաստատագրմամբ»: Սփիւռքի մասին, Ա. Բլէեան անհրաժեշտ կը նկատէ հաշուի առնել անոր շահերը:

***

ՍԻՄ-Ը ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ԴԻՄԱԾ

Սահմանադրական Իրաւունք Միութիւնը Մարտ 4-ին դիմած է Գերագոյն դատարան, բողոքելով Կեդր. ընտրական յանձնաժողովին Արցախի մէջ ընտրական շրջան չկազմակերպելու որոշումին դէմ: Նոյն Միութիւնը Փետրուար 19-ին պահանջած էր այդ կարգադրութիւնը, հիմնուելով Գերագոյն Խորհուրդի 1989 Սեպտեմբեր 1-ի որոշումին վրայ որով Արցախը ընդունուած էր որպէս Հայաստանի անբաժանելի մաս, իսկ անոր քաղաքացիները՝ Հայաստանի քաղաքացի:

***

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մինսկի խումբի նախագահները Մարտ 3-ին Վարշաւայի մէջ հանդիպում ունեցած են Լեհաստանի Արտաքին նախարարին հետ որ Օ-ԷՍ-ՍԷ-ի ներկայ նախագահն է: Հանդիպումին նիւթ եղած է Ղարաբաղի հարցն ալ ու կրկնուած է թէ կարեւոր է բանակցութիւններու վերսկսումը: Կողմերը մտահոգութեամբ անդրադարձած են հայեւադրբեջանական սահմանին վրայ զինուած միջադէպերու յաւելումին:

***

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՏՈՒՐՔ ԼԵՓՍԻՈՒՍԻՆ

Գիտութեան ակադեմիային նախագահութիւնը որոշած է Ապրիլին նշել Յ. Լեփսիուսի ծննդեան 140-ամեակը: Ստեղծուած է հանդիսութեան յանձնաժողով մը ակադեմիայի փոխ — նախագահ Գագիկ Սարգսեանի նախագահութեամբ:

***

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ ԿԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒԻ

Յառաջիկայ օրերուն կը սկսի Ստեփանակերտի Մայր տաճարին Ս. Աստուածածնի կառուցումը, քաղաքին կեդրոնը: Նախագիծը պատրաստած է ճարտարապետ Գագիկ Երանոսեան: Արտաքին տեսքը կը նմանի Զուարթնոցին, եռայարկ է: Կը նախատեսուի աւարտել 2001-ին: Ստեփանակերտի Ս. Գէորգ Եկեղեցին քանդուած է 1936-ին ստալինեան շրջանին. տեղը կառուցուած է թատրոնին մուտքը: Մօտ եօթը տարի է հոն ամէն օր ժամերգութիւն եւ Կիրակի օրերը պատարագ կը մատուցուի: Ստեփանակերտի մէկ ծայրամասին մէջ, գերեզմանոցին մօտ կայ Վաչագան Բարեպաշտ Թագաւորին օրով կառուցուած մատուռ մը որ ուրիշ բանի կը գործածուի: Առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս յոյս յայտնած է որ ան կրկին կը տրուի եկեղեցիին ու սրբավայր կը դառնայ:

Ներկայիս Արցախի մէջ գործող չորս եկեղեցի կայ: Այս տարի Համբարձումին կը բացուի առաջին նորակառոյց Քաշաթաղի (Լաչին) Ս. Համբարձումը. ապա նաեւ Շուշիի Ամենափրկիչը, Մարտակերտի Ս. Կարապետը, Բալուջա, Թալիշ եւ Ներքին Հոռաթաղ գիւղերու Ս. Աստուածածին եկեղեցիները ու Ամարասի վանքին Ս. Գրիգորիսը:

Արցախը շատ հարուստ եղած է եկեղեցիներով. 1813-ին հոն կային 1311 գործող եկեղեցիներ ու վանքեր: Պարգեւ Եպիսկոպոս կոչ ըրած է բոլորին, կազմակերպութիւններու որ աջակցին Ստեփանակերտի Մայր տաճարին կառուցումին:

***

«ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ» ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

Ընտրապայքարի այս օրերուն ծնունդ առած է «Արդարութիւն եւ միասնութիւն» համագործակցութիւնը, որ կը ներգրաւէ ՀՅԴ-ն, Հայաստանի ՌԱԿ-ը, Գիտաարդիւնաբերական եւ Քաղաքացիական Միութիւնը, Երկրապահ կամաւորականներու Միութիւնը եւ Հայաստանի ընկերվարականները (Սոցիալիստական ուժերի Միութիւն): Նշեալ քաղաքական կազմակերպութիւնները Մարտ 4-ին Ա. Խաչատրեան տուն-թանգարանին մէջ տեղի ունեցած ժողովին միացեալ յայտարարութիւն մը հրապարակած են յայտնելու համար իրենց զօրակցութիւնը Ռոպէր Քոչարեանի թեկնածութեան: Յաջորդաբար, իրենց ներկայացուցած կազմակերպութեանց սոյն դիրքորոշման դրդապատճառները պարզած են Վահան Յովհաննիսեան (ՀՅԴ), Յարութիւն Կարապետեան (ՀՌԱԿ), Աշոտ Մանուչարեան (Սոցիալիստական Ուժերի Միութիւն), Ալպէր Բազէեան (Երկրապահ) եւ Ալ. Ազամալեան (ԳԽԱրՔՄ):

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՄԱՐԶ

Վարչապետ Ռ. Քոչարեան, Մարտ 4-ի առտուն գացած է Արագածոտնի մարզ, մօտէն ծանօթանալու համար տեղւոյն ընկերա-տնտեսական իրավիճակին, առօրեային: Իրեն ընկերացած են Առողջապահութեան նախարար Գագիկ Ստամբոլցեան, Կենսաթոշակի եւ Աշխատանքի Հիմնադրամի նախագահ Զարեհ Սարգսեան եւ պաշտօնատար այլ անձեր:

Թալին, Ապարան, Ալագեազ, Աշտարակ, Ծաղկահովիտ եւ մարզի այլ բնակավայրեր այցելութեան ընթացքին վարչապետը իրազեկ դարձած է բնակչութիւնը յուզող մեծ մասամբ ընկերային հարցերու եւ իր խօսքին մէջ ըսած է թէ այդ հարցերու լուծումը անմիջական-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱ միշտ քէնոտ կը մնայ Եւրոպայի հետ եւ հակառակ կարգ մը Եւրոպացիներու, ի մասնաւորի Ֆրանսայի ջանքերուն, կը մերժէ մասնակցիլ Լոնտոնի Մարտ 12-ի եւրոպական ժողովին: Պրիւքսէլի յանձնախումբը հրապարակած է իր «եւրոպական ռազմավարութիւնը Թուրքիոյ համար» որ տեսակ մը վատէ-Մէքում է (ուղեցոյց) Թուրքիան պատրաստելու համար ապագայ անդամակցութեան մը: Եւրոպացի պատասխանատու մը նոյնիսկ կը զարմանայ Թուրքիոյ ներկայ դիրքին, կ'ըսէ, «քանի մը ամիս առաջ Անգարա չէր կրնար երազել նման յառաջդիմութիւն մը»: Բայց, Թուրքիա վշտացած կը մնայ Լիւքսանպուրկի վեհաժողովէն ի վեր, ուր միայն Կիպրոսի եւ արեւելեան Եւրոպայի տասը երկիրներու առաջարկուեցաւ Եւրոպայի ընդլայնումը: Ներկայացուած ուղեցոյցը կը հաստատէ Թուրքիոյ ընտրելի ըլլալու հանգամանքը եւ այն իրողութիւնը որ պիտի դատուի միւս թեկնածուներու հետ նոյն չափանիշներու հիման վրայ: Մինչ այդ Պրիւսէլ կ'առաջարկէ օգնել որպէսզի յարմարի եւրոպական կանոններուն թէ տնտեսական թէ քաղաքական գետնի վրայ: Բազմաթիւ դիւրութիւններ նախատեսուած են, արտաքին յարաբերութիւններու պատասխանատու ալ՝ Հանս վան տէն Պրէօք յանձն առած է ընթացք տալ Թուրքիոյ տրուելիք օժանդակութեան (2,5 միլիառ Ֆրանք) որ չի կատարուիր Յունաստանի դրած արգելքին պատճառաւ: Այս առընչութեամբ, «Լիպերասիոն»ի աշխատակիցը կը գրէ (Մարտ 5) թէ Եւրոպական Միութիւնը կրցածին չափ հեռու գացած է, բացի մէկ անդամէն Թուրքիան մասնակից ընելէ բանակցութիւններուն, ինչ որ 15-երէն ոչ մէկը կը նախատեսէ:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ վաւերացուց Մարթին Օպրիի պատրաստած օրինագիծը որ հիմնուած է երեք գլխաւոր կէտերու վրայ. — աշխատանք, առողջապահութիւն եւ բնակարան: Ծրագիրը 51 միլիառ Ֆրանք պիտի արժէ որու 38,2 միլիառը պիտի տրամադրէ Պետութիւնը, մնացեալն ալ պիտի հայթայթեն տեղական հաւաքականութիւնները, ընկերային ապահովագրութիւնը, ընկերային հիմնադրամները ուժանիւթի եւ բնակարանի: Կը նախատեսուի աշխատանք ստեղծել երիտասարդներուն եւ զանազան միջոցներ ձեռք առնել գործազուրկերու ի նպաստ. առողջապահական գետնի վրայ, պիտի ստեղծուի հիւանդութեան «ընդհանրական պաշտպանութեան» դրութիւն մը, թոյլ տալու համար որ ամէն մարդ օգտուի ընկերային ապահովագրութենէն, նոյնիսկ անոնք որոնք որեւէ գործունէութիւն չեն ունեցած եւ կապ չունին ընկերային դրութեան մը հետ (շուրջ 200 հազար հոգի). բնակութեան գետնի վրայ ալ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, պարապ բնակարանները տուրքի մը պիտի ենթարկուին եւ այդ տուրքը տարուէ տարի յաւելում մը պիտի կրէ: Պայքար պիտի տարուի անգրագիտութեան դէմ եւ մանաւանդ շեշտը կը դրուի նպաստելու «դուրսը մնացածներու» որ նաեւ Շիրաքի համար առաջնահերթ հարց մըն է: Օրինագիծը պատրաստուած է երեք տարուան վրայ եւ Մարթին Օպրի շատ բախում ունեցած է Ելմտական նախարարին՝ Սթրոս-Քահնի հետ որ շատ սուղ կը գտնէր աշխատանքի ճիւղին յատկացումը եւ դէմ կը մնար առողջապահական ճիւղի կարգադրութիւններուն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Խորհրդարանը (Քնէսէթ) 49-ի դէմ 63 ձայնով նախագահ վերընտրեց Էզէր Վայցմանը 5 տարուան համար: Այս արդիւնքը ապտակ մը կը նկատուի Նեթանիահուի համար որ բուռն կերպով պայքարած էր որ Վայցման ճամբու դրուի: Խորքին մէջ, Իսրայէլի նախագահը ոչ մէկ իրաւասութիւն կը վայելէ: 73 տարեկան է:

ԳՈԼՈՄՊՈՅԻ (Սրի Լանքա, նախկին Սէյլան) մէջ, Մարտ 5-ի առաւօտուն ռումբ մը պայթած է հանրակառքի մը մէջ: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 30 մեռեալ կար եւ աւելի քան 200 վիրաւոր: Յայտնի չէր թէ ռումբը այլ վայրի մը սահմանուած էր եւ արկածով պայթած է հանրակառքին մէջ: Տէր եղող չէր եղած, բայց կը կարծուէր որ Թամուլներուն գործն է:

ՄԱՄՈՒԼ

«IHT»

(Մարտ 5)

«ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ Կ'ԱՐԺԷ՞Ր ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԳԻՆԸ»

Տանիէլ Ուիլլիըմս նախագահական ընտրութեան նախօրեակի Հայաստանը կը ներկայացնէ ուր գլխաւոր նիւթը Ղարաբաղի օրինավիճակն է, քանի որ պատերազմական յաղթանակին տէրը ըլլալով հանդերձ, Հայերը չեն յաջողած միասնութեան իրենց ուզած ձեւը ընդունիլ տալ միջազգային հանրութեան: Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ ընկերաբան Լուտմիլա Յարութիւնեանի արտայայտութեան թէ մեծութեան երազներէ ետք հասած է պատրանաթափութեան, իրականութեան վերադարձի պահը: Կը գրէ թէ աստիճանական կարգաւորումի մը Լ. Տէր-Պետրոսեանի նախընտրութիւնը Ղարաբաղի համար, զինքը անկումի առաջնորդեց, յատկապէս երբ ունէր 1996ի ընտրութեան խարդախութիւններու տուեալը: Կը յիշէ անոր վէճայարոյց յօդուածը, ապա հրաժարականին այն տողը թէ «բոլորիդ ծանօթ որոշ ուժեր հրաժարական պահանջեցին», ինչ որ խորհրդային ձեւակերպում մը կը մատնէ:

Հետաքրքրական է կարդալ թէ յօդուածագիրը Ադրբեջանի քարիւղին փոխադրութեան բնական ճամբայ մը կը նկատէ Հայաստանը, աւելցնելով որ ներկայի պայմաններուն մէջ կորսնցուցած է այդ առիթը:

Ղարաբաղի դիրքին գլխաւոր ներկայացուցիչը կը ներկայացնէ Ռ. Քոչարեանը որ «ընտրութեան ամենէն հաւանական յաղթականն է», թեկնածու ներկայացած՝ հակառակ 10 տարի Հայաստանի մէջ բնակութեան օրէնքի նախապայմանին:

Յօդուածին վերջաւորութեան տեղ տրուած է Երեւանի շուկայէն երկու հոգիի խօսակցութեան. մէկը կը պնդէ որ ետ պէտք է տալ Ղարաբաղը, միւսը կը մերժէ, ըսելով որ հայկական հող է: «Համաձայնութեան պէտք է գալ» կ'ըլլայ վերջին խօսքը:

Այդ գաղափարն է գրութեան միտ բանին ալ երբ յստակ է ըսուածը թէ Հայաստան պատերազմին դաշտին վրայ յաղթանակած ըլլալով հանդերձ չէ հասած նպատակին ու այսօր շատեր հարց կուտան թէ յաղթանակը կ'արժէ՞ր վճարուած գինը:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՈԳԵՇՈՒՆՉ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ՝ ՎԱՐԱՆԴ»

(Հեղինակ՝ Թորոս Թորանեան)

– Հալէպ, 1997, 192 էջ –

Պարսկահայ ժամանակակից քերթողութեան մէջ ամէնէն բերքառատ, ստեղծագործական եռանդով լի ու միաժամանակ կանուխէն գնահատուած սիրելի անուն մըն է Վարանդ (Սուքիաս Քուրքչեան – ծնած՝ 1954–ին), որ ներկայ հատորով կ'արժանանայ իրենց ողջոյնը քիչերուն վիճակուած մենագրական ծաւալուն ուսումնասիրութեան մը, բանաստեղծական իր վաստակին տեսական – քննական համապարփակ արժեւորումով։

Գիրքին հեղինակը՝ Թ. Թորանեան, վերջին տարիներուն գնահատելի ու հետեւողական ջանասիրութիւն մը կը ցուցաբերէ՝ առանձին կողքերու տակ գրական դիմանկարները գծելու իրանահայ ապրող քերթողներուն, զանոնք աւելի լայն գրասէր շրջանակներու ծանօթացնելու բարի միտումով։ Այս առընչութեամբ ալ, Վարանդի նուիրուած ներկայ աշխատասիրութիւնը, ձեւով մը, տրամաբանական շարունակութիւնը կարելի է նկատել Արտակ Արք. Մանուկեանի («Գրող Հոգեւորականը» – 1994) եւ Գալուստ Խանենցի («Մարդերգակ բանաստեղծը» – 1995) նուիրուած գրական մենագրութեանց, որոնց վրայ, ի մօտոյ, կու գայ աւելնալ բանաստեղծ Արմանդի ձօնուած ժողովածու մըն ալ (մամուլի տակ)։

Վարանդ գրել սկսած է շատ կանուխ, պատանեկան տարիներէն։ Տասնութամեայ է տակաւին՝ երբ կը հրատարակէ իր առջինեկ գրքոյկը՝ «Արեւի ճամբով» (1972), որուն պիտի յաջորդէին, յետագային, տասնեակ մը ժողովածուներ, մեծաւ մասամբ ինքնատպութեան նոր երանգով մը պայմանաւոր, այսպիսով գատորոշելով զինք պարսկահայ գրականութեան դրեթէ աւանդապաշտ ու մերթ պահպանողական ընդհանրութենէն։

Թորանեան ժամանակագրական կարգով առանձինն քննարկումի կ'ենթարկէ Վարանդի բոլոր քերթողագիրքերը (թիւով 12), ուշադրութիւն հրաւիրելով բանաստեղծին մտածական աշխարհին, արուեստի գգայնութեան, վերստեղծած պատկերներու կենդանութեան, ապրումներու խորութեան եւ ոճային առանձնայատկութիւններուն վրայ։ Այլ բանաստեղծներէ կատարուած պատշաճ մէջբերումներով՝ կը փորձէ հանդիպութիւններ փնտռել ընդմէջ Վարանդին եւ անոնց։ Ներաշխարհի գեղարուեստական այս քննութիւնը ընթերցողին առջեւ կը պարզէ նաեւ յամրաքայլ բայց ատիճանական այն վերելքը, զոր ապրած է Վարանդ իր մէկ քերթողագիրքէն դէպի միւսը։ Այսպէս, մինչ հեղինակը բանաստեղծին սկզբնական կարդ մը երկերուն մէջ լոկ խոստում մը ու մերթ ըստապողականութիւն մը կը նշմարէ, ապա «Արեւաքար» (1978) մատեանին առթիւ գիտել կու տայ, թէ անով «Վարանդ մեզի կը ներկայանայ որպէս կազմաւորուած բանաստեղծ, որպէս մտածող եւ երեւոյթներու խորքին թափանցել ձգտող քերթող» (տե՛ս. էջ 42)։

Մենագրութեան ընթերցումը թոյլ կու տայ մեզի հաստատելու, թէ Վարանդ նաե՛ւ բանաստեղծական «պատշաճեցում»ներու վարպետ մըն է։ Իր «Շիրխորն ու Շահը» (1979), զորօրինակ, դիւցազնավիպային չափածոյ վերարտադրումն է 17–րդ դարուն Պարսկաստանի մէջ պատահած իրապատում դէպքի մը։ Նմանապէս, բանաստեղծին «Սիդհարտա» (1980) հատորը ազատ փոխադրութեան ճամբով իրեն ենթահող ընտրած է հնդիկ աշխարհահռչակ գրող Ռ. Թակորի «Գիթանճալի»ն։

Վարանդի մնացեալ գործերը եւս («Սուր եւ Ստուեր» – 1982, «Բոհէմական Օրագիր» – 1988, «Մեղքի վարդեր» – 1989, «Նոր Նեմէզիդա» – 1993 եւ «Յովհաննու 14» – 1994) պարսկական գոյնի ու բոյրի պատուաստներ ստացած ըլլալով հանդերձ, ինչպէս վկայած է Մ. Թէօլէօլեան առենօք՝ «արիւն ու աւիշ կ'առնեն մեծ մասամբ հայրենիքէն, ազգէն, ազգային մեր խռովքով յատկանշուող ապրումներէ, պատմական ակունք ունեցող մտապատկերներէ ու մերօրեայ կեանքէն թելադրուող իմաստասիրական յածումներէ» (տե՛ս. «Դար մը Գրականութիւն», Բ. հատոր, էջ 594)։

Թ. Թորանեանի սոյն աշխատասիրութիւնը (տպ.՝ «Կիլիկիա» հրատարակչատուն), որ կարելի պատկերացում մը կու տայ մեզի թեհրանաբնակ հայ բանաստեղծի մը քերթողական վաստակին մասին, զերծ չէ անշուշտ կարգ մը հիմնական թերութիւններէ։ Առաջին հերթին, հարկ է մատնանշել հեղինակին լեզուն, որ չափազանց «ժողովրդային» է ու հետեւաբար չի յաջողիր կատարելապէս մատչիլ գրաքննադատական երկէ մը ակընկալուած բարձալի բարձունքին։ Ինչ կը վերաբերի ուղղագրական թէ տպագրական բազմատասնեակ (շուրջ 200) «վրէպ»ներուն, որոնք կը վխտան գիրքին մէկ ծայրէն միւսը՝ ապա միայն ափսոսանք պէտք է յայտնել առեն–առեն Հայ Գիրքին վիճակուած անընդունելի ու դառն այս ճակատագրին համար...։

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՇՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Փետրուար 20–ին, Անգարա լոյս տեսած տեղեկագիրի մէջ, Ճան Շէթաք (Ժողովրդավարութեան, Մարդկային Իրաւունքներու եւ Աշխատանքի Պետական Օգնական Քարտուղար), ըսած է թէ Ամերիկացի ժողովուրդը, որպէս Թուրքիոյ բարեկամը, կ'ողջունէ Թուրքիոյ վարչապետ Մէսուտ Եըլմազի յանձնառումը՝ Թուրքիոյ բոլոր քաղաքացիներուն մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան ուժեղացումը իր կառավարութեան առաջնակարգ խնդիրը դարձնելու։

Ճ. Շէթաք Թուրքիա գացած է Թուրք վարչապետին հրաւէրով, երբ այս վերջինը անցեալ Դեկտեմբերին Ուաշինկթըն այցելած էր եւ այս առթիւ մարդկային իրաւունքներու խնդիրին շուրջ երկարօրէն խօսած Նախագահ Գլինթընի հետ։ Շէթաք կ'ըսէ թէ մենք գիտենք որ Թուրքիոյ ժողովուրդը երկրին մէջ մարդկային հարցերուն գծով նկատելի ու գործնական բարելաւումներ կը փափաքի եւ կը սպասէ, եւ թէ ինք հոն է անոնց նեցուկ կանգնելու, այս ուղղութեամբ գործադրուած բոլոր ջանքերուն մէջ։

Զօրս օր տեւող իր այցելութեան ընթացքին (Փետրուար 17–էն 22), Շէթաք գացած է Պոլիս, Տիյարպէքիր, Մարտին եւ Անգարա, այդ վայրերուն մէջ կարելիութիւնը ունենալով այլազան մարդոց հանդիպելու, կառավարութենէն կամ անկէ դուրս։ Մեծ ուշադրութեամբ մտիկ ըրած է իրեն ներկայացուած բազմաթիւ խնդիրներ, բարելաւման առաջարկներ, ինչպէս եւ մարդկային իրաւունքներու գոյութիւն ունեցող յատուկ հարցեր։ Իր հանդիպումներուն ընթացքին, վարչապետին եւ այլ նախարարներու հետ, նկատած է անոնց կողմէ ցուցաբերուած լըրջութիւնը Թուրքիոյ մէջ մարդկային հարցերու ցանկին հանդէպ։

Որպէսզի Թուրքիա դառնայ ժողովրդավարական այն ուժեղ պետութիւնը որուն կը ձգտի, Շէթաք կ'ըսէ թէ հոն պէտք է արտայայտութեան եւ համախմբման ազատութիւնները ընդլայնըւին, վերջ տրուի երկրին հարաւ–արեւելեան շրջանին մէջ տիրող պաշարման վիճակին, սահմանադրական փոփոխութիւններ կատարուին, բոլոր շրջաններու մէջ ժողովրդավարական աւելի ընդարձակ մասնակցութեան մը համար եւ բարեփոխուի ոճրային արդարադատութեան համակարգը՝ աւելի յստակօրէն արգիլելու եւ պատժելու չարչարանքներու կիրարկումը։ Ըստ Շէթաքի, Թուրքիոյ ժողովուրդը գիտէ թէ «ընկերութիւն մը որ իր կարծիքներուն մասին ազատօրէն եւ անկաշկանդ կերպով չարտայայտուիր, ճիշդ որոշումներ տալու իր կարողութիւնը կ'արգելակէ եւ կը ձախողի համբաշխութիւն ստեղծելու, որոնց վրայ հիմնուի բարեբեր ապագայ մը»։

Ամերիկացի Օգնական Քարտուղարը գոհունակութեամբ կը նկատէ ոչ – կառավարական մարմիններու աճը։ Ասոնք, կ'ըսէ, «կը նպաստեն քաղաքացիական համակարգի ընդլայնումին, որ շարժիչն է՝ ժողովրդավարութիւնը ուժականօրէն յառաջ տանող»։ Կ'աւելցնէ թէ այս ընթացքը պէտք է սնուցուի։ Կառավարութիւնը պէտք է թոյլ տայ որ ան տարածուի եւ գործէ։ Ասիկա պիտի ըլլայ ի պատիւ եւ ի շահ Թուրքիոյ։ Ոչ – կառավարական կազմակերպութիւնները կենսունակ ժողովրդավարութեան մը հիմնաքարն են, ժողովրդավարութիւն մը որ ոչ միայն իր կառավարութեան կը յանձնէ իր աչքերը այլ աւելին՝ իր ժողովուրդին ամէնէն դժուար հարցերուն լուծումներ կ'առաջադրէ։

Նոյնը ճիշդ է քաղաքական կուսակցութիւններուն համար ալ, խմբաւորումներ՝ որոնք կը ձգտին քաղաքական հոլովոյթին մաս կազմել։ Շէթաք կը մատնանշէ թէ քաղաքական կուսակցութիւնները առիթ մըն են մարդոց համար որպէսզի քաղաքականօրէն կազմակերպուին եւ ժողովրդական իրակարգի մը մասնակցին, ժողովրդավարութիւնը աւելի հարուստ դարձնելով եւ Թուրքիան՝ աւելի ուժեղ։

Ապա Շէթաք նկատի կ'ունենայ Թուրքիոյ հողային ամբողջականութիւնը, որ ամերիկեան քաղաքականութեան համար հիմնական կռուան է։ Կ'ըսէ թէ ներկայիս երբ Թրքական իշխանութիւնները վստահութիւն կ'արտայայտեն ահաբեկչութիւնը լայնօրէն յաղթահարած ըլլալու գծով, Միացեալ–Նահանգները կոչ կ'ուղղեն քաղաքական յանդուգն եւ լայնածիր, ինչպէս եւ ընկերային ու տնտեսական միջոցառումներ առնելու, հարաւ – արեւելեան շրջաններուն մէջ հիմերը ստեղծելու համար ժողովրդավարական աւելի լայն մասնակցութեան եւ արտայայտութեան ազատութեան։ Նման քայլեր լուծում մը պիտի նպաստեն որ, ըստ Շէթաքի, Թուրքիոյ բոլոր քաղաքացիներուն թոյլ պիտի տայ նշանակալից դեր մը ստանձնելու իրենց երկրին ապագային գծով։

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ամերիկեան պետութիւնը կը հասկնայ որ Թուրք կառավարութիւնը կը փորձէ հարաւ – արեւելեան շրջանին տնտեսական հարցերը կարգաւորել, կառավարութիւնը՝ որ նըկատի կ'ունենայ թէ հարկ է աւելին ընել։

«ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ»

(Հեղ.՝ Պօղոս Սնապեան)

– Լիբանան, 1997, 124 էջ –

Գրական, կրթական ու յատկապէս խմբագրական կալուածին մէջ մեծդի ու պատկառանք սպրտադրող վաստակի տէր մտաւորական մըն է Պօղոս Սնապեան, որ տասնամեակներէ ի վեր մերթ օժանդակ ուժերով, մերթ դրեթէ առանձին՝ կը վարէ Պէյրութի «Բագին» գրական պարբերականը։

Սնապեանի ստեղծագործական բերքին հանրագումարին մէջ՝ աչքի կը զարնեն մասնաւորաբար քննադատական էջերը, ուր ի յայտ կու գայ խուզարկու եւ խըստաբիր գրիչ մը, հատու ու խարազանող ոճով մը պայմանաւոր, որ սաստել գիտէ հայրենադարձ գրագէտ Կոստան Զարեանը՝ իր «Աւազախրած Նաւ»ուն համար կամ աւրել չպարը բանաստեղծ ու պատրիարք Եղիշարդին՝ Յ. Օշականէն կատարած իր չշմեցնող բանագողութիւններուն առիթով...։

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպարանէն լոյսին բերուած Սնապեանի նորատիպ հատորը սակայն, այս անգամ, աղերս չունի գրաքննադատական կալուածին հետ։ Անցեալին, տարբեր առիթներով հրատարակուած էջեր են ասոնք, որոնք կրելով հանդերձ հրապարակագրական չեչտուած թեքում մը՝ օծուն են եւ թաթաւուն գրական ջերմացնող ու բարեբեր շունչով։

Նախաբան գրութեան մը մէջ, ի պէտս անգիտաց, հեղինակը նախ կը բացատրէ «Յայսմաւուրք» բառին ընկալեալ իմաստը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Հայ Եկեղեցւոյ մեծածաւալ մէկ մատեանը, «որուն մէջ կը պատմուի կեանքը համարեա՛ բոլոր սուրբերուն ու մարտիրոսներուն՝ նահատակեալ ի վերայ սիրոյ Քրիստոսի»։ Եւ անմիջապէս անցնելով իր բուն նիւթին՝ գիտել կու տայ թէ «կրօնականէն առաջ ու եկեղեցականէն վեր՝ ազգային Յայսմաւուրքի մը հրամայական պահանջին առջեւ կը գտնըւինք»։ Առ այդ, եկեղեցական Յայսմաւուրքին գաղափարական առանցքը հանդիսացող Սուրբ Երրորդութիւնը (Հայր, Որդի եւ Ս. Հոգի) ազգային Յայսմաւուրքին մէջ փոխարինուած կ'ուզէ տեսնել ա՛յլ երրորդութեամբ մը.– Հայոց Պատմութիւն, Յեղափոխութիւն, Գրականութիւն։

Սնապեանի նիւթը ծաւալ կ'առնէ ճիշդ ա՛յս կէտէն ու հեղինակը ընթերցողին կը ներկայացնէ մեր ազգային Յայսմաւուրքին համար իր պատկերացուցած «Միավանկ Տասնաբանեա»ն (Բառը, Բանը, Գիրքը, Տունը, Սազմը, Հողը, Կիրքը, Լոյսը, Միտը, Ձայնը)։ Արագ ու անցողակի հպումով մը այս բառերուն լիարժէք իմաստին, հեղինակը կը կատարէ մեր ազգային – հաւաքական կեանքը մտահոգող երեւոյթներու ախտանչումը ու դարմաններ կ'որոնէ անոնց համար։ Տասնաբանեայի այս շարքին մէջ մեր ուշադրութիւնը հրաւիրեց յատկապէս «Տունը», առաջին բջիջն ու գլխաւոր յենասիւներէն մին՝ մեր ազգային գոյապայքարին։ Սնապեան «վանողական ցրտութիւն» մը կը զգայ այլեւս հայ տուներէն ներս.

«Պահ մը կու գայ, որ անոնց ծոցին կ'ունենաս այն տպաւորութիւնը, թէ կը գտնուիս ո՛չ թէ Հայու մը տունը, այլ հայերէն խօսող մարդու մը տունը, կարծես գացած ես պանդոկ, իջած մէկու մը այցելութեան եւ ոչ թէ կանչըւած ես ինքնուրոյն անհատականութիւն մը ցոլացնող միջավայրի մը մէջ շնչելու։

...Բայց ի՛նչ հայ տուն, ի՛նչ ցրտաշունչ տուն, վանողական վայր, ուր տեղ մը պիտի չնայի Աբովեանը, տեղ մը լսել պիտի չկարծես Կոմիտասը, պիտի չզգաս հայ նկարիչներէն մէկուն զուարթ շնչառութիւնը։

...Մեր աւշառատ սնունդներուն հետ ամէնօրեայ յարաբերութեան մէջ չենք, հայրենի հողին արարչագործ համբոյրէն զրկուած են մեր ոտքերը եւ երկինքը ամէն օր չի բաշխեր իր տաք կամ զով օրհնութիւնը մեր գլխուն, ու նաեւ միակտուր չէ մեր կապը պատմական կեդրոններուն հետ, ամէնօրեայ է միայն տունը, որ պէտք է դառնայ զանազանելի վայր մը, ազդակ՝ հոգեկան արթնութեան, ու բով՝ լիցուցիչ զօրութեանց» (էջ 24–26)։

Այլ էջի մը վրայ, խօսելով Սփիւռքի մէջ օր–աւուր արձանագրուած մեր լեզուական նահանջին մասին, Սնապեան կը մերժէ ընդունիլ ոմանց այն տեսակէտը թէ «կարեւորը ոգին պահելն է եւ ոչ թէ լեզուն»։ «Եթէ ըսուի, օրինակ, ՀԱՅՐԵՆԻՔ, կը գրէ ան, ոեւէ Հայու մըտքին ուրիշ ազգի մը հողը չի պատկերանար առաջին հերթին, օրինակ՝ Ֆրանսան չի պատկերանար, այլ միայն ու բացառաբար Հայաստանը կ'ուրուագծուի մեր մտքին առջեւ։ ...Բառի մը ստեղծած անմիջական մթնոլորտն է, զուգորդութիւններն են, որ իմանալի կը դարձնեն լեզուն։ Տակաւին կրնանք ըսել, որ հայ ժողովուրդի ոգեկան արժէքները ոգեղինացնողը ի՛նքը՝ հայ լեզուն եղած է միշտ։ ...Առանց անոր՝ մնացեալը պատրանք կրնայ ըլլալ, աւելորդ փաստաբանութիւն, նահանջող հոգիներու ինքնարդարացում» (էջ 104–105)։

Ինչպէս իր բոլոր գործերուն պարագային, Պ. Սնապեանի «Յայսմաւուրք»ը եւս ուշադրութիւն կը գրաւէ իր լեզուական բծախնդրութեամբ, առինքնող եւ ինքնատիպ ոճով։ Գրութիւններուն վաղեմիութիւնը շատ բան չի կորսնցներ անոնց թարմութենէն, քանի հոն մատնանշուած երեւոյթները կը շարունակեն (ու դեռ պիտի շարունակեն) մնալ կոտտացող «վէրք»երը Հայ Սփիւռքին։

Հալէպ ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՀԱԼԷՊԻ Արամ Մանուկեան Ժող. Տան «Լեւոն Շանթ» սրահին մէջ, Փետրուար 13-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում – զրոյց մը հալէպահայ երիտասարդ չորս լրագրողներու հետ, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի գրական յանձնախումբին: Ներկայ եղած են 130 հոգի: Օրուան զըրուցավարը՝ Հրաչ Սահակեան նախ հակիրճ կերպով ծանօթացուցած է հիւր լըրագրողները՝ Յակոբ Պէքեարեան («Դիտակ»), Հուրի Ազէզեան («Գանձասար»), Սալբի Գասպարեան («Զարթօնք») եւ Լեւոն Շառոյեան («Ցառաջ»), ապա չորս մը հարցումներ ուղղած անոնց՝ բացատարար առընչուած հայ մամուլի առօրեայ հեւքին եւ հոգերուն: Թղթակիցները խօսած են մամլոյ տարբեր օրկաններու հետ իրենց սկզբնական կապերուն մասին, հուսկ կարծիքներ յայտնած՝ հայերէն թերթերու լեզուական նահանջին, բառապաշարի աղքատութեան, ոճի, քննադատական մերձեցումով չարադրուած յօդուածներու, լրագրող – գաղութ առնչութեանց, թերթերու արդիւնաւոր տարածումին, այլ փորձառութեանց եւ հեռանկարներու մասին: Հաճելի մթնոլորտի մը մէջ ընթացող այս հանդիպումին, ներկաներէն շատերու եւս առիթ տրուած է հարցումներ ուղղելու չորս լրագրողներուն:

***

ԳՈՒՐՈՒՉԷՇՄԷԻ (Պոլիս) Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ Փետրուար 15-ին ոգեկոչուած են անցեալի սատարողները միատեղ նախաձեռնութեամբ Թաղային Խորհուրդին, Կոմիտաս Դպրաց Դաս Երգչախումբին եւ Տիկնանց Յանձնախումբին: Պատարագած եւ քարոզած է Շահան Արք. Սվաճեան: Ցաջորդող սիրոյ սեղանին նաեւ նախագահած է Շահան Արք.: Բացումը կատարած է Պր. Գէորգ Թիւյսիւզեան, Թաղական Խորհուրդի անունով արտայայտուած է Տիկին Սիլվա Էմայեան, շեշտած է որ Թաղամասը թէեւ դպրոց չունի, բայց ունի Կոմիտաս երգչախումբը որ դպրոցի մը դերը կը կատարէ: Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Տիկին Հերմինէ Սվաճեան: Արմէն Զրաքեան իր կարգին խօսք առնելով անդրադարձած է գիւղին անցեալին: Իրեն յաջորդած է Ռ. Հատտէճեան որ իր յարգանքը մատուցանած է անցեալի արժէքներուն: Հաւաքոյթը վերջ գտած է Շահան Արք.ի Հուսկ Բանքով:

***

ԵՇԻԼԳԻՒՂԻ (Պոլիս) վարժարանի սրահին մէջ, Փետրուար 16-ին միջմիութենական արտասանական մրցում մը կազմակերպուած է Սանուց Միութեան կողմէ: Դատակազմի անդամները եղած են՝ Զահրատ, Զ. Խրախունի, Տոքթոր Վարդ Շիկահեր, Սիլվա Կոմիկեան եւ Մաքրուհի Պ. Յակոբեան: Խօսնակի դերը կատարած է Թալին Նայիր: Բացումը կատարելով, Սանուց Միութեան ատենապետը՝ Հմայեակ Զընկըք բացատրած է ձեռնարկին կարեւորութիւնը: Նշած է թէ ինը Միութիւններ մէկական ներկայացուցիչով կը մասնակցին մրցումին: Անոնք արտասանած են Իգնա Սարըասլանէ, Յ. Թումանեանէ, Դ. Վարուժանէ, Իրմա Սաֆէմեանէ, Սիպիլէ, Զարեհ Խրախունիէ, Ս. Կապուտիկեանէ, Գէորգ Գըրլանկըճեանէ եւ որպէս պարտադիր կտոր Պ. Դուրեանի «Ի՞նչ կ'ըսեն» քերթուածը: Առաջին մրցանակին արժանացած է Նարօտ Նայիր (Տատեան Ս. Միութիւն), երկրորդին՝ Պօղոս Եղիազար (Կեդրոնական Ս. Միութիւն), երրորդին՝ Թալին Էօզգալայճը (Դպրեվանք Ս. Միութիւն): Հանդէսի աւարտին հիւրասիրութիւն մը տեղի ունեցած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԵԷՅԼ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԿԱՃԱՌԻՆ ՄԷՋ

Ամերիկայի ամէնէն ականաւոր համալսարաններէն Եէյլ այս տարուան դասաշրջանին համար կազմակերպած է ցեղասպանութեան նիւթին վերլուծման նուիրուած ութ դասախօսութիւններու շարք մը: Այս նպատակաւ համալսարանին՝ Միջազգային Ուսումնասիրութեանց Կեդրոնը հրաւիրած է ութ ականաւոր մասնագէտներ, որոնց մէջ կը գտնուի ցեղասպանագիտութեան հայ մասնագէտ՝ փրոֆէսէօր Վահագն Տատրեան. շեշտելու համար այս ձեռնարկին արտակարգ կարեւորութիւնը կ'արժէ հոս յիշել միւս հրաւիրեալներու անունները եւ հանգամանքները: Ամերիկեան դեսպան Տէյվիտ Շէֆէս, որ իրաւասու է պատերազմի ընթացքին գործուած ոճիրներու հետապնդման հարցերուն. փրոֆ. Ֆրանք Չոք, Մոնրէալի՝ Գոնգորտիա համալսարանի ցեղասպանագիտութեան հիմնարկի տնօրէնը. Հէլէն Ֆայն վարիչ տնօրէն՝ Ցեղասպանագիտական Ուսումնասիրութեանց Հիմնարկին. փրոֆէսէօր Տէյօրահ Տուօրք, Գլարք համալսարանի, հրէական Ողջակիզման Ուսումնասիրութեան Կեդրոնի տնօրէնը, եւ Սթանֆորտ համալսարանէն՝ փրոֆ. Պրուս Ծօնս:

Համալսարանի Լուս սրահը կը յորդէր ունկնդիրներու բազմութեամբ երբ հայ պատմաբանը Փետրուար 26-ին սկսաւ իր դասախօսութիւնը. զինքը ներկայացուց Կեդրոնի վարիչ տնօրէններէն փրոֆ. Պէն Քիրնան: Այս առիթով ան ներկայ ուսանողներուն, ուսանողուհիներուն եւ դասախօսական կազմին բացատրեց թէ ինչպէս Թրքական պատմական Գերագոյն Ատեանը՝ բեկանելով ստորադաս դատարանի մը դատախազին առաջարկ – կոչը, Տատրեանի գիրքը ազատ թողուց՝ սպառումի համար՝ Թուրքիոյ մէջ: Այդ գիրքին անգլերէն բնագիրը առաջին անգամ հրատարակուած էր Եէյլ համալսարանի իրաւաբանական կաճառին հրատարակած իրաւաբանական հանդէսին մէջ հետեւեալ մակդիրով: Ցեղասպանութիւնը իբրեւ Ազգային եւ Միջազգային Օրէնքի հարց: Առաջին Աշխարհամարտին գործուած Հայկական Ցեղասպանութիւնը եւ այդ ոճիրին իրաւական ընթացիկ հետեւանքները: Պէլկէ Թուրք հրատարակչական զոյգ տնօրէնները, Ռակըպ եւ Այշէ Զարաքօլու ամոլը, աւելի շեշտելու համար գիրքին կարեւորութիւնը, իբրեւ կողքի նկար գործածած էին Հայերու համար նուիրական նկատուած Արարատի նկարը:

Հայ գիտնականը իր դասախօսութիւնը բաժնեց չորս ստորաբաժանումներու, որոնք էին Ցեղասպանութեան Պատմական Անցեալը, Ազգիւրագիտական Մեթոտներու Կիրարկում, Հայցեղասպանութեան որոշադրիչ ազդակները եւ եզրափակիչ բաղդատականներ: Դասախօսութեան վերջաւորութեան համալսարանի պատմական ճիւղէն տոքթորայի թեկնածու երկու աւարտական ուսանողուհիներ՝ Էլիզապէթ Պրունտէյճ եւ Լօրրէյն Բիթըրսըն, առանձին առանձին վերլուծեցին փրոֆ. Տատրեանի ներկայացուցած թէզերը. առանցմէ առաջինը, Օրիորդ Պրունտէյճը, յատկապէս ծանրացաւ Թուրքերու ձեռնարկած խափանարար աշխատանքներուն վրայ. յիշեց վաւաւհամբաւ Հիթհ Լաուըրի ապարարութիւնը Անգարայի, թէ պէտք է դիմագրաւել յատկապէս Տատրեանի ցեղասպանագիտական աշխատանքները եւ հակաքայլերու դիմել. ան իր դաղտնի մէկ նամակին մէջ՝ ուղղուած Ամերիկայի Թուրք դեսպանին, կոչ կ'ընէր, որ «բան մը պէտք է ընել Տատրեանի կապակցութեամբ»: Ցայտնի եղաւ, որ այս երկու խոստմնալից ուսանողուհիները շատ լրջօրէն մօտեցած էին հարցին եւ հայ գիտնականի գործերը լի ու լի ուսումնասիրած. իրենց ելոյթները կը պարունակէին բազմաթիւ մէջբերումներ Տատրեանի հրատարակած գործերէն:

Ներկայ եղող ափ մը Հայեր հպարտութեամբ ականատես եղան այն յարգանքի արտայայտութիւններուն, որոնց ենթարկուեցաւ փրոֆ. Տատրեան: Հանդիսավար փրոֆ. Պէն Քիրնան իր զարմանքը յայտնեց որ Տատրեան առանց որեւէ նոթի օգնութեան այսքան կազմակերպուած դասախօսութիւն մը կրնայ տալ, նոյն ատեն շեշտելով «եւ այսքան սահուն անգլերէնով եւ ճոխ բառամթերքով»: Հարց – պատասխանի հատուածին մէջ կարգ մը դասախօս ունկնդիրներ, իբրեւ նախաբան իրենց հարցումին, շնորհաւորեցին հայ ակադեմականը իր կուռ եւ բովանդակալից դասախօսութեան համար: Նախ քան իր մեկնումը համալսարանէն, փրոֆ. Քիրնան փրոֆ. Տատրեանին իր յատուկ շնորհակալութիւնները յայտնելէ յետոյ զինքը կրկին հրաւիրեց Եէյլ համալսարան, միանգամայն յայտնելով որ նպատակ ունի առանձին հրատարակութեան յանձնելու իր՝ Տատրեանի զեկուցումը, ինչպէս եւ երկու տոքթորայի թեկնածուներու վերլուծումները:

ՌԻՉԸՐԴ ՌՈՍՏԻԿԵԱՆ

տեղւոյն բնակչութեան նկատելի պահանջքներուն գծով: Ընկերային եւ քաղաքական միջոցառումները հիմնական են եւ կարելի: Ասիկա թոյլ պիտի տայ տեղւոյն հաւաքականութիւններուն ազատութեան ընդլայնումին, լրիւ կերպով իրենց լեզուն եւ մշակոյթը արտայայտելու, ինչպէս եւ քաղաքականօրէն կազմակերպուելու շրջածիրի մը մէջ՝ որ իրենց կարելիութիւնը տայ Թուրքիոյ ժողովրդավարութիւնը աւելի լիօրէն ապրելու:

Ճ. Շէթաք իր տեղեկագիրը կ'աւարտէ ըսելով թէ ԱՄՆ-ը կ'ուզեն տեսնել որ Թուրքիան Մարդկային իրաւունքներու եւ ժողովրդավարութեան մարզերուն մէջ իր նպատակներուն հասնի: Որովհետեւ ասիկա բարիք մը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ, որովհետեւ այս է զոր յատկօրէն Թուրք ժողովուրդը կ'ուզէ: Նոյն ատեն, Ամերիկացիները մարդկային իրաւունքներուն հանդէպ ուշադիր են եւ կը փափաքին որ իրենց այս դիտանկիւնը ցոլացում գտնէ, որպէսզի կարենան իրենց յարաբերութիւնները խորացնել երկիրներու հետ ինչպէս Թուրքիան որուն հետ, Շէթաք կ'աւելցնէ, «մենք հասարակաց շահեր ունինք»: Այս հարցերուն գծով շատ բան կայ կատարելիք: Շէթաք Թուրք ժողովուրդը կը վստահեցնէ թէ ԱՄՆ-ը իր կողքին պիտի ըլլան այս աշխատանքը գլուխ հանելու համար:

***

Ինչպէս կարելի է նկատել, այս տեղեկագիրը կը ձգտի համախմբել «հասարակաց շահեր»ը, անոնց առթած վարդագոյն յոյսերը եւ Թուրքիոյ մէջ տիրող տագնապալի կացութիւնը, որուն գծով «շատ բան կայ կատարելիք»: Բայց, օրինակ, միայն Կիպրոսի հարցը առանձին ցոյց կուտայ թէ երկու չափ երկու կշիռի «մարդկային իրաւունքներ»ու յանկերգը խոտոր կը համեմատի հասարակաց շահերու հրամայականներուն:

Դասական եւ կրկնուող թատրոն:

ՍԱՄՈՒՆԻ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Եթէ կ'ուզէք, հիմակուընէ պաշտօնիս սկսիմ, ըսաւ Պր. Թորգոմ, թէ՛ գործիս կը նայիմ, եւ թէ հանրագրութիւնն ալ ստորագրել կուտամ:

– Չըլլա՛ր էֆէնտիմ, չըլլար, պատասխանեց վաճառականը, երկու գործ մէկէն չես կրնար ընել ... պաշտօնդ չի փախիր կոր, հոն կեցեր է ...

– Շնորհակա՛լ եմ:

Ուսուցիչը վերադարձաւ իր գիւղը:

– Աւելի լաւ է առեւտրական ասպարէզին մէջ հաստատ գործ մը ունենալ, կը մտածէր, քան թէ ուսուցչական ասպարէզին մէջ չարչարուիլ: Արդէն թերեւս պիտի չհամաձայնէինք Հոգաբարձութեան հետ, աղէկ եղաւ որ Պօղոս էֆէնտի դէմս ելաւ եւ գլխս եդ դարձուց: Իրեն պէս վաճառականի մը քով առաջին գրագիր ըլլալը պատիւ մըն է ինծի համար, ասկէ զատ ամսուական, 10 – 12 ոսկի ամսական պիտի տայ անշուշտ, մինչեւ հիմա հազիւ ատոր կէսը կը շահիմ կոր: Աւանականութիւն պիտի ըլլար իր առաջարկը մերժել, ասանկ առիթ մարդուս կեանքին մէջ հազիւ մէկ երկու անգամ կը պատահի:

Միայն թէ ուսուցիչը կը զգար որ խոստացած պաշտօնը ձեռք ձգելու համար հարկ էր հանրագրութեան գործը յաջողցնել եւ այս բանը քիչ մը մտատանջութիւն կը պատճառէր իրեն:

Նախորդ իրիկուան դիմումներուն անյաջողութիւնը իր վստահութիւնը խախտած էր:

– Գոնէ 80 – 100 ստորագրութիւն մը կարենամ հաւաքել, կը մտածէր:

Իր թաղը հասնելուն պէս գնաց տուն, հանրագրութիւնը գրպանը դրաւ եւ սկըսաւ իր այցելութիւնները:

Չենք ուզեր մի առ մի եւ մանրամասնօրէն պատմել իր կատարած բոլոր դիմումները, որոնք գրեթէ կէտ առ կէտ կը նմանէին միւսներուն:

Ամէն տեղ ուսուցիչը համակիր ընդունելութիւն գտաւ, ամէնքն ալ իրենց ցաւը յայտնեցին գործուած անիրաւութեան համար, ամէնքը խորհուրդ տուին բողոքելու համար, բարեկամներու կամ պաշտպաններու դիմելու, բայց ոչ ոք գրիչը ձեռք առաւ հանրագրութիւնը ստորագրելու համար:

Ամէն մէկը պատճառաբանութիւն մը կը գտնէր ստորագրելէ խուսափելու համար:

– Ես երդում ըրած եմ որ ասանկ գործերու չխառնուիմ, կ'ըսէր մին:

– Իմ ստորագրութիւնս փոխանակ քեզի օգտակար ըլլալու՝ վնասակար կ'ըլլայ, կը փաստաբանէր երկրորդ մը, որովհետեւ Վարչութեան բոլոր անդամներն ալ ինծի թշնամի են:

– Կինս զաւակներուն վրայ երդում ըներ տուած է որ թաղային գործերու չխառնուիմ, կը յայտարարէր երկրորդ մը:

Շատերը կ'ըսէին.

– Ուրիշները թող նախ ստորագրեն, յետոյ մենք կը ստորագրենք:

Մէկ քանիներ անկեղծօրէն կը յայտարարէին.

– Եղբայր իմ գործիս չի գար Մարգար էֆէնտիին հետ գէշ մարդ ըլլալ, ես հրապարակի մարդ եմ, յետոյ հացիս կը դպչի ... զաւակներու տէր մարդ մը ամէն բան մտածելու է:

Ուրիշներ յանդիմանական շեշտով մը կը գոչէին.

– Եղբայր հազիւ թաղը քիչ մը հանդարտեցաւ՝ նորէն խնդիր հանել կ'ուզէք կոր:

– Բայց դուք ալ կը խոստովանիք որ եղածը անիրաւութիւն է ...:

– Իրաւացի կամ անիրաւ, եղածը եղած է, խնդիր հանելու չէ ... փոխանակ այս հանրագրութեան աշխատելու՝ նայէ՛ որ ուրիշ վարժարանի մը մէջ պաշտօն մը ձեռք ձգես:

Ուրիշներ բացէ ի բաց կ'ըսէին.

– Ես համամիտ եմ Թաղական Խորհուրդին:

– Ինչո՞ւ համար:

– Որովհետեւ վարժարանը բարեկարգութեան պէտք ունի եւ Սուսերեանցը քեզէ աւելի կարող է:

Հանրագրութեան լուրը բնականաբար թաղին մէջ շուտով տարածուեցաւ եւ Մարգար էֆէնտիի ականջին ալ հասաւ: Ասոր անմիջական արդիւնքը եղաւ պայմանագրութիւն կնքել ընկեր Սուսերեանցի հետ եւ այս խրոխտութիւնը աւելի դըժուարացուց Պր. Թորգոմի գործը:

– Եթէ քանի մը օր առաջ բերէիր, կը ստորագրէի, կ'առարկէին հիմա, բայց պայմանագրութիւնը կնքեր, լմնցուցեր են, ա՛լ ի՞նչ օգուտ ունի մեր ընելիք փորձը, պարապ տեղը խնդիր յարուցած պիտի ըլլանք ... ասանկ բանը ժամանակին կ'ընեն, եղբայր, այսչափ օրէ խելքդ ո՞ւր էր, կը քնանայի՞ր կոր ...

– Պայմանագրութիւնը ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, կը պատասխանէ Թորգոմ Թաղական Խորհուրդը իյնալուն պէս իր կնքած պայմանագրութիւնն ալ ջուրը կ'իյնայ:

– Կը կարծէ՞ք որ այս հանրագրութեան վրայ Թաղական Խորհուրդը պաշտօնանկ պիտի ընեն:

– Ինչո՛ւ չէ ... Վարչութիւնը մեր կողմն է:

– Պարապ խօսք մի՛ ըներ ... երա՞զ կը տեսնաս կոր:

(Շար. 118)

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գէորգեան եւ զաւակը՝ Անդրանիկ,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն _ Ռեմոն Գէորգեան եւ զաւակները՝ Աննա եւ Անտոն,
Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Յովհաննէսեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ _ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԱՒԵՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ_Ի
(Ծնեալ՝ Յովհաննէսեան)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 3_ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 6, ժամը 15_ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս _ Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անթոնիի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փափաքողները կրնան փոխան ծաղիկի նուէրներ ընել
Fonds Armenien de France
B.P. 12 — 75660 Paris Cedex.

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». _ Մեր ցաւակցութիւնները Գէորգեան եղբայրներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Ազատուհի Տօրումեան, Անահիտ Արզումանեան եւ իր որդին՝ Սեւակ Արզումանեան իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ _ հօր՝ Երուանդ Տօրումեանի մահուան 10_րդ տարելիցին առթիւ անոր անմոռանալի յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

(Շար. Ա. էջէն)

օրէն պայմանաւորուած է տնտեսութեան զարգացումով:

***

ԱԺՄ_Ի ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

Վ. Մանուկեանի ընտրական կեդրոնի ղեկավար Ս. Աւագեան Մարտ 4_ի մամուլի ասուլիսին ըսած է թէ վեց օրուան մէջ 303.096 ստորագրութիւն հաւաքուած է ԱԺՄ_ի թեկնածուին աջակիցներուն կողմէ. առկա ցոյց կուտայ թէ՝ Վ. Մանուկեանի վայելած ժողովրդականութիւնը, թէ կեդրոնին կազմակերպութեան առտնձանը: ԱԺՄ ընտրական կեդրոններ հաստատած է բոլոր մարզերուն եւ բնակավայրերուն մէջ. այդ կեդրոններուն թիւը միայն Երեւանի մէջ 300_ի մօտ է:

***

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԷՆ

ՀՅԴ Գերագոյն Մարմնի ներկայացուցիչ Կիմ Բալայեան Մարտ 2_ին Իջեւանի մէջ հանդիպում ունեցած է կուսակցութեան համակիրներու եւ քաղաքական ու հանրային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն հետ: Ներկայացնելէ ետք կուսակցութեան գործունէութեան վերականգնման արընչուող հարցերը եւ նախագահական ընտրութեան կապակցութեամբ դիրքորոշումը, նշած է թէ ՀՅԴ_ն բոլոր ընտրաշրջաններուն մէջ պիտի ներդնէ իր ջանքերուն առաւելագոյնը, որպէսզի ընտրապայքարը եւ ընտրութիւնները տեղի ունենան արդար, օրինակելի ու թափանցիկ մթնոլորտի մէջ:

***

«Ռուսաստան – Բելառուս _ Հայաստան» միութեան Հայկ. ժողովրդական շարժման նախաձեռնող խումբի ղեկավար Աղասի Արշակեան յայտարարած է թէ մինչեւ այսօր դեռ որոշում չեն տուած թէ որ թեկնածուին պիտի զօրակցին, քանի որ անոնցմէ ոչ մէկը նշեալ միութեան Հայաստանի անդամակցութեան ի նպաստ արտայայտուած է: Այսուհանդերձ, ան նշած է թէ հանդիպումներ կ'ունենան Ռ. Քոչարեանի եւ Կ. Դեմիրճեանի հետ ու պէտք չէ Հայաստանի ապագան կապել 4_5 տոկոս ստանալու հաւանականութիւն ունեցող թեկնածուներու հետ:

CYCLE DE CONFERENCES
organisé
par
LA LETTRE DE L'UGAB
et le
GIIA

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Mardi 17 Mars à 21 heures

M. François THUAL,

Secrétaire Général Adjoint du groupe de l'Union Centriste du Sénat, chargé de conférences à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes et au Collège Interarmées de Défense,

viendra évoquer avec nous :

«Le Caucase, une nouvelle poudrière?»

Le monde caspien a émergé depuis peu sur la scène internationale, en raison de l'éclatement de l'URSS et surtout de ses énormes réserves de pétrole et de gaz.

Ce nouveau *golfe* est d'orès et déjà l'objet de manœuvres géopolitiques et économiques considérables.

FRANÇOIS THUAL s'est rendu dans les pays de la zone et a rencontré les responsables politiques et économiques. Il évoquera l'histoire de ces régions, leur contexte géopolitique et les problématiques; quel développement économique connaîtront-ils? quel avenir pour l'Arménie ?

Nous vous convions donc à débattre avec lui de ces sujets complexes et passionnants, qui conditionnent le devenir de l'Arménie.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DIMANCHE 8 MARS A 15H
A LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE VIENNE

PROJECTION VIDEO DU

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH DU 21 AOUT AU 4 SEPTEMBRE 1997

organisé par la section SEVAN de Vienne à l'occasion du jumelage entre la section de Vienne et la section «HOKH» de Goris

à lissue de la projection un cockail sera offert

— ENTREE GRATUITE —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսի Լէ Մուլինոյի Թարգմանչաց Վարժարանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ 1997 տարեշրջանի համար.

Օր. Գլորին Այլանեան 4000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերնար Սուլթանեան 3600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթիւր Գալաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Եազուպեան, Պր. Ժան Քանարեան, Պր. Նժդեհ Թաշճեան, Պր. Հ. Պիւյիւքպաշի, Պր. Սերժ Պարպարեան, Պր. Միհրան Էլմաեան 1200_ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արման Խենթեմուրեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Իքիտպաշեան 800_ական ֆրանք, Պր. Միշէլ Տէրեղեան, Պր. Խաչատուր Զարգարեան, Պր. Ժագ _ Աշոտ Սէրճանեան, Օրիորդ Ժանին Պետրոսեան 700_ական Ֆր., Պր. Շառլ Տէրտէրեան 400 Ֆր., Պր. Ժագ Անդրէասեան 350 Ֆր.:

Իսկ Փետրուար ամսուան ընթացքին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Տիկին Արմենուհի Խոտիկեան 500 Ֆր., Տիկին Հայկուհի Տամլամեան, Տիկին Հ. Պօղոսեան 300_ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրիմ 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժերար Տէրտէրեան 200 Ֆր.:

Ս. ՅԱԿՈԲ _ ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5_ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

Չորեքշաբթի, Մարտ 11_ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18_ին,
Միջինք առաւօտեան ժամը 10.30_ին արեւագալի ժամերգութիւն:
Չորեքշաբթի, Մարտ 25_ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1_ին

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8.45_ին:
Արեւագալ ժամը 9.45_ին:
Պատարագ ժամը 10.30_ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45_ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

●

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած նահատակ գրագէտ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ

յիշատակին

Կը բանախօսէ հայրենի գրաքննադատ եւ արձակագիր՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ

Կ'արտասանէ հայրենի արուեստագիտուհի՝
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20.30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB- Jeunes MARSEILLE

Soirée UGAB-jeunes

animée par D. J. DAVID

le Samedi 14 Mars
à partir de 22h30

P.A.F. : 100 frs + conso
Membres: 80 frs + conso

327, Boulevard Michelet — Marseille 9e
Tél. : 04 91 22 10 45

UGAB — UGAB — UGAB —

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

l'Association des Parents d'Elèves de l'Ecole Bi-hebdomadaire
SAMUEL-MOORAT

organise

« P A R E G U E N T A N »

le Dimanche 8 Mars à partir de 15h
26, rue Troyon 92310 Sevres

Distribution des prix pour les trois plus beaux costumes

Buffet

— Participation 100 F. —

A L'OCCASION DE SON 10EME ANNIVERSAIRE
L'ASSOCIATION CULTURELLE
« N A R E G »
organise son

GRAND BAL ANNUEL

au Casino d'Enghien-les-Bains
«Espace et Prestige» — Salon La Pergola
LE 7 MARS
DINER DANSANT
animé par *l'Orchestre «ANI»*
Avec l'aimable participation de *Nareg DOURIAN*

Attractions •
Surprises •
Rencontres jeunes •

Cocktail à partir de 20 heures 30
Musique et danse jusqu'à l'aube!
— Participation aux frais: 300 F. —
Entrée jeunes à partir de 23h.
Réservations au :
01. 34. 12. 84. 45 & 01. 39. 89. 63. 06
—— *Parking* ——

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը այս շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 16.30_ին Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, 75009 Paris

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ_ի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերու վարչութիւնները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 14.30_ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորական ժողովի պատրաստութիւն եւ զանազան հարցեր: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

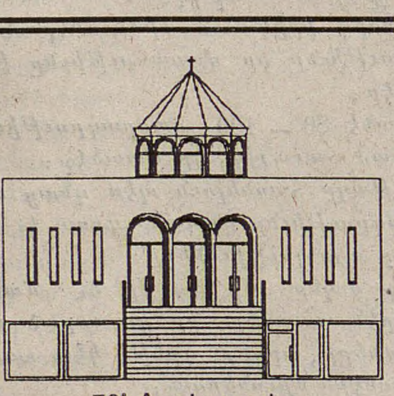

70' Anniversaire

20e Anniversaire

L'EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE D'ISSY-LES-MOULINEAUX

a le plaisir de vous inviter à

3 CONFERENCES EXCEPTIONNELLES sur le thème

«La Foi, l'Espérance et l'Amour»

Avec l'évangéliste Aram STEPANIAN
Archidiacre de l'Eglise Apostolique Arménienne de Boston (U.S.A.) et Rédacteur de la Revue «La Voix de l'Eglise Arménienne»

MARDI 10, MERCREDI 11, JEUDI 12 MARS à 20 heures 30
28, avenue Bourgain — 55, avenue Victor Cresson

ANIMATION MUSICALE: chorale, solo, chants des jeunes.

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 7-8

SAMEDI - DIMANCHE
7-8 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.329 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.329

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ՎԱՀԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Հայաստանի Ընդհ. Դատախազը ձերբակալման հրամանագիր մը ստորագրած է Ներքին ուժերու նախկին հրամանատար՝ Վահան Յարութիւնեանի դէմ: Կ'ըսուի թէ կապ ունէր վերջերս Ջրվէժ ձերբակալուած յանցագործ խմբակին հետ:

***

ՀԱՊ–Ի ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

Ռ. Քոչարեանի գլխաւորութեամբ, պատուիրակութիւն մը Մոսկուա մեկնած է մասնակցելու համար ՀԱՊ–ի նախարարապետներու ժողովին:

Հայաստանի վարչապետին կ'ընկերանան գրասենեակի պետը՝ Շահէն Կարամանուկեան, տնտեսական եւ ելմտական նախարար՝ Արմէն Դարբինեան եւ այլ պաշտօնատարներ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 5/6)

ՐԱՖՖԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ

Մարտ 5–ին, վարչապետ Ռ. Քոչարեանի որոշումով կառավարութեան աւրնէթեր տեղեկատուութեան եւ դրահրատարակչութեան վարչութեան պետ նշանակուած է Րաֆֆի Յովհաննէսեան: Ծընած Գալիֆորնիա 1959–ին, Րաֆֆի Յովհաննէսեան իրաւաբանական տոքթորան ստացած է 1985–ին Թաֆթսուի համալսարանէն: 1991–ին եւ 1992–ին եղած է Հայաստանի Արտաքին նախարար: 1993–ին հիմնած է եւ ցայժմ կը վարէ Երեւան գտնուող Ռազմավարական եւ Ազգ. Հետազօտութիւններու հայկ. կեդրոնը: Ամուսնացած է, ունի հինգ զաւակ:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

Ռ. Քոչարեան, Մարտ 4–ին, օտար լրագրողներու հետ հանդիպում մը ունեցած է եւ այդ առթիւ յայտնած թէ նախագահական ընտրութեան յաղթելու պարագային իր գլխաւոր նպատակը կ'ըլլայ երկրին տնտեսութեան աշխուժացումը եւ ներդրումներու աճը ապահովել, իսկ արտաքին ճակատի վրայ ամրապնդել Հայեւռուս կապերը եւ բարելաւել Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ «ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ» ԿԱՅԱՆԷՆ

Մարտ 4–ին, վարչապետ Ռ. Քոչարեան հետեւեալ հարցազրոյցը տուած է «Ազատութիւն» ռատիոկայանին եւ պելժիական ու հոլանտական հեռատեսիլներու թղթակիցներուն. –

ՀԱՐՑ.– Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ կը պահպանուի՞, արդեօք, Արեւմուտքի եւ Ռուսաստանի միջեւ պալանսը պահելու ձգտումը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.– Երբ խօսում են ռուսամէտ կամ արեւմտամէտ քաղաքականութեան մասին, ինձ համար դա երբեմն հասկանալի չէ: Այն, ինչ արւում է այսօր Հայաստանում, գուցէ եւ կարելի է համարել պալանսի քաղաքականութիւն: Ես կարծում եմ, որ Հայաստանը պիտի առաջնորդուի իր փրակմաթիք տարածաշրջանային շահերով եւ պիտի փորձի ներգրաւուել բոլոր տարածաշրջանային կառոյցներում:

Հ.– Նախագահ դառնալու դէպքում ինչպէ՞ս էք խթանելու օտարերկրեայ ներդրումների աճը:

Պ.– Անհրաժեշտ է պարզապէս զբաղուել այդ աշխատանքով: Ես՝ որպէս վարչապետ, վերջին շրջանում զբաղւում եմ այդ խնդրով ու եկել եմ այն եզրակացութեան, որ Հայաստանում դրանով ոչ ոք լրջօրէն չէր զբաղւում: Համարել են, որ եթէ սա կոնֆլիկտի գօտի է, հետեւապէս ինվեստիցիաներ չեն լինելու: Չի եղել համապատասխան մօտեցում, չի եղել ներդրումների հոսքը խթանելուն ուղղուած եռանդուն քաղաքականութիւն: Մենք ակտիւօրէն կը զբաղուենք այս խնդրով եւ արդէն իսկ զբաղւում ենք:

Հ.– Դուք մտադի՞ր էք նախագահ դառնալու դէպքում սահմանադրական փոփոխութիւններ կատարել:

Պ.– Այո, ես կարծում եմ, որ անհրաժեշտ է Սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւններ կատարել: Պէտք է աւելի ճիշդ հաւասարակշռութիւն գտնել իշխանութեան բոլոր թեւերի միջեւ: Երկրի կայունութիւնը ամրապնդելու համար անհրաժեշտ է որոշ չափով սահմանափակել նախագահի լիազօրութիւնները:

Հ.– Ինչպէ՞ս էք դուք երաշխաւորելու առաջիկայ ընտրութիւնների մաքրութիւնն ու օրինականութիւնը:

Պ.– Ես երաշխաւորելու եմ ընտրութիւնների օրինականութիւնը այն իշխանութեամբ, որն այսօր ես ունեմ:

Հ.– Դուք համաձա՞յն էք, որ նախորդ ընտրութիւնները մաքուր չեն եղել:

Պ.– Ես, ճիշդն ասած, չեմ մասնակցել այդ ընտրութիւններին, սակայն, դատելով ընտրութիւններին յաջորդած ազմուկից, ամենայն հաւանականութեամբ լուրջ պրոբլեմներ եղել են:

Հ.– Իսկ այս անգամ կը լինե՞ն:

Պ.– Աղմուկ չի լինի:

Եւ վերջին հարցում մը Հայաստանի վարչապետին.

– Տէր–Պետրոսեանի հրաժարականից յետոյ, դուք յոյս յայտնեցիք, որ այս ընտրութիւնները աւելի շուտ կը միաւորեն մեր հասարակութիւնը, սակայն գործնականում տեղի է ունենում հակառակը: Աւելի շատ նկատելի են պառակտման միտումներ: Ի՞նչպէս էք պատկերացնում այսօր արդէն խորացող տարաձայնութիւնների եւ հասարակական պառակտման յաղթահարումը:

Պ.– Գիտէ՞ք, ես յայտարարել եմ, որ մենք այդ հնարաւորութիւնն ունենք՝ հրատարանջատել ժողովրդին, եւ ես համոզուած եմ, որ այն, ինչ կատարւում է, ժողովրդի կողմից չի ընդունւում:

***

ԲՈՂՈՔԻ ՆԱՄԱԿԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Քանի մը օր առաջ Սահմանադրական Իրաւունք Միութիւնը Գերագոյն Դատարան դիմած էր բողոքելով Ընտրական կեդր. Յանձնաժողովին կեցուածքին դէմ, որ Արցախի մէջ չէր կազմակերպեր ընտրական յանձնաժողովներ եւ ընտրական շրջաններ: Մարտ 5–ին, բողոքարկու կողմէն ՍԻՄ–ի նախագահ եւ նախագահական ընտրութեան թեկնածու Հրանդ Խաչատրեան ստացած է Գերագոյն Դատարանի Նախագահ Տարիէլ Բարսեղեանի պատասխանը, ուր ան կը մերժէ ներկայացուած բողոքը, վկայակոչելով ընտրութեան օրէնքի 8–րդ եւ 9–րդ յօդուածները, որոնց համաձայն դիմումը պէտք է ներկայացուէր Ազգ. Ժողովի նախագահին որ իր կարգին զայն ներկայացնէր Ընտրական Յանձնաժողովի Նախագահին ու նաեւ յարգուէր ընդամէնը 33 օրուան պայմանաժամը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ, Մարտ 5–ին, ձերբակալուած են ԺԻՍ–ի պատասխանատու ութ անդամներ: Ալժերիոյ Իսլամական Զինեալ Խումբի այս անդամներուն մէկ մասը սքանտինաւեան հպատակութիւն ունին կ'ըսէ Ներքին նախարարը որ աւելցուցած է թէ ըստ իրենց, պատասխանատու դիրքեր ունին կազմակերպութեան մէջ: Ցայտնած է միայն մէկուն անունը՝ Ֆարիտ Մելուք, 32 տարեկան, ծագումով ալժերացի Ֆրանսացի մը որ Փարիզի մէջ, եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուած է ի բացակայութեան: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, այս ցանցը որոշ օժանդակութիւն բերած է 1995–ին Ֆրանսա գործուած ոճրափորձերուն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ գաղտնի սպասարկութեանց, Մոսատի պետը նշանակուած է Պրիւսէլի ներկայի դեսպանը՝ Էֆրայիմ Հալեվի, բայց նաեւ կցորդ մը կայ իր կողքին՝ զօրավար Ամիրամ Լեւին որ պատասխանատու է Լիբանանի զինուորական գործողութիւններուն: Ծանօթ է որ Մոսատը բաւական վարկաբեկուեցաւ վերջին շրջանին, Յորդանանի եւ Զուիցերիոյ ձախող գործողութիւններուն պատճառաւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սահմանադրական Խորհուրդին նախագահ եւ Արտաքին նախկին նախարար՝ Ռոլան Տիւմայի բարեկամուհին՝ Քրիսթին Տըվիէ – Ժոնքուռ կը խոստովանի («Լիպերասիոն», Մարտ 6) որ էլֆէն դրամ ստացած է (45 միլիոն Ֆրանք) Թայվանի ծախուելիք մարտանաւերու կապակցութեամբ, որպէսզի ազդեցութիւն բանեցնէ Ռոլան Տիւմայի վրայ եւ արտօնութիւն ձեռք ձգուի, այսինքն արգելքը վերնայ: Դատաւորները քննութիւն բացած են Տիկին Տըվիէ – Ժոնքուրի հաշիւներուն ելքերուն եւ Ռոլան Տիւմայի հաշիւներու մուտքերուն վրայ եւ այդ առընչութեամբ Գրեսի – Լիոնէի խարդախութեան կանխարգելման պատասխանատուն յայտնած է քննիչներուն որ լուրեր առած է 1990 – 1991–ին Մօպէր – Միթիալիթէի գրասենեակէն որ Ռոլան Տիւմայի հաշւոյն կանոնաւոր կերպով, ամիսը քանի մը անգամ մեծ գումարներ կը դրուէին, 100 հազարէն աւելի, երբեմն մինչեւ իսկ 500 հազար: «Լիպերասիոն» Մարտ 6–ի իր թիւին մէջ երեք էջ, առաջինէն զատ, նուիրած է այս հարցին, նաեւ օրուան խմբագրականը:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ աւելի քան 10 հազար պետական պաշտօնեաներ Մարտ 4–ին եւ 5–ին ցոյց մը ըրած են բողոքելու համար այն օրինագիծին դէմ որ կ'արգիլէ իրենց գործադուլի իրաւունքը:

ՌՈՒԱՆԻ մօտ (Փալիյի) երեք պատանիներ 13, 14 եւ 15 տարեկան սպաննած են նպարավաճառուհի մը, Մարտ 5–ին: Իրենցմէ մէկը ոստիկանութեան ներկայացած է, միւս երկուքն ալ ձերբակալուած են: Ըստ առաջին տեղեկութեանց, երեք տղաքը սպասած են որ նըպարավաճառը դուրս ելլէ եւ ներս մտած են դրամ պահանջելով եւ 60–ամեայ կինն ալ մերժած կ'ըլլայ: 15–ամեայ տղան դլխուն գնդակ մը կը պարպէ անմիջապէս:

ՊԱՆՔ ՆԱՍԻՈՆԱԼ ՏԸ ՓԱՐԻ–ն (Պէ – էՆ – Փէ) մրցանիշ շահ մը ապահոված է 1997–ին՝ 5,9 միլիառ Ֆրանքի եւ Սակարանի մէջ ալ բաժնեթուղթը 10% յաւելում կրած է:

ԱՄՆ–ու Հրէական Քոնկրէսը պատասխանելով Թուրքիա – Իսրայէլ մերձեցումին Աթէնքի ցոյց տուած հակազդեցութեան, բողոքի նամակ մը ղրկած է Յունաստանի վարչապետին ու Արտաքին նախարարին որ երկու երկիրներու մերձեցումը որակած էր «երկու յանցաւոր դաշնակցութիւնը»: Այդ առիթով Քոնկրէսին նախագահը յայտնած է թէ քարոզչական հզօր արշաւ մը ձեռնարկած են չէզոքացնելու համար հայկական եւ յունական լոպիներուն հակաթուրք գործունէութիւնը:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԱՂԱՔԱՐՏԸ

Ռուսաստանի Դումայէն Թուրքիոյ Ազգային Ժողովին կոչ ուղղուած է որպէսզի քրտական զինեալ կազմակերպութիւն ՓՔՔ–ի հետ բանակցութեան ձեռնարկուի ու Քիւրտերուն քաղաքական յատուկ օրինավիճակ տրուի: Հարցը օրակարգի բերուած է ազգայնամոլ տարրերու կողմէ: Քննարկումին ընթացքին ալ Թուրքիոյ հասցէին սպառնական արտայայտութիւններ հնչած են: Կոչին մէջ կ'ըսուի թէ եթէ Թուրքիա յամառի խաղաղ ճամբով չլուծել իր քրտական հարցը, ամբողջ շրջանին համար անկանխատեսելի զարգացումներ կրնան արձանագրուիլ: Հարցին հիմնական կէտը կը նկատուի «շրջանի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին մերժումը եւ անոր դէմ կիրարկուած ցեղասպանական եւ խտրական քաղաքականութիւնը»:

Նիւթը օրակարգի բերողներուն գըլխաւորներէն է Վլ. Ժիրինովսկի որուն միացած են իր կուսակիցները:

Դուման միջոց մը առաջ ալ յայտարարած էր թէ կը մտածուի ՓՔՔ–ի հետ պաշտօնական յարաբերութիւններ հաստատելու մասին:

Թուրք մամուլը լուրը տալով կ'աւելցնէ թէ վարչապետ Ձերնոմիրդինի Անգարա այցին տեսակցութեան նիւթ դարձած էր Ռուսաստանի մէջ ՓՔՔ–ի գործունէութիւնը կասեցնելու հարցը, սակայն յետոյ անարձագանգ մնացած էր: Նոյն աղբիւրին կարծիքով, քրտական նիւթը այժմէացնելու Մոսկուայի դըրդապատճառները եղած են քարիւղի նիւթով վերջերս Պոլիս գումարուած կովկասեան ու նախկին խորհ. երկիրներու ժողովը եւ նեղուցներու օրինավիճակին մէջ Ռուսաստանի փափաքած փոփոխութիւնները ընելու մերժումը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Տիյարպաքըրի փաստաբանական կաճառը քրտական ինքնութեան մասին տեղեկագիր մը յանձնած է Ազգային Ժողովի Նախագահ Հ. Չէթինի («Հիւրրիյէթ», Մարտ 6): Հոն հարց ներկայացուած է որ այդ ինքնութիւնը սահմանադրական ու օրէնքի երաշխիք վայելէ: Պի–Պի–Սի–ն կարեւոր նկատելով այդ տեղեկագիրը, զրոյցի հրաւիրած է քաղաքական ու գըրական շրջանակներու ծանօթ անուն, եբեսփոխան Մ. Սոյսալը: Ան ըսած է որ Թուրքիոյ հանրապետութեան ըմբռնումին մէջ փոքրամասնութեան գաղափարը պէտք չէ տեղ ունենայ: Ընդունելով հանդերձ թէ ճիշդ են տեղեկագրով ըսուածները թէ 1979–էն ի վեր արտակարգ վիճակը կը շարունակուի, հազարաւոր մարդիկ մահացած են, գիւղեր աւերուած, լքուած, կամ անտառներ հրդեհուած, ըսած է. «հանրապետութեան ըմբռնումին մէջ փոքրամասնութիւն տեղ չի կրնար ունենալ: Հոն փոխանակ ցեղային, լեզուական, կրօնական տարբերութիւններու, մարդիկը պէտք է քաղաքացի նկատուին: Թուրք հանրապետութեան սըխալը եղած է հիմնական գաղափարականին հակառող ընթացքի մէջ գտնուիլ: Սկզբունքի հարց է որ մարդիկ իրենց ցեղին, կրօնքին, լեզուին պատճառով խըտրութեան առարկայ չըլլան. մինչդեռ այդ խտրութիւնը եղած է»:

ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԲԱՆԱԼԻ՞

Երկրագունտին ամէնէն փոքր երկիրներէն մէկը համաշխարհային ուշադրութեան կեդրոնը զետեղած օրերու տասնամեակը նշուեցաւ Երեւանի ու Սփիւռքի կարգ մը շրջաններուն մէջ: Այդ օրերը 70 տարի ճնշուած ու զսպուած պոռթկումի մը յանկարծական պայթումով կը յատկանշուէին: Ո՞ւր տեսնուած էր որ երեք – երեքուկէս միլիոննոց երկրի մը բնակչութեան մօտ մէկ երրորդը համախմբուի մայրաքաղաքին հրապարակին, փողոցներուն, մարդերուն վրայ, պահանջելով կամայական կարգադրութեան մը սրբագրութիւնը: Այսօր, 1988-ի Փետրուարէն տասը տարուան հեռաւորութենէն, ուրիշ ազդակներ կը միխան, բնականաբար, այդ օրերուն ներկայի ընկալումին: Կարելի՞ էր մտածել նման տարողութեամբ ժողովրդական պոռթկում մը խորհրդային երկրին մէջ, առանց ատոր հանդուրժելու, գոյն արտօնելու տրամադրութեան. կամ նոյնիսկ թելադրանքին: Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան որ յետագայ պատմագիրին պրպտումի առատ ատաղձ պիտի ընծայէ, Հայաստանի ու նաեւ Ղարաբաղի պատմութեան մէջ անկիւնադարձ մըն է 1988-ի Փետրուարը:

Այդ անկիւնադարձը, շատ անակնկալ զուգադիպութեամբ մը, տասնամեակը բոլորեց գրեթէ նոյնքան ճակատագրական օրերու երբ նոր էջ մը կը բացուէր այս անգամ անկախ Հայաստանի առաջին եօթնամեակին: Հետաքրքրական է նշմարել որ ինչպէս 88-ի անկիւնադարձին, անոր տասնամեակին զուգադիպած հանգրուանին ալ գրաւականը Ղարաբաղն էր: Թեթեւակի փոփոխութեամբ մը, նոյնն էր երկու հանգրուաններուն «հեղինակ»ի դերքն ալ: Տասը տարի առաջ հակազդեցութիւնը ուղղուած էր վերին կարգադրիչին որ Մոսկուան էր, այսօր ալ հիմ ունեցաւ երեք մեծերու – Ռուսաստան, ԱՄՆ, Ֆրանսա – պարտադրած «լուծում»ը: Ամէնէն ուշագրաւ տարբերութիւնը որ յայտնուեցաւ այս տասնամեակին սկզբնակէտին ու աւարտին միջեւ, խանդավառութեան գրեթէ ամբողջական բացակայութիւնն էր 1998-ի նշումներու հրապարակներէն: 1988-ի յոյսերը փոխարինուած էին այրուածին փորձառութեամբ որ բնականաբար խանդավառութեան սիրտ ու տեղ չէր ձգած: Այս առումով, արտայայտիչ են Նելլի Գրիգորեանի թղթակցութեան առաջին տողերը («Հայք», Փետր. 21) ուր կը նկարագրէ տասնամեակին հրապարակը. «...Նախկին ոգեւորութիւնը, սպասումները ու յոյսերը չկային: Անելիք էլ չկար, նոր անելիք: Հրապարակն էլ, հակառակ ըսպասուածին, բազմամարդ չէր: Ներկաներից շատերը հիասթափութեան ռեպլիկներ էին շպրտում ելոյթներին, ի հարկէ ծափեր էլ եղան սակաւ, մեռնող...»:

Հոյակապ շարժումի մը բաւական գունատ այս տասնամեակին, լոզունգայիննէն ու պարագայականէն յստակօրէն անջատուած շատ քիչ ելոյթներէն է ան որ արտասանուած է Փետրուար 24-ին, վարչապետ Ռ. Քոչարեանի կողմէ, Գիտութեան ակադեմիայի նիստին որ նուիրուած է շարժումին տասնամեակին: Խօսքին մէջ յետադարձ ակնարկ մը կ'ուղղէ ան 1988 – 1998 շրջանի պատահարներուն, մատնանշելով այդ հոլովոյթին գլխաւոր կէտերը: Բայց այդ ակնարկը նոյն ատեն կուտայ այսօրուան ու վաղուան հետեւելի ընթացքին մայր գիծերը, ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղցիներու դիրքորոշումին հաւասարիմ քաղաքականութեան մը:

Ռ. Քոչարեան իր ելոյթին մէջ բազմաթիւ անգամներ կը գործածէ «համոզել» եզրը. անոր կապուած քաղաքական վարքագիծ մը կը մատնանշէ զանազան ղեկավարներու մօտ: Ա. շրջանին (1989) երբ ինքնավար մարզը կը դրուի Ռուսաստանի նշանակած Յատուկ կառավարման Կոմիտէի ղեկավարութեան տակ, Կրեմլինի յատուկ պատուիրակը՝ Ա. Վոլսկի կը ջանայ բոլորը համոզել որ Ղարաբաղի խնդրին միակ լուծումը կարելի է մարզին ձեռնարկութիւնները Մոսկուայի ենթարկելով: «Հաշուի առնելով Ղարաբաղցիների ռուսամէտ վերաբերմունքը, որն այսօր էլ առկայ է, Վոլսկուն յաջողւում էր համոզել մարդկանց: Շարժման ակտիւիստներից ոմանք սկսել էին աջակցել նրան» կ'ըսէ Ռ. Քոչարեան. ապա կը բացատրէ իրենց ընդդիմութեան պատճառը. «համոզուած էինք որ այդ ճանապարհով խնդիր չի լուծուելու, որովհետեւ մէկ հրամանով կարելի էր բոլոր որոշումները շրջանցել»: Կ'ըսէ թէ ակներեւ էր Միութեան փլուզումի ընթացքը եւ ատիկա տեղի ունեցած պահուն ժողովուրդը կատարեալ հիասթափութեան պիտի մատնուէր: Այդ հեռանկարին թելադրանքով կը սկսին զէնք, զինամթերք հայթայթել, ստեղծելով պաշտպանական ջոկատներ: «Եթէ խորհրդային Միութիւնը չփլուզուէր, ես սխալ դուրս կը գայի» կ'ըսէ Ռ. Քոչարեան:

1989 Դեկտեմբերին երբ Արցախի ղեկավարութիւնը կը յանձնուի կազմկոմիտէի մը որուն գլխաւոր դէմքն է Ազրբէջանի Համայնավար կուսակցութեան Բ. քարտուղար Պոլեանիչկօն, կը սկսի շարժումը ճնշելու գործը: Ատիկա «նոյնիսկ վատ էլ չէր» կ'ըսէ Ռ. Քոչարեան, քանի որ հակադարձ ազդեցութեան ծնունդ կուտայ: Զինեալ ջոկատներու թիւը կը սկսի մեծնալ: Բախումները սկսած են արդէն: Ազրբէջանցիներու յոյսը եօթը հազարնոց խորհրդային ներքին զօրքերն են. ու հայկական ջոկատները թէ՛ պէտք է կռուին անոնց եւ թէ Ազրբէջանցիներու դէմ: Այս շրջանին Հ.Յ.Դ.-ի մեծ դեր կը վերագրէ Ռ. Քոչարեան:

Երբ ռուսական ուժերը կը մեկնին, Ազրբէջան որ մտածած չէր սեփական զօրք ստեղծելու մասին, անպատրաստ վիճակի մէջ կը յայտնուի, իսկ Ղարաբաղ ունի ինքնապաշտպանութեան համար հարկաւոր ուժը: Ատով է որ պահպանուած է ազատագրական պայքարի թափը: «Եթէ մենք հաւատայինք համոզելու քաղաքականութեանը, յաղթանակներ երբեք չէինք ունենայ» կ'եզրակացնէ Հայաստանի վարչապետը:

Իր կարծիքով, կանոնաւոր բանակի կառոյցներու ստեղծումը ուշացած է. մանաւանդ, ռուսական զօրքին մեկնումով Ազրբէջանի ձգուած զգալի քանակութեամբ զէնքը լուրջ վտանգ ստեղծած է: 1992 Օգոստոսին Ղարաբաղի տարածքին 40%-ը գրաւուած է երբ կը ստեղծուի Պետական պաշտպանութեան կոմիտէն (Օգոստոս 15). անոր գլխաւոր հարցը կ'ըլլայ պետական կանոնաւոր կազմութիւնը: Այդ քայլին յաջողութեան գրաւականը կ'ըլլան մարտական լուրջ ձեռքբերումները:

Վտանգի յաջորդ փուլը կը պատճառեն միջազգային հանրութեան յաջորդական բանաձեւերը, որոնց մասին Ռ. Քոչարեան կ'ըսէ. «եթէ վախենայինք դրանցից, ապա այսօրուայ յաջողութիւններին չէինք հասնի»: Չի մոռնար ճնշումները որոնք «կային նաեւ Հայաստանի կողմից որի ղեկավարութիւնը մեզ յորդորում էր կանգ առնել»: Վտանգ կը նկատուին նաեւ այն վախերը որոնք կը ներշնչուին Ղարաբաղի թէ պատերազմէն ետք լուրջ խնդիրներ պիտի ծագին: «Բայց Ղարաբաղցիները խաղաղութեանը պատրաստուել էին պատերազմի ժամանակ»: Ռ. Քոչարեան վտանգի վերջին փուլը կը նկատէ ներկան ուր սպառնալիքի ենթակայ է բանակցային ընթացքը: «Դա զգացուեց այն ժամանակ երբ Հայաստանի նախագահը իր յայտնի ասուլիսը հրաւիրեց» կը շեշտէ ան, աւելցնելով որ Հայաստանի ոչ թէ մեղմ դիրքորոշումը, այլ «կոշտութիւնը» կարգաւորման աւելի օգտակար կ'ըլլայ:

Հետաքրքրական է նկատել որ Ռ. Քոչարեանի տուած ժամանակագրութեան մէջ համոզելու արտաքին ամէն փորձ կը մեկնաբանուի որպէս վտանգ: Կարելի չէ առնչութիւն կամ ակնարկութիւն չնշմարել որպէս յարմարագոյն ձեւ Ղարաբաղը Ազրբէջանի ենթակայութեան ձգելու ուղղութեամբ նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի ջանքին: Այդ քաղաքականութեան մերժումին գործնական փաստն է Հայաստանի ղեկավարութեան բարձրագոյն դիրքին վրայ իր ներկայութիւնը այսօր. իսկ՝ «եթէ մենք հաւատայինք համոզելու քաղաքականութեանը, յաղթանակներ երբեք չէինք ունենայ» արտայայտութիւնը կը գծէ վաղուան հաւանական ընթացակարգերէն մէկը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՅՍՔԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏ, ԱՅՍՔԱՆ ՄԱՀ

Երկուքս ալ պատմուածք կը գրէինք այդ շրջաններուն, Վարուժան Աճէմեան եւ ես: Բայց մեր երկուքին գրականութիւնը իրարմէ հիմնովին տարբեր էր: Վարուժան առօրեայ սովորական նիւթերու վրայ կը պտըտէր, անոնցմէ դէպքեր ու խօսակցութիւններ կը հանէր: Իմ պատմուածքներս առաւելաբար փիլիսոփայական ու հոգեբանական էին: Եթէ բաղդատուէինք իրարու հետ, Վարուժանին պատմուածքները իրապաշտ էին, իմինները՝ գերիրապաշտ: Անոր պատմուածքները աւելի զուարթ էին քան իմ պատմուածքները: Բայց մեր երկուքին միջեւ հասարակաց կէտ մը կար: Երկուքս ալ մտածումներ կը ցանէինք մեր պատմուածքներուն մէջ: Հոսկէ հոնկէ խորհրդածութիւններ: Դէպքերէ ու խօսակցութիւններէ քաղուած խորհրդածութիւններ, որոնք պատմուածքներուն հիմնական մասը կազմելու էին: Ես, հակառակ որ իմ պատմուածքներուս մէջ այնքան կը ծանրանայի խորհրդածութիւններու վրայ, վստահ չէի, որ Վարուժանին պատմուածքներուն մէջ իր ընթերցողները կ'ախորժէին այդ խորհրդածութիւններէն: Որովհետեւ Վարուժանին պատմուածքներուն մէջ դէպք ու պատմութիւն կար, եղելութիւն կար եւ ընթերցողը թերեւս աւելի անհամբեր էր դէպքերուն ու եղելութիւններուն մասին կարդալու, քան թէ խորհրդածութիւնները լսելու: Իմիններուս համար կարելի չէր նոյնը ըսել: Եթէ իմ պատմուածքներէս դուրս հանէինք խորհրդածութիւններն ու վերլուծումները, անդին մեծ բան չէր մնար: Վարուժանին պատմուածքներուն մէջ շատ բան կը մնար:

Երիտասարդութեանս շրջանին Վարուժանին պատմուածքներու հաւաքածոն, «Քովընտի փողոց»ը, ինծի համար եղաւ խորհրդանշան մը: Ես շատ տպաւորուած էի իր մէկ պատմուածքէն, որ կը կոչուէր «Զրոյց գերեզմանափորի մը հետ»: Հոս հեղինակը կը պատմէր, որ մտած էր գերեզմանատուն մը եւ հոն տեսած էր մարդ մը, որ գերեզման մը փորելով զբաղած էր: Անշուշտ տեղւոյն գերեզմանափորն էր ան: Նայած էր մարդուն, որ քրտինք կը հոսեցնէր հողին մէջ մարդու մը մարմնին յարմար փոս մը գոյացնելով: Եւ հարցուցած էր.

– Այսքան մահ, շատ չէ՞:

Մարդը նախ չէր պատասխանած, շարունակած էր փորել, յետոյ ծխիկ մը վառած էր ու սկսած էր գանգատիլ: Այսքան մահ, շա՞տ: Դուն ինչ կ'ըսես եղբայր: Օր եղած է, որ տասը փոս փորած է: Այո՛, տասը փոս մէկ օրուան մէջ: Ի՛նչ օրեր էին անոնք: Դագաղը ջուրի պէս կը հոսէր գերեզմանատան դռնէն ներս: Այնքան կը յոգնէր, որ գիշերները կապարի պէս անկողին կը մտնէր: Իսկ հիմա, գործերը ջուրը քաշած են: Կարգուած մարդ է, կնիկ ունի: Դիւրին չէ, հաց պէտք է, ջուր պէտք է:

Իրեն հրամցուած ծխիկէն երախտապարտ, գերեզմանափորը ուզած էր բարիք մը գործել իր այցելուին ու յանձնարարած էր, որ հիմակուընէ հող մը գնէ այս գերեզմանատան մէջ: Գիները օրէ օր կը բարձրանան, գերեզմանի համար հողը անգտանելի կը դառնայ, առաջուան չափ հող չկայ, մեռելները վրայ վրայի կը թաղուին: Դուն զիս մտիկ ըրէ, հող մը գնէ, ուրիշները չօգտուին, դուն օգտուիս:

Եւ վերջապէս հիանալի եզրակացութիւնը գերեզմանափորին՝ որ կ'ըսէր.

Մահը շատ չէ, հողն է որ քիչ է:

Վարուժան Աճէմեանին այս պատմուածքը, չեմ գիտեր ինչու, շատ տպաւորած էր զիս եւ այս պատմուածքի մէջ նախադասութիւն մը խորհրդանշան մը դարձած էր մտածումներուս համար. «Այսքան մահ, շատ չէ՞»: Ամբողջ կեանքիս մէջ այս հարցումը ուղեկցի միշտ, միշտ ալ յիշելով սիրելի գրչեղբայր Վարուժան Աճէմեանին գրականութիւնը:

Վարուժան Աճէմեան, որ Խաչիկ Ամիրեանին հետ զիս ներգրաւած էր հայ գրականութենէն, նոր խթան մը դարձաւ ինծի համար երբ սկսաւ թատերախաղեր գրել Մխիթարեան Սանուց Միութեան համար: Օ՛ այդ երջանիկ շրջանը որ նոր էջ մը կը բանար մեր երկուքին կեանքէն ու գրականութենէն ներս: Վարուժան Աճէմեան կը սկսէր գրել իր թատերախաղերը զանոնք կոչելով «Ամէն մարդ իր թուղթը ունի», «Պատուհանը բաց չեն թողուր» եւ «Ներսէն ու դուրսէն»: Այս գործերը իմ մօտ կը յառաջացնէին թատերախաղ գրելու փափաքը եւ ես ալ կը գրէի «Կեանքի մը երեք կիրակիները»: Այս թատերախաղերը կը բեմադրուէին յաջողութեամբ եւ մենք թատրոնի մը բեմէն կը համտեսէինք ներկայ ու ապրող ժողովուրդի մը հետ հաղորդուելու հաճոյքը: Կը զգայինք, որ գրականութիւնը միայն գիր չէր, այլ նաեւ խօսք ու բեմ, եւ ընթերցողն ալ միայն այն հեռաւոր ու անտեսանելի մարդը չէ, որ իր տան սենեակէն կը հետեւի քու գրականութեան, այլ նաեւ այն միւսը, որ թատրոն կուգայ ու դերասանի մը բերնէն կը լսէ քու գրականութիւնը:

Մեր այս ուրախ գործակցութեան վրայ անողոք հարուածի մը նման իջան 1955 Սեպտեմբեր 6 – 7-ի խռովիչ քաղաքական դէպքերը եւ Վարուժան Աճէմեանի կեանքի բոլոր հաւասարակշռութիւնները խախտեցան: Որոշած էր ամէն գնով արտագաղթել: 1956-ին մեկնեցաւ Պուէնոս – Այրէս, կերպով մը անմխիթար ձգելով մեզ, մանաւանդ զիս, որ անոր անձին մէջ կը գտնէի իմ գրականութեան ամէնէն հաւատարիմ ջատագովն ու խրախուսիչը:

Այսօր յաճախ մտքով կը կապուիմ մեզմէ այնքան հեռու բնակող իմ սրտակից գրչեղբօրս եւ հարց կուտամ իրեն. սիրելիս, այդ գերեզմանափորը սխալեր է: Հողը չէ՛ որ քիչ գալ սկսած է: Տե՛ս թէ որքան ընդարձակ հողեր կան երկրագունդին վրայ, Աւստրալիայէն մինչեւ Հարաւային Ամերիկա, հողեր՝ որոնք պատրաստ են մարդը կուլ տալու, մանաւանդ հայ մարդը կուլ տալու՝ տակաւին ողջ վիճակի մէջ: Որքա՜ն շատ հող կայ, քանի որ այնքան հեռացեր ենք իրարմէ: Եւ այս հեռաւորութեան մէջ որքան սիրելի բարեկամներ կորսնցուցինք Հայաստանէն մինչեւ Հիւսիսային Ամերիկա ու չեմ գիտեր ուր: Նորէն ալ իրաւունք ունէիր հարցնելու. «այսքան կորուստ, այսքան մահ, շատ չէ՞»:

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԵ՛Ի, ԴՈՒՐՍ ՄԻ՛ԱՐԻ, ԲԱԴԱԼԵԱՆԸ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ԳԱՅ

Ս. ՎԱԼԵՆՏԻՆԻ ՕՐԸ ԵՐԵՒԻ ԹԷ ՈՉ ՄԷԿՆ ԱՅՆՔԱՆ ՍԻՐՈՅ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԼՍԵՑ, ՈՐՔԱՆ ՀՀ ԿՈՄԿՈՒՍԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ՍԵՐԳԷՅ ԲԱԴԱԼԵԱՆԸ ԻՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՒԻՐԱԾ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

Թէ քանի մարդ կար Թատերական հրապարակում, վախենում եմ ասել, քանի որ իմ աչքաչափն ու կոմկուսի հանրահաւաքի կազմակերպիչների աչքաչափն իրար «չեն բռնում», այն էլ՝ 180.000-ի տարբերութեամբ: Թւում էր, թէ այս անգամ կոմկուսն ասելիք պիտի որ չունենար, քանի որ արդէն պահանջել էր վատ նախագահի հրաժարականը՝ առաջադրելով իրենց լաւ թեկնածուին: Բայց քանի դեռ կան վարչապետը, Խոսրով Յարութիւնեանը, Վազգէն Մանուկեանն ու Պարոյր Հայրիկեանը, կոմկուսի ասելիքը (նոյն պաթոսով) անսպառ է:

Միտինգը սկսուեց կէս ժամ ուշացումով, եւ հաւաքուածները, պարբերաբար կանչում էին՝ Բա՛-դա՛-լեա՛ն: Ելոյթ շատ-շատերն էին ուզում ունենալ, բայց միայն խօսում էին լաւագոյններից լաւագոյնները: Կոմկուսի 2-րդ քարտուղար Վլադիմիր Դարբինեանը, օրինակ, հաւաստեց, որ «հայ եւ ռուս ժողովուրդների բարեկամութիւնն արդէն ցեմենտուեց», ապա առաջարկեց անյապաղ բանակցութիւններ սկսել Ռուսաստանի եւ

Բելառուսի իշխանութիւնների հետ՝ միութեան մէջ մտնելու նպատակով: Միտինգը վարողը (որի ով լինելը ոչ միայն ինձ էր անյայտ, այլեւ ժողովրդին), բոլորին տեղեակ պահեց, որ այժմ որեւէ յայտարարութիւն չի ընթերցուի. կոմկուսի յայտարարութիւնը կը տպուի մամուլում եւ «ով Հայոց Նամուսից մի քիչ պահել է», կը կարդայ ու կ՚արձագանգի: «Հայկանդուխտ» միութեան նախագահ Արմենուհի Ղազարեանը կոմկուսի անունից խոստացաւ, որ «սոցիալիզմի ջատագով» պարոն Բադալեանի նախագահ դառնալուց յետոյ, բոլոր խաբուած աւանդատուները յետ կը ստանան իրենց փողերը, ապա Խոսրով Յարութիւնեանի եւ Բերիայի միջեւ որոշ զուգահեռներ անցկացնելուց յետոյ, տիկին Ղազարեանը յատուկ շնորհակալութիւն յայտնեց Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանին, որ «մեզ մաքրեց ՀՀՇ–ից»: Ապա ցանկութիւն յայտնեց, որ նախարարը ապահովի արդար ընտրութիւններ, որից յետոյ արդարացի կը լինի «նրան հռչակել ազգի հերոս: Նա մեր վերջին յոյսն է: Էլ ոչ մէկին չենք հաւատում»: Համրահաւաքի «մեխը» թեկնածու Սովետական Հայաստանի Գերագոյն Խորհրդի վերջին նախագահ Հրանտ Ոսկանեանի ելոյթն էր, որը խորհուրդ տուեց «երբեք չհաւատալ այն մարդկանց, ովքեր գոնէ մէկ անգամ խաբել են ժողովրդին»: Չգիտեմ՝ ով ինչպէս ընկալեց այս պատգամը, բայց դրան անմիջապէս յաջորդեց հետեւեալ միտքը. «Ես դեռ այն ժամանակ կոչ եմ արել չխաբուել այդ քաղաքական ստահակներից: Չլսեցին: Բայց ձեզ են խաբել, ես չեմ խաբուել: [...] Մեր հայրենիքի յուսադոյն զաւակն է Սերգէյ Բադալեանը, որին առաջադրել է կոմպարտիան»:

Ապա մէկ այլ ելոյթ ունեցող անդրադարձաւ նախագահի թեկնածուներ Վ. Մանուկեանին եւ Պ. Հայրիկեանին, որոնց արածը (Սեպտեմբերի 25–ի) «ոչ զոհական, ոչ քաղաքական, ոչ բարոյական հարթութեան մէջ չեն տեղաւորւում: Դրանք բոլորը Արեւմուտքի դրածոներ են»: Աննա Սմբատեան անունով մի այլ կին ելոյթ ունեցաւ երիտասարդութեան անունից: Նա նախ արտասանեց Չարենցի «Ամենապոէմ»ից մի հատուած, իսկ դրանից յետոյ՝ ի զարմանս բոլորի, ասաց, որ «մենք՝ երիտասարդներս զբաղուած ենք անբարոյականութեամբ, թմրամոլութեամբ»: Այսքանից յետոյ թէ ինչ սրտով Սեւակ արտասանեց, չհասկացայ: Մի ծեր մարդ՝ թղթապանակը ձեռքին, մօտեցաւ կարմիր թեւկապաւորներին, թէ՝ «Թողէք ելոյթ ունենամ, տեսէք՝ ինչպէս եմ յօշոտում կոմունիստների փոխում միտինգի ողջ ընթացքը»:

Նրան հասկացրին, որ գնայ իր գործին: Համրահաւաքին համահոտ փորձեց հաղորդել նախկին բանուոր, այժմ՝ կոմունիստ–բանաստեղծ Մարտին Խաթանեանը՝ արտասանելով իր գրած մի բանաստեղծութիւնը, որը սկսւում էր այսպէս.

Երազիս մէջ տեսայ հոտած մի՛ս,
Ասի՝ վնաս կը գայ կեանքի՛ս...

Էն էլ ասեմ, որ մարդիկ զարմացած միմեանց հարցնում էին. «Էն քոսոտ Խաչի՞կն ուր ա»: Այն, որ այս համրահաւաքին խառն էր նաեւ Բարձրեալի մատը, վկայեց ընկեր Բադալեանի ելոյթը. երբ նա մօտեցաւ խօսափողին եւ պատրաստուեց ելոյթ ունենալ, ամպերի միջից դուրս եկաւ արեւը: «Արեւը, արեւը: Արեւը դուրս եկաւ»–, ասաց միտինգավարը՝ արեւի դուրս գալը համարելով համարժէք ՀՀ կոմկուսի առաջին քարտուղար ընկեր Սերգէյ Բադալեանի՝ խօսափողին մօտենալու փաստին:

ԼԻԼԻԹ ԱՒԱԳԵԱՆ

«Առաւօտ», Փետրուար 17

[illegible]

ԼՕՐԻՍ ՍԵՒՅՕՆՔԵԱՆ

Ծանօթ դաշնակահար, մանաւանդ զուիցերական շրջանակներուն մէջ, Լօրիս Սեւյօնքեանէ լոյս տեսած են երկու խտացեալ սալեր (Սէ–Տէ) որոնք լայն արձագանգ գտած են մամուլի մէջ:

Մէկը նուիրուած է 20–րդ դարու զուիցերական երաժշտութեան (Ռաֆայէլ տ՚Ալեսանտրօ, Օթմար Շէօք, Ֆրանք Մարթէն, Ռընէ Օպէրսոն), երկրորդն ալ Մուսորսկիի եւ Ալեքսանտր Պորոտինի (Թապլօ տ՚ին էքսփոզիսիոն եւ փըթիթ սուիթ – սքերցօ):

Առաջինին մասին, «24 ժամեր»ու մէջ Մաթիէօ Շընալ կը գրէ թէ Լօրիս Սեւյօնքեան քաջ դաշնակահար մըն է, որ 15 տարի է նուիրուած է ասպարէզի մը եւ որու մէջ կը յայտաբերէ շատ ինքնատիպ խառնուածք մը: Ուշադրութիւն կը գրաւէ միաժամանակ վարելով նուագողի եւ սալերու հրապարակմամբ: Զուիցերական երաժշտութեան նուիրուած իր սալը գրաւիչ է: Այս յանդուգն ձեռնարկը կը տանի երաժշտական շատ մեծ ճաշակով եւ թեքնիք մեծ հեշտութեամբ:

Ռոպէր Ժէնթօն ալ կը գնահատէ կտորներու ընտրութեան ինքնատպութիւնը եւ մեկնաբանութեան ներշնչումի որակը: Ռ. Օպէրսոնի Ռումիուսը ձօնուած է Լ. Սեւյօնքեանի եւ այս սալին վրայ «համաշխարհային առաջին» մըն է: Ալեսանտրօյի 24 փրէլիւտներու առաջին ամբողջական արձանագրութիւնն է:

Մուսորսկիի կտորին համար ալ Մ. Շընալ կը գրէ որ ուժեղ եւ գլխուիչ մեկնաբանութիւն մըն է:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓԼՈՎՏԻՒ (Պուլկարիա) Հայ Մշակութային Տան մէջ, Յունուար 31–ին Հ. Բ. Ը. Մ.–ի տեղական մասնաճիւղը բարեսիրական աւանդական երեկոյթ մը կազմակերպած էր: Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, տեղի ունեցած է աճուրդ մը եւ եղած են նուիրատուութիւններ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՊՕՂԱՅԻՉԻ (Պոլիս) համալսարանի Սանուց Միութեան սրահին մէջ Փետր. 21–ին տեղի ունեցած է Բարեկենդանի խրախճանք մը նախաձեռնութեամբ Մխիթարեան Սանուց Միութեան եւ վարժարանի ծնողաց Միութեան: Ճաշէն սկիզբ խօսք առած է Ռազմիկ Մենկլեճեան բացատրութիւններ տալով Բարեկենդանի մասին: Պահ մըն ալ ոգեկոչուած է Սանուց Միութեան նախկին ատենապետ Արման Զարդարի յիշատակը: Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը բերած է Մխիթարեան Սանուց Միութեան «Դալար» պարախումբը: Բարեկենդանային տարազներու տողանցք մը տեղի ունեցած է եւ կազմուած դատակազմը մրցանակներ շնորհած է:

***

ԳԻՄՊՐԻՃԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 21–ին տօնակատարութիւն մը տեղի ունեցած է Արցախի գոյապայքարի 10–ամեակին եւ Փետրուարեան ապստամբութեան 77–րդ տարեդարձին առթիւ: Բացման խօսքը արտասանած է Յարութ Պետրոսեան: Հ.Յ.Դ. ԳԵՄ «Արամ Մանուկեան» մասնաճիւղի անունով խօսք առած է Նայիրի Քէլէշեան, օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Ստեփան Փանոսեան: Պաշտօնական բաժնին յաջորդած է խրախճանք մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԻ 10–ԱՄԵԱԿԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մարտ 3–ին, Մոսկուայի «Ռուսաստանի հանրա–քաղաքական կեդրոն»ին մէջ տեղի ունեցած է Սումգայիթի ջարդերուն եւ Արցախի ազատագրման պայքարի 10–ամեակին նուիրուած կլոր սեղան մը: ԼՂՀ Արտաքին Նախարարութեան, ԼՂՀ մոսկովեան ներկայացուցչութեան, Ռուսաստանի մտաւորականներու «Ղարաբաղ» կոմիտէին («Կրիկ») կազմակերպութեամբ ու ռուսեւհայկական համագործակցութեան Հիմնադրամի օժանդակութեամբ տեղի ունեցած այս հանդիպումին Սումգայիթի եղեռնագործութիւնը խստօրէն քննադատած են «Կրիկ»ի նախագահ Վալենտին Օսկոցկի, ծանօթ իրաւաբան Եուրի Բարսեղով, Հայց. Եկեղեցւոյ Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի թեմի առաջնորդ Տիրան Արք. Կիւրեղեան, վերոյիշեալ Հիմնադրամի նախագահ Սէյրան Բաղդասարեան եւ ուրիշներ: Կլոր սեղանը որուն մասնակցած են Մոսկուայի մտաւորականութեան ներկայացուցիչներ, հանրաքաղաքական գործիչներ, կազմակերպութեանց, ՀՀ դեսպանութեան եւ ԼՂՀ ներկայացուցչութեան պատուիրակներ, տեւած է շուրջ չորս ժամ:

***

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԱՅՑԵԼԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԹԵՄԵՐԸ

Մարտ ամսուն, Մեծ Պահքի ընթացքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այցելութիւններ կու տայ հայաստանեան թեմերուն. Մարտ 6–ին Արագածոտնի թեմ (Ապարան) այցելութենէն ետք, Մարտ 8–ին կ՚երթայ Գեղարքունեաց թեմ (Գաւառ), Մարտ 13–ին՝ Կոտայքի թեմ (Աբովեան), Մարտ 18–ին Արարատեան Հայրապետական թեմ (Երեւանի Ս. Սարգիս Առաջնորդանիստ եկեղեցի) եւ Մարտ 20–ին՝ Արմաւիրի թեմ (Բամպակաշատի եկեղեցի):

***

ՍԵՒԱՆԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ 10 ՍՄ. ԵՒՍ ԲԱՐՁՐԱՑԱԾ

Բնապահութեան նախարարութեան ջրային պաշարներու վարչութեան մասնագէտ Ժիրայր Նարիմանեանի «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին տուած տեղեկութեան համաձայն Սեւանայ լիճի մակարդակը 10 սմ. բարձրացած է 1997–ի ընթացքին: Ուժանիւթի ձեռքբերման, ոռոգումի եւ այլ կարիքներու համար լիճին ջուրերուն գործածութեան սահմանափակումը կը շարունակուի, կայունացնելու համար մակարդակը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

Շաբաթ մը աշխատելէ ետքը՝ ուսուցիչը վերջապէս յաջողած էր իր հանրագրութեան ներքեւ ստորագրութիւն մը դնել տալ: Ձկնավաճառ Հաճի Համբիկի ստորագրութիւնն էր այդ:

– Պունուն ալթընտա սա իմզամ պուլունմասըն, ըսած էր ձկնավաճառը:

Ասիկա մեծ յաղթանակ մը եւ մխիթարանք մը եղաւ ուսուցչին համար:

– Վերջապէ՛ս, գոչեց, բախտը ժպտիլ սկսաւ:

Նոյն իրիկունն իսկ, երբ ուսուցիչը տունը կը դառնէր՝ հիւր մը ընդունեց: Թաղեցի մըն էր որ ամէնուն ծանօթ էր: Մեռոնարդ Ճանիկ անունով 40 – 45 տարեկան մարդ մըն էր, առանց որոշ զբաղումի մը: Ճարպիկ ու խելացի մարդ մը՝ որ իր խելքն ու ճարպկութիւնը կը գործածէր մութ ու աղտոտ գործերու մէջ եւ ընդհանրապէս խաղամոլութեամբ կ՚անցընէր ժամանակը: Իր մասնագիտութիւնն էր պարապ քսակով միամիտներ գտնել եւ բախտախաղի մէջ զանոնք սափրել: Թաղային գործերու մէջ ալ կը միջամտէր երբ հոտ առնէր թէ նիւթական շահ մը պիտի ելլէ իրեն: Փորձառութեամբ բաւական օրինական ծանօթութիւններ ամբարած էր եւ ի հարկին կրնար ոստիկանութեան կամ դատարանի ճիրաններէն իր օձիքը ազատել: Թաղին մէջ ամէնուն հետ բարեկամ էր եւ յաճախ պատուաւոր անձեր, սրճարաններու մէջ, զինքը սեղանակից կ՚ընէին իրենց, օղի հրամցնելով: Այսպէս ուրեմն Մեռոնարդ Ճանիկ շատ ժողովրդական տիպար մըն էր, թէեւ ոչ յանձնարարելի:

Ուսուցիչը առաջին անգամ զայն իր տան մէջ կը տեսնէր եւ այս անակնկալ այցելութիւնը քիչ մը զարմացուց զինքը:

– Բարի եկաք, Ճանիկ աղա, ըսաւ սիկառէթ մը հրամցնելով:

– Բարի տեսանք, ի՞նչ ջուրի մէջ ես, վարժապետ:

– Փառք Աստուծոյ, ողջ առողջ եմ:

– Գիտե՞ս այս իրիկուն ինչո՛ւ համար քեզի եկայ:

– Շիտակը չեմ կրնար կոր գուշակել, պատասխանեց Պր. Թորգոմ վարանումով մը:

– Քու օգտիդ համար եկայ:

– Շնորհակալ եմ:

– Ես քեզի կը սիրեմ, ըսաւ Մեռոնարդ Ճանիկ:

– Գիտեմ որ այնպէս է, պատասխանեց ուսուցիչը այս համակրական յայտարարութենէն թեթեւ հաճոյք մը զգալով:

– Մարդու բո՛ւն բարեկամը ձախողութեան մէջ յայտնի կ՚ըլլայ:

– Շատ ճիշդ է:

– Յաջողութեան ատեն ամէն մարդ բարեկամ է քեզի:

– Շա՛տ ճշմարիտ կը խօսիս կոր, Ճանիկ աղա:

– Ես կարդացած մարդ չեմ՝ բայց փորձառութիւն ունիմ: Հիմա քեզի անկեղծօրէն խօսի՞մ...

– Խօսեցէ՛ք:

– Բայց պիտի չբարկանաս... խօսք տո՛ւր որ պիտի չբարկանաս:

– Ի՞նչ կայ բարկանալու, խօսեցէ՛ք տեսնենք:

– Կարելի է պիտի ըսես որ այս մարդը ինչո՞ւ իմ գործիս կը խառնուի կոր, բայց առաջուընէ ըսի, ես քեզ կը սիրեմ, եւ մարդս երբ սիրած մարդը նեղութեան մէջ տեսնայ, ձեռքը չէ, կ՚ուզէ որ բան մը ընէ ... Ես հարուստ չեմ, դրամ չունիմ որ դրամով օգնեմ, բայց ես ալ ուրիշ կերպով կրնամ օգնել եւ քանի որ ձեռքէս կուգայ ինչո՞ւ չընեմ...

– Այնպէս է, պատասխանեց Պր. Թորգոմ, առանց ըմբռնելու այս խօսքերուն թաքուն իմաստը:

– Հիմա գանք բուն խնդրին, ըսաւ Մեռոնարդ Ճանիկ. վարժապետ, դուն այդ գործը պիտի չկրնաս յաջողցնել:

– Ո՞ր գործը, հարցուց ուսուցիչը:

– Սա թուղթ մը կը պտըտցնես կոր նէ, հանրագրութի՞ւն է, ի՞նչ է:

– Այո՛, այսինքն, թաղեցիներուն կողմէ բողոքագիր մըն է Վարչութեան ուղղուած...

– Գիտեմ, ճանըմ, գիտեմ ինչ ըլլալը ... մինչեւ հիմա քանի՞ ստորագրութիւն ժողվեցիր:

– Դեռ նոր սկսանք...

– Տասը օրէ կը պտըտիս կոր, վարժապետ, ինծի բան մի՛ ծածկեր, ես ամէն բան գիտեմ, քանի՞ իմզա ժողվեցիր:

– Բաւական եղաւ, կմկմաց Թորգոմ:

– Բան մըն ալ չեղաւ, գոչեց Մեռոնարդ Ճանիկ, միայն Համբիկը ստորագրած է:

– Ճի՛շդ է, խոստովանեցաւ ուսուցիչը:

– Տեսա՞ր որ ամէն բանէ տեղեկութիւն ունիմ:

– Աշխատիս ալ նէ, անօգուտ, վճռեց միւսը, ասիկա քու գործդ չէ՛... դուն դպրոցին մէջ աղուոր դաս կուտաս: Ասկէ զատ, մարդ իրեն ի նպաստ ստորագրութիւն չի կրնար հաւաքել, եւ հաւաքելու ալ չէ, որը վեր կը քաշէ, որը վար...

– Ձեր դիտողութիւնը իրաւացի է:

– Արդէն սկսեր են ետեւէդ խօսքեր ըսել:

– Ի՞նչ խօսք, գոչեց ուսուցիչը վրդովուած:

– Ճանը՛մ, ամէնուն բերանը կրնա՞ս գոցել, կ՚ըսեն...

– Բայց ինծի դէմ ի՞նչ կրնան ըսել... ամէնքն ալ ինծի իրաւունք կուտան կոր, եւ Թաղական Խորհուրդը կը դատապարտեն կոր:

– Այդ խօսքերուն շատ ականջ մի կախեր, անոնք երեսանդ անանկ կ՚ըսեն, ետեւէդ ալ տարբեր լեզու կը գործածեն ... հիմա գիտցած եղիր որ թշնամիներ ունիս թաղին մէջ, ամէն մարդ բարեկամ մի կարծեր:

– Գիտեմ որ քանի մը հակառակորդներ ունիմ:

– Ինչ որ է, խնդիրը այդ չէ, հիմա քեզի բան մը պիտի ըսեմ, ուշադրութիւն ըրէ:

– Խօսեցէ՛ք:

– Կ՚ուզես որ այս հանրագրութեան տակ գոնէ 80 – 100 ստորագրութիւն ըլլայ:

– Ճիշդ այդչափը բաւական է:

(Շար. 119)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԱԼԻՍ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ-Ի

Հարազատները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՄԻՋԻՆՔԻ

Տարեկան Աւանդական Ճաշը
կիրակի, Մարտ 15, ժամը 12·30-ին
Պատարագէն ետք Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, 13008 Marseille
Հաճեցէք ապահովել ձեր տեղերը:
Հեռաձայն. –
04-42-22-08-52 կամ 04-91-37-50-75
Մասնակցութիւն՝ 100 Փրանք:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ս. Խաչ Դպրեվանքի եւ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւններու կազմակերպութեամբ տեղի կ'ունենայ բանախօսութիւն մը՝ «Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ քրիստոնէացման 1700-ամեակի պաշտօնական ճանաչումը»:

Կը բանախօսէ՝
Պոլսոյ պատրիարքութեան լիազօր ընդհ. փոխանորդ Պատ. Կրօնական Ժողովի Ատենապետ՝
ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30-ին
Հասցէ. –
118, rue de Courcelles. Paris 17e
(Métro Courcelles)
Մուտքը ազատ է:

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB- Jeunes
MARSEILLE

Soirée
UGAB-*jeunes*
animée par *D. J. DAVID*
le Samedi 14 Mars
à partir de 22h30

P.A.F. : 100 frs + conso
Membres: 80 frs + conso

.327, Boulevard Michelet — Marseille 9e
Tél. : 04 91 22 10 45

UGAB — UGAB — UGAB —

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իր ընկերուհիներուն յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 15, Իսիի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
6, avenue Bourgain, Issy-les-Moulineaux

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած նահատակ գրագէտ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ

յիշատակին

Կը բանախօսէ հայրենի գրաքննադատ եւ արձակագիր՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ
Կ'արտասանէ հայրենի արուեստագիտուհի՝
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆ
Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DIMANCHE 8 MARS A 15H
A LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE VIENNE

PROJECTION VIDEO DU

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
DU 21 AOUT AU 4 SEPTEMBRE 1997

organisé par la section SEVAN de Vienne à l'occasion du jumelage entre la section de Vienne et la section «HOKH» de Goris

à lissue de la projection un cockail sera offert
— ENTREE GRATUITE —

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը այս շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 16·30-ին Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, 75009 PARIS

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ առուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

Չորեքշաբթի, Մարտ 11
Ժի. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Չորեքշաբթի, Մարտ 11, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17-ին

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Թ. Գալուստեան 100 Ֆրանք:

***

ՏԷՍԻՆ. – Ռուբէն Կէնճոյեան 100 Ֆր.:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Քառասնորդաց Մեծ Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին Հսկումի արարողութիւն կը կատարուի:

Չորեքշաբթի, Մարտ 11, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17-ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

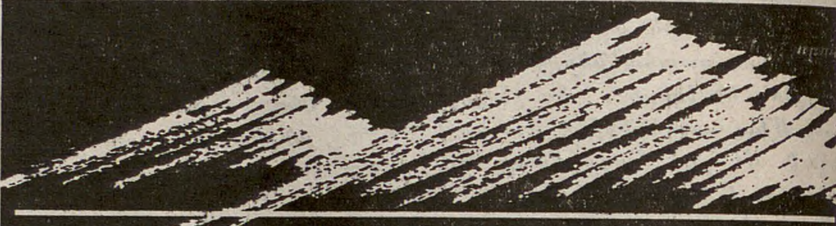

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE
SERVICE FRET PARIS • EREVAN
PRIX PARIS-EREVAN-PARIS À PARTIR DE 3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL
SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30
EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES
STUDIO VICKEN - PARIS 03/97
A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Pour la 15ème fois l'UGAB organise sa colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans

du Jeudi 2 Juillet au Jeudi 23 Juillet

Elle aura lieu cette année comme l'année précédente à Chaillol La Villette (Hautes-Alpes)

Prix: Voyage (Marseille à Marseille) et activités compris
3 300 Francs pour 1 enfant
6 000 Francs pour 2 enfants

Pour tous renseignemets veuillez contacter l'UGAB au : 327, Boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 04 91 22 10 45

Pension familiale de l'UGAB

du Vendredi 24 Juillet (à partir de 14 heures) au Jeudi 30 Juillet (au matin).

Prix : Pension complète
250 F./jour (par personne)
1200 F./6 jours (par personne).

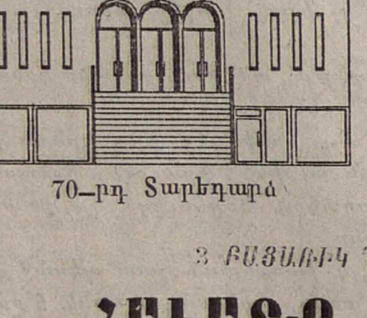

70-րդ Տարեդարձ

20-րդ Տարեդարձ

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ

3 ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

«ՀԱՒԱՏՔ, ՅՈՅՍ ԵՒ ՍԷՐ»

Նիւթին շուրջ, առաջնորդութեամբ՝
Աւետարանիչ ԱՐԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
Աւագ Սարկաւագ Գուգարքի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ
եւ խմբագիր «Հայ Եկեղեցիին Ձայնը» պարբերաթերթին

Երեքշաբթի 10, Չորեքշաբթի 11, Հինգշաբթի Մարտ 12
Երեկոյեան ժամը 8·30-ին 28, av. Bourgain - 55, av. Victor Cresson
Գեղարուեստական Բաժին –
Երգչախումբ, մեներգ, երիտասարդներու երգեր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 10
MARDI
10 MARS
1998

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·330 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.330

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 7 / 9)

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ՝ 12 ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

ՎԷՃ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

Կեդրոնական ընտրական յանձնախումբը Մարտ 6-ի իր նիստին ընթացքին ներկայացուած 12 թեկնածուներէն 11-ը՝ Դաւիթ Շահնազարեան, Եուրի Մկրտչեան, Կարէն Դեմիրճեան, Սերգէյ Բադալեան, Պարոյր Հայրիկեան, Աշոտ Բլէեան, Արամ Սարգսեան, Հրանտ Խաչատրեան, Վիգէն Խաչատրեան, Վազգէն Մանուկեան եւ Արտաշէս Գեղամեան վաւերացուցած է առանց որեւէ դժուարութեան։ Յանձնաժողովի անդամները առարկութիւններ ըրած են սակայն Ռոպէր Քոչարեանի պարագային, հիմնուելով Սահմանադրութեան պահանջին վրայ, որ թեկնածուն պէտք է 10 տարի Հայաստան բնակած ըլլայ։ Թեր եւ դէմ կարծիքներու բուռն փոխանակումէ ետք, հարցը քուէարկութեան դրուած է։ Անհրաժեշտ էր ապահովել 2/3-ի մեծամասնութիւն մը (14 քուէ) առարկութեան կողմ եղած են 7-ը, դէմ՝ 5, ձեռնպահ 6 եւ Քոչարեան ալ ընդունուած է որպէս թեկնածու։

***

Հայաստանի կոմկուսի նախընտրական կեդրոնի մամուլի քարտուղար՝ Ռ. Ահարոնեան յայտարարած է որ իր կուսակցութիւնը հակօրինական կը նկատէ Ռ. Քոչարեանի թեկնածութիւնը եւ պիտի շարունակէ պայքարիլ այս անօրինակութեան դէմ։

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահի պաշտօնակատար եւ վարչապետ Ռ. Քոչարեան Մարտ 7-ին յայտարարութիւն մը ըրած է նախագահական ընտրութեան առնչութեամբ։ Ան կ՚ըսէ.–

«Սիրելի հայրենակիցներ,

Մարտի 16-ին կայանալիք Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի արտահերթ ընտրութիւնները պետութեան նկատմամբ ժողովրդի վստահութիւնը վերականգնելու բացառիկ հնարաւորութիւն են։ Գիտակցելով եւ կարեւորելով այս իրողութիւնը՝ ես, որպէս Հայաստանի նախագահի պաշտօնակատար եւ վարչապետ, յայտարարում եմ.

Առաջնորդուելով Հայաստանի Հանրապետութեան օրէնսդրութեամբ՝ կը ձեռնարկեմ անհրաժեշտ բոլոր միջոցները, որպէսզի Մարտի 16-ի նախագահական ընտրութիւնները լինեն ազատ եւ արդար, անցնեն ազնիւ մրցակցութեան մթնոլորտում։

Ես երաշխաւորում եմ, որ բանակն ու իրաւապահ մարմինները որեւէ կերպ չեն միջամտի նախընտրական պայքարին ու քուէարկութեան ընթացքին, իսկ պետական կառավարման բոլոր մարմինները կը շարունակեն կատարել Հայաստանի օրէնսդրութեամբ ամրագրուած իրենց պարտականութիւնները։ Իմ նպատակն է եւ ես ամէն ինչ անելու եմ, որ նախագահական բոլոր թեկնածուների համար ընտրութիւններում հաւասար պայմաններ ապահովուեն։ Ես վճռականօրէն եմ տրամադրուած՝ ե՛ւ նախընտրական շրջանում, ե՛ւ ընտրութիւնների օրը խախտումներն ու անօրինականութիւնը կանխելու եւ բացառելու առումով։ Միեւնոյն ժամանակ, իբրեւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի առաջադրուած թեկնածու, ես միւս բոլոր թեկնածուներին կոչ եմ անում՝ նախընտրական պայքարում ցուցաբերել առաւելագոյն հանդուրժողականութիւն և յարգանք, ինչպէս միմեանց, այնպէս էլ ընտրողների նկատմամբ։

Նախընտրական արշաւի ընթացքում ծագող խնդիրներն ու կասկածները, դժգոհութիւններն ու հարցերը մենք կարող ենք լուծել համատեղ՝ անմիջական շփումների միջոցով։ Համոզուած եմ, որ մեր արդիւնաւէտ համագործակցութիւնը ազնիւ եւ արդար ընտրութիւնների ամենահաւաստի երաշխիքը կը դառնայ։

Ես վստահ եմ, որ այս ընթացքում քաղաքական ուժերի եւ հասարակութեան մէջ գերիշխողը լինելու է մեր պետութեան ճակատագրի, մեր երկրի հեղինակութեան եւ մեր ժողովրդի կամքի ազատ արտայայտման իրաւունքի հանդէպ պատասխանատուութեան գիտակցումը»։

***

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐ ՄԸ

Մամուլի ազգ. ակումբը եւ իրաւագէտներու ու քաղաքագէտներու Միութիւնը Մարտ 7-ին հրաւիրած են թեկնածուները ստորագրելու ընտրութեան յուշագիրը։ Հոն նշուած է Հայաստանի համար Մարտ 16-ի ընտրութեան մեծ նշանակութիւնը ու թեկնածուներու յանձնառութեան յանձնուած անոր ազատ, արդար, օրինական, վերահսկելի եւ թափանցիկ ըլլալու երաշխիքը։ Ստորագրութեան արարողութեան ներկայ եղած են ութ թեկնածուներ, սակայն միայն չորսը ստորագրած են. Ռ. Քոչարեան, Պ. Հայրիկեան, Ե. Մկրտչեան, Ա. Սարգսեան։ Վ. Մանուկեան եւս ստորագրած է հեռակայ կարգով, քանի որ Երեւան չէ գտնուած նոյն օրը։ Ներկաներէն Ա. Բլէեան, Դ. Շահնազարեան, Հ. Խաչատրեան, Վ. Խաչատրեան զանազան պատճառաբանութիւններով չեն ստորագրած յուշագիրը։

***

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՍԿՍԱԾ Է

Ընտրապայքարին առաջին օրը յատկանշուած է երեք թեկնածուներու հանդիպումով իրենց ընտրողներուն հետ։ Ռ. Քոչարեան առաջին հանդիպումը ունեցած է համալսարանի դահլիճին մէջ ուր ուսանողութիւնը խուռներամ ու մեծ ոգեւորութեամբ համախմբուած է բուռն ծափերով դիմաւորելով զինքը։ Խօսելով իր ծրագրին մասին Ռոպէր Քոչարեան նախ նշած է տնտեսութեան քաղաքականութիւնը, ըսելով որ արդիւնաբերութեան զարգացման ու ներդրումներու համար արդէն քայլեր առնուած են, այնպէս որ 1998-ին իսկ ակնկալելի են լուրջ արդիւնքներ։

Ընտրուելու պարագային Ռ. Քոչարեանի հաւանական առաջին քայլը կ՚ըլլայ ստեղծել սահմանադրական յանձնաժողով մը որ Սահմանադրութեան փոփոխութիւնը պատրաստէ, քանի որ ներկայի ձեւով ան իշխանութիւններու տարանջատման եւ փոխյարաբերութիւններու հաւասարակշռութիւնը գտած չէ։ Վերանայման ենթակայ մարզեր պիտի ըլլան ընկերայինն ու Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնները։ Հայ ժողովուրդին ներուժը չի պարփակուիր միայն 3,5 միլիոն Հայաստանցիներուն մէջ, Ռ. Քոչարեանի համոզումով ու մեր շատ աւելի մեծ կարելիութիւնները պէտք է ներդրաւուին լուրջ զարգացում ապահովելու համար։

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղին, պէտք է ընել ամէն ինչ որպէսզի ընդունելի ըլլայ Ղարաբաղցիներու ինքնորոշման իրաւունքը, աշխարհագրական կապ ունենալով Հայաստանի հետ. բայց յստակ է իրեն համար թէ «1988-ից մինչ այսօր Ղարաբաղը եղել է, կայ եւ մնալու է Հայաստանի մէկ մասը»։ Ռ. Քոչարեան անհրաժեշտ նկատած է որ երիտասարդութիւնը գործօն ձեւով ներգրաւուի քաղաքական կեանքին մէջ ու ապահովէ ուրոյն տեղը։

***

Նոյն օրը ԱԺՄ-ի թեկնածու Վազգէն Մանուկեան Սիւնիքի մարզէն սկսած է իր ընտրապայքարը։ Ինք ու ընտրական իր խումբէն Դ. Վարդանեան, Ա. Սադոյեան, Ա. Պաղտասարեան Մարտ 7-ին եւ 8-ին հանրահաւաքներ ունեցած են Մեղրիի, Կապանի, Գորիսի եւ Սիսիանի, ապա Արարատի եւ Արմաւիրի մարզերուն մէջ։

***

Համայնավար կուսակցութեան թեկնածու Ս. Բաղալեան Ազատութեան հրապարակի հանրահաւաքով սկսած է ընտրապայքարը. ելոյթ ունեցողները յայտարարելէ ետք թէ կառավարման մարմինները ամէն բան կ՚ընեն պառակտելու համար ժողովուրդին միասնութիւնն ու Համայնավար կուսակցութիւնը, ըսած են թէ Հայաստանի ոսկեդարը եղած է Ի. դարը, ապա ամէնէն ծաղկուն շրջանը՝ 1920 – 1991։ Վ. Մխիթարեան ըսած է թէ սահմանադրական խախտումներով թեկնածու արձանագրուած է Ռ. Քոչարեան որ փոխանակ համալսարանի խեղճուկ լսարանին մէջ «նորելուկ երիտասարդներուն խօսելու» պէտք է Ազատութեան հրապարակէն խօսք առնէ։ Ուրիշ կուսակցական մըն ալ յայտարարած է թէ Ս. Բաղալեանին իշխանութիւն պէտք չէ «նա այն վերցնելու է որ վերադարձնի ժողովրդին»։ Ըսուած է տակաւին թէ այս ընտրութիւնները աղքատներու եւ հարուստներու պայքար են եւ թէ բնակչութեան 85%-ը կազմող աղքատները պէտք է կարենան յաղթել 15% կազմող հարուստներուն։

***

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Մարտ 8-ին, հեռատեսիլէն ունեցած ընտրապայքարի իր ելոյթին ընթացքին Վազգէն Մանուկեան նշած է որ նոյն օրը Արարատի մէջ ԱԺՄ-ի կողմէ կազմակերպուած հանրահաւաքի ընթացքին յարձակման ենթարկուած են Արշակ Սադոյեան, Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովի անդամ Ֆիլարէտ Բերիկեան, Ազգ. Պետութիւն Կուսակցութեան նախագահ Սամուէլ Շահինեան։ Անոնցմէ վերջին երկուքը հիւանդանոց փոխադրուած են։ Վ. Մանուկեան միջադէպը որակելով միտումնաւոր, ըսած է թէ անընդհատ փորձ կը կատարուի զիրենք քաղաքականէն ուժի դաշտ մղելու։

***

Ր. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՊԱԳԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Րաֆֆի Յովհաննէսեան, Մարտ 6-ին, Լրագրողներու Տունին մէջ հանդիպում մը ունեցած է լրագրողներու հետ։ Ժամադրութիւնը ճշդուած առեն Րաֆֆի Յովհաննէսեան դեռ չէր նշանակուած Տեղեկատուութեան եւ Գրահրատարակչութեան վարչութեան պետ, այսուհանդերձ զրոյցի գլխաւոր նիւթը եղած է հայ մամուլի յետագայ վիճակը։ Ներածական խօսքերով, Ր. Յովհաննէսեան իր կարգ մը տեսակէտները յայտնած է վարչութեան աշխատանքներուն մասին, չեշտելով թէ տեղեկատուութիւնը Հայաստանի համար ռազմավարական նշանակութեան ասպարէզ է։ Ըսած է նաեւ թէ այս պաշտօնին իր նշանակումը եղած է Արմէն Սարգսեանի վարչապետութեան առեն, բայց, միայն հիմա իրականացած է։

Ր. Յովհաննէսեանի համար հայ ժողովուրդը պէտք է տիրապետէ այսօրուան եւ յետագայ լրատուութեան համակարգի բոլոր պահանջներուն, ճշդելով թէ.– «Տեղեկատուութիւնը Հայաստանում միակ պարապ մնացած ոլորտն է», ինչ որ փոխելու համար հարկ է որ ներդրաւուին արհեստավարժ լրագրողներ։

Պատասխանելով շարք մը հարցումներու, Ր. Յովհաննէսեան նշած է որ հետեւողական կերպով պէտք է զարգանան Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւնները եւ առաջին առթիւ տեղեկատուութեան փոխանակումը. երկքաղաքացիութեան հարցի մասին ան յայտնած է որ որեւէ երկրի օրէնսդրութիւնը պէտք է արտայայտէ ժողովուրդի անցեալն ու ներկան։ Ինչ կը վերաբերի նախագահական ընտրութեան եւ Սահմանադրութեան, Ր. Յովհաննէսեան ըսած է որ անոնք որոնք կը կռթնին Սահմանադրութեան վրայ, պէտք է գիտակցին որ ան բաւական թաց տեղեր ունի եւ գրուած է 2001 թուականի համար։ Պէտք է փորձել զայն կիրարկել մինչեւ աւելի կատարեալ փաստաթուղթի մը ընդունումը։ Նախագահի մասին, Ր. Յովհաննէսեանի կարծիքն այնէ որ ան պէտք է անպայման Հայաստանէն ըլլայ։

***

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 7-ին հիմնուած է նոր կուսակցութիւն մը եւս՝ «Հայրենիք», նախագահութեամբ երեսփոխան Եղուարդ Եգորեանի։ Ան յայտնած է թէ իրենց կուսակցութեան 30%-ը կը բաղկանայ ՀՀՇ-ի նախկին անդամներէ, իսկ մնացածը նորեր են. հիմնադիր կազմը ունի աւելի քան 600 անդամներ։

Եդ. Եգորեան անդրադառնալով նորաստեղծ շարժումին հեռանկարներուն, նշած է թէ առաջին հերթին իրենց նպատակն է աջակցիլ նախագահական ընտրութիւններուն ազատ ու արդար կազմակերպման, ապա վեց ամսուան ժամանակաշրջանի մը մէջ կուսակցութիւնը պէտք է ձեւաւորէ իր կառոյցները, Ազգ. Ժողովի նոր ընտրութիւններու հեռանկարով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիներու օրը տօնուեցաւ քիչ մը ամէն կողմ, բայց ամէնէն բուռն միջադէպերը պատահած են Պոլիս ուր ապահովութեան ուժերը միջամտած են բիրտ կերպով եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան թէ ոստիկաններու եւ թէ ցուցարարներու մօտ։ Ըստ Պոլսոյ կառավարիչին՝ Գութլու Աքթաշի, ցոյցը «ապօրինի» էր։

Խնդրոյ առարկայ ցոյցը տեղի ունեցած էր Թաքսիմի հրապարակին վրայ ուր խմբուած էին մեծ մասամբ քրտական կազմակերպութիւններու անդամներ։ Ոստիկանական խիստ հսկողութիւնը, ապա արտասովոր ռումբերը պատճառ եղած են որ ցուցարարները քարերով, բիրերով սկսին կռուիլ ոստիկաններու դէմ. այդ ընթացքին բազմաթիւ ճաշարաններու, վաճառատուներու ալ ապակիները կոտ-

(Շար.ը Դ. էջ)

1915-Ը ՊՈԼՍՈՅ ԱՐԵՒՈՒՆ ՈՒ ԾՈՎՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Զբօսաշրջութեան, ճամբորդութիւններու եղանակը հասած է ու կազմակերպութիւններ, գործակալութիւններ այս շահութաբեր շուկայէն առաւելագոյն բաժին առնելու համար կը մրցին: Զուտ առեւտրական նպատակով կատարուած ծանուցումներու զուգահեռ՝ հմայելու եւ գրաւելու նպատակը այդ շուկան յաճախ կ'երկարէ նաեւ ոչ-մշակութային մտաւորական ոլորտներ: Ցուցահանդէսներ, հրատարակութիւններ, տուեալ երկրէն կարեւոր նեցուկով կը ջանան մշակութային տարածքն ալ աւելցնել զբօսաշրջութեան շուկային: Լուսանկարը գլխաւոր դերակատարն է այս գործունէութեան, քանի որ կարդալու տաղտուկը զեղչելով, կը տպաւորէ առաջին ակնարկով: Ու ճոխ պատկերազարդումով գեղեցիկ պարբերականներ կրպակներէ, ցուցափեղկերէ, արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս, հարաւ կը հրաւիրեն կարօտական զբօսաշրջիկը, խոստանալով միշտ աւելին. հանգիստը, պտոյտը, զբօսանքը, խոհանոցը ու անոնց հետ՝ արուեստ, պատմութիւն, բնութիւն, մշակոյթ:

Այս մրցակցութեան մէջ արդարօրէն կարեւոր տեղ կը փորձէ գրաւել Թուրքիան: Լայն չափով տէր է ամէն խոստում ու ակնկալութիւն արդարացնելու տուեալներուն: Եթէ քարոզչական, ծանուցումի ազդեցիկ բաղկացուցիչ նկատուած պատմութեան մարզը քանի մը «փուշ»եր կը ներկայացնէ իրեն համար, ատիկա ալ կը հարթուի յարմար գործակիցներով: Ասոնք, վերջին շրջանին հոս Ֆրանսայի մէջ, արուեստի, պատմութեան, զբօսաշրջութեան պարբերականներ կ'ըլլան որոնք էջեր, բաժիններ, երբեմն մինչեւ իսկ լման թիւեր կը նուիրեն Թուրքիոյ, ներկայացնելով արուեստի, պատմութեան անոր մեծ դրամագլուխը որ կը գումարուի բնական գեղեցկութեան ու զբօսաշրջութեան այլ գործօններուն:

Ինչ կը վերաբերի «փուշ»երը չէզոքացնելու արարքին, ատիկա ալ կ'ըլլայ առաւելապէս ի հաշիւ Հայոց անցեալին, արուեստին, պայքարին ու կրած տառապանքին. ատոնց բոլորն ալ կ'ամփոփուին ուրացումի, մոռացումի նոյն յայտարարին տակ, հաւանօրէն որպէս անկարեւոր մանրամասնութիւն:

Այս երեւոյթին ամէնէն թարմ օրինակներէն մէկը տուած է «Իւլիս» պարբերականը. ճամբորդական աշխարհին յատուկ թերթը 54-րդ թիւը նուիրած է Պոլսոյ: Պալեաններու ձեռակերտ Օրթագիւղի մզկիթը կողքի նկար ըրած այդ թիւը կ'ամփոփէ քաղաքին վերջին մէկուկէս դարը: Սուլթաններու փարթամ անցեալէն մինչեւ ներկայի արդիական ոստանը ներկայացնող էջերու մէջ ոչ իսկ փայլոյթ կը պատճառէ տեսնել «անկարեւոր մանրամասնութիւն» 1915-ի նշումը. քաղաքական, պատմական ու այլ պատճառներով մինչեւ այսօր այդ թուականին վիճակած ժխտումին, յայտնապէս, ասկէ նոք պիտի աւելնայ զբօսաշրջութեան շուկան ալ:

Պարբերաթերթին 7-րդ էջի ժամանակագրական սիւնակին մէջ այդ թուականին դէմ յարմար գտնուած է հետեւեալ նշումը. «ռուսական յարձակում՝ Հայերու զօրակցութեամբ»: Կը յաջորդէ 1915 _ 1918-ը որ շրջանն է «Հայերու դէմ թրքական հակայարձակումին, ճնշումներուն»: Շատ տարբեր չէ Պանք Օթօմանի գրաւումին վիճակած մեկնաբանութիւնն ալ. ան տեղ գտած է նախ «հայկական ըմբոստական շարժումներ»ու շարքին մէջ (էջ 14), քանի որ անդին նշուելով հանդերձ որպէս արարքը «խումբ մը հայ յեղափոխականներու որոնք կ'ուզէին բողոքել արեւելեան Անատոլուի ջարդերուն դէմ»:

Ինչ կը վերաբերի 1915-ին, հետաքրքրական է «Իւլիս»ի բացատրութեան զուգահեռը գտնել նոյն նպատակով պոլսական էջեր հրատարակած «Միւզէպ» ամսաթերթին Մարտի թիւին (80) մէջ. հոն ալ Ք. Ա. 1500-էն մինչեւ ներկան երկարող ժամանակագրութեան մէջ 1915-ը նշուած է որպէս տարին երբ «թրքական զօրքին ետին ծագած հայկական ըմբոստութիւնները փոխադարձութիւն ունեցան Պոլսոյ հայ մտաւորականութեան տեղահանութիւնը»:

Նման հրատարակութիւններ կրնային ու կրնան նախընտրել իրենց ժամանակագրութեան մէջ ուղղակի տեղ չտալ 1915-ի նման խանգարիչ նկատուած տարրերու. թէեւ դժուար է մտածել որ այդ թուականին ճշգրիտ բնորոշումը նոյնիսկ մէկ Ֆրանսացի մը ետ պիտի կեցնէր Պոլիս այցելելու մտադրութենէն: Ի վերջոյ, աւելի հաւկնալի կրնար երեւալ օսմանեան վերջին տասնամեակներէն այդ թուականը զեղչելու որոշում մը: Իսկ անոր եւրոպական մամուլին մէջ ալ այս չիլ ներկայացումը ապացոյց է որ թրքական տեսակէտը արձակ _ համարձակ հող կը շահի դէպի պատմականէն տարբեր մարզեր ալ:

Լաւագոյն ձեւով կազմակերպուած ու փայլուն շահու հեռանկարով ֆրանսական ու այլ մամուլներէ ալ խեղաթիւրումի մասնակիցներ ճարած գործունէութեան դէմ ի՞նչ ծանրութիւն կրնան ներկայացնել հայկական հակազդեցութիւններ: Մանաւանդ երբ անոնք կը մնան անհատական մակարդակի վրայ, դառնութեան, ընդվզումի արտայայտութիւններով սահմանափակուած:

Հարցում որուն պատասխանները կը ծառայեն միայն չեչտելու դառնութիւն ու ընդվզում, քիչ մը աւելի լայնցնելով ճամբան սա կամ նա պատճառով կատարուած բոլոր ուրացումներուն, խեղաթիւրումներուն. ի փառս մեր ինքնագոհ, ինքնարալ անզօրութեան:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

Հայկական ամէնէն հին գաղութներէն մէկն է Կիպրոսի գաղութը, եւ հայ - կիպրական յարաբերութիւններուն պատմութիւնը կը հասնի մինչեւ Դ. _ Ե. դարեր. այդ ժամանակ կղզիին մէջ ապրած ու գործած են անհատ հայ պաշտօնեաներ, զինուորականներ եւ առեւտրականներ: Յետագային, Զ. դարու վերջաւորութեան Բիւզանդիոնի Մորիկ կայսրը Աղձնիքէն եւ անոր յարակից շրջաններէն մեծ թիւով հայ ապստամբներ Կիպրոս աքսորեց:

Պատմական կարգ մը տուեալներու համաձայն, Յովհաննէս Օձնեցի Կաթողիկոսին ժամանակ (718 _ 728) Հայեր քաղաքական եւ առեւտրական պատճառներով գաղթած եւ անոնցմէ ոմանք Կիպրոս հաստատուած են:

Կիպրոսի մէջ Հայութեան թիւը բազմացաւ Ը. դարուն, եւ երբ կղզին կռուախնձոր դարձաւ Բիւզանդիոնի եւ արաբական խալիֆայութեան միջեւ, կարգ մը Հայեր կղզիի կառավարիչի պաշտօնին տիրացան. անոնցմէ էին Ալեքսիս զօրավար (868-էն 894), իսկ Վասիլ Հայկազնը 958-ին կղզին գրաւեց Արաբներէն եւ կառավարիչ եղաւ, որուն յաջորդեց Վահրամ հայ դուքսը 965-ին:

ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Կիպրոսի հայութիւնը, իբրեւ կազմակերպուած գաղութ, պատմութեան մէջ կը յիշուի ԺԲ. դարէն սկսեալ: Երբ Հայութեան թիւը ստուարացաւ, ժամանակի ընթացքին կառուցուեցան հայկական տասներկու եկեղեցիներ. Հայեր տիրացան նախապէս Ղպտիներուն պատկանող Ս. Մակարայ վանքին եւ անոր ընդարձակ կալուածներուն: Ստեղծուեցան առաջնորդական երկու թեմեր՝ Նիկոսիոյ եւ Ֆամակուսթայի մէջ:

Անգլիոյ Ռիչըրտ Ա. Թագաւորը խաչակրական արշաւանքներուն ժամանակ, 1191-ին, գրաւեց Լիմասոլը եւ յառաջացաւ դէպի կղզիին խորերը. այդ ժամանակ ալ Լիմասոլի Հայերը հեռացան քաղաքէն:

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԱՐՔԱՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԻՆ

Երուսաղէմի Պաղտին Թագաւորի աղջըկան Սիպիլի մահէն ետք Անգլիոյ Ռիչըրտ Ա. Թագաւորին հրամանով, 1192ին, Կիպրոսի Թագաւոր հռչակուեցաւ Սիպիլի ամուսինը՝ Կի (Գուիտոն) տը Լուսինեան, ծագումով Ֆրանսացի ազնուական մը. այսպէսով սկսաւ Կիպրոսի մէջ Լուսինեաններուն Թագաւորութիւնը:

Այս ժամանակ, Կիլիկիոյ մէջ Ռուբինեան իշխանութեան շրջանին, Ռուբինեանները եւ Կիպրոսի Լուսինեան արքայական տունը խնամիական յարաբերութիւններ հաստատեցին: Այսպէսով տնտեսական եւ քաղաքական սերտ կապեր հաստատուեցան Կիլիկիոյ եւ Կիպրոսի միջեւ, եւ կարեւոր թիւով Հայեր գացին Կիպրոս հաստատուեցան:

Կիպրոսի Հենրիկոս Թագաւորին զաւակը՝ գահաժառանգ Ամորի իշխանը 1293ին ամուսնացաւ Կիլիկիոյ Լեւոն Գ. Թագաւորին աղջկան՝ Զապէլի հետ: Ամորի Բ.ի սպանութենէն ետք, 1310-ին, Զապէլ իր հինգ զաւակներուն հետ Կիպրոսէն հեռացաւ եւ Կիլիկիա, Լեւոն Ե. Թագաւորին արքունիքը ապաստանեցաւ:

Այս ժամանակաշրջանին, 1335-ին, երբ Եգիպտացիք արշաւեցին Կիլիկիոյ վրայ, մեծ թիւով Հայեր Կիլիկիայէն Կիպրոս ապաստանեցան:

Լեւոն Ե. վախճանեցաւ 1342-ին, առանց ժառանգորդի, եւ Զապէլի կրտսեր զաւակը՝ Գուիտոն 1343-ին Կիլիկիոյ Թագաւոր օծուեցաւ Կոստանդին Գ. անունով:

Այնուհետեւ, Կիպրոսի Պետրոս Ա. Թագաւորը 1367-ին իրեն կցեց «Թագաւոր Հայոց» տիտղոսը: Ան տիրեց Կիլիկիոյ կարգ մը գաւառներուն եւ իր անունով դրամ տպել տուաւ «Պետրոս Թագաւոր Հայոց. շինեալ ի քաղաքն Սիս» արձանագրութեամբ:

Պետրոս Թագաւորին յաջորդները շարունակեցին եւ իւրացուցին «Թագաւոր Հայոց» տիտղոսը. անոնց պաշտօնական տիտղոսն էր՝ Թագաւոր Երուսաղէմի, Կիպրոսի եւ Հայաստանի:

Կիլիկիոյ Կոստանդին Գ. Թագաւորի մահէն ետք անոր եղբօր՝ Ճիւանի զաւակը՝ Լեւոն Զ. (*) 1374ին գահ բարձրացաւ. 1375-ին Եգիպտոսի սուլթանական զօրքերը գրաւեցին Սիսը, գերեվարեցին Լեւոն Զ. Թագաւորը եւ ջնջեցին Կիլիկիոյ Թագաւորութիւնը:

Նախապէս արդէն, 1332-էն սկսեալ, Կիպրոսի Լուսինեաններու արքունիքին մէջ կային «Հայաստանի Թագաւորութեան մարաջախտ» տիտղոսով բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, որոնք մեծ հեղինակութիւն ունէին: Այդ տիտղոսը շարունակուեցաւ նաեւ այնուհետեւ:

Հայերը այն աստիճան ազդեցիկ էին արքունիքին մէջ, որ Եանոս 1399-ին Ֆամակուսթայի Ս. Նիկողայոս Եկեղեցւոյ մէջ հայկական ծէսով Թագաւոր օծուեցաւ Տարսոնի Մատթէոս Արքեպիսկոպոսին ձեռամբ:

Կիլիկիոյ Լեւոն Թագաւորին գերեվարումէն ետք Կիլիկիոյ մէջ «Թագաւոր» տիտղոսը շարունակեց գործածել Կոստանդին իշխանը եւ «Կոստանդին Թագաւոր» բառերով մակագրուած դրամներ ալ տպել տուաւ: Անոր օրերուն, 1403-ին, երեսուն հազար Հայեր Կիլիկիայէն Կիպրոս ապաստանեցան: 1424-ին Եգիպտոսի սուլթանը արշաւեց Կիլիկիոյ վրայ եւ գրաւեց զայն՝ վերջ տալով Կոստանդինի 48 տարուան ինքնիշխան գոյավիճակին:

Այս պայմաններուն տակ Կոստանդին 1424 _ 1426 տարիներուն ստիպուած լքեց Կիլիկիան եւ իր ժողովուրդին հետ գաղթեց Կիպրոս: Անոր հետեւեցան մեծ թիւով կիլիկեցի Հայեր, որոնք Կիպրոս ապաստանեցան՝ փախչելով Կիլիկիոյ աննպաստ պայմաններէն:

Այս ժամանակաշրջանին կղզիին ամբողջ առեւտուրը հայ վաճառականներուն ձեռքն էր. անոնք ընդարձակ մթերանոցներ ունէին Լիմասոլի, Փափոսի եւ Ֆամակուսթայի մէջ:

Մօտաւորապէս նոյն այդ շրջանին հայաբնակ երեք գիւղեր հիմնուեցան Ֆամակուսթայի հիւսիսը եւ Ս. Մակարայ վանքին մօտերը. Նշանաւոր էր մանաւանդ Արմենոխոր գիւղը: Քաղաքներու մէջ ալ հայանուն փողոցներ ու թաղեր հիմնուեցան, որոնցմէ յիշենք Նիկոսիոյ Արմինիա թաղը. այս թաղը ներկայիս, թրքական գրաւումէն ետք, Գարաման Մահալլէսի կը կոչուի:

Եգիպտոսի մեմլուք սուլթանին զօրքերը մեծ ուժերով յարձակեցան Կիպրոսի վրայ, գերի բռնեցին Եանոս Թագաւորը, Գահիրէ տարին եւ ապա մեծ փրկագինի մը փոխարէն ազատ արձակեցին: Թագաւոր հռչակուեցաւ Եանոսի քանի մը ամսուան զաւակը՝ Յովհաննէս Բ. որ մահացաւ մէկ տարեկան հասակին, 1474-ին. այսպէսով վերջ գտաւ Կիպրոսի վրայ Լուսինեաններուն 282 տարուան Թագաւորութիւնը:

Մեմլուքներուն Կիպրոս ներխուժումէն ետք հազարաւոր Հայեր ջարդուեցան եւ մեծ մասամբ հեռացան Կիպրոսէն:

Յովհաննէս Բ.ի մահէն ետք անոր մայրը՝ Կատարինէ Քոռնարօ, որ ծագումով վենետիկցի էր, իբրեւ Թագուհի իշխեց կղզիին վրայ, բայց ճնշումներու ենթարկուելով՝ 1489-ին կղզին Վենետիկցիներուն յանձնեց:

ՎԵՆԵՏԻԿՑԻՆԵՐՈՒ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

Վենետիկցիք այսպէսով, Կատարինէ Քոռնարօ Թագուհիին շնորհիւ 1489-ին գրաւեցին Կիպրոսը եւ զայն Վենետիկի հանրապետութեան կցեցին:

Վենետիկցիներու տիրապետութիւնը խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն բերաւ կղզիին, զարգացան առեւտուրը, արհեստները եւ արեւմուտքին հետ կապերը: Այս պայմաններուն տակ մեծ թիւով Հայեր Կիպրոս հաստատուեցան եւ վերակենդանացուցին գաղութը: Հայերէնը Կիպրոսի պաշտօնական հինգ լեզուներէն մէկը դարձաւ յունարէնին, իտալերէնին, ալպաներէնին եւ քաղդերէնին կողքին:

Բարգաւաճման այս շրջանը, սակայն, երկար չտեւեց, որովհետեւ Թուրքեր ԺԶ. դարու կէսերուն արդէն իրենց գերիշխանութիւնը տարածած էին Միջերկրականի արեւելեան եւ հարաւային ափերուն եւ պալքաններու ծովեզերեայ երկիրներուն վրայ. անոնք հասած էին Վիեննայի դուռները եւ տեւական յարձակումներով սպառնալիքի տակ առած էին Իտալիոյ եւ Սպանիոյ ծովափնեայ շրջանները:

Այս պայմաններուն տակ Կիպրոս գրեթէ մեկուսացաւ արտաքին աշխարհէն, ծովային ճանապարհները անապահով դարձան, եւ Վենետիկի հետ կապը դժուարացաւ: Վենետիկցիներուն համար բաւական դժուար էր պաշտպանել կղզին. 1570-ին Կիպրոսի մէջ կային վենետիկցի հինգ հազար զինուորներ, որոնք ի վիճակի չէին դիմագրաւելու Թրքական ներխուժում մը:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Օսմանեան կայսրութիւնը, որ այդ ժամանակ իր զօրութեան գագաթնակէտին կը գտնուէր, 1570-ին 50 հազարնոց բանակով մը արշաւեց կղզիին վրայ, ցամաք ելաւ Լառնաքայի մէջ եւ երկու ամսուան պաշարումէ մը ետք գրաւեց Նիկոսիան: Յաջորդ տարին, երեք ամսուան պաշարումէ ետք, Թուրքեր գրաւեցին Ֆամակուսթան, որմէ ետք, 1571 Օգոստոս 3-ին կնքուած համաձայնութեամբ ամբողջ կղզին յանձնուեցաւ Թուրքերուն:

Թրքական իշխանութեան հաստատումէն ետք մեծապէս տկարացաւ հայ համայնքը, կորսնցուց իր անցեալի բարգաւաճ վիճակը եւ մեծ մասամբ անհետացաւ:

Սակայն Կիպրոսի հայութիւնը մեծ ծառայութիւններ մատուցանեց օսմանեան պետութեան, որուն իբրեւ վարձատրութիւն՝ պահպանուեցան հայ եկեղեցւոյ իրաւունքները եւ Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, որ աղի մթերանոցի վերածուած էր, տրուեցաւ հայ համայնքին:

Օսմանեան պետութեան հարկային դրութիւնը կեղեքումի աստիճանին հասած էր. ասոր վրայ եկան աւելնալու երկրաշարժները, երաշտը, մարախներու արշաւանքները եւ անոնց հետեւանքով յառաջացած սով ու հիւանդութիւնները, ծայր առաւ արտագաղթը, եւ ժամանակի ընթացքի կղզիի բնակչութեան թիւը նուազեցաւ մօտաւորապէս երկու - երրորդ համեմատութեամբ:

Այս պայմաններուն տակ մեծապէս նուազեցաւ հայութեան թիւը, եւ 1878-ին կղզիին մէջ մնացած էր ընդամէնը 150 Հայ:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ» (Մնացեալը յաջորդով)

(*) ԽՄԲ. «Յառաջ»ի. _ Լեւոն Զ.ի այս թուրիմացութիւնը կը շարունակուի: Մեր ընթերցողները կը յիշեն հաւանաբար որ Արմէն Մութաֆեան յօդուած մը ստորագրած է «Յառաջ»ի մէջ (1997, Մարտ 28) խորագրուած՝ «Լեւոն Զ. անունով դեռ Հայոց ոեւէ Թագաւոր չկայ...» ուր մանրամասնօրէն կը բացատրէր թէ ԺԲ. դարուն Ռուբինեան իշխանները իրարու կը յաջորդէին: Իրենցմէ երկուքը Լեւոն անունը կը կրէին, առաջինը՝ 1129-էն 1137 եւ թոռը 1187-ին: Այս երկու իշխանները կը կոչուին Լեւոն Ա. եւ Լեւոն Բ.: Այս վերջինը 1198-ին դարձաւ Կիլիկեան Հայաստանի առաջին թագաւորը եւ Լեւոն Բ. իշխանէն վերածուեցաւ Լեւոն Ա. թագաւորի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Գրականութեան գիրքեր ու դասագիրքեր գաւառական գրականութեան հիմնադիրներէն կը ներկայացնեն Յովհաննէս Յարութիւնեան — Թլկատինցին, գ. Սրուանձտեանցի հետ։ Անպայման կը յիշեն անոր կրթա — դաստիարակչական կարեւոր վաստակն ալ, որպէս Խարբերդի իր վարժարանին տնօրէն եւ ուսուցիչ։ Տեղ կը տրուի նաեւ թատերական գործերուն, գրեթէ որպէս քովընտի արտադրութիւն։ Տարածուած է կարծիքն ալ թէ Խարբերդի բարբառով գրուած ըլլալուն պարագան պատճառ եղած է անոնց անկիւն մը մնալուն։

Արփի Յովհաննիսեանի ղեկավարութեան տակ «Համազգային»ի Դիմակը եւ Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան խումբը Թատերական ընթերցումներու հինգերորդ շարքով գործնական հերքում մը բերին այս համոզումին։ Փետրուար 15-ին անոնք ներկայացուցին «Ի՞նչպէս կը նպաստեն»ը եւ «Կտակը», իսկ Մարտ 1-ին ալ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի սրահին մէջ «Դէպի արտասահման»ը եւ «Կուլիկն ու վարժապետ»ը։ Բոլորն ալ մօտ դար մը հեռաւորութենէ կը ցոլացնեն դարասկիզբի Խարբերդի իրականութիւնը։ Այս առումով յատկապէս ուշագրաւ էին վերջին երկու խաղերը որոնք նիւթ ունէին գաղթը դէպի արտասահման։ Առաջինը գունաւոր տիպարներով, անոնց երգիծական երանգներով համեմուած երկխօսութիւններով, իսկ երկրորդը «աչքէ հեռու, սրտէ հեռու»ի սրտաճմլիկ թեմայով երկու հատուած ներկայացուցին մեկնումներու վայր այդ գաւառէն։ Մասնաւորաբար առաջին խաղին մէջ Թլկատինցի կը յայտնուէր իրապաշտ ու տրամախօսութեան վարպետ հեղինակի յատկանիշով։ Արդէն այս մասին հետաքրքրական էր կարդալ օրուան յայտագրին մէջ առնուած վկայութիւնները Յ. Օշականի որ կը գրէ. «ան որ կ'աւարտէ Թլկատինցիի գործին ընթերցումը, կ'ազդուի յաջողանքի ամուր զգացումով մը մարդու մը համար որ ոչինչէն ստեղծած է արեւմտահայ գրականութեան իրապէս թատերական տիպարը...»։

Թատերական ընթերցումներու այս ձեռնարկով ստեղծուած է արդէն կարող խումբ մը որուն խաղարկութեան մէջ հազիւ զգալի է այլեւս ընթերցումի գործօնը։ Մեծ աշխատանք պիտի չպահանջէ հաւանօրէն այս հանդրուանէն անցքը խաղական, լման բեմադրութեան մը. ինչպէս բեմադրիչին, նոյնպէս ալ դերակատարներուն համար։ Եթէ անշուշտ բեմի, բեմադրութեան այլ պայմանները ճարել կարելի ըլլայ։

«Դէպի արտասահման»ը բաւական բազմամարդ խաղ է. Հ. Էքմէքճեանի, Թ. Գումթիկեանի, Ա. Շինկիթեանի, Ա. Այնթապլեանի, Ժ. Զոլաքեանի, Յ. Խաչատուրեանի, Է. Զորպաճեանի խումբին հետ դերեր ստանձնած էին Անէթ Դիլանջեան, Նայիրի Յովսէփեան, Նոյեմի Իւսէֆ. իսկ դպրոցական երգչախումբը կազմողներն էին Բեկլար եւ Վահրիճ Գարմէնճեան, Գեղամ եւ Սեւան Մինասեան, Վահան Քերովբեան, Սեւակ Թորոսեան։ Բեմական գործողութիւնները կը կարդար Հերգա Գէորգեան։

Ինչպէս ամէն անգամուն, հարցումներու եւ յաւելեալ տեղեկատուութեան բաժին մը հետեւեցաւ ներկայացումին. ձեռնարկին ղեկավար Ա. Յովհաննիսեան ծանրացաւ Թլկատինցիի թատերական վաստակին վրայ, շեշտելով յաճախ անտեսուած արժէքը, տեղը անոր։ Հետաքրքրական յայտնութիւն մը եղաւ այս բաժինին մէջ, ծագումով խարբերդցիի մը ներկայութիւնը դիտողներու շարքին։ «Տասը տարի Խարբերդ, 7 տարի Պոլիս, տասը տարի Գերմանիա, 22 տարիէ ի վեր ալ Ֆրանսա ապրած» այդ պարոնը իր անձին օրինակով փոքրիկ խտացում մը հանդիսացաւ մեր ժամանակակից պատմութեան. յատկապէս երբ հարց կուտար թէ ի՞նչպէս պէտք է այս բոլորը փոխանցել յաջորդ սերունդներու եւ բացատրել անոնց թէ «մենք առաջ Հայ էինք»...։

Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՕԺԱՆԴԱԿԵԼ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Լիոնի Տիկնանց Հայ Միութիւնը, իր հիմնադրութենէն ի վեր, ըլլայ Տիկին Պասմաճեանի նախագահութեան տակ, աւելի քան քսան տարիներ եւ ներկայիս՝ Տիկին Ջօպանեանի ղեկավարութեամբ, չէ դադրած երբեք սատարելէ հայապահպանման գործին, օժանդակելով, նիւթապէս մանաւանդ, ազգային վարժարանին հիմնադրութեան եւ մատակարարութեան։ Իր նուէրները կարեւոր գումարներ եղած են յաճախ։

Այս անգամ ալ նոր յատկացում մը կատարեց, նուիրելով Ազգային Միութեան տարեկան իր պարահանդէսին ամբողջ հասոյթը՝ Մարգարեան — Փափազեան վարժարանին կենսական կարիքներուն համար։

Այս առթիւ, Ուրբաթ, Փետրուար 27ին հիւրասիրական երեկոյթ մը կազմակերպուած էր Եկեղեցւոյ կից, Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ։ Ներկայ էին, Տիկնանցի կողքին, Կապոյտ Խաչի եւ ընդհանրապէս համայնքին բոլոր կազմակերպութիւններուն վարիչները եւ նաեւ՝ շարք մը հայրենակիցներ՝ որոնք կը մնան հաւատարիմ իրենց ծագումին։ Ներկայ էր բարերարուհի Տիկին Մարգարեան եւ նաեւ՝ դպրոցին անձնակազմը։

Խօսք առին ներկաներէն ոմանք յաջորդաբար, ըլլայ ներբողելու համար Տիկնանց Միութեան գործունէութիւնը, ըլլայ շեշտը դնելու հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան վրայ մեր երախաներուն համար։

Շարքը բացաւ Ռոպէր Տօնիկեան, նախագահ Ազգային Միութեան։ Խօսեցաւ, ֆրանսերէն, Տիկին Պետրոսեան, Տիկնանցի վաղեմի վարչականներէն մէկը. նմանապէս, միեւնոյն միութենէն, Տիկին Միքայէլեան, միշտ պատրաստ ոգեւորելու այսպիսի հաւաքոյթներ։

Նորվան Եպիսկ. բացակայ էր կրիփի պատճառաւ։ Իսահակ Քհնյ. Հեքիմեան վկայեց Եպիսկոպոսին համակրանքը Տիկնանց Միութեան հանդէպ։

Ի վերջոյ, Տիկին Ջօպանեան, իր Միութեան կողմէ, յանձնեց Պ. Տօնիկեանի չէք մը՝ հարուստ քանի մը զէրոներով, աւելցնելով այսպէս Տիկնանցին բերած օժանդակութիւնը Մարգարեան — Փափազեան վարժարանին, օժանդակութիւն մը՝ որ կը հասնի արդէն կարեւոր գումարի մը։

Այս երեկոյթը առիթ մը եղաւ նաեւ, այս տողերը ստորագրողին, զգալու, քաղաքէն իր մօտալուտ մեկնումին առթիւ, թէ Լիոնի մէջ կը ձգէ անկեղծ բարեկամուհիներու եւ բարեկամներու ստուար թիւ մը։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖՐԷԶՆՕՅԻ ՄԷՋ (Գալիֆորնիա) Փետրուար 28-ին իր մահկանացուն կնքած է ազգային բարերար՝ Սարգիս Պօղոսեան։ Ծնած էր 1905-ին, Խարբերդի Հիւսէյնիկ գիւղը։ Եղեռնին որբացած, որդեգրուած է թուրք ընտանիքի մը կողմէ, բայց խոյս տալով ապաստան գտած է Մալաթիոյ ամերիկեան որբանոցը։ 1923-ին, որբերու խումբի մը հետ անցած է Յունաստան։ 1927-ին մտած է Դաշնակցութեան շարքերը։ Ֆրանսա հաստատուած, մեծապէս ազդուած է Աւետիս Ահարոնեանէն եւ Շաւարշ Միսաքեանէն։ Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին կորսնցուցած է իր կինը եւ յաջորդաբար երկու զաւակները։ 1955-ին անցած է Ֆրէզնօ։ Վերջին տարիներուն լայն օժանդակութիւն բերած է տեղւոյն հայկական հաստատութեանց։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի Լեւոն Շանթ Կեդրոնին մէջ, սեղմ շրջանակի մը ներկայութեան, Փետրուար 13-ին տեղի ունեցած է «Մարկօ Պալըգեան» երաժշտական մրցանակի արժանացած դաշնակահարուհիներու (Լիբանանէն եւ Սուրիայէն) նիւթական պարգեւատրութեան յանձնումը ձեռամբ մեծի Խաչիկ Պալըգեանի։ Այս առթիւ, Խաչիկ Պալըգեան հարիւր հազար տոլարի յատկացում մը կատարած է հիմը դնելու համար Մարկօ Պալըգեան երաժշտական ֆոնտին եւ Համազգայինի Բարսեղ Կանաչեան երաժշտանոցի տնօրէնութեան եւ խնամակալութեան յանձնած է երկու տարին անգամ մը այս մրցումին կազմակերպութիւնը։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր — Մելքոնեան» սրահին մէջ, Փետրուար 16-ին եւ 18-ին տեղի ունեցած են զոյգ հանդիսութիւններ Վարդանանցի նուիրուած, նախաձեռնութեամբ Լիբանանի Հայոց Ազգ. Ուսումնական խորհուրդի եւ նախագահութեամբ թեմին առաջնորդ՝ Գեղամ Ծ. Վրդ. Խաչերեանի։ Փետր. 16-ին համախմբուած են ազգային վարժարաններու նախակրթարանի աշակերտութիւնը, տնօրէններն ու ուսուցիչները։ Գեղարուեստական բաժինը ապահոված են միմիայն աշակերտները։ Հանդիսավարը, Ս. Խանամիրեան վարժարանէն, Շանթ Խտըրլարեան ամփոփ կերպով ներկայացուցած է Վարդանանց հերոսամարտի դրդապատճառները։ Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը։ Երկրորդ ձեռնարկը տեղի ունեցած է Փետրուար 18-ին, այս անգամ համախմբուած է ազգային երկրորդական եւ միջնակարգ վարժարաններու աշակերտութիւնը։ Ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէճէն Րաֆֆի Պասմաճեան նշած է Փետրուար ամսուան զուգադիպող հայ ազատագրական պայքարը յատկանշող երեք տօներն ու անոնց կարեւորութիւնը. — Վարդանանք, Փետրուարեան ապստամբութիւն եւ Արցախ։ Աշակերտութիւնը գործադրած է գեղարուեստական յայտագիր մը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

— Լաւ ուրեմն, ասիկա ես միայն կրնամ ընել...

— Դո՞ւն, գոչեց Թորգոմ, այդ ծառայութիւնը կ'ուզես մատուցանել ինծի։

— Ինչո՞ւ չէ, ըսի քեզի որ քեզ կը սիրեմ... ասկէ զատ ընելիքս ծառայութիւն չէ, այլ գործ մը։

— Ի՞նչ գործ, հարցուց ուսուցիչը զարմացած։

— Քեզի 100 ստորագրութիւն պէտք է, այնպէս չէ՞։

— Այո՛, քիչ մը պակաս, քիչ մը աւելի նշանակութիւն չունի։

— Ես քեզի պիտի բերեմ այդ ստորագրութիւնները։

— Շնորհակա՛լ եմ...

— Շնորհակալութեան բան մը չկայ, գործ մըն է կ'ընենք կոր... միայն թէ, բաց խօսիմ, ի՞նչ պիտի տաս ինծի այդ 100 ստորագրութիւններու փոխարէն։

— Այսինքն իբրեւ փոխարինութիւն դրա՞մ կը պահանջէք, կմկմաց ուսուցիչը։

— Բնականաբար, պատասխանեց Մեռոնսըղ Ճանիկ, ես բանս գործս պիտի ձգեմ օրերով այս հանրագրութեան ետեւէն պիտի իյնամ... ասիկա կէս ժամէն ընելիք բան մը չէ... սրճարանէ սրճարան, տունէ տուն պտըտելու, մարդ տեսնելու, բերան յոգնեցնելու, համոզելու, մէկուն անոյշ, մէկուն կծու խօսելու է... վերջապէս ծանր գործ մըն է...։

— Իրաւունք ունիս, բայց դժբախտաբար ես դրամ չունիմ։

— Այդ տարբեր բան, այն ատեն խօսքը գոցենք, իբր թէ իրարու բան մը չըսինք, եւ Ճանիկ ոտքի ելլելու շարժում մը ըրաւ։ Ասիկա ուսուցիչին գործին չեկաւ։ Հազիւ իրեն պէտք եղած մարդը գտած էր, եւ ահա, անիկա խոյս տալու կը պատրաստուէր։

— Նստէ՛, եղբա՛յր, ըսաւ, քիչ մըն ալ խօսինք։

— Աւելորդ խօսքէն օգուտ մը չկայ, պատասխանեց միւսը, ժամավաճառութիւն է...

— Թերեւս համաձայնութեան մը կրնանք գալ։

— Առանց դրամի համաձայնութիւն կարելի չէ, այս գործը խաթեր համար ըլլալիք բան չէ... խաթեր համար եթէ կ'ուզես իմ ստորագրութիւնս դնեմ հանրագրութեան ներքեւ։

— Ըսէ՛ տեսնենք, ի՞նչ կը պահանջես կոր...

— Ասիկա գործին տեւողութենէն կախում ունի։

— Ի՞նչպէս, հարցուց ուսուցիչը։

— Բացէ ի բաց խօսի՞մ, օրական երեք մէճիտիյէ կ'առնեմ, եթէ վեց օրէն լմըննայ 300 ղրուշ կուտաս։ Եթէ տասը օրէն լմըննայ, 600 ղրուշ։

— Շատ չէ՞, Ճանիկ աղա։

— Իմ օրականս այս է, ատկէ պակաս գնով չեմ կրնար աշխատիլ... աս ալ քեզի համար։ Եթէ ուրիշ մէկը ըլլար, կրկինը կը պահանջէի։

— Բայց ես այդչափ դրամ չունիմ քովս։

— Այն ատեն պարապ տեղը կը խօսինք կոր։

— Թերեւս կարենամ տեղէ մը ճարել։

— Այդ քու գիտնալիք բանդ է։

— Դրամը ստորագրութիւնները հաւաքելէդ ետքը պիտի վճարեմ անշուշտ։

— Իբրեւ կանխավճար 300 ղրուշ պիտի տաս։

Ուսուցիչը պահ մը մտածեց։ Իրաւ իր քովը կար քանի մը հարիւր ղրուշ, բայց եթէ այդ գումարը Ճանիկի ձեռքը տար, ինք բոլորովին բացը պիտի մնար։

— Պօղոս էֆէնտիին պէտք է դիմել, մտածեց, հարկաւ կը վճարէ, մանաւանդ որ ուզած գումարը բան մը չէ...։

Յետոյ, բարձր ձայնով ըսաւ.

— Վաղը քեզի վերջնական պատասխան մը կուտամ։

— Թող վաղը ըլլայ, պատասխանեց Ճանիկ։ Օր մը առաջ, օր մը ետքը, կարեւորութիւն չունի։

— Վաղը կը յուսամ պէտք եղած գումարը վճարել, այսինքն 300 ղրուշը։

— 600, չեշտեց միւսը։

— Մնացածը յետոյ պիտի վճարենք, գիտել տուաւ Թորգոմ։

— Այո՛, բայց քովդ պատրաստ գտնուելու է... ասկէ զատ բացառիկ ծախքերու համար ալ օրական մէճիտիէ մը պիտի տաս։

— Ի՞նչ բացառիկ ծախք, գոչեց ուսուցիչը։

— Եղբա՛յր, ստորագրութիւն հաւաքելը դիւրի՞ն բան կը կարծես կոր, ահա, դուն քանի օր է կ'աշխատիս կոր, հազիւ մէկ ստորագրութիւն մը կրցար դնել տալ, ան ալ ո՞վ է պալըքճի Համբիկ, չըլլար նէ աւելի աղէկ։ Պէտք է հոս ու հոն երթալ սրճարանները պտըտիլ, խօսիլ, համոզել, մէկուն սուրճ մը հրամցնել, միւսին նարկիլէ մը խմցնել, ուրիշներուն օղի բերել տալ, ձեռքիդ մէկը միշտ գրպանդ պէտք է ըլլայ, ես օրական մէճիտիյէ մը ըսի թէեւ, բայց այդ ալ քիչ է... ի՛նչ որ է, վստահ եմ որ ես գրպանէս վրայ պիտի տամ, բայց կարեւորութիւն չունի, բաւ է որ սա գործդ յաջողցնենք, քեզ պաշտօնիդ մէջ հաստատենք, թաղականներուն քիթը ճզմենք...։ Միայն թէ կրկին կ'ըսեմ, իբրեւ բացառիկ ծախք օրական մէճիտիյէ մը կ'առնեմ, գործիդ կուգայ նէ... ես բռնի գործ չեմ տեսնար։

— Այդ բացառիկ ծա՞խքն ալ կանխիկ պիտի վճարուի, հարցուց ուսուցիչը։

— Կարճ խօսք մը ըսե՞մ, պատասխանեց Մեռոնսըղ Ճանիկ, կանխիկ 400 ղրուշ կուտաս, գործի կը սկսինք։

— Լա՛ւ, վաղը իրիկուն ես կուգամ քեզ կը տեսնեմ։

— Բայց առանց դրամի մի՛ գար, որովհետեւ օգուտ չունի։

— Դրամը պիտի բերեմ, միայն դուն ալ խոստացիր որ գործը պիտի յաջողցնես։

(Շար. 120)

(Շար· Ա· էջէն)

բած են ու վիրաւորներէն դատ կարեւոր նիւթական վնաս ալ արձանագրուած :

***

Ֆրանսայի մէջ ալ, Լ· Ժոսփէն 350 կիներ հրաւիրած է Մաթինեօն, աջէն թէ ձախէն եւ զանազան մարզերէ : Այս առթիւ յայտարարած է թէ կողմնակից է Սահմանադրութեան վերաքննութեան վերահաստատելու համար որոշ հաւասարութիւններ, գիտակցելով հանդերձ դըժուարութեանց : Այս առթիւ, Ժոսփէն նաեւ շրջաբերականով մը որ լոյս տեսաւ Պաշտօնաթերթին մէջ, Մարտ 8-ին իսկ, կը հրաւիրէ նախարարութիւնները որ իգական յօդ գործածուի, այլ խօսքով նախարարուհի Ֆրանսերէն լեզուի մէջ փոփոխութիւն կը մտնէ անտեսելով Ակադեմիայի ընդդիմութիւնը : Այլեւս պէտք է ըսուի լա մինիսթր, լա կառս տէ սօ եւայլն, եւայլն : Ծանօթ է որ այս մասին վէճ մը ծագած էր Սէկոլէն Ռուայալի եւ Մ· Տրիւոնի միջեւ, այս անգամ ալ Ժան Տիւթուոն է որ «ողբալի» կ'որակէ Ժոսփէնի որոշումը, ողբալով որ այլեւս ոչ ոքի հոգն է ֆրանսերէնի քերականութիւնը :

Այլ երկիրներու մէջ ալ մեծարուած է կինը : Եւլցին իր ուրախութիւնը յայտնած է որ շատ կիներ կան իր ընտանիքին մէջ, Սպանիոյ մէջ ցոյց մը տեղի ունեցած է բողոքելով ամուսնական բռնութեան դէմ : Փարիզի ցոյցին մասնակցողներու թիւը փոքր էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱՅԻ հարցը բաւական մեծ տարողութիւն ստացաւ չարաթավերջին, երբ «Մոնտ»ը (Մարտ 8 / 9) հաղորդեց որ Սահմանադրական Խորհուրդի նախագահը դատաւորին մօտ կանչուած է Մարտ 18-ին, բացատրութիւններ տալու համար այն 59 միլիոն ֆրանքի գումարին մասին զոր իր բարեկամուհին ստացած է Էլֆէն եւ որմէ իրեն ալ բաժին ելած կ'ըլլայ Թայվանի ծախուելիք մարտանաւերու արտօնութեան համար : Մեղադրանքը այնպիսի ուժ մը կը ներկայացնէ այլեւս որ դատական հարցաքննութեան շրջանի պարտադիր գաղտնապահութիւնը չի յարգուիր, ոչ ալ էնթակային անմեղութեան հաւանականութեան սկզբունքը ցորչափ դատ չէ տեսնուած : Ռ· Տիւմա տեսնուեցաւ նախագահ Շիրաքի հետ, Մարտ 9-ին ալ հարցազրոյցով «Ֆիկարօ»ի մէջ, կը պատասխանէ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններուն : Վճռած է պայքարիլ, կը պնդէ որ մէկ սանթիմ չէ ստացած որեւէ ձեւով այդ մարտանաւերուն կապակցութեամբ, կ'ընդունի որ Տիկին Գրիսթին Տըվիէ - Ժոնքուր դիմած է իրեն ողջէնցի կարծիքը փոխէ այդ վաճառքին համար, բայց անդիտացած է որ դրամ ստացած է, կ'ընդունի նաեւ որ մարտանաւերու պայմանագրին վրայ շուրջ 500 միլիոն տոլարի միջնորդչէք մը վճարուած է 1991-ի վերջ Ելմտական նախարարութեան եւ Նախագահութեան արտօնութեամբ եւ թէ օգտուողներու անունները նշուած են : Ինք բացարձակապէս կը մերժէ նախագահի իր պաշտօնէն հրաժարելու միտքը, բայց իր կուսակցութեան մէջ իսկ, միտքերը պղտոր են : Ռ· Տիւմա, այս ամբողջին մէջ կը տեսնէ քաղաքական դաւ մը որ կը միտի վարկաբեկել «Միթերանի ժառանգութիւնը» : Ծանօթ է որ ամէնէն մտերիմներէն էր ողբացեալ նախագահին :

ՔՈՍՈՎՈՅԻ ՄԷՋ, Սերպիոյ այն գաւառը ուրու բնակչութեան 90%-ը Ալպանացի է, բուռն դէպքեր պատահած են, սերպ ոստիկանութիւնը շատ խիստ կերպով կը միջամտէ եւ մէկ շաբթուան մէջ աւելի քան 100 մեռեալ կար : Սերպ Ներքին նախարարութեան համար «20 ահաբեկիչներ» սպաննուած են եւ բոլոր իրեն գործողութիւնները կը տարուին ապստամբներու եւ ահաբեկիչներու դէմ եւ ոչ թէ բնակչութեան : Բնակիչները, սակայն, խուճապի մէջ են եւ Մոնթենեկրօ կը փախին : Միլոսեւիչ ականջ չի տար Արեւմուտքի ազդարարութեանց, թէեւ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը որ Պելկրատ է եւ նամակ մը յանձնած է Ս· Տէմիրէլէն, յայտարարած է որ Միլոսեւիչ տրամադիր է լսելու Անգարայի «որոշ թելադրանքները» : Զեկոյցով մը սակայն, կը ճշդուի որ եուկոսլաւ նախագահը դէմ է արտաքին որեւէ միջամտութեան : Արեւմտեան կողմը, ինչպէս միշտ, տարակարծութիւններ կան ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին : Ամերիկա երկդիմի դիրքի վրայ է, Տիկին Օլպրայթ պատժամիջոցներու մասին կը խօսի, բայց նախապէս Ռուսիոյ թելադրանքը աչք կը գոցէր նախքան սպառնալը : Գալով Ռուսե-

---

Տիկին Մելինէ Ժամկոչեան,
Տիկին Անահիտ Մարտիրոսեան, զաւակներն ու թոռները,
Տիկին Սօնա Կիւմիւշկէրտանեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան, զաւակներն ու թոռնիկը
եւ համայն ընտանիքը
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ քրոջ, մօր, մեծ - մօր, նանիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԿԷՎՐԷԿԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 6-ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մարտ 11-ին, ժամը 15-ին Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

ուրկէ հանգուցեալին մարմինը կը փոխադրուի Լա - Կառէն Գոլոմպի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ :

Փափաքողները կրնան փոխան ծաղկի նուէրներ ընել Ֆրանսայի հայկական վարժարաններուն :

Ցաւակցութիւնները տոմարի ստորագրութեամբ :

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեանի եւ հանգուցեալին ընտանեկան պարագաներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալիս Պարթեւեանի թարմ յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան 500 Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

րուն, շատ աւելի զգոյշ են եւ միջ-ազգային հարցերէ կը խուսափին, երբ դեռ Չէչէնիոյ հարցը չեն լուծած : Յետոյ կայ հիմնական հարց մը որ է Եուկոսլաւիոյ հողային ամբողջականութեան հարցը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԻՋԵՒ շատ բուռն վէճեր ծագած են, գերմանական կառավարութիւնը վրդոված ըլլալով Մ· Եըլմազի արտայայտութիւններէն : Այս վերջինը ամբաստանած էր Պոնի կառավարութիւնը որ կ'ուզէ պաշտպանել իր «կենսական տարածութիւնը» կողմնակից ըլլալով կեդրոնական եւ արեւելեան երկիրներու մուտքին Եւրոպական Միութեան մէջ եւ մերժելով Թուրքիան : Արտաքին նախարարութեան բանբերը ըսած է որ «աններելի անուանարկութիւն» մըն է եւ նախատինք մը, աննախընթաց որակելով Եըլմազի քննադատութիւնները որոնք ուղղակի կ'ակնարկէին Հիթլէրի եւ 3-րդ Ռայխի եւրոպական քաղաքականութեան : «Ֆայնանշիըլ Թայմզ»ի մէջ լոյս տեսած հարցազրոյցով մը Եըլմազ Գերմանիան գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատէր Թուրքիոյ դէմ կիրարկուած խտրականութեան :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ ջարդերը անխնայ կը շարունակուին եւ շաբաթավերջին 32 հոգի սպաննուած է, որոնց մէջ չորս կոյր կիներ : Մարտ 7-ին, Ալժէի մէջ յարձակում գործուած էր ձեռնառումբով հանրակառքի մը վրայ եւ 12 հոգի վիրաւորուած էին :

ԿԻՊՐՈՍԻ դեսպանատան մամուլի կցորդը նամակով մը «Ֆիկարօ»ի (Մարտ 9) կարգ մը ճշդումներ կ'ընէ Թուրքիոյ դեսպանին նամակին առընչութեամբ («Յառաջ», Մարտ 3), շեշտելով թէ ոչ մէկ համաձայնագիր կ'արտօնէր Թուրքիոյ որ միջամտէ եւ գրաւէ Կիպրոսի 37%-ը : Բանբերը կ'աւելցնէ որ այդ անընդունելի գրաւումը կը շարունակուի, նաեւ թալանը, կողոպուտը եւ կը յիշէ վերջին դէպքը՝ Այտընի ձերբակալութիւնը Մինիխ եւ որու բնակարանը գտնուած էին 48 սրբապատկերներ գողցուած կրօնական գանձերով, 48 միլիոն տոլար արժողութեամբ :

«ԱՌԱՆՑ ԹՈՒՂԹԻ» մկրտուած, այսինքն ապօրինի կերպով Ֆրանսա գտնուող Ափրիկեցիներ գրաւած են, Մարտ 7-ին, Էվրիի Մայր տաճարը, ուր տեղաւորուած են բաւական ժամանակի համար պահանջելով իրենց կացութեան օրինականացումը : Ֆրանսական օրէնքով, այն եկեղեցիները որոնք կառուցուած են 1905-էն առաջ կը պատկանին Եկեղեցւոյ, ինչ որ պարագան չէր Սէն - Պերնար Եկեղեցւոյ,

---

C. D. C. A.

COMMUNIQUE

Le présent communiqué complète les informations données lors de notre premier communiqué.

A quelques semaines de l'ouverture du Colloque International sur **«l'Actualité du Génocide des Arméniens»**, qui aura lieu les 16, 17 et 18 avril prochains dans l'Amphithéâtre Richelieu de Paris-Sorbonne, le CDCA tient à porter à la connaissance du public les informations suivantes.

Le programme des interventions a été définitivement arrêté. Parmi les quelque 30 experts appelés à s'exprimer dans le cadre du Colloque, plus de 50% sont d'origine non-arménienne, venant des pays suivants: Allemagne, Arménie, Etats-Unis d'Amérique, France, Grande-Bretagne, Israël, Italie, Suisse, Turquie. Les intervenants s'exprimeront en français, langue officielle du Colloque, ou en anglais, avec traduction simultanée. Le Colloque s'achèvera par une table-ronde finale de synthèse.

Les personnes désireuses d'assister au Colloque sont invitées à se faire connaître, sans délai, auprès du Secrétariat Général du CDCA, qui leur adressera, si elles le souhaitent, le programme détaillé ainsi qu'un bulletin de réservation des séances de leur choix.

Compte tenu de la capacité d'accueil de l'Amphithéâtre, priorité sera donnée aux enseignants, aux chercheurs et aux étudiants, les places disponibles restantes étant attribuées selon les dates d'inscription.

Enfin, il est à noter que les «Actes du Colloque» seront publiés ultérieurement.

COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE

Paris, le 25 Février

Comité de Défense
de la Cause Arménienne —
Secrétariat Général :
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél.: 01 44 83 07 02 - Fax: 01 42 46 81 59

չինուած 1905-էն առաջ եւ որ կը գտնուէր Պետութեան պատասխանատուութեան տակ եւ այդ պատճառաւ ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ պարպեց երկու տարի առաջ, երբ նոյն դէպքը պատահած էր :

ՓԱՐԻԶԻ եւ գաւառի մէջ, Մարտ 7-ին, գործազուրկները եւ արտալածները (էֆսֆլիւ) ցոյց մը ըրին յաւելումներ պահանջելով իրենց ստացած նպաստներուն վրայ : Ընդհանուր ձեւով մեծ բազմութիւն չէ եղած :

ՖՈՒԹՊՈԼ
Բ· ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ· դասակարգի մրցումներու շարքին Վալանսի Հայ Մարզականը 3 - 1 յաղթեց Լիլի իր դաշտին վրայ : Այժմ դասաւորման մէջ 6-րդ դիրքը կը գրաւէ 46 կէտով : Գլուխն է Լօրիան 65 կէտով եւ վերջին տեղը կը պահէ Լուհանս - Գիւիզօ 33 կէտով :

***

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԽՈՒՄԲԵՐ

Մարտ 8-ին Հ·Մ·Ը·Մ·-Ֆրանս 4 - 3 յաղթեց Կըընէյի· կը պահպանէ դասաւորման 4-րդ տեղը : Պահեստիներն ալ 2 - 0 պարտութեան մատնեցին իրենց հակառակորդները· դասաւորման 5-րդ աստիճանը կը գրաւեն :

Նոյն օրը Հ·Մ·Մ· Վիլընէօվ Սէն Ժորժին յաղթեց 3 - 1 արդիւնքով, այս վերջինոյն դաշտին վրայ : Մրցաշրջանի աւարտին հինգ շաբաթ մնացած, հայկական խումբը կը գրաւէ առաջատարի դիրքը :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ· Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ընկերուհիներուն յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 15, Իսիի Ս· Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
6, avenue Bourgain, Issy-les-Moulineaux

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով :

Չորեքշաբթի, Մարտ 11-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18-ին,

Միջինք առաւօտեան ժամը 10·30-ին արեւագալի ժամերգութիւն :

Չորեքշաբթի, Մարտ 25-ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1-ին

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ :

Ժամերգութիւն ժամը 8·45-ին :
Արեւագալ ժամը 9·45-ին :
Պատարագ ժամը 10·30-ին :
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին :

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ
Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սէն - Ժերոմի Ս· Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Քառասնորդաց Մեծ Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին Հսկումի արարողութիւն կը կատարուի :

Չորեքշաբթի, Մարտ 11, ժամը 17·30-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17·30-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17·30-ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17·30-ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՉԷ Ծ· ՎՐԴ· ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

GRANDE
TOMBOLA
de la CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE
au profit de ses œuvres

Une voiture *«Clio Chipie»*, mais aussi un voyage aller-retour Erevan, des bijoux, un tapis d'orient, des œuvres d'art, un bagage de prestige, une mini-chaine, un téléviseur couleur...

Vous en rêviez ?

Alors tentez votre chance ! Vous serez peut-être l'un des heureux gagnants!

Demandez les billets de la GRANDE TOMBOLA NATIONALE 1998 aux membres des sections et du Conseil d'Administration de la *Croix-Bleue des Arméniens de France*.

(Prix du billet: 50 F.).

Le tirage au sort aura lieu le samedi 28 MARS 1998, au cours d'un diner au *«Relais Mercure»* d'Evry-Lisses (Essone), 8 rue du Bois Chaland.

Les résultats seront communiqués par voie de presse.

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB - Jeunes
MARSEILLE

Soirée
UGAB-jeunes

animée par D. J. DAVID
le Samedi 14 Mars
à partir de 22h30

P.A.F. : 100 frs + conso
Membres: 80 frs + conso

327, Boulevard Michelet — Marseille 9e
Tél. : 04 91 22 10 45

UGAB — UGAB — UGAB —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 11
MERCREDI
11 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·331
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.331

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 9 / 10)

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻՆ ՄԷՋ

Մարտ 8-ին, ընտրարշաւի առաջին Գիւմրիի հանրահաւաքին, Ռ. Քոչարեան ծանրացած է քաղաքին ու մարզին ծանօթ վիճակին վրայ: Որպէս ոչ թէ ընտրական խոստում, այլ իրական աշխատանք, ան ներկայացուցած է յառաջիկայ շինարարութիւններու ծրագիրը: Այս ամիս պիտի սկսին 1 միլիառ 200 միլիոն դրամի բնակարանաշինութեան աշխատանքներ որոնց գումարը յատկացուած է արդէն: Տարուան ընթացքին պիտի վերանորոգուի 14 դպրոց եւ 120 շէնք ալ ամրացուի:

Գիւմրիի յաջորդ լուրջ հարցը աշխատատեղիներու ստեղծումն է որուն լուծումը կը մեղմացնէ ընկերային լարուած վիճակն ալ:

Քաղաքին Վ. Աճէմեան թատրոնի բակին մէջ տեղի ունեցած հանդիպումին ուշադրութիւն գրաւած է ընտրարշաւի աւանդութեան հակառակ, Ռ. Քոչարեանի խոստումներ տալէ խուսափիլը: Ան ըսած է թէ իր ծրագիրը եթէ գործադրութեան առիթ գտնէ, կենսապայմանները կը բարելաւուին ինքնաբերաբար:

Խօսելով քաղաքական մարզի վերջին անցքերուն մասին, վարչապետը ըսած է թէ անոնց պատճառը ոչ թէ Ղարաբաղի հարցն էր, այլ որոշ խաւերու տնտեսական հիմերուն քայքայումը. որովհետեւ պիտանէ մուտք գործած գումարները պատճառ էին որ այդ շրջանակները ամտական կարեւոր գումարներ կորսնցնեն:

***

Մարտ 9-ին հանդիպում ունենալով լրագրողներու հետ, Ռ. Քոչարեանի ընտրական կեդրոնին պետը Վլ. Մովսիսեան եւս անդրադարձած է վերջին ամիսներու տնտեսական բարելաւման փաստերուն: Ըսած է որ 1997 Յունուարի տուեալներով պիտանէ մուտք գործած է 3 միլիառ դրամ, խսկ այս տարուան նոյն ամսուն այդ գումարը եղած է 10 միլիառ: Մաքսային հարկերէ պիտանէի մուտքը 1996-ին եղած է 12·5 միլիոն տոլար, իսկ 1997-ին 100 միլիոն տոլար:

***

Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Մարտ 8-ին Կ. Դեմիրճեան Արարատի եւ Գեղարքունիքի մէջ հանդիպում ունեցած է ընտրողներու հետ որոնք զինքը դիմաւորած են ջերմօրէն, մինչեւ իսկ Նորապատ գիւղին մէջ գառ մը մատաղ ըրած անոր ոտքերուն տակ: Յաջորդ օրը ան հանդիպումներ ունեցած է Շիրակի մարզին մէջ: Բազմութիւնը ամէն տեղ իրեն խնդրանք ներկայացուցած է աշխատանք ստեղծելու. իսկ ինք ըսած է. «անկախութիւն ստանալուց յետոյ ոչ մի երկիր չի կործանուել, բոլորն էլ ապրել ու բարգաւաճել են: Ամենակարեւորը յոյսն է ու հաւատը որը եթէ չկորցնենք, ապա ամէն ինչ լաւ կը լինի: Մենք կը դառնանք ամենազարգացած ու բարգաւաճ երկրներից մէկը»: Ժողովուրդը արձագանգած է. «Ձեր ղեկավարութեամբ»:

***

ԱՐԱՐԱՏԻ ՊԱՏԱՀԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԲԱՑՈՒԱԾ

Արարատի մէջ Մարտ 8-ին ԱԺՄ-ի թեկնածու Վ. Մանուկեանի հանրահաւաքին կազմակերպիչներուն կատարուած յարձակումը յանձնուած է դատախազին առնչութեր կարեւոր գործերու քննիչ Մարտէլ Մաթեւոսեանի գլխաւորած խումբին: ԱԺՄ-էն Շ. Քոչարեանի ըսածին համաձայն, իրենցմէ 7 հոգինոց խմբակի մը վրայ յարձակած են շուրջ 80 հոգի եւ ոստիկաններ յայտնուած չեն, հակառակ որ ոստիկանատունը դէպքին վայրին մօտ է: Գլխաւոր դատախազ Հ. Խաչատրեան ըսելէ ետք թէ քննութիւնները աւարտելէ ետք մեղաւորները կը պատժուին, կոչ ըրած է ընտրարշաւի մասնակիցներուն որ զգօն ու չրջահայեաց ըլլան, ընտրապայքարը տանին քաղաքական մեթոտներով ու սադրանքներէ չտարուին:

Միջադէպին վիրաւորուածներէն Ֆ. Բերիկեան իր պնդումով տուն փոխադրուած է, իսկ Ս. Շահինեանի վիճակը շատ ծանր է:

***

Արարատի այս միջադէպին մասին արտայայտուած են նաեւ վարչապետ Ռ. Քոչարեան եւ Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան:

Վարչապետը Մարտ 9 Թուակիր յայտարարութեամբ մը անդրադարձած է միջադէպին, զայն դատապարտած ու Հանրապետութեան մէջ ձեւաւորուող առողջ մթնոլորտին, երկրին հեղինակութեան եւ իր դէմ ուղղուած արարք նկատած: Աւելցուցած է թէ, ինք դատախազութեան, Ներքին եւ Ապահովութեան նախարարութիւններուն յանձնարարած է չուտով բացայայտել զայն ու «օրէնքի ողջ խստութեամբ պատժել մեղաւորներին»: Ռ. Քոչարեան պատասխանելով լրագրողներուն մէկ հարցումին ալ, թէ միջազգային դէտերու կողմէ յիշեալ պատահարին արձանագրումը Հայաստանի նկատմամբ բացասական երեւոյթներու ծընունդ չի՞ տար միջազգային հանրութեան մօտ ու յետագային առիկա չօգտագործուի՞ր ղարաբաղեան բանակցութիւններուն մէջ ընդդէմ հայկ. կողմին, ըսած է թէ միջադէպը, ճիշդ է, պատահած է, սակայն որեւէ կողմնակալութիւն չկայ ու ընդամէնը արձանագրուած է եղածին փաստը, աւելցնելով՝ «Բնական է որ պէտք է արձանագրէին, սակայն չէր խանգարի, որպէսզի արձանագրուէր նաեւ, որ Կենտրոնական Ընտրական Յանձնաժողովի անդամն իրաւունք չունէր մասնակցել նման միջոցառումների»:

Ազգ. Ժողովի նախագահ Խոսրով Յարութիւնեան ալ անդրադառնալով պատահածին, իր խոր մտահոգութիւնը յայտնած է ըսելով որ «նման դէպքերը կարող են բիծ գցել ոչ միայն նախընտրական մրցարշաւի վրայ, այլեւ, որ աւելի կարեւոր է, դրանք կարող են ստուերել նախագահական ընտրութիւնների արդիւնքները»: Սակայն, ինք եւս դատապարտած է Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովի անդամի մը ընտրապայքարին մասնակցելու երեւոյթը, նշած է թէ ատիկա օրէնքով արգիլուած է:

***

Արարատի Մարտ 8-ի միջադէպին առնչութեամբ Սահմանադրական դատարանի մամուլի դրասենեակը յայտարարութեամբ մը դատապարտած է կատարուածը, նման դէպքերը նկատելով Հայաստանի միջազգային հեղինակութեան հարուած: Յայտարարութիւնը հարկաւոր կը նկատէ որ չարագործները խստիւ պատժուին:

***

Ա. ԲԼԷԵԱՆ ԴԻՄԱԾ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԵՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մարտ 9-ին, «Արմէնփրէս»ի Մամուլի սրահի հանդիպումին Ա. Բլէեան յայտնած է թէ նոյն օրը դիմած է Գերագոյն եւ Սահմանադրական դատարաններուն, պահանջելով որ վերաքննուի Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովին կողմէ Ռ. Քոչարեանը թեկնածու արձանագրելու որոշումը եւ չեղեալ յայտարարուի:

ՀԱՆԳԻՍՏ
ՊՈԼՍՈՅ ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Երեքշաբթի, Մարտ 10, առաւօտեան ժամը 2·30-ին Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ ուր փոխադրուած էր Կիրակի օր, վախճանած է Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքը՝ Գարեգին Արք. Գազանճեան:

Ծանօթ է որ քանի մը տարի է արդէն, Գարեգին պատրիարքի առողջութիւնը քայքայուած էր եւ քանիցս Փարիզ փոխադրուած էր հարկ եղած դարմաններուն համար: Վիրաբուժական գործողութեան ալ ենթարկուած էր փրոֆ. Պեռնար Անդրէասեանի կողմէ: Քանի մը շաբաթ առաջ կրկին Ֆրանսա էր, իր քրոջ մօտ եւ Պոլիս կը վերադառնար Ուրբաթ օր, Մարտ 6-ին եւ երկու օր ետք, առողջական վիճակը վատթարացած ըլլալով փոխադրուած էր Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը ուր իր մահկանացուն կը կնքէր հազիւ 48 ժամ ետք: Մարտ 10-ին իսկ, առաւօտեան ժամը 7-ին հիւանդանոցին մէջ կը կատարուէր տան կարգը եւ ժամը 8-ին պատրիարքին մարմինը կը փոխադրուէր Պատրիարքարան: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Կիրակի օր, որուն ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արքեպիսկոպոս:

Գարեգին Արք. Պոլսոյ պատրիարք ընտրուած էր 1990 Սեպտեմբեր 5-ին: Կը յաջորդէր Շնորհք պատրիարքի որ վախճանած էր նոյն տարուան զուգադիպութեամբ մը նոյնպէս Մարտին (7) երբ էջմիածին կը գտնուէր եւ Թաւալգլոր իջնալէ ետք Վեհարանին սանդուխներէն, ծանրօրէն կը վիրաւորուէր գլխէն եւ վիրաբուժական գործողութենէն ետք իր մահկանացուն կը կնքէր:

***

Վախճանեալ պատրիարքը ծնած էր Պոլիս 1927-ին, աւազանի անունով՝ Պետրոս:

Իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Պէզազեան եւ Կեդրոնական վարժարաններու մէջ, ապա 1940 Հոկտեմբերին մտած է Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանը:

Երջանկայիշատակ Կիւրեղ Պատրիարքէն սարկաւագ ձեռնադրուած է 1945-ին, իսկ 1950 Յունուարին կուսակրօն քահանայ՝ ձեռամբ Եգիպտոսի Առաջնորդ Մամբրէ Արք. Սիրունեանէ:

Գարեգին Եպիսկոպոս եղած է Ժառանգաւորաց Վարժարանի փոխ-տեսուչ՝ 1946-1949: Վարած է ուսուցչական պաշտօն Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ս. Թարգմանչաց դպրոցին մէջ մինչեւ 1951 Թուականը: Երկու տարի եղած է Ս. Աթոռոյ դիւանապետ եւ Ընդհ. Ժողովի Բ. Ատենադպիր եւ Տնօրէն Ժողովի անդամ:

Ընդունելով Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեանի հրաւէրը՝ 1951 Դեկտեմբերին կը վերադառնար Պոլիս՝ ստանձնելու ծրագրեալ Դպրեվանքի տեսչութիւնը: Մինչեւ Դպրեվանքի բացումը — 1954 Յունուար — ան եղած է ուսուցիչ Կեդրոնական եւ Պէզճեան երկրորդական վարժարաններու եւ նաեւ ուսուցիչ — տնօրէն քահանայից դասարաններու ի Պատրիարքարան:

1954 Յունուար 24-ին պաշտօնական բացումը կատարած է Ս. Խաչ Դպրեվանքին եւ նոյն օրը ի ժամ պատարագի Երջանկայիշատակ Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեան տուած է իրեն Ծայրագոյն Վարդապետի աստիճան: Մինչեւ Յուլիս վարած է Դպրեվանքի տեսուչի պաշտօնը դասաւանդելով հին եւ նոր մատենագրութիւն:

Ամերիկա գացած է 1959 Դեկտեմբերին եւ 1960 Յունուարին ստանձնած է Ուաշինկթընի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ հովուական պաշտօնը:

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ձեռամբ Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է 1967 Հոկտեմբեր 24-ին:

Աւելի վերջ կարգուած է Աւստրալիոյ Հայոց Առաջնորդ եւ երկար տարիներ այս պաշտօնին վրայ մնալէ վերջ նշանակուած է Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան Լուսարարապետ:

Գարեգին Եպիսկոպոսի վարդապետական թէզը եղած է «Զորս Փոքր Մարգարէներ» որ հրատարակած է «Սիոն» ամսաթերթի 1950-1951 թիւերուն մէջ: Իսկ իր Ծայրագոյն Վարդապետութեան թէզը՝ «Ս. Ներսէս Շնորհալիի Ընդհ. Թուղթերը» վերածած աշխարհաբարի եւ դասական մեկնաբանութեամբ:

Գարեգին Արք. աշխատակցած է «Ծխածաև», «Սիոն», «Հայաստանեայց Եկեղեցի», «Նոր Աշխարհ» եւ «Մարմարա» թերթերուն եւ այլ հրատարակութեանց կրօնական եւ գրական յօդուածներով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանային ընտրութիւնները (նաեւ Գանթոնալ՝ գաւառը) մեծ հետաքրքրութիւն չեն ստեղծած երկրին մէջ, հակառակ քաղաքական ղեկավարներու ջանքերուն: Ներկայիս աջը 22-ի վրայ 20 շրջանի տէր է, բայց շատ հաւանաբար զգալի կորուստներ պիտի արձանագրէ: Ընտրութիւնը մէկ անգամէն կը կատարուի, համեմատականի բարդ դրութեամբ մը:

ՉԻԼԻԻ նախկին մենատէրը՝ Աուկուսթօ Փինոչէ, 83 տարեկան, առանց ընտրութեան ցկեանս ծերակուտական դարձաւ, նախկին Նախագահի իր հանգամանքով: Փինոչէ Չիլին սարսափի տակ պահած է 1973-էն 1990, ինչ որ պատճառ է որ ձախ պարբերական մը խորագրէր իր այս նոր հանգամանքին առթիւ՝ «Եւ ինչո՞ւ ոչ ցկեանս բանտարկութիւն»: Ընդդիմադիր շարժում մը ծաւալած է երկրին մէջ, որովհետեւ իր այս նոր հանգամանքով չի կրնար դատի քաշուիլ եւ կեդրոն ձախ մեծամասնութեան խորհրդարանական խումբերը արդէն իսկ դիմում ըրած են որպէսզի ջնջուի իր այդ նշանակումը: Փինոչէ շառաւիղն է 19-րդ դարուն գաղթած Օվերնիացիի մը: 18 տարեկանին արդէն բանակ կը մտնէ եւ 25 տարի ետք զօրավար է: 1970-ին, ընկերվարական Սալվատոր Այէնտէ հանրապետութեան նախագահ է, բայց միջադէպերը եւ ծայրայեղ աջի արարքները կը շարունակուին եւ 1973 Օգոստոսին պետական հարուածն է որ իշխանութեան գլուխ կը բերէ Փինոչէն, Սեպտեմբեր 11-ին նախագահական պալատը կը ռմբակոծուի, Այէնտէ անձնասպան կ'ըլլայ, քանի մը անգամ հարցնելէ ետք՝ «Ո՞ւր է Ակուսթօն»: 4-էն 5000 ձախ զինուորագրեալներ կը դնդակահարուին կամ կ'անհետանան: Փինոչէ մեծ հիացում ունի Լուտովիկոս ԺԴ.-ի, Նափոլէոնի, Ֆրանքոյի եւ Ֆ. Գասթրոյի հանդէպ:

ԷՎՐԻԻ (փարիզեան արուարձան) առեւտրական կեդրոնի մը մէջ օր ցերեկով սպաննուած է 17-ամեայ քիւրտ պատանի մը՝ Սինան 22 տարեկան երիտասարդի մը կողմէ, որ ձերբակալուած է եւ խոստովանած որ արարքը հետեւանք էր պատանիներու երկու խումբերու միջեւ եղած առկախ հարցերու:

ՃԱԿԱ՞Տ ՄԸ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԴԷՄ

Հայաստանեան լուրերու ամէնօրեայ տպաւորումը ներկայիս կեդրոնացած է առաւելաբար ընտրութեան նախօրեակի անցքերուն վրայ: Այս մարզին մէջ ամէնէն ուշագրաւ տուեալները եղան 12 թեկնածուներու — յատկապէս Կ. Դեմիրճեանի — յայտնութիւնը, Հ.Յ.Դ.—ի վերստին օրինականացումը, անոր շարքերէն արգելափակուածներու ազատ արձակումը: Երկիրը արդէն կ'ապրի նախագահական Գ. ընտրութեան նախօրեակին հեւքով. պատրաստութեան աշխատանքի զանազան փուլերուն մասնակից են թեկնածուները, անոնց աջակից խումբեր, կազմակերպութիւններ որոնց այլեւս մաս կը կազմէ Հ.Յ.Դ.—ն ալ:

Հետաքրքրութեան Ա. պարագայ մըն է թեկնածուներու անակնկալ մեծ թիւը: Շատ որոշ է որ յայտնի երրեակ մը կը գլխաւորէ խումբը — Ռ. Քոչարեան, Վ. Մանուկեան, Կ. Դեմիրճեան—, իսկ մնացեալներէն ութը քուէներու ոչ նկատառելի տոկոսներ կրնան ունենալ. իսկ հաւանօրէն երկու ծայրերուն միջեւ զետեղուի Պ. Հայրիկեան, աւելի մօտ Բ. խմբակին: Այսուհանդերձ, ընտրութիւն մը ժողովրդականութիւն կամ վարկանիշ չափելու յարմար առիթ մըն է, նոյնիսկ անոնց համար որ նշանակալի արդիւնք մը յոյս չեն կրնար ունենալ: Կան նաեւ ընտրելի նկատուածներու անուղղակի զօրակցելու կամ մէկուն ու միւսին ընթացքը խոչընդոտելու արարքներ. անոնց համար որպէս միջանկեալ դերակատար կրնան ներկայանալ այս վերջինները:

Լայնօրէն ընտրութեան հեռանկարի շրջանակին մէջ կը զետեղուի Հ.Յ.Դ.—ի ու աւելի եւս՝ անոր անդամներուն նկատմամբ ընդառաջումի քաղաքականութիւնն ալ: Բաւական զարմանալի է որ այնքան ծանր ամբաստանութիւններով դատապարտուած դէմքեր, իրենք ալ յօժարեցան նախագահական հրամանագրով կամ ներումով ազատ արձակուելու ձեւին, փոխանակ իրենց դատին վերաքննութիւնը պահանջելու. բան մը որ անպարտութեան հաստատումի միակ ձեւը կրնար ըլլալ, ստուերէ զերծ պահելով արդարադատութեան իշխանութիւնն ալ: Ի՞նչ կը նշանակէ խօսքին մէջ որ «իրադրութեան փոփոխման հիմքով» այլեւս հանրային վտանգ չնկատուին յանցանքներ. վաղը, իրադրութեան յաջորդ փոփոխման մը պարագային կրնա՞յ պատահիլ որ վերադառնայ վտանգի այդ հանգամանքը, հետեւանքները կրկին յանցագործի վերածելով: Հարցումներ որոնք յայտնապէս աւելորդ մանրամասնութիւններու կարգին դասուած են ընտրութեան պատրաստութեան հոլովոյթին մէջ: Բան մը որ սակայն չի նշանակեր թէ վաղը չեն կրնար յիշուիլ, կամ նոյնիսկ օգտագործուիլ եթէ հարկը ներկայանայ:

Ուշագրաւ նորագոյն պարագան որ կը յայտնուի ընտրութեան դիմող երկրին քաղաքական կեանքին մէջ, Ռ. Քոչարեանի թեկնածութեան հանդէպ ծայր առած դժկամութեան վերածումն է ուղղակի ճակատի մը: Յստակ է որ դժկամութենէն ճակատ անցքը պայմանաւորուած է յաղթանակի լուրջ հաւանականութեամբ. այլապէս, այդքան բծախնդրութեան առարկայ պիտի չըլլար անոր թեկնածութիւնը միջավայրի մը մէջ ուր օրինակ՝ դատական, արդարադատութեան իշխանութեան կրած ստուերը ոչ ոքի անհանգստութիւն պատճառեց:

Զանազան հասցէներու արտայայտութիւններով, դիմումներով ինքզինք մատնած այդ ճակատին առաջին ազդանշանը եղաւ Գերագոյն դատարանին քննութեան յղուած գանգատ մը, եկած՝ «Գերագոյն Խորհուրդ պատգամաւորական ակումբ»էն: «Արմէնփրէս»ի **այս մասին Մարտ** 2—ի լրատուութեամբ կ'ըսուէր թէ կազմակերպութիւնը մաս կը կազմէ Վ. Մանուկեանին զօրակից հանրային խորհուրդին: Գանգատը ուղղուած էր շարք մը լրասփիւռներու, Կեդր. ընտրական յանձնախումբին որոնք կ'ըսուէր թէ չէին յարգեր թեկնածուներու հաւասարութեան սկզբունքը: Պետական այդ լրասփիւռներուն կատարած լրատուութեան մէջ քարոզչական բաժին մը կը նշմարուէր, հասկնալի է, յատկօրէն Ռ. Քոչարեանի պարագային: Դատարան կանչուած «ամբաստանեալ»ներ պնդած են որ անտեղի է մեղադրանքը եւ քննութեան տեղի չի տար: Պարզ է որ Ռ. Քոչարեանի ի՛նպաստ քարոզչական տարրեր կրնան գտնուիլ ամէնօրեայ լրատուութեան մէջ, քանի որ ինք է իշխանութեան գլխաւոր դէմքը ու անցքերը անխուսափելիօրէն կ'առընչուին իրեն. եւ քանի որ նաեւ — ինչպէս շեշտուած է դատարանին մէջ — ընտրութեան օրէնքը ունի անկատարութիւններ, սրբագրութեան, լրացումի կարօտ մասեր, գրեթէ բնական պէտք է նկատել նման պարագաներ:

Աւելի լուրջ մակարդակ կը մատնեն Մարտ 4 — 5—ի երեք տարբեր յայտարարութիւններ, միշտ Ռ. Քոչարեանը թիրախ առնող: Առաջինը կը պատկանի ԱԺՄ—ի վարչութեան. երկու ուղղութենէ կուգայ բողոքը. նախ կ'ըսուի որ նախորդ տարիներուն բնորոշ՝ օրէնքի անտեսումի, գայն խախտողներու անձնական շահերուն յարմարցնելու, ժողովուրդին իրաւունքները ոտնահարելու, իշխանութիւն պահելու համար ուժային կառոյցներ օգտագործելու երեւոյթները այսօր ալ ներկայ են Ռ. Քոչարեանի օրով: Երկրորդ բողոքն ալ կ'ուղղուի անոր թեկնածութեան: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ. «որպէս թեկնածու նրա գրանցումը հակասում է Սահմանադրութեանը եւ օրէնքներին, յղի է ծանր քաղաքական հետեւանքներով թէ՛ ներքին, թէ՛ արտաքին քաղաքականութեան մէջ»:

Նոյնօրինակ յայտարարութիւն մը ունի «Նոր Ուղի»ի թեկնածու Ա. Բլէեան: Ան ալ Սահմանադրութեան հակասող բան մը կը նկատէ Ռ. Քոչարեանի առաջադրումը, յուսալով որ Սահմանադրական եւ Գերագոյն դատարանները եւ Կեդր. ընտրական յանձնաժողովը ընթացք չտան անոր: Առ այժմ շարքը աւարտած է — եթէ չշարունակուի—, Դ. Շահնազարեանի Մարտ 5—ի մամուլի ասուլիսին արտայայտութիւններով որոնք ծանրակշիռ հեռանկարներ հաւանական կ'ընեն Սահմանադրութեան խախտումով: Ըսուածը այն է որ իշխանութեան փոփոխութիւնը համապատասխան էր Սահմանադրութեան, բայց վերջին 10 — 15 օրուան ընթացքին քաղաքական եւ գաղափարական սուր բեւեռացումներ տեղի ունեցան: Դ. Շահնազարեանի արտայայտութեան լրատուութեան մէջ չէ յիշուած Ռ. Քոչարեանի անունը, սակայն յստակ է ակնարկութիւնը երբ կ'ըսուի թէ փոփոխութենէն ետք «նոյն քաղաքական ուժերը» Սահմանադրութեան խախտումի կարելիութեան մասին կը խօսին, հիմնուելով ազգային շահերու: Կամ, երբ կ'ըսուի տակաւին թէ «դա առում են ներկայիս իշխանութեան քաղաքական յենարանները»:

Դ. Շահնազարեան որ ինք ալ թեկնածու է նախագահական աթոռին, Սահմանադրութեան խախտումով քաոս մը հաւանական նկատելով, կ'ըսէ թէ ատկէ փրկուելու համար հզօր անհատի մը անհրաժեշտութիւնը առաջ կը քշուի, ինչ որ բռնատիրութեան ճամբայ կը հարթէ: Այս վտանգը ան շատ իրական կը տեսնէ Հայաստանի վրայ: Իսկ ինչ կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան, «Հայաստանի ճանաչուած անկախութիւնը կարող է վերածուել Հայաստանի ու ԼՂՀ տարածքում ինչ — որ պետականատիպ կազմաւորման: Դրա մասին Ա. յայտարարութիւնները կը լինեն Բաքուից ու Անգարայից»:

Գոնէ «Արմէնփրէս»ի հաղորդածով, շատ յստակ չէ թէ ի՛նչ զարգացումի կ'ակնարկուի «Հայաստանի ու ԼՂՀ տարածքում ինչ —որ պետականատիպ կազմաւորում»ով: Սակայն, բացայայտ է որ Դ. Շահնազարեան չի վարանիր ամենածանր հեռանկարներ ներկայացնելու:

Սա կամ նա ձեւով յայտնուած ընդդիմութիւնը Ռ. Քոչարեանի թեկնածութեան ու անով՝ նաեւ ընտրութեան պարագային, մտահոգիչ է նախ որպէս ապացոյց քաղաքական բեւեռացումին. յետոյ, անկարելի է որ մտածելու չմղէ թէ թեկնածութիւնը օրինականացնելու եւ մանաւանդ ընտրութեան յաջողութեան պարագային, մինչեւ ո՛ւր կրնան հասնիլ մերժումին սահմանները: Ի՛նչ ձեւով, ո՛ր դիրքէն որ ալ ներկայանայ, 1996 Սեպտեմբեր 26—ի տարբերակի մը բնաւ պէտք չունի երկիրը. մանաւանդ այդ նախընթացով հետապնդուած վերջին փորձառութեան անդունդը շրջանցելէն ետք:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Բրիտանիա Սուէզի Ջրանցքին բացումէն՝ 1869—էն ետք մեծապէս շահագրգռուած էր Միջերկրականով, եւ բրիտանական նաւատորմին համար անհրաժեշտութիւն մը դարձած էր խարիսխ ու կեդրոն մը ունենալ Միջերկրականի մէջ:

Այս նկատառումներով Բրիտանիա 1878—ին համաձայնութեան եկաւ սուլթան Համիտի հետ, Կիպրոսի օգտագործման համար որուն փոխարէն անիկա յանձնառութիւն կը ստանձնէր պաշտպանել Թուրքիան եւ նիւթական հատուցում տալ անոր: Թուրքիա ձեւականօրէն կը պահէր իր իրաւունքները եւ կղզին բնակիչները կը մնային Թրքահպատակ:

Այս համաձայնութենէն ետք, 1878 Յուլիս 22—ին, բրիտանական ուժեր ցամաք ելան, գրաւեցին նախ Լառնաքան եւ յետոյ ամբողջ կղզին: Բրիտանացիք կղզին սկսան կառավարել բարձր քոմիսէրներով:

Բրիտանական իշխանութեան հաստատումէն ետք, եւ յա՛տկապէս 1895—1896—ի համիտեան ջարդերէն ետք, որոշ թիւով Հայեր գաղթեցին Կիպրոս եւ վերակենդանացուցին գաղութը. արդարեւ, բրիտանական իշխանութեան հաստատման ժամանակ, 1878—ին, Կիպրոսի երբեմնի շէն գաղութէն մնացած էր միայն 150 հոգի, իսկ 1901—ի մարդահամարին տուեալներով 563 Հայեր կ'ապրէին Կիպրոսի մէջ:

Ա. Աշխարհամարտի սկզբնաւորութեան, 1914 Նոյեմբերին, Բրիտանիա իրաւականօրէն իրեն կցեց Կիպրոսը եւ անոր բնակիչները դարձան անգլիահպատակ:

Կիպրահայ գաղութը ստուարացաւ Մեծ Եղեռնի եւ յա՛տկապէս 1920 — 1921 տարիներուն, երբ մօտաւորապէս եօթը հազար գաղթականներ՝ Հաճընէն, Ատանայէն, Մերսինէն, Սիսէն, Զոր Մարզպանէն, Տարսոնէն, Քիլիսէն, Ալեքսանտրէթէն, Այնթապէն, Մարաշէն, Զէյթունէն, Տիգրանակերտէն, Մալաթիայէն, Խարբերդէն, Չմշկածագէն, Արաբկիրէն, Երզնկայէն, Էրզրումէն, Եոզկաթէն, Էվէրէկէն, Ուրֆայէն եւ այլ շրջաններէ Կիպրոս ապաստանեցան:

Բրիտանիա, որ իր ամբողջական հակակշիռին տակ առած էր Կիպրոսը եւ անոր բնակիչներուն բրիտանական հպատակութիւն տուած էր, 1925 Մարտ 10—ի հրովարտակով կղզին հռչակեց բրիտանական գաղթավայր, եւ բարձր քոմիսէրը փոխարքայութեան կառավարիչով:

Կիպրոսի Յոյները մերժեցին բրիտանական գերիշխանութիւնը եւ Յունաստանի հետ միացում պահանջեցին. 1931—ին սկսաւ ապստամբութիւն մը, որ շարունակուեցաւ մինչեւ 1946: 1954—ին ծայր առաւ մեծ ապստամբութիւն մը. կղզին Թուրքերը Անգլիոյ կողքին կանգնեցան: Բրիտանացիք խիստ միջոցառումներու դիմեցին եւ Կիպրոսի առաջնորդ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսը Հնդկաց ովկէանոսի Սէշըլ կղզիները աքսորեցին:

Հակառակ բոլոր միջոցառումներուն, Կիպրոսի Յոյները շարունակեցին պայքարը, բայց Թուրքերուն հակայոյն դիրքին պատճառով ստիպուած հրաժարեցան Կիպրոսը Յունաստանի կցելու գաղափարէն եւ ընդունեցան կղզիի անկախութեան գաղափարը:

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Երկարատեւ պայքարէ ետք, 1959 Փետրուար 19—ին, Լոնտոնի մէջ կնքուեցաւ Կիպրոսի անկախութիւնը նուիրագործող համաձայնագիրը, որմէ ետք, նոյն տարուան Դեկտեմբեր 13—ին տեղի ունեցած հանրաքուէին հիմամբ, 1960 Օգոստոս 16—ին Կիպրոս հռչակուեցաւ անկախ հանրապետութիւն, եւ Մակարիոս Արքեպիսկոպոս Կիպրոսի առաջին նախագահը դարձաւ:

Կիպրոսի անկախութենէն ետք, 1963ին, զինեալ բախումներ սկսան յոյն եւ թուրք համայնքներուն միջեւ. ծայր առաւ քաղաքական սուր ճգնաժամ մը, որուն հետեւանքով սկսաւ հայութեան արտագաղթը, գլխաւորաբար՝ դէպի Անգլիա, Գանատա եւ Աւստրալիա, իսկ 1962 — 1963—ին մօտաւորապէս 600 Հայեր ներգաղթեցին Հայաստան:

Կիպրոսի քաղաքական տագնապը իր գագաթնակէտին հասաւ 1970—ական տարիներուն սկիզբը. 1974 Յուլիս 15—ին ազգային պահակագունդի յոյն զինուորականները պետական հարուած կատարեցին եւ լրագրող մը՝ Նիկողայոս Սամսոնը նախագահ հռչակեցին. Մակարիոս բրիտանական ուղղաթիռով մը հեռացաւ Կիպրոսէն:

Զինուորականները կղզին Յունաստանի միացումը կը պահանջէին. կղզին Թուրք համայնքը պաշտպանելու պատրուակով Թրքական բանակը Յուլիս 20—ին «Աթիլլա» գործողութեամբ ներխուժեց Կիպրոս եւ Յուլիս — Օգոստոս ամիսներուն գրաւեց կղզիին հիւսիսային գօտին՝ 37·2 առ հարիւրը:

Թրքական ուժեր սկսան ջարդել ու տեղահանել Յոյները ու քրիստոնեաները. ինկան հազարաւոր զոհեր եւ 180 հազար յոյն Կիպրացիներ գաղթական դարձան: Մեծ վնասներու ենթարկուեցաւ նաեւ հայ համայնքը. Թրքական ուժերու գրաւած շրջաններէն Հայերը փախան եւ այդ շրջաններու մէջ մնացած Ս. Մակարայ վանքը եւ հայկական այլ հաստատութիւններ կողոպտուեցան:

Կղզիին Թուրք համայնքը 1975 Փետր. 13—ին հիւսիսային գօտիին մէջ Թրքական դաշնակցային պետութիւն հռչակեց:

Այս պայմաններուն տակ մեծ թափ ըստացաւ հայութեան արտագաղթը. 1970—ական տարիներու վերջաւորութեան Կիպրոսի մէջ կար մօտաւորապէս 2500 Հայ, իսկ ներկայիս Կիպրոսի հայութեան թիւը մօտաւորապէս 1500 հոգի կը գնահատուի, որոնք կը բնակին գլխաւորաբար Նիկոսիոյ, Լառնաքայի եւ Լիմասոլի մէջ:

ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՏՊԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹԵՐ

Կիպրոսի մէջ կը գործեն Նիկոսիոյ Ազգային Նարեկ վարժարանը, Լառնաքայի եւ Լիմասոլի դպրոցները՝ նախակրթարանի մակարդակով, իսկ Նիկոսիոյ Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնը, հիմնուած՝ 1924—ին, Հ. Բ. Ը. Մ.—ի հովանաւորութեան տակ գործող բարձրագոյն եւ գիշերօթիկ դպրոց է, ուր կ'ուսանին տարբեր գաղութներէ աշակերտներ:

Կիպրոսի մէջ հայկական առաջին տպարանը հիմնուած է Նիկոսիոյ մէջ, 1902—ին, Վ. Քիւրքճեանի կողմէ, եւ հրատարակած քանի մը գիրքեր ու տեղեկագիրներ:

Կիլիկիոյ պարպումէն ետք Մարտիրոս Մոսափեան Մերսինի իր տպարանը փոխադրեց Լառնաքա, ուր կարգ մը գիրքերու կողքին, հրատարակեց «Արաքս» պարբերաթերթը, որ գոյատեւեց երեք տարի:

Մանուէլ Քասունի 1925—ին Լառնաքայի մէջ հիմնեց փոքր տպարան մը, ուր հրատարակեց «Լուսարփի» անունով ամսագիր մը:

Մաքսուտ Մաքսուտեան 1927—ին Նիկոսիոյ մէջ հիմնեց տպարան, ուր հրատարակեց «Ովասիս» գրական եւ գիտական ամսաթերթը, որ սակայն միայն մէկ տարի գոյատեւեց:

Նիկոսիոյ մէջ Ս. Կէպէնլեան տպարան հիմնեց եւ հրատարակեց «Յենարան» շաբաթաթերթը. Լառնաքայի մէջ ալ Մեսիա Օհանեան փոքր տպարան մը հիմնեց:

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹԵՄԸ

Կիպրոսի թեմը հինէն ի վեր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կապուած է. Կիպրոսի մէջ կը գործեն Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, որ կառուցուած է ԺԲ. դարուն, լատիններուն կողմէ եւ 1570—ին օսմանեան պետութեան կողմէ տրուած է Հայերուն. անոր կողքին կը գտնուի առաջնորդարանը. Լառնաքայի Ս. Ստեփանոս եւ Լիմասոլի Ս. Գէորգ եկեղեցիները, իսկ Ֆամակուսթայի կան-

ԱՐՑԱԽԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՀԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍ

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՀԻԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

Արցախի Արտաքին նախարարուհի Նայիրա Մելքումեան, Փետր. 24-ին, այցելած է Կիլիկեան Թեմի Ազգ. Առաջնորդարան եւ հանդիպում ունեցած առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկ. Մարտիրոսեանի և Ազգ. Վարչութեան անդամներուն հետ: Զրոյցի ընթացքին արծարծուած են Արցախի եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնները եւ Սփիւռքի Հայութիւնը յուզող զանազան հարցեր: Նախարարուհին իր գոհունակութիւնը յայտնած է Թեմին մէջ տարուող կրօնական, ազգային եւ կրթական աշխատանքներուն նկատմամբ: Ազգային Վարչութիւնը ճաշով մը պատուած է Նախարարուհին եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը:

***

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Կլենտէյլի Հ.Յ.Դ. «Ահարոնեան» կոմիտէութեան կեդրոնին մէջ, Փետր. 23-ին Նայիրա Մելքումեան տուած է մամուլի ասուլիս մը, որուն ընթացքին ներկայացուցած է Ղարաբաղը յուզող հիմնական հարցերը եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան նկրտումները ազգային այդ հարցերու կարգաւորման վերաբերեալ: Նախարարուհին նշած է որ այսօր կը գտնուինք այն հանգրուանին մէջ, երբ հարցը կրնայ կարգաւորուիլ ո՛չ միայն դիւանագիտական միջոցներով, այլեւ Ղարաբաղի տնտեսական հզօրացմամբ: Ղարաբաղը այսօր ունի 150 հազար բնակչութիւն եւ եթէ յաջողի իրականացնել տնտեսական ծրագիրներ, այսինքն հաստատուին աշխատատեղիներ, տեղահանուածներ կը վերսկսին վերադառնալ: Եթէ Ղարաբաղի բնակչութեան թիւը աւելնայ, հոն բնական կենսապայմաններ ստեղծուին, այդ տարածքը երբեք չի կրնար ենթարկուիլ տնտեսական ճնշումի:

Նայիրա Մելքումեան վստահեցնելով որ Ղարաբաղցիք իրենց անկախութենէն պիտի չհրաժարին եւ անկախութեան ճանաչումը պիտի հետապնդեն մինչեւ վերջ, ըսած է. «Համոզուած ենք, որ եթէ Ղարաբաղը Ազրպէյճանի հետ ուղիղ բանակցութիւնների նստի, մենք կը կարողանանք ապացուցել, որ եթէ նա շահագրգռուած է տարածաշրջանի կայունութեամբ ու սեփական տնտեսութեան զարգացմամբ, ապա պէտք է համաձայնի, որ Ղարաբաղը միայն անկախ պետութիւն լինելու դէպքում կը կարողանայ երաշխաւորել նոյն Ազրպէյճանի նաւթամուղերի զարգացման հեռանկարները»:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ

Ամերիկեան իր շրջապտոյտին ԼՂՀ Արտաքին նախարար Նայիրա Մելքումեան Լոս-Անճըլըսէն անցած է Ուաշինկթըն, անկէ Պոսթըն: Ուաշինկթընի մէջ, ինչպէս այլուր, ան խօսած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման իրենց պատրաստակամութեան ու նաեւ միջազգային հանրութենէն պարտադրուած պայմաններու մասին: Ըսած է թէ համաձայնութեան առաջադրուած ձեւերը պէտք է ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին ու երկու կողմերու համար հաւասարազօր զիջումներու վրայ հիմնուած բանակցութիւններու արդիւնքը ըլլային, բայց մինչեւ այսօր այդ չեղաւ պարագան: Աւելցուցած է թէ ապահովութիւնը, օրինավիճակը, հողային կարգաւորումները, գաղթականներու վերադարձը նիւթեր են որոնք բանակցութիւններու օրինաւոր կէտերը կրնան կազմել: Այսուհանդերձ, ասոնցմէ ոչ մէկը կրնայ որպէս նախապայման պարտադրուիլ բանակցութիւններու համար: Նման ձախորդ մտայնութեան մը օրինակը նկատած է ան 1996-ի Լիզպոնի վեհաժողովը ուր Ազրպէյճանի տեսակէտը ընդունուած ըլլալով, անել մը ձեւացաւ ու բանակցային ընթացքը տարի մը ոչ մէկ յառաջընթաց ունեցաւ:

Կրկնելով մնայուն խաղաղութեան համար համաձայնութեան լուծումի մը ընկալմամբ իր կառավարութեան պատրաստակամութիւնը, **Ն. Մելքումեան** յիշեցուցած է Նախիջեւանի նախընթացը. ըսած է թէ հայկական ու հայաբնակ այդ հողամասը որ խորհրդային Ազրպէյճանի յանձնուելէ ետք հայաթափ եղաւ, ազդակող նախընթաց մը կը կազմէ այն հեռանկարին ուր Ղարաբաղ կը զրկուի իր անկախութենէն ու կրկին կ'ենթարկուի Բաքուի:

Պատասխանելով հարցումներու թէ Ազրպէյճան ի՞նչպէս կրնայ վերցնել Ղարաբաղի ու Հայաստանի շրջափակումը մինչ իր տարածքները կը մնան Ստեփանակերտի հակակշռին տակ, եւ թէ ի՞նչպէս ազրպէյճանցի գաղթականներ կրնան Ղարաբաղի իրենց գիւղերը վերադառնալ երբ վերջերս նշեցին «Խոջալուի քանդումի օրը», ԼՂՀ Արտաքին նախարարը ըսած է թէ իր կառավարութիւնը երբեք չէ ըսած թէ չի վերադարձներ գրաւուած ազրպէյճանական հողամասերը. անոնց գրաւումը նպատակ ունէր ազրպէյճանական կողմէն Ղարաբաղի գնդակոծումին արգելք ըլլալու: Այդ պատճառով ալ ներկայի հեռանկարը այդ շրջանները չէզոք գօտիի մը վերածել է:

Ինչ կը վերաբերի Խոջալուի ողբերգական պատահարներուն, «տխուր պարագայ մըն է ատիկա» կ'ըսէ Ն. Մելքումեան, աւելցնելով որ ան կ'իյնայ զինուորական գործողութիւններու շրջանակին մէջ, մինչդեռ Սումգայիթի, Բաքուի հայ բնակչութեան կոտորածները ոչ մէկ առնչութիւն ունեցած են նոյն բնոյթի գործողութիւններու հետ, ուստի ոչ մէկ ձեւով կրնան արդարացուիլ:

Վերջաւորութեան նախարարուհին յայտնած է թէ Ղարաբաղի ու Ազրպէյճանի միջեւ ուղղակի բանակցութիւններ պիտի չնշանակեն այս վերջինին կողմէ Ղարաբաղի անկախութեան ճանաչումը: Վրաստանն ու Աբխազիան, Ռուսաստանն ու Չէչէնիան ալ ուղղակի բանակցութիւններ կը տանին, այսուհանդերձ, ոչ մէկը ոչ ալ միւսը ճանչցած են Աբխազիոյ եւ Չէչէնիոյ անկախութիւնը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ («Ցառաջ»).— Փետրուար 18-ին, 13 պատանիներ, 7-էն 13 տարեկան հաւաքուած են ուրախ ու զուարթ, երգերով եւ պարերով կը տօնեն Բարեկենդանը: Այս ձեւով, ջանք կը թափուի որպէսզի անոնք կապուին հայերէնի եւ հայկական դպրոցին: Տիկին Օհաննէսեան ջանք չի խնայեր այդ ուղղութեամբ, մեծ համբերութիւն ցուցաբերելով: Տղաքն ու աղջիկները կը զուարճանան, հաճոյքով կը դիմաւորեն Նախընթրիքի կարկանդակները զորս պատրաստած են հայ մայրիկները:

Տիկին Օհաննէսեան 17 տարի մանկավարժ եղած է Հալէպի Կիլիկեան վարժարանը, ապա Ֆրանսա եկած 1988-ին: Այժմ հայերէն կը դասաւանդէ Սէն Թ'էթիէնի միօրեայ դպրոցը:

***

Փետրուար 28-ին հաճելի երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ կազմակերպութեամբ Հայ Մշակութային Միութեան: Տարին անգամ մը, ճաշի մը շուրջ հաւաքուելով տեղւոյն Հայերը առիթ կ'ունենան զիրար տեսնելու, յիշատակներ կը փոխանակեն անցեալի օրերէն: Մատչելի գիներով ճաշը կը հրամցնեն խումբ մը տիկիններ:

Ճաշէն ետք, երգ ու պարը ոգեւորութիւն ստեղծեցին ներկաներուն մօտ:

ՍՈՍ ՊԱՐԷՏ

ՈՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՕՐՀՆԵԱԼ ՋՈՒՐԻՆ ՀՐԱՇՔԸ

Ռուսաստանի մէջ հերթերը ընդհանուր առմամբ անհետացած են. բայց երբեմն կը յայտնուին անոնք շատ զարմացնող պատճառներով: Այդպէս եղած է պարագան Յունուար 18 – 21, Աստուածայայտնութեան տօնին օրերուն երբ հաւատացեալները ամբողջ երկրին մէջ հերթեր կազմած են օրհնեալ ջուր ստանալու համար: Անոնք կը հաւատան որ օրհնեալ ջուրը հիւանդութիւնները կը բուժէ, տկարները կը զօրացնէ ամբողջ տարուան ընթացքին, ինչպէս գրած է մոսկովեան թերթ մը: Այդ հերթերուն մէջ ոչ ոք կը մտահոգուի որ ուրիշները աւելի ջուր կ'առնեն ու իրեն չի մնար: Հրաշք է ատիկա: Երկրորդ հրաշքը այն է որ ջուրը չի հատնիր. կը բաւէ կաթսային տակը մնացած քանի մը կաթիլին ծորակի ջուր աւելցնել ու շարունակել բաշխումը...:

չուր Ս. Աստուածածին Եկեղեցին մնացած է Թրքական գօտիին մէջ:

Ս. Մակարայ վանքը, Քիրենիա – Քարփոս լեռներուն հիւսիսը, ձորի մը լանջին, 520 մեթր բարձրութեան վրայ, կառուցուած՝ մօտաւորապէս Դ.էն Զ. դարերուն, նախապէս պատկանած է ղըպտիներուն եւ յետոյ, ԺԵ. դարէն շատ առաջ անցած Հայերուն. անցեալին փոքրաթիւ միաբանութիւն մը ունեցած է. ունի ընդարձակ կալուածներ՝ բլուրներ, ձորեր, դաշտեր անտառներ, երեսուն հազար ձիթենիներ եւ եղջիւրի պուրակներ (որմէ ռուպ կը պատրաստէին) որոնք կ'երկարին մինչեւ ծովեզերք: Անիկա կողոպտուեցաւ 1974-ի Թրքական ներխուժումին ժամանակ:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Ինծի Ճանիկ կ'ըսեն, երբոր գործ մը վրաս առնեմ, կը կատարեմ, անկէ զատ ձեռքէս չեկած բանին մէջ չեմ մտներ:

– Գիտեմ որ այս տեսակ գործերու համար շատ ճարպիկ ես, պատասխանեց ուսուցիչը, միայն թէ...

Բայց խօսքը չուզեց շարունակել, վախնալով որ կը վիրաւորէ դիմացինը:

– Միայն թէ ի՞նչ, հարցուց միւսը:

– Ոչի՛նչ...

– Չէ՛, լեզուիդ տակ բան մը կայ, ըսէ՛ տեսնենք... ես կ'ուզեմ որ անկեղծօրէն խօսինք իրարու հետ:

– Ըսել կ'ուզէի որ թերեւս հակառակորդ կողմէն խնդիրը կ'իմացուի եւ քեզի առաջարկութիւններ կ'ըլլան...

– Այսինքն զիս կը կաշառե՞ն, ըսել կ'ուզես, գոչեց Ճանիկ, բարկացած ձայնով մը:

– Ո՛չ թէ կաշառել, բայց թերեւս քեզ կը համոզեն որ վազ անցնիս այդ գործէն...

– Եւ ի փոխարէն դրամ կու տան, այնպէս չէ՞:

– Ո՛չ թէ դրամ կու տան, այլ որեւէ կերպով կը ջանան քեզ գոհացնել...

– Ինծի նայէ, միւսիւ Թորգոմ, կ'երեւայ որ դուն տակաւին զիս ինչ մարդ ըլլալս չես գիտեր կոր, ես թէեւ հարուստ չեմ, բայց սիրտ ունիմ, պատիւ ունիմ, անանկ փարայի համար իմ արժանապատուութիւնս չեմ զոհեր:

– Կը ներես, ես այդ ըսել չուզեցի:

– Ես շա՛տ աղէկ կը հասկնամ ինչ որ ըսել ուզեցիր, բայց երբոր գործի սկըսինք, այն ատեն պիտի տեսնաս ու հասկնաս իմ ինչ մարդ ըլլալս:

Ուսուցիչը զղջացած էր անխոհեմ խօսք մը բերնէն փախցուցած ըլլալուն, եւ ջանաց իր գործած սխալանքը դարմանել, եւ Ճանիկի սիրտը առնելէ ետքը զայն ճամբու դրաւ:

– Այս մարդը եթէ ուզէ, շատ աղէկ կրնայ յաջողցնել, կը մտածէր, ամէն տեղ կ'երթայ, ամէն մարդ կը ճանչնայ, եւ լեզուն ալ բերնին մէջ կը դառնայ...

Հետեւեալ առտու ուղղուեցաւ Պօղոս էֆէնտիի գրասենեակը, խնդիրը բացատրելու եւ հարկ եղած դրամը առնելու համար:

– Այս հանրագրութիւնը առնուազն 10 ոսկիի պիտի նստի, կը մտածէր, բայց առ այժմ հինգ ոսկի կ'ուզեմ Պօղոս էֆէնտիէն եւ յետոյ երբ ստորագրութիւնները հաւաքուին, վստահ եմ որ մնացած հինգ ոսկին ալ գոհունակութեամբ կը վճարէ:

Վաճառականը նոյն առտուն լաւ տրամադրութեան մէջ էր եւ շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ Պր. Թորգոմին:

– Վստահ եմ որ, գոչեց, հանրագրութիւնը բերիր, ամբողջ թաղեցիներուն ստորագրութեամբ ծածկուած:

– Ո՛չ, տակաւին, կրկնեց ուսուցիչը:

– Ինչո՞ւ...

– Կ'աշխատինք կոր, Պօղոս էֆէնտի, միայն թէ ժամանակի կարօտ է:

– Հանրագրութիւնը քովդ է՞...

– Հանրագրութիւնը քովս չէ՛... ուրիշի քովն է, պատասխանեց ուսուցիչը, թաղեցիի մը տուի, որպէսզի ստորագրութիւն հաւաքէ:

– Բայց մինչեւ հիմա քանի՞ հասաւ ստորագրութիւններու թիւը:

– Շիտակը չեմ համրած, բայց բաւական կայ... կարծեմ երեսունը անցած է, կմկմաց Պր. Թորգոմ, ներքնապէս ամօթ զգալով իր խօսած ստէն:

– Երեսո՞ւն, լաւ Պօղոս էֆէնտի, ինչ որ է բաւական է...

– Բայց հիմա վստահ եմ որ շատ աւելի պիտի կարենանք հաւաքել, քանի մը հոգի յանձն առին աշխատելու:

– Կեցցե՛ս, ահա այսպէս գործը կը յաջողի, արդէն առջի օրէն ուրիշներու ձեռքով ընելու էիր:

– Այնպէս է, միայն թէ ուրիշներու ձեռքով ընել տալն ալ իր անպատեհութիւնը ունի:

– Ի՞նչ անպատեհութիւն...

– Վերջապէս, ուրիշներ երբոր աշխատին, փոխարինութիւն մը կը սպասեն...: Օրինակի համար, հիմա մէկը գտած եմ: որ բոլոր թաղը պիտի շրջի, խօսի, համոզէ, ամբողջ ժամանակը ատոր պիտի զոհէ, սակայն ատոր փոխարէն ալ բան մը կը պահանջէ կոր:

– Ի՞նչ բան, տեսնենք իր պահանջումը:

– Մեծ բան մը չէ, Պօղոս էֆէնտի, միայն թէ դժբախտաբար ես ի վիճակի չեմ վճարելու... եթէ դրամ ունենայի ձեզի բնաւ խօսքն անգամ չէի ըներ:

– Գիտեմ այդպէս ըլլալը, ի՞նչ պիտի տրուի ան ըսէ...

– Առ այժմ հինգ ոսկի, կմկմաց ուսուցիչը:

– Առ ա՞յժմ, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, ի՞նչ կը նշանակէ ատիկա...

– Այսինքն գործը լմնցնելէ ետքն ալ պզտիկ վճարում մը պիտի ընենք...

– Բայց այդ գումարը շատ չէ՞...

– Ես ալ նոյն դիտողութիւնը ըրի, բայց յետոյ համոզուեցայ, որ շատ չէ, որովհետեւ բացառիկ ծախքեր ալ կան ըլլալիք:

– Ի՞նչ բացառիկ ծախք:

Ուսուցիչը բացատրեց ինչ որ ըսած էր Ճանիկ:

– Անանկ է նէ՛, հաւանութիւն յայտնեց Պօղոս էֆէնտի, միայն թէ նորէն շատ դրամ է 10 ոսկին, գործի մը համար որուն յաջողութեան ապահով չենք:

– Այդ մասին բնաւ կասկած մի ունենաք, հանրագրութիւնը պիտի ստորագրուի, հաւաստեց Պր. Թորգոմ:

– Դուն կ'երաշխաւորե՞ս:

– Անշուշտ, անկէ զատ ձեր տալիք դրամը պարզ փոխառութիւն մը պիտի ըլլայ:

(Շար. 121)

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ պատրիարքին վախճանման պատճառաւ յետաձգուած է այն բանախօսութիւնը զոր Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան պիտի տար Ուրբաթ Մարտ 13-ին, կազմակերպութեամբ Ս. Խաչ Դպրեվանքի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Փարիզի Ալեք Մանուկեան սրահը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ֆրանսիայում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանութիւնը յայտնում է, որ ս. թ. Մարտի 16-ին կը կայանան ՀՀ նախագահի արտահերթ ընտրութիւնները:

Համաձայն ՀՀ կենտրոնական յանձնաժողովի որոշման ՀՀ նախագահի ընտրութիւնները Ֆրանսիայում գտնուող ՀՀ քաղաքացիների համար տեղի կ'ունենան Փարիզում ՀՀ դեսպանութեան շէնքում Մարտի 16-ին ժամը 8-ից մինչեւ ժամը 22:

ՀՀ նախագահին ընտրելու իրաւունք ունեն Ֆրանսիայում գտնուող ՀՀ դեսպանութիւնում հաշուառման կանգնած այլ պետութեան քաղաքացիութիւն չունեցող, 18 տարին լրացած, ընտրական իրաւունք ունեցող Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիները:

Ընտրութիւններին կարող են մասնակցել նաեւ ընտրութիւնների օրը Ֆրանսիայում գտնուող ՀՀ բոլոր քաղաքացիները անկախ Ֆրանսիայում իրենց կացութեան կարգավիճակից, որոնք կարող են ներգրաւուել նախընտրական ցուցակներում մինչեւ ընտրութիւնների օրը ներառեալ:

Ընտրութիւններին խնդրում ենք ներկայանալ անձը հաստատող փաստաթուղթով (ՀՀ քաղաքացու կամ նախկին ԽՍՀՄ արտասահմանեան անձնագրեր):

Բոլոր տեղեկութիւնների համար խնդրում ենք դիմել Ֆրանսիայում ՀՀ դեսպանութիւն:

Հասցէն. _
9, rue Viète — 75017 PARIS
Հեռաձայն. _
01 _ 42 _ 12 _ 98 _ 00
01 _ 42 _ 12 _ 98 _ 02

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ՏԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13-ին
Ճաշարան՝
«Les Diamantaires»
60, rue La Fayette — 75009 PARIS
— M° CADET —

Վիճակահանութիւն _ գեղարուեստական յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
Կապարեան Նուախախումբին

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 _ 45 _ 93 _ 00 _ 25
կամ՝
01 _ 48 _ 78 _ 76 _ 88

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

Comme chaque année la Croix Bleue de Lyon Villeurbanne organise un repas le 18 Mars à 12h après la Messe de la Mi-Carême dans la salle communautaire de l'église arménienne, espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, à Lyon 3e.
Prix du repas : 70 F.
Réservations : Tél. : 04 72 35 15 86
04 78 97 08 81
Maison de la Culture de Villeurbanne : Tél. : 04 78 93 57 43, les après-midi sauf le lundi.

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Փարիզեան Շրջանի
Հայաստանեայց Առաքելական
Եկեղեցիներուն Մէջ
Մասնակցութեամբ
Բոլոր Եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ, ժամը 7-ին Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

Հսկում կը կատարուի յաջորդաբար. —
Ուրբաթ, Մարտ 13, ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Իսի — Լէ — Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 20, ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Շավիլի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

***

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 17·30-ին
կը քարոզէ՝
ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17·30-ին
կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Միջինքի առթիւ յատուկ հիւրասիրութիւն կազմակերպուած է Եկեղեցւոյ Տիկնաց Միութեան կողմէ:
Ուրբաթ Մարտ 27, ժամը 17·30-ին
Սէնթ-Մարկրիթի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

***

Ս. ԹԱԴԷՈՍ — ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ՍԷՆ — Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 17-ին
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՊԱՀՔԻ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, Պահքի Սիրոյ Աւանդական Ճաշը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 15-ին, յաւարտ պատարագի, Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ,
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS
Խօսք՝ Պահեցողութեան աւանդութեան մասին եւ պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր:
Տախքերու մասնակցութիւն՝
Տոմսերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝
01-43-59-67-03 01-46-62-01-29
01-43-70-47-31 եւ 01-43-75-78-44

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ՄԻՋԻՆՔԻ
Տարեկան Աւանդական Ճաշը
Կիրակի, Մարտ 15, ժամը 12·30-ին
Պատարագէն ետք Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, 13008 Marseille
Հաճեցէք ապահովել ձեր տեղերը:
Հեռաձայն. _
04-42-22-08-52 կամ 04-91-37-50-75
Մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք:

CYCLE DE CONFERENCES
organisé
par
LA LETTRE DE L'UGAB
et le
CHA

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Mardi 17 Mars à 21 heures

M. François THUAL,
Secrétaire Général Adjoint
du groupe de l'Union Centriste
du Sénat, chargé de conférences
à l'Ecole Pratique des Hautes
Etudes et au Collège Interarmées
de Défense,
viendra évoquer avec nous :

«Le Caucase, une nouvelle poudrière?»

Le monde caspien a émergé depuis peu sur la scène internationale, en raison de l'éclatement de l'URSS et surtout de ses énormes réserves de pétrole et de gaz.

Ce nouveau golfe est d'orès et déjà l'objet de manœuvres géopolitiques et économiques considérables.

FRANÇOIS THUAL s'est rendu dans les pays de la zone et a rencontré les responsables politiques et économiques. Il évoquera l'histoire de ces régions, leur contexte géopolitique et les problématiques; quel développement économique connaitront-ils? quel avenir pour l'Arménie ?

Nous vous convions donc à débattre avec lui de ces sujets complexes et passionnants, qui conditionnent le devenir de l'Arménie.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սուրբ Ծնունդի առթիւ, Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Սիմոն Պէրպէրեան 400, Պր. Լօրիս Մոստիչեան 100, Պր. Անտրէ Եոխգարտաշեան 300, Տէր եւ Տիկին Արսլանեան 50, Պր. Գարիկ Յովակիմեան 300, Տէր եւ Տիկին Վարուժ Մեհրապի, Տէր եւ Տիկին Հայկիկ Մէթէլեան 200-ական Ֆր., Տիկին Ժոսլին Զադմադճեան 500, Տիկին Սոնիա Գույումճեան 150, Պր. Գրիգոր Թեւանեան 500, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Երկանեան, Պր. Վիգէն Տէր — Ղուկասեան 200-ական Ֆր., Տիկին Մարկրիթ Ալթունեան 100, Տիկին Սրբուհի Ճէնտէրէճեան 400, Տէր եւ Տիկին Ժագ Թոմա 200, Տիկին Մարթ Թնճուկեան 100, Տիկին Արփէնն Թագւորեան 250, Պր. Վարդգէս Փափազեան 200, Տիկին Ա. Ճէնազեան, Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 300-ական Ֆր., Տիկին Սիրարփի Փէջիմէնեան 150, Տիկին Ռոզ Զափարեան 100, Տիկին Սոֆի Գիլէճեան 300, Տիկին Ժանէթ Բժշկեան 200, Տէր եւ Տիկին Րիշար Ճերանեան 300, Տիկին Երուանդ Փափազեան 500, Օր. Ժագլին Տէզարմէնեան 100, Տիկին Հերմին Գերսոյեան 300, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թորոսեան 1000, Պր. Ժան — Փիէռ Պիւրթէ, Այտինեան ընտանիք 200-ական ֆրանք, Տիկին Զիթունի 500, Պր. Ալեքսանտր Զատէեան100, Տիկին Ատէլ Կարապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Լութֆիկ Տէմիրճեան, Պր. Ժագ Յովսէփեան 100-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կ. Թորիկեան 50, Տիկին Գայեանէ Գարոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Գարլ Գլոզէն 300 ֆրանք, Տիկին Ասթրիտ Մուրատեան 400, Պր. Գաբրիէլ Խաչիկեան 300 Ֆր.:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իր ընկերուհիներուն յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 15, Իսիի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
6, avenue Bourgain, Issy-les-Moulineaux

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
նուիրուած նահատակ գրագէտ
ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ
յիշատակին

Կը բանախօսէ հայրենի գրաքննադատ եւ արձակագիր՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ

Կ'արտասանէ հայրենի արուեստագիտուհի՝
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB- Jeunes
MARSEILLE

Soirée
UGAB-jeunes
animée par D. J. DAVID
le Samedi 14 Mars
à partir de 22h30

P.A.F. : 100 frs + conso
Membres : 80 frs + conso

327, Boulevard Michelet — Marseille 9e
Tél. : 04 91 22 10 45

UGAB — UGAB — UGAB —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները 1997 Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր ամիսներուն. _

Տիկին Զ. Տէմիրեան 50·000 Ֆր., Արբերու Օգնութեան Մարմին 25·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Քէլէճեան 5·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան, Օր. Ա. Զահրէճեան, Պր. Վ. Զիլինկիրեան 3·000-ական ֆրանք, Շէն Միութիւն, Պր. Լ. Միքճեան 2·000-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տիրքէլեսեան Տիկին Ա. Տէմիրի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ 1·000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տիւհանեան Տիկին Տիւհանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ 1·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մատոյեան, Տէր եւ Տիկին Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Օհանեան, Տիկին Գ. Մանուկեան, Տիկին Գ. Լամոլէթ, Տիկին Ս. Տէմիրճեան, Պր. Տ. Տէր — Յակոբեան, Պր. Ֆէրան, Մխիթարեան Սանուց Միութիւն 1·000-ական ֆրանք:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. — կարապետ Գարաօղլանեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեանէ 200 Ֆր., Գուլումեան ընտանիքին ննջեցեալներուն հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Գուլումեանէ 1000 Ֆր., Ծնունդի առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սարաճեանէ 100 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

L'ASSOCIATION SAINTE CROIX DE PARIS organise ses
JOURNÉES D'AMITIÉ - BAZAR DE CHARITÉ
le samedi 14 mars, de 14h à 20h
et les dimanches 15 et 22 mars, de 12h30 à 17h
dans la salle polyvalente de l'Eglise, 13, rue du Perche, Paris 3ème
- Plats cuisinés orientaux à consommer sur place ou à emporter
- Epicerie, pâtisserie, confiserie orientales
- Livres, disques, cassettes, artisanat arméniens
- Parfumerie, bijouterie, mode
- Arts ménagers

Venez avec beaucoup d'amis pour déguster et pour acheter !

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 12
JEUDI
12 MARS
1998

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.332 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.332

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԸ ՄԵՐՆ ԷՐ ՀԱՊԱ...

Նախագահական ընտրարշաւը պաշտօնական սկիզբի նախօրեակէն իսկ յատկանշուեցաւ ազգային միութեան իբրեւ թէ ամէնէն ցանկալի նպատակին վրայ հնկած առերով: Թեկնածուներու արձանագրութեան թուականէն առաջ, ձայներ բարձրացան Ռ. Քոչարեանի մասնակցութեան դէմ, հիմնուած՝ Սահմանադրութեան 50-րդ յօդուածին որ ենթականերէն կը պահանջէ վերջին տասը տարին Հայաստան բնակած ըլլալ: Ցաւալի է որ իրարմէ այնքան տարբեր դիրքերէ բարձրացած այս առարկութիւնը ունի իր յըստակ տրամաբանութիւնը: Մէկ կողմին համար ան կը մատնէ ընտրութեան բարձր – թերեւս բարձրագոյն – հաւանականութեան տէր թեկնածուն չէզոքացնելու եւ ասպարէզը մաքրելու նպատակը: Մինչ միւսներուն փորձածը ջուրը պղտորելէ անդին չի կրնար երթալ, ո՞վ գիտէ ինչի սիրոյն:

Եթէ Ռ. Քոչարեան վստահելի մրցակից է Վ. Մանուկեանի համար, նոյն հանգամանքը չի կրնար գործել միւս առարկողներուն՝ Ս. Բաղդալեանի, Դ. Շահնազարեանի, Ա. Բլէյեանի պարագային. մինչեւ անոնք գրեթէ իրենց ընտրութեան ջանքէն աւելին կը գործադրեն արշաւէն դուրս ձգելու համար «ոչ հայաստանցի» մկրտուած թեկնածուն: Այս կէտը մտածել կուտայ թէ ամէնէն աւելի այդ ջանքով պէտք է բացատրուի անոնց թեկնածութիւնը: Ի վերջոյ, քանի՞ քուէի ակնկալութիւն կրնայ ունենալ անցեալին կարօտը շահարկելու մեծ կարծուած դըրամագլուխով ասպարէզ իջած Բաղդալեան մը, երբ այդ կարօտը յստակ հասցէ ունի պանդուածներու մօտ, Կ. Դեմիրճեանի թեկնածութենէն ի վեր: Ինչ կը վերաբերի նախորդ իշխանութեան մօտիկ շրջանակէն Դ. Շահնազարեանի ու Ա. Բլէյեանի, կարելի էր խորհիլ որ առաջինը իր անունին տակաւին կապուած որոշ ժողովրդականութիւն մը, իսկ Բ.ը՝ ամէն առիթով իրեն ուղղուած մերժումը կ'ուզէր չափել: Ու, այսօր, չորս դէմքերը յանկարծ կը յայտնուին ակամայ դաշնակիցներու դիրքով երբ Ռ. Քոչարեանի դէմ պայքարին նոյն յայտարարը կը միացնէ զիրենք:

Այդ պայքարը ընտրական մթնոլորտի ընդունելի հնարք մը կրնար նկատուիլ եթէ հիմնուած չըլլար ազգային միութեան մտածումին վրայ: Ռ. Քոչարեան հարիւր հազարաւորներու «Միացո՛ւմ, Ղարաբաղը մե՛րն է» կոչերուն տասնամեակին, այն դէմքն է այսօր որ կը հանդիսանայ գերագոյն այդ նպատակին մարմնացումը: Ուրիշ ի՞նչ բան կրնար խորհրդանշել միացումը, քան՝ առաջին օրէն Հայաստան ու Արցախը միացուցած անոր քաղաքական ընթացքը: Ռ. Քոչարեան 1989-ին ընտրուած էր տակաւին խորհրդային Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին նախագահութեան անդամ, յետոյ 1992-ին գըլխաւորած Ղարաբաղի Պաշտպանութեան Ազգային Կոմիտէն, ապա 1996-ին ԼՂ Հանրապետութեան Նախագահ դարձած. պաշտօն զոր ընդհատելով վերադարձաւ Երեւան, ստանձնելու համար վարչապետութեան պաշտօնը, իսկ այսօր թեկնածու կը ներկայանայ նախագահութեան աթոռին:

Ի՞նչպէս հաւկնալ «միացում» լոզունգին ու արարքին միջեւ կատարուած ներկայի պանդանութիւնը որուն չորս հեղինակներէն երեքը 1988-ի շարժումը գլխաւորողներ են: Անոնց անկեղծութեան մասին այդ օրերուն ոչ ոք իրեն կրնար ներել ամենափոքր թերահաւատութիւնն իսկ: Եւ սակայն, լրասփիւռները չեն կատակեր երբ կ'ըսեն թէ մէկը յայտարարած է որ մինչեւ վերջ պիտի պայքարի «ղարաբաղցի» Ռ. Քոչարեանի «ապօրինի» թեկնածութեան դէմ, իսկ ուրիշ մը արդէն բախած է Սահմանադրական ատեանին դուռը:

Անկախութեան առաջին օրերէն միութեան, միասնութեան երազներով տարուած Սփիւռքը առաջին ցնցումը կրած էր «օտարերկրացի»ի սահմանումով. այսօր իշխանութեան խայծը Բ. ճեղք մըն ալ կը բանայ վիրաւոր այդ գետնին վրայ, Հայաստանցի – Ղարաբաղցի սահմանագիծով: Սահմանագիծ որ միայն կրնայ նըշանակել թէ Ղարաբաղը Հայաստան չէ եւ ոչ ալ Ղարաբաղցին՝ Հայաստանցի: Բաքուի ըսածն ալ ատկէ շատ տարբեր չէր:

Այս դառնութեան աւելցաւ Արարատի պատահարներուն պատճառած լուրջ մտահոգութիւնն ալ: Հանրահաւաքի մասնակից դէմքերուն վրայ գործուած յարձակումը կը յիշեցնէ Լ. Տէր – Պետրոսեանի իշխանութեան վերջին օրերու աճպարարութիւնները որոնց նպատակը վարկաբեկել, տկարացնել էր վարչապետ Ռ. Քոչարեանը: Նոյն նպատակը նշմարելի է Արարատի պատահարին ետին ալ երբ արդէն հնչած է Ռ. Քոչարեանի հասցէին առաջին ամբաստանութիւնը, մինչ յստակ է որ ան բնաւ պէտք չունի նման միջոցներու:

Ծանօթ է որ ամէն միջավայրի մէջ մըրցակցութեան, յաղթելու կիրքին առաւելագոյն լարումի շրջանն է ընտրապայքարը. այսուհանդերձ, հաւանօրէն քիչ ժողովուրդներ այնքան տխուր առիթը կ'ունենան տեսնելու որ ազգային նուիրական արժէքներ ալ շահարկելի մանրուքի կը վերածուին այդ արշաւին մէջ, տասնամեակի մը հեռաւորութենէն ձաղկելով բաղձութիւններու մաքուր հաւատքը:

Եւ ըսել որ նոյն ընտրարշաւը կ'ընթանայ փոխադարձ յարգանքի, ազնիւ մըրցակցութեան, արդարութեան, այլեւս քիչ մը յոգնեցնող յանկերգով. իսկ ելոյթներէն անպակաս է Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնները բարելաւելու, ամրապնդելու խոստումը...:

Ա. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 10 / 11)

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԻՋԱԴԷՊՈՎ ՉՈՐՍ ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Արարատի մէջ Վ. Մանուկեանի ընտրարշաւին տեղի ունեցած միջադէպին առընչութեամբ չորս հոգի ձերբակալուած են: Դատախազութենէն յայտնուած չէ թէ իրական ի՞նչ կարգավիճակով կը պահուին այդ անձերը:

***

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԳԻՒՄՐԻԻ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔՆԵՐԸ

Ռ. Քոչարեանէ, Պ. Հայրիկեանէ ետք ուրիշ թեկնածուներ ալ հանդիպումներ ունեցած են Գիւմրեցիներու հետ: Կ. Դեմիրճեանի ընտրողները տեղեկատուութեան սխալի մը հետեւանքով հաւաքուած են Թատերական հրապարակը ուր ելոյթ պիտի ունենար Հ. Խաչատրեան: Այդ շփոթին պատճառով Կ. Դեմիրճեանի հաւաքը ուշ սկսած է:

Մարտ 10-ին Գիւմրիի մէջ հանրահաւաք կազմակերպած է նաեւ Համայնավար Կուսակցութիւնը (ՀԿԿ): Կարէն Դեմիրճեանին ուղղուած բաց նամակ մը կարդացուած է. հոն կուսակցութեան նախկին պարագլուխը յատկապէս մեղադրուած է կուսակցութեան դաւաճանութեամբ եւ որակուած է քաղաքական ասպարէզի Յուդա: Մեղադրուած են նաեւ միւս թեկնածուները անորոշ խոստումներ կատարելու ամբաստանութեամբ: Կենտկոմի Ա. քարտուղար Ս. Բադալեան եւ երեսփոխան Լ. Յակոբեան իրենց ելոյթներուն մէջ որպէս գլխաւոր հարց նկատած են Հայաստանի միացումը Ռուսաստան-Բելառուս դաշինքին:

***

Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Մարտ 10-ին, Վազգէն Մանուկեան ժուռնալիստի Տան մէջ տեղի ունեցած հանդիպումին լրագրողներուն ներկայացուցած է իր ծրագրին հիմնական կէտերը եւ արժեւորած վերջին օրերու անցուդարձը: Արագ կերպով անդրադառնալէ ետք Մարտ 8-ին Արարատ պատահած միջադէպին, նշած է թէ զայն քարոզչութեան նիւթ պիտի չդարձնեն եւ անոր հեղինակները յայտնաբերելն ալ դիւրին պէտք է ըլլայ: Ապա խօսելով իր ծրագրին մասին, Վ. Մանուկեան ըսած է թէ ան մեծ մասով կը նմանի 1996-ին ներկայացուածին: Մտահոգութիւն յայտնած է թէ ներկայիս պետական կառոյցները կ'աշխատին յօգուտ վարչապետին, սակայն աւելցուցած է թէ յաղթելու պարագային ինք «կադրային ջարդ» չի գործադրեր: Անգամ մը եւս յիշած է Սեպտեմբերեան պատահարները ըսելու համար որ ժողովուրդը յաղթած էր իշխանութեան, սակայն այս վերջինը Սեպտ. 26-ին բիրտ ուժով յաղթեց ժողովուրդին ու եզրակացուցած է որ եթէ նոյնը կրկնուի նոր իշխանութիւնը եւս երկար կեանք չունենար ու երկիրն է որ կը տուժէ: Ա. ընտրաշրջանէն Ռ. Քոչարեանի եւ Կ. Դեմիրճեանի յաղթական դուրս գալուն մասին եղած կարծիքներու համար ալ նշած է թէ իրենց տուեալները բոլորովին տարբեր բան ցոյց կու տան եւ այսօրուընէ յստակ կանխատեսութիւններ կատարել անկարելի է:

Վ. Մանուկեան նոյն օրը հանդիպում ունեցած է նաեւ Երեւանի Պետական համալսարանի դասատու կազմին եւ ուսանողութեան հետ ալ: Իր ծրագրին կարեւոր կէտերէն յիշած է հարեւան պետութիւններու հետ բարիդրացիութեան յարաբերութիւններու հաստատումը, ընկերային բեւեռացումներու վերացումը,

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 15-ԻՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՈԼՍՈՅ ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀՈԳԻՈՅՆ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՑ. ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքի վախճանման առթիւ, Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. ցաւակցական նամակ մը ղրկած է Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի յանուն Արեւմտեան Եւրոպայի եւ ի մասնաւորի Ֆրանսայի բոլոր եկեղեցիներուն, հոգեւորականներուն, վարչական մարմիններուն եւ ժողովուրդին: Այս առթիւ կը տեղեկացնէ նաեւ որ Կիրակի, Մարտ 15-ին Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Առաքելական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ ի ժամու պատարագին հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն պիտի կատարուի Գարեգին Պատրիարքի հոգւոյն ի յիշատակ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ռ. ՏԻՒՄԱՅԻ հարցը կը շարունակէ նիւթ դառնալ մեկնաբաններու եւ Արդարադատութեան նախարարուհի՝ Է. Կիկու դժգոհած է որ անմեղութեան հաւանականութեան սկզբունքը չէ յարգուած: Միւս կողմէ, սակայն, ԷԼՖ-ի նախկին նախագահ – տնօրէնը՝ Լօյիք լը Ֆլոք – Փրիժան կրկին քննութեան տակ առնուած է, այս անգամ ալ «հանրային ինչքերու չահագործման» մեղադրանքով: Ինք, ընդհանրապէս կ'ըսէ թէ լուր չունի, ոչ Տիկին Գրիւթին Տըվիէ-Ժոնքուրի վճարուած 59 միլիոն ֆրանքէն, ոչ ալ անոր կողմէ գործածուած վարկաքարտէն: Վաճառքի մը վրայ մինչեւ 10% միջնորդչէքը սովորական բան է կ'ըսէ եւ հրահանգները կը ստացուին Էլիզէէն եւ Ելմտական նախարարութենէն: ԷԼՖ-ի նախկին տնօրէնը չուզեր միակ պատասխանատու նկատուիլ: Ընդհ. ձգտում մը կայ բոլոր մեղքերը Միթերանի վրայ բեռցնելու: Միւս կողմէ, Մարտ 10-ին Ռոլան Տիւմա հիւանդանոց մտաւ Պորտօ ենթարկուելու համար աղեթափութեան (էոնի) գործողութեան, ինչ որ արգելք պիտի ըլլայ որ Մարտ 18-ին դատաւորին ներկայանայ: Կը ճշդուի որ այս գործողութիւնը բաւական առեն է նախատեսուած էր:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ նոր սպանութիւններ գործուած են Մարտ 9-ին, երկրին արեւելեան շրջանը: Չորս հոգի սպաննուած են: Այս անգամ սակայն ռումբն մըն է որ կրակած է մաքսային պաշտօնեայի մը վրայ որ կը մերժէր գէնքը յանձնել իր մեծաւորին բացակայութեան: Մաքսային պաշտօնեաներու գործադուլը անդամալոյծ ըրած է նաւահանգիստերն եւ օդակայանները: Նախագահ Զերուալ ստիպողաբար Ժընեւ մեկնած է բժշկական քննութիւններու համար, ինչ որ պատճառ եղած է արաբական լիկայի ընդհանուր քարտուղարին Ալժէ այցելութեան ջնջումին: Զերուալ 56 տարեկան է եւ վերջին շրջաններուն սրտի անհանգստութիւններ ունեցած էր:

ՓԱՓՈՆԻ դատավարութեան անակնկալն էր, Մարտ 10-ին, Արնօ Գլարսֆելտ որ յանուն տուժող կողմին ցկեանս բանտարկութիւն չպահանջեց Փափոնի դէմ: Իր ելոյթը փակեց ըսելով. – «Ցկեանս բանտարկութեան դատապարտել Փափոնը չի համապատասխաներ պատմական ճշմարտութեան: Տիկին եւ պարոն երդուեալներ դատապարտեցէք Մորիս Փափոնը այն պատիժին զոր արդար կը գտնէք եւ առով իսկ, օրինակելի կը դառնայ»:

ԿԻՊՐՈՍԻ «Թուրք Խորհրդարանը» մերժած է Եւրոպական Միութեան հրաւէրը մասնակցելու այն բանակցութիւններուն որոնք կը վերաբերին Կիպրոսի անդամակցութեան եւ պէտք է սկսին Մարտի վերջ: Փոթորկալից նիստէ մը ետք բանաձեւ մը քուէարկուած է որ կը մերժէ որեւէ ձեւի մասնակցութիւն:

ՍԱՆԹԻԱԿՈՅԻ ՄԷՋ (Չիլի) ցոյցեր եղած են Մարտ 10-ին եւ բախումներ ալ պատահած են ապահովութեան ուժերուն հետ: Ցուցարարները կը բողոքեն Փինոշէի Ծերակոյտ մտնելուն դէմ:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՍԵՐԸ»

Անդրանիկ Միհրանեան ծանօթ անուն է Մոսկուայի քաղաքական շրջանակին մէջ. միջազգային մամուլը պարբերաբար տեղ կու տայ իր կարծիքներուն, վերլուծումներուն որոնք կ'արտայայտուին նաեւ յօդուածներով: Փետրուար 25-ի «Նեզավիսիմայա գազեդա»յին մէջ այս խորագրով ընդարձակ գրութեամբ մը ան վերլուծած է Հայաստանի մէջ իշխանութեան փոփոխութիւնը, անոր առաջնորդող զարգացումները, հոն դեր ունեցած գործօնները: Նաեւ ան կը ներկայացնէ լուծումի հեռաքրքրական այլընտրանք մը Ղարաբաղի հարցին համար: Ա. Միհրանեանի ծաւալուն յօդուածը արտատպուած է Փետրուար 26-ի «Հայաստանի հանրապետութեան» մէջ:

Երկու կէտ յատկապէս ուշագրաւ է այդ գրութեան մէջ. առաջինը արժեւորումն է Լ. Տէր-Պետրոսեանի հրաժարականին, երկրորդն ալ Ատրպէյճանի նաւթին գործօնը նկատի առած՝ լուծումի տարբերակը: Առաջինին մասին ան կրկնելէ ետք արդէն ծանօթ բացատրութիւնները – ժողովուրդին հետ կապի ու հետեւաբար անկէ յուսալի զօրակցութեան բացակայութիւն, 1996-ի ընտրութեան վիճելի յաղթանակ ու Ղարաբաղի համար ոչ համոզիչ լուծումի մը պնդումը, ապա Վ. Սարգսեանի կողմէ Երկրապահներու խումբին քաղաքական աշխուժացումը, եւայլն-, կը ծանրանայ նախագահին հրաժարելու արարքին վրայ: Անոր այդ քայլը կը նկատէ «արիաբար կայացուած որոշում» քանի որ անով կանխուեցաւ քաղաքական ճգնաժամը ու հարցը փոխադրուեցաւ սահմանադրական դաշտ: Այդ ձեւով, կ'ըսէ քաղաքագէտը, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ապահովեց Հայաստանի մէջ իր եւ իր ընտանիքին արժանապատիւ ապրելու իրաւունքը եւ Հայաստանի քաղաքական կեանքին իր յետագայ մասնակցութիւնը:

Այս ընորոշումէն ետք կը մատնանշէ նոյն արարքին տկար կողմն ալ: Լեւոն Տէր-Պետրոսեան Հայաստանի պատմութեան մէջ տեղ կ'ունենար ոչ միայն խիզախ, այլեւ մեծ նախագահ ու քաղաքական դէմք եթէ հրաժարականի յայտարարութեան մէջ չփորձէր տրտնջալով որ իրեն ստիպած են հրաժարիլ եւ թէ պատերազմի կուսակցութիւնը յաղթած է, եւայլն: Արդարեւ, հասկնալի, այլ ոչ արդարանալի այդ դառնութիւնը անկախ Հայաստանի առաջին նախագահին պատմական դէմքին աւելի պիտի վնասէ, մանաւանդ եթէ յաջորդ իշխանութիւնը յաջողութեան հասնի առանց նոր պատերազմի ու չհրականանայ Լ. Տէր-Պետրոսեանի ընորոշումը:

Նոյն արտայայտութեան մէջ Ա. Միհրանեան կը տեսնէ նաեւ քաղաքական ապարէզ վերադարձի նպատակ մը նախկին նախագահին կողմէ որ իր հեռացումով համոզուած պէտք է ըլլայ որ կը վնասէ զինք չէզոքացնողներուն: Ատոր մէջ յօդուածագիրը կը գտնէ առանձնական վիրաւորանքը որ Լ. Տէր-Պետրոսեանը ենթարկեց պզացումներու, մինչդեռ միշտ փաստը տուած է «իմաստուն քաղաքական գործիչ» ըլլալուն: Կ'ըսէ թէ բուադոյն ձեւը պիտի ըլլար պարզօրէն դիմել ժողովուրդին, ըսելով որ կը հրաժարի որովհետեւ Խորհրդարանին մեծամասնութիւնը, իր խմբակին կարեւորագոյն դէմքերը, Ղարաբաղը, ընդդիմադիրները, հայ ժողովուրդին մեծ մասը, ներառեալ Սփիւռքի մէջ, չեն բաժներ իր դիրքորոշումը: Եւ քանի որ ինք ճիշդ գտնելով հանդերձ իր կեցուածքը, չի կրնար բոլորին դէմ պայքարիլ, կը հեռանայ: Կրնար աւելցնել ալ որ անհրաժեշտութեան պարագային ինք միշտ պատրաստ է ծառայելու իր հայրենիքին: Հակառակ այս մատնանշումներուն որոնց կարելի չէ համաձայն չըլլալ ու անգամ մը եւս չանդրադառնալ հարկաւոր խորհրդականները չունենալու, կամ ընտրած չըլլալու Լ. Տէր-Պետրոսեանի անբախտութեան, Ա. Միհրանեան կ'ըսէ. «Հայաստանի մէջ տեղի ունեցածը դեռ երկար ժամանակ ամբողջ յետխորհրդային շրջանակին մէջ կը մնայ որպէս սահմանադրական չափանիշներու համաձայն կատարուած բարձր ղեկավարութեան փոփոխման իտէալ»:

Ինչ կը վերաբերի Լ. Տէր-Պետրոսեանի հրաժարականը պատրաստող գործօններուն, անոնց շարքին լուրջ տեղ տրուած է ռուսականին: «Ռուսաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը կրնայ իր հաշուին արձանագրել Լ. Տէր-Պետրոսեանի քաղաքական կործանումը» կ'ըսէ ան, բացատրելով որ Մոսկուա մեծ ճնշում կը բանեցնէր անոր վրայ ընդունելու համար Մինսկի տարբերակը: Այս կէտը պատճառ է որ Ա. Միհրանեան քննադատէ Ռուսերու կեցուածքն ալ որ այս ձեւով չէր կրնար օգնել շրջանին մէջ ռուսական ազդեցութեան պահպանումին:

Յօդուածին վերջին սիւնակը կ'արծարծէ հետաքրքրութիւն առթող երկրորդ կէտը. ան Ղարաբաղի հարցին լուծումին կը վերաբերի: Հաւանական կը նկատուի յառաջիկայ բանակցութիւններուն նորերուն հետ հայկական կողմին խստացումը: Ինք լաւատեղեակ ըլլալով հանդերձ Բաքուի նաւթին կապուած ռուսական եւ արեւմտեան հեռանկարներու եւ այդ ազդակով Ղարաբաղի որեւէ լուծում պարտադրելու համոզումին, կ'ըսէ թէ առնուազն մէկ այլ տարբերակ կայ. ու Հայաստանի նոր իշխանութիւնները եւ ԼՂՀ-ն իրենց յետագայ քաղաքականութիւնը կրնան անոր վրայ հիմնել: Առաջին քայլը ՕԹԱՆ-ը կամ ուրիշ ուժի խումբ մը ներգրաւել է հակամարտութեան մէջ. նման պարագայի մը ոչ մէկ ռուս քաղաքական գործիչ թոյլ կու տայ որ ՕԹԱՆ-ի զօրք մտնէ Ռուսաստանի համար ռազմավարական այնքան կարեւոր նշանակութեան տէր շրջան մը: Նաւթային գործօնն ալ որ միշտ առաջ կը քշուի, «մօտ ապագայի բան չէ: Աշխարհի վրայ շատ նաւթ կայ եւ կասպիականը ոչ միայն պէտք է արտահանել, այլ նաեւ փոխադրել»: Ու այս կէտէն կը սկսի Ղարաբաղի դերը: Ա. Միհրանեանի կարծիքով ԼՂՀ ներկայացուցիչները կրնան յայտարարել որ իրենք չեն կրնար նաւթին ապահով փոխադրութիւնը երաշխաւորել, առանց Ղարաբաղի կարգավիճակը որոշուելու, գոնէ նախնական ձեւով: Չէ՞ որ Ռուսաստան ինք իսկ ունի օրինակը թէ Չէչէնիայէն փոխադրուելիք նաւթին շահուն սիրոյն ստիպուեցաւ այդ շրջանին համար «ամենէն արտառոց կարգավիճակներ» հնարել, եւ անոնցմով այդ հանրապետութիւնը դարձաւ անկախ. թէ՛ փաստօրէն, թէ՛ իրաւաբանօրէն:

Եթէ հայկական կողմը կարենայ նոյն դրուարկը շահարկել, նաւթին փոխադրութեան ապահովութիւնը պայմանաւորելով ԼՂՀ-ի համար կատարելի զիջումներով, բոլոր կողմերը կը շահին, կ'ըսէ Ա. Միհրանեան: «Ռուսաստան աջակցելով հայկական կեցուածքին, Կովկասի մէջ կը պահպանէ իր ներկայութիւնը, արեւմտեան ընկերութիւնները ապահով կերպով կը փոխադրեն քարիւղը դէպի համաշխարհային շուկաներ ու կ'ունենան իրենց շահը, Ատրպէյճան ալ կը հաստատէ ու կրնայ լուծել տնտեսական եւ ընկերական իր հարցերը: Իսկ ԼՂՀ-ն ետ կու տայ գրաւած հողերը, փոխարէն ստանալով Ատրպէյճանի ու միջազգային հանրութեան երաշխաւորութեամբ Ատրպէյճանի իշխանութենէն դուրս տարածքի կարգավիճակ»:

Յատկանշական պարագայ մըն է որ Ա. Միհրանեան շատ տրամաբանական այս առաջադրութեան մէջ անկախութեան մասին չի խօսիր որպէս ԼՂՀ-ի շահը, ըսելէ ետք թէ բոլոր կողմերը կը շահին: Պէ՞տք է ենթադրել որ խուսափած է ուղղակի այդ բառը գործածելէ ու նախընտրած «Ատրպէյճանի իշխանութենէն դուրս տարածք» բացատրութիւնը որպէս հոմանիշ: Բայց այդ բացատրութիւնը կրնայ անկախութենէն տարբեր իմաստ ալ ստանալ ի հարկին:

Ա. Միհրանեան չի բացառեր որ Հայաստանի նոր իշխանութիւնները Ղարաբաղեան կարգաւորումի ուրիշ քաղաքականութիւն նախընտրեն. իրեն համար աւելի կարեւոր է որ Ռուսաստան չանտեսէ կարգաւորումի իր շարադրած տարբերակը որպէս հայկական քաղաքականութեան յատուկ այլընտրանք:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԿԱՅԾԱԿ ԼԵՓԵՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փետրուար 20-ին իր մահկանացուն կնքեց բանաստեղծ Կայծակ Լեփեճեան:

Կայծակ Հայրապետի Լեփեճեան ծնած է 1921-ին, Տէօրթ Եոլ: Նախակրթութիւնը ստացած է Ալեքսանտրէթի Նուպարեան վարժարանին մէջ, զոր աւարտելէ ետք 1935-ին, անցած է Կիպրոս եւ իր ուսումը շարունակած Մելգոնեան կրթական հաստատութեան մէջ:

Մելգոնեան վարժարանին մէջ աշակերտելով բանաստեղծ Վահէ Վահեանին, իր ուսուցչի քաջալերութեամբ եւ ցուցմունքներով, տակաւին պատանեկան տարիքին Կայծակ Լեփեճեան սկսած է բանաստեղծութիւններ գրելով գրաւել իր շրջապատին ուշադրութիւնը եւ արժանանալ մեծ գնահատանքի:

1942-ին, աւարտելով Մելգոնեան վարժարանը, Կայծակ Լեփեճեան վերադարձած է Ամման, ուր վարած է հայկական վարժարանի տնօրէնի պաշտօնը, նոյն ատեն դասաւանդելով հայերէն լեզու, թուաբանութիւն, Հայոց պատմութիւն եւ անգլերէն: Մանկավարժական գործունէութեան առընթեր ան շարունակած է իր գրական գործերը, գրելով առաւելաբար քնարական բանաստեղծութիւններ:

1947-ին, Կայծակ Լեփեճեան, իր նոր կազմած ընտանիքով ներգաղթած է Հայաստան, հայրենասիրական բուռն զգացումներով տոգորուած իր տաղանդը ի սպաս դնելու համար հայրենիքին, այն համոզումով որ իր գրական շնորհքը պիտի կարենար արդասաւորել հայրենի հողին վրայ, անկէ առնելով իր ներշնչումն ու աւիշը: Հայրենասէր բանաստեղծը իրեն հետ կը տանի անտիպ բանաստեղծութիւններու առաջին ժողովածուն՝ «Տաղեր սիրոյ եւ մորմոքի» խորագրով, զայն հայրենիքին մէջ լոյս ընծայելու երազով: Սակայն, Հայաստանի մէջ ան ինքզինք դէմ յանդիման կը գտնէ գրական շրջանակներու անբարեացակամ վերաբերմունքին, խորունկ յուսախաբութեան մատնուելով: Այդ վերաբերումը խորունկ վէրք կը բանար զգայուն բանաստեղծի սրտին մէջ. վէրք մը՝ որ երբեք չբուժուեցաւ, քանի որ մարդիկ հրկիզած էին իր երազներուն, մեծ հայրենասիրութեան, երջանիկ ապագային եւ վարդագոյն հեռանկարներուն տանող վերջին կամուրջները:

Կայծակ Լեփեճեան Հայաստան ապրած տարիներուն վարած է գրադարանի վարիչի պաշտօն: Շնորհիւ իր անկեղծ, մաքուր խառնուածքին ան 10 տարի ընտրուած ու վերընտրուած է քաղաքապետարանի երեսփոխան եւ իբրեւ արդարամիտ նկարագրի տէր անձնաւորութիւն, օգտակար հանդիսացած է զինք ընտրողներուն եւ իր ապրած թաղամասի բնակչութեան: Սիրուած էր ու յարգուած մեծին ու փոքրին, մտաւորականին եւ բանուորին, բոլորին կողմէ: Արդար վաստակով եւ անձնաջան աշխատանքով յաջողեցաւ իր չորս զաւակներուն տալ լաւագոյն եւ բարձրագոյն ուսումն ու կրթութիւնը:

Իր բանաստեղծութիւնները առանձին հատորով մը հրատարակելու ուղղութեամբ իր փայփայած երազը իրականութիւն կը դառնար, երբ բանաստեղծին երբեմնի ուսուցիչը Վահէ Վահեան, Հայաստան այցելելով իրազեկ կը դառնար շնորհալի իր աշակերտին կրած ցաւին, գրական շրջանակներու կամայականութիւններուն հետեւանքով: Վահէ Վահեան հաւաքածոն իրեն հետ տանելով Պէյրութ, երեք ամիս ետք կը հրատարակէ զայն, 1980ին: Կ. Լեփեճեանի բանաստեղծութիւններու անդրանիկ հատորին մասին գրուատանքի ջերմ խօսքերով կ'արտայայտուին Պերճ Զէյթունցեան, Ռազմիկ Դաւոյեան եւ Գէորգ Հատիտեան: Հատորը կ'արժանանայ Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հայկաշէն Ուզունեան գրական մրցանակին: Այս իրականութենէն ոգեւորուած, Կայծակ Լեփեճեան նոր թափով կը լծուի գրական ստեղծագործական աշխատանքի, գրելով քնարական նորանոր գողտրիկ բանաստեղծութիւններ, որոնք լոյս կը տեսնեն առանձին հատորով՝ «Տաղարան» խորագրով, 1987-ին, Երեւանի մէջ:

1988-ին, Կայծակ Լեփեճեան իր կնոջ Կլէնտէյլ

Արփինէի հետ կը փոխադրուի Լոս-Անճըլըս, միանալու համար իր զաւակներուն: Լոս-Անճըլըսի մէջ եւս ան կը շարունակէ ստեղծագործել: Բուռն փափաք ունէր իր անցեալի գործերը եւ 1988-էն ետք Ամերիկայի մէջ գրած բանաստեղծութիւնները հրատարակելու ամբողջական հատորով մը: Այդ փափաքը իրականութիւն դարձաւ շնորհիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան հիմնադրամին, երբ 1991-ին հրատարակուեցաւ իր «Քնարական մտորումներ» խորագրով ստուար հատորը: Նոյն տարին լոյս տեսաւ նաեւ Կայծակ Լեփեճեանի «Անթուակիր Օրագրութիւն» խորագրով պատմուածքներու առանձին հատորը, զոր հեղինակը ձօնած է իր սիրելի ընկերոջ՝ հանրածանօթ նկարիչ Յակոբ Յակոբեանին: «Քնարական Մտորումներ» գիրքը, 1993 թուականին արժանացաւ ԹՄՄ Հայկաշէն Ուզունեան գրական մրցանակին: Մրցանակը հեղինակին յանձնուեցաւ մասնաւոր հանդիսութեամբ մը, որուն ընթացքին ներհուն մտաւորական Երուանդ Ազատեան մեծ գնահատանքով արտայայտուեցաւ Կայծակ Լեփեճեանի բանաստեղծական արուեստին մասին:

Ահաւասիկ իր ընտանիքին, շրջապատին, ընկերներուն եւ բարեկամներուն սէր բաշխած, օրինակելի ամուսին, հայր, մեծ հայր դարձած, փնտռուած ու սիրելի ընկեր, բարեկամ եղած մարդու մը, եւ այս բոլորի կողքին ճշմարիտ բանաստեղծի մըն է որ հրաժեշտ կու տանք այսօր: Բանաստեղծ մը՝ որ փիլիսոփայական խորքով, բանաստեղծական զգայութեամբ եւ հայրենասիրական ջերմ շունչով գրուած իր քերթուածներով, այլ մանաւանդ սիրային տաղերգութիւններով իր յատուկ տեղը կը գրաւէ հայ գրականութեան անդաստանին մէջ:

Վստահ ենք, որ Կայծակ Լեփեճեանի հոգին այս պահուն մեզի հետ է եւ եթէ լեզու ունենար, իր իսկ բառերով մեզի պիտի ըսէր.

Ես սիրեցի ձե՛զ, մարդիկ, մինչեւ իմ
շունչը յետին...

Եւ ձեզ համար նուիրում ես ուխտեցի,
ուխտեցի...

Անուրջն անցաւ ... ու մնաց լոկ այս
սրտում մեղեդին...

Մարգարիտէն աստղափայլ՝ որպէս
ճղճիմ մի խեցի...

Յարգանք՝ իր յիշատակին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

[illegible]

ԷԼԻԶԱԲԷԹ ՇԱՀՎԵՐՏԵԱՆ

Դաշնակահարուհի Էլիզաբէթ Շահվերտեան, Մոսկուայի Ֆիլհարմոնիի սոլիսթ, միջազգային մրցումի Ա. մրցանակ Հռոմի մէջ 1995-ին. «Փիանօ – Փոր – Ռուսայլ»ի շարքին համերգ մը կու տայ Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20.30-ին Eglise Saint Marcel, 24, rue P. Nicole, Paris 5.

***

ԿԱՐԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ

Մարտ 15-ին, ժամը 19-ին, Փարիզի լուսաւորչական Եկեղեցիին մէջ
9, rue Médéric, Paris 17
Կարին Գէորգեան եւ Հերմինէ Երիցեան համերգ մը կու տան:

Կարին Գէորգեան չորս տարի է Շուէտ կ'ապրի, երաժշտական (դաշնակ) իր ուսումը կատարած է նախ իր ծննդավայրը՝ Հայաստան, ապա Շուէտի մէջ գտած է մեծ յաջողութիւն: Տեղւոյն «Նոր հորիզոն» պարբերականը գովասանքի տողերով արտայայտուած է իր տաղանդին մասին:

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄ ԽԱՉԻԿ ԵՐԸՄԱԶԵԱՆԻ

Պր. Խաչիկ Երըմազեան Մարտ 1, Կիրակի, Թոնեագ (Մարսէյլէն 50 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ) քաղաքի մէջ ստացաւ «բոլորանուէր նուիրում»ի (dévouement universel) շքանշանը։

Աւելի քան 30 տարուան գոյատեւում ունեցող «Comité de Provence» մարդասիրական, բարեգործական միութիւնը, համաշխարհային չափանիշներով կը գնահատէ եւ կը վարձատրէ այն անձերը որոնք ունեցած են նուիրական աշխատանք որեւէ մարզի մէջ, զանոնք պարգեւատրելով փուլ առ փուլ արծաթ, ոսկեզօծ եւ ոսկի շքանշաններով։ Քանի մը տարի առաջ նոյն ոսկեայ շքանշանին արժանացած էր Շարլ Ազնաւուր։ Իսկ այս տարի Խաչիկ Երըմազեանէն զատ կար երկրորդ Հայ մը, Էքս–ան–Փրովանսէն Տէր եւ Տիկին Արսանեան՝ ստացան արծաթեայ շքանշան, անդամ ըլլալով ՖԻՖԱ–յի յօժարակամ կը տրամադրեն իրենց պանդոկ եւ ճաշարանը բոլոր ֆութպոլիստներու, հոգալով նաեւ կարօտեալներու մարզական տարազները։

Այդ Կիրակի առաւօտ ժամը՝ 10.30–ին քաղաքի մշակութային սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր կազմակերպիչ միութեան անդամներով։ Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին վարչական անդամներու կողքին տեղւոյն քաղաքապետը եւ կցորդը։ Իսկ սրահին մէջ ուշագրաւ էր ներկայութիւնը Մարսէյլի Սահակ–Մեսրոպ եւ Նիսի Սայաթ–Նովա երգչախումբի անդամներէն կազմուած 50–ի շուրջ հայկական խումբի մը, գլխաւորութեամբ հարաւային Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի։ Ներկայ էին նաեւ Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետ՝ Պր. Պանոսեան եւ քանի մը վարչականներ։

«Գոմիթէ տը Փրովանս»ի ատենապետ Պր. Ֆրանսուա Թիւրփենի բացման խօսքին յաջորդեց միութեան տարեկան աշխատանքներու տեղեկատուութիւնը եւ ապա շքանշաններու տուչութիւնը, եւ կարդացուեցաւ պարգեւատրուողներու տարած գործունէութիւնը։

Նախ բաժնուեցան արծաթեայ շքանշանները, ապա ոսկեզօծ՝ եւ երբ այս շարքին մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ Պր. Խ. Երըմազեան Միութեան ատենապետը յայտնեց թէ Պր. Երըմազեան արժանի ըլլալով հանդերձ ոսկէ շքանշանի իրենց կանոնագրէն դուրս է առաջին հերթին իսկ պարգեւատրել ոսկիով։

Երբ կը նկարագրուէին Խ. Երըմազեանի գործունէութիւնները, բեմին վրայ կախուած միութեան խորհրդանիշը եղող հրեկայ պատառին վրայի գրութիւնը ուշադրութիւնս գրաւեց՝ — բարձրանալ եւ ծառայել–, ինչ որ նոյնութեամբ կը պատկերացնէր իր պարագան։

Խաչիկ Երըմազեան նախ ծառայած է իր ծննդավայրը եղող Պոլսոյ մէջ կազմելով եւ ղեկավարելով իր առաջին երգչախումբը, յետոյ երաժշտական ուսումը շարունակելու համար անցած Գերմանիա, հոն եւս հիմնելով եւ ղեկավարելով թէ՛ երգչախումբ, թէ՛ նուագախումբեր, հուսկ հաստատուած է Մարսէյլ։ Ո՞վ չի ճանչնար Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ–Մեսրոպ երգչախումբը որու համբաւը տարածուած է Ֆրանսայէն ալ անդին, բայց արդեօ՞ք Նիսի Սայաթ–Նովան կուգայ անոր մրցակից ըլլալու, ունենալով հանդերձ նոյն ղեկավարը։ Այնուամենայնիւ այս բոլորին մէջ կարեւորագոյն տեղը կը գրաւէ՝ իր կնոջ հիմնած եւ իր ղեկավարած՝ ապագայ խոստացող «Գարուն» մանկապատանեկան երգչախումբը։

Պր. Երըմազեան շքանշանը եւ պարգեւագիրը ստանալէ վերջ շնորհակալութեան խօսք արտասանեց եւ ըսաւ. «Այս պատիւը աւելի եւս կը պարտիմ ինծի աշխատանքի առիթը ընծայող՝ Մ. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ, երգչախումբերուս անդամ–անդամուհիներուն եւ ի մասնաւորի կնոջս»։

Շքանշաններու բաշխումէն վերջ տեղւոյն քաղաքապետը կատարեց փակման խօսքը եւ հիւրասիրեց ներկաները ախորժաբեր սեղաններու շուրջ։ Ապա հանդիսութիւնը շարունակուեցաւ ճաշով մը, երգերով, պատմուածքներով պճնուած մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ ուր ներկայ երգչախումբի անդամներն ալ բերին իրենց մասնակցութիւնը «Մենք հայրենիք» երգով։ Ճաշին ընթացքին Սայաթ–Նովա երգչախումբի անդամները իրենց կողմէն եւս պարգեւատրեցին Պր. Երըմազեանը։ Նուէրին կցուած գեղեցիկ տողերուն մէջ անոնք նորանոր յաջողութիւն կը մաղթէին իրենց ղեկավարին, իրենք զիրենք դասելով փուշերու կոյտի մը կարգին, բայց խոստանալով մօտ ապագային դառնալ վարդեր, յղկելու համար նորելուկ փուշերը։

Նկատի առնելով թէ Պր. Երըմազեան ոչ միայն կը սորվեցնէ երգը այլեւ երգի ճամբով կը փոխանցէ Հայ լեզուն ու մշակոյթը, որքան որ ուրախութիւն ու պարծանք պատճառէ նոյնքան զարմանալի կը թուի մեզի իր գնահատուիլը եւ պարգեւատրուիլը միայն օտար շրջանակներէ ներս։ Ե՞րբ պիտի գիտնանք մենք ալ մեր արժէքներուն տէր կանգնիլ։

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

PUBLICATIONS REÇUES

REVUE DU MONDE ARMENIEN
MODERNE ET CONTEMPORAIN
tome 3
1997
publié avec le concours du
Centre National du Livre
SOCIETE DES ETUDES ARMENIENNES
Paris.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱՐՑԱԽԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՔԱՅԼԱՐՇԱՒ – ՓԱՌԱՏՕՆ

Կիրակի, Մարտ 1–ին, առաւօտեան ժամը 9–էն կէսօրէ ետք ժամը 5–ը, տեղի ունեցած է քայլարշաւ եւ մշակութային փառատօն մը, նուիրուած Արցախի ազատագրութեան պայքարի 10–ամեակին։ Առաւօտեան ժամը 9–ին, Կլէնտէյլի Վէրտուկօ փարքին մէջ հաւաքուած երկու հազար Հայերու ներկայութեան տեղի ունեցած է դրօշակի արարողութիւն, մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.–ի փողերախումբին։ Յանուն կազմակերպիչ յանձնախումբին բացման խօսք արտասանած է Լիլիթ Բաղդասարեան։ Ժամը 10–ին, երկու հազար հոգիի մասնակցութեամբ սկսած է քայլարշաւը, մօտ երկու ժամ տեւողութեամբ։ Ապա, Վէրտուկօ փարքին մէջ, հազարաւոր Հայերու ներկայութեան գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը, բաղկացած երգ ու երաժշտութենէ, արտասանութիւններէ, երգչախումբերու եւ պարախումբերու ելոյթներէ։ Խօսք առած են Արցախի բանակի սպայ Արթուր Մուսեան, ազատամարտիկ Հրանդ Թումասեան, որ 1992–ին Սրխաւենդի ճակատին վրայ ծածրակէն վիրաւորուելով անդամալոյծ է եւ բուժուելու նպատակով Լոս–Անճըլըս կը գտնուի, ինչպէս նաեւ Գալիֆորնիոյ նահանգի խորհրդարանական Սքաթ Ուայլտմըն։ Փառատօնի ընթացքին, ընդառաջելով Հ.Օ.Մ.–ի կոչին 300 հոգի արիւն տուած է։

***

ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ՏՕՆԸ

Օրէնճ Քաունթիի Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 17–ին, տեղի ունեցած է առաւօտեան ժամերգութիւն, Ս. Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով, մասնակցութեամբ թեմին հոգեւորական դասուն։ Յաւարտ ժամերգութեանց տեղի ունեցած է կրօնական ժողով, դասախօսութիւն եւ զեկուցում։ Առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի կարգադրութեամբ Պետրոս Հաճեան զեկուցումով մը տուած է Գալիֆորնիոյ բանտերուն մէջ գտնուող հայ բանտարկեալներու վիճակին մասին։ Պարզուած է որ միայն Լոս–Անճըլըսի քաղաքամէջի բանտին մէջ շուրջ 300 հայ բանտարկեալներ կան։ Որոշուած է, ամսական դրութեամբ, քահանայ մը ղրկել բանտերը բանտարկեալները մխիթարելու համար։ Դասախօսութիւն մը տուած է Վիգէն Քահանայ Վասիլեան տեղեկական երեք ժողովներու մասին։ Երեկոյեան ժամը 7–ին պատարագած եւ քարոզած է Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան։ Ապա, յարակից «Ղուկասեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը։

***

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՀԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ

Կիլիկեան Թեմի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, Փետրուար 22–ին, տեղի ունեցած է հանրապետական գոհաբանական մաղթանք եւ դրօշի օրհնութիւն։ Հոլիվուտի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ մէջ արարողութեան ներկայ եղած են Արցախի Արտաքին Նախարարուհի Նայիրի Մելքումեան եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը։ Քարոզած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան։

***

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 11–ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Պատարագը» նիւթին շուրջ։ Բացումը կատարելով Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան, գնահատելով կրօնական դասախօսութիւններու շարքի կազմակերպումը եկեղեցիներու մէջ, նշած է թէ «այս դասախօսութիւնները իրենց կրօնա–դաստիարակչական խորքով կը հարստացնեն մեր հոգեւոր կեանքը, որուն կարիքն ունի իւրաքանչիւր Հայ»։ Դասախօսը՝ Կարօ Պետրոսեան, ընդարձակ տեղեկութիւններ տուած է հայկական պատարագի ծագման, դարերու ընթացքին անոր զարգացման եւ ճոխացման մասին, կեդրոնանալով պատարագի իմաստին եւ բովանդակութեան վրայ։ Փակման խօսքը արտասանած է Գրիգոր Վրդ. Զիֆթճեան։ Հուսկ՝ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ կատարուած է հիւրասիրութիւն։

***

ՀՀ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ Հ.Յ.Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԵՏ

Հայաստանի Լոս–Անճըլըսի գլխաւոր հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, Փետր. 20–ին, այցելած է Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կեդրոնատեղին եւ հանդիպում ունեցած Կ. Կ.–ի անդամներուն հետ։ Զրոյցի ընթացքին շեշտուած է հայ քաղաքական նոր իրականութեան լոյսին տակ ազգային միասնականութեան կարեւորութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ գործնական քայլերու անհրաժեշտութիւնը։

ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

— Ինչպէ՞ս...

— Այդ գումարը ես ձեզի պիտի վերադարձնեմ, մաս առ մաս, երբոր պաշտօնս սկսիմ ձեր քով։ Օրինակի համար ամսականիս քառորդը ատոր կը յատկացնենք։

— Ատիկա դիւրին է, միայն թէ գործը յաջողէր։

Եւ վաճառականը քով դրուած դրամարկղը բացաւ եւ հինգ ոսկինոց պանքնոթ մը տուաւ ուսուցչին։

— Նայէ որ գործը հաստատ հիման վըրայ դնես, խրատեց, ես քու տեղդ ըլլամ ամբողջ դրամը այդ մարդուն ձեռքը չեմ յանձներ ... առ այժմ ոսկի մը կուտամ, թող 10 – 20 ստորագրութիւն հաւաքէ, անկէ ետքը դարձեալ ոսկի մը կ'առնէ։

— Կը ջանամ ձեր ըսածին պէս ընել, պատասխանեց ուսուցիչը։

— Քանի՞ օրէն կը խոստանայ կոր գործը լմնցնելու։

— Առ առաւելն տասը օրէն։

— Եթէ երկու շաբաթը անցնի՝ ալ բանի մը օգուտ չըներ։

— Ես գլխուն վրայ պիտի հսկեմ։

— Երթաս բարով ուրեմն։

Ուսուցիչը մեկնեցաւ գոհ եւ զուարթ։ Չէր կարծեր որ այդքան դիւրաւ վաճառականը դրամները պիտի համրէր։

— Հիմա պիտի կրնամ բաց ճակատով երթալ եւ Ժանիկի հետ բանակցիլ, կը մտածէր։

Պանքնոթը մէճիտի վերածեց եւ չխտակ իր թաղը վերադարձաւ կէսօրէն առաջ։

Ժանիկի հետ ժամադրութիւնը իրիկուան էր, հետեւաբար տակաւին շատ ժամանակ ունէր։

Դուրս ելաւ բարեկամի մը հանդիպելու յոյսով։

Եւ ահա ընկեր Սուսերեանցը իր դէմը ելաւ։ Իրենց բաժանումէն ի վեր առաջին անգամն էր որ կը տեսնէր զայն։ Մինչեւ այն ատեն երկուքն ալ խուսափած էին իրարու հանդիպելէ։

— Բարե՛ւ Պր. Թորգոմ, ըսաւ Սուսերեանց առաջին անգամ ինք մօտենալով ուսուցիչին։

— Աստուծու բարին, պատասխանեց միւսը չոր շեշտով մը, զոր ջանաց կարելի եղածին չափ թշնամական ընել։

— Ո՞ւր ես, չես երեւար, ըսաւ Սուսերեանց։

— Միշտ հոս եմ, միայն թէ այս միջոցին չափազանց զբաղած եմ։

— Ի՞նչ զբաղում, գործ գտա՞ր։

— Ոչինչ ... մէկ քանի պաշտօններ առաջարկած են ինծի, անոնց մասին ընտրութիւն մը պիտի ընեմ, տակաւին չկըրցայ որոշում մը տալ։

— Ուրեմն լաւ պատահեցանք իրարու, ըսաւ Սուսերեանց, ես ալ միշտ պաշտօն մը կ'ուզէի առաջարկել ձեզի։

— Ինծի՞, պաշտօ՛ն, գոչեց Թորգոմ։

— Այո՛, ինչո՞ւ այդքան կը զարմանաս։

— Չեմ կրնար հասկնալ թէ ի՞նչ տեսակ պաշտօն կ'առաջարկես։

— Վարժարանի մէջ պաշտօն...

— Ինծի պէտք չէ պաշտօնը, պատասխանեց վսեմ շեշտով մը։

— Պր. Թորգոմ, իրարու մէջ չունինք այսպիսի առաջարկութեան մը այդ տեսակ պատասխան տալու, ըսաւ Սուսերեանց։

— Ես հիմա ուսուցչական ասպարէզը թողած եմ։

— Ինչո՞վ կը զբաղիս կոր ուրեմն...

— Առեւտրական ասպարէզը ընտրեցի։

— Կը շնորհաւորեմ, բայց միանգամայն կը դատապարտեմ։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ գաղափարական ասպարէզ մը չէ։

— Այդ տեսակ խօսքերէն խաբուեցանք, պատասխանեց Թորգոմ դառնացած շեշտով մը։

— Բայց եթէ իրաւցնէ հրաժարած ես ուսուցչական ասպարէզէն՝ ուրեմն ինչո՞ւ կ'աշխատիս հին պաշտօնդ ձեռք ձգելու...

— Ե՞ս, գոչեց Թորգոմ զարմացած դէմքով մը։

— Այո՛, դո՛ւն, ըսաւ Սուսերեանց։

— Կը սխալիս, չարաչար կը սխալիս...

— Հապա հանրագրութի՞ւնը...

— Այդ տարբեր բան, ես ատոր մէջ բաժին չունիմ, թաղեցի համակիրներ ատանկ բան մը կ'ընեն կոր, բնական է որ չեմ կրնար արգիլել։

Սուսերեանց թերահաւատ դէմքով մը ժպտեցաւ։ Յետոյ ըսաւ.

— Պարապ խօսքերը թողունք եւ լըջօրէն խօսինք... երկու շաբաթէն վարժարանը պիտի բացուի բոլորովին բարեփոխուած ծրագիրով մը։ Դասարանները պիտի աւելնան եւ միեւնոյն ատեն ուսուցիչներու թիւն ալ պիտի աւելնայ ... ինչպէս նաեւ վարժարանին պիւտճէն, որ գրեթէ կրկնապատկուած է։

— Շատ լաւ, շատ ուրախ եմ։

— Ներկայ Թաղական Խորհուրդը մեծ եռանդ ցոյց կուտայ դպրոցին համար եւ յանձն առած է ամէն զոհողութիւն ընելու։

— Կրնայ ըլլալ, բայց բոլոր ատոնք զիս չեն հետաքրքրեր։

— Ընդհակառակն պէտք է որ հետաքրքրուիս ... մնայուն կառավարիչի մը պէտք ունինք, որ միանգամայն վարի դասարաններուն մէկ քանի դասեր ալ տայ ... շաբաթը 12 ժամ միայն։

— Թեկնածուներ շատ ըլլալու են այդ պաշտօնին համար։

— Այս կառավարիչը պիտի ստանայ ամսական եօթը ոսկի, շարունակեց Սուսերեանց։

(Շար. 122)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պաղտասարեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պալըգճեան եւ զաւակները,
Այրի Տիկին Սեդա Ագըլլեան եւ զաւակները,
Այրի Տիկին Իրիս Ագըլլեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Միհրան Գուրամաճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ – հօր եւ ազգականին՝

ԹԱԳԻՈՐ ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ 1913–ին)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 9–ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 12, ժամը 10–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին՝

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

Ցաւակցութիւններ կ'ընդունուին Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ Մարտ 12 եւ 13–ին, Տէր եւ Տիկին Լ. Պաղտասարեանի բնակարանը.–

115, rue Lamarck, Paris 18ème

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պաղտասարեանի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիրվանոյշ Կէվրէկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Գլակ Ղազարեան 500 Ֆր. կը նուիրէ Թարգմանչաց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ժորժ Կէվրէկեան, Տիկին Մարինա Կէվրէկեան եւ զաւակները՝ Վազգէն եւ Թալին, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Կէվրէկեան

կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 15, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ԺՈՐԺ ԿԷՎՐԷԿԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

***

Այս տխուր առթիւ ողբացեալին յիշատակին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.–

Այրի Տիկին Ժորժ Կէվրէկեան Հայկական Ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող կազմակերպութեան 10.000 Ֆր. եւ 2000 Ֆր. «Յառաջ»ին։

Տիկին Սիլվա Գույումճեան Հայ Բնապաշտութեան Միութեան 500 Ֆր.։

Տէր եւ Տիկին Նիքիթ Օրջանեան Փարիզի Հայ Առաքելական Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ 250 տոլար։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տիկին Փեփրոն Տէր – Միքայէլեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները. –

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝ Շալճեան ընտանիք 200 Ֆր., Ճառայեան ընտանիք, Յովսէփեան ընտանիք, Տիկին Տենչալի Վարպետեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Պօղոսեան 100–ական Ֆր., «Յառաջ»ին՝ Շալճեան ընտանիք 200 Ֆր.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ընկերուհիներուն յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 15, Իսիի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

6, avenue Bourgain, Issy-les-Moulineaux

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13–ին

ճաշարան՝
« Les Diamantaires »
60, rue La Fayette — 75009 PARIS
—— M° CADET ——

Վիճակահանութիւն – գեղարուեստական յայտագիր։

Մասնակցութեամբ՝
Կազարեան նուախախումբին

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 – 45 – 93 – 00 – 25
կամ՝
01 – 48 – 78 – 76 – 88

ՊԱՀՔԻ
ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, Պահքի Սիրոյ Աւանդական ճաշը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 15–ին, յաւարտ պատարագի, Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ,
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Խօսք՝ Պահեցողութեան աւանդութեան մասին եւ պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր։

Մախքերու մասնակցութիւն՝

Տոմսերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝
01–43–59–67–03   01–46–62–01–29
01–43–70–47–31 եւ 01–43–75–78–44

ՍԲՐՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
Մ Ի Ջ Ի Ն Ք Ի
Տարեկան Աւանդական ճաշը
Կիրակի, Մարտ 15, ժամը 12.30–ին
Պատարագէն ետք Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

Հաճեցէք ապահովել ձեր տեղերը։

Հեռաձայն. –
04–42–22–08–52 կամ 04–91–37–50–75
Մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք։

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB- Jeunes
MARSEILLE

Soirée
UGAB-jeunes
animée par D. J. DAVID
le Samedi 14 Mars
à partir de 22h30

P.A.F. : 100 frs + conso
Membres: 80 frs + conso

327, Boulevard Michelet — Marseille 9e
Tél. : 04 91 22 10 45

UGAB — UGAB — UGAB —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
նուիրուած նահատակ գրագէտ
ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ
յիշատակին
Կը բանախօսէ հայրենի գրաքննադատ եւ արձակագիր՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ
Կ'արտասանէ հայրենի արուեստագիտուհի՝
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆ
ներկայ կ'ըլլայ՝
ՇԱՄԻՐԱՄ ՍԵՒԱԿ
Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20.30–ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

(Շար. Ա. էջէն)

արդիւնաբերութեան զարգացումը եւլն.։ Ան ընդգծած է նաեւ թեկնածուներու ապագայ չփման եզրեր պատրաստելու անհրաժեշտութիւնը։

***

ԱԺՄ–Ի ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԷՋ

Մարտ 8ին ծանօթ միջադէպերու պատճառով կիսատ մնացած ԱԺՄ–ի Արարատի հանրահաւաքը կրկին տեղի ունեցած է Մարտ 10–ի իրիկունը։ Հազարաւոր քաղաքացիներ հաւաքուած են Արարատի կեդրոնը՝ քաղաքապետարանին յարող հրապարակին վրայ։ Նախ կարդացուած է Արարատի քաղաքապետին՝ Գ. Գասպարեանի ողջոյնի եւ պատահածին համար ներողամտութեան խօսքը։ Ապա ելոյթներ ունեցած են Վ. Մանուկեան եւ Դ. Շահնազարեան։ Հաւաքը տեւած է մօտ մէկ ժամ։

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՏԱՒՈՒՇԻ ՈՒ ԼՈՌԻԻ ՄԷՋ

Ռ. Քոչարեան ընտրապայքարի իր շրջապտոյտը շարունակելով Մարտ 10–ին այցելած է Տաւուշի մարզ։ Իջեւանի մէջ ան ներկաներուն դիմած է Արցախի բարբառով, ըսելով՝ «մենք մօտ ենք բնութեամբ ու բնաւորութեամբ»։ Վարչապետը արծարծելէ ետք ընկերա–տնտեսական ծանր վիճակը բարելաւելու անհրաժեշտութիւնն ու ծրագիրները, վեր առած է կայուն տնտեսութեան, չուկայի յարաբերութիւններու, հարկային քաղաքականութեան եւլն. կարեւորութիւնը։ Ընդառաջելով իրեն ներկայացուած բազմաթիւ բողոքներուն, վարչապետը խոստացած է որ իրենց արժանի պատիժը կը կրեն այն բոլոր ղեկավար–յանցագործները որոնք անպատիժ մնացած են։ Գիւղատնտեսութեան մարզին, զարգացեան հարցին, բանակին, Ռուսաստան–Բելառուս միութեան եւլն. վերաբերող նիւթերու շուրջ զրոյցներէ ետք Ռ. Քոչարեան մեկնած է դէպի Լոռիի մարզ՝ Վանաձոր, ուրկէ 1989–ին, Ռ. Քոչարեան ընտրուած էր Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան։ Հոս եւս հանրահաւաք մը տեղի ունեցած է «Առանց ժողովուրդի աջակցութեան ցանկացած իշխանութիւն դատապարտուած է» կարգախօսին ներքեւ։

***

Դ. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ ԿԸ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋ

Մարտ 9–ին թեկնածու Դ. Շահնազարեան Երեւանի համալսարանի սրահին մէջ ուսանողութեան հետ հանդիպումին ծանրացած է ժողովրդավարութեան նահանջին վրայ որուն առաջին պատասխանատուն նկատած է «ապաքաղաքական մարմին» խորհրդարանը։ Փետրուարի հրաժարականները բնականոն համարած է ան, քանի որ կաշառակերութեան վրայ հիմնուած իշխանութիւնը երկար կեանք չէր կրնար ունենալ։ Ըսած է թէ կեղծ են տնտեսական աճի ներկայի տուեալները։ Ապա վտանգուած նկատած է ժողովրդավարութիւնը, բռնապետութեան տարրեր ալ տեսնելով թեկնածու Ռ. Քոչարեանի ծրագրերուն մէջ։

Որպէս դարման, ինք յարմար կը դատէ որ ներկայ խորհրդարանը ընտրական օրէնսգիրք ընդունելէ ետք լուծարուի, պետական երկու յանձնաժողով կազմուի՝ Սահմանադրութեան փոփոխութիւններու եւ ԼՂՀ խնդրին կարգաւորման։ Հարկաւոր կը նկատէ զատական անկախ համակարգի մը ստեղծումն ալ։

***

ՎԻՐԱՀԱՅԵՐՈՒ ՅՈՅՍԸ ԿԱՊՈՒԱԾ Է Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ

Հայաստանի վիրահայ միութիւններու ներկայացուցիչներու Ռ. Քոչարեանի հետ հանդիպումին ընթացքին «Ջաւախք» Հայրենակցական Միութեան նախագահ Յ. Այվազեան վիրահայերու յոյսին թարգման եղած է, ըսելով որ նախագահ ընտրուելով Ռ. Քոչարեան կը յաջողի նախաձեռնել երկքաղաքացիութեան օրէնքին ընդունման։ Վեց միութիւններու յայտարարութեան մէջ ըսուած է որ նկատի առնելով Ռ. Քոչարեանի վաստակը, Արցախէն, Հայաստանէն, Սփիւռքէն վայելած հեղինակութիւնը, պետական գործիչի բարձր վարկանիշը, իրենք զօրակից են անոր թեկնածութեան եւ կոչ կ'ընեն որ ընտրութեան օրը բոլորը քուէները տան իրեն։

***

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԵՐԵՔՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կարմիր կամուրջին մօտ, Մարտ 6–ին Հայաստանի սահմանային կոմիսար Ծոփրինեանի նախաձեռնութեամբ հանդիպում ունեցած են Հայաստանի, Ազրպէյճանի եւ Վրաստանի սահմանային ներկայացուցիչներ։ Քննարկուած են սահմանամերձ շրջաններու գիւղացիներուն հողային աշխատանքի ապահովութեան, սահմանային սադրիչ գործողութիւններ կանխելու, միջադէպերու արագ լուծումին վերաբերող հարցեր։ Կողմերը պատրաստակամ գտնուած են կրկին հանդիպելու։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Pour la 15ème fois l'UGAB organise sa colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans

du Jeudi 2 Juillet au Jeudi 23 Juillet

Elle aura lieu cette année comme l'année précédente à Chaillol La Villette (Hautes-Alpes)

Prix: Voyage (Marseille à Marseille) et activités compris
3 300 Francs pour 1 enfant
6 000 Francs pour 2 enfants

Pour tous renseignements veuillez contacter l'UGAB
au : 327, Boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 04 91 22 10 45

Pension familiale de l'UGAB

du Vendredi 24 Juillet (à partir de 14 heures)
au Jeudi 30 Juillet (au matin).

Prix : Pension complète
250 F./jour (par personne)
1200 F./6 jours (par personne).

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 13
VENDREDI
13 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19·333
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.333

ԵՐԵՒԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐ ԿԱՆ ՈՐՈՆՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԿԸ ԿԱՐՕՏԻՆ

ԵՐԵՒԱՆ («Յառաջ»).— Քանի մը օր առաջ Հեռատեսիլէն լսուած «անեքտոտ»-ներու շարքին, այս մէկը բաւական խօսուն է.—

— Ո՞վքեր են Հայաստանի ամէնէն յիմար մարդիկը:

— Ապարանցիները:

— Չէ, Ղարաբաղցիները:

— Բա, ո՞նց:

— Քանի նրանք, Բաքուի արշաւելու փոխարէն, եկել են Երեւանի վրայ են արշաւում:

Կէս կատակ — կէս լուրջ, «Ղարաբաղցի — Հայաստանցի» ըստ ամենայնի վըտանգաւոր (թէեւ բնական, եթէ զայն դիտենք տարկայական աչքով) այս բեւեռացումը իր կարգին որոշ չափով կը մատնէ Հայաստանի քաղաքական իրավիճակին բնորոշ մէկ պատկերը: Հակառակ բոլոր ամպիոններէն լսուող ու կրկնուող այն հաստատումին, թէ այժմ հնչած է ազգային միասնութեան ժամը, վերոյիշեալ տրամադրութիւնները նկատելի են ինչ կը վերաբերի Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հրաժարումին, Ռոպէր Քոչարեանի իշխանութեան գլուխը անցնելու եւ յառաջիկայ ընտրութիւններու շուրջ տիրող մթնոլորտին:

Զուգահեռաբար, շշուկներու եւ տարաձայնութիւններու «շուկան» իր աշխոյժ ընթացքը կը պահէ: ՀՅԴ-ի «արժեթուղթերու» բարձրացումը իր կարգին առիթ կու տայ տարբեր մեկնաբանութիւններու: Չեն պակսիր կարծողներ, որ արդէն վճռուած է պաշտօնեայու բաշխումը որպէս հատուցում Դաշնակցութեան զօրակցութեան Ռոպէր Քոչարեանի թեկնածութեան: Ուրիշներ անխուսափելի կը գտնեն Խորհրդարանի լուծարումը վերջինիս յաղթանակի պարագային: Մտանանշողներ կան, թէ ՀՅԴ-ն, Քոչարեանին զօրավիգ կանգնելով հանդերձ, արդէն յայտարարած է որ ինք կողմ է խորհրդարանական կառավարութեան, ինչ որ բնականաբար կ'ենթադրէ նախագահական պաշտօնի ջնջումը եւ հիմնական հակասութեան մը ազբիւրը: Դեռ կան անոնք որոնք կը նախատեսեն քաղաքական սահմանափակումներու եւ ուժեղ հակակշռի հաստատումը: Բոլոր կարծիքներուն հետ հաշուի նստիլն ու զանոնք վերլուծելը կախում ունի խօսողի լրջութենէն եւ լսողի տրամաբանութենէն:

Մինչ կը շարունակուի նախկին իշխանութիւններու մամուլով թէ հրապարակաւ դատապարտումը (տապալած ծառը փայտի վերածելը ամէնէն դիւրին միջոցն է միշտ), ժողովուրդին մօտ չէ պակսած սկեպտիկ կեցուածք մը: Ոչ անպայման անտարբեր, որովհետեւ քաղաքական թեման ներկայ է ամէն խօսակցութեան մէջ: Բայց յիշեցումներ կան միշտ, թէ 1996-ի ընտրութիւններուն Վազգէն Մանուկեան իր քուէները առաւելաբար պարտական էր «հակա-Լեւոն» տրամադրութեան, եւ թէ 1992-93 շրջանի իր վարչապետութեան էր որ ընկերա - տնտեսական կացութեան սերմերը ցանուած էին: Չեն պակսիր նկատողներ, թէ Ռ. Քոչարեան իր մէկ տարուան վարչապետութեան ընթացքին որքա՞ն սատարած է վիճակի բարելաւումին:

Այս բոլորը կրնար օգտակար ըլլալ բուն համայնավար քուէին —թէեւ 1996-ի Ս. Բադալեանի ստացած քուէները այլ բան կը թելադրէին—, եթէ յանկարծ հրապարակ նետուած չըլլար Կարէն Դեմիրճեանի թեկնածութիւնը: Եւ որքան որ «կարօտախտը» իր դերը խաղայ, բընաւ փաստուած չեն Համայնավար Կուսակցութեան նախկին Ա. Քարտուղարի կարելիութիւնները ընտրութեան գլուխը հանելու: Ի վերջոյ, տրամաբանական կ'ըլլայ մտածել, որ Հայաստան կրնայ բոլորել յետխորհրդային տարածքի բընորոշ ուղեծիրը եւ մուտք գործել «Կովկասեան կաւճէ բոլորակը», Դեմիրճեանի միացումով հին «նոմենկլատուրա»յի շրջանային գործընկերներուն՝ Ալիեւ եւ Շեւարնածէի: Նոյնքան տրամաբանական է մտածել, որ Հայաստան, յետխորհրդային իր ինքնատիպ հոլովոյթով, շարունակէ միեւնոյն ինքնատիպութեամբ մերժել բոլշեվիզմի ժառանգորդներու վերադարձը, անուանափոխ ըլլան անոնք թէ ոչ:

Ուրիշ հարց է, թէ արդեօք ամբոխային տրամաբանութիւնը պիտի կարենա՞յ Դեմիրճեանի օրերու «էն ժամանակ լաւ էինք ապրում» խօսքէն անդին թափանցել եւ անդրադառնալ, որ անցեալը երբեք չի կրկնուիր: Մոսկովեան կեդրոնի ու հորիզոնական յարաբերութիւններու խորհրդային տիպի քայքայումով, որքա՞ն Դեմիրճեանի «հին օրերի երգը» կը բաւէ բարօրութեան ապագայ մը իրագործելու: Որքա՞ն ան կրնայ տարբերիլ Սերգէյ Բադալեանի ընտրական խոստումներէն, որոնք ի վերջոյ դեմիրճեանական «դրախտ»էն շատ հեռու չեն:

Ամէն մարդ համակարծիք կ'երեւի, թէ ընտրութիւնները պիտի վճռուին երկրորդ փուլով, կան նաեւ երրորդ փուլի կարելիութիւնը նշողներ: Յամենայնդէպս, փաստական իրողութիւն է, որ ընտրութիւններու արդիւնքը, ինչ ալ ըլլայ ան, ինքնըստինքեան պիտի չլուծէ տիրող անորոշութիւնը: Բազմաթիւ հարցականներ կան, որոնց պատասխանները երկար ժամանակի կարիքը ունին հասունալու եւ բանաձեւուելու համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 11 / 12)

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ

Մարտ 11-ին Ռ. Քոչարեան հանդիպում ունեցած է Արաբկիրի ընտրողներուն հետ: Ան ծանրացած է ընտրութեան մէջ հաւատքի գործօնին վրայ, ըսելով որ ընտրուած նախագահը պէտք է վստահ ըլլայ որ ընտրուած է մեծամասնութեան կողմէ, իսկ ժողովուրդը պէտք է հաւատայ իր ընտրութեան: Այս երկու գործօններուն բացակայութեան պարագային կը ստեղծուի թերահաւատութեան մթնոլորտը որ միայն ժխտական հետեւանք կրնայ ունենալ:

***

Նոյն օրուան հաղորդաշարին մէջ տըրուած է Ռ. Քոչարեանի հետ կատարուած հարցազրոյց մըն ալ ուր ան կ'ըսէ թէ տարուան մը վարչապետութեան փորձառութիւնը իրեն կ'օգնէ որ վաղն ալ որպէս նախագահ աւելի լաւ կարենայ իրականացնել նպատակները: Կ'աւելցնէ «բացի դրանից, ես ունեմ նաեւ նախագահի փորձ Լեռնային Ղարաբաղում, եւ կարծում եմ՝ ոչ վատ նախագահի»: Յետոյ կ'ըսէ թէ ինք ճիշդ չի գտներ մեղադրել իր նախորդները, այլ կը նախընտրէ գործով ապացուցանել որ կարելի է փոխել իրավիճակը:

Պատասխանելով հարցումին թէ չընտրուելու պարագային ի՞նչ կ'ընէ, Ռ. Քոչարեան կ'ըսէ. «կը փորձեմ հնարաւորին չափ հեռու լինել քաղաքականութիւնից եւ հնարաւորութիւն տալ ժողովրդի վստահութեանը քուէն ստացած նախագահին գործել առանց խոչընդոտների»: Կ'աւելցնէ թէ այսօրուընէ չի կրնար պատասխանել իր եւ Կ. Դեմիրճեանի գործակցութեան հեռանկարներու, սակայն կը շեշտէ թէ որեւէ թեկնածուի հետ որեւէ պայմանաւորութիւն չունի:

***

«Թըրքիշ տէյլի Նիուզ» թերթին մէջ Հ. Պաշէր յօդուած մը ստորագրած է Հայաստանի նախագահական ընտրութեան մասին. կ'ըսէ թէ Ռ. Քոչարեանի անձը ամէնէն անցանկալին է Բաքուի համար որ վստահ է թէ անոր ընտրութեան պարագային Հայաստանի Ատրպէյճանի հակառակորդները կը խմբուին այս «խիստ եւ նպատակասլաց» գործիչին շուրջ, ինչ որ կը զօրացնէ Երեւանի դիրքը:

Յօդուածագիրը Բաքուի համար աւելի ընդունելի թեկնածու կը նկատէ Կ. Դեմիրճեանը, քանի որ «ան երբեք ուշադրութիւն չէ գրաւած Հայաստանի ազգ. շահերուն հոգատարութեամբ». նաեւ շատ հաւանական չի համարուիր որ ամբողջ աշխարհի Հայերը միաւորուին Կ. Դեմիրճեանի շուրջ: Թուրք լրագրողը, այսուհանդերձ, յաղթանակին աւելի մօտ կը տեսնէ Ռ. Քոչարեանը, աւելցնելով որ Թուրքիա պէտք է պատրաստ ըլլայ այդ հեռանկարին:

***

Ռ. Քոչարեան «Արմենիա» համալիրին մէջ հանդիպում մըն ալ ունեցած է առողջապահական մարզի ներկայացուցիչներուն հետ:

***

Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

Մարտ 11-ին Կ. Դեմիրճեան Իջեւանի Մշակոյթի Տան հրապարակին վրայ հաւաքուած բազմութեան ներկայացուցած է իր ծրագրին հիմնական կէտերը: Տնտեսութեան զարգացման համար, ըսած է թէ կարեւոր կը նկատէ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու վերագործարկումը ու նոր աշխատատեղիներու ստեղծումը: Տնտեսութեան զարգացման զուգահեռ աստիճանաբար անվճար կ'ըլլան բուժումը, ուսումը, նաեւ կարեւոր համեմատութեամբ կը բարձրանան նպաստներն ու ամսական թոշակները:

***

Ս. ԲԱԴԱԼԵԱՆ

Նոյն օրը Համայնավար կուսակցութեան թեկնածուն եւս ներկայացուցած է իր ծրագիրը որուն նպատակն է ժողովուրդին վերադարձնել կեանքի այն որակը որով ապրած էր 1986 — 87 տարիներուն: Ինչ կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան, Ս. Բադալեան ըսած է թէ իրենց գործունէութեան հիմնաքարը կ'ըլլայ Հայաստանը ընդգրկել Ռուսաստան — Բելառուս Միութեան մէջ եւ վերականգնել Ռուսաստանի հետ կապերը: Ինք եւս կողմնակից է Սահմանադրութեան մէջ փոքր փոփոխութիւններ կատարելու: Եթէ ինք ընտրուի համախոհութեան կառավարութիւն մը պիտի չկազմէ, այլ հաւաքէ արհեստավարժ տարրեր: Այսինքն, պաշտօն ստացողները միայն համայնավարներ պիտի չըլլան:

***

Դ. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

Ճարտարապետական համալսարանի դահլիճին մէջ ուսանողներու եւ դասախօսներու հետ հանդիպումին Դ. Շահնազարեան ըսած է որ միւս թեկնածուները հրապարակային բանավէճի հրաւիրած է, սակայն ոչ ոք պատասխանած է հրաւէրին: Ան ամէնէն կարեւորը կը նկատէ ժողովրդավարութեան հաստատումը, ըստերային տնտեսութեան անհետացումը, հարկային ճկուն տնտեսութեան քաղաքականութիւն մը, ապա երկքաղաքացիութեան հարցին վերաքննութիւնը: Ինք կողմնակից է որ տրուի այդ իրաւունքը, սակայն առանց ընտրելու իրաւասութեան, քանի որ Հայաստանի ղեկավարները պէտք է ընտրուին Հայաստանի մէջ ապրողներու կողմէ: Դ. Շահնազարեան Բ. փուլի մը պարագային Կ. Դեմիրճեանին աջակցելու մասին հարցումի մըն ալ կը պատասխանէ որ այդ մասին մտածած չէ, քանի որ կը պատրաստուի առնուազն երկրորդ փուլ անցնիլ:

***

Պ. ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ

Մարտ 11ին Լրագրողներու Տան մէջ հանդիպում ունենալով լրագրողներու հետ, Պ. Հայրիկեան թելադրած է զերծ մնալ «միայն հացիւ» մտածողութենէն ու չքըլէարկել այդ մտայնութեամբ: Ան ըսած է որ կայ Դեմիրճեան քաղաքական գործիչը եւ առասպելը ու ան կը պատժուի աննախընթաց կերպով: Համոզում յայտնած է որ Դեմիրճեան նոյն գաղափարներու դրօշակիրն է որոնք այսօր ձեռնտու են ՀՀՇ-ին: Երկրորդ փուլի մը պարագային, Պ. Հայրիկեան իր հաւանութիւնը կուտայ այն թեկնածուին որուն ծրագիրը կը համապատասխանէ իր սկզբունքներուն: Ինք բանակցութիւններ ունեցած է քանի մը թեկնածուներու հետ, սակայն, կարելի չէ եղած շահեկան համաձայնութեան մը յանգիլ: Իրենք կ'ընդունին ժողովուրդին որոշումը ինչպէս որ ալ ըլլայ ան:

Պատասխանելով Ռ. Քոչարեանի թեկնածութեան ապօրինի ըլլալուն մասին հարցումին, Հայրիկեան ըսած է թէ սահմանադրական ներկայի անելին առջեւ ոչ մէկ թեկնածութիւն օրինական է: Ինչ կը վերաբերի նախագահական նախորդ երկու ընտրութիւններուն, ինք «զաղափարական առումով» յաղթած է, բայց կար աթոռակուրը ուր պարտուեցաւ, «որովհետեւ միայն բանտային աթոռների փորձ ունէր»:

***

Ա. ԲԼԷԵԱՆԻ ԿՈՉԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ

Ա. Բլէեան Մարտ 11-ին հանդիպում ունենալով լրագրողներու հետ, ըսած է թէ հեռատեսիլէն լսած է որ Ռ. Քոչարեանի թեկնածութեան դէմ Սահմանադրական եւ Գերագոյն դատարաններուն ներկայացուցած դիմումը մերժուած է: Ատիկա իրեն եզրակացնել կուտայ որ դատական համակարգը կայացած չէ եւ պատուէրներ կը կատարէ: Այդ պատճառով ալ ան յայտարարութեամբ մը դիմած է Ազգային Ժողովին, խնդրելով որ հարցը հոն քննարկուի:

***

ԴՈՒՄԱՅԻ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Ռուսաստանի Դուման Մարտ 11-ին որոշած է խորհրդարանական խումբ մը

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔԱՆՏԻՆՍՔԻԻ ՇԱՒԻՂՆԵՐԸ

Ի՞նչ բնոյթ պիտի ունենար 20–րդ դարու նկարչութիւնը, եթէ Վասիլի Քանտինսքի, Ֆրանթիշէք Քուբքա եւ Փիէթ Մոնտրիան գոյութիւն ունեցած չըլլային: Պիտի գտնուէի՞ն ուրիշներ, վերացականութեան ծնունդ տալու, ինչ որ ըրին այս երեք յառաջապահները: Անկասկած, առանց վերացականութեան, մեր դարու արուեստը նուազ հետաքրքրական եւ նըւազ հարուստ պիտի ըլլար, իսկ արտայայտչական ազատութիւնը՝ թերատ:

Սակայն այս երեք առաջնակարգ նկարիչները հասարակութեան մօտ չեն գտած այն ճանաչումն ու գնահատանքը, որոնք երբեմն լայնօրէն շնորհուած են նուազ արժէք եւ կարեւորութիւն ներկայացնող ժմրկահարուած արուեստագէտներու: Հետեւաբար, այս երեքին նուիրուած որեւէ ցուցահանդէս անգնահատելի առիթ է անոնց գործը աւելի մօտէն ճանչնալու եւ անոնց հաղորդուելու, գեղարուեստական, ոգեկան եւ իմացական աւելի բիւրեղացած եւ բարձր յարաբերում մը ապրելով: Ներկայիս, Նանթ քաղաքի Գեղարուեստից Թանգարանի ցուցահանդէսը, Վասիլի Քանտինսքիի (1866 – 1944) նուիրուած, Փարիզ տեղի ունեցածէն աւելի քան 13 տարի ետք: Այս ձեռնարկը չէշտը կը դնէ Քանտինսքիի Պաուհաուսի մէջ որպէս դասատու անցուցած շրջանին վրայ (1922–1933), սակայն իր միւս ժամանակաշրջաններէն ոչ մէկը կ'անտեսէ: Այսպէս, ցուցադրուած են գործեր Միւնիխ իր ապրած տարիներէն, որոնք դեռ յետ – տըպաւորապաշտութեան ազդեցութիւնը կը կրեն. ասոնց կ'ընկերանան քնարական վերացականութեան առաջին տարիներու պաստառները, ինչպէս եւ կերպարային աշխատանքներ, երբ Քանտինսքի քանի մը տարի Ռուսաստան կը վերադառնայ ու հոն կը մնայ մինչեւ 1921, համայնավար իշխանութեան առաջին տարիներուն գեղարուեստական եւ մշակութային եռուն աշխատանք տանելով, երբ կը կարծուէր որ ընկերային եւ գեղարուեստական զոյգ յեղափոխութիւնները վիրար կ'ամբողջացնէին, կամ իրարու զուգահեռ կ'ընթանային: Ցուցահանդէսին վերջին մասը նուիրուած է նկարիչին փարիզեան տարիներուն, ինչպէս եւ գրականութեան ու երաժշտութեան հետ իր կապերուն վերաբերեալ վաւերաթուղթերու եւ պատճէններու:

Նանթի այս յետնահայեացը տեղի կ'ունենայ շնորհիւ Ժորժ Փոմփիտու Մշակութային Կեդրոնին որ, նորոգութեան աշխատանքներու մէջ գտնուելուն պատճառով, իր հարուստ հաւաքածոն ցուցահանդէսի ձեւով պարբերաբար այլազան քաղաքներու մէջ կը ներկայացնէ: Քանտինսքիի այս ցուցահանդէսին առթիւ, Կեդրոնը տասնեակներով նկարներ տրամադրած է անոր: Ասիկա կարծէք վարձատրէ քաղաք մը որուն թանգարանը, դաւառին մէջ առաջինը հանդիսացաւ որ 1958–ին Քանտինսքիէն պաստառ մը ցուցադրեց, երբ տակաւին այցելուները կը խորշէին իր վերացական, «անհասկընալի» գործերէն:

Քանտինսքի ծնած է մոսկովեան բարձր քաղքենիութեան մաս կազմող ընտանիքի մը մէջ: Իր մանկութեան գծանկարչութեան, նկարչութեան եւ երաժշտութեան դասեր կը ստանայ: Բայց, իր բարձրագոյն կրթութենէն ետք կը մտնէ օրէնսդրական ասպարէզ: 1889–ին պաշտօնով Խատոնիա կ'ուղարկուի, ուր գինք ամէնէն աւելի հետաքրքրողները ճարտարապետութիւնն ու ժողովրդային արուեստը կ'ըլլան: Իր մէջ արուեստի մղումը հետզհետէ կը զօրանայ եւ մանաւանդ մեծ յայտնութիւն մը կ'ունենայ, երբ Գլօտ Մոնէի պաստառներէն մէկուն դէմ յանդիման կը գտնուի, ցուցահանդէսի մը ընթացքին: Կ'որոշէ իր պաշտօնը լքել եւ արուեստին նուիրուիլ, որուն կատարելագործման գծով եւ նոր շարժումներուն աւելի մօտ ըլլալու համար, Արեւմուտք կ'անցնի ու 1896–ին Միւնիխ կը հասնի, որ այդ շրջանին Եւրոպայի գեղարուեստական կարեւորագոյն կեդրոններէն էր: Քանի մը տարուան աշակերտական ընթացքէ ետք, 1901–ին հիմնադիր անդամներէն կ'ըլլայ «Ֆալանքս խմբաւորում»ին ու կը ստեղծէ դպրոց մը, նոյն անունով կոչուած: Նոյն տարուան վերջաւորութեան, Քանտինսքի խմբաւորման նախագահը կը դառնայ եւ ցոյց կուտայ կազմակերպչական իր մեծ ընդունակութիւնները, քանի որ երկու տարուան ընթացքին, 12 ցուցահանդէս կը կազմակերպէ: Իր այս կարողութեան գիտակից ըլլալով, աւելի ուշ Ֆրանց Մարքի կը գրէ. «Դպրոցական շրջանէն իսկ, մինչեւ իսկ մանկութենէս, ես ճանչցուած եմ որպէս հիմնադիր»:

Գեղարուեստական եւ կազմակերպչական իր աշխատանքներուն զուգահեռ, Քանտինսքի լի գործ կը դնէ ուսուցչական եւ քննադատական իր տաղանդները: Միաժամանակ, ռուսական «Միր Իսքուսթվա» (Արուեստի Աշխարհ) թերթին յօդուածներ կ'ուղարկէ Միւնիխի գեղարուեստական մարզին մասին: Ասոնք, որոնք կը ներկայացնեն նաեւ ցուցահանդէսներու մանրամասն քննարկումները, իրենց հմտութեամբ ցոյց կուտան Քանտինսքիի գեղարուեստական ճանաչողութեան լայն ծիրը եւ արտայայտուելու դիւրութիւնը:

1909–ին, Քանտինսքի կը հիմնէ նոր խմբաւորում մը, «Նոր Արուեստագէտներու Ընկերակցութիւն» անունին տակ, իսկ երկու տարի ետք, համբաւաւոր «Կապոյտ ձիաւորը», Մարքի հետ, նպատակ ունենալով հասարակութեան ծանօթացնել ժամանակակից գեղարուեստի գործերը եւ սատարել անոնց դրական ընկալման, ու աւելի դիւրացնելու անցեալի երկրէն արմատապէս տարբեր աշխատանքներու հաղորդուիլը: «Կապոյտ ձիաւորը» շուտով կոթողային հանգամանք կը ստանայ, մինչ Քանտինսքի կը ներկայանայ որպէս շարժումին առաջնորդը: Սակայն, կարելի չէր որ այդ շրջանին յառաջապահ նման քայլ մը իրեն թշնամիներ չգտնէր, նկատի առած տիրող պահպանողական եւ կանոնապաշտ ըմբռնումները: Քանտինսքի կ'ենթարկուի յարձակումներու, որոնց հետեւանքով գինք պաշտպանող հօսանք մը կը ստեղծուի եւ այլազան անձնաւորութիւններ, ինչպէս Ֆեռնան Լեժէ, Ֆիլիփփօ Թոմմազօ Մարինէթթի, Պլէզ Սանտրարդ կամ Արնոլտ Շէօնպըրկ իրեն նեցուկ կը կանգնին: Այսպէս, Քանտինսքիի համբաւը կը ծաւալի, յատկապէս երբ, 1911–ին, կը հրատարակէ հիմնական գիրք մը, «Ոգեկանութիւն՝ արուեստին մէջ եւ յատկապէս նկարչութեան» խորագիրը կրող:

1909–ին է որ Քանտինսքի, տեսիլքի մը բերումով, կը մտնէ վերացականութեան բնագաւառը, եզրակացնելով որ նկարագրական բնանիւթը անհրաժեշտ չէ նկարի մը համար, որ կրնայ միայն գոյներով, բիծերով եւ գիծերով նկարչական ապրող էութիւն դառնալ, յարացուցական տարրերէ անկախ: Այս միտումով, Քանտինսքի կ'իրագործէ նկարներ, որոնց մէջ կերպարային տարրերը բնորոշող գիծերը հետզհետէ կ'անհետանան մինչեւ որ, 1910–ի շուրջ կը ծնին նկարներ, որոնք կազմուած են միայն ազատ գիծերէ եւ գունային բիծերէ: Ասոնք նկարչական արուեստի վերացական առաջին յօրինումներէն են, եթէ ոչ առաջինները: Սակայն, 1910–ական տարիներու երկրորդ կէսին, կառուցապաշտներու ազդեցութեան տակ, իր աշխատանքին մէջ մուտք կը գործեն չափագծական տարրեր, կլոր եզրերով, որոնք կը հակադրուին վերացական առաջին շրջանի զգայական պաստառներուն:

1921–ին համայնավար Ռուսաստանը ձգելէ ետք, Քանտինսքի կրկին Արեւմուտք կ'անցնի եւ յաջորդ տարին որպէս ուսուցիչ մաս կը կազմէ Պաուհաուսի: Այստեղ, Փօլ Քլիի հետ, ինք կը դառնայ այս հաստատութեան միջազգային համբաւին ու վարկին կարեւորագոյն զարկ տուողը, ուր կը մնայ մինչեւ 1933, երբ դպրոցը, նացիներուն ճնշումով, կը փակուի: Քանտինսքի Փարիզ կը փոխադրուի ու իր կնոջ հետ կը հաստատուի Նէօյի: Այժմ, իր նկարչութենէն ներս մուտք կը գործեն կենսաձեւային տարրեր, մինչ իր արուեստը, բաղդատած 1910–ական տարիներու երկերուն, աւելի յարդարային կերպարանք կը ստանայ:

Անոնք որոնք առիթը պիտի ունենան Նանթի ցուցահանդէսը այցելելու, իրենց դէմ պիտի գտնեն նկարչական գործեր որոնք նոյն ատեն համանուագի մը, սոնաթի մը կամ երաժշտական այլ կտորներու կը նմանին, իրենց լսելի – անլսելի մեղեդիներով, յստակ, բիւրեղացած ձայներով, ելեւէջներով եւ հնչիւնային կշռոյթներով: Քանտինսքիի համար նըկարչութիւն – երաժշտութիւն յարաբերութիւնը առաջնակարգ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր: Իր աշխատանքը զայն մշակող եւ հաստատող ամէնէն ակնառու օրինակներէն է:

ՍԱՐՈՒՆԻ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՊԸ ԱԼԻ ՈՒ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ԴՈՒՌ ՄԸ

Վարուժան Աճէմեան, Խաչիկ Ամիրեան, Յակոբ Սիւասլեան, «Ճառագայթ» շաբաթաթերթ, բոլոր այս անունները այսօր ալ գիս տարւոյն մէջ քանի մը անգամ կը տանին մինչեւ Սիրքէճիի նշանաւոր Ճաղալօղլու զառիվերը, նախկին ու փառաւոր անունով Պապը Ալի, զառիվեր մը որ շատերու համար երկար տասնամեակներ ուրիշ ոչինչ նշանակեց եթէ ոչ գիրք, մամուլ, թերթ, հրատարակչատուն, գըրախանութ, տպարան: Մամուլի ու գիրքի սիրահար մարդոց համար այդ տարիներուն բոլորովին տարբեր հմայք մը ունէր այս զառիվերը: Այսօր ալ բոլորովին չէ կորսնցուցած իր այդ դիմագծութիւնը, բայց մեծ թերթերու ու հրատարակութիւններու ճամբան այլեւս այդ զառիվերէն չանցնիր: Անոնք իրենց դիմագծութեան մէջ կատարուած մեծ փոփոխութիւններու առընթեր, փոխեցին նաեւ իրենց հասցէները ու գացին հեռու, տեղաւորուեցան նորահաստատ թաղերու մէջ փարթամ շէնքերէ ներս: Այդ շէնքերը այսօր ի՛նչով կրնան բաղդատուիլ Պապը Ալիի երկու եզերքներուն վրայ թառած հնամենի ու հնաբոյր շէնքերուն հետ, որոնք մեռան կը բուրէին:

Գործատեղիս այդ զառիվերէն երկու քայլ անդին էր եւ շաբաթը գոնէ երկու անգամ կը սիրէի կէսօրուան դադարներու ընթացքին մագլցիլ Պապը Ալիի զառիվերէն եւ դանդաղիլ գրախանութներու ցուցափեղկերուն առջեւ: Խենթ հաճոյք մը կը զգայի ցուցափեղկերը դիտելէ, գիրքերուն նայելէ, նոյնիսկ եթէ այդ ցուցափեղկերը կը փոխուէին երկու ամիսը անգամ մը:

Զառիվերը Սիրքէճիէն մեկնելէ քիչ մը վերջ դէպի աջ կը դառնայ: Ճիշդ դարձակէտին վրայ, ելլելու ուղղութեամբ ձախին, կար հնամենի խան մը որուն առաջին յարկին վրայ փոքրիկ խանութ մը ունէր Սինան Թանտրեան: Սինանը ծանօթ էր որպէս լումայափոխ, բայց իր բո՛ւն գործն էր վաճառել քլիշէի նախանիւթ: Քլիշէ՞: Այսօրուան մարդիկը գիտե՞ն թէ ինչ է քլիշէն: Այսօր երբ այլեւս մամուլի լուսանկարներն անգամ կը տպուին համակարգիչներով, ո՞վ պիտի յիշէ այն շրջանները երբ լուսանկարները կ'առնուէին զէնկի մետաղներու վրայ եւ անոնցմով կը տպուէին: Այս նախանիւթը որ կը վաճառէր Սինան Թանտրեան, որուն խանութը հաւաքավայր մըն էր Պապը Ալիի քանի մը մնայուն բնակիչներուն ու այցելուներուն համար: Ես հո՛ն է որ առաջին անգամ ճանչցայ նկարիչ Յակոբ Առատը:

Յակոբ Առատը նշանաւոր մարդ էր ինծի համար: Իր անունը ինծի համար սիրելի եւ հետաքրքրական անուն էր այն օրէն ասդին երբ ես «Դէպի լոյս», «Այսօր», «Նոր Օր», «Պատկեր»ի նման հրատարակութիւններու մէջ տեսած էի Յակոբ Առատի ստորագրութեամբ գծանկարներ: Բոլոր այս թերթերը իմ մէջ մթնոլորտ մը պատրաստած էին հայ գրական ու հասարակական մամուլի նկատմամբ: Անոնց հրատարակիչներուն հետ բարեկամութիւն չունէի, որովհետեւ ես սկսնակ մըն էի պարզապէս:

Բնաւ չեմ յիշեր թէ ի՞նչպէս եւ երբ ճանչցած էի Սինան Թանտրեանը, բայց երբեք չեմ կրնար մոռնալ որ ան գիս պիտի ծանօթացնէր «Մարմարա»ի խմբագիրներ՝ Սեդա եւ Պետրոս Զօպեանի, որոնց եւ իմ ու կնոջս միջեւ շատ շուտ պիտի ստեղծուէին բարեկամական ջերմ յարաբերութիւններ: Քանի մը ամիսը անգամ մը կը հանդիպէի Սինան Թանտրեանի խանութը: Միշտ չէ որ հոն կը տեսնէի Յակոբ Առատը: Բայց այդ խանութը որուն պատկերը մինչեւ այսօր կը յամենայ աչքերուս առջեւ, ինծի համար միշտ առաւելաբար Յակոբ Առատ նշանակեց քան թէ Սինան Թանտրեան: Կարծես խանութին տէրը Յակոբ Առատն էր:

Բայց ես Պապը Ալիի զառիվերը շուտով պիտի սկսէի մագլցիլ ո՛չ թէ միայն Սինան Թանտրեանին հանդիպելու կամ գրավաճառներուն ցուցափեղկերը դիտելու համար, այլ նաեւ հանդիպելու համար տպարան մը որ մեր այդ շրջանի կեանքին համար պիտի ունենար մեծ նշանակութիւն: Այս մէկը նշանաւոր տպարանատէր Սարգիս Թէրզեանի «Վարոլ» տպարանն էր ուր կը տպէինք Մխիթարեան Սանուց Միութեան «Սան» գրական թերթը: Ես, Խրախունի ու Զահրատ, Հայոց գիրերուն ծառայելու առաջին ուրախութիւններով՝ պարբերաբար այդ տպարանը կ'երթայինք, որպէսզի «Սան»ին համար շարուած գրութիւններուն փորձերը կարդայինք, սրբագրութիւններ ընէինք, էջադրութեան մասին խորհրդակցէինք Սարգիս Թէրզեանին հետ:

Աստուա՛ծ իմ, հիմա ամէն գիշեր կարծես գրադարաններուս բոլոր գիրքերուն առջեւ նստած է ան, Սարգիս Թէրզեանը: Գրադարանիս բոլոր հայերէն գիրքերը Սարգիս Թէրզեանին տպարանին մէջ տպուած չեն: Ընդհակառակն, գրադարանիս մէջ քիչ գիրքեր կան հոն տպուած: Բայց բոլոր հայերէն գիրքերը, անխտիր, ուր որ ալ տպուած ըլլան, ինծի կը յիշեցնեն Սարգիս Թէրզեանը, այդ անմոռանալի մարդը, որ իմ երիտասարդական այդ շրջանիս ինծի կը թուէր ըլլալ աշխարհի այն ամենաերջանիկ մարդը որ հայերէն տպարան մը ունէր եւ ուզածը կը տպէր այդ տպարանին մէջ: Երբ ընկերներուս հետ կամ առանձին կը մագլցէի Պապը Ալիի զառիվերէն վեր եւ քովընտի փողոցներէն մէկուն մէջ կը մտնէի Սարգիս Թէրզեանի տպարանէն ներս, աչքերս կը գոցէի ու պահ մը կը մտածէի որ անհաւասիկ կը մտնեմ արքայութեան դռնէն ներս:

Ռ. Հ.

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԵՐԲԵՔ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՉԷԻ՞Ն

Անգլիական թերթ մը մատնանշած է պատմութիւնը ներկայացնելու ուշագրաւ ընթացք մը որ կը պատկանի Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպանատան: Պատասխանատուները հաղորդագանցի իրենց կայանին վրայ Ֆրանքօ-բրիտանական յարաբերութիւններու պատմականը ընելով, տեղ տուած են միայն Ֆրանսական յաղթանակներու: Լրագրողը անդրադառնալով երեւոյթին, կը գրէ թէ Ուաթըրլօն, Ազէնքուրը, Գրէսին երբեք տեղի ունեցած չեն, կամ Ժան տ'Արքը խարոյկի մը վրայ ողջակիզուած չէ: Ֆրանսայի դեսպանատան այս կայանին համար գոյութիւն չունին Հարիւր տարուան պատերազմները, Նափոլէոնին մարտերը:

Ֆրանքօ-բրիտանական յարաբերութիւններու էջին մէջ կը ներկայացուի ժամանակագրութիւն մը որ պատրաստուած է Ֆրանսայի եւ Բրիտանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւններուն գործակցութեամբ: Այստեղ, բրիտանական յաղթանակները գրեթէ բոլորն ալ դուրս ձգուած են պատրաստուած էջէն: Իսկ Ֆրանսականները, նոյնիսկ ամէնէն համեստները, նշանակուած են:

Դեսպանատան բանբերը պատմութեան այդ ձեւի խտացումի մը մէջ, խոստովանած է որ նրբավարութեան պակաս կայ. ըսած է թէ իրենց նպատակը չէր Ֆրանսացիները գերազանց ցոյց տալ: Տրուած էին քանի մը թուականներ: Ճիշդ է որ, աւելցուցած է, 1066 – 1843 շրջանէն երեք թուական տալ, այն ալ միայն Ֆրանսայի նպաստաւորներ, շատ տեղին չէ: Ան աւելցուցած է թէ թուականներու շարքը միասնաբար որոշուած էր ու ղըրկուած բրիտանական բոլոր դպրոցները ու ոչ ոք առարկած էր: Իսկ Բրիտանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութենէն բանբեր մըն ալ ըսած է թէ Ուաթըրլօն, Ազէնքուրը ճիշդ է որ մէկդի ձգած էին, բայց չէին առնուած նաեւ այն մարտերը որոնք աւարտած են Բրիտանացիներուն դէմ Ֆրանսացիներուն յաղթանակով:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻ ԴԵՊՔԵՐ՝ ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

■

Վաղարշակ Նորենցը գրում է. «Ես նրբան ծանօթացրի իմ սիրած աղջկայ՝ Մարկոյի հետ, եւ մի քանի անգամ պըտոյտ արեցինք անտառում:

– Բանաստեղծների հետ եւլա գնալը դժուար է, հա՛, նրանք շատ դժուեթիւններ են անում, գիտէ՞ք, – ասաց Չարենցը Մարկոյին:

– Նորենցը դժուեթիւններ չի անում, – պատասխանեց ընկերուհիս:

– Այսօր չի անում, վաղը կ՚անի, նայած թէ ինչպէս կը դաստիարակէ գործը... Դուք չթուլացնէք սանձը, – աւելացրեց Չարենցը ծիծաղելով:

– Ես նրան չեմ սանձում:

– Է՛, որ այդպէս է, վա՛յ ձեզ եւ եբանի՛ նրան»:

■

Չարենցը շատ էր սիրում հրատարակչական գործը եւ աւագին ուժ ու ժամանակ էր նուիրում դրան: Այդ աշխատանքի մէջ ան ներգրաւեց մեր նըկարչութեան վարպետներին՝ Յ. Կոճոյեանին, Մ. Սարեանին եւ երիտասարդ տաղանդ Տաճատ Խաչվանքեանին:

– Ա՛յ տղայ, – մի անգամ ասաց նա, երբ ես զարմանում էի նրա բծախնդրութեան վրայ, – դու պատկերացնո՞ւմ ես մի գեղեցիկ կին՝ փնթի հագնուած, ըշտէ՛, գիրքն էլ այդպիսի բան է:

Նրա ջանքերով Պետրատում շատ նըւազեց «փնթի հագնուած» հրատարակութիւնների քանակը:

■

Մեծ բանաստեղծն անողոք էր ադիտութեան հանդէպ: Տանել չէր կարողանում կոպիտ, գռեհիկ, յաւակնոտ «քննադատութիւնը», որ անկարող էր թափանցել ստեղծագործութեան էութեան մէջ, զգալ ու հասկանալ արուեստի հմայքը, բաց անել ընթերցողի առաջ գեղարուեստական երկի բուն իմաստն ու արժէքը: Նա սուր էպիգրամներ եւ խայթող ու խարազանող բանաստեղծութիւններ էր նուիրում այդպիսի քննադատներին: Գրական բանավէճերի ժամանակ երբեմն համբերութիւնից դուրս էր գալիս եւ դիմում նոյնիսկ աւելորդ ծայրայեղութեան: Այսպէս՝ գրական մի ասուլիսի ժամանակ երիտասարդ քննադատներից մէկը խիստ յարձակում գործեց բանաստեղծի «Ներբող առ քննադատն» բանաստեղծութեան վրայ եւ մէջբերեց այդ քերթուածքի առաջին տողերը.

«Օ՛, դու նայիրեան մարքսիզմի չստեր
Հագած փիլիստեր,
Օ՛, դու պատահմամբ սերտած գրքերի
Մի խեղճուկ գերի՝
Դարձած կրետին...
Լսի՛ր մի անգամ խօսքը պոէտի,
Որին դու անշուշտ հայհոյես պիտի...»

Քննադատը դեռ շարունակում էր կարդալ բանաստեղծութիւնը, Չարենցը, զայրացած, տեղից բացագանչեց. «Ընկեր Ք., դա հէնց քո մասին է ասուած...»:

■

Գիտէր օգտուել առիթից՝ «ոչնչացնելու» համար հակառակորդներին: Այսպէս՝ նրա մի ելոյթի ժամանակ, – գրում է Գուրգէն Մահարին, – հակառակորդներից մէկը տեղիանտեղի ռեպլիկներով շարունակ խանգարում էր նրան: Երեւանի քաղաքային կոմիտէի ներկայացուցիչը նկատողութիւն արեց խանգարողին.

– Վե՛րջ տուէք խուլիգանութեանը...

Նա ընդհատեց իր ճառը եւ հասցրեց.

– Ես էլ՝ Ցեկայի կարծիքը քո մասին: Դահլիճում հոմերական ծիծաղ եւ ծափահարութիւններ:

Չարենցը ծիծաղը վառեց:

■

Չարենցը արտասահմանից երկու նըկար էր բերել. մէկը Քրիստոսն էր՝ փշէ պսակը գլխին, միւսը՝ կիսամերկ մի կին: Այս երկու նկարը նա կախել էր միեւնոյն պատին: Վերեւում Քրիստոսն էր, ներքեւում՝ կինը: Քրիստոսի հայեացքը՝ հեզ ու տխուր, հակուած էր ցած: Ես չգիտեմ, չեմ հարցրել, թէ Չարենցը դիտաւորեա՞լ էր այդպէս դասաւորել նկարները, բայց յաճախ անդրադառնում էր այդ նկարներին, նայում ու ծիծաղում:

– Տեսնո՞ւմ ես Քրիստոսին, ո՛նց է աչքը մնացել գեղեցիկ կնոջը..., – ասում էր ու բարձրաձայն ծիծաղում, – չէ՛, մարդկայինը յատուկ է նաեւ աստուածներին:

■

1921 թ. Թիֆլիսի Հայարտանը Դերենիկ Դեմիրճեանն ասել է Չարենցին.

– Երբ առաջին անգամ իբրեւ բանաստեղծ հանդէս եկայ, Յովհաննէս Թումանեանն էր հրապարակի վրայ ու սիրուած պոէտը: Ես մնացի ստուերի մէջ: Թումանեանից յետոյ ուզում էի գլուխս հանել, Իսահակեանը առաջ կտրեց: Ես նորից մնացի ստուերում: Նոր ուժերով ուզեցի հանդէս գալ, այս անգամ էլ Վահան Տէրեանը կանգնեց ճանապարհիս: Տէրեանն էլ գնաց, ուժերս հաւաքած՝ ուզում էի ասպարէզ իջնել, հիմա էլ դու ես դէմս ելել: Ե՞րբ պէտք է գայ իմ օրը:

– Համբեցէ՛ք, բարի ճանապարհ, – ասել է Չարենցը՝ մի քայլ ետ գնալով:

Եւ երկուսն էլ ժպտացել են:

■

Չարենցն ամէն անգամ հէնց սրճարանում, որտեղ յաճախ էին լինում Ալեքսանդր Շիրվանզադէն ու Յովհաննէս Աբէլեանը, հանդիպում էր նրանց, միասին սուրճ էին խմում, եւ իր մանկական չարաճճիութեամբ խաղում էր նրանց հոգու հետ. մէ՛կ կռուեցնում էր, մէ՛կ հաշտեցնում, ասելով.

– Շիրվա՛ն, եթէ Աբէլեանը չլինէր, քո Անդրէաս Էլիզբարովը չէր լինի:

– Ճշմարիտ խօսք, – նկատում էր Աբէլեանը՝ ժպտալով:

Շիրվանզադէն խռովում էր, վերցնում յայտնի ձեռնափայտն ու հեռանում: Նոյնը տեղի էր ունենում նաեւ Աբէլեանի հետ, երբ Չարենցն ասում էր.

– Եթէ Շիրվանի Անդրէաս Էլիզբարովը չլինէր, դու էլ էն չէիր լինի, Յովհաննէ՛ս...

– Ճշմարիտ խօսք, – կարճ նկատում էր Շիրվանզադէն, եւ Աբէլեանը սուս ու փուս հեռանում էր: Ապա Չարենցը նոյն սեղանի շուրջը նրանց հաշտեցնում էր, կոնեակի մի բաժակով մեծարում երկուսին էլ՝ իբրեւ մեր արուեստի հսկաների, որպէսզի միւս օրը նորից կռուեցնի: Այսպիսին էր Չարենցը:

Քաղեց՝
ՀՐԱՉԵԱՅ ՅՈՒՆԱՆԵԱՆ

«Իրաւունք», Մարտ 5

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Թէքէեան կեդրոնի հանդիսասրահին մէջ, Փետրուար 11-ին, նախաձեռնութեամբ «Շիրակ» ամսագրի տեղի ունեցած է հանդիպում – ընդունելութիւն մը ի յարգանս գրագէտ Երուանդ Պարսումեանի: Ընդունելութեան ընթացքին մեծարեալը պարգեւատրուած է «Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանով շընորհուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին կողմէ: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Պր. Ժիրայր Դանիէլեան ներկայացնելով Ե. Պարսումեանը, տալով անոր հակիրճ կենսագրականը: Ապա, խօսք առած է Լիբանանի Հայոց առաջնորդը՝ Գեղամ Ծ. Վրդ. Խաչերեան, հուսկ ելոյթ ունեցած է Ե. Պարսումեան որ յուզումով արտայայտած է իր երախտագիտութիւնը եղած պատիւին համար:

***

ԱԹԷՆՔԻ Պատերազմական Թանգարանի սրահին մէջ, Փետրուար 22-ին քաղաքական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Արցախի 10-ամեակին, կազմակերպութեամբ Յունաստանի Հ.Յ.Դ. Հայ Դատի յանձնախումբին: Նախագահած է Յակոբ Պետոյեան եւ բանախօսած է Միհրան Քիւրտօղլեան: Ղարաբաղի նախագահ Արկադի Ղուկասեանի ողջոյնի խօսքը կարդացած է Թադէոս Յովակիմեան: Ողջոյնի իր խօսքը ըսած է նաեւ Հայաստանի դեսպանը՝ Արման Կիրակոսեան: Պուլկար լրագրող Ցվետանա Փասքալեւա ներկայացուցած է իր նկարահանած երկու տեսերիզները՝ «Թանկագին իմ ողջեր եւ մեռելներ» եւ Վահան Յովհաննիսեանի եւ Հրանտ Մարգարեանի բանտէն ազատագրումի տեսարանը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Կաթողիկէ Միութեան Արարատեան Թեմի սրահին մէջ, Փետր. 8-ին, կազմակերպութեամբ Հայ Կաթողիկէ Համալսարանական Միութեան եւ հովանաւորութեամբ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին, գրական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Սոնիա Նիկոլեանի անոր «Images à contre-temps» գիրքին թարգմանութեան առթիւ (թարգմանած է սուրիահայ Օրիորդ Նայիրի Քէշիշեան): Հանդիսութեան բացումը կատարած է ՀԿՀՄ-ի կողմէ Ռիթա Ժամկոչեան, ապա ելոյթ ունեցած է քոյր Թէոփիստէ Պետրոսեան: Անդրադառնալով Ս. Նիկոլեանի «Անցեալապաշտ պատկերներ» հատորին, ան հեղինակուհին նկատած է Հայ ժողովուրդի դեսպանը եւ մաղթած որ բազմանան հայ մտաւորական կիները եւ կազմեն «Հայ մտաւորական կիներու միութիւն մը»: Խօսք առած է Տիկին Վեհանոյշ Պետիրեան ծանրանալով թարգմանական գրականութեան վրայ: Գեղարուեստական բաժինէն ետք, խօսք առած է թարգմանիչը՝ Նայիրի Քէշիշեան եւ անդրադարձած իր տարած աշխատանքին: Հուսկ ելոյթ ունեցած է Հ. Անդրանիկ Կռանեան շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր անոնց որոնք սատարած են այս գիրքին հրատարակութեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ

ՄԵԾ-ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաբաթ, Փետրուար 28, ժամը 12-ին Սէն – Ժերոմի մեծ մայրերը եւ բարեկամները ժամադրուած էին թաղիս «C. A. Q.» սրահներուն մէջ ճաշի մը որ նուիրուած էր իրենց:

Որոշուած ժամուն բոլոր հրաւիրեալները բազմած էին զարդարուն ու ճոխ սեղաններու շուրջ. արդարեւ Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժերոմի Ջաւօ Շանթ մասնաճիւղը ինչպէս միշտ ջանք չէր խնայած ընտիր ու համադամ ճաշացուցակ մը հրամցնելու ներկայ հիւրերուն:

Ընկ. Ա. Պիւլկիւրեան բարի գալուստ մաղթեց եւ դրուատեց մեծ մայրերու եւ ընդհանրապէս Հայ մայրերու արժանիքները, ապա խնդրեց նախքան սկսիլը միաժամանակ երգել Տէրունական Աղօթքը:

Ճաշի տեւողութեան Մարի եւ Շահէ Փանոսեան ամոլը ապահովեց զուարթ մթնոլորտ հայրենի երգ ու նուագով. շատեր ընկերացան իրենց, խանդավառութիւնը մեծ էր եւ ոգեւորուած ներկաները կատարեցին ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ քաջալերելու տարուած աշխատանքը, միաժամայն ձեւով մը իրենց գոհունակութիւնը յայտնելով:

Անակնկալ եւ հետաքրքիր եղաւ բոլորին համար «Գաթալան» պարախումբի յայտնութիւնը. ան սիրայօժար եկաւ եւ յատուկ պարերով «Սասուն» առաւ աւելի ջերմացուց մթնոլորտը. ոմանք միացան իրենց եւ շուրջպարերով փակուեցաւ հանդիպումը:

Նախքան բաժնուիլը բոլոր մեծ մայրերը ու մայրերը ստացան ընկերուհիներու կողմէ ծաղիկի փոքրիկ թաղար մը որպէս նուէր այդ շատ հաճելի օրուան:

Իսկ մենք Խաչուհիներս գոհունակութեամբ մեկնեցանք այն խոր համոզումով որ կատարած էինք նուիրական պարտականութիւն մը:

ԱԼԻՍ ՊՈՒԼԿՈՒՐԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Զափաւոր վարձատրութիւն մըն է:

– Այսինքն իբրեւ տեսուչ քու ստացած ամսականիդ չափ:

– Այո՛, այնպէս է, հաստատեց Թորգոմ:

– Եւ նուազ աշխատութեան փոխարէն: Ահա այդ պաշտօնը կ՚ուզենք քեզի յանձնել:

– Տեսուչէն իջնել կառավարիչի՝ շնորհակալ եմ:

– Ամսականը նոյնն է:

– Խնդիրը դրամին վրայ չէ՝ այլ արժանապատուութեան:

– Արժանապատուութիւնը դեր չունի գործին մէջ:

– Թերեւս քեզի համար չունի, բայց ինծի համար ունի ... ամէն նկարագիր մէկ չէ:

– Եթէ «կառավարիչ» բառն է որ քեզ կը խրտչեցնէ՝ կրնանք փոխել, օրինակի համար կ՚ըսենք դեր-տնօրէն:

– Ինչ որ ալ ըլլայ, ինծի համար չէ:

– Կը մերժե՞ս ուրեմն առաջարկութիւնս:

– Բացարձակապէս:

– Ահա՛ տարօրինակ յամառութիւն մը:

– Կարծեմ ըսի ձեզի որ առեւտրական ասպարէզին մէջ գործ գտած եմ, գործ մը որ շատ աւելի վարձատրուած է քան վարժարանի տնօրէնութեան պաշտօնը:

– Ըսիր այո՛, բայց ես շատ կարեւորութիւն չտուի, որովհետեւ ճշմարիտ չթուեցաւ:

– Սուտ խօսելու սովորութիւն չունիմ:

– Դուն ո՛չ, բայց ուրիշները կրնան սուտ խօսած ըլլալ:

– Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ՚ուզես:

– Ըսել կ՚ուզեմ որ քեզ խոստացած կ՚ըլլան պաշտօն մը զոր տալու դիտաւորութիւն չունին:

– Պաշտօնիս գրեթէ սկսած եմ:

– Այն ատեն տարբեր բան ... միայն թէ սա հանրագրութիւնը կայ որ կերպով մը կը հերքէ ըսածդ:

– Հանրագրութիւնը համակիրներուս գործն է ... բայց ինչո՞ւ այսչափ կարեւորութիւն կուտաս այդ հանրագրութեան, հարցուց Թորգոմ հեգնօրէն, մանաւանդ որ քեզի դէմ չէ, այլ առժամեայ Թաղական Խորհուրդին դէմ:

– Կարեւորութիւն չեմ տար, միայն թէ վնասակար կը նկատեմ:

– Ձեր շահերո՞ւն...

– Իբրեւ մարդ՝ նիւթական շահը բնաւ նշանակութիւն չունի ինծի համար, սակայն դուն ալ գիտես ... վնասակար կը նկատեմ այդ հանրագրութիւնը հասարակական տեսակէտով: Թաղը հանդարտութեան պէտք ունի զարգանալու համար...

– Քու համոզումդ կրնայ այդպէս ըլլալ:

– Ո՛չ թէ միայն իմ համոզումս է այդ, այլ բոլոր մեր ընկերներուն եւ բոլոր ողջամիտ թաղեցիներուն համոզումը:

– Թերեւս, ըսաւ ուսուցիչը ժպտելով:

– Եւ որովհետեւ վնասակար կը նկատենք այդ բանը, մեզի պարտականութիւն համարած ենք պայքարիլ անոր դէմ:

– Պայքարի՞լ, գոչեց Թորգոմ, ինչպէ՞ս կրնաք արգիլել թաղեցիները ստորագրելու հանրագրութիւն մը որուն համամիտ են:

– Երբեք արգիլելու դիտաւորութիւն չունինք, միայն թէ կրնանք մենք ալ մեր օրինաւոր զէնքերովը կռուիլ ձեզի դէմ... օրինակի համար դուն հանրագրութիւն մը ստորագրել կուտաս Թաղական Խորհուրդին դէմ...

– Ո՛չ թէ ես, այլ համակիր թաղեցիները, ճշդեց Թորգոմ:

– Թո՛ղ այդպէս ըլլայ ... արդ, մենք ալ կրնանք ուրիշ հանրագրութիւն մը ստորագրել տալ ի նպաստ Թաղական Խորհուրդին ... ահա՛ իմ ըսած պայքարս ... դուն թերեւս յաջողիս 40 – 50 ստորագրութիւն հաւաքելու, մենք ալ պիտի ջանանք 4 – 500 ստորագրութիւն հաւաքել... հետեւանքը քեզի կը թողում գուշակել:

Պր. Թորգոմ ցնցուեցաւ: Այս պատահականութիւնը մտքէն անցած չէր: Մըտածկոտ դէմք մը առաւ, ինչ որ չվրիպեցաւ Սուսերեանցի աչքէն: Հարուածը իր նպատակին հասած էր, բայց պէտք էր նոր եւ աւելի զօրաւոր հարուած մը տալ:

(Շար. 123)

(Շար. Ա. էջէն)

ղրկել Երեւան, հետեւելու համար ընտրութեան ընթացքին: Կազմուած են երկու խումբեր որոնցմէ մէկը կը մեկնի առաջին փուլին, երկրորդը՝ յաջորդին, եթէ պէտք ըլլայ:

***

ԱՐԱՄ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Մարտ 11–ին, Դեմոկրատական կուսակցութեան թեկնածուն Արամ Սարգսեան հանդիպումներ ունեցած է Երեւանի Գիտատնտեսական Ակադեմիային, Նորքի ուսանողական հանրակացարանին մէջ եւ «Արմէնփրէս»ի մամլոյ սրահին մէջ ալ տեսակցած է լրագրողներու հետ:

***

5000 ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾՆԵՐ ԼՈՍ–ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Լոս–Անճըլըսի հիւպատոս Արմէն Մելքոնեանի տուած տեղեկութեանց համաձայն աւելի քան 5000 հոգի կը քուէարկեն Հայաստանի նախագահական ընտրութիւններուն նախատեսուած երկու վայրերու մէջ՝ մէկը հիւպատոսարանը, միւսը՝ Կլէնտէյլի Իրանահայերու կեդրոնին մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱՅԻՐԱ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ – ՈՒԺԱՆԻՒԹ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ

ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարարուհի Ն. Մելքումեան Ուաշինկթընի մէջ հանդիպում ունենալով օրէնսդիր շրջանակի ներկայացուցիչներու, Առեւտուրի բաժնի պաշտօնատարներու, ակադեմական դէմքերու հետ, ըսած է թէ Ազրպէյճանի քարիւղով չահագրգռուած ու ներդրումներու պատրաստ ընկերութիւնները ու անոնց կառավարութիւնները կրնան կարեւոր դեր կատարել Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման մէջ: Այդ դերը կը կայանայ Ազրպէյճանը համոզելուն մէջ, որ ընդառաջէ «իրապաշտ համաձայնութիւններու եւ փոխադարձ զիջումներու», լուծում մը բերելու համար Ղարաբաղի ինքնորոշման հարցին:

Քարիւղի մարզին ծանօթ, ամենահին թերթը՝ «Ֆլէթ'ց Օյլկրամ Նիուզ» Մարտ 9–ի թիւին մէջ տեղ տալով այդ հանդիպումին, կը գրէ թէ Ն. Մելքումեան ըսած է. «Ազրբեջանի եւ Ղարաբաղի ժողովուրդներուն խաղաղութեան հասնելուն համար բանակցային լուծումով մը լաւագոյնը կ'ըլլայ շրջանային պատասխանատուութիւններ տալ անոնց: Առիթը միակ ելքն է»: Ան աւելցուցած է թէ Ղարաբաղի ժողովուրդը անվերապահօրէն կը հաւատայ որ համաձայնութեան եզրերու վրայ հիմնուած լուծում մը կարելի է ուղղակի բանակցութեան պարագային ուր նիւթ ըլլայ Ղարաբաղի ինքնորոշման եւ ապահովութեան նիւթը:

Ն. Մելքումեան չեշտած է թէ իր կառավարութիւնը հետամուտ է շրջանին տնտեսական ամբողջ կարողականութեան ընթացք տալու եւ կողմնակից է որ միջազգային ներդրումներ դարձ տան շրջանի ուժանիւթի աղբիւրներուն զարգացումին: «Մենք գիտակից ենք որ մեր ճակատագիրը կապուած է Կովկասի միւս շրջաններուն եւ միայն խաղաղութեան բերած կայուն պայմաններ միայն, աշխարհի տնտեսութեան մէջ համարկուելու հեռանկարը կրնան իրագործելի դարձնել» ըսած է ան: Ապա այդ ուղղութեամբ որպէս քաղաքական առաջին քայլի օրինակ, նշած՝ ազրպէյճանական շրջափակումին ջնջումը:

Աւելի երկար ժամանակի կարգաւորում որպէս, ան ըսած է թէ Ղարաբաղի հարցին լուծումը պիտի դիւրացնէ քարիւղատար խողովակաշարներու, կազմուղիներու, տարանցիկ ճամբաներու, հաղորդակցութեան կիծերու խնդիրները:

Թերթը նոյն տեղեկութեան բաժնին մէջ կը գրէ թէ Բաքու – Ճէյհան քարիւղատարին մասին Ազրպէյճանի միջազգային ընկերութիւնը տակաւին վարանումներ ունի տնտեսական, բայց նաեւ ապահովութեան եւ քաղաքական պատճառներով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, Մարտ 12–ին բացուեցաւ եւրոպական ժողովը որուն օրակարգն է Միութեան ընդլայնումը: 11 թեկնածուներ կան որոնց տասը կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայէն (Լեհաստան, Հունգարիա, Չեխիա, Էստոնիա, Սլովենիա, Սլովաքիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Լատվիա եւ Լիթուանիա) յաւելեալ Կիպրոս: Անդամակցութեան առաջին հանգրուան մը պիտի ըլլայ 2005–ին, ապա 2010–ի շուրջ Միութիւնը 26 անդամ պիտի ունենայ: Թուրքիա մերժեց հրաւէրը, վրդովուած ըլլալով Եւրոպացիներու դիրքէն Լիւքսանպուրկի վեհաժողովէն ի վեր: Վրդովումին գլխաւոր թիրախն է Յունաստան: Անգարա կը պահանջէ որ թեկնածուներու ցանկին վրայ ըլլայ, բայց հաւանական չէ թուի որ Եւրոպական Միութիւնը իր դիրքը փոխէ:

ՄԱՆԻՍԱՅԻ (Թուրքիա) դատարանը անպարտ հռչակեց այն տասը ոստիկանները որոնք ամբաստանուած էին լիսէի աշակերտներ չարչարած ըլլալու յանցանքով «Մանիսայի մանուկները» հարցին մէջ: Դատարանը միաձայնութեամբ վճռեց որ հարկ եղած փաստերը չկան: 1995 Դեկտեմբերին է որ աշակերտներ ձերբակալուած էին եւ ամբաստանուած որ ծայրայեղ ձախ խումբի մը կը պատկանին ու չարաչարանքի ենթարկուած: 1997 Յունուար 16–ին առաջին վճիռով մը, ծանր պատիժներու կը դատապարտուէին, մինչեւ 12 տարի բանտարկութեան: Պատանիները նոր վճիռի մը կը սպասեն: Մանիսայի մանուկներու հարցը խորհրդանիշ մը դարձած է մարդկային իրաւանց խախտումին Թուրքիոյ մէջ:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ընդդիմադիր կուսակցութիւններու միացեալ ճակատ ժողովրդավարական գոնկրէսը Մարտ 11–ին յայտարարութիւն մը հրապարակած է, պահանջելով ներկայի իշխանութեան հրաժարականը: Այդ պահանջին պատճառուած է երկրին տնտեսական խոր ճգնաժամը, գործազրկութեան համատարած բնոյթը, կաշառակերութիւնը եւ Ղարաբաղի հարցին մէջ ընտրուած «պարտուողական գիծը»:

ԻՎ ՄՈՆԹԱՆԻ մարմինը դերեզմանէն հանուեցաւ Մարտ 11–ին, ուշ ատեն Փէռ–Լաշէզի փակումէն ետք եւ փոխադրուեցաւ բժշկական – օրինաւոր Հիմնարկը քննութիւն կատարելու համար եւ ճշդելու թէ հայրն է՞ր թէ ոչ Օռոռ Տրոսարի: Ծանօթ է որ այս վերջինը եւ իր մայրը կը պնդեն այդ մասին, բայց՝ երգիչը կ'ուրանար եւ մերժած էր ենթարկուիլ Ա–Տի–Էն–ի այն քննութեան որ կը կատարուի յետ մահու հակառակ իր կամքին, Վերաքննիչ Ատեանի որոշումով: Քանի մը ժամ ետք, Իվ Մոնթան կրկին թաղուեցաւ: Ստոյգ ալ չէ որ այսքան տարի վերջ (1991) Իվ Մոնթանի գրոմոզոմները դեռ լաւ վիճակի մէջ ըլլան վաւերական քննութիւն մը կատարելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, եթէ նոյնիսկ այդ աղջիկը իրաւունք ունի գիտնալու թէ հայրը ո՞վ է, շատ անախորժ բան մը կայ այս բոլորին մէջ: Քննիչները պէտք է արտայայտուին մինչեւ Յունիս 30:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ նախարարը՝ Լ. Լը Փէնսէք օրինագիծ մը պատրաստած է որ կը սահմանափակէ վտանգաւոր շուներու շրջագայութիւնը Ֆրանսայի մէջ: Յարձակող շուները, գլխաւորաբար Փիթ–Պուլերը արգիլուած են, ոչ կրնան ծախուիլ, ոչ ներածուիլ եւ պէտք է ամլցուին: Այս շուները մահացու վնասներ կը պատճառեն, բազմաթիւ մանուկներ եւ նորածիններ մեռած են, Մարտ 11–ին, օր ցերեկով Շան դ'Էլիզէի վրայ յարձակում մըն ալ գործուած է անցորդներու վրայ: Ֆրանսայի մէջ, այդ շուներու գինը 500–էն 150 հազար Ֆրանք է եւ կ'օգտագործուին մանաւանդ պատանիներու կողմէ յարձակումի կամ ոստիկաններէն խուսափելու համար:

ՃՈՐՃԻՕ ԱՐՄԱՆԻ չկրցաւ հագուստներու իր տողանցքը կատարել Սէն–Սիւլփիս հրապարակը Մարտ 11–ին ոստիկանական արգելքի հետեւանքով: Այդ արգելքը իրեն յայտնուած է միայն 5 ժամ առաջ եւ կարի այս խոշոր վարպետը որ նոր նոր խանութ մը բացաւ Սէն–Ժէրմէն տէ Փրէ (Նախկին Տրէօկ – Սթորին տեղը) չէր կրցած զսպել իր բարկութիւնը, մանաւանդ որ ամէն ինչ պատրաստուած էր, տաղաւար մը դրուած եւ հրաւէրներ եղած:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՄԻՋԻՆՔԻ

Տարեկան Աւանդական Ճաշը
կիրակի, Մարտ 15, ժամը 12·30–ին
Պատարագէն ետք Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, 13008 Marseille
Հաճեցէք ապահովել ձեր տեղերը:
Հեռաձայն. –
04–42–22–08–52 կամ 04–91–37–50–75
Մասնակցութիւն՝ 100 Փրանք:

CYCLE DE CONFERENCES
organisé
par
LA LETTRE DE L'UGAB
et le
GIIA

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Mardi 17 Mars à 21 heures

M. François THUAL,
Secrétaire Général Adjoint
du groupe de l'Union Centriste
du Sénat, chargé de conférences
à l'Ecole Pratique des Hautes
Etudes et au Collège Interarmées
de Défense,

viendra évoquer avec nous :

«Le Caucase, une nouvelle poudrière?»

Le monde caspien a émergé depuis peu sur la scène internationale, en raison de l'éclatement de l'URSS et surtout de ses énormes réserves de pétrole et de gaz.

Ce nouveau golfe est d'ores et déjà l'objet de manœuvres géopolitiques et économiques considérables.

FRANÇOIS THUAL s'est rendu dans les pays de la zone et a rencontré les responsables politiques et économiques. Il évoquera l'histoire de ces régions, leur contexte géopolitique et les problématiques; quel développement économique connaîtront-ils? quel avenir pour l'Arménie ?

Nous vous convions donc à débattre avec lui de ces sujets complexes et passionnants, qui conditionnent le devenir de l'Arménie.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

Comme chaque année la Croix Bleue de Lyon Villeurbanne organise un repas le 18 Mars à 12h après la Messe de la Mi-Carême dans la salle communautaire de l'église arménienne, espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, à Lyon 3e.
Prix du repas : 70 F.
Réservations : Tél.: 04 72 35 15 86
04 78 97 08 81
Maison de la Culture de Villeurbanne:
Tél.: 04 78 93 57 43, les après-midi sauf le lundi.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ընկերուհիներուն յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 15, Իսիի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ
6, avenue Bourgain, Issy-les-Moulineaux

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ Կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝
Կիրակի, Մարտ 15, Տնտեսի Կիրակին
Կիրակի, Մարտ 22, Դատաւորի Կիրակին
Կիրակի, Մարտ 29, Գալստեան Կիրակին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 800 Ֆր. Պր. Մարք Ադամեանէ Հայաստանի մանուկներուն համար:

***

Սրբուհի Մուրատեանի մահուան քառասունքին առթիւ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Ալէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեանէ:

***

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները 1997 Նոյեմբեր–Դեկտեմբեր ամիսներուն. –

Տէր եւ Տիկին Ժ. Փ. Քիպարեան 800 Փրանք, Պր. Ա. Պէյլէրեան 750 Ֆր., Պր. Կ. Տէվրէնեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նորատունկեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Բարունակեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Նագաշեան, Տէր եւ Տիկին Ճարիքեան, Տիկին Մ. Ալեանաք, Տիկին Ս. Պէրպէրեան, Տիկին Ա. Ճէնէզեան, Օրդ. Գ. Օհանեան, Օրդ. Ա. Տէր – Պարսամեան 500–ական Փրանք:

(Շար.)

GRANDE TOMBOLA

de la CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

au profit de ses œuvres

Une voiture «*Clio Chipie*», mais aussi un voyage aller-retour Erevan, des bijoux, un tapis d'orient, des œuvres d'art, un bagage de prestige, une mini-chaîne, un téléviseur couleur...

Vous en rêviez ?

Alors tentez votre chance ! Vous serez peut-être l'un des heureux gagnants!

Demandez les billets de la GRANDE TOMBOLA NATIONALE 1998 aux membres des sections et du Conseil d'Administration de la *Croix Bleue des Arméniens de France*.

(Prix du billet: 50 F.).

Le tirage au sort aura lieu le samedi 28 MARS 1998, au cours d'un dîner au «*Relais Mercure*» d'Evry-Lisses (Essone), 8 rue du Bois Chaland.

Les résultats seront communiqués par voie de presse.

L'ASSOCIATION SAINTE CROIX DE PARIS organise ses

JOURNÉES D'AMITIÉ - BAZAR DE CHARITÉ

le samedi 14 mars, de 14h à 20h
et les dimanches 15 et 22 mars, de 12h30 à 17h
dans la salle polyvalente de l'Eglise, 13, rue du Perche, Paris 3ème

- Plats cuisinés orientaux à consommer sur place ou à emporter
- Epicerie, pâtisserie, confiserie orientales
- Livres, disques, cassettes, artisanat arméniens
- Parfumerie, bijouterie, mode
- Arts ménagers

Venez avec beaucoup d'amis pour déguster et pour acheter !

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 14-15

SAMEDI - DIMANCHE
14-15 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.334 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.334

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԹԻՒԵՐՈՎ

Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովին տուեալներով, Հայաստանի 3.793.000 բնակչութիւնը ունի 2.217.000 քուէարկող: Մարտ 16-ին պիտի գործեն 1.597 ընտրաշրջաններ ուր կարելի պիտի ըլլայ քուէարկել ժամը 8 – 22:

Առաջին փուլին 12 թեկնածուներէն ոչ ոք քուէներու 50%-էն մէկ աւելին ստանալու պարագային, Բ. փուլը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 30-ին, առաւելագոյն համեմատութիւններու տէր երկու թեկնածուներուն մասնակցութեամբ:

Շուրջ 300 օտարերկրացի դէտեր պիտի հետեւին ընտրութեան. անոնք ներկայացուցիչներն են Օ-ԷՍ-Սէ-Ը-ի, Եւրոպայի Խորհուրդին եւ այլ կազմակերպութիւններու:

Իւրաքանչիւր թեկնածու կրնայ մէկ ներկայացուցիչ ունենալ ընտրական վայրերու մէջ, քուէարկութեան եւ քուէներու հաշուումներուն ընթացքին:

Առաջին ոչ վերջնական արդիւնքները կը հասնին Մարտ 17-ին, վերջնական արդիւնքը կը յայտարարուի ընտրութենէն 48 ժամ ետք:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 12 / 13)

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԱՐԱՄ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Մարտ 11-ին թեկնածու Ա. Սարգսեան հանդիպում ունեցած է ընտրողներու հետ «Արմէնփրէս»ի մամուլի սրահին ու Գիւղատնտեսական ակադեմիային մէջ: Ծանրանալով տնտեսական բարեփոխումներու վրայ, ան ըսած է թէ պէտք է դադրեցնել միջազգային կազմակերպութիւններու Հայաստանին կատարած օգնութիւնը, քանի որ ատիկա կը սահմանափակէ երկրին անկախութիւնը. ատոր փոխարէն պէտք է զարկ տալ ազգային դրամագլուխի գոյացումին: Ան առաջարկած է նաեւ Ք. Գրիգորեանի տուած 100 միլիոն տոլարը եւ Սփիւռքի կողմէ տրուած միւս գումարները պահել արտասահմանեան դրամատուն մը ուրկէ անոնց տէրերը տոկոսներէն օգտուին, իսկ գումարները Հայաստանի որեւէ կարեւոր ծրագրի գործածուելու պարագային, անոնք չհաւաքին ունենան: Ա. Սարգսեան ըսած է. «Մեր Սփիւռքը կքաց կով չպիտի դարձնենք, այլ նրա միջոցները պիտի ծառայեցնենք ազգային նպատակներին»:

Գիւղատնտեսական ակադեմիայի հանդիպումին ալ ուսանողներուն առաջարկած է ընտանիք կազմել, իր ընտրութեան պարագային խոստանալով բնակարաններ տալ բոլոր նորապսակներուն:

Ա. Սարգսեանի լսարանէն ուղղուած հարցումներուն ամէնէն հետաքրքրականը եղած է հետեւեալը. «Նախագահի թեկնածուներից ո՞ւմ էք հաւանում»: Ան ոմանց մասին որոշ բաներ ըսելէ ետք չհրաժարած է Ռ. Քոչարեանի յատկանիշը թէ «Քոչարեանը Արցախի հարցում երբեք տանուլ չի տայ. այս ասելով խնդրում եմ չհասկանաք թէ ես նրա գովքն եմ անում: Ես Քոչարեանին մրցակից եմ եւ կան խնդիրներ որոնցում նրա հետ տարաձայնութիւններ ունեմ»:

***

Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱԺՄ-ի թեկնածուն Մարտ 12-ին Երեւանի Արամ Խաչատրեան սրահին մէջ հանդիպում ունեցած է իր համակիրներուն հետ: Ան, խօսք առնելով ի մէջ այլոց ըսած է.— «Մեր ժողովուրդը վերջին հարիւրամեակում տարբեր կարգախօսերով ազգային շարժումներ է ունեցել, որոնց նպատակը մէկն է եղել՝ անկախ ու բարգաւաճ Հայաստանի կառուցումը: Հիմա պատմութիւնը մեր ժողովրդին այդ շանսը տուել է եւ մեզանից է կախուած՝ կը կարողանա՞նք այն ըստ արժանւոյն օգտագործել»: Ժողովուրդը պէտք է կարենայ տնտեսական հրաշք գործել Թուրքով հասնելու համար զարգացած պետութեանց ու ատոր համար ալ կան երկու հիմնական պայման՝ երկրին մէջ ազնուութեան եւ օրինականութեան ապահովում, մրցակցելու ձգտում ունեցող հանրութիւն: Հանրապետութեան 5000 ուսանողներուն անունով երիտասարդի մը զօրակցութեան արտայայտութենէն ետք խօսք առած է նաեւ Ռաֆայէլ Ղազարեան, որ թեկնածուները հրաւիրած է ապագայ համագործակցութեան ծրագիրներ մշակելու:

Մարտ 12-ին Վ. Մանուկեանի ընտրական շրջապտոյտը շարունակուած է Արագածոտնի մարզով: Հանրահաւաքներ կազմակերպուած են Ապարանի եւ Աշտարակի մէջ ու հանդիպումներ ալ տեղի ունեցած այլ բնակավայրերու մէջ: Անոր ընտրական կազմի անդամները «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին դիտել տուած են որ իրենց հանրահաւաքներուն ներկայ կ'ըլլան հազարաւոր մարդիկ, առնուազն նոյնքան որքան Կ. Դեմիրճեանի հանրահաւաքներուն եւ թէ այս վերջինին ունեցած առաւելութեան մասին եղած խօսքերը, ըստ իրենց, չափազանցութիւն են:

Մարտ 13-ին Վ. Մանուկեան կը մեկնէր Շիրակի մարզ:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՄԱՐԶԻՆ ՄԷՋ

Մարտ 12-ին, Ռ. Քոչարեան հանդիպումներ ունեցած է Արտաշատի, Մասիսի, Էջմիածնի եւ Արմաւիրի ընտրողներուն հետ: Այս առթիւ, ան կրկին շեշտած է որ ամէն մէկ հարցի համար՝ ընկերային, տնտեսական, իրաւական թէ այլ, մշակուած է առանձին ծրագիր, հիմնաւորուած լուրջ փինանսական յատկացումներով եւ ներդրումներով: Ծրագիրներու իրագործումը կարելի կը դառնայ, որովհետեւ այսօր պիւտճէն այնքան աղքատ չէ: Եղած են բազմաթիւ հարցումներ որոնք կը վերաբերին ժողովուրդին մտահոգութիւններուն՝ աշխատավարձք, առողջապահութիւն, կրթութիւն, նաեւ նախկին իշխանութիւններու կողմէ կատարուած յանցագործութիւններու պատիժներ: Քոչարեան խոստացած է որ ստուգումներ կ'ըլլան եւ լուծումներ կը գտնուին:

***

Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Ա. Խաչատրեան համերգասրահին մէջ հանդիպում ունենալով երիտասարդութեան հետ, Կարէն Դեմիրճեան յայտնած է որ ընտրուելու պարագային շատ ծանր աշխատանք կը սպասէ իրեն եւ այնքան շատ պէտք է տքնի որ արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը: Խօսած է գլխաւորաբար ապագայի մասին, քանի որ երիտասարդութեան կը պատկանի ապագան: Կ. Դեմիրճեան հարցումներուն ալ պատասխանած է իմուռով, համոզում յայտնած է որ քայլ առ քայլ Հայաստանը «աւերակուած տնից կը վերածուի չէն օճախի»:

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Ազգային պետութիւն» կուսակցութեան նախագահ Սամուէլ Շահինեան որ լրջօրէն վիրաւորուած էր ԱԺՄ-ի Արարատի հանրահաւաքին մասնակիցներուն վրայ կատարուած յարձակումին, Մարտ 12-ին մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ հանդիպում մը ունեցած է: Փորձելով պատասխանել միջադէպին մասին հարցումներու, ըսած է թէ վիրաւորուած է Ազգ. ժողովի նախագահ Խ. Ցարութիւնեանի եւ «Հայոց աշխարհ»ի անուղղակի կերպով յայտնած միտքէն թէ սադրանքը կազմակերպողները տուժողները եղած են: Իր կարծիքով՝ «այդ դաշնակներն են որ կապող են իրենց իրենց սադրել, երեք տարի նստել ու չբողոքել»: Ս. Շահինեան ըսած է թէ միջադէպը կը ծառայէր այն ուժերուն որոնք անօրինական ճամբով բաներ ձեռք ձգած են եւ գիտեն թէ կանուխ կամ ուշ ատոր հաշիւը պիտի տան: Եւ բնական է որ այդ մարդիկը խանգարեն իրաւական պետութեան կառուցումը: Այսուհանդերձ, մամուլի մարդիկը չեն բաւաբարուած տրուած բացատրութիւններով:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՇԻՐԱՔԻ ԹՐՔԱՄԷՏ ԸՆԹԱՑՔԸ

ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԸՆԴԻՄԱՆԱԼ ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսա մեծ ցաւ կը զգայ որ Անգարա կը շարունակէ քէն ընել եւ մերժած է ներկայ ըլլալ Լոնտոնի այս ժողովին: Ժ. Շիրաքի համար Թուրքիա «սխալ հասկըցած է» տասնեւհինգերու որոշումները: Որոշումը որ տրուեցաւ Լիւքսանպուրկի վեհաժողովին շատ յստակ էր, կը մերժուէր Եւրոպային ընդլայնման ծրագիրներուն մէջ (11 նոր երկիրներ) ներառնել Թուրքիան: Այսօր ալ փոփոխութիւն չկայ եւ մանաւանդ Գերմանիոյ նայը (ոչ) վճռական է: Այս վերջինը կը մերժէ որեւէ երկխօսութիւն այդ մասին: Իր գլխաւոր մտահոգութիւնը կը վերաբերի այն ստուար Թուրք գաղութին որ ունի իր երկրին մէջ եւ տարուած է այն մտավախութեամբ որ անոնց պահանջները կ'աւելնան, եթէ Թուրքիա անդամ դառնայ Եւրոպայի: Բայց, Թուրքերը բոլորովին առանձնացած չեն, ընդհակառակն, ջերմ բարեկամ մը ունին, Շիրաքն ունին: Ֆրանսայի նախագահին սիրտը այնքան կոտրած է Թուրքիոյ բացակայութենէն, որ կը սպառնայ մերժել — ցայսօր ընդունուած — Կիպրոսի անդամակցութիւնը: «Եւրոպական Միութիւնը, կ'ըսէ Շիրաք, կոչումը չունի կիպրոսէն պատառ մը առնել եւ իւրացնել հակամարտութիւն մը որ իրը չէ»: Իրեն համար Կիպրոսի անդամակցութեան բանակցութիւնները կ'իմաստաւորուին այն ատեն երբ կը նպաստեն կղզիին վերամիացման եւ ոչ բաժանման յաւիտենականացման:

Այլ խօսքով, Շիրաքի համար յանցաւորները Կիպրացիներն են եւ ոչ կղզիին Թուրքերը որոնք ապօրէնի կերպով 24 տարի է կը գրաւեն կղզիին հիւսիսային մասը, կ'արհամարհեն Ապահովութեան Խորհուրդի այն բանաձեւը որ կը հրահանգէր պարպումը գրաւեալ հողերէն:

Կիպրոսի Թուրք համայնքը կը մերժէ իր մասնակցութիւնը բերել բանակցութիւններուն այն պատճառաւ որ Անգարա մերժեց այն «շարժաթուղը» (սթրափոնթէն) որ հրամցուեցաւ իրեն: Եւ յստակ է թէ ինչո՞ւ Անգարա այդ դիրքը բռնեց որ այնքան վշտացուցած է Շիրաքը: Ան վճռապէս կը կրկնէ.— «Կամ ամբողջ երկրի մը հետ կը բանակցիս կամ՝ չես բանակցիր»: Այսինքն, շնորհիւ Շիրաքի, Թուրքերը կը հասնին իրենց նպատակին՝ դուրս ձգել Կիպրոսը անդամակցութեան բանակցութիւններէն:

Ասկէ զատ, ժողովը, բաւական վիճական բանաձեւ մը քուէարկած է Պելկրատի դէմ անգլիական նախաձեռնութեամբ: Պելկրատ կը դատապարտուի ուժի իր գործածութեան համար եւ բանաձեւը կը թելադրէ որ «զգալի կերպով բարելաւուած կարգավիճակ» մը շնորհուի Քոսովոյի: Ըստ դէտերու եւ թղթակիցներու Քոսովոյի այս բանաձեւն է որ քօղարկած է ժողովին պարապութիւնը: «Ֆիկառօ» կը գրէ այս ուղղութեամբ.— «Քոսովոյի վերաբերող բնագիրը թոյլ տուաւ որ ծածկուի այս համախմբումին պարապութիւնը, ժողով մը որ, սկիզբը, նպատակ ունէր, գլխաւորաբար Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիան խարսխել Եւրոպայի, առանց սակայն դուռները բանալու անոր առջեւ:

Եւրոպական Միութեան ընդլայնման հարցը ծեծուիլ պիտի սկսի Մարտ 30-ին 11 թեկնածուներէն նախ 6-երուն հետ (Չեխիա, Հունգարիա, Լեհաստան, Էստոնիա, Սլովենիա եւ Կիպրոս), միւս 5-երուն համար նախատեսուած է «նախանդամակցութեան» գործընթաց մը գիրենք փուլ առ փուլ մօտեցնելու համար եւրոպական քաղաքական եւ տնտեսական չափանիշներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԻՒՂԻ գինը կը շարունակէ իր անկումը: Տարուայն սկիզբէն ի վեր 20%-ի համեմատութեամբ գիները իջած են ինչ որ որոշ անկայունութիւն մը կը ստեղծէ արտադրող երկիրներու հաշիւներուն մէջ, ինչպէս Մեքսիքա, Իրան, Ալժերիա եւ կը նպաստէ ճարտարարուեստականացած երկիրներու աճին: Այս անկումը սակայն

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«FINANCIAL TIMES» (Մարտ 13)

ARMENIAN VETERAN MAKES A COMEBACK

«Հայ վեթերանը կը վերադառնայ» խորագրին տակ, թերթը հետաքրքրական վերլուծում մը կ'ընէ ընտրութեան նախօրեակին, ծանրանալով Կարէն Դեմիրճեանի թեկնածութեան վրայ: Կ'ըսէ թէ ան զօրակցութիւնը կը վայելէ հին սերունդին, բայց նաեւ երիտասարդներուն, որոնք տառապեցան երկրաշարժէն, պատերազմէն եւ տնտեսական տագնապէն վերջին տասնամեակին: Թերթին թղթակիցը (Երեւանէն) կ'ըսէ թէ ձայներու 30%-ով Դեմիրճեան վըստահ մըն է Քոչարեանին համար: Նոյնը ըսած է իրեն փրոֆ. Լուսմիլա Ցարութիւնեան:

ԱՅՍՈՒՀԱՆԴԵՐՁ, ԲԱՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

Մարտի առաջին շաբթուան Հայաստանեան մամուլը լեցուն է ընտրութեան նիւթով։ Քարոզչական էջերու, թեկնածուներու ներկայացման, փառաբանումին ու քննադատութեան, քաղաքական լուրջ կամ նուազ լուրջ վերլուծումներու, կանխատեսումի փորձերուն քով տեղ գտած են փոքր հարցախոյզերու արդիւնքներ ալ։ Ամէնէն կենսունակն են այս վերջին սիւնակները որոնք անմիջական կերպով պատկեր մը կու տան թէ ի՛նչ արժեւորում ունի Երեւանի փողոցի մարդը – ուսանող, տանտիկին, խանութպան, արհեստաւոր, թոշակառու, ճարտարագէտ, մարդիկ, եւայլն–, Մարտ 16–ի ընտրութեան թեկնածուներուն մասին եւ թէ մանաւանդ այդ խումբին ո՛ր անունները կը կեդրոնացնեն առաւելագոյն համակրանքը։

Փետրուար 28 – Մարտ 6–ի «Հայաստանի Հանրապետութիւն», «Հաւկ», «Հայաստան» թերթերու թիւերուն մէջ տեղ գտած արտայայտութիւնները կը պատկանին 50 Երեւանցիներու։ Մեծ մասով պատասխան են «ո՞ւմ էք ընտրելու» հարցումին։ Մէկ քանին ալ քաղուած են թեկնածուներու արձանագրութեան համար ստորագրութիւններու հաւաքին ընթացքին։

Առաջին տուեալը որ կը յայտնուի այդ պատասխաններէն, այն է թէ 12 թեկնածուներէն երեքը կը գլխաւորեն նախընտրութիւնները. Ռ. Քոչարեան, Կ. Դեմիրճեան և Վ. Մանուկեան։ Ուշագրաւ է առաջին երկուքին գործակցութեան հեռանկարին մեծ փափաքը։ Ընդհանրապէս այդ գործակցութեան մէջ Կ. Դեմիրճեան կը գնահատուի նախագահական դիրքին, իսկ Ռ. Քոչարեան՝ վարչապետութեան պաշտօնին վրայ։ Ճիշդ է որ Կ. Դեմիրճեանի նախընտրութեան մէջ մեծ դեր ունի կարօտի առարկայ անցեալ մը մարմնաւորելու անոր հանգամանքը։ Կան թէեւ խորհրդային ղեկավարի անոր ժխտական կողմերն ալ յիշողներ։ Ինչ կը վերաբերի Ռ. Քոչարեանի, միակն է որուն նկատմամբ համակրանքը կը հիմնուի մօտ տարուան մը պաշտօնավարութեան փաստին վրայ։ Հետաքրքրական է տեսնել որ պատասխանողներէն միայն մէկը որպէս առարկութիւն կը նշէ անոր ղարաբաղցի ըլլալու յատկանիշը։ Շատերու քով հակառակն է պարագան. կը պախարակեն այդ զանազանութեան հեղինակները։ Երեւոյթ որ լուրջ խորհրդածութեան պէտք է մղէ այս վերջինները, քանի որ այդ քարտը Ռ. Քոչարեանի դէմ շահարկողները իրենց յուսացած շահուն փոխարէն, հաւանական է որ վարկ ալ կորսնցնեն հանրութեան մօտ, որպէս պառակտիչ։ Ռ. Քոչարեանի ուղղակի դէմ արտայայտուողները իրենց հակադրութիւնը կը բացատրեն անով որ ան Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի բերածն է։ Այս արժեւորումը նոյն ատեն ապացոյցներէն մէկն է թէ հեռացած իշխանութիւնը ո՛րքա՛ն ժխտական ապդեցութեան դաշտ մը ձգած է իր ետին։

Ռ. Քոչարեան – Կ. Դեմիրճեան – Վ. Մանուկեան երրեակին առաջին դիրքն է որ ամէնէն դժուար ենթադրելին է. մըրցակցութիւնը դրեթէ հաւասար կ՚ընթանայ առաջին երկուքին համար։ Իսկ որոշ է որ Վ. Մանուկեան Գ. դիրքի վրայ է։

Հարցապնդուած անձերու մէջ կան շատեր որոնք չեն գոհանար պարզ պատասխաններով ու վերլուծումներ ալ կ՚ընեն, յաճախ համեմատականներու վրայ հիմնուած։ Ուսանող երիտասարդի մը հետեւեալ բացատրութիւնը այս խումբին նմոյշ մըն է.

«96 թ. ընտրութիւնների ժամանակ ուսանողութիւնը հիմնականում գնում էր վ. Մանուկեանի յետեւից։ Մեծ մասն առանձնորդւում էր ոչ այնքան Մանուկեան քաղաքական գործիչին նկատմամբ յարգանքով, որքան Լ. Տէր – Պետրոսեանի հակադրուելու ցանկութեամբ։ Իսկ համալսարանները հիմնականում բաժանուած են երկու ճամբարի. Քոչարեանական եւ Մանուկեանական։ Ի դէպ, Կ. Դեմիրճեանի կողմնակիցները եւս գնալով շատանում են»։

Վերջին կէտ մըն ալ որ կը թելադրուի հինգ տասնեակ պատասխաններէն, գոյութիւնն է որպէս բողոքի արտայայտութիւն, չէզոք կեցուածքին նախընտրութեան։ Մեծ տոկոս մը չեն ներկայացներ թէեւ անոնք որոնք կ՚ըսեն թէ ոչինչ կը յուսան սա կամ նա թեկնածուէն, ուստի պիտի չմասնակցին ընտրութեան։ Բացատրութիւն տուողներ այս հոգեվիճակին մասին, կ՚ըսեն, ինչպէս ուսանողուհի Սուսաննան, թէ իրեն նմաններուն «անտարբերութեան մեղքը յուսախաբութիւնն է» եւ թէ ինք յոյսը կը դնէ միայն իր վրայ։

Հետեւեալները, ամէնէն լուրջէն մինչեւ երգիծական երանգներով արտայայտուած պատասխաններէն քաղուածներ են որպէս ընտրարշաւի մթնոլորտի ճաշակ, ընտրութեան անմիջական նախօրեակին։

***

Ստորագրութիւն հաւաքելու փուլէն.

«Մի թաղամասում տան տէրը մեզ շատ սիրալիր ընդունեց։ Իմանալով թէ ում համար ենք ստորագրութիւններ հաւաքում, քաղաքավարի մերժեց, սակայն չթողեց, որ հեռանանք, որպէսզի բացատրի մերժման պատճառը։ Ասաց, որ ինքը ծնունդով ղարաբաղցի է, ինտերնացիոնալիստ է, եւ իր համար շատ վիրաւորական է, երբ հայութեանը այստեղացի կամ այնտեղացի են անուանում։ Իսկ վերջում աւելացրեց.

– Հասկացէ՛ք, Հայը Հայ է, որտեղացի էլ որ լինի։ Ես որպէս ղարաբաղցի, ոչ միայն իմ հայրենակիցին եմ ընտրելու, այլ էդ հայաստանցիների համար ստորագրութիւն անգամ չեմ տալու»։

***

«Տանտիրուհին, իմանալով մեր այցի նպատակը, յայտարարեց.

– Զզուել եմ ես, ամէն ինչից։ Բոլորը ոսկի սարեր են խոստանում, իսկ ընտրուելուց յետոյ կաշիդ տիկ են հանում։ Էս սաղ խաղ ա։ Ընտրուողն արդէն ընտրուելպրծել է։ Հէն ա սաղ օրը թելեվիզորով ռեկլամ են անում։ Եղբայր, գնացէք առանց ինձ ընտրէք։ Ես ինքնաբացարկ եմ յայտարարում»։

***

– Ո՞ւմ էք ընտրելու.

«– Ռոբերտ Քոչարեանը, լինելով ՀՀ վարչապետ, արդէն իսկ դրսեւորել է իր կազմակերպչական ձիրը։ Քոչարեանը նախագահական քարոզարշաւ ծաւալելու կարիք էլ չունի։ Իր վարչապետութեան ընթացքում նա ապացուցել է, որ արժանի է այդ պաշտօնին»։

***

«– Ինձ մեծ ցաւ են պատճառում ժողովրդի մէջ ծայր առած հայաստանցի-ղարաբաղցի յարաբերութիւններ պարզելու խօսակցութիւնները։ Մի ազգ ենք, մի ժողովուրդ։ Մենք չպէտք է իրարից տարբերենք Հայաստանն ու Ղարաբաղը։ Այս տասը տարի Ղարաբաղի համար չէ՞ր որ պայքարում էինք. իսկ հիմա՞... Յարգում եմ Ռոբերտ Քոչարեանին, սակայն երեւի ձայնս տամ Վազգէն Մանուկեանին»։

***

«– Տօ ես շատ գիտեմ, ախպեր ջան։ Ոչ մէկին։ Կամ էլ երեւի Դեմիրճեանին։

– Ինչո՞ւ։

– Դէ, ասում են՝ տեսած տղայ ա, սրանց պէս շատ չի գողի»։

***

«– Ընտրելու եմ Ռոբերտ Քոչարեանին։ Քիչ բան չէր, Դաշնակցութիւնը վերադարձեց։ Ընդհանրապէս, այդ կուսակցական խաղերին պէտք է վերջ տալ։ Մենք մի ազգ ենք, ի՞նչ կուսակցութիւններ, ի՞նչ կռիւներ, մենք պէտք է միասին յաղթահարենք այս ծանր վիճակը, տնտեսութիւնը ոտքի կանգնեցնենք։ Կարծում եմ, Ռոբերտ Քոչարեանը կարող է երկիրն այս վիճակից հանել»։

***

«– Նախագահի 14 թեկնածուներից առնուազն 10–ը, երեւի, իրականութեան ըմբռնումից զուրկ են, բայց միգուցէ դա էլ իրենց քաղաքական "խաղ"ն է։ Ինչեւէ։ Ցամենայնդէպս, ծիծաղելի է նըրանց մասնակցութիւնը։ Այսօր, որպէս իրական թեկնածուներ, ես տեսնում եմ Դեմիրճեանին, Քոչարեանին, Բաղալեանին եւ Մանուկեանին։ Բաղալեանն ու Մանուկեանը չընտրուեն, միւս երկուսից որն էլ լինի, լաւ է»։

***

«– Այ մարդ, էս 10 տարի է Վազգէն Մանուկեանը խցկւում է նախագահ ու չի ստացւում։ Թողէք դառնայ էլի, կեանքներս կերաւ։ Էսքան դժուարութիւններ ենք դիմացել, դրան էլ կը դիմանանք։

Կամ Հայրիկեանին մի պաշտօն տուէք, թող ձէնը կտրի»։

***

«– Ես դեռ յստակ չեմ կողմնորոշուել, բայց, հաւանաբար կ՚ընտրեմ Բարգէն Արարքցեանին։

– Ձեզ պէտք է հիասթափեցնեմ, Արարքցեանը իր թեկնածութիւնը չի դրել։

– Վա՜յ...»։

***

«– Դաւիթ Շահնազարեանին։

– Ինչո՞ւ։

– Ուղղակի ինձ դուր է գալիս։ Սիմպատիչնի տղամարդ է»։

***

«– Հա, ընտրութիւնների մասին պիտի ասէի։ Որ կոմունիստների ժամանակ վատ չէր, դա պարզ է, բայց լաւ էլ չէր։ Կաշառակերութեան մասին մոռացել են, չեն յիշում ու հիմա ասում են՝ Բաղալեանին կամ Դեմիրճեանին են ընտրելու։

Մեր ժողովուրդը մի քիչ էլ միամիտ է, բալիկ ջան։ Ես էս քաղաքական գործընթացներին միշտ հետեւել եմ։ Դեմիրճեանն ասել էր, որ քաղաքականութիւնից դուրս է եկել եւ չի վերադառնալու։ Հիմա ի՞նչ եղաւ, որ ինքը թեկնածութիւնը դրեց։ Մի բան էլ ասեմ, դու անպայման կը տպես։ Դաշնակները, բալիկ ջան, կարող է՝ դու փոքր ես, էդքան լաւ չգիտես, բայց ես գիտեմ, միշտ ուզել են դառնալ Հայաստանի տէր ու տիրական։ Հիմա ինչ եղաւ, որ իրենք թեկնածու չունեն։ Ես սպասում էի, որ Վահան Յովհաննիսեանի թեկնածութիւնը կը լինի։ Հիմա դաշնակները պաշտպանում են Ռոբերտ Քոչարեանին։ Ես դէմ չեմ էդ ղարաբաղցի տղային, պինդ տղայ է, բայց դէ... մենք լաւ ժողովուրդ չենք։ Ձենք կարողանում կողմնորոշուել։ Մէկը՝ ես, չեմ կարողանում»։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԵԼԱՆԻՆ ԿԱՆՉԸ

Տպարանատէր Սարգիս Թէրզեան բանաստեղծ Եդուարդ Սիմքէշեանին ու Մըխիթարեան Սանուց Միութեան անպաշտօն հիմնադիրներէն Թօկօ Աճէմեանին բարեկամն էր, այս պատճառաւ ալ Սանուց Միութեան «Սան» գրական ամսաթերթին տպագրութիւնը յանձնուած էր անոր։ Բայց, անկախ բարեկամական կապերէ, Սարգիս Թէրզեանին «Վարօլ» տպարանը այն լաւագոյն տպարանն էր որուն կարելի էր դիմել այսպիսի հայերէն տպագրութեան մը համար։ Մանաւանդ այն շրջաններուն, երբ մենք «Սան»ի նախկին տարազը անտես առինք ու նոր տարազ մը հագուեցուցինք, արդիական նոր շունչ մը տուինք այս ամսաթերթին, ո՛չ մէկ տպարանատէր այնքան կրնար գոհացնել մեզ որքան կը գոհացնէր Սարգիս Թէրզեան։ Ան ունէր երկու շատ կարեւոր մասնայատկութիւններ։ Նախ՝ իր գործին մեծ վարպետն էր, ունէր լաւագոյն տառերը, ունէր լաւ գործիքներ ու մամուլ, մանաւանդ շատ բարձր ճաշակ։ Բայց ունէր երկրորդ մասնայատկութիւն մը որ առաջինէն ալ աւելի կարեւոր էր։ Այն՝ թէ ան շատ կը սիրէր մեզի հետ գործակցիլ, ցոյց կու տար անօրինակ պատրաստակամութիւն մը ճիշդ մեր ուզածը ընելու ուղղութեամբ, աւելին՝ շատ կը սիրէր մեզի հետ աշխատիլ։ Կարծ խօսքով ան ալ մեզի չափ սիրահար էր հայ գիրի ու հայկական տպագրութեան։

Բայց ինծի համար Սարգիս Թէրզեան այս բոլորէն վեր, ու այս բոլորէն դուրս, երազներուս մարդն էր պարզապէս անոր համար որ տպարանի մը սեփականատէրն էր։ Աստուա՛ծ իմ, մօտաւորապէս յիսուն տարի վերջ, այսօր ալ յստակ կերպով կը յիշեմ թէ տպարան մը ի՛նչ կը նշանակէր այդ օրերուն ինծի համար։ Անկարելի ու անիրականանալի երազ մը, իշխանութիւն մը՝ զոր մարդ դիւրին չի կըրնար ձեռք բերել։ Տպարանի մը սեփականատէրը ըլլալ, գիրքեր ու պարբերաթերթեր հրատարակել, շարել ու տպել։ Այդ տարիքիս կեանքի ասկէ աւելի բարձր նպատակ մը չէի կրնար երեւակայել։ Մանիֆաթուրայի ու բամպակեղէնի հրապարակին վրայ աշխատելով հանդերձ, կը մտածէի որ տասը հոգինոց անձնակազմով տպարան մը ունենալը հազար անգամ նախընտրելի էր քան թէ քանի մը հազար բանուորներով թէքսթիլի հսկայ գործարան մը։ Այդ թուականներուն կրնայի՞ գոյգն իսկ երեւակայել, կամ մտածելու յանդգնութիւնն ունենալ, թէ օր մը կարծես հրաշքով պիտի իրականանար իմ այդ երազը, պիտի անցնէի շատ կարեւոր հրատարակչութեան մը գլուխը եւ պիտի ունենայի իմ սեփական տպարանը։

Պալը Ալիի զառիվերի փոքրիկ փողոցներէն մէկուն մէջ, «Վարօլ» տպարանին գլաններուն մօտ, ուրեմն մենք «Սան»ը խմբագրելու կողքին, մեր թօքերը կը լեցնէինք մելանի այն հոտով, մեր ձեռքերը կը մրոտէինք մելանի այն սեւով, որ պիտի խառնուէր մեր արեան եւ պիտի դառնար մեր մարմնին անբաժանելի մէկ մասնիկը։ Մելանի այս կանչն է որ աւելի վերջ մեզ պիտի առաջնորդէր դէպի «Մարմարա» օրաթերթ, ուր հեռատես ու գեղարուեստասէր Զօպեանները մեր առջեւ պիտի բանային այս թերթին ներս Գրական Ու Գեղարուեստական էջեր խմբագրելու կարելիութիւններ։

Մտածումներուս այս փուլին վրայ է որ յանկարծ աշխատասենեակիս մէջ ինծի կը մօտենան ու ուսիս վրայ բարեկամական ձեռք կը դնեն քանի մը երէց գրողներ, որոնք գիս խորապէս տպաւորած էին իմ երիտասարդական տարիներուս։ Ահաւասիկ Գուրգէն Թրենցը, Յակոբ Մարթաեանը, Յակոբ Մնձուրին, ինծի համար շատ սիրելի եւ մօտիկ դէմքեր, որոնց ետին յանկարծ կը կանգնին նաեւ քանի մը ուրիշներ, նոյնքան յարգելի, բայց իմ անմիջական շրջանակէս քիչ մը հեռու՝ Թորոս Ազատեան, Բագարատ Թեւեան, Արեգ Տիրազան։ Այս երէցները իմ ետին կը յայտնուին ամէն անգամ որ ես համակարգիչիս վրայ պահ մը կը դադրեցնեմ գիրը ու կը թաղուիմ 1950–ական թուականներու գրական անցուդարձերու վերյիշումին մէջ։ Ասոնց անունները գըլխաւորաբար ի՞նչով կը զատուին ուրիշ մօտաւորապէս հարիւր այն երէց կամ տարեկից մարդոցմէ, որոնք մեր այդ շրջանի գրական կեանքը բաժնեցին մեզի հետ։ Յստակ կերպով չեմ կրնար գիտնալ, չեմ կրնար պատասխանել, որովհետեւ այն միւսներուն մէջ ալ կան ազնիւ գրողներ, նոյնիսկ ցնցիչ գրողներ, որոնք իմ գրական խմորիս վրայ կրցած են համեմ մը, համ մը աւելցնել։ Միայն թէ կը մտածեմ որ Գուրգէն Թրենց, Յակոբ Մարթաեան ու Յակոբ Մնձուրի միւսներէն զանէ կը տարբերէին անո՛վ որ ես միշտ կը հետաքրքրուէի թէ անոնք պիտի սիրէի՞ն իմ վերջին գրութիւնս կամ պատմուածքս։ Օ՜, ես այդ շրջանին ալ ամենամօտիկ բարեկամիս իսկ չկրցայ հարցնել, չուզեցի հարցնել թէ սիրա՞ծ էր սա կամ նա գրութիւնս։ Բայց որքան ալ չհարցնէի, մտքիս մէջ հարցումը գոյութիւն ունէր. արդեօք սիրե՞ց գրութիւնս, հաւնեցա՞ւ։ Թրենցը, Մարթաեանն ու Մնձուրին ահաւասիկ այն երեք երէց ու ինծի համար շատ սիրելի գրողներն էին, որոնք կ՚ուզէի որ սիրած ըլլային իմ գըրածս։

Յ. Հ.

[illegible]

ՅԱՍՄԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ

Ծանօթ դաշնակահարուհի՝ Յասմիկ Սիւրմէլեան նուագահանդէս մը կու տայ Մարտ 22–ին, Կիրակի, ժամը 16.30–ին

Hôtel de Coulanges,
Maison de l'Europe de Paris,
35, rue des Francs-Bourgeois, Paris 4e

Յայտագրին մաս կը կազմեն Շումանի, Տվօրաքի եւ Լիսթի գործերը։

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՇՈՒՄԸ

Լոս – Անճըլըսի մէջ, Փետրուար 19–21, տեղի ունեցած են հանդիսութիւններ, նուիրուած՝ Թէքէեան Մշակութային Միութեան 50-ամեակին:

Փետրուար 19-ին, ԹՄՄ Պէշկէօթիւրեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է նկարչական ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Քերօ Անթոյեանի, Բիւզանդ Կոճամանեանի, Փօլ Կիրակոսեանի, Գրիգոր Նորիկեանի, Ժոզէֆ Ժիրաքոյի եւ Սիրուն Երէցեանի գործերը: Խօսք առած է Յարութ Երէցեան:

Փետրուար 20-ին տեղի ունեցած է գըրական երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Ալեք Գըլճեանին, անոր «Թափառիկ խոհեր» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյի հրատարակութեան առթիւ: 98-ամեայ բանաստեղծը ներկայիս կ՚ապրի «Արարատ» տարեցներու տունը: Գիրքը վերլուծած է տոքթոր Արփի Սարաֆեան: Գըլճեանի գործին հրատարակութեան պայմաններուն մասին խօսած է Վաչէ Սեմերճեան, ներկայացնելով նաեւ ԹՄՄ-ի Կեդր. վարչութեան յոբելենական հրատարակութիւններու ծրագիրը, նշելով որ հրատարակութեան կը սպասեն Կարէն Դալլաքեանի, Անդրանիկ Ծառուկեանի, Երուանդ Ազատեանի, Օշին Քէշիշեանի եւ այլոց գործերը: Հանդիսավարուհի Լօրա Գույումճեան տուած է Ալեք Գըլճեանի կենսագրականը:

Փետրուար 21-ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը, մասնակցութեամբ 200 հիւրերու, որոնց կարգին՝ Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, ԹՄՄ Կեդր. վարչութեան ատենապետ Վարդգէս Պալեան, Երուանդ Ազատեան, ինչպէս նաեւ հիւրեր Անգլիայէն, Լիբանանէն, Եգիպտոսէն, Զուիցերիայէն եւ կարգ մը հայ խմբագիրներ: Բացման խօսքը արտասանած է Վաչէ Սեմերճեան: Յայտագիրը վարած է Վարդգէս Գուրուեան: Ողջոյնի խօսքերով հանդէս եկած են Ճորճ Մանտոեան, Ստեփան Ալաջաջեան եւ Վարդգէս Պալեան: ԹՄՄ-ի գործունէութիւնը գնահատած է աւագ հիւպատոսը: Առաջին բանախօսը՝ Օշին Քէշիշեան, ներկայացուցած է Թէքէեան Մշակութային Միութեան 50-ամեայ վաստակը՝ Սփիւռքի մէջ 30 մասնաճիւղերով, 2 վարժարաններով, 4 թերթերով, 1 գրական ամսագրով եւ 2 ձայնասփիւռի կայաններով: Երկրորդ բանախօսը՝ Ռիթա Պալեան, անդրադարձած է Հայաստանի մէջ ԹՄՄ-ի խնամքին յանձնուած երեք վարժարաններուն, մանրամասն տեղեկութիւններ տալով Երեւանի, Կարբիի եւ Գիւմրիի դպրոցներուն կարիքներուն մասին: ԹՄՄ-ը Հայաստանի մէջ կը հովանաւորէ նաեւ «Պայքար» պարբերաթերթը: Վերջերս Երեւանի մէջ բացումը կատարուեցաւ Թէքէեան Կեդրոնին, որ պիտի ծառայէ ԹՄՄ-ի եւ Ռ. Ա. Կուսակցութեան գործունէութիւններուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ դաշնակահար Վաչէ Մանկըրեանի, երգիչ Արա Գուրուեանի, արտասանող Ալին Ավանէսեանի եւ ջութակահարներ Սահակ Կարապետեանի եւ Հովհաննէս Եփրեմեանի:

***

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՄՏԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿԱԼԱ – ՃԱՇԸ

Փասատինայի Ռից Գարլթըն պանդոկին մէջ, Փետրուար 27-ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի տարեկան կալա – ճաշը, որուն ներկայ եղած են 300 հոգի: Ճաշի մասնակցութեան սակը իւրաքանչիւր զոյգին հազար տոլար էր: Խօսք առնելով Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Վիգէն Յովսէփեան երախտագիտութիւն յայտնած է բոլոր անոնց, որոնք բարոյապէս եւ նիւթապէս զօրավիգ կը կենան դաշնակցութեան գործունէութեան: Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Ռիչըրտ եւ Թինա Գարոլան 500 հազար տոլար նուիրած են Հ. Յ. Դ.-ի ծրագիրներու իրագործման: Իբրեւ երախտագիտութիւն, Հ. Յ. Դ.-ի կեդրոնը այսուհետեւ պիտի կոչուի Թինա Գարոլանի ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկին Քերոբ եւ Լուսիկ Փէչէ.քէրեանի անունով: Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը Լեռնային Ղարաբաղի ոսկեայ զինանշանով պատուած է Արցախի Արտաքին Նախարարութեան Նայիրա Մելքումեանը: Նախարարուհին դրուատած է Արեւմտեան Ամերիկայի հայկական գաղութը Ղարաբաղի ազատագրական պայքարին իր նուիրումին համար, հաւաստիացնելով որ «Հայաստանի մէջ կատարուած փոփոխութիւնները պիտի նպաստեն ազգային գաղափարախօսութեան զարգացման եւ հայ ազգի բարգաւաճման»: Խօսք առած են հանդիսավարուհի Ռուբինա Փիրումեան, Խաժակ Տիքիճեան, Արման Քէօսէեան եւ Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԳԷՈՐԳ ՅՈՒՆԱՆԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կլէնտէյլի Ֆըրսթ Գոնկրէկէշընըլ եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 15-ին, տեղի ունեցած է թէնոր Գէորգ Յունանեանի երգահանդէսը: Յայտագիրը բաղկացած է Պախի, Շիւպըրթի, Մոնթէվէրտիի եւ Կոմիտասի երգերէ, ինչպէս նաեւ քանի մը չարականներէ: Յայտագրէ դուրս, Գէորգ Յունանեան երգած է Պախ – Կունոյի «Ավէ Մարիա»ն, Պրամսի «Օրօր»ը եւ Կոմիտասի «Հայաստան»ը:

***

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մոնթրոզի Հայ Քոյրերու վարժարանի սրահին մէջ, Փետրուար 19-ին, տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնախմբութիւնը: Սուրբ Պատարագ մատուցուած եւ քարոզած է Հ. Ներսէս Վրդ. Սագայեան: Աշակերտներ հաղորդութիւն ստացած են: Ապա, հանդիսասրահին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Արմէն Տօնոյեան: Գ. դասարանի աշակերտները ներկայացուցած են Վարդանանց նուիրուած թատերախաղ մը: Եղած են արտասանութիւններ: Փակման խօսքը արտասանած է վարժարանին տնօրէնուհին՝ Քոյր Ալֆոնսա:

***

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵԼԼԱԼԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Լոս – Անճըլըսի Իպէլ սրահին մէջ, Փետրուար 19-ին, տեղի ունեցած է նուագահանդէս մը, կազմակերպութեամբ Ամերիկահայ Թատերա – երաժշտական ընկերակցութեան: Նուագահանդէսը նուիրուած է երաժիշտ Յարութիւն Դելլալեանի յիշատակին: Յ. Դելլալեան 7 տարի առաջ իր մահկանացուն կնքած է Արժանթինի մէջ, 53 տարեկանին: Բացման խօսքը արտասանած է Թագուհի Արզումանեան: Յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանուած են Դելլալեանէն 3 սոնաթներ ջութակի եւ դաշնակի, ջութակի եւ դաշնակի եւ առանձին դաշնակի համար գրուած: Երկրորդ բաժնին մեկնաբանուած են Մենտըլսոնի թիւ 49 երրեակը եւ Ռախմանինովի եռերգը: Հանդէս եկած են ողբացեալ երաժիշտին երկու աղջիկները՝ դաշնակահար Մարինա եւ ջութակահար Նարինէ Դելլալեան, եւ Մոսկուայի Չայկովսկի երաժշտանոցէն դափնեկիր թաւջութակահար Լեւոն Մուրադեան: Երեքն ալ անդամ են Լիպոնի Կիւլպէնկեան նըւագախումբին:

ԼՐԱՏՈՒ

ՓԼՈՎՏԻՒԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ՈՒՆԻ ԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ

Քաղաքիս կեդրոնական մէկ փողոցին վրայ կը գտնուի հանգուցեալ Գրիգոր Շաքարեանի համայնքին կտակած եռայարկանի շէնքը, որ երկար տարիներ մեծաւ մասամբ վարձակալներու տուած էր: Բաւական ժամանակ հարկ եղաւ մինչեւ որ աղքատացած այդ շէնքը լրիւ ազատեցաւ վարձակալներէն եւ «Սուրբ Գէորգ» Եկեղեցւոյ վարչութիւնը զայն նորոգելէ վերջ որոշում տուաւ տարբեր սենեակներ ու բաժանմունքներ տրամադրել տեղւոյս վրայ գործող մշակութային ու հանրային զանազան հայկական միութիւններուն:

Փողոցի վրայ առաջին յարկը տրամադրուած է «Երեւան» ճաշարանին ու «Համազգային»ի գրասենեակին, որ առանձին բաժանմունք մը ունի «Վահան» թերթի խմբագրութեան համար, համապատասխան սարքաւորումներով: Այստեղ մրաջան աշխատանքի լծուած է անձնուիրաբար անձնակազմ մը, որ կը յաջողի ամէն շաբաթ նոր թիւ մը հրատարակել այդ թերթէն: Հ.Օ.Մ-ը նոյնպէս ունի իր գրասենեակը, ուր ամէն Երեքշաբթի նըպաստներ եւ դեղօրայք կը բաշխուին կարիքաւոր մեր հայրենակիցներուն: Այդտեղ կ՚ըլլան նաեւ անոր վարչութեան նիստերը: Գովելի է, որ Հ.Օ.Մ. ու «ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ» համերաշխօրէն կ՚աշխատին ընկերային ասպարէզին մէջ: Որոշ ընդհատումէ վերջ «Երեւան» Մշակութային Միութիւնը վերականգնեց իր գործունէութիւնը եւ անոր ալ տրամադրուած է բաժանմունք մը որպէս գրասենեակ եւ ակումբ՝ «Վահան» թերթի խմբագրութեան կից, շէնքի երկրորդ յարկի վրայ: Երկու հայկական տնտեսական միութիւններ այստեղ ունին իրենց գրասենեակները՝ սահմանափակ պատասխանատուութեամբ «ՀԱՅ» ընկերութիւնը, ինչպէս եւ «ԱՐՄԷՆ ԹՈՒՌ»: Այս վերջինը յաջողեցաւ խնամքներ կազմակերպել ընկերային տեսակէտէ տկար մեր հայրենակիցներու համար, որ կարիք ունին բժշկական օգնութեան եւ որոշ դեղերու: Այս ծառայութիւնը կը կատարուի ձրի կերպով բըժշկուհիներ Տիկին Ս. Մալխասեանի ու Տիկին Ինճէեանի կողմէ որոշեալ օրերուն:

Եկեղեցական վարչութիւնը՝ նախագահ ունենալով Պր. Կարօ Անդրէասեանը, բարի յղացումը ունեցաւ շէնքի յատուկ մէկ բաժանմունքը տրամադրել հայ թոշակառուներու որպէս ակումբ, ուր նաեւ Պուլկարներ կը յաճախեն առանց սահմանափակումի: Նպատակադրուած կերպով կ՚օգտագործուին եւ այլ սենեակներ: «Բարեգործական»ը իր յատուկ ակումբը ունի հայկական թաղին մէջ, «Ս. Գէորգ» Եկեղեցւոյ մօտ:

Այսպէս Փլովտիւի հայ համայնքն ալ օժտուած եղաւ իր Ազգային Տունով, ինչպէս Սոֆիայի հայութիւնը տակաւին 1935 թուականին. օճախներ հայկական մշակոյթի սատարման ու զարգացման համար:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

Փետրուար 24, 1998
Փլովտիւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԺՊԻՏ

•

«ԻՐԱՒՈՒՆՔ» ԸՆԿԵՐ ՓԱՆՋՈՒՆՈՒ ԱՆԿԻՒՆ

ԷՔՍՊՐԵԶԻԴԵՆՏԱԲԱՐ ԿԱՄ ՕՐՈՒԱՅ ՀԱՅԻ ԽՆԴԻՐ

Ասում են՝ Լ. Տէր-Պետրոսեանը Գորբաչովի պէս պատրաստւում է «պիցցա տի Ռոմա» գովազդել:

***

ԵՍ ՔԵԶ, ԴՈՒ՝ ԻՆՁ

Կ. Դեմիրճեանի ընտրուելու դէպքում «Հայէլեկտրամեքենայ» գործարանի յաջորդ 10 տարուայ տնօրէն կը լինի Լ. Տէր-Պետրոսեանը:

***

ԲԼԷԵԱՆՆ ԱՌԱՋԽՈՒՄ Է

Բլէեանի նախընտրական շտաբից յայտնում են, որ նրա օգտին հաւաքուել է շուրջ 4 միլիոն ստորագրութիւն, իսկ Ադրբեջանի մնացած 3 միլիոն բնակչութիւնն անհամբեր սպասում է իրենց հերթին՝ ստորագրելու սիրուած գործչի համար:

***

ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կենտրոնական Ընտրական Յանձնաժողովից հաղորդում են, որ Սերգէյ Բադալեանը եւ Աշոտ Բլէեանը չեն կարող գրանցուել ՀՀ նախագահի թեկնածու՝ Հայաստանի քաղաքացիութիւն չունենալու պատճառով: Ինչպէս յայտնի է, Սերգէյ Բադալեանը դեռեւս ԽՍՀՄ քաղաքացի է, իսկ Աշոտ Բլէեանը 93 թուից ստացել է Ադրբեջանի քաղաքացիութիւն:

***

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Ընտրողների մեծ խմբի անունից Կենտրոնական Ընտրական Յանձնաժողովը ըստացել է հետեւեալ դիմումը. «Կարէն Դեմիրճեանի եւ Ռոբերտ Քոչարեանի միջեւ մեր ձայները չկիսելու համար պահանջում ենք ՀՀ նախագահի թեկնածու գրանցել «3-րդ ալիք»ի Կարէն Քոչարեանին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Երէկ իրիկուն, ըսաւ Սուսերեանց, արտասովոր ժողով մը գումարեցինք եւ այդ հանրագրութեան խնդրով զբաղեցանք: Բոլոր ընկերները համամիտ գըտնուեցան ի նպաստ Թաղական Խորհուրդի հանրագրութիւն մը պատրաստելու եւ ստորագրել տալու:

– Ազատ էք ընելու, պատասխանեց Թորգոմ:

– Նոյնիսկ հանրագրութիւնը խմբագրեցին, շարունակեց Սուսերեանց, եւ չա՛տ լուրջ ոճով մը:

– Ո՞ւր ոճ, որո՞ւ դէմ, հարցուց ուսուցիչը:

– Այն վարկաբեկ խմբակին դէմ որ կարգ մը ստոյին արարածներու շահամոլ նպատակներուն գործիք դառնալով կ՚աշխատի թաղին մէջ երկպառակութիւն սերմանել: Միեւնոյն ժամանակ հանրագրութիւնը իր համակրանքը կը յայտնէ նոր Թաղական Խորհուրդին, որ կարճ ժամանակի մը մէջ կրցած է օգտակար հանդիսանալ թաղին եւ վարժարանը իր վիճակէն հանելով զայն տխպար հաստատութեան մը վերածել:

– Անկեալ վիճա՛կ, գոչեց Թորգոմ այրայլած:

– Հանրագրութիւնը մեր ընկերները խմբագրեցին, շարունակեց Սուսերեանց, այո՛, անկեալ վիճակ, շատ լաւ կը յիշեմ այդ բառերը, ես քիչ մը չափազանցուած գտայ այդ բացատրութիւնները. բայց ի՛նչ ընեմ, մեծամասնութիւնը պնդեց որ այդպէս գրուի… գիտես որ մեր մէջ որոշումները մեծամասնութեամբ կը տրուին:

– Ինծի համար ուղղակի ակնարկութիւն մը կա՞յ, հարցուց Թորգոմ, որուն մտահոգութիւնը հետզհետէ կ՚աւելնար:

– Դժբախտաբար, պատասխանեց Սուսերեանց:

– Բայց ի՞նչ իրաւունք ունին անհատականութեան դպչելու:

– Ճիշդ ես ալ նոյն դիտողութիւնը ըրի: Բայց մեծամասնութիւնը դիտել տուաւ որ ձեր հանրագրութեան մէջ ալ անհատականութեան դպած էիք:

– Ո՛չ լսաւ…

– Ինծի դէմ բաներ մը գրուած է եղեր, մեր ընկերներէն մէկը կարդացեր է հանրագրութիւնը:

– Երբեք, ձեր ընկերներէն ոչ ոք տեսած է հանրագրութիւնը, գոչեց Թորգոմ:

– Տեսեր եւ կարդացեր է, պնդեց Սուսերեանց:

– Անկարելի է…

– Ինչո՞ւ այդպէս կ՚ըսես եւ մանաւանդ ինչէ՞ն գիտես որ անկարելի է:

– Որովհետեւ ես երբեք հանրագրութիւնը ցոյց չեմ տուած ձեր ակումբին:

– Թերեւս ուրիշներ ցոյց տուին:

– Ուրիշնե՞ր… ինչպէ՞ս կարելի է: Հանրագրութիւնը իմ քովս է:

– Իրա՞ւ կ՚ըսես:

– Անշուշտ, պնդեց Պր. Թորգոմ:

– Բայց քիչ մը առաջ ըսիր որ դուն այդ գործով չես զբաղիր եւ թէ հանրագրութիւնը թաղեցի համակիրներն են որ ստորագրել կուտան:

– Այսինքն, կմկմաց ուսուցիչը, անոնք խորհուրդ տուին որ ասանկ բան մը ընենք եւ խոստացան որ պիտի աշխատին ամբողջ թաղեցիներուն ստորագրել տալու համար:

– Ինչ որ է, խնդիրը այն է որ դուն կամ ուրիշներ հանրագրութիւնը կարդացեր էք մէկ քանի մարդոց, անոնք ալ մէջը գրուածները պատմեր են ուրիշներուն:

– Ատիկա կրնայ ըլլալ:

– Ինծի դէմ մասնաւորապէս ծանր բաներ կան եղեր, շեշտեց Սուսերեանց:

– Ո՛չ, այնքան ծանր:

– Այո՛, այո՛, նախատական խօսքեր… մեր ընկերները լսեր եւ շատ բարկացեր են, սակայն ուղղակի ակումբին դէմ թըշնամանք կը նկատեն զոր:

– Ակումբի խնդիր չկայ:

(Շար. 124)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Թագւոր Պալըգճեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան փոխան ծաղիկի, հազար ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ
ԲԱԶՄԱՁԱՅՆ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 10·30–ին յետ պատարագի Արեւագալի բազմաձայն հոգեզմայլ երգեցողութիւն կը կատարուի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մեկնաբանութեամբ՝

Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբի
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՋԵԱՆԻ
Արարողութեան կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագը կը մատուցանէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները 1997 Նոյեմբեր–Դեկտեմբեր ամիսներուն. –

Օր. Լ. Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Ջահրճեան, Տէր եւ Տիկին Ղարիպեան, Պր. Ժ. Սերճանեան, Պր. Մ. Բաղումեան 500–ական Ֆր., Տիկին Մ. Մանուկեան 400 Ֆր., Տիկին Շ. Սանոսեանի մահուան առթիւ Տիկին Ռ. Գիլեճեան 300, Տիկին Ժ. Ոսկանեան, Օր. Գ. Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Ոսկերիչեան, Պր. Ս. Ճինկէօզեան, Պր. Գ. Գէորգեան, Տիկին Վ. Պօղոսեան 300–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Աղապապեան, Տէր եւ Տիկին Թուղլուեան, Տիկին Էպէր, Տիկին Կ. Աֆրիկեան, Օր. Ա. Գազանճեան 200–ական Ֆր., Տիկին Ս. Եազուպեան, Տիկին Պ. Բասանեան, Պր. Ն. Դաւիթեան 100–ական Ֆր.։

***

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները։

Ծննդեան Խաղագին. – Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան, Տիկին Սիւզան Պօտուէն 500–ական Ֆր., Պր. Սիմոն Պէրպէրեան 200 Ֆր., Տիկին Ընծայ Վարդանեան 150 Ֆր., Տիկին Շնորհիկ Փափազեան, Տիկին Նազգաշեան 100–ական Ֆր., Տիկին Ժօժէնի Սէֆեան 50 Ֆր.։

Դպրոցին.– Պր. Անթուան Պաղտիկեան 2000 Ֆր.։

«Թէքէեան»ին. – Տէր եւ Տիկին Յարութ Յովհաննէսեան 500 Ֆր.։

ՀՍԿՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

Չորեքշաբթի, Մարտ 18
ԻԴ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 25
ԼԱ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի Ապրիլ 1
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

***

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։

Չորեքշաբթի, Մարտ 18–ին,

Միջինք առաւօտեան ժամը 10·30–ին արեւագալի ժամերգութիւն։

Չորեքշաբթի, Մարտ 25–ին

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1–ին

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն ժամը 8·45–ին։
Արեւագալ ժամը 9·45–ին։
Պատարագ ժամը 10·30–ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45–ին։

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17–ին

Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17–ին

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17–ին

***

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Քառասնորդաց Մեծ Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5–ին Հսկումի արարողութիւն կը կատարուի։

Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17·30–ին

Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17·30–ին

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17·30–ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ASSEMBLEE GENERALE

La 45ème Assemblée Générale de la Croix Bleue des Arméniens de France se tiendra les **27, 28 et 29 Mars**
AU RELAIS MERCURE
91029 Evry Lisses

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սուրբ Ծնունդի առթիւ, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.–

Պր. Կարպիս Ժալոյեան, Տիկին Ժօժէնի Մկրտիչեան 200–ական Ֆր., Պր. Ահարոն Դաւիթեան 500, Տիկին Լիւսի Պօղոսեան 100, Պր. Ժան – Փօլ Պէս 200, Պր. Բագրատ Գոսէմ 100, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան 2000, Պր. Ժպտունի 300, Օր. Մատլէն Բաբերդեան 250, Օր. Ժաննի Նիկողոսեան 100, Տիկին Մարի – Լուիզ Լը Րուա 2000, Պր. Սթէֆան Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Տամլամա 100–ական Ֆր., Տիկին Նորա Գալանթարեան 1000, Օր. Էլիզապէթ Գալանթարեան 500, Տէր եւ Տիկին Վահէ Մանուկեան 250, Օր. Վիրժինի Աղամեան 150, Տէր եւ Տիկին Թիրեաքեան 500, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մէլէմէճեան 200, Տիկին Անայիս Տամլամեան 300, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 500, Տէր եւ Տիկին Սերժ Խօզմէրինօղլու 150, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրպաշեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Փանոսեան 150, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէշիշեան 100–ական Ֆր., Պր. Լորան Ֆուրթուն 300, Տիկին Սվէթլանա Իշխէմէճեան 200, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Սրապեան, Օր. Օտէթ Օհան 100–ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Սահաթճեան 300, Պր. Արթիւր Ճըրճըրեան 500, Պր. Շառլ Պայրամեան 100, Տէր եւ Տիկին Պօղօղլանեան 200, Տէր եւ Տիկին Սերժ Խորէնեան 150, Տէր եւ Տիկին Գնէլ Սարգիսեան 500, Պր. Լիւսիէն Լուսպարոնեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սազճեան 300, Տիկին Վարդուհի Մաթէոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճէնէթեան 600, Տէր եւ Տիկին Սէրէնկիւլեան 500, Օր. Մոնիք Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Այնալի, Տիկին Մարիձա Տէրտէրեան 100–ական ֆրանք, Տիկին Շաքէ Օզանեան 300, Տիկին Ալիս Գոլար 150, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան 200, Պր. Մարսէլ Աչըգեան 500, Տիկին Էմիլի Նարկիզեան 200 ֆրանք։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԾԱՂԿԱՁԱՐԴԻ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13–ին
Ճաշարան՝
«Les Diamantaires»
60, rue La Fayette — 75009 PARIS
— M° CADET —

Վիճակահանութիւն – գեղարուեստական յայտագիր։

Մասնակցութեամբ՝
Կազարեան Նուախախումբին

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 – 45 – 93 – 00 – 25
կամ՝
01 – 48 – 78 – 76 – 88

CYCLE DE CONFERENCES

organisé
par
LA LETTRE DE L'UGAB
et le
GIIA

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Mardi 17 Mars à 21 heures

M. François THUAL,
Secrétaire Général Adjoint
du groupe de l'Union Centriste
du Sénat, chargé de conférences
à l'Ecole Pratique des Hautes
Etudes et au Collège Interarmées
de Défense,

viendra évoquer avec nous :

«Le Caucase, une nouvelle poudrière?»

Le monde caspien a émergé depuis peu sur la scène internationale, en raison de l'éclatement de l'URSS et surtout de ses énormes réserves de pétrole et de gaz.

Ce nouveau *golfe* est d'orès et déjà l'objet de manœuvres géopolitiques et économiques considérables.

FRANÇOIS THUAL s'est rendu dans les pays de la zone et a rencontré les responsables politiques et économiques. Il évoquera l'histoire de ces régions, leur contexte géopolitique et les problématiques; quel développement économique connaîtront-ils? quel avenir pour l'Arménie ?

Nous vous convions donc à débattre avec lui de ces sujets complexes et passionnants, qui conditionnent le devenir de l'Arménie.

(Շար. Ա. էջէն)

ոչ մէկ օգուտ ունի վառելանիւթի գիներու նուազումին համար եւ Ֆրանսայի մէջ, օրինակ, կառքի մը տէրը կը նկատէ որ երբ քարիւղի գիները կը բարձրանան աւելի սուղ կը վճարէ վառելանիւթը, բայց, երբ կ'իջնեն աւելի աժան չի վճարեր։ Քարիւղի ընկերութիւններուն պատճառաբանութիւնն այն է որ պետութիւնը կը ճնշէ իր տուրքերով։ Իզէրի ընկերվարական երեսփոխան Տիտիէ Միկօ (պիտաճէի տեղեկաբերն է Ազգ. Ժողովին մէջ) այս ուղղութեամբ նամակ մը գրած է քարիւղի ընկերութիւններուն իր զարմանքը յայտնելով։ Կ'ընդունի որ վառելանիւթի գիներու 80%–ը տուրքի բաժինն է, բայց կը գտնէ որ չի բաւեր բացատրելու համար գիներու անփոփոխ վիճակը։ Ըստ իրեն, Յունուարէն ի վեր գիները 20–էն 40 սանթիմ պէտք է իջնէին։ Քարիւղային ձարտարարուեստներու Ֆրանսական Միութեան նախագահը կը պատասխանէ որ տուրքերը աւելցած են։

Ճ. ԱՐՄԱՆԻ որ չկրցաւ նորաձեւութեան իր հաւաքածոն ներկայացնել Սէն-Սիւլփիս հրապարակը, ինչ որ իրեն 6 միլիոն ֆրանքի վնաս մը պատճառեր է, որոշեց զայն Նիւ – Եորք ներկայացնել եւ ֆրանսական իշխանութիւններէն ալ վնասուց հատուցում պահանջել։ Ոստիկանութիւնը մերժած էր տողանցքը ապահովութեան պատճառաբանութեամբ։ Հարկ եղած կանոնները չէին յարգուած 1200 հոգիի համար։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

Comme chaque année la Croix Bleue de Lyon Villeurbanne organise un repas le 18 Mars à 12h après la Messe de la Mi-Carême dans la salle communautaire de l'église arménienne, espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, à Lyon 3e.

Prix du repas : 70 F.

Réservations : Tél.: 04 72 35 15 86
04 78 97 08 81

Maison de la Culture de Villeurbanne: Tél.: 04 78 93 57 43, les après-midi sauf le lundi.

***

REPAS POUR LES DAMES

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Archag Djamalian*» de Décines organise son repas annuel réservé *exclusivement aux dames*, le Samedi 21 Mars à partir de 20 heures 30, à la Maison de la Culture de Décines.

Le prix du repas est de 120 Frs par personne.

Réservation au : 04 78 49 42 97
ou 04 78 49 19 44

Places limitées.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 17
MARDI
17 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.335
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.335

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՒՕՏԸ

Երկուշաբթի, Մարտ 16, առաւօտեան ժամը 8–էն սկսած է քուէարկութիւնը, շատ բնականոն պայմաններու մէջ: Մինչեւ կէսօր, Կեդր. ընտրական յանձնաժողովը ապօրինութիւններու մասին լուրեր չէր ստացած: Եղած էին թէքնիք քանի մը հարցեր. օրինակ, Երեւանի կեդրոնական մէկ քանի ընտրատեղամասերու մէջ քուէարկողներ չէին կրցած քուէարկել, որովհետեւ իրենց անունները ցուցակներուն մէջ չէին գտնուած, եւայլն: Կեդր. ընտրական յանձնաժողովին մօտ կը գտնուէին օտար դիտորդներ:

***

Նախագահութեան երկու թեկնածուներ Ա. Սարգսեան եւ Վ. Խաչատրեան քուէարկած էին նոյն վայրը, առաւօտեան ժամերուն: Երկուքն ալ յայտարարած են թէ գոհ են քուէարկութեան ընթացքին եւ կը ցանկան որ ընտրուելիք նախագահը յաջողի իրականացնել ազգային միասնութիւնը եւ ազգային ծրագիրները որոնց առաջին տեղը կը գրաւէ Ղարաբաղի խնդիրը:

Առաւօտեան ժամերու քուէարկած այլ թեկնածուներէն Վ. Մանուկեան եւ Ս. Բաղալեան: Վ. Մանուկեան նոյնպէս պատասխանելով հարցումներու, ըսած է թէ եթէ կեղծիքներ տեղի ունենան, ատիկա աղէտալի կ'ըլլայ Հայաստանի համար: Ան կանուխ ղատած է արտայայտուիլ Բ. փուլին մասին:

***

Մոսկուայի մէջ ուր ընտրական երկու տեղամաս բացուած է, օրուան առաջին ժամերէն մեծ եղած է աշխուժութիւնը: Դեսպանատան մամուլի քարտուղարը յայտնած է թէ առաջին կէս ժամուն արդէն քանի մը տասնեակ հոգի քուէարկած են: Կը մասնակցին ոչ միայն մոսկուաբնակ Հայեր, այլ նաեւ այլ շրջաններէ հասնողներ:

***

Երեւանի մէջ եւս նկատելի էր մասնակցութեան կարեւոր թափ: Օրինակ, 6 / 34 տեղամասի 3100 ընտրողներէն մօտ 500–ը քուէարկած էին ժամը 11·30–ին:

***

ՓԱՐԻԶ

Առաւօտուն ժամը 8–ին բացուած էր Փարիզի դեսպանատան ընտրական տեղամասն ալ: Ինչպէս մեզի հաղորդեց դեսպանատան մշակոյթի բաժնի պատասխանատու Լիլիթ Գրիգորեան, ժամը 11·30–ին երկու տասնեակի չափ անձեր քուէարկած էին: Քուէարկութիւնը պիտի շարունակուէր, ինչպէս Հայաստան, մինչեւ ժամը 22:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

«LIBERATION»

(16 Mars)

ARMENIE :

PRESIDENTIELLE A TROIS TETES

Ժան–Փիէր Թիպօտայի թղթակցութեան կ'ընկերանայ Կարէն Դեմիրճեանի նկարը

(Շար·ը Դ· էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՑԱՆԻՇ ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

ԱՋԸ ՁԳԱԼԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿՐԷ

ԱԶԳ· ՃԱԿԱՏԸ ԿԱՄՐԱՊՆԴԷ ԻՐ ԴԻՐՔԸ

Աջի պարտութիւնը զաղտնիք չէր եւ ոչ ալ ուրեմն բազմատարր ձախի յաղթանակը: Բայց, հարկ է հաստատել որ յաղթանակներն ու պարտութիւնները շատ համեմատական են եւ բազմատարր ձախը չտարաւ այն ջախջախիչ յաղթանակը զոր կ'ակնկալէր:

Այս ընտրութեան յատկանշական կէտերը այլ են եւ հարկ է որ իշխանութիւնները այդ կէտերով զբաղին:

– 42%–ի ձեռնպահութիւնը մրցանիշ մըն է եւ զայն բացատրելու համար, Ժոսփէնի խօսքերը չեն համոզեր: Ան ըսաւ թէ Ֆրանսացիները չեն հասկցած շրջաններու ընտրութիւններու կարեւորութիւնը, մինչ ոչ մէկ ղեկավար կ'ուզէ անդրադառնալ թէ գլխաւորաբար անտարբերութենէն անդին, զզուանք մըն ալ կայ քաղաքական աշխարհին նկատմամբ: Մնաց որ ամբողջ ընտրապայքարի շրջանին, փոխանակ ծանրանալու այս ընտրութիւններու իմաստին վրայ, աջ թէ ձախ խօսեցան միայն ու միայն Ազգ· Ճակատի մասին: Ընկերվարականներու գլխաւոր մտահոգութիւնն էր գիտնալ թէ աջը համաձայնութիւններ պիտի կնքէ՞ Ազգ· Ճակատին հետ, հոն ուր իրաւարարի իր դերը ունենայ:

– Ազգ· Ճակատը ոչ միայն չի նահանջեր, այլեւ տեղ տեղ կ'ամրապնդէ իր դիրքը եւ օրինակ Վառի եւ Պուշ–տիւ–Ռոնի մէջ երկրորդ դիրքի վրայ է, ձախէն անմիջապէս ետք եւ աջէն առաջ: Շրջանին մեծ պարտեալն է Ֆ· Լէոթար: Յստակ է որ այն պայքարը որ կը տարուի Ազգ· Ճակատի դէմ չի վնասեր այս վերջինոյն, սա պարզ պատճառաւ որ բոլորը կը զբաղին Լը Փէնով, Պ· Մեկրէով եւ Ազգ· Ճակատի ղեկավարներով փոխանակ զբաղելու Ազգ· Ճակատի ի նպաստ քուէարկողներով որոնք շատ յաճախ բանուորական շրջանակներու կը պատկանին եւ կ'ապրին «դժուար» մկրտուած արուարձաններու մէջ եւ ոչ աջը (որ բարդոյթ ունի աջ քաղաքականութիւն վարելու երբ իշխանութեան գլուխ է) ոչ ալ ձախը կը զբաղին այդ ընտրողներու հարցերով, որոնք առաւելաբար կը վերաբերին ապահովութեան: Լը Փէն պատճառներ ունի գոհ ըլլալու եւ պարծենալու որ իր շարժումը միակն է որ ձայներ կը շահի առանց ուրիշներու օժանդակութեան, ակնարկելով բազմատարր ձախին եւ ԻՒ–ՏԷ–ԷՖ — ԷՌ–ՓԷ–ԷՌ գործակցութեան:

— Ոչ արհամարհելի կէտ մըն է նաեւ ծայրայեղ ձախի «մուտքը» այս շրջաններու մէջ ձայներու 4,5%–ով եւ Առլէթ Լակիյէ մաս պիտի կազմէ Իլ–տը–Ֆրանսի Խորհուրդին:

***

Մասնակի արդիւնքներու համաձայն բազմատարր ձախը կը շահի շուրջ 10 շրջաններ եւ ամէնէն յատկանշական երկու շրջանները՝ Իլ–տը–Ֆրանս եւ ՓԱՔԱ (Փրովանս — Ալփ — Գոթ տ'Ազիւր): Ցարդ, աջը 22–ի վրայ տէր էր 20 շրջաններու:

Բազմաթիւ շրջաններու մէջ, Շրջանային Խորհուրդին նախագահին ընտրութիւնը (Ուրբաթ, Մարտ 20) շատ փափուկ կացութիւններ պիտի ստեղծէ, օրինակ ՓԱՔԱ–ի շրջանը Ազգ· Ճակատ առաւել աջ մեծամասնութիւն կը կազմեն ընդդէմ բազտարր ձախին, բայց, ոչ ոք կ'ուզէ գործակցիլ «սատանայ»ին հետ:

Շրջանային ընտրութիւններէն զատ, գաւառը կ'ընտրէր նաեւ 2034 ընդհանուր խորհրդականներ վեց տարուան համար, –ընդհ· թիւին կէսը–, միւս կէսը կը վերանորոգուի 2001–ին (գանթոնալ ընտրութիւններ): Ֆրանսա ներկայիս 100 նահանգ ունի եւ ընդհանուր խորհրդականները կ'ընտրուին վեց տարուան համար, բայց կիսով կը նորոգուին երեք տարին անգամ մը: Ցարդ, ձախը, 20 նահանգի կը նախագահէ մայր երկրի 95–երուն վրայ: Շրջանային ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան մէկ անգամէն ընտրական բարդ դրութեամբ մը որ կը կայանայ նահանգային ցանկի մը վրայ, համեմատական ներկայացուցչութեամբ մը առաւելագոյն միջինով, այլ խօսքով, այն ցանկը որ 5% չի ստանար կը ջնջուի եւ մնացեալները կը բաժնըւին անոնց ձայները միշտ առաւելագոյն միջինով: Գանթոնալ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան երկու շրջանով, յաջորդը՝ Մարտ 22–ին:

Շրջանային Խորհուրդներու պաշտօնն է զբաղիլ շրջանի զարգացումով՝ ճամբայ, վարժարան, հիւանդանոց, համալսարան եւլն. եւլն.:

***

Գանթոնալ ընտրութիւններու առաջին շրջանին ալ ձախը յաղթական կը թուէր, բայց ամէն ինչ կը պարզուի գալ Կիրակի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ, ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄ ԵՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքի նախքան յուղարկաւորութիւնը որ կը կատարուէր Կիրակի, Մարտ 15–ին, նախորդ իրիկունը Գումգաբուի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Աւստրալիոյ առաջնորդ՝ Աղան Արք· Պալիօզեանի եւ մասնակցութեամբ բոլոր հիւր եկեղեցականներու եւ Պոլսոյ հոգեւոր դասուն տեղի ունեցաւ իրիկնային արարողութիւն մը որու յաջորդեց հոգեհանգստեան պաշտօն մը: Եկեղեցականներու թափօրը կը գլխաւորէին Շահան եւ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսները, իրենց կողքին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի յատուկ նուիրակը՝ Զաւէն Արք· Չինչինեան, Աղան Արք·, Գիւտ Արք·, Նորվան Եպիսկ·, Երուսաղէմէն Վահան Եպիսկ· Թօփալեան, Փարիզէն Մեսրոպ Ա· Քհնյ· Ժամկոչեան, Մայր Աթոռի պատուիրակութիւնը՝ Միքայէլ Ծ· Վրդ· Աջապահեան եւ Արշակ Աբեղայ Խաչատուրեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանէն՝ Վարդան Արք· Տէմիրճեան:

Արարողութեան աւարտին կարճ դամբանական մը արտասանած է Աղան Արք· յիշելով թէ ինք հինգուկէս տարի աշխատած էր Գարեգին պատրիարքի հետ եւ այսօր խոր վշտով կը բերէր նաեւ Աւստրալիոյ գաղութին յարգանքը: Իրմէ ետք արտայայտուած է նաեւ պատրիարքական փոխանորդ՝ Շահան Արք· անդրադառնալով 48 տարիներու իր բարեկամութեան վախճանեալ պատրիարքին հետ եւ անոր եօթը տարիներու պատրիարքութեան շրջանին:

Կիրակի օր, հոծ բազմութիւն մըն է որ հետեւած է Թուրքիոյ Հայոց 83–րդ պատրիարքի յուղարկաւորութեան: Ապահովութեան ուժերը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած էին պատրիարքարանի փողոցէն ներս ու Եկեղեցիին շուրջ: Կանուխէն իսկ Եկեղեցի ժամանած են Թուրքիոյ նախագահին ներկայացուցիչը՝ Պետական նախարար՝ Ճավաք, երեսփոխան Ալի Թայյիպ Էրտողան, Յունաց Բարթուղիմէոս պատրիարքը, Վատիկանի ներկայացուցիչը, Հայ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, նաեւ բոլոր քոյր եկեղեցիներու: Պատարագը սկսած է փակեալ խորանին առջեւ, ապա «Մարմին Տէրունական»էն առաջ վարագոյրը բացուած է: Պատարագած է Եղիպտոսի առաջնորդը՝ Զաւէն Արք·: «Ողջոյն»էն առաջ, պատարագը ընդհատուած է եւ կատարուած է վերջին օծումը որու աւարտին Միքայէլ Ծ· Վրդ· Աջապահեան կարդացած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ցաւակցական գիրը որմէ ետք խօսք առած է Կրօնական Ժողովի ատենապետ՝ Մեսրոպ Արք· որ արտայայտուած է հայերէն, թրքերէն, հուսկ՝ անգլերէն:

Հայերէն բաժնի մէջ Մեսրոպ Արք· դիտել տուած է որ ութ տարուան մէջ երկրորդ անգամն է որ Տնտեսի Կիրակիի օրով կը ստիպուինք հողին յանձնել Հովուապետ մը: 1990 Մարտ 18–ին ճիշդ այս Կիրակին էր որ հողին յանձնեցինք երջանկայիշատակ Շնորհք Պատրիարքը: Այն ատեն ալ սուգի քօղը իջած էր Յովակիմեան Աթոռին վրայ: Այն ատեն շփոթ հոգեվիճակ ստեղծուած էր: Ո՞վ պիտի ըլլար նոր գահակալը Իսթանպուլի Աթոռին: Նախախնամութիւնը մեզի նոր հովիւ մը շնորհեց այդ օրերուն եւ Աթոռակալ ընտրուեցաւ Գարեգին Պատրիարք որ Գարեգին Յովսէփեանց կաթողիկոսի ու Գարեգին Տրապիզոնցիի նման բարձր հոգեւորականներու շունչով հասած հոգեւորական էր: Նախ Աստուծոյ, ապա ժողովուրդին կամքով Գարեգին Պատրիարք եկաւ միանալ իրեն նախորդող 82 Պատրիարքներու փաղանգին: Իր դիւրահաղորդ բնաւորութեամբ ան կրցաւ սիրաշահիլ իր համայնքին զաւակներուն սիրտը անխըտիր: Մեր հաստատութիւնները ծաղկեալ մնացին, աղօթքի տուները պայծառ մնալ շարունակեցին: Գարեգին Պատրիարք մէջտեղ հանեց նոր բարերարներ, որոնք այսօր ալ կը շարունակեն նեցուկ կանգնիլ Աթոռին: Ան իր հօտին համար աղօթեց շարունակ որպէսզի հօտն ալ ըլլայ միաբան ու միասնական:

Յաջորդ դամբանականը խօսած է Զաւէն Արք· Չինչինեան, յիշելով թէ ինք եւ Գարեգին Պատրիարք ժամանակակիցներ էին, միասին մեծցած են ուսումնական տարիներուն Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանը, ապա Զաւէն Արք· երկարօրէն ծանրացած է Գարեգին Արք·ի կեանքին ու վաստակին վրայ:

Այս բաժնէն ետք, պատարագը շարունակուած է «Ողջոյն»ով, յետոյ դագաղը բեմէն վար առնուած է եւ կրկին թափօր կազմուած ու դագաղը Եկեղեցիէն դուրս հանուած է «Եօթը հանգիստ»ներու հանգրուաններով, իւրաքանչիւրին տարբեր աղօթքներու ընթերցումով, մինչ ղօղանջած են եկեղեցւոյ զանգակները: Այս արարողութեան ալ վերջաւորութեան դամբանական մը խօսած է աշխարհական մը՝ Միհրան Ուլիկեան որ նախ հայերէն, ապա թրքերէն արտայայտուած է յանուն համայնքին:

Յետոյ, թափօրը ուղղուած է Շիշլիի գերեզմանատունը, ուր եւս հաւաքուած էր ստուար բազմութիւն մը երջանկայիշատակ Շնորհք Պատրիարքի դամբարանին քով բացուած փոսին շուրջ: Թաղման կարգի աղօթքներն ու երգեցողութիւնները կատարուած են քահանայից դասուն կողմէ, այս անգամ ալ դամբանական խօսած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ միաբան՝ Վարդան Արք· Տէմիրճեան:

Գերեզմանատան արարողութենէն ետք, հոգեճաշ մը տեղի ունեցած է պատրիարքարանը որու ընթացքին հիւր եկեղեցականները ելոյթներ ունեցած են եւ ճաշը վերջ գտած է Շահան Արք·ի «Հուսկ Բանք»ով, որ ըսած է ի մէջ այլոց. — «Հիմա շատեր կը կարծեն թէ փոթորիկներ կրնան պայթիլ Իսթանպուլի Պատրիարքական Աթոռի շուրջ: Կը վստահեցնեմ որ այդպիսի վտանգ մը չկայ, գոնէ իմ կողմէ: Բոլոր հարցերը պիտի կարգադրուին համերաշխ ու եղբայրական մթնոլորտի մէջ: Անտարակոյս կարգ մը տարակարծութիւններ ու տարբեր մօտեցումներ կրնանք ունենալ, բայց այդ բոլորին մէջ մեր հարցերը պիտի լուծուին խաղաղ ու եղբայրական մթնոլորտի մէջ»:

***

Մեր տեսած թրքերէն թերթերէն՝ «Հիւրրիյէթ» եւ «Միլլիյէթ» (Մարտ 16) կ'արձագանգէին Պատրիարքին յուղարկաւորութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

(ԺԲ.)

Ա. ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Արցախի Հանրապետութիւնը Հայաստանի կողքին իր սեփական դրոշմանիշերը կը հրատարակէ 1993–էն ի վեր: Առաջին մէկ օրէն իսկ «Յառաջ» կանոնաւոր ձեւով արձագանգած էր այս մասին (տես՝ օրինակի համար «Յառաջ», 1994, Մարտ 10–ի թիւը): Այդ թուականէն ի վեր, Ղարաբաղեան թողարկումները հաստացան քանէն աւելի նոր դրոշմանիշերով: Ինչպէս որ յայտնի է, յոբելենական այս օրերուն, երբ ամբողջ հայութիւնը Արցախեան շարժումին 10–ամեակը կը տօնէ, հայկական այս «երկրորդ պետութիւնը» տակաւին միջազգային հասարակութեան կողմէ իրաւական ճանաչում չէ գտած: Այդ պատճառով ալ իր հրատարակած դրոշմաթուղթերը միայն ու միայն Հայաստանի եւ Արցախի սահմաններուն մէջ կ'օգտագործուին առ այսօր: Բացառուած չէ սակայն որ մօտ ապագային, Ղարաբաղի իշխանութեանց հրատարակած նամականիշերը ծառայեն նաեւ Հայաստանէն դուրս, միջազգային թղթատարութեան համար: Առանց որեւէ անտեղի զուգահեռ կատարելու, կ'ուզենք միայն յիշեցնել այստեղ «Հիւսիսային Կիպրոսի», այսինքն՝ Թուրքերուն կողմէ ապօրինաբար ստեղծուած պետութեան օրինակը. երկար տատամսումներէ յետոյ, միջազգայնօրէն չճանչցուած այս «պետութեան» դրոշմանիշերը այսօր կը շրջին աշխարհով մէկ եւ տեղ կը գտնենք մասնագիտական գրեթէ բոլոր հանդէսներուն մէջ ինքնիշխան երկիրներուն հետ հաւասար: Ճիշդ է անշուշտ որ Հայաստան Թուրքիոյ նման չի վայելեր արեւմտեան պետութեանց «հոգատարութիւնը»...:

1993–ին լոյս տեսած արցախեան առաջին թողարկումներուն 1996–ին կը յաջորդէր նոր շարք մը «Մենք ենք մեր սարերը» (աւելի ծանօթ «Արցախի Պապիկն ու Մամիկ»ը անուան տակ) նշանաւոր քանդակին պատկերով: Շարքը բաղկացած է չորս արժէքներէ՝ 3,25 դրամ (կարմիր եւ կապոյտ), 200 դրամ (սրճագոյն եւ նարնջագոյն) արժողութեամբ: Այս նամականիշերը տեսքով եւ որակով շատ նման են 1993–ին հրատարակուած առաջին շարքին: Նոյն ձեւով ալ կը կրկնուի Արցախի Հանրապետութեան պետական զինանշանը ներկայացնող շարքը, այս անգամ չորս արժէքներով. 1, 15, եւ երկու հատ ալ 100 դրամ արժողութեամբ: Նամականիշերէն առաջինը եւ երրորդը սրճագոյն են, երկրորդը՝ կարմիր եւ վերջինը վարդագոյն: Այս երկու, արդէն ծանօթ, շարքերուն պէտք է աւելցնել երկու հատ եւս, մին Արցախի փառքերին բառերով (50, եւ 2×500 դրամնոց՝ կապոյտ վարդագոյն եւ սրճագոյն) եւ վերջինը Արցախի քարտէսով 5 եւ 35 դրամ, առաջինը՝ բաց կարմիր եւ երկրորդը՝ նռնագոյն: Նկարագրուած այս չորս շարքերը կը կրեն հայերէն՝ «ԱՐՑԱԽ» եւ անգլերէն՝ ARTSAKH մակագրութիւնները: Անոնց որակը շատ հասարակ է. բարակ թուղթ, սովորական մելան, գծագրութիւնը եւ ցանցագրուածը (filigrane) չափազանց կոշտ են: Խէժի բացակայութիւնը կը դժուարացնէ այդ նամականիշերուն գործածութիւնը եւսայլն ... Տպագրութիւնը կատարուած կը թուի ըլլալ «տեղական» միջոցներով, բոլորիս ծանօթ ռազմական եւ քաղաքական վիճակին մէջ: Այս բոլոր նամականիշերը ատամնաւոր չեն (non–dentelé):

1993–ին, Արցախի Հանրապետութեան կառավարութեան պատուէրով, այս անգամ Ամերիկայի մէջ, լոյս կը տեսնէր աւելի յաջող նամականիշերու շարք մը («ՅԱՌԱՋ»՝ նոյն): Այս թողարկումին պատկանող արժէքներէն երկու հատը յետագային արժանացան «յաւելեալ մակագրութեան» մը (surcharge): Անոնց մէկն է Արցախի պետական դրօշակը ներկայացնող – 1 դրամնոց – նամականիշը: Անոր վրայ, երկու գծիկներով ,ջնջուած է նախկին արժէքը (1 դրամ), եւ աջ կողմը, դէպի վեր, աւելցուած է Ա. գիրը: Երկրորդին վրայ, «Մենք ենք, մեր սարերը» յուշահամալիրին պատկերին գագաթին կ'երեւան Բ. եւ Գ. տառերը, այստեղ եւս ջնջուած արժէքը (15 դրամ) նորով մը չէ փոխարինուած:

Ի տարբերութիւն արցախեան առաջին դրոշմաթուղթերուն, այս թողարկումին – եւ այսուհետեւ միւս բոլոր թողարկումներուն – պատկանող նամականիշերը կը կրեն ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ եւ «REPUBLIC OF MOUNTAINOUS KARABAKH» կամ «REPUBLIC OF NAGORNO-KARABAKH» արձանագրութիւնները:

1996–ին, վերջապէս, հրապարակ կը հանուէին եօթը նոր արժէքներ: Անոնցմէ երեքը առանձին առանձին տպուած են: Բազմագոյն, տպագրական գետնին վրայ «պատուաւոր» այս նոր նամականիշերը կը ներկայացնեն Ստեփանակերտի Խորհրդարանին շէնքը (100 դրամ), Արցախը խորհրդանշող արդէն բոլորին ծանօթ «Մենք ենք, մեր սարերը» յուշարձանը (200 դրամ), Դադիվանքի համալիրը (50 դրամ): Այս երեք նամականիշերէն առաջինն ու երկրորդը մաս կը կազմեն նաեւ չորս արժէքներէ կազմուած յուշաթերթիկ մը (bloc–feuillet), նուիրուած՝ Արցախի անկախութեան հինգերորդ տարեդարձին: Յուշաթերթիկին մէջ, վերոյիշեալ երկու նամականիշերը կ'ամբողջացնեն երկու ուրիշներ, 50 եւ 500 դրամ արժողութեամբ, եռագոյնը ենթախորք ըրած: Առաջինը կը ներկայացնէ հանրապետութեան քարտէսը, իսկ երկրորդը՝ պետական զինանշանը: Յուշաթերթիկը կը կրէ ընդհանուր վերնագիր մը՝ 5 ՏԱՐԻ, 1991 Թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 2–Ը եւ 5–th ANNIVERSARY OF INDEPENDENCE. Այս յուշաթերթիկը երկրորդ – թերի – տարբերակ մը ունի որուն վրայ դրօշակին գոյները հակառակ ձեւով (Ոսկեգոյն, կապոյտ, կարմիր) դետեղուած են: Կասկած չունինք որ տպագրական այս «սըխալը» դրոշմաթուղթի սիրահարներուն մօտ կը ստանայ պատշաճ ընդունելութիւն, հասնելով աստղաբաշխական գիներու Երեւանի «վեռնիսաժ»ին վաճառորդներուն մօտ:

Վերջապէս, առաջին անգամ ըլլալով, Ծնունդի եւ Նոր Տարուան առթիւ լոյս տեսած են երկու նամականիշեր. Անոնցմէ առաջինին վրայ (50 դրամ) տեղ գտած են մանուկ մը, տօնածառ մը եւ եղնիկ մը: Նամականիշը կը կրէ «NEW–YEAR» եւ «ՆՈՐ ՏԱՐԻ» արձանագրութիւնները: Երկրորդը, աւելի կրօնաշունչ, մեզի կը հրամցնէ Աստուածամօր եւ Յիսուս մանուկին պատկերը այս անգամ «ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ» եւ CHRISTMAS մակագրութեամբ: Դրոշմաթուղթին արժէքն է 50 դրամ: Այս երկու նոր նամականիշերը կը գտնուին նաեւ «առաջին օր» պահարանի մը վրայ, 1997 Յունուար 6 թուականով, Ստեփանակերտի մէջ կնքուած:

Անցնինք Հայաստանի Հանրապետութեան ուր մեր վերջին յօդուածէն ի վեր քսանեակինը նամականիշեր եւ երկու յուշաթերթիկներ լոյս տեսած են:

Բ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

1. – Հայաստանի քրիստոնէացման 1700–ամեակ:

Տասը նոր նամականիշեր եւ երկու յուշաթերթիկներ կուգան շարունակել 1994ին սկսած շարքը որ արդէն տասներկու արժէքներէ բաղկացած էր (ներառեալ երկու յուշաթերթիկներ):

Հինգ նամականիշերէ կազմուած երկու շարքեր մեզի առիթը կուտան ծանօթանալու եկեղեցական եւ ճարտարապետական մեր հինաւուրց աւանդին: Առաջին շարքը կը ներկայացնէ նախկին ռուսական կայսրութեան սահմաններուն մէջ հիմնադրուած հինգ եկեղեցիներ՝ Լվով – Ուկրանիա – 1370), Ս. Պետերբուրգ – Ռուսաստան (1780), Քիշինեւ – Մոլտովա (1803), Սամարղանդ – Ուզբեկիստան (1913), Եալթա – Ղրիմ (1913): Ամէն մէկ նամականիշի արժէքն է 100 դրամ: Ծիրանագոյն խորքի վրայ նկարուած, նրբաճաշակ, այս հինգ դրոշմաթուղթերուն կը միանայ յուշաթերթիկ մը (500 դրամ) նուիրուած Թիֆլիսի Սուրբ Գէորգ (1251) աթոռանիստ եւ «Էջմիածնեցւոց» Սուրբ Գէորգ (1805) զոյգ եկեղեցիներուն: Յիշեցնենք որ մինչեւ դարուս քսանական թուականները Վիրահայոց (Վրաստանի) թեմը 200–էն աւելի վանքեր եւ եկեղեցիներ ունէր որոնցմէ մօտ քսանը մայրաքաղաքին մէջ: Այսօր, անկախ եւ «եղբայր» Վրաստանին սահմաններուն մէջ, կէս միլիոն հայութիւն կ'ապրի, հազիւ տասնեակ մը եկեղեցիներով որոնցմէ երկուքը կը գտնուին Թիֆլիսի մէջ:

1996–ին հրատարակուած այս շարքին 1997–ին կը յաջորդէ երկրորդ մը որուն նիւթն է այս անգամ գաղթօճախներուն վանքերն ու հոգեւոր ճեմարանները: Այս անգամ եւս շարքին մաս կը կազմեն հինգ նամականիշեր (100 դրամ) եւ յուշաթերթիկ մը (500 դրամ): Առանձին դրոշմաթուղթերու միջոցաւ կը ներկայացուին Դոնի Ռոստովի («Նոր Նախիջեւան» – Ռուսաստան) Սուրբ Խաչ վանքին եկեղեցին, Անթիլիասի Սուրբ Գրիգոր Մայր Եկեղեցին, Վենետիկի Սուրբ Ղազար եւ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքերը: Շարքին վերջին արժէքը որ միւսներէն աւելի մեծ է, նուիրուած է Թիֆլիսի «Ներսէսեան» Ճեմարանին: Յուշաթերթիկին նիւթն է Մոսկուայի «Լազարեան» նախկին ճեմարանը (այժմ Հայաստանի դեսպանատուն):

Այս վերջին շարքին գաղափարը գեղեցիկ էր անշուշտ քանի որ ան կը միտէր մէկ ամբողջականութեամբ ոգեկոչելու տարբեր համայնքներու եւ ժամանակաշրջաններու հիմնադրուած հոգեւոր հաստատութիւններ, սակայն արդիւնքը, յատկապէս գոյներուն ընտրութեան պատճառով, բաւական անյաջող է:

2. – Հայ մշակոյթի դէմքեր եւ արժէքներ:

Նոր թողարկումներուն մէջ, ի պատիւ են չորս նշանաւոր դէմքեր՝

– Գուսան Ջիւանի (1846 – 1909), Արագած լերան խորքին վրայ:

– Առնօ Բաբաջանեան (1923 – 1981), յօրինող եւ դաշնակահար:

– Եղիշէ Չարենց (Ծննդեան 100–ամեակին առթիւ):

– Ռուբէն Մամուլեան (Ծննդեան 100–ամեակին առթիւ):

Երկու առաջին նամականիշերուն արժէքն է 90 դրամ եւ երկու վերջիններունը՝ 150 դրամ:

***

Երեւանի պետական պատկերասրահին գանձերը նոր շարքի մը ստեղծումին պատճառ են.

Այսպէս, չորս դրոշմաթուղթեր (արժէքով 150 դրամ) մեզի կը հրամցնեն Հայաստանի մայրաքաղաքի թանգարանին պատկանող չորս նկարներու վերարտադրութիւններ՝

– «Իմ անուրջներից մէկը» (1905), գործ Եղիշէ Թադէոսեանի:

– «Գիշեր, գիւղական տեսարան» (1898), Գէորգ Բաշինջաղեան:

– «Սաղմէ (1907), գործ Վարդգէս Սուրենեանցի:

– «Նաթալիա Թէումեանի դիմանկարը» (1840), Յակոբ Յովնաթանեան:

Պատկերներուն ընտրութիւնը արդարացի է սակայն դրոշմանիշերուն չափերը (3×2 սմ.), բառին բուն իմաստով, կը սահմանափակեն այս նոր շարքին շահեկանութիւնը:

Մշակութային կեանքին եւ զանազան ոգեկոչումներուն առնչուող վերջին նամականիշերուն մաս կը կազմեն հետեւեալները՝

– Հայաստանի մէջ առաջին տպարանին (Էջմիածին) հիմնադրութեան 225–րդ տարեդարձին առթիւ, 70 դրամի արժողութեամբ: «Գիրք աղօթից»ի էջերէն մէկուն խորքին վրայ կ'երեւի տպագրիչ գործիք մը:

– «Մոսկուա 1997» փիլատելիստական ցուցահանդէսին առթիւ, Հայաստանի «կապի նախարարութիւնը» հրապարակ կը հանէ դրոշմաթուղթ մը (170 դրամ) նուիրուած՝ Ռուսաստանի մայրաքաղաքին ամէնէն յայտնի յուշարձաններէն՝ Կրեմլինի Սուրբ Վասիլ Երանելի Եկեղեցիին: Այս ագօթավայրը յաճախ կը ներկայացուի որպէս Հայաստանի եւ Ռուսաստանի բարեկամութեան խորհրդանիշերէն մէկը, քանի որ իր այնքան իւրայատուկ գմբէթներէն մէկուն տակ, հին ժամանակներէն ի վեր, գոյութիւն ունի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչի անունով սրբագործուած եկեղեցի մը: Այս եկեղեցիին ներկայութիւնը շեշտելու համար, նամականիշին հեղինակը զայն աւելի գունաւորած է: Անոր գմբէթը խումբին միւս եկեղեցիներուն զանգակատուներէն զանազանելու համար:

– Հայկական Դիւցազներգութիւնը եւս ներշնչումի աղբիւր մըն է դրոշմանիշերուն պարագային. այսպէս, 1997–ին, «Հայկ Նահապետ» եւ «Վիշապաքաղ Վահագն» կ'արժանանան առանձին դրոշմաթուղթերու, մին 170 եւ միւսը 250 դրամ արժողութեամբ: Այս երկու նամականիշերը կը կրեն EUROPA մակագրութիւնը ինչ որ կ'ապացուցէ արեւմտեան Եւրոպային մօտենալու Երեւանի տրամադրութիւնները: Վերջապէս, նամականիշ մըն ալ նուիրուած է Սուրբ Ծնունդին: Քառասուն դրամ արժող այս դրոշմաթուղթը կը ներկայացնէ Քրիստոսի մսուրը, Աստուածամայրը եւ հրեշտակ մը: Այս աւանդական տեսարանը սակայն ժամանակակից նկարիչի մը գործն է. անոր մէջ միաժամանակ կան մանրանկարչութեան եւ ընդհանրապէս հայկական նկարչութեան աւանդական կանոնները եւ գիծերու անհերքելի այժմէականութիւն մը: Արդիւնքը բաւական յաջող է, բայց աւելի յաջող պիտի ըլլար, անկասկած, եթէ դրոշմաթուղթին չափերը այնքան «համեստ» չըլլային: Ձենք ուզեր այլեւս խօսիլ Հայաստանի նամականիշերուն գրութիւններուն մասին որոնք գրեթէ բոլորովին անընթեռնլի են նոյնիսկ խոշորացոյցով...

3. – Բնաշխարհ:

Հայկական բնաշխարհը հարուստ է եւ կենդանական եւ բուսական տասնեակ հազարաւոր տեսակներով: Այս հարստութեան մաս կը կազմէ «բեզոարեան այծ» կոչուած անասունը (Capra Aegarus aegagrus): Լեռնային, վայրի, այս այծը ներկայ է չորս արժէքներէ բաղկացած (70, 100, 130, 350 դրամ) շարքի մէջ մէջ: Այս չորս նամականիշերը կը կրեն «Վայրի բնութեան պահպանութեան հիմնադրամ»–ին (WWF) խորհրդանիշը հանդիսացող հանրածանօթ Koala–ն: Այս շարքը ներկայացուած է նաեւ մանրաթերթի տեսքով, (feuillet), 16 նամականիշերով, կամ գրքոյկի մը մէջ (2×4 դրոշմաթուղթ):

Բոյսերը եւս չեն մոռցուած քանի որ Հայաստանի թղթատարական վարչութիւնը 1997–ի իր վերջին թողարկումը կը փակէր ծաղիկի մը՝ հիրիկին, նուիրուած երկու դրոշմաթուղթերով: Նամականիշերուն առաջինը (40 դրամ) կը ներկայացնէ «Գայլի» կոչուած տեսակը (Iris lycotis) եւ երկրորդը (170 դրամ), «Նըրբագեղ հիրիկ»ը (Iris elegantissima):

Որպէս վերջաբան՝ ուրախալի լուր մը Հայաստանի դրոշմաթուղթերու սիրահարներուն համար. Հայաստանի Հանրապետութեան կապի նախարարութեան նախաձեռնութեամբ, լոյս տեսած է պատկերազարդ, ճաշակաւոր համացուցակ մը (քաթալոկ): Գունաւոր, երկլեզու (հայերէն եւ անգլերէն), բարձրորակ տպագրութիւն ունեցող այս գրքոյկը կ'ամփոփէ 1992–էն մինչեւ 1996 շրջանառութեան մէջ դրուած Հայաստանի բոլոր դրոշմաթուղթերը: Յաջող եւ օգտակար ձեռնարկ մը որ անհրաժեշտ դարձած էր, յատկապէս զեղծարարութիւններէ խուսափելու համար:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Հայկական նամականիշերը ապսպրելու համար, դիմել՝

International Stamp Co.
P. O. Box 159 Montvale N. J. 17645
Etats-Unis d'Amérique

Համացուցակին համար՝

«ՆԱՄԱԿԱՆԻՇ»
Հայաստանի Հանրապետութեան կապի նախարարութիւն
Երեւան 02, Մ. Սարեան փողոց թիւ 22–
Հայաստան

«ԻՄ ՍԻՐԵԼԻ ՁԱԻԱԿՈՒՆՔՍ...»

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Առաջին Աշխարհամարտին այրի մնացած էր մօրաքոյրս։ Մօրքուրայրս, այսինքն Սողոմոն քեռայրը՝ արհեստով պղնձագործ ըլլալով, Ջանագգալէի Պատերազմին ռումբի մը պայթումին ընկերներուն ազդարարութիւնը չէր կրցեր լսել՝ պղինձ ծեծելէն ականջները ծանրացած ըլլալուն եւ եղերական մահով մը մեռած էր, իր ետին երկու անչափահաս որբուկներ թողլով։

Օրերը շատ դժուար անցած էին՝ արդէն իսկ կէս-գաղթական մերիններուն համար ու երբ պատերազմը վերջացած էր եւ ճամբաները բացուած, բազմաթիւ Հայուհիներու եւ անգործ երիտասարդներու հետ, մօրաքոյրս ալ ուղղուած էր դէպի անծանօթ Նոր Աշխարհը, միջազգային բարեսիրական ընկերութեան մը օգնութեամբ, երկու որբուկներն ալ հետը առած։ Անշուշտ այս բոլորը մերիններուն պատմածներն էին եւ երբ ես խելահաս դարձայ, առաջին յիշածներէս մէկն ալ տարին մէկ կամ երկու անգամ Գանատայէն եկած նամակներն էին, ընդհանրապէս Պատրիարքարանի ճամբով մեր ընտանիքին հասած եւ հայրս էր որ կը կարդար զանոնք՝ բոլոր տնեցիները շուրջն հաւաքած։ Տունին մէջ ուրիշ գրել-կարդալ գիտցողներ ալ կային թէեւ, բայց նախապատուութիւնը կը տրուէր հօրս, որովհետեւ ան առաւելութիւն մը ունէր՝ միւսներուն հետ բաղդատած։ Ինչպէս ըսի, տարին հազիւ մէկ-երկու նամակ կը հասնէր Գանատայէն, բայց Պարտիզակի Ներսէս Շուշանեան վարժարանէն թերաւարտ մօրաքրոջս կողմէ գրուած այդ նամակները բոլորէն աւելի հայրս կը յաջողէր մեծ դիւրութեամբ «քակել» եւ մանաւանդ ամէն անգամուն ալ տարբեր իմաստներ կ'ելլէին այդ նամակէն զարմանալիօրէն, կարծէք թէ նոր գրուած ըլլային։ Այդ պատճառաւ ալ, ամէն անգամ որ գուկի եւ հարազատներու կարօտը մղկտացնել սկսէր խեղճ մեծ-մօրս սրտիկը, ծոցէն կը հանէր նամակը եւ հօրս երկարելով կ'ըսէր. «Յարութ, եա՛վրում, դուն անգամ մըն ալ կը կարդա՞ս Սէրանուշին ղրկած վերջին նամակը»։

Եւ հայրս, մեծ բարեացակամութեամբ ու համբերելի հաճոյակատարութեամբ մը կը կարդար զայն։ Մօրաքոյրս գաղթելուն յաջորդ տարին ամուսնացեր էր սեբաստացի Հայու մը հետ, որ Գանատայի երկաթուղիի ընկերութեան մէջ կ'աշխատի եղեր եւ անկէ ալ երկու զաւակ ունենալէ վերջ՝ Նշան քեռայրն ալ մեռեր է եւ մօրաքոյրս մնացեր է չորս զաւակով որբեւայրի միս-մինակուկ՝ հեռաւոր ափերուն։

Ինչպէս ըսի, հայրս այդ նամակներէն ամէն անգամուն ալ տարբեր իմաստ մը հանելով կը կարդար մեծ-մօրս եւ ընտանիքին միւս անդամներուն, բայց միակ բան մը կար այդ նամակին մէջ անփոփոխ եւ ահա ա՛յդ էր որ ամէն անգամ արցունք կը բերէր բոլորին ալ աչքերէն. «Հիմա, սիրելիներ, անտէր եւ անճար մնացած, որբուկներս ամէն իրիկուն կը ժողվեմ քովս ու կ'երգեմ աղի արցունքը աչքերուս. -Իմ սիրելի զաւակունքս կը թափառին օտար աշխարհ...»։

30 տարի առաջ, մօրաքոյրս իր մօտ հրաւիրեց մեծ քոյրս, որ այրի էր եւ կ'ապրէր Խասեանի միջնակարգի ուսանող աղջկան՝ Անիի հետ, որպէսզի ամառնային արձակուրդը իր մօտ անցընեն։

Բախտը բերաւ, որ քոյրս վերամուսնանայ Գանատայի մէջ՝ նախկին Քղեցի գաղթական հայ ընտանիքի մը զաւկին հետ։ Նոր քեռայրս ալ իր հետ բերէր էր նախկին կնոջմէն ունեցած աղջիկը՝ իրլանտական ծագումով։ Գալով Անիին, ան ալ իր կեանքը միացուց հոլանտացի գաղթական ընտանիքի մը զաւկին՝ Ճանի հետ։ Շատ երջանիկ են, զաւակներ ունին, յաճախ կը գրեն մեզի. առնուազն տօնական օրերու շնորհաւորական քարտերը կը գրէ Ճանը ինքը՝ գրեթէ անսխալ հայերէնով մը...։

Թէ ինչո՞ւ պատմեցի այս պատմութիւնը, որուն սկզբնաւորութիւնը կ'երկարի ...մինչեւ Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի օրերը։ Որովհետեւ անցեալ օր «Ակօս»ի խմբագրատունը այցելեց նախկին իսթանպուլահայուհի մը, որ հաստատուած ըլլալով Հոլանտայի մէջ՝ հոն ամուսնացեր էր տեղացիի մը հետ։ Հաղորդական ու համակրելի երիտասարդ մը, որ հայերէն խօսեցաւ այնքան մեծ դիւրութեամբ մը՝ մեր...թրքախօս հայ աղջիկներուն հետ։

Ճակատագրուա՞ծ է Հայուն այս թափառումը օտար աշխարհի մէջ՝ անվերջ։ Որո՞ւն անէծքն է սա...։

«Ակօս»

«ԱՊՏՈՒԼԼԱՀ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ, ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱԼԱՏԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ»

ԳԷՈՐԳ, ՎԻՉԷՆ ՈՒ ՅՈՎՍԷՓ ԱՊՏՈՒԼԼԱՀԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԳԻՐՔ ՄԸ

«Ենի Եիւզեըլ» թերթի Փետրուար 22-ի թիւի արուեստի էջին մէջ Րէֆիկ Թուրպալ կը ծանօթացնէր Էնկին Էօզէնտէսի կողմէ 17 տարուան աշխատանքէ մը վերջ հրատարակուած թուրքերէն գիրք մը, որ նուիրուած էր դարավերջի նշանաւոր լուսանկարիչներ՝ Ապտուլլահեան եղբայրներու կեանքին ու գործին։ «Ապտուլլահ Եղբայրներ – Օսմանեան պալատի լուսանկարիչներ» անուն գիրքին մէջ, լուսանկարչութեան ծագումին մասին պատմական տեղեկութիւններ տալէ վերջ, հեղինակը կը պատմէ Բերայի ամէնէն նշանաւոր լուսանկարիչներէն Գէորգ, Վիչէն եւ Յովսէփ Ապտուլլահ եղբայրներու կեանքի պատմութիւնները։

Եափը Քրէտի Դրամատան մատենաշարէն հրատարակուած գիրքին մէջ կը պատմուի, որ Ապտուլլահ եղբայրներ, իրենց քաշած դիմանկարներով նախ կ'արժանանան Սուլթան Ապտիւլազիզի գնահատանքին։ Այնուհետեւ անոնք կը սկսին լուսանկարել շրջանի մեծամեծներուն դիմանկարները։ Իրենց համբաւին գագաթնակէտին հասնելէ վերջ Ապտուլլահ եղբայրներն ալ իրենց բաժինը կը ստանան Օսմանեան կայսրութեան փլուզումէն եւ 1900-ական թուականներու սկիզբը կը փակեն իրենց աշխատանոցը։

Էօզէնտէս Ապտուլլահ եղբայրներու մասին հետազօտութիւններ կատարած է Հոլանտայի, Անգլիոյ ու Իտալիոյ մէջ, այդ աշխատանքին համար ծախսած է աւելի բարձր գումար, քան ինչ որ ստացած է իբրեւ հեղինակի իրաւունք։ Բայց ի վերջոյ յաջողած է ընտանիքին պատմութիւնը ետ տանիլ մինչեւ 1610 թուական։ Ապտուլլահ ընտանիքը Գայսէրիէն եկած ու բնակութիւն հաստատած է Սամաթիոյ մէջ։ Գրքին մէջ, արուեստագէտ եղբայրներու տաղանդին կողքին, կը պատմուի նաեւ անոնցմէ մէկուն յուսահատական սէրը շրջանի գրագիտուհի Սրբուհի Տիւսաբի նկատմամբ։ Գէորգ Ապտուլլահ, որ Եգիպտոսի մէջ իր աշխատանքը կը շարունակէր, սիրահարեցաւ Սրբուհի Տիւսաբի։ Բայց այս սէրը աղէտ մըն էր, որովհետեւ Սրբուհի Տիւսաբ Իսթանպուլի մէջ կը բնակէր եւ ի վերայ ամենայնի՝ ամուսնացած կին էր։ Այս բոլորը մէջտեղ ելած են ոչ թէ Գէորգին նամակներէն, որոնք կորսուած են, այլ Սրբուհի Տիւսաբի գրութիւններէն։

Գիրքը, իր բովանդակած լուսանկարներով, կարեւոր վկայութիւն մը կը դառնայ այդ դարաշրջանի պատմութեան մասին։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼի Հայ Կեդրոնի Հ.Մ.Ը.Մ.-ական մարզասրահին մէջ, Փետրուար 28-ին տեղի ունեցած է փետրուարեան ապստամբութեան 77-րդ եւ Արցախի ազատագրման շարժումի 10-ամեակի տօնակատարութիւնը նախաձեռնութեամբ «Արցախ Ֆոնտ»ին եւ կազմակերպութեամբ Մոնրէալի Միհրան Փափազեան եւ Լաւալի Սարգիս Չէյթլեան կոմիտէներու։ Բացման խօսքը արտասանած է Շանթ Ժամկոչեան եւ խօսքը փոխանցած օրուան բանախօսին՝ Վիգէն Թիւֆէնքճեանի։ Ցուցադրուած է Արցախի գոյապայքարի 10-ամեակին նուիրուած տեսերիզ մը։ Պաշտօնական բաժնին յաջորդած է խրախճանք մը։

***

ՀԱՄԻԼԹԸՆԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի Վարդանեան սրահին մէջ, Փետր. 21-ին տօնուած է Հ.Օ.Մ.-ի հիմնադրութեան 88-րդ տարեդարձը։ Երեկոյթին պաշտօնական բաժինը վարած է Արփի Մաթեան։ Հ.Յ.Դ. - Գ.Պ.Մ. Խանասար մասնաճիւղի ուղերձը կարդացած է Աննա Տէյիրմէնճեան։ Օրուան բանախօսը եղած է Սօնա Սարգիսեան, խօսք առած են նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի եւ Հ.Յ.Դ. Վռամեան կոմիտէութեան ներկայացուցիչները՝ Աբիս Արզուրեան եւ Փօղոս Սէֆէրեան։ Գեղարուեստական բաժնին գլխաւոր մասնակցողը եղած է «Համբոյր մը Սօչիէն» նուագախումբը։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Երբոր անոր նախագահը կը նախատէ ընականաբար ակումբն ալ նախատուած կ'ըլլայ։ Ջերկարեմ ասիկա խնդիր ըրին երէկի ժողովին մէջ եւ անոր ազդեցութեան տակ խմբագրեցին հանրագրութիւնը ի փոխարէն քեզի համար շատ աննպաստ ակնարկութիւններ ընելով։

– Հանրագրութիւնը սկսա՞ծ են ստորագրել տալ, հարցուց ուսուցիչը որ չափազանց զգածուած էր Սուսերեանցի այս յայտնութիւններէն։

– Երէկ գիշեր անդամներէն ստորագրութիւն հաւաքեցին 30 – 35-ի չափ։ Այսօր ալ պիտի շարունակեն։ Մարգար էֆէնտին խոստացած է ինք առանձին 100 ստորագրութիւն հաւաքելու։

Պր. Թորգոմի մտածմունքը աւելցաւ։ Եթէ Սուսերեանց ճշմարիտ կը խօսէր, կացութիւնը արդարեւ ծանրակշիռ էր իրեն համար։ Մինչդեռ ինք դեռ մէկ ստորագրութիւն կրցած էր հաւաքել, իր հակառակորդները 35 հատ հաւաքած էին։ Ուսուցիչը կը զգար որ եթէ նմանօրինակ մրցում մը ընէին, ինքն էր որ պիտի պարտուէր։

– Այդ ակումբին հետ գլուխ ելլելը շատ դժուար է, մտածեց։

Բայց ջանաց իր վրդովումը ծածկելու։

– Յաջողութիւն կը մաղթեմ, ըսաւ, բայց բողոքելու իրաւունքս կը վերապահեմ։

– Ի՞նչ բողոք, հարցուց Սուսերեանց։

– Եթէ հանրագրութեան մէջ պատիւս դպչելիք բան մը կայ՝ գիտցած եղէք որ դատարանի կը դիմեմ։

– Ես շատ աշխատեցայ որ մեղմ գրեն, բայց ընկերներ մտիկ չըրին, ըսաւ Սուսերեանց, թէեւ ի վերջոյ քանի մը փոփոխութիւններ յաջողեցայ մտցնել մէջը։ Բայց կրնանք, եթէ ուզես, այս խնդիրը անուշութեամբ կարգադրել։

– Ի՞նչպէս, հարցուց Պր. Թորգոմ։

– Նախ քեզի առաջարկուած պաշտօնը կ'ընդունիս եւ յետոյ այդ հանրագրութիւնը կը պատռես, այն ատեն ես ալ կը համոզեմ մեր ընկերները որ իրենց հանրագրութիւնը պատռեն եւ խնդիրը մէջտեղէն վերնայ։

– Ես արդէն չէի ուզեր այս տեսակ խնդիրներ յարուցանել, բայց դուք տեղի տուիք, այսինքն Թաղական Խորհուրդը։

– Թաղական Խորհուրդը իրաւունքին մէջն էր ... իր փափաքն էր պարզապէս Թաղին վարժարանը բարեկարգել։ Հիմա դուն ինծի ըսէ՛ որ առաջարկութիւնս կ'ընդունի՞ս։

– Պէտք է խորհիմ այդ մասին, կամ մանաւանդ բարեկամներուս կարծիքը առնեմ, պատասխանեց Թորգոմ խուսափողական ձեւով մը։

– Լաւ, քանի որ ինքզինքդ տէրը չես եւ ուրիշներուն խորհուրդով ստիպուած ես շարժելու, ըսաւ Սուսերեանց հեգնօրէն, քեզի երկու օր պայմանաժամ կուտամ։

Այս խօսքերը քիչ մը վշտացուցին ուսուցիչը, բայց ջանաց յայտնի չընել։

– Կը խորհինք այդ մասին, ըսաւ եւ հեռացաւ իր նախկին ընկերոջ քովէն։

Այս հանդիպումը եւ իրեն եղած անակնկալ առաջարկը խռովեցին Թորգոմի միտքը։

– Արդեօք առաջարկուած պաշտօնը ընդունիմ եւ վե՞րջ տամ պայքարին, մտածեց։

Իրեն այնպէս կը թուէր թէ իր ներկայութիւնը վարժարանին մէջ անհրաժեշտ դատուած էր եւ այս բանը կը գգուէր իր ինքնասիրութիւնը։

– Կ'երեւայ որ հասկցեր են թէ առանց ինծի կարելի չէ դպրոցը վարել...

Մինչեւ իրիկուն Թորգոմ այս անոյշ երազովը օրօրուեցաւ։

Ցանկարծ միտքը ինկաւ Ճանիկի հետ ըրած ժամադրութիւնը։

Ճանիկ արդարեւ անհամբեր իրեն կը սպասէր եւ երբ ուսուցիչը տեսաւ ուրախութեամբ գոչեց.

– Վերջապէս եկար ... ո՞ւր մնացիր մինչեւ հիմա։

– Կարծեմ շատ ուշ չմնացի։

– Չէ՛, բայց ես վախցայ որ չես գար։ Ի՞նչ ըրիր տեսնենք, դրամ ճարեցի՞ր։

– Դրամը դիւրին է, պատասխանեց Թորգոմ հպարտ ձեւով մը, դրամ կայ ... միայն թէ...

– Եթէ դրամ կայ, ա՛լ ինչ կը մնայ անդին։ Գործդ տեսնուած է ուրեմն։

– Շիտակը ես կը կասկածիմ կոր քիչ մը։

– Կասկածի՛լ, գոչեց Ճանիկ, երբ ե՛ս եմ գործը վրաս առնողը ... իրաւ որ տարօրինակ մարդ ես եղեր։

Ուսուցիչը միշտ վարանոտ ընթացք մը ունէր։ Ի՞նչ պէտք կար հանրագրութեան՝ եթէ Սուսերեանցի առաջարկը պիտի ընդունուէր ու վարժարանին մէջ պաշտօնի կոչուէր։ Միայն թէ իրաւունք ունէ՞ր այդպիսի պաշտօն մը ընդունելու, երբ յանձնառութիւններ առած էր հանդէպ Պօղոս էֆէնտիի եւ նոյնիսկ դրամ ալ ընդունած էր անկէ։ Անշուշտ դրամը կրնար խկոյն վերադարձնել, բայց դաւաճանութիւն մը պիտի չըլլա՞ր ասիկա ու զինքը պիտի չվարկաբեկէր վաճառականին աչքին։ Բոլոր այս մտածումները իր միտքը կը չարչարէին այս վայրկեանին։ Ճանիկ նշմարեց որ իր խօսակիցը հոգեկան տագնապի մը մատնուած է եւ ըսաւ.

– Մտմտուք մը ունիս կարծեմ, շատ մտածկոտ ու շուարած կ'երեւաս կոր։

– Այո՛, խոստովանեցաւ Թորգոմ։

– Դրամ չկրցա՞ր ճարել։

– Ընդհակառակն դրամի խնդիրը կարգադրուած է ... դրամը հոս պատրաստ է։

Եւ ուսուցիչը ձեռքը գրպանին զարկաւ ուրկէ մէճիտիէներու քաղցր ձայն մը լսուեցաւ։ Ճանիկի դէմքը ճառագայթեց։

– Ուրեմն վարանումդ ի՞նչ է, գոչեց։

– Կը մտածեմ որ թերեւս անօգուտ ըլլայ այդ հանրագրութիւնը, պատասխանեց Թորգոմ։

– Ինչո՞ւ համար։

– Որովհետեւ միւսները տեղի տալու տրամադիր են։

– Ի՞նչ կերպով։

– Կ'երեւայ որ համոզում գոյացուցեր են թէ՝ առանց ինծի կարելի չէ վարժարանը վարել։

– Ո՞ւրկէ իմացար։

– Նոյն ինքն Սուսերեանցը ըսաւ։

– Պարզապէս քու քթիդ խնդացեր է։

– Չէ՛, եղբայր, լրջօրէն խօսեցաւ եւ ինծի պաշտօն տալ ուզեց վարժարանին մէջ։

– Եւ դուն ալ այդ նուաստութիւնը յանձն առի՞ր։

– Տակաւին վերջնական որոշում չտուի ... բայց ինչո՞ւ նուաստութիւն ըլլայ ուսուցիչի մը համար պաշտօն ընդունիլ վարժարանի մը մէջ։

– Ատկէ աւելի ստորնութիւն կարելի չէ երեւակայել, շարունակեց Ճանիկ։

– Բայց պատճառը բացատրէ տեսնեմ։

(Շար. 125)

(Շար. Ա. էջէն)

Աշտարակ քաշուած, Մարտ 14–ին։ Լրագրողը կ՚ըսէ թէ 12 թեկնածուներէն երեքին վրայ է որ պիտի կեդրոնանայ ընտրութիւնը եւ կը խորհի որ Կ. Դեմիրճեան բաւական նախընտրութիւն կը վայելէ։ Կ՚անդրադառնայ ժողովուրդին դժուարութիւններուն որոնք պատճառ են Կ. Դեմիրճեանի ի նպաստ դիրքորոշման։ Կը խօսի նաեւ Վազգէն Մանուկեանի մասին, յիշելով անոր կենսագրութիւնը եւ ընտրապայքարի օրուան ելոյթը, որու ընթացքին ան կողմնակից է «մարդկային դիմագիծով» շուկայի տընտեսութեան մը եւ արտագաղթի դադրեցման (500 հազարէն մէկ միլիոն է արտագաղթողներու թիւը)։ Հուսկ, կարգը կուգայ Ռ. Քոչարեանի, իրեն զօրավիգ եղողներով շրջապատուած, սկըսելով դաշնակ պարագլուխ՝ Վահան Յովհաննիսեանէ։ Կ՚ըսէ թէ ան կրցած է երիտասարդութեան մէկ մասին եւ յուսախաբ մտաւորականութեան համակրանքը շահիլ։ Վերջաւորութեան նկատել կու տայ որ ոչ մէկը կը ծանրանայ Ղարաբաղի հարցին վրայ եւ Հայերն ալ արդէն կ՚ակնկալեն որ իրենց խօսուի աշխատանքի մասին, իրե՛նց մասին։ Թըղթակցութեան կ՚ընկերանան հակիրճ ծանօթութիւններ Հայաստանի վերաբերեալ՝ «նախկին Խորհ. Միութեան ամէնէն աղքատ Հանրապետութիւններէն մէկը»։

«LE FIGARO»

(16 Mars)

ROBERT KOTCHARIAN, LE HEROS DU «PARTI DE LA GUERRE»

Թերթին յատուկ թղթակիցը՝ Թիէրի Օպէրլէ ինք ալ կը նկատէ որ Ղարաբաղի հարցը շատ քիչ կը ծեծուի ընտրապայքարի ընթացքին, կ՚անդրադառնայ Լ. Տէր–Պետրոսեանի խոստումին Մինսկի խմբակին փուլ առ փուլ կարգադրութեան մը համար եւ Ղարաբաղը «ծուղակ» մը կը նկատէ նախկին նախագահին համար։ Կը խորհի որ Քոչարեանի յաղթանակի պարագային, «հայկական խըրատացումը» կրնայ նպաստաւոր արձագանգ գտնել Մոսկուա, իսկ եթէ մեծամասնութիւն մը դրսեւորուի Դեմիրճեանի ի նպաստ, ապագան անորոշ կ՚երեւի, խոհեմ խորհրդային Հայաստանի նախկին փաքբոսը կողմնակից է Ղարաբաղի ինքնորոշման, բայց, կը մերժէ ճշդել իր սենարիօն։

«L'HUMANITE»

(16 Mars)

PRESIDENTIELLE EN ARMENIE

Համայնավար պաշտօնաթերթն ալ կ՚արձագանգէ քանի մը տողով, ներկայացընելով երեք գլխաւոր թեկնածուները եւ նկատելով որ միայն Կարէն Դեմիրճեանն է որ կրնայ խանգարիչի դեր կատարել։

***

Մարտ 15 եւ 16–ի «Հիւրրիյէթ»ը բաւական լայն տեղ յատկացուցած է Հայաստանի նախագահական ընտրութեան։ Ա. թիւին մէջ թերթին թղթակիցները կը ներկայացնեն գլխաւոր թեկնածուներ նըկատուած Ռ. Քոչարեանի, Վ. Մանուկեանի, Ա. Բլէեանի, Պ. Հայրիկեանի եւ Ս. Բաղալեանի տեսակէտները Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու նիւթին մասին։ Ամէնէն հաւանական ընտրելիներէն ներկայացուած Ռ. Քոչարեան կը կրկնէ թէ կ՚ուզէն փոխադարձ յարաբերութիւն հաստատել, բայց երբեք խնդրարկուի դիրք պիտի չընդունին։ Վ. Մանուկեան Ղարաբաղի հարցին առնչութեամբ կողմնակալութիւն կը վերագրէ Անգարայի, Պ. Հայրիկեան հակառակ կը նկատէ որ թէ՛ Հայաստան, թէ՛ Ազրբէջան հանդիստ ձըգեն Ղարաբաղը։ Այս վերջինը կ՚ըսէ. – «Մեր հողերուն վրայ ինչպէս որ Նախիջեւանի նման ադրբեջանական շրջան կայ, Ղարաբաղն ալ թող Հայերու բնակավայր ըլլայ։ Ի՞նչ է, աշխա՞րհը կը կործանի»։

Ա. Բլէեան պատասխանելով Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մասին հարցումին կը կրկնէ իր տեսակէտը թէ Ղարաբաղ պէտք է մնայ որպէս ադրբեջանական շրջան եւ ժողովուրդին ինքնավարութիւն տրուի։ Իսկ Ս. Բաղալեան փոխյարաբերութիւններուն համար անընդունելի կը նկատի Անգարայի նախապայմանները։

Տրուած է լուրը թէ 5 թուրք դէտեր գացած են Երեւան. անոնցմէ քաղաքական դէմք ճէֆի Քամհի հանդիպում ունեցած է Խ. Յարութիւնեանի, Ռ. Քոչարեանի եւ Կ. Դեմիրճեանի հետ։

Թերթը յաջորդ թիւին մէջ ալ կը ծանրանայ համայնավար շրջանի դէմք Կ. Դեմիրճեանի մասնակցութեան վրայ։ Կ՚ըսէ թէ ան տրամադիր գտնուած է Թուրքիոյ հետ բարի դրացնութեան յարաբերութիւն հաստատելու։ Անջատ շրջանակի մը մէջ ալ տեղ տրուած է Ռ. Քոչարեանի ղարաբաղեան տեսակէտին. ան անգամ մը եւս ներկայացուած է մեղմ քաղաքականութեան մը կողմնակից Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հակապատկերը որ կ՚ըսէ. «Մենք ադրբեջանական շրջանները գրաւեցինք Ղարաբաղի ապահովութեան համար։ Անմտութիւն կ՚ըլլայ այսօր նահանջել այդ վայրերէն։ Եթէ յետքայլ ընենք, միջազգային հանրութիւնը որ արդէն սկսած է ադրբեջանամէտ կեցուածք ունենալ, մեզմէ կը պահանջէ յանձնել Ղարաբաղը»։

Մարտ 15–ի «Միլլիյէթ»ը եւս արձագանգած է ընտրութեան, աւելի սեղմ տողերով։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 14 / 16)

ԽՈՍՐՈՎ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Ազգային Ժողովի Նախագահ Խ. Յարութիւնեան Մարտ 14–ին ուղերձով մը արտայայտուած է նախագահական ընտրութեան մասին։ Շեշտելով թէ կարեւոր ու դժուարին ժամանակի մը զուգադիպած Մարտ 16–ի ընտրութիւնը լուրջ մեկնակէտ մը պիտի ըլլայ բայց եւ ժողովրդավար ընկերութիւն մը ստեղծելու հոլովոյթին, ան ըսած է թէ եթէ այս առիթը կարելի չըլլայ գործածել երկիրը հսկայական քայլով մը պիտի դիմէ դէպի անցեալ։ Նախագահը որ կ՚ընտրուի, առջեւը կը գտնէ բարդ ու ծանր խնդիրներ, ինչպէս ըսած է Ազգային Ժողովի նախագահը, ուստի չէզոքացնելու համար կեղծիքները, հրաւէր ուղղած է բոլորին որ Մարտ 16–ը ոչ աշխատանքային պարզ օր չնկատեն ու դիմեն ընտրատարածքները։ Ան յիշելով նաեւ թէ 12 թեկնածուներու գոյութիւնը լարուած մթնոլորտի մը բնական պատճառ է, թելադրած է զուսպ ու լայնախոհ ըլլալ այլակարծութեան պարագաներու առջեւ։

***

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Մարտ 11–ին, Կապան քաղաքի թիւ 11 տեղամասի ընտրական յանձնաժողովի նիստին ընթացքին, երիտասարդ մը ներս խուժելով յանձնաժողովի նախագահ Ալիոշա Ավանէսեանի վրայ երկաթէ ձողով մը յարձակած է ու զայն ծանր կերպով գլխէն վիրաւորած։

Տեղւոյն վրայ անմիջապէս ձերբակալուած է յանցագործը։ Պարզուած է որ պատահարը կապ չունի նախագահական ընտրութիւններուն հետ ու երիտասարդը կը տառապի հոգեկան հիւանդութենէ ու փոխադրուած է Սեւանի հոգեբուժարանը։

***

ՈՍԿԵՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ԵՒ «ՖՐԱՆՔ _ ՄԻՒԼԼԷՐ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 12–ին Երեւանի մէջ համագործակցութեան յուշագիր ստորագրուած է Երեւանի ոսկերչական գործատան եւ «Ֆրանք _ Միւլլէր» ընկերութեան միջեւ։ Ընկերութեան նախագահները Ֆ. Միւլլէր եւ Վարդան Սիրմաքէշ նոյն օրը ընդունուած են վարչապետ Ռ. Քոչարեանի կողմէ որ յայտնած է թէ կառավարութիւնը պատրաստ է համապատասխան պայմաններ ստեղծելու այդ գործակցութեան համար։

***

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈՆՏԻ 97–ՐԴ ՕԴԱՆԱՒԸ

Միացեալ հայկական ֆոնտը 97–րդ օդանաւով 26 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն ղրկած է Հայաստան։ Օժանդակութեան կարեւոր մասը կը բաղկանայ 1·3 միլիոն տոլարի դեղօրայքէ եւ բժշկական սարքաւորումէ։ Վերջին 9 տարուան ընթացքին ֆոնտը 216 միլիոն տոլար ընդհանուր արժէքով օժանդակութիւն ղրկած է Հայաստան։

***

Բ. ԱՍԱՏՐԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

Կեդր. Դրամատան նախկին նախագահ Բագրատ Ասատրեան Հայաստանի Դրամատուներու Միութեան Մարտ 14–ի արտակարգ ժողովին նշանակուած է Միութեան նախագահ։

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France

DINER
au profit de
l'ECOLE DU SAMEDI

Le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB organise **un dîner** au profit de **l'Ecole du Samedi le Samedi 21 mars à 20 heures** au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles — 75017 Paris (Métro: Courcelles)

La soirée sera animée par *Ferdi ZIPCY* et son groupe, qui nous plongeront dans une ambiance musicale entraînante, faite de chansons arméniennes, grecques et tziganes. Guitare, contre-basse, doudouk et autres instruments seront au rendez-vous.

Prix: 250 F. (Etudiant : 150 F.)
Réservation au: 01 45 20 03 18.

UGAB — UGAB — UGAB —

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարները համաձայնութեան մը յանգեցան Մարտ 14–ին բանակցութիւններ սկսելու համար Կիպրոսի հետ Մարտ 31–ին, նոյնիսկ եթէ կիպրական պատուիրակութեան մաս չեն կազմեր Թուրք ներկայացուցիչները։ Ֆրանսա, որ դէմ էր այս կարգադրութեան, ի վերջոյ տեղի տուաւ։

ՎԱՏԻԿԱՆ յայտարարութիւն մը կը հրապարակէր Մարտ 16–ին ուր կը ճըշդուին Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ պատասխանատուութիւնները Հրեաներու ցեղասպանութեան մէջ։ Հոն յատուկ կերպով կը զատորոշուի Հրեաներու ցեղասպանութիւնը միւս ցեղասպանութիւններէն եւ հաւատացեալները կը հրաւիրուին խորհրդածելու հակահրէութեան մեղքին վրայ։ Յովհ.–Պօղոս Բ. առաջին պապն էր որ պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Հռոմի սինակոկը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ դիմում ըրաւ որ իր դըրամը՝ տրախմին ներմուծուի «Եւրոպական դրամական դրութեան» մէջ, որ առաջին հանգրուան մըն է ապագայ անդամակցութեան Եւրոյին։

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերակոյտը միաձայնութեամբ քուէարկած է բանաձեւ մը ուր կը պահանջէ որ Իրաքի նախագահը հետապնդուի միջազգային դատարանի մը առջեւ մարդկութեան դէմ ոճիրներու ամբաստանութեամբ։ Բանաձեւը կոչ կ՚ընէ Գլինթընի որ ՄԱԿ–ի հետ գործակցաբար աշխատի այդ ուղղութեամբ։ Այդ դատարանը պէտք է մեղադրէ, դատապարտէ եւ բանտարկէ Սատտամ Հիւսէյնը եւ իրաքցի այլ ղեկավարներ որոնք պատասխանատու են մարդկութեան դէմ ոճիրներու, ցեղասպանութեան եւ միջազգային իրաւունքի այլ բռնաբարումներու։

ԵԼՑԻՆԻ հիւանդութիւնը կրնայ պատճառ ըլլալ որ յետաձգուի ՀԱՊ–ի վեհաժողովը որ տեղի պիտի ունենար Մարտ 19–ին, որու նպատակն էր փրկել նախորդին դախողութիւնը։ Ռուսաստանի նախագահը կը տառապի խռչափողէն եւ ձայնն ալ մարած է։ Հիւանդութիւնը քաղաքական գետնի վրայ ալ օգտակար կը թուի, քանի Ռուսաստանի յարաբերութիւնները այնքան ալ լաւ չեն իր դրացիներուն հետ եւ արդէն Ազրբէջանի եւ Վրաստանի նախագահները յայտարարած էին որ կը վարանին Մոսկուա երթալու Մարտ 19–ին։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, իր դաշտին վրայ Վալանսի Հայ Մարզականը 2 _ 2 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեց Կէօնեոնի հետ։ Դասաւորման մէջ 7–րդ դիրքի վրայ է 47 կէտով։ Գլուխն է միշտ Լորիան 66 կէտով եւ վերջին դիրքը կը գրաւէ Թուլոն 34 կէտով։

***

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԽՈՒՄԲԵՐ

Մարտ 15–ին Հ.Մ.Մ. իր դաշտին վըրայ Վիլըժիւիֆ ԷՍ–ԷՄ–Օ–ի յաղթած է 3 _ 2 արդիւնքով, պահպանելով առաջատարի դիրքը։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԲԱԶՄԱՁԱՅՆ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 10·30–ին յետ պատարագի Արեւագալի բազմաձայն հոգեզմայլ երգեցողութիւն կը կատարուի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մեկնաբանութեամբ՝
Սահակ _ Մեսրոպ Երգչախումբի
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂՄԱԶԵԱՆԻ
Արարողութեան կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագը կը մատուցանէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Ուրբաթ, Մարտ 20, ժամը 17·30–ին կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ Սէն _ Լուի Ս. Գէորգ եւ Սէնթ _ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիներուն։
Հսկումի ժամերգութեան աւարտին, յատուկ հիւրասիրութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

Section PARIS

Cours d'arménien

Vous voulez pratiquer la langue arménienne et n'êtes disponible que le soir! Venez nous rejoindre le mercredi de 19h à 20h30, dès le 25 mars 1998, à la M.C.A., 17, rue Bleue, 75009 PARIS, afin d'apprendre la langue de vos parents, de nos amis.
Renseignements: 01. 42. 46. 88. 36 (samedi 15h à 19h).

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13–ին
Ճաշարան՝
«*Les Diamantaires*»
60, rue La Fayette — 75009 PARIS
— M° CADET —

Վիճակահանութիւն _ գեղարուեստական յայտագիր։

Մասնակցութեամբ՝
Կազարեան Նուախախումբին

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 _ 45 _ 93 _ 00 _ 25
կամ՝
01 _ 48 _ 78 _ 76 _ 88

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

REPAS POUR LES DAMES

La Croix Bleue des Arméniens de France Section *«Archag Djamalian»* de Décines organise son repas annuel *réservé exclusivement aux dames*, le Samedi 21 Mars à partir de 20 heures 30, à la Maison de la Culture de Décines.

Le prix du repas est de 120 Frs par personne.

Réservation au : 04 78 49 42 97
ou 04 78 49 19 44

Places limitées.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 18
MERCREDI
18 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·336 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.336

Ը Ն Տ Ր Ա Կ Ա Ն
Հ Ա Մ Ա Յ Ն Ա Պ Ա Տ Կ Ե Ր Է Ն

ՄԱՍՆԱԿԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԳԼՈՒԽՆ Է Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ

ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ, Ս. ԲԱԳԴԱԼԵԱՆ ԵՒ Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՄԵԾ ԱՇԽՈՒԺՈՒԹԻՒՆ

«Արմէնփրէս»ի Մարտ 16-ի հաղորդաշարը բազմաթիւ անգամներ արձանագրեց նախագահական ընտրութեան շուրջ ըստեղծուած մեծ աշխուժութեան։ Այն շրջաններուն մէջ իսկ, ինչպէս՝ Գիւմրի, Կոտայք, ուր կլիմայական աննպաստ պայմաններ կը տիրէին, նոյնն էր երեւոյթը։ Գիւմրիի մէջ նոյնիսկ մարդիկ ընտրական կարգ մը տեղամասեր ներկայացեր էին, յանձնաժողովին աշխատանքի սկսելէն առաջ։ Շիրակի մարզին մէջ կար 186 տեղամաս ուր պիտի քուէարկէր 208 հազար հոգի։ Այդ տեղամասերէն 57-ը քաղաքին մէջ էր ուր կային 112 հազար 435 քուէարկող։ Ժամը 14-ին քուէարկած էին 27·300 Գիւմրեցիներ եւ 53·525 հոգի ալ մարզային շրջաններու մէջ։ Լոռիի մարզն ալ գրեթէ նոյնքան քուէարկող ունէր — 221 հազար — որոնցմէ նոյն ժամուն 61 հազարը քուէարկած էր (28%)։

Արտասահմանեան կարեւոր կեդրոններէն էր Մոսկուան ուր եւս գրեթէ աննախընթաց աշխուժութիւն կար ընտրողներու շրջանակին մէջ։ Տեղական յանձնաժողովներէն յայտնուած էր որ կէսօրին աւելի քան հազար հոգի քուէարկած էր ու հիմնական հոսքին կը սպասուէր ժամը 17-էն ետք, քանի որ Մոսկուայի մէջ աշխատանքի օր էր Մարտ 16-ը։

Ժամը 16-ի կացութեամբ Հայաստանի մէջ քուէարկողներու համեմատութիւնը 40 — 45 տոկոս էր։ Երեւան կէսօրին արձանագրուած էր միայն 15%-ի համեմատութիւն մը։ Ամէնէն բարձր տոկոսը կը պատկանէր 71%-ով Սիւնիքի մարզին։

Ընտրական տեղամասեր կային Փարիզ, Աթէնք, Թեհրան, Կիեւ, Դամասկոս, ԱՄՆ, Գանատա, Արժանթին, Անգլիա, Պելժիա, Գերմանիա, Զուիցերիա եւայլն։

Թեկնածուներէն Ռ. Քոչարեան, Կ. Դեմիրճեան, Վ. Մանուկեան, Ս. Բագդալեան վստահուած անձեր ունեցած են բոլոր տեղամասերուն մէջ։ Անոնք տեղեկացուցած են աճապանդներու մասին։ Երեւանի 7/3, 7/5 տեղամասերուն մէջ ճնշումներ արձանագրուած են ընտրողներու վրայ, իսկ 6/11 տեղամասին մէջ ալ զինուորականները չեն կրցած ազատօրէն քուէարկել, եւայլն։

⁂

ՅԵՏՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

Մամուլի թղթակիցներ հարցումներ ուղղած են իշխանութեան գլխաւոր դէմքերու եւ թեկնածուներու, անոնց քուէարկութենէն ետք։ Ազգային Ժողովի Նախագահ Խ. Յարութիւնեան ըսած է որ քուէարկած է Ռ. Քոչարեանի ի նպաստ, այն համոզումով որ անոր խմբակը կըրնայ հանդարտօրէն յառաջ տանիլ երկիրը։

Ռ. Քոչարեան քուէարկելէ ետք շրջապատուած է տեղացի եւ արտասահմանցի լրագրողներու ստուար խումբով մը որոնք բազմաթիւ հարցումներ ուղղած են իրեն։ Պատասխանելով ըսած է որ նախատեսում ընելու պատրաստ չէ, բարձր տրամադրութիւն ունի ու յոգնած չէ։ Անկարելի չէ նկատած օրինազանցումները, քանի որ տակաւին լիարժէք աւանդութիւններ հաստատուած չեն, աւելցուցած է որ ամէն միջոց ձեռք առնուած է որպէսզի անոնք նուազագոյն չափեր ունենան։ Բացառած է 1996-ի յետ ընտրական դէպքերու կրկնութիւն մը։ Պատասխանելով հարցումին թէ իր ընտրուելու պարագային, Ղարաբաղի կարգաւորման հոլովոյթին մէջ փոփոխութիւններ կ'ըլլա՞ն, Ռ. Քոչարեան ըսած է. «Ա. ինքթին ես կարծում եմ որ փոփոխութիւններ կը լինեն Ադրբեջանի դիրքորոշման մէջ։ Այսինքն՝ շատ աւելի կը մեղմանայ»։

Կ. Դեմիրճեան եւս թիրախ եղած է հարցումներու։ Ան ըսած է որ անհրաժեշտ է ուժերու համախմբումը, քանի որ շատ բարդ հարցեր ունի երկիրը։ Համաձայն գտնուած է Քոչարեանի հետ համագործակցութեան, հոն առաջին տեղը վերապահելով իրեն։

⁂

ՈՒՂԵՇՓՈԹ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

ՍԻՄ-ի (Սահմանադրական Իրաւունք Միութիւն) նախագահ, թեկնածու Հրանդ Խաչատրեան քուէարկութեան վայրը հասած է նախատեսուածէն աւելի ուշ։ Պարզուած է որ փոխանակ թիւ 3/12 տեղամասին, ան գացած է նոյն համայնքին 3/18 տեղամասը։ Որպէս բացատրութիւն, ըսած է թէ վերջին տարիներու ընտրութիւններուն ինք միշտ թեկնածուներու վստահուած անձ եղած է եւ տարբեր մարզերու մէջ հսկողութեամբ զբաղած։

⁂

ՓԱՐԻԶԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՏԵՂԱՄԱՍԸ

Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան ընտրական տեղամասը սկսած էր գործել տեղական ժամով առաւօտեան ութին։ Ընտրական յանձնաժողովը կազմուած էր հիւպատոս Տիկին Ցամիկ Սողոմոնեանցի նախագահութեամբ՝ Լիլիթ Գրիգորեանէ, Ռուբէն Խարազեանէ, Աստղիկ Խոնդկարեանէ եւ Ցամիկ Տոլմաճեանէ։

Դեսպանատան շէնքին մուտքին սրահին մէջ զետեղուած էին թափանցիկ քուէատուփ մը եւ երկու ընտրական խցիկներ։ Ներկայացող քուէարկուները անձնաթուղթի ստուգումէն ետք կը ստանային քուէաթերթիկը ուր նշուած էր 12 թեկնածուներուն անունները այբբենական կարգով։ Կար 13-րդ տող մըն ալ «Բոլորին դէմ եմ» նշումով։ Առաւօտուն ժամը 10·30-ին, մեր ստացած տեղեկութիւններով շուրջ երկու տասնեակ հոգի քուէարկած էր, իսկ ժամը 15-ին այդ թիւը կրկնապատկուած էր։ Մեծ մասով, առժամեայ կեցութեամբ հոս գտնուողներ էին քուէատուփ դիմողները։ Անոնք որոնք անպատեհութիւն չտեսան յայտնելու իրենց նախընտրութիւնը, բոլորն ալ քուէարկած էին ի նպաստ Ռ. Քոչարեանի։ Մտաւորական պարոն մը զինք միակը կը նկատէր ստեղծուած բարդ կացութենէն ու նախորդ իշխանութեան պատճառած յուսախաբութենէն ժողովուրդը դուրս բերելու կարող։ Երեւանի Համալսարանը Ֆիզիքի ամպիոնի նախագահ Ֆիզիկոս մը ափսոսալով Ռ. Քոչարեանի «ղարաբաղցի» նկատումով ստեղծուած պառակտումին, ըսաւ. «Ցաւօք պէտք է ընտրել Ռ. Քոչարեանը, եթէ ոչ ուրիշ բանի, միայն այն բանի համար որ ցոյց տանք աշխարհին թէ Հայաստանի համար որքա՛ն թանկագին է Ղարաբաղը»։

⁂

Կէս գիշերին մօտ աւարտած էր քուէներու համրումը ու տուած հետեւեալ պատկերը. արձանագրուած 506 հոգիէն քուէարկած էին 92-ը, հետեւեալ բաշխումով.

Ռ. Քոչարեան	51 քուէ
Կ. Դեմիրճեան	24 քուէ
Վ. Մանուկեան	6 քուէ
Դ. Շահնազարեան	2 քուէ
Ս. Բագդալեան	2 քուէ

Ա. Բլէեան, Վ. Խաչատրեան, Ս. Գեղամեան՝ մէյմէկ քուէ։

Երեք քուէարկու պատասխանած էր «բոլորին դէմ եմ», մէկ քուէաթերթիկ ալ անվաւեր նկատուած էր։

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Մարտ 17-ի առաւօտուն մինչ հետաքրքրութիւնները ուղղուած էին առաջին անպաշտօն արդիւնքներու, «Արմէնփրէս»ը հաղորդեց հինգ թեկնածուներու յայտարարութիւնը, կատարուած՝ ընտրութեան օրը։ Վ. Մանուկեան, Ս. Բագդալեան, Կ. Դեմիրճեան, Պ. Հայրիկեան, Դ. Շահնազարեան ժամը 21-ի իրենց յայտարարութեամբ ըսած են որ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան «մեծ չափերի հասնող օրինախախտումներով, կեղծումների եւ ահաբեկումների մթնոլորտում» եւ հետեւաբար իրենք կը նկատեն որ ընտրութիւնները «անկախ արդիւնքներից, չեն կարող համարուել ազատ եւ արդար»։ Ա. Բլէեան առանձին յայտարարութեամբ մը ձայնակցած է անոնց։

Միւս կողմէն, թեկնածու Ա. Սարգսեան եւ Ռ. Քոչարեանի ընտրական կեդրոնի պատասխանատուներէն Ա. Վարդանեան հակադրած են հինգերու յայտարարութեան, ըսելով որ ան ոչ մէկ չօշափելի փաստի յենած է եւ թէ իրենց տուեալներով ամբողջ երկրին մէջ անոնց պնդումները արդարացնող պատահարներ արձանագրուած չեն։ Ա. Սարգսեան աւելցուցած է որ խնդրոյ առարկայ յայտարարութիւնը «ժամանակավրէպ ու վտանգաւոր» կը նկատէ. ան կոչ ըրած է սադրանքներու զոհ չըլլալու։ Իսկ Ա. Վարդանեան կատարուածը որակած է ընտրութիւնը ստուերելու, երկրին հեղինակութեան հարուած հասցնելու անյաջող փորձ։

«Արմէնփրէս»ի նոյն հաղորդաշարով տրուած են օրինազանցումներու պարագաներ ալ, ինչպէս՝ Աջափնեակի պարագան. 1/5 տեղամաս խուժած են խումբ մը անձեր, եւ փորձած են կեղծ քուէաթերթեր լեցնել քուէատուփին մէջ, պատճառ ըլլալով որ քուէարկութիւնը ընդհատուի։ Պատահարը իմաց տրուած է Պ. Հայրիկեանի ընտրական կեդրոնէն։ Նոյն կեդրոնը տեղեկացուցած է Նոր Նորքի մէջ արձանագրուած ցուցակներու սխալի մը մասին։ 8/15 եւ 8/11 տեղամասերուն ղրկուածները եղած են հին ցուցակներ, մահացած անձերու անուններով։ Աւանի մէջ ալ 143 գաղթականներու ցուցակ մը ներկայացուած է որպէսզի քուէարկեն, մինչդեռ ստուգուած է որ ենթակաները արձանագրութիւն չունին։

Այս առընչութեամբ սակայն, ԷՌ — ԷՖ — Ի (Ռատիօ Ֆրանս Էնթէրնասիոնալ) որ շատ կանոնաւոր կերպով կուտայ Հայաստանի ընտրութիւններուն վերաբերող լուրերը, արձագանգեց հինգերու բողոքագրին, բայց իր թղթակիցը հարցազրոյց մը հաղորդեց նաեւ Ֆրանսացի երեսփոխան Ժան — Փիէր Քուէյտաէ որ տեղւոյն վրայ էր որպէս Օ — ԷՍ — ՍԷ — Ը-ի դէտ։ Ան ըսաւ որ շրջած է 20 տեղամաս ու մինչեւ առաւօտեան ժամերը հետեւած քուէներու համրումին եւ կը վկայէ որ ընտրութիւնը տեղի ունեցած է շատ ազատ եւ կանոնաւոր կերպով։ Շեշտեց նոյնիսկ՝ «աւելի կանոնաւոր քան մեր երկրին մէջ»։

Ընտրութեան օրը ժամը 15-ի շուրջ Ռ. Քոչարեանի վստահուած անձերը ստուգած են որ Համայնավար Կուսակցութեան ներկայացուցիչը նոյն ստորագրութեամբ մէկէ աւելի քուէաթերթեր գործածել փորձած է։ Նոյն տեղը, նոյն ներկայացուցիչը ընտրելու իրաւունքէ զուրկ քաղաքացիի մըն ալ Կ. Դեմիրճեանի ի նպաստ նշումներով քուէաթերթեր տուած է։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԿԻ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Լրատուիչներու հասած տուեալներով, ընտրութեան վերջին ժամերուն (20-21) 65%-ի շուրջ եղած է ընտրութեան մասնակցութիւնը։ Երեւանի համար տրուած է 52,5%-ի, Արարատի՝ 71,9-ի, Վայոց Ձորի՝ 72,3-ի, Տաւուշի՝ 71,7-ի, Սիւնիքի՝ 71-ի, Գեղարքունիքի՝ 58,3-ի, Շիրակի՝ 55,7-ի տոկոսները։

Ինչ կը վերաբերի արտասահմանեան տուեալներու, Ռուսաստանի մէջ քուէարկած են 1945, ԱՄՆ՝ 224, Յունաստան՝ 155, Իրան՝ 79, Սուրիա՝ 86, Լիբանան՝ 80, Ուկրանիա՝ 133 հոգի։

Առաջին եւ շատ մասնակի տուեալ մը կը վերաբերէր Վայոց Ձորի արդիւնքներուն. հոն, ըստ նախնական տուեալներու, ընտրութեան մասնակցած է 29·656 հոգի։ Քուէներու բաշխումը հետեւեալն է.

Ռ. Քոչարեան	45,20%
Կ. Դեմիրճեան	21,65%
Ս. Բագդալեան	13,50%
Վ. Մանուկեան	13,40%
Պ. Հայրիկեան	4,89%

Արմաւիրի մարզէն ալ հասած են նախնական տուեալներ։ Արձանագրուած 186·407 հոգիէն 119·665 հոգի քուէարկութեան մասնակցած է այսինքն 64%-ը։ Ձայները բաշխուած են հետեւեալ ձեւով.—

Ռ. Քոչարեան	40·059 ձայն
Կ. Դեմիրճեան	26·456
Ս. Բագդալեան	25·851
Վ. Մանուկեան	15·439
Պ. Հայրիկեան	8·261

Լոռիի մարզին մէջ ուր մասնակցութեան համեմատութիւնը 57,9% եղած է, հիմնական մրցակիցներ հանդիսացած են Ռ. Քոչարեան եւ Կ. Դեմիրճեան։ Միւսներուն անհամեմատ քիչ թիւով քուէ տրուած է։ Ռ. Քոչարեանի ի նպաստ քուէարկած են գլխաւորաբար գիւղական շրջանակներ։ Վանաձորի 49 տեղամասէն 10-ին արդիւնքներով՝ Կ. Դեմիրճեան շուրջ 300 քուէի առաւելութիւն ունէր։

⁂

Մարտ 17-ի առաւօտուն, երեւանեան ժամով 11-ին, Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովին ընդհանուր արդիւնքներու 14%-ին վրայ հիմնուելով հաղորդած տուեալները հետեւեալ պատկերը կը պարզէին.—

Ռ. Քոչարեան	40,39%
Կ. Դեմիրճեան	27,02%
Ս. Բագդալեան	17,21%
Վ. Մանուկեան	9,42%
Պ. Հայրիկեան	5,34%

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(17 Mars)

LES ARMENIEN SAISIS PAR LA «NOSTALGIE DE L'URSS» A LA VEILLE DE LA PRESIDENTIELLE

Սոֆի Շիհապ որ նախագահական ընտրութեան առթիւ, Մոսկուայէն Երեւան գացած է, թղթակցութիւն մը ստորագրած է ուր կը պարզէ կացութիւնը ընտրութեան նախօրեակին։ Յիշելէ ետք թէ 1988-ի գարնան, երբ Հայաստանի մէջ ծնունդ կ'առնէր Ղարաբաղի շարժումը,

(Շար.ը Դ. էջ)

«ԵՒ ԱՅՍՊԷՍ ԱՊՐԵՑԱՆՔ»

Պոլսոյ «Արաս» հրատարակչութիւնը որ ուշագրաւ գործունէութիւն կը ծաւալէ քանի մը տարիէ ի վեր հայ գրականութեան գործեր թրքերէնի թարգմանելով, անով չէ սահմանափակած իր դաշտը: Ունի հայերէն հրատարակութիւններու բաժին մըն ալ: Այս շարքին վերջին հատորը շատերու համար մոռացութենէն կը հանէ անուն մը՝ Ռուբէն Մաշոյեանը որ Պոլսոյ գրական ոլորտէն երբեք բաժնուած չըլլալով հանդերձ, գրեթէ ինքզինք պահած է ստեղծագործական դաշտին լուսանցքին վրայ: Գրելը իրեն համար եղած է արարք մը որ միշտ իր տեղը զիջած է խմբագրութեան, հրատարակութեան: Այս երեւոյթին մէջ հաւանաբար դեր ունեցած են ժամանակաշրջանի որոշ ազդակներ, նախընտրութիւններ, եւայլն ալ:

Իր անունով հասած հարիւր էջնոց հատորը՝ «Եւ այսպէս ապրեցանք» իր պարունակութեամբ յստակ լուսաբանութիւն չի բերեր այս ուղղութեամբ հարցականներու: Հոն քով քովի տեղ գտած են Ռ. Մաշոյեանի գրական գործունէութեան երկու ծայրամասերը. առաջին բաժինով մը տրուած են սկզբնական շրջանի էջեր որոնք կը կրեն 50-ական թուականներ, իսկ Բ. մասին մէջ որ խորագրուած է «Ու անոնք գացին», զետեղուած են եօթը դիմանկար – յուշագրութիւններ, Պոլսոյ մշակոյթի աշխարհէն ծանօթ անուններու մասին: Այս գրութիւնները գրուած են 90-ական թուականներուն ու մեծ մասով լոյս տեսած տեղւոյն մամուլին մէջ –«Ժամանակ», «Ակօս»–:

Ռ. Մաշոյեանի անունը աւելի առաջ արձագանգ ունեցաւ Պոլիսէն դուրս երբ 1990-ին լոյս տեսաւ «Կ. Ճանճիկեանի հետքերով» հատորը իր խմբագրութեամբ եւ վաղամեռիկ այս բանաստեղծին ու պոլսահայ արդի շրջանի գրականութեան մասին ծաւալուն աշխատասիրութեամբը: Ատիկա վերադարձի մը ազդանշանը նըկատուած էր եթէ ոչ իր գործին, գոնէ անունին ծանօթ շրջանակի մը կողմէ որ Պոլսոյ գրական աշխարհին մէջ հայավըր «նոր» անուններ կը փնտռէ, այլեւս աւանդական դարձածներու քով. ու յաճախ կը հանդիպի այդ աշխարհին մասին ոչ շատ յուսադրիչ հեռանկարներ բացող էջերու: Կան անշուշտ նորեր որոնք կը գրեն հայերէն, բայց զարմանալի է որ կը նախընտրեն բեմ ունենալ գրական կամ մշակութային հանդէս մը, ինչպէս է պարագան գլխաւորաբար «Նոր Սան»ի, եւ չեն յայտնուիր օրաթերթերու գրական էջերուն մէջ:

Ներկայի հատորը Ռ. Մաշոյեանի վերադարձին յոյսը մասամբ միայն կ'արդարացնէ, նախ գործին տրուած խորագիրով. «Եւ այսպէս ապրեցանք»ը արդէն փակուած հաշիւի մը, վերջակէտը դըրուած պատումի մը տպաւորութիւնը կը գործէ: Նոյն ոգին կը մատնէ պարունակութիւնն ալ. ընկերային մարզին ու անոր ամէնէն անպաշտպան խաւին – սպասուհի, ներկարար, ուսանող – հակած Մաշոյեանի գրիչը յայտնապէս գրական իր առաջին քայլերը առած է այդ գրութիւններով: Իսկ հատորին Բ. մասի յուշագրութեան էջերը յետադարձ ակնարկ մը կը սեւեռեն անցեալ շրջանի մը դէմքերուն: Չկայ անոնց միջանկեալը որ պիտի տար կազմուած գրագէտը:

Ռ. Մաշոյեան ծնած է 1928-ին. աւարտած Կեդրոնականը, ապա միջոց մը հետեւած համալսարանի տնտեսագիտական ճիւղին: 1948-ին կը հիմնէ «Դէպի լոյս» մատենաշարը, երկու տարի ետք ալ նոյնանուն շաբաթաթերթը որ յետոյ կ'ըլլայ ամսաթերթ եւ կը դադրի: Պոլսոյ պէս միջավայրի մը մէջ հայերէնով կարելի ամէն տեսակ գործունէութիւն տարած մէկն է ան. գիրի, հրատարակչութեան մարզէն կ'անցնի ուսուցչութեան, թէեւ երկար չի տեւեր ատիկա: Հրատարակած է մանկական գրականութեան ծանօթ գործերու իր կողմէ թարգմանուած հայերէն գրքոյկները: Մամուլին բերած աշխատակցութեան քով ունի միութենական կեանքին մասնակցութիւն ալ, բանախօսութիւններով, սալոններու կազմակերպութեամբ:

Վերջին նշում մը այս հատորին մասին, կ'ուզուի «Արաս»ի որ ըստ սովորութեան, շատ ճաշակաւոր հրատարակութիւն մը կը նուիրէ հայերէնի ընթերցողին: Մեծապէս տպաւորիչ է յատկապէս կողքի լուսանկարը որ 50-ական թուականներու Պոլիսէն յատկանշական տեսարան մը կը ներկայացնէ, Արա Կիւլէրի ոսպնեակին մէջ պահուած: Կարօտի ու թախիծի որոշ շեշտով այդ լուսանկարը յարմարագոյն պարունակը եղած է Ռ. Մաշոյեանի 100 էջերուն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԽՄԲ. _ Այս գրութիւնը կ'արտատըպենք Ռ. Մաշոյեանի «Եւ այսպէս ապրեցանք» հատորէն, ճաշակ մը տալու համար մեր շրջանակներուն քիչ ծանօթ այս անունին գործէն. նաեւ յիշելու եւ յիշեցնելու համար անարդարօրէն ուշադրութենէ վրիպած այն արձակագիրը որ Զ. Պըպեռեանն է:

***

Երկրորդ Աշխարհամարտը վերջացած է: Թուական 1946 – 47: Նախ շաբաթաթերթ, ապա իբրեւ օրաթերթ կը հրատարակուի «Նոր Օր» թերթը, որ յառաջդիմութեան, ազատութեան եւ ընկերային արդարութեան ձգտումներ ունեցող ձախ հակումներով թերթ մըն է: Զաւէն Պիպեռեանն ալ այս թերթին սիւներէն մէկն է:

Այդ շրջանին, տիրող ուժերու անհանդուրժողութիւնը չէր կրնար հաշտ աչքով նայիլ այս թերթին գոյութեան: Թերթը փակուեցաւ, աշխատակիցներէն ոմանք ձերբակալուեցան:

Զաւէն Պիպեռեանը հայերէն, թրքերէն, ֆրանսերէն լեզուներուն հաւասարապէս կը տիրապետէր: Դրամատուն մը մտաւ աշխատելու համար: Միջոց մը վերջ դրամատան տնօրէնը կանչեց Զաւէնը եւ ցաւ ի սիրտ հաղորդեց անոր թէ «կարգ մը շրջանակներ»ու տեւական ճնշումներուն կ'ենթարկուի զինքը աշխատցնելուն համար: Այս պայմաններուն մէջ այլեւս միասին աշխատիլը անկարելի է:

Ընելիք բան չունէր: Գլխարկը առաւ եւ բաժնուեցաւ գործէն:

Միջոց մը վերջ ուրիշ գործ մը գտաւ. եկեղեցիին կից յուղարկաւորութեան կազմակերպիչի մը մօտ գրագիր եղաւ: Բայց օր մը դարձեալ գործատէրը զինք կանչեց եւ ցաւ ի սիրտ հաղորդեց իրեն որ ստիպուած է գործին վերջ տալու՝ քանի որ «կարգ մը շրջանակներ» ճնշում կը բանեցնէին իր վրայ:

Այդ գործէն ալ բաժնուեցաւ:

Զաւէն Պիպեռեան քաջ եւ յանդուգն գրող մըն էր: Անոր յօդուածները տարածուած էին համայն Սփիւռքի մէջ: Սփիւռքի Հայ լրագիրները կ'արտատպէին անոր գրութիւնները եւ իրարու հետ մըրցումի կ'ելլէին Զաւէնը փառաբանելու համար, եւ շատ նպաստաւոր առաջարկներ կը բերէին զինքը իրենց մէջ ունենալու համար:

Հաւատաց որ այլեւս Թուրքիոյ մէջ իրեն ապրելու իրաւունք պիտի չճանչցուէր: Պէյրութի մէջ հրատարակուող հայերէն թերթի մը առաջարկը ընդունելով Պէյրութ պիտի երթար:

Անցագիր առնելու համար դիմում կատարեց պատկան իշխանութիւններու մօտ: Սակայն այս անգամ ալ իրեն ըսին որ չեն կրնար անցագիր տալ, քանի որ անոր երկրէն ելքը արգիլուած էր: Պատճառը այն էր որ նախապէս գրած կարգ մը գրութիւններուն համար հարցաքննութիւն բացուած էր: Մինչդեռ իր վերջին գրութենէն ասդին արդէն վեց ամիս էր անցեր: Նոյնիսկ եթէ յանցանք մը ըլլար գրածներուն մէջ ըստ օրէնքի ժամանցումի ենթարկուած էր:

Այն ատեն Զաւէն փայտէ «խաչ» մը շինել տուաւ, կնոջական ներքնաշապիկները անցուց խաչին վրայ զետեղուած գամերուն եւ ինչպէս Յիսուս՝ խաչը կոնակը՝ բարձրացած էր Գողգոթա, ինքն ալ խաչը ձեռքը՝ Մահմուտփաշայի զառիվերը մագլցեցաւ:

Այլեւս բոլորովին ազատ էր, մարդ չէր կրնար դպչիլ իրեն, ինք իր գործը ունէր: Թէպէտ երբեմն քաղաքապետութեան ոստիկաններու հալածանքէն փախչիլ կը ստիպուէր, նորէն ալ երբ ձեռով մը տասը լիրայի ներքնաշապիկ մը ծախէր, աշխարհը իրեն կ'ըլլար: Ծխամորճը կը վառէր եւ կը խայտար ուրախութենէն:

Մինչ Մահմուտփաշայի մէջ շրջուն վաճառորդները պոռալով կանչելով կը ծախէին իրենց ապրանքը, Զաւէն չէր կրնար ընել այս բանը. «Ներքնաշապի՛կ կայ» չէր կրնար պոռալ: Կը սպասէր որ յաճախորդը իրեն մօտենայ: Նորէն ալ, թէեւ դժուարաւ կը հոգար իր ապրուստը, բայց գոհ էր իր վիճակէն:

Նոյնաժամանակ անցագիրը առնելու համար ձեռնարկներ կ'ընէր: Վերջապէս կրցաւ իր անցագիրը առնել: Պէյրութի հայերէն թերթերէն մէկուն խմբագրատունը նետեց ինքզինքը: Իրենք հրաւիրած էին, բայց հիմա այդ ջերմ վերաբերումէն հետք անգամ չկար: Միջոց մը նիւթական նեղութեան մէջ բանսիոններու անկիւնները քաշկռտեց իր գոյութիւնը:

Օր մըն ալ, Թուրքիոյ մէջ քաղաքական վիճակը բաւական նպաստաւոր գտնելով՝ վերադարձաւ Իսթանպուլ: Սեղային հետ ամուսնացաւ եւ ձեռք ձեռքի աշխատեցան նոր կեանք մը կերտելու համար իրենց:

***

Պէյրութէն նոր վերադարձած օրերուն էր: Օր մը ինծի եկաւ. ձեռքը Հայաստան հրատարակուող թերթ մը կար: Թերթին մէջ բաւական երկար պատմուածք մը՝ նորավէպ մը կար: Գրողը Գեղամ Սեւանն էր: «Կարդա՛» ըսաւ. կարդացի:

Գեղամ Սեւանը Իսթանպուլահայ երիտասարդ նորավիպագիր մըն էր: Իսթանպուլի մէջ կ'աշխատակցէր յառաջդիմասէր թերթերու եւ հանդէսներու: Պատմուածքներ կը գրէր: Իր պատմըւածքներուն մէջ կ'ուզէր արտայայտել բոլոր մարդոց հանդէպ իր տածած սէրը, յարգանքը, գուրգուրանքը: Կը ծառանար ընկերային անարդարութիւններու դէմ. հալածուող, անիրաւուող մարդոց կողքին էր: Յոյս եւ հաւատք ունէր ապագայի յաղթանակներուն համար, որոնք վերջ պիտի տային մարդոց տառապանքներուն, չքաւորութեան եւ անարդարութիւններուն:

Թէեւ երիտասարդ տարիքին կորսնցուցած էր իր հայրը, բայց նիւթապէս շատ նպաստաւոր պայմաններու մէջ կ'ապրէր: «Ամօթ» կը զգար թերեւս ասկէ եւ կը ծածկէր իր բարւոք վիճակը, այնպէս կը ձեւացնէր որ ինք ալ տառապողներու, կարօտեալներու, զրկուածներու դասակարգին մաս կը կազմէր: Դրամ չունենալը ապացուցանելու համար բոլոր գրպանները հակառակ դարձնողներէն էր: Իր գրած պատմուածքներուն գլխաւոր հերոսը «Ռաֆֆի»ն էր: Ռաֆֆին իր ընկերն էր, ինծի ալ մտերիմ երիտասարդ մըն էր: Ան իսկապէս շատ բան տեսած էր: Ունեւոր ընտանիքի մը պատկանած էր, բայց ժամանակի ընթացքին ամէն ինչ տակնուվրայ եղած էր: Քսան դասակարգի զինուորութիւն, ունեւորութեան տուրք եւ զանազան ձախորդութիւններ նիւթապէս փճացուցած էին ընտանիքը: Հիմա միայն մայրը կ'աշխատէր, տուները կը պտըտէր «սանդ» ընելու համար եւ իր շահած այս ճղճիմ միջոցներով կ'ապահովէր թէ՛ տան ապրուստը եւ թէ՛ իր զաւակներուն ուսումը: «Ռաֆֆի»ն, Մխիթարեան Լիսէն աւարտելէ վերջ դրամ շահելու համար հրապարակ նետուած էր: Ամէն տեսակ գործի մէջ կը մտնէր կ'ելլէր, չարաչար կուրծք կուտար ամէն տեսակ անարդարութեանց, նեղութիւններու եւ դժուարութիւններու: Բայց պայքարող ոգի մը ունէր, բնաւ չէր կրնար հանդուրժել իր անձին հանդէպ կատարուած նախատինքներուն, նուաստացուցիչ ընթացքներուն: Ասոր համար ալ յաճախ գործ կը փոխէր: «Ռաֆֆի»ին կեանքը կը հոսէր իր պատկանած բնական հունին մէջ: Մինչդեռ Գեղամը՝ իր սիրամարգի (Ռաֆֆիին) փետուրներով զարդարուած, դուրս ելած էր իր բնական հունէն եւ կ'ուզէր նաւարկել իրեն համար անհարազատ ջուրերու վրայ:

Զաւէն Պիպեռեանը Պէյրութ կը գտնուէր երբ Գեղամ Սեւան, փայլուն հեռանկարներով հեռացաւ Պոլսէն եւ գնաց Պէյրութ՝ ընտանեօք: Անկէ ալ Հայաստան պիտի անցնէր: Գեղամ արտասահմանի մէջ չէր ճանչցուած տակաւին: Զաւէն Պիպեռեանն էր որ բռնեց անոր ձեռքէն, զօրավիգ եղաւ անոր գրական աշխատանքներուն: Նոյնիսկ ապահովեց հրատարակութիւնը անոր «Ագռաւները Թաւեյան» հատորին, որուն սկիզբն ալ յառաջաբան մը գրեց՝ զայն ծանօթացնելու համար Լիբանանի եւ Սփիւռքի գրական շրջանակներուն:

Այսպէս, ժամանակի ընթացքին Գեղամ Սեւան գրեց նոր պատմուածքներ, Պիպեռեանի միջնորդութեամբ զանոնք հրատարակելու կարելիութիւնը գտաւ: Հետզհետէ «ծանօթ» գրող մը կը դառնար:

Այնպէս պատահեցաւ որ միջոց մը վերջ Գեղամ Սեւան Հայաստան գաղթէ: Պիպեռեանն ալ Պոլիս վերադարձաւ:

Գեղամը կ'աշխատակցէր այլեւս Հայաստանի թերթերուն, որոնցմէ մէկուն մէջ է որ գրած էր այն պատմուածքը, զոր Զաւէնը ինծի կ'երկարէր այդ պահուն:

Այլայլած էր, վրդովուած էր: Աչքերը արցունքոտած էին: Պատմուածքը ամբողջութեամբ կարդացի: Հերոսներու անունները պզտիկ փոփոխութիւններու ենթարկուած էին թէպէտ, բայց դիւրաւ կը հասկցուէր անոնց ինքնութիւնները: Նիւթը կ'անցնէր Պէյրութի մէջ: Գեղամ Սեւան կը պատմէր «Զարեհ Պէրպէրեան»ի մը մասին, որ կը ներկայացուէր իր ընկերները շահագործող, ամէն տեսակ վատութիւնը ընող, նոյնիսկ իր ընկերոջ կնոջ զարպասող «սրիկայ» մը ըլլալով:

Ես ալ այլայլեցայ, շուարած մնացի. մէկը որ առնուազն երախտագիտական զգացումներ պէտք է ունենար զինքը պաշտպանող, ծանօթացնող, նոյնիսկ սըխալները սրբագրող Պիպեռեանի մը հանդէպ, ինչպէ՞ս կրնար այս տողերը գրել, ինչպէ՞ս կը յանդգնէր այս աստիճան խեղաթիւրել դէպքերը: Այնքան վճռական եւ անխղճօրէն կը պատմէր որ, եթէ ես ճանչցած չըլլայի այդ հերոսները եւ այդ շրջանակը, կասկածներ պիտի ծագէին մէջս:

Զինքը բարձրացնող, օգնող, որոշ տեղ մը հասցնող անձի մը հանդէպ աւելի վերջ զգացուած ստորակայական բարդոյթով մը կարելի էր բացատրել երեւոյթը:

– Տեսա՞ր, ըսաւ, ո՛վ եմ եղեր...:

Յետոյ ըսաւ որ իր գրած մէկ վէպին ձեռագիրները յանձնած էր Սեւանի, որպէսզի եթէ կարելիութիւնը գտնէ, Հայաստանի մէջ հրատարակէ զանոնք:

Անորոշ է այդ ձեռագիրներու վախճանը:

Ուզեց պատասխանել այդ գրութեան՝ նամակ մը ղրկելով Հայաստանեան թերթին: Ես կեցուցի զինքը:

1960-ի Մայիս 27-ի յեղափոխութենէն վերջ, առաջին երեսփոխանական ընտրութեան, Թուրքիոյ Բանուորական Կուսակցութեան կողմէ Իսթանպուլէն թեկնածու ներկայացուեցաւ, բայց չկրցաւ շահիլ: Միջոց մը ետք քաղաքապետական ժողովի անդամութիւնը շահեցաւ իբրեւ Բանուորական Կուսակցութեան ներկայացուցիչ:

Մտադիր չեմ հոս պատմել Զաւէն Պիպեռեանի կեանքի պատմութիւնը, միայն քանի մը օրինակելի դրուագ յիշեցի իր կեանքէն: Միշտ մտածում մը չարչրկած է միտքս: Ինչո՞ւ չկրցանք գիտնալ Զաւէն Պիպեռեանի պէս պատուաւոր եւ մտաւորականի պարկեշտութեան տէր գրողի մը յարգը:

Շատ բան ունէր տալիք Հայ եւ Թուրք գրականութեան հաշւոյն: Իր ամենավերջին գործը «Մրջիւններու Վերջալոյսը» նախ իբր թերթօն հրատարակուեցաւ «Ժամանակ» օրաթերթին մէջ: Շատ յոյս չունէր որ գիրքի կը վերածուի: Ասոր համար ալ թերթէն քսանեւհինգ հատ կըտրեց, կազմել տուաւ եւ նուիրեց իր բարեկամներուն: Ամէն անգամ որ ձեռքս կ'առնեմ այդ «Գիրք»ը, հայ գրողի ողբերգականը կը յիշեմ: Բարեբախտաբար ազնիւ մեկենաս մը, ընդառաջելով գրասէր կարգ մը տիկիններու դիմումներուն, յանձն առաւ բոլոր ծախքերը եւ կարելիութիւն ընծայեց այս հոյակապ գործին իբր գիրք լոյս աշխարհ գալուն՝ Պիպեռեանի մահուընէ վերջ:

Երբ լսեցի որ այս գիրքը Թրքերէնի թարգմանուած է եւ Արաս Հրատարակչատան կողմէ կը պատրաստուի հրատարակութեան շատ ուրախացայ:

Հայերէն եւ Թրքերէն քանի մը գործեր հրատարակուեցան:

Ֆրանսերէնէ Թրքերէնի թարգմանեց կարգ մը դասական գրողներու գործերը: Ինչ որ ալ ըլլայ շատ աւելիին արժանի էր Զաւէն Պիպեռեան: Ըլլա՛յ Սփիւռքի մէջ, ըլլայ Հայաստանի մէջ պէտք եղած հետաքրքրութիւնը ցուցուեցաւ իրեն:

Ութսունական թուականներուն իր առողջութիւնը սկսաւ խանգարուիլ: Ինք երբեք չուզեց ընդունիլ այս վիճակը:

Իր աշխատած հրատարակչատուներէն

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Ս. Դ. Հ. Կ. ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ «ՄԱՍԻՍ»Ի 17–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՆՇՈՒՄԸ

Լոս – Անճըլըսի «Օճախ» ճաշարանին մէջ, փետրուար 28–ին, նշուած է Ս. Դ. Հ. Կուսակցութեան Արեւմտեան Ամերիկայի պաշտօնաթերթ «Մասիս» շաբաթաթերթին 17–րդ տարեդարձը, ներկայութեամբ 400 հոգիի, որոնց կարգին՝ Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, հիւպատոս Եդուարդ Թառնեան, Ս. Դ. Հ. Կ. Կեդր. վարչութեան անդամ Պետրոս Մուշեան, ամերիկեան Գոնկրէսի թեկնածու ձօ Խուրի կինը եւ հայկական մամուլի ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարած է տոքթոր Յարութիւն Սաղըրեան, անդրադառնալով «Մասիս»ի նպատակներուն, առաջադրանքներուն եւ կուսակցութեան դիրքորոշումին: Տիկին Խուրի խօսք առնելով վստահեցուցած է թէ իր ամուսինը, ընտրուելու պարագային, ամերիկեան Գոնկրէսին մէջ պիտի հանդիսանայ բարեկամը հայ ժողովուրդին եւ պաշտպանը Հայաստանի եւ Արցախի իրաւունքներուն (ձօ Խուրի այլ նահանգ գտնուելուն պատճառով ներկայ չէր կրցած ըլլալ): «Մասիս»ի խմբագիրը՝ Գրիգոր Խոտանեան, անդրադարձած է տարիներու ընթացքին թերթի անցած ուղիին, նշելով որ «ժամանակին հետ քայլ պահելով հանդերձ, «Մասիս» անշեղ մընացած է ու պիտի մնայ իր պատկանած կուսակցութեան գաղափարական, գաղափարախօսական ու հայրենասիրական սկզբունքներուն վրայ, նեցուկ հանդիսանալով Հայաստանի պետականութեան եւ պաշտպանելով անոր բոլոր նախաձեռնութիւնները»: Ողջոյնի խօսքով հանդէս գալով աւագ հիւպատոսը կոչ ըրած է Լոս – Անճըլըսի հայկական մամուլի բոլոր օրկաններուն, որպէսզի լուսաբանեն եւ սատարեն Հայաստանի նախագահական ընտրութիւններու ազատ ու արդար պայմաններու մէջ կատարման:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՒԱԳ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՉԷ ԱՐՔ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻՆ

Հայաստանի Լոս – Անճըլըսի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, փետրուար 18–ին, այցելած է էջմիածնական թեմի Առաջնորդարան եւ հանդիպում ունեցած առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեանի հետ: Առաջնորդը ընդհանուր տեղեկութիւններ տուած է թեմին ծուխերուն եւ Առաջնորդարանի հոգեւոր առաքելութեան մասին, նաեւ պատմականը ընելով անցնող քսան տարիներուն Հայաստանէն եւ այլ երկիրներէ Գալիֆորնիա գաղթած հայութեան վիճակին: Աւագ հիւպատոսը գըրւատած է Վաչէ Արք.ի հայրենանուէր գործունէութիւնը:

***

ԱՐՑԱԽԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, փետրուար 18–ին, տեղի ունեցած է Արցախի պատմութեան ու մըշակոյթին նուիրուած երեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած են շուրջ 400 հոգի: Բացումը կատարած է Արմէն Տօնոյեան: Յայտագիրը վարած է Սաեփան Թոփչեան: Պատմաբան Աւետիս Փափազեան ներկայացուցած է Արցախի պատմութիւնը: Ռուբինա Փիրումեան խօսած է Արցախի ազգային – ազատագրական պայքարին մասին: Գագիկ Վարդանեան անդրադարձած է Արցախի ճարտարապետական կոթողներուն: Ժան Աբոյեան ներկայացուցած է Փանթուրքիզմի պատմութիւնն ու էութիւնը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԶՐՈՅՑ

Հոլիվուտի Կարապետեան սրահին մէջ, փետրուար 24–ին, տեղի ունեցած է հրապարակային զրոյց մը՝ «Արցախի ազատագրական պայքարը վերջին իրադարձութիւններու լոյսին տակ» նիւթին շուրջ: Բացումը կատարելով Վահագն Տէմիրճեան նշած է ձեռնարկին նպատակը, այն է՝ հրապարակային զրոյցներու միջոցով ժողովուրդը հաղորդակից դարձընել հայրենիքի մէջ տեղի ունեցող վերջին իրադարձութիւններուն: Դասախօսը՝ Ռուբինա Փիրումեան, անդրադարձած է արցախեան ազատագրական պայքարին՝ սկիզբէն մինչեւ վերջին դէպքերը, ղարաբաղեան հարցին նկատմամբ մեծ պետութիւններու դիրքորոշման եւ Սփիւռքի դերին:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՇԱՐԺՄԱՆ 10–ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Փասատինայի Հ. Մ. Մ. «Կարօ Սողանալեան» սրահին մէջ, փետրուար 21–ին տեղի ունեցած է Ղարաբաղի շարժման 10–ամեակին նուիրուած գիտաժողով մը, կազմակերպութեամբ Լոս – Անճըլըսի հայկական կազմակերպութեանց միացեալ մարմնին: Գիտաժողովը վարած է Յարութ Տէր – Դաւիթեան: «Մեր ազգային գոյապայքարը Ի. դարուն» նիւթը ներկայացուցած է տոքթոր Ռուբէն Ադալեան: ««Ղարաբաղեան հակամարտութեան անդրադարձը արտաքին քաղաքականութեան վրայ» նիւթին շուրջ խօսած է տոքթոր Ժոզէֆ Քէշիշեան, իսկ Հրաչ Զիլինկիրեանի նիւթը եղած է «Լեռնային Ղարաբաղ եւ ինքնորոշում յետ – խորհրդային շրջանին»: Երեք դասախօսներն ալ մասնագիտական բծախնդրութեամբ եւ տարկայական մօտեցումով անդրադարձած են ղարաբաղեան կնճռոտ հարցի պատմական, քաղաքական եւ այլ երեսներուն, ինչպէս նաեւ Հայաստանի դըրացի երկիրներու, միջազգային համայնքի եւ խորհրդաժողովներու հետ առնչութիւն ունեցող հարցերուն: Գիտաժողովը ինթէրնէթի միջոցով սփռուած է:

***

«ԱՆԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵԼՈՅԹԸ ՍԱՆ ՏԻԷԿՈՅԻ ՄԷՋ

Սան Տիէկոյի համալսարանի «Մէնտվիլ» սրահին մէջ, փետրուար 8–ին, հանդէս եկած է Լոս – Անճըլըսի Համազգայինի «Անի» պարախումբը: Ձեռնարկը կազմակերպած է Հ.Օ.Մ.–ի «Ռուբինա» մասնաճիւղը: Բացման իր խօսքով Ալինա Օհանեան պատմականը ըրած է պարախումբին եւ տեղեկութիւններ տուած Հ.Օ.Մ.–ի գործունէութեան մասին: Պարախումբը, որուն ղեկավար – պարուսոյցներն են Սիւզի Բարսեղեան – Դարբինեան եւ Եղիա Հաչօլեան, ներկայացուցած է ազգագրական եւ ժողովրդական պարերու փունջ մը: Մեծ ընդունելութեան արժանացած է «Լոռեցի Սաքօն» պոէմի պարային բեմականացումը: Մէջընդմէջ բանաստեղծութիւններ արտասանած է եւ յայտագիրը վարած Նունէ Աւետիսեան: Ձեռնարկի աւարտին տրուած է ընդունելութիւն մը, ի պատիւ պարախումբին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ «Աթինայիքօ» սրահին մէջ, փետրուար 25–ին, քաղաքապետարանի Մշակութային հաստատութեան կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է Ծաղիկ Գազանճեանի երգահանդէսը: Բացումը կատարած է ձեռնարկին գեղարուեստական պատասխանատու՝ Նիքոս Ցոլաքիս որ ներկայացուցած է երգչուհիին եւ ընկերացող դաշնակահարին կենսագրութիւնները: Նախքան յայտագրի գործադրութիւնը Ժ. Ճէլալեան անդրադարձած է հայ երաժշտութեան ինքնուրոյն նկարագրին: Ծաղիկ Գազանճեանի երգացանկին մաս կազմած են Կոմիտասի, Գր. Սիւնիի, Բ. Կանաչեանը Տիգրանեանի գործերը:

***

ԱԹԷՆՔԻ Աթինայիքօ սրահին մէջ, փետրուար 27–ին նուագահանդէս մը տըւած է դաշնակահար՝ Էնտի Ներսէսեան: Արուեստագէտը շրջանաւարտ է Լոնտոնի արքունական քոլէճէն: Նուագած է Շոփէնի, Պախի, Մոցարթի եւ Լիսթի գործերէն:

***

ԳՈՔԻՆՈՅԻ (Յունաստան) «Զաւարեան» կեդրոնին մէջ, Մարտ 7–ին եւ 8–ին տեղի ունեցած է Հայ Կապոյտ Խաչի 65–րդ Պատգամաւորական ժողովը, որուն ներկայ եղած են Հ.Օ.Մ.–ի կեդրոնական վարչութեան ատենապետուհի՝ Վանուհի Իսաճանեան, Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը եւ բարերարներ՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սարաճեան: Ողջոյնի խօսքերուն եւ օրակարգի նիւթերու քննարկումէն ետք, կատարուած է Շըրջանային նոր վարչութեան ընտրութիւնը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ փետրուար 20–էն սկսեալ եւ յաջորդական երեք – չորս շաբաթավերջերու ներկայացուած է Շէքի Նուառ թատերգութիւնը Գասպար Իփէկեան թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Վարուժան Խտըշեանի:

մին առաջարկեց Թրքերէնի թարգմանել Կորքիի մէկ գործը: Վարանումներու մէջ էր. արդեօք այս թարգմանութեան մէջ յանցանք նկատուելիք բան մը կը գտնը–ւի՞ր:

Մերժեց այս թարգմանութիւնը ընել:

Իրականութիւնը սակայն տարբեր էր: Այս սրտոտ եւ յանդուգն գրողը պէտք չէր որ վախնար այսպիսի բաներէ: Բայց իր առողջութիւնը դաւաճանել սկսած էր իրեն: Ինքնավստահութիւնը կը կորսնցնէր օրէ օր: Ինք չէր ուզեր ընդունիլ այս երեւոյթները, ասոր համար ալ պատրըւակներ առաջ կը քշէր:

Օր մըն ալ Ռաֆֆին (փեսան) հեռաձայնեց, «մեռաւ» ըսաւ:

Եկեղեցիին մէջ, դագաղին շուրջ կեցող կերոնակիրներէն մէկն ալ ես էի: Զաւէնը կ'երթար եւ մենք կարծես թէ իր երթը կը դիւրացնէինք մեր մոմերու լոյսով:

Եւ Զաւէնը գնաց. մոմերն ալ շիջեցան: Ծնած էր 1921–ին, մեռաւ 1985–ին:

1996

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Քեզի խայտառակաբար դպրոցէն դուրս նետող ու տեղդ անցնող մարդուն հրամանին տակ պաշտօնավարե՞լ ... ասկէ աւելի ի՞նչ ստորնութիւն կրնայ ըլլալ: Մարդ անօթի կը մնայ, շատ բան յանձն չառներ: Հաւատա՛ որ Պր. Թորգոմ, եթէ այդ բան մը ընես, պատիւդ փարայի մը կ'ըլլայ թաղին մէջ եւ բոլոր հակառակորդները քեզի դէմ կը դառնան: Ամէնէն առաջ ես բարեւս կը կտրեմ:

– Իրա՞ւ կ'ըսես:

– Բնականաբար, գոչեց Ճանիկ, պատւոյ զգացում չունի՞ս ըսաւ:

– Բայց ես այդ առաջարկութիւնը ինծի համար պատուաբեր կը նկատեմ ... քու ըսածդ ճիշդ կ'ըլլար, եթէ դիմումը ես կատարէի, բայց քանի որ անոնց կողմէ կուգայ կոր, կարծեմ ինծի համար անպատուաբեր չէ...

– Պարա՛պ խօսք, էֆէնտիս, գոչեց Ճանիկ, ասկէ զատ վստահ եղիր որ ատիկա պարզապէս խաղ մըն է:

– Ի՞նչ խաղ:

– Այս տեսակ խոստումներով, կամ առաջարկութիւններով Սուսերեանց կ'ուզէ քեզ խաբել, և հանրագրութեան առաջքը առնել:

– Կը կարծե՞ս...

– Այդ մասին ապահով եմ: Քեզի պէս միամիտը դժեր է, ուզածին պէս կը խաղցընէ կոր...: Ասկէ զատ, քեզի ուրիշ բան մը ըսե՞մ...

– Ըսէ՛ տեսնենք...

– Նոյն իսկ եթէ տրամադրութիւն ունենիս վարժարանին մէջ պաշտօն ընդունելու, դարձեալ դուն հանրագրութիւնը ստորագրել տալու ես ... անիկա միշտ ձեռքդ զէնք մըն է: Տե՛ս, հանրագրութեան խօսքը միայն բաւական եղաւ որ այսանկ առաջարկ մը ընեն, երբոր հանրագրութիւնը ստորագրուի այն ատեն աւելի իրար պիտի անցնին եւ լաւագոյն պայմաններով պիտի ստիպուին քեզի պաշտօնի կոչել եւ այն ատեն պատիւովդ պիտի մտնես վարժարանէն ներս եւ ո՛չ ոք իրաւունք պիտի ունենայ դիտողութիւն մը ընելու կամ քեզ դատապարտելու:

Ճանիկի այս խօսքերը վերջապէս վըճռական ազդեցութիւն մը գործեցին Թորգոմի վրայ եւ անոր վարանումները ցըրուեցին:

– Իրաւունք ունիս, գոչեց, հանրագրութիւնը պէտք է որ ստորագրուի:

– Եւ նոյնիսկ այս իրիկունէ գործի սկսելու է:

– Ատիկա դուն վրադ պիտի առնես:

– Անշո՛ւշտ, հոգ մի ըներ, հիմա անմիջապէս կը սկսիմ, միայն թէ դրամական խնդիրը կարգադրենք:

– Առ հաշիւ 200 ղրուշ պիտի վճարեմ անմիջապէս, ըսաւ Թորգոմ:

– Քիչ է, սիրելիս:

– Կարծեմ թէ՝ մեր պայմանը այսպէս էր, պատասխանեց Թորգոմ:

– Այո՛, բայց քովս որչափ աւելի դրամ գտնուի, գործը այնչափ արագ կը լմըննայ:

– Երբ որ այս 200 ղրուշը ծախսես, եւ արդիւնքը ցոյց տաս, անմիջապէս դարձեալ նոր վճարում մը կ'ընեմ:

Ճանիկ աւելի չպնդեց. ուրախութեամբ մէճիտիէները գրպանեց եւ ըսաւ.

– Գործը եղածէն սեպէ՛: Ո՞ւր է հանրագրութիւնը:

– Տունն է պատասխանեց ուսուցիչը:

– Ուրեմն երթանք առնենք:

Միասին ճամբայ ելան: Ճանիկ այնքան վստահօրէն կը խօսէր իր յաջողութեան մասին որ ուսուցիչին տարակոյսները բոլորովին փարատեցան:

– Աղէկ ըրինք այս մարդը ձեռք ձգեցինք, մտածեց, թաղին մէջ այս գործին յարմար միակ անձն էր:

Հանրագրութիւնը Ճանիկին յանձնելով, հարցուց.

– Ե՞րբ տեղեկութիւն մը կրնամ առնել:

– Ի՞նչ տեղեկութիւն...

– Հանրագրութեան մասին:

– Ես երկու օրէն կուգամ քեզ կը տեսնեմ ... անհոգ եղիր: Գործը կատարուած համարէ...

– Երկու օրէն անպատճառ կը սպասեմ:

Եւ երկու բարեկամները իրարմէ բաժնուեցան:

Պր. Թորգոմ այդ երկու օրերը անձկութեան մէջ անցուց: Մէկ կողմէ անհամբեր կը սպասէր Թաղական Խորհուրդի կողմէ իրեն ըլլալիք պաշտօնական դիմումին, որպէս զի բարեհաճի վարժարանին մէջ պաշտօն ընդունելու, միւս կողմէ Ճանիկի գործունէութեան արդիւնքին:

Միտքը դրած էր շատ դիւրաւ տեղի չտալ եւ խիստ պայմաններով կրկին վարժարան մտնել:

Յաջորդ օրը մինչեւ իրիկուն տունը մընաց, յուսալով որ Սուսերեանց պիտի գար իր առաջարկը կրկնելու:

– Լաւագոյն է որ դուրսը իրարու չհանդիպինք, եւ ես զինքը փնտռելու կերպարանք չառնեմ, կը մտածէր, եթէ անպատճառ ինծի պէտք ունին, կրնան տունս գալ ու զիս գտնել:

Եւ սակայն ոչ ոք երեւցաւ:

Իրիկունը ուշ ատեն, ա՛լ համբերութիւնը սպառած, Պր. Թորգոմ դուրս ելաւ եւ ուղղուեցաւ այն սրճարանը, ուր ընդհանրապէս կը հաւաքուէին թաղեցիները:

Ներս մտնելով նշմարեց Մանուկ աղան եւ անոր մօտեցաւ:

– Նայի՛նք Թաղական Խորհուրդին մէջ ի՞նչ որոշում տրուեր է իմ մասիս, ըսաւ ինքնիրեն:

Մանուկ աղա, ինչպէս միշտ, սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ ուսուցիչին, որպիսութիւնը հարցուց եւ մէկ քանի խօսքերէ ետքը ըսաւ.

– Պաշտօն մը գտա՞ր, Պր. Թորգոմ:

– Շիտակը, շատ եռեւէջ ինկած չունիմ, պատասխանեց միւսը, քանի մը գործեր կան, մէկ քանի առաջարկներ եղած են, բայց դեռ վերջնական որոշում մը չեմ տուած:

(Շար. 126)

(Շար. Ա. էջէն)

Մ. Գորբաչով ճամբու կը դնէր այդ Հանրապետութեան փաքրոնը՝ Կարէն Դեմիրճեան «միաջազգայնական»ի մեղադրանքով, կը գրէ թէ հին ապարաչիկը, այսօր 66 տարեկան, մռայութենէն դուրս ելած է եւ ընտրապայքարի մը անակնկալ եւ նախախնամական թեկնածուն է։ Խօսեցնել կուտայ Մովսէս, մէկը երկրին 800 հազար գործազուրկերէն որ կը խորհի ինք ալ ի նպաստ Կ. Դեմիրճեանի քուէարկել Ա. շրջանին, նկատել տալով «14 տարի Հայաստանը կառուցանեց»։ Միւսք չունի քուէարկելու Բ. շրջանին, որովհետեւ կ՚աւելցնէ. — «Աւելորդ է, չատ լաւ գիտէք թէ ինչպէս կ՚անցնի»։ Լրագրողը կ՚ըսէ թէ 1996 Սեպտեմբերի ընտրութիւններէն ի վեր «դեմոկրատ» ղեկավարները լաւ համբաւը խախտած է։ Ինք ալ կը բացատրէ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի հեռացման պատճառները, ապա կ՚ըսէ թէ ըստ բազմաթիւ աղբիւրներու Ռ. Քոչարեանն իսկ է որ համոզած կ՚ըլլայ Կ. Դեմիրճեանը որ իր թեկնածութիւնը դնէ, նպատակ ունենալով ձայներ խլել ընդդիմութեան «բնական պետ»էն եւ կ՚աւելցնէ որ Դեմիրճեանի խուժումը ընտրական խաղին մէջ խախտեց Քոչարեանի հաշիւները։ Յօդուածին վերջաւորութեան, Ս. Շիհապ վերջին խօսքը կուտայ Մովսէսի որ կ՚ըսէ՝ «ամէն պարագայի մէջ, Ելցինն է որ պիտի որոշէ»...։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԸ ՆԵՂ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՄԱՏՆԷ ԱՋԸ

ՉՈՐՍ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ
ԱՋ ՈՒ ՁԱԽ ՀԱՒԱՍԱՐ ԵՆ

Վերջնական արդիւնքներու համաձայն, բազմատարր ձախը տասը շրջան ձեռք ձգած է, բայց միայն մէկ շրջանի մէջ՝ Լիմուզէն բացարձակ մեծամասնութիւն ունի։ Միւս ինը շրջաններն են. — Աքիթէն, Սանթր, Իլ–տը–Ֆրանս, Լանկըտոք — Ռուսիյոն, Միտի — Փիրէնէ, Նոր — Փա — տը — Գալէ, Հօթ — Նորմանտի, Փիքարտի, Փաքա ուր միայն համեմատական մեծամասնութիւն մը կը վայելէ։

Աջը կրցաւ փրկել միայն եօթը շրջան, (20–ի տեղ էր 22–ի վրայ), բայց միայն մէկ շրջանի մէջ՝ Փէյի տը լա Լուառ բացարձակ մեծամասնութիւն կը վայելէ, միւս 6 շրջաններն են. — Ալզաս, Օվերնեը, Պրըթանեը, Շամփանեը — Առտէն, Լոռէն, Պաս — Նորմանտի ուր միայն համեմատական է իր ձեռք ձգած մեծամասնութիւնը։ Չորս շրջաններու մէջ. — Պուրկոնեը, Ֆրանշ — Գոնթէ, Փուաթու — Շառանթ եւ Ռոն — Ալփ ձախ եւ աջ հաւասար են։ Ընդհանուր պատկերը հետեւեալն է. — Ծայրայեղ ձախ՝ 4,35%, բազմատարր ձախ 38,10%, աջ (ԷՌ — Փէ — ԷՌ — Իւ — Տէ — ԷՖ) 28,10%, զանազան ձախ՝ 1,60%, զանազան 5,05%, զանազան աջ՝ 7,5%, Ազգ. Ճակատ՝ 15,30% ձեռնպահութիւն՝ 41,91%։

Այս կացութեան մէջ է որ յանուն Ազգային Ճակատի Պրիւնօ Մեկրէ առաջարկեց աջին զօրավիգ ըլլալ շրջաններու նախագահութեան համար առանց մասնակցութեան պահանջի։ Եւ այս առընչութեամբ քիչ մը ջուր ալ խառնեց գինիին մէջ, այլ խօսքով քաղաքական իր ծրագրէն ջնջեց կարգ մը կէտեր եւ սահմանափակեց զայն հետեւեալին. — Տուրքերու նուազում, նախապատուութիւն ապահովութեան, ֆրանսական եւ շրջանային մշակութային ինքնութեան պաշտպանութիւն, այսինքն հարցեր որոնց դէմ չի կրնար ըլլալ չափաւոր աջը։ Այլ խօսքով, Ազգային Ճակատը թունաւոր նուէր մը կ՚ընէ, որու նպատակն է նաեւ աջը պառակտել, ինչպէս անցեալին Միթերան «ծնունդ տուաւ» անուղղակի կերպով Ազգային Ճակատին նոյն նպատակով եւ պէտք է ընդունիլ որ բաւական յաջող արդիւնքի հասաւ մինչեւ այսօր։ 11 շրջաններու մէջ է որ Ազգային Ճակատը կը վայելէ իրաւարարի դեր մը։ Ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարը՝ Ֆ. Հոլանտ «հանդիսաւոր կոչ» մը ըրաւ աջին Ազգային Ճակատի հետ զինակցութեան դէմ։

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, այս ընտրութեան յատկանշական կէտն էր Տրոցկիստներու (ծայրայեղ ձախ, Բանուորական Պայքար) ձեռք ձգած ձայները, շուրջ 4,5%, որոնց շնորհիւ Արլէթ Լակիյէ եւ վեց ուրիշներ մուտք կը գործեն շրջանային խորհուրդներու մէջ։

Մինչեւ Ուրբաթ, նախագահութիւններու պայքար մը պիտի տարուի, աջ թէ ձախ, այս վերջինն ալ իր հարցերն ունենալով իր բազմատարր դիմագիծին պատճառաւ, ընկերվարականները չեն կրնար իրենց ուզածն ընել առանց համայնավարներուն եւ կանաչներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ հրապարակած փաստաթուղթը ուր կը սպասուէր որ Կաթողիկէ Եկեղեցին իր զղջումը յայտնէ Հրեաներու ցեղասպանութեան առթիւ, մատնանշելով իր եւ մանաւա՛նդ Պիոս ԺԲ. Պապին պատասխանատուութիւնը, մեծ յուսախաբութիւն եւ վրդովում ալ ստեղծած է Հրեաներուն մօտ։ Արդարեւ, Պապը ընդունելով հանդերձ որոշ քրիստոնեաներու թերացումները, կը շեշտէ որ Եկեղեցին օգնած է նաեւ Հրեաներուն եւ բոլորովին անմեղ կը նկատէ Պիոս ԺԲ.ը։ Յովհ.—Պօղոս Բ. ներածականին մէջ կ՚ըսէ թէ հրեայ ժողովուրդին կրած տառապանքները, ծանօթ՝ Շոահ անունին տակ, անջնջելի արատ մը կը մնայ վերջացող դարուս պատմութեան մէջ։ Յաջորդող բնագրին մէջ սակայն զոհացում չի տրուիր Հրեաներու ակնկալութեանց եւ դժգոհութիւնը ընդհանուր է։ Հրեայ Համաշխարհային Ժողովը յայտարարեց թէ իր յոյսը ի դերեւ ելած է։ Այս բնագիրը ձախողած է, կ՚ըսէ ռաբունի Քլէնիքի (Ամերիկա) եւ յետքայլ մըն է։ Վիզընթալ կեդրոնին (միջազգային յարաբերութիւններու) տնօրէնն ալ կը պահանջէ որ բացուի Պիոս ԺԲ.ի դիւանը։

ՔԵՔԷՆԻՈՅ մէջ երկու բրիտանացի պատանդներու ազատագրման փորձը ձախողած է եւ երկու հոգի մեռած են, չորս ուրիշներ ալ վիրաւորուած։ Գրոզնիէն 15 քիլոմեթր հեռու է որ իշխանութիւնները յարձակում գործած են առեւանգողներու տունին վրայ եւ կրակոցներու փոխանակութենէն չորս հոգի վիրաւորուած են ապահովութեան ուժերէն եւ երկու մեռեալներն ալ առեւանգողներէն են։ Պատանդները հոն չէին։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ութ հոգի եւս մորթուած են, որոնց մէջ երկու կին եւ հինգ մանուկներ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւն
•
ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
նուիրուած
ՄՈՎՍԷՍ ՊՋԱՔՃԵԱՆ–ի
« Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր
Վ Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ւ Մ Ն Ե Ր »
գիրքին,
անոր հրատարակութեան առթիւ
Հեղինակն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ԴԱՆԻԷԼ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆ
Ընթերցումներ երկերէն՝
Արսէն Այնթապլեան
Թորոս Գոփթիկեան
— Գ ի ն ե ձ օ ն —
Հինգշաբթի, Մարտ 26,
ժամը ճիշդ 20·30–ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Փարիզեան Շրջանի
Հայաստանեայց Առաքելական
Եկեղեցիներուն Մէջ
Մասնակցութեամբ
Բոլոր Եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ, ժամը 7–ին Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Հսկում կը կատարուի յաջորդաբար. — Ուրբաթ, Մարտ 20, ԻԶ. օր Մեծի Պահոց Շաւիղի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

***

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Չորեքշաբթի, Մարտ 18, ժամը 17·30–ին
կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Միջինքի առթիւ յատուկ հիւրասիրութիւն կազմակերպուած է Եկեղեցւոյ Տիկնաց Միութեան կողմէ։
Ուրբաթ Մարտ 27, ժամը 17·30–ին
Սէնթ–Մարկրիթի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

***

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Ուրբաթ, Մարտ 20, ժամը 17·30–ին
կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ Սէն — Լուի Ս. Գէորգ եւ Սէնթ — Մարկրիթի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիներուն։
Հսկումի ժամերգութեան աւարտին, յատուկ հիւրասիրութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

***

ԼԱ ՍԻՈԹԱ — Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
Ուրբաթ, Մարտ 20, ժամը 17–ին
Լա Սիոթայի Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
կը քարոզէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Ուրբաթ, Մարտ 27, ժամը 17–ին
Քամի — Ֆրէզի Ս. Կարապետ Եկեղեցի
կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆ. ՆԱԺԱՐԵԱՆ
Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 17-ին
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France

DINER
au profit de
l'ECOLE DU SAMEDI

Le Comité de Paris
Ile-de-France de l'UGAB
organise un dîner au profit de
l'Ecole du Samedi
le Samedi 21 mars à 20 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro: Courcelles)

La soirée sera animée par *Ferdi ZIPCY* et son groupe, qui nous plongeront dans une ambiance musicale entraînante, faite de chansons arméniennes, grecques et tziganes.Guitare, contre-basse, doudouk et autres instruments seront au rendez-vous.

Prix: 250 F. (Etudiant : 150 F.)
Réservation au: 01 45 20 03 18.

UGAB — UGAB — UGAB —

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

REPAS POUR LES DAMES

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Archag Djamalian*» de Décines organise son repas annuel réservé *exclusivement aux dames*, le Samedi 21 Mars à partir de 20 heures 30, à la Maison de la Culture de Décines.

Le prix du repas est de 120 Frs par personne.

Réservation au : 04 78 49 42 97
ou 04 78 49 19 44

Places limitées.

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԴՈՆԲԱՑԷՔ

Առնուվիլ–լէ–Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյն հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը գոհունակութեամբ կը ծանուցանեն Շրջանի Ծխականներուն, թէ Եկեղեցւոյ շէնքին վերանորոգման շինարարական աշխատանքները կ՚աւարտին ընթացիկ ամսոյս վերջին օրը։

Բարեզարդեալ Եկեղեցւոյն ԴՈՆԲԱՑԷՔը հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Շաբաթ օր, Ապրիլ 4, ժամը 6–ին, կիրակամուտին, ձեռամբ՝

Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական
Պատուիրակին եւ
Փարիզի Առաջնորդին
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆԻՆ

եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր եկեղեցական հայրերու։

Փարիզեան Շրջանի մեր հոգեւոր զաւակներն ջերմապէս կը հրաւիրուին բազմութեամբ մասնակցիլ այս բացառիկ արարողութեան, Ծաղկազարդի Նախատօնակի ապրումներով։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ
ԲԱԶՄԱՁԱՅՆ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 10·30–ին յետ պատարագի Արեւագալի բազմաձայն հոգեզմայլ երգեցողութիւն կը կատարուի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մեկնաբանութեամբ՝

Սահակ — Մեսրոպ Երգչախումբի
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆԻ
Արարողութեան կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագը կը մատուցանէ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

UGAB — PARIS
UGAB - Jeunes
présentent
CONCERT
DES JEUNES TALENTS
DIMANCHE 29 MARS
à 17 heures 30
Au programme :
Musique arménienne, Classique
CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Métro: Courcelles
Renseignements: 01. 42. 27. 12. 26
Prix des places: 60 F.
Tarif réduit: 40 F.

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ
Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13–ին
ճաշարան՝
« Les Diamantaires »
60, rue La Fayette — 75009 PARIS
— M° CADET —
Վիճակահանութիւն — գեղարուեստական յայտագիր։
Մասնակցութեամբ՝
Կապարեան Նուագախումբին
Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 — 45 — 93 — 00 — 25
կամ՝
01 — 48 — 78 — 76 — 88

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պալըգճեան եւ Պաղտասարեան ընտանիքներուն Թագուհի Պալըգճեանի մահուան առթիւ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 19
JEUDI
19 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·337 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.337

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՏ 30-ԻՆ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ՝ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԵՒ Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՉՔՈՒԷԱՐԿԵՑ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Հայաստանի նախագահական ընտրութիւնը երկրորդ շրջան մը պիտի ունենայ, Մարտ 30-ին եւ դէմ առ դէմ պիտի գտնուին Ռ. Քոչարեան եւ Կ. Դեմիրճեան: Ա. փուլին մասնակցութեան համեմատութիւնը 66% եղած է:

Չորեքշաբթի, Մարտ 18-ի առաւօտը (Երեւանի ժամով՝ 12) դեռ վերջնական արդիւնքներ չկային եւ ձայներու 75%-ի վրայ հետեւեալ պատկերը կը պարզուէր.–

Ռ. Քոչարեան	38,8%
Կ. Դեմիրճեան	30,5%
Ս. Բաղալեան	12,4%
Վ. Մանուկեան	11,8%
Պ. Հայրիկեան	5,5%

Յստակ է որ Մարտ 30-ին, Ռ. Քոչարեանի եւ Կ. Դեմիրճեանի պայքարը բաւական սեղմ պիտի ըլլայ, քանի Ս. Բաղալեան, որ այս արդիւնքներուն մեծ անակնկալն է, երրորդ դիրքի վրայ կը հասնի եւ հաւանաբար իր ձայները, Բ. շրջանին երթան նախընտրաբար Կ. Դեմիրճեանի: Շատ բան կախում կ'ունենայ այդ պարագային Վազգէն Մանուկեանի դիրքէն: Որո՞ւն պիտի երթան իր ստացած թէկուզ ոչ ստուար, բայց այս պարագային նշանակութիւն ունեցող ձայները:

***

Լ. Տէր-Պետրոսեան չէ քուէարկած, քուէարկած է Բաբգէն Արարքցեան:

***

ՕՐԻՆԱԶԱՆՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մարտ 17-ին, վարչապետ Ռ. Քոչարեան հանդիպում մը ունեցած է դատախազ Հ. Խաչատրեանի հետ, ընտրութեան ընթացքին պատահած միջադէպերուն առնչութեամբ: Յանձնարարած է մանրակրկիտ քննութիւն կատարել բոլոր ապօրինութիւններուն մասին ու անյապաղ միջոցներու ձեռնարկել յանցաւորները գտնելու եւ պատժելու համար:

Նոյն օրը Ռ. Քոչարեան յայտարարութիւն մըն ալ հրապարակած է ուր կ'ըսուի թէ ընտրութիւնները բնականոն եւ օրինական եղած են, բայց երկրին մէջ ընտրութեան ժողովրդավարական աւանդութիւնները ամրապնդուած չըլլալով, խախտումներ կը պատահին: Այդ պարագային համար հրաւիրուած են միջազգային դիտորդները որոնց անկողմնակալ արժեւորումը մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ: Այդ պատճառով Ռ. Քոչարեան անհրաժեշտ համարած է խուսափիլ կանխահաս եւ անհիմն յայտարարութիւններէ, այնքան ատեն որ դիտորդները իրենց կարծիքը յայտնած չեն: Ան ապահովութիւն տուած է որ բոլոր միջադէպերը մանրակրկիտ կերպով կը քննուին. նաեւ դատապարտած է ընտրութեան անօրինականութեան ամէն փորձ:

Հինգերու յայտարարութեան մասին հեռատեսիլի «Լրաբեր» ծրագիրէն արտայայտուած է թեկնածու Ա. Գեղամեան ալ ու ըսած թէ այդ նախաձեռնութիւնը վերջնական արդիւնքներուն հրապարակումէն առաջ կ'ուզէ ըսել որ ո՛վ ալ ըլլայ նախագահ, ան օրինաւոր չէ. անիկա հոմանիշ է ըսելու որ հայ ժողովուրդը ի վիճակի չէ ինքնիրեն նախագահ ընտրելու. իսկ այդ պարագային օգնողներ կը գտնուին: Ա. Գեղամեան աւելցուցած է որ այդ օգնողները երբեք հայ ժողովուրդին շահերը չեն հետապնդեր այլ նաւթային, շրջանային ի՛րենց շահերը: Ան զգօն ըլլալու կոչ ուղղելով ժողովուրդին, հրաւիրած է երկու գլխաւոր թեկնածուները՝ Ռ. Քոչարեանն ու Կ. Դեմիրճեանը որ հրապարակաւ զրոյց ունենան որպէսզի «ոչ ոք չփորձի այս իրավիճակում շագանակները կրակից հանել ուրիշի ձեռքերով»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 17 / 18)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ «ՌԱԿ»Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Մարտ 15-ին հանդիպում ունենալով ՌԱԿ-էն Ե. Ազատեանի, Վ. Ռշտունեանի, Յ. Մակարեանի եւ ՀՌԱԿ դիւանի անդամներէն Յ. Կարապետեանի, Յ. Աւետիքեանի, Հ. Դալլաքեանի եւ Գ. Նազարեանի հետ, Ռ. Քոչարեան շեշտած է ազգին ընդհանուր ներուժը համախմբելու անհրաժեշտութիւնը: Այդ շրջանակին մէջ, ան ըսած է թէ Սփիւռքի եւս կարեւոր դեր կը վիճակի Հայաստանի քաղաքական, ընկերա – տնտեսական եւ մշակութային զարգացումի աշխատանքին մէջ: Նոյնքան կարեւոր դեր նաեւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

***

ՀԱՊ-Ի ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի ընտրութեան ՀԱՊ-ի դէտերու պատուիրակութիւնը Մարտ 17-ին պաշտօնական իր եզրակացութիւնը յղած է ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչներուն: Եզրակացութեան մէջ կ'ըսուի որ պատուիրակութեան անդամները գտնուած են Էջմիածին, Երեւան, Արմաւիր, Սեւան, նաեւ Կոտայքի ու Գեղարքունիքի 15 ընտրական տեղամասեր ուր հետեւած են ընտրութեան ընթացքին, զրոյց ունեցած քուէարկողներու, յանձնաժողովի անդամներու հետ: Պատուիրակութեան եզրակացութեամբ ըսուած է որ ընտրութիւնը օրինական եւ ժողովրդավարական պայմաններու մէջ, ազատօրէն տեղի ունեցած է եւ թէ անդամները չեն հանդիպած օրինազանցումներու, բացի մէկ տեղամասի մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION» (18 Mars)

ARMENIE :
SUSPICION SUR LE SCRUTIN

L'OPPOSITION DENONCE DES FRAUDES SANS AVANCER DE PREUVES

Թերթին թղթակիցը՝ Ժան-Փիէր Թիպօ կ'արձանագրէ շշուկներու ինչ կը վերաբերի խարդախութիւններու, բայց կը ճշդէ որ որեւէ փաստ ձկար այդ ուղղութեամբ: Բաւական մեծ թիւով օտար դէտեր կան (Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը, Եւրոպայի Խորհուրդ, եւլն.) որոնք շատ մօտէն հետեւած են ընտրութիւններուն եւ քուէներու հաշուումին: Փարիզի ընտրութիւններու քաղաքական ուսումնասիրութեանց կեդրոնէն՝ Պերնար Օվըն կը բացատրէ թէ շատ բարդ դրութիւն մը կայ քուէարկելու որ դուռ կը բանայ բազմաթիւ սըխալներու: Ինք վրդոված է հինգերու բողոքագիրէն («Յառաջ», Մարտ 18) եւ այդ առնչութեամբ յայտարարած է.– «Ժողովրդավարութիւնը անխլխնութիւն չէ: Երբ թեկնածուները յայտարարութիւններ կ'ընեն առանց փաստեր տալու նշուած դէպքերուն մասին, լուրջ գործ չէ: Տեսակ մը սպառնալիք է»:

Դէտերը դեռ պաշտօնական յայտարարութիւն չէին ըրած, բայց ռուս երեսփոխանները եւ Ֆրանսայի ծերակուտականները Մարտ 17-ին կ'ըսէին թէ ո՛չ մէկ նշմարելի անկանոնութիւն տեսած են:

Թղթակիցը կը նշէ նաեւ թէ հինգ թեկնածուներէն եօթ, միւս եօթները 1%-ի իսկ չէին հասներ:

***

«LE FIGARO» (18 Mars)

LA RESURRECTION DU CAMARADE DEMIRCHIAN

Թերթին թղթակիցը՝ Թիէրի Օպերլէ կը ծանրանայ գլխաւորաբար «ընկեր Դեմիրճեանի» յարութեան վրայ, որ, այս օրերուն անդադար կը խօսի, որովհետեւ կ'ըսէ.– «Լռեցի տասը տարի: Դժուար է այդքան երկար ատեն լուռ մնալ»: Լրագրողը զայն կը նմանցնէ Էլիա Գազանի ֆիլմէն ելած հոլիվուտցի հին դերասանի մը: Փողոցէն անցած ատեն, աղքատ արտաքինով մարդ մը կը բացագանչէ. «Կեցցէ՛ արքան», ուրիշ կին մըն ալ կ'աւելցնէ «Աստուած ձեզի հետ»:

Լրագրողը կ'ըսէ թէ Դեմիրճեանի յաջողութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ շարքերուն մէջ Ռ. Քոչարեանի զոր Եւրոպացիք կը գնահատեն մատակարարի իր առաքինութիւններուն համար: Կարէն Դեմիրճեան, սակայն, կը գրէ, գիտցաւ անհետանալ ատենին եւ հրապարակ ելլել ճիշդ ժամուն: Համակրանք կը վայելէ որովհետեւ կը մարմնաւորէ կարօտը շրջանի մը ուր աշխատավարձքերը կանոնաւոր կերպով կը վճարուէին, ուր բընակարանները տաք էին եւ հացը երախաներու միակ սնունդը չէր: Իր անցեալը զոր կը քաշքշէր բեռան մը պէս, այլեւս դարձած է իր լաւագոյն զէնքը: Թ. Օպերլէ կ'անդրադառնայ Դեմիրճեանի գործունէութեան. 1991-էն ի վեր ան կը վարէ Հայ Ելեկտրոմաշին գործատունը ուր 14 հազար բանուոր կ'աշխատին եւ ուր ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ, բայց արեւմտեան դիւանագէտ մը տարբեր կարծիք կ'արտայայտէ. – «Դեմիրճեան գրաւիչ արտաքինով ծրար մըն է որ աւրուած ապրանք մը կը պարունակէ»: Դեմիրճեան՝ սոցիալ-դեմոկրատ դարձած, շուկայի հակակշռուած տնտեսութեան մը եւ ընկերային մեծ սկզբունքներու պաշտպանն է: Երեւանի մէջ, ժողովուրդին 80%-ը աղքատութեան մէջ կ'ապրի, մինչ նոր հարուստները շռնդալից լիւքս մը կը ցուցաբերեն եւ իրենց մաֆիոզական գործունէութիւնը ոչ ոքի համար գաղտնիք է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ չվարանեցաւ ապտակ մը տալու Եւրոպական Միութեան որու անունով Մեծն – Բրիտանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Ռոպին Քուք այցելութիւն մը կը կատարէր Իսրայէլ: Ինչպէս նկատել կու տայ «Ֆիկարօ»ի թղթակիցը Իսրայէլի նկատմամբ, Եւրոպա կամ տեղի կու տայ կամ կը խզուի: Արդարեւ, այս այցելութիւնը դիւանագիտական ծանր միջադէպ մըն ալ պիտի ստեղծէր եւ ծայրը ծայրին կարելի եղաւ առաջքն առնել: Նեթանիահու պարզապէս ջնջեց այն ճաշը որ նախատեսուած էր Մարտ 17-ի իրիկունը եւ կառավարութիւնն ալ բողոքագիր մը ներկայացուց բրիտանական կառավարութեան: Անգլիացիին մեղքն այն էր որ ընթացք չէր տուած իսրայէլեան թելադրանքին եւ տեսնուած էր պաղեստինցի դեկավարներու հետ եւ Հար – Հոմա (արեւելեան Երուսաղէմ) երթալով տեսնուած էր Սալահ Թամարիի հետ: Բրիտանացին դէմ ալ արտայայտուած էր հրէական նոր թաղամասերու հաստատման դրաւեալ շրջաններու մէջ: Հրեաները հսկայ պաստառներով դիմաւորած են անգլիացի նախարարը ուր գրուած էր՝ «Երուսաղէմ հրէական մայրաքաղաք էր երբ Լոնտոն դեռ ճահիճ մըն էր»: Քուք չարունակած է իր այցելութիւնը ճշդելով թէ կ'ուզէր միայն տեսնել այն վայրը ուր տարի մը առաջ կանգ առած էր խաղաղութեան գործընթացը: Այս այցելութենէն ետք Քուքի եւ Նեթանիահուի տեսակցութիւնն ալ շատ բուռն բնոյթ առած է. Նեթանիահու յայտարարած է. – «Կարմիր գիծեր կան զորս ոչ ոք կրնայ անցնիլ եւ մեր գերիշխանութիւնը Երուսաղէմի վրայ անոնցմէ մէկն է», Քուք պատասխանած է. – «Հոս, երկու մայրաքաղաք պիտի ըլլայ եւ իրաւունք չունիք կառուցումներ ընելու արեւելեան Երուսաղէմ»:

ԵԼՑԻՆԻ հիւանդութիւնը պատճառ եղաւ որ յետաձգուի ցնոր տնօրէնութիւն ՀԱՊ-ի վեհաժողովը որ պիտի գումարուէր Մարտ 19-ին, Մոսկուա: Ելցին, Մարտ 13-էն ի վեր շնչառութեան ծանր հարցերէ կը տառապի: Բժիշկները ամէն ջանք կը թափեն որպէս կարենայ մասնակցիլ Մարտ 26-ին, Էկատերինբուրգի միջազգային հանդիպումին, ուր պէտք է դիմաւորէ Շիրաքը եւ Քոհլը:

ԱԼԷՆ ՊՈՍՔԷ, վիպագիր, բանաստեղծ, գրական քննադատ, հրապարակագիր մեռաւ Փարիզ, 78 տարեկանին յետ երկարատեւ հիւանդութեան, ինչպէս սովորութիւն դարձած է ըսել: Ծնած էր Օտեսա 1919-ին, բուն անունով՝ Անաթոլ Պիսք, ընտանիքին հետ կ'անցնէր նախ Պելժիա, ապա Ֆրանսա: Պատերազմի տարիներուն Նիւ – Եորք էր: Ստս կը կազմէր Ռընսօտօ գրական մրցանակի դատակազմին: Ամբողջ կեանքը նուիրած էր գիրին, կը սիրէր ըսել «կը գրեմ ինքզինքս աքսորելու համար»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ Մ. Եըլմազ հրաւիրած է բանակը որ միայն զինուորական հարցերով զբաղի եւ կառավարութեան ձգէ կրօնամոլներու դէմ պայքարելու հոգը: Կը թուի որ այդ մարզին մէջ բանակը դժգոհ է կառավարութենէն:

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը՝ Քոֆի Անան Ամման հասած էր Մարտ 17-ին: Յորդանանը առաջին հանգրուանն է տասնօրեայ շրջապտոյտի մը Մերձաւոր – Արեւելք:

ՀԱՒԱՒԻ ՔԱՂՑՐԱՀԱՅԵՑԱՑ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ

Գրեց՝ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԱՇՃԵԱՆ

«Եկէք, Ամերիկայի մէջ մեր Քաղցրահայեցի՛ն նման վանք մը շինենք եւ ամէն տարի հաւաքուինք այնտեղ»: Պատմողը Սուրէն քեռիս է, Սուրէն Փափազեանը, որ անցեալ Սեպտեմբերին մտաւ իր 97-րդ գարունը: Սուրէնը իմ քեռիս է, աւելի ճիշդը՝ մօրս քեռիին տղան է, այսինքն՝ երկուքը քրոջ եղբօր զաւակ են, բայց ինծի համար քեռի էր, երբ, տղայ օրերուս, մայրս հպարտութեամբ կը խօսէր Սուրէնին մասին, որ ըստ երեւոյթին իր խաղընկերը եղած էր: «Սուրէնը շատ խելացի էր, Սուրէնը այնպէս մը «Արի» կ'երգէր, ամէն մարդ բերանը բաց կը մնար...»:

Օր մըն ալ Ամերիկա եկայ (1963 Սեպտեմբեր 14-ին էր) եւ բնականաբար առաջին օրն իսկ հանդիպեցայ Սուրէն քեռիին. հարազատ էինք արդէն, աւելի եւս հարազատեցանք. եւ իր ընտանիքը իմ ընտանիքս է հիմա, եւ երբ որ իր տունը երթամ, իմ տունէս աւելի հոն է որ հանգիստ կը քնանամ: Քեռիիս տունն է, միակը որ ունիմ, բուն քեռիս՝ Յակոբը 1915 թուականին ինը տարեկան հասակին ողջ ողջ թաղեր են: Հիմա՝ Սուրէն քեռիս ինծի համար հայկական համայնագիտարան է: Ամերիկայի Հայոց մասին բա՞ն մը կ'ուզեմ իմանալ, իրեն կը հարցնեմ, մէկու մը մասին դամբանական խօսելու հարկին տա՞կն եմ, ինք կուտայ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները: Ազգային, կուսակցական, մշակութային անցեալէն բա՞ն մը կ'ուզեմ գիտնալ, իրեն կը դիմեմ, Քարաշեանը ո՞վ էր, Մաթիկեանը ո՞վ էր, Դարբինեանը ինչպէ՞ս կը վարէր իր խմբագրի աշխատանքը, Հ. Յ. Դ. գործիչները ի՞նչ զոհողութեամբ կը ծառայէին իրենց պաշտած կուսակցութեան, ի՞նչ գործեր ըրած էին Վրացեանը, Դրօն...: Սուրէնը կը խօսի, կը պատմէ ... բայց չսխալիք, անոգի բառարան մը չէ, քոմփիւթըր չէ, շնչող, ապրող, տեսնող, վերլուծող, քննադատող մարդ է եւ բան ալ չի վրիպիր իր ուշադրութենէն: Հակաճառութիւններ՝ անպայման կ'ունենանք, եւ երբ տեսնեմ որ այս կամ այն անձին կամ հարցին մասին չի խօսիր, չի քննադատեր, կ'ըսեմ՝ այսօր հիւանդ ըլլալու է: Բայց այդ չէ միայն Սուրէնը հոգի է, Հայու հոգի է, ինչպէս պիտի ըսէր Համաստեղը: Սուրէնը ուրիշ բան մը ունի, երկրի հոտը, համը, երազը, ան հողի կարօտը կը բերէ քեզի, եւ կը բերէ քեզի ոչ թէ աման հայրենասիրութեամբ՝ այլ պատկերներով, ապրումով, դրուագներով, երբեմն փոքրի՛կ նշմարով մը՝ որ ամբողջ աշխարհ մը կը բանայ քեզի:

Գիտէ՞ք թէ Բալուի վանքի պատերու շաղախին մէջ կաթ կայ, կաթը, այն անարատ սնունդը, որով մենք աշխարհին կը բացուինք: Ինչ անուշութիւն կայ այդ մտածումին մէջ՝ որ մեր վանքերու պատերուն շաղախին մէջ կաթ խառնուած է, ու կը յիշեմ տեղ մը կարդացած ըլլալ, որ Ղարաբաղի մէջ, ատենին, սովորութիւն էր, Համբարձման տօնին, ցորենի արտերուն մէջ կաթ թափել եւ հողին սնունդ տալ, մայրական ծոցէն եկած կաթը տալ: Յետոյ՝ Սուրէնէն իմացեր եմ, որ վանքի պտուղները ուխտաւորներունն են միայն եւ ոչ ոք իրաւունք ունի վանքի ծառերու պտուղէն օգտուիլ: Ինծի համար՝ սուրբ բան մը կայ այս աւանդութեան մէջ: Եւ կամ ալ՝ նայեցէք, թէ Սուրէնը ինչպէ՞ս կը նկարագրէ ամերիկահայ երիտասարդի մը դարձը դէպի իր հայրենի գիւղը. տեղ մը պատմեր եմ, անտեղի թող չթուի այստեղ: Տղան Ամերիկայէն տուն որ կը դառնայ՝ իր ծերունի հայրը կը հրաւիրէ որ որդին նստի տան ամէնէն պատուաւոր տեղը, թոնիրի գլխին, բայց տղան կ'ըսէ հօրը, «հայրի՛կ, ես այս տան ախոռն անգամ կարօտցեր եմ»: Այսպէս բաներ կը պատմէ Սուրէն քեռիս եւ ամբողջ հոգեկան աշխարհ մը կը բանայ ինծի, երբեմն անակնկալ կերպով կ'ըսէ այդ, իր սրտի խորերէն, հոգիի ակունքներէն կը խօսի, հի՛ն հին յիշատակներու գրքէն էջ մը կը պոկէ ու կը նետէ ինծի:

Անցեալները գիշերը ուշ ատեն նստած էինք եւ աջէն ձախէն կը զրուցէինք: Չեմ գիտեր ինչպէս, խօսքը դարձաւ ամերիկահայ առաջին սերունդին վրայ, այսինքն անոնց մասին՝ որոնք այս դարու սկիզբին մեծ խումբերով Ամերիկա եկան եւ Մուշը, Խարբերդը, Տիգրանակերտը թողած՝ Ուստր, Փրովիտէնս եւ Նիւ-Ճըրզի ապրեցան, գործարաններու մէջ միս ու արիւն փճացուցին, հինգ-վեց հոգիով մէկ սենեակի մէջ ապրեցան, իրենց գլխենք ամէն բանէ զրկեցին, որպէսզի քանի մը «տալէր» հաւաքեն ու երկիր ղրկեն իրենց ետին թողած երիտասարդ կին, զաւակներ: Ոմանք դարձան երկիր, եւ 1915-ին Եղեռնին զոհ գացին, միւսները, մեծամասնութեամբ՝ երկար ատեն պանդուխտի կեանք ապրեցան, հետզհետէ տուն տեղ եղան, եւ կամաց-կամաց ալ երկիր դառնալու յոյսը մեռաւ մէջերնին: Արդէն երկիրը ինք՝ կործաներ էր եւ տեղահանութիւն, աքսոր, ջարդ, մահ՝ փոշեր էին յոյսը երկիր դարձի: Ո՞ւր երթային, ո՞ւր դառնային եւ այսպէս՝ մարդիկ սկսան հաշտուիլ իրենց ճակատագրին հետ, բայց միշտ մնալով երկրի կարօտով:

Անոնցմէ էր բնիկ Հաւաւ գիւղացի Պօղոս Վարդեանը եւ քեռիս կ'ըսէ. «լաւ մարդ մըն էր Պօղոսը, հնչակեան էր, բայց հողը, երկիրը կը սիրէր: Օր մըն ալ երբ Բալուի Հաւաւ գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան ժողովին էինք, ճիշդ այս ակնարկութիւնը ըրաւ. Ամերիկայի մէջ վանք մը շինենք որ Հաւաւի «Քաղցրահայեցի» նման ըլլայ եւ անանկ մը ընենք որ ամէն տարի Համբարձման տօնին Ամերիկայի բոլոր կողմերէն քով քովի գանք, մեր վանքը յիշենք, մեր գիւղը յիշենք:

Բարի, միամիտ մտածում:

Երկրի կարօտով տոչորուն սրտի մորմոք:

Անկարելի երազ:

Ամերիկայի մէջ այսօր ամէն բան ունինք, բայց մէկ հատիկ վանք չունինք:

Բայց պէտք կ'ըսեմ ես ինծի, յանկարծ չտարածուիմ, ուրիշ տեղ չերթամ, «Քաղցրահայեաց»էն չշեղիմ եւ ուրիշ տարտեր չբռնամ, իրաւ ալ, այդպէս պէտք է ընեմ, քանի որ այս յօդուածն ալ սկսայ խակապէս նկարագրելու համար իմ ուխտագնացութիւնս դէպի Հաւաւի Քաղցրահայեաց վանքը, 1997 Թ. Յունիս 4-ին: Արդարեւ այդ տարին ի վերջոյ յաջողեցայ իմ կեանքիս մեծ երազներէն մին իրագործել եւ այցելել պատմական Հայաստան: Կիլիկիայէն Անի, անխրական, յուզախառն ուղեւորութիւն մըն էր, որ գիս տարաւ քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ եւ հաղորդ դարձայ երկրին եւ հողին, որուն կարօտով մեծցած էի Սփիւռքի մէջ: Գիտէի երկիրը, գիտէի հողը, գիտէի պատմութիւնը: Տարիներով, պատմական Հայաստանի քարտէսը սերտած եմ, պատմութեան տեղեակ եմ, Հայ Յեղափոխական պատմութիւնը որուն կապուած էինք մեր պատանութեան՝ այդ երկրին գոյն տուած էր, Ռուբէնի երկիրը, Արամի երկիրը, սարերուն անունը անծանօթ չէր ինծի, Քաղցրահայեաց վանքն ալ անծանօթ չէր ինծի, մայրս քանի՛ անգամ խօսած էր այդ վանքի մասին, քանի՛ անգամ նկարագրած էր թէ ինչպէս Համբարձումին, Վարդավառին եւ Աստուածածինին վանք կ'երթային, թէ ինչպէս ինք երկար օրեր այնտեղ կ'ապրէր, քանի որ իր հօրեղբայրը տնտես էր այնտեղ եւ հօրեղբօր կինը՝ Կուլբիկն ալ, նորահարս, կը փնտռէր դեռատի աղջկան մը ընկերութիւնը, եւ օրեր եւ օրեր կ'անցնէին վանքին մէջ:

Յետոյ գիրքերու մէջ կարդացի Քաղցրահայեացք վանքի մասին, յետոյ Սուրէն քեռին նկարագրեց վանքը, գիւղը, գիւղացին:

Անոնք որ, Յունիս 4-ի երեկոյեան երբ Բալուի բերդին այցելութեան աւարտին, Հաւաւ մտանք, անծանօթ տեղ մը չէր որ կը մտնէի: Գիտէի գիւղը, գիւղին տեղը, աղբիւրներուն տեղը, վերի եւ վարի գերեզմանոցները, եկեղեցիները, Թադէոս Առաքեալի օրերէն մնացած խաչքարերը: Յետոյ գիտէի գիւղի տուները ... Ղասապենք ո՞ւր կ'ապրէին, վերի Փափազեանները, Օտեաններ, Գըրճեանները, Տէր Միխաեանները, ո՞ւր էին ... գիտէի մարդիկը, գիտէի զանոնք նոյնիսկ իրենց ածականներով: Այդ աշխարհը ինծի անծանօթ չէր՝ ու եթէ դիմացս ելլէին, պիտի ճանչնայի Տէր Պաղտասարը, լուսաւորենց Միքօն, Միջօն, Նանա Վարդիկեանց Բէզզատէն, Գզիր Պօղոսը, Ջախսուրենց Սիրօն, Թխթխենց Իսկօն, Մուխթար Պօղոսը, մեծահարուստ Պօղոս Ճելալեանը...

Բայց անոնք չկային:

Գիւղ մտանք՝ խումբ մը Ամերիկահայերու հետ, քանի մը Ամերիկացիներ, մեր քիւրտ չէֆէօրը: Մեր դիմաց ելան մեծ ու փոքր գիւղացիներ, մանուկներ ... այս է՞ր ուրեմն Հաւաւը, ա՞յս էր որուն կը սպասէի, բայց ինչո՞ւ այսքան պարզ էր ամէն բան: Արտակարգ յուզում չկար, արցունք չկար, Հաւաւ էի, եւ թերեւս ասիկա էր խորհուրդը, նոր տեղ մը չէի երթար ու իմ մօրս գիւղը կ'այցելէի, իմ գիւղս կը վերադառնայի, իմ տունս կուգայի: Կարծէք օր մը առաջ Բալու՝ աւետարանի էի գացեր, կամ Առաջնորդ Եպիսկոպոս Սրբազանին հանդիպեր էի գործով մը, եւ հիմա երեկոյեան, նախիրին հետ տուն կը դառնայի, հաց ուտելու:

Մեր ուխտաւորներու հօտէն խումբ մը կը բաժնուինք եւ ծարաւի եղջերուներու նման կը փութանք դէպի աղբիւրը: Յետոյ իմացանք, որ ասիկա Հաւաւ գիւղի վարի աղբիւրն էր, երեք կամարներով, կենդանիներու համար ալ յատուկ գուռով: Կը խմենք, կը խմենք եւ ես կ'արբենամ, յետոյ երեսս կը լուամ, եւ յանկարծ կ'երթամ 1915 եւ առաջ, կը տեսնեմ գիւղի աղջիկները սափորներով ջուր կը կրեն:

Կը զգամ, որ Հաւաւ եկած եմ:

Գիրքերու մէջ նօթեր դրած եմ, կրնամ շատ բան պատմել, շատ ալ խօսիլ Հաւաւի մասին: Բայց՝ ժուժկալ ըլլամ, չտեսութիւն չընեմ, Հաւաւը, ճիշդ է, մեծ գիւղ էր, բայց ի վերջոյ գիւղ մըն էր՝ գիւղերու մէջ: Բայց իմ գիւղս է — եւ գիւղս կը գտնուի Բալու քաղաքի արեւմուտքը, 6-7 մղոն հեռաւորութեան վրայ, Աղաճար եւ Անապատ լեռներու կազմած ծոցին մէջ: 1915-էն առաջ ունէր 230 տուն, 3000 շունչ:

Հաւաւը հին ալ գիւղ էր, յիշուած է ԺԳ. դարէն ի վեր եւ որքան գիտեմ, ամէնէն հին յիշատակութիւնը կուգայ 1293 Թ. ձեռագրէ մը: Աւելի առաջ ալ եղած ըլլալու է գիւղը, քանի թէ՛ Արիստակէս Լաստիվերտցին, թէ՛ Մատթէոս Ուռհայեցին կը յիշատակեն զայն, քիչ մը տարբեր ձեւով: Արդէն ԺԵ. դարուն ալ Հաւաւը ծանօթ էր տարբեր անունով, Հաւ, Հաւք ձեւով:

Գարեգին Եպիսկոպոս Սրուանձտեանց կը պատմէ, «Գեղին բոլորտիքը բարձր խաչքարեր կան տնկուած, նման մահարձանաց կամ ցասման խաչերու, զորս օծեր եւ տնկեր են ի պահպանութիւն ժանտամահէ եւ երկրաշարժէ, որոնց յաճախ նեղութեան եղած է գեղն յառաջնումն: Բայց բնակիչք իբր աւանդութիւն կ'ըսեն թէ՝ երբ Թադէոս առաքեալը եկեր այս գեղը քարոզելու, գեղի կռապաշտ մարդիկ ծաղրելու համար զԱռաքեալն եկեր են առջեւն ու ետեւը «հա՛ւ, հա՛ւ», ձայներով շան պէս հաչեր են, Ս. Առաքեալն անէծեր զիրենք որ իրենց մարդկային բարբառը կորսնցուցեր են եւ ինչ որ խօսին եղեր «հա՛ւ, հա՛ւ» միայն կ'ըսեն, ուստի զաւառացիք զիրենք անուաներ են, Հաւհաւցիք, աստի է մնացեր գեղի անունը, յետոյ զզջալով Ս. Առաքելոյն դիմեր են, որ գեղն եկեր, զիրենք օրհներ մկրտեր, բժշկեր, եւ այս խաչ քարերն օծեր դրեր է գեղին շուրջը: — Բայց մեր լեզուով Հաւ կը նշանակէ նաեւ Պապ: Ուրեմն նաեւ Հաւունիք», (Թորոս աղբար):

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ
ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԱՇՈՒՂԱԿԱՆ»

Գուրգէն Թրենց:
Յակոբ Մարթաեան:
Յակոբ Մնձուրի:

Այս երեք երէց գրողները, որոնք իրարմէ բոլորովին տարբեր խմոր ունէին, որոնք իրարմէ բոլորովին տարբեր կերպով հասած էին, իրենց յառաջացեալ տարիքին մէջ կարծես իրարու միացան մեզ քաջալերելու, մեզ սրտապնդելու համար նոր գրականութեան մը ուղիին վրայ: Այս տեսակէտով ես կը հաւատամ որ անոնցմէ անտեսանելի տաքուկ եւ անուղղակի չունչ մը կայ մեր նոյնիսկ այսօր գրածներուն մէջ: Անոնք այսօր, աշխատասենեակիս մէջ կամ ամպերուն վերեւ, արդարօրէն կրնան փայփայել իրենց ուրախութեան ու հպարտութեան բաժինը, եթէ մենք՝ այդ շրջանի քանի մը նոր գրողներս՝ կըրցանք պարբերաբար ժողովուրդին հաճելի գրականութիւն մշակել:

Անոնք անշուշտ որ իրենց սեփական գրականութիւնը ունէին եւ իրենց համար ամէն բանէ առաջ իրե՛նց այդ գրականութիւնն էր որ կարեւոր էր: Իրենք իրենցմով լեցուն մարդիկ էին, իրենք իրենցմով բաւարարուած, ծայր աստիճան գիտակցած: Բայց գիտէին որ մենք հիացում ունէինք իրենց նկատմամբ: Այս գիտակցութիւնը կը բաւէր որպէսզի անոնք մեզ եւս ընդունէին իրենց ներաշխարհէն ներս եւ ձեռք տային մեզի, սրտապնդէին մեզ, քաջալերէին, գնահատանք յայտնէին:

Գուրգէն Թրենց, որ իր գրական մականունը կերտած էր իրենց Թուրսարգիսեան մականունէն, մէկն էր որուն հետ ես կանոնաւոր ու յաճախակի շփում չունէի: Բայց ան պարբերաբար կը հանդիպէր Զարեհ Խրախունիի բնակարանը, զոր կը նկատէր իր գրական կայաններէն ու հանգստարաններէն մէկը: Այստեղ ան ամէնէն առաջ անշուշտ իր բանաստեղծութեան մասին կը խօսէր, իր նոր քերթուածները կը ծանօթացնէր, կամ «Մարմարա»ի համար գրուած յօդուած մը կը թողուր, ապա կը հետաքրքրուէր մեր գրականութեամբ, փաղաքշական բաներ մը կ'ըսէր, կը քաջալերէր: Իր տարիքը արդէն յարգանք պարտադրած էր մեզի, մենք սիրած էինք նաեւ իր գրականութիւնը: Ես, հակառակ որ այդ շրջանի ճաշակով շատ խստապահանջ էի, կ'ախորժէի իր աշուղական տողերէն: Սիրուն ու տաքուկ, ծայր աստիճան մարդկային կը գտնէի զանոնք: Ճիշդ էր որ ի՛ր հոգեկան ապրումներուն մասին կը խօսէր, եսակեդրոն բանաստեղծութիւն մըն էր իրը, բայց աշուղ մըն էր ան ի վերջոյ եւ բոլոր աշուղներուն նման, իր սեփական սիրերգներուն ու սիրահարութիւններուն մէջ ողջունած կ'ըլլար բոլոր մարդոց սիրերգներն ու սիրահարութիւնները: Երկչոտ մարդ էր, անձայն, խոնարհ, դեղջուկ մարդու ներամփոփ խառնուածքով:

Է՛հ, ես չարունակ կը մտածէի որ տակաւին ութ տարեկան էի երբ ան 1934-ին հրատարակած էր իր առաջին գիրքը: «Աշուղական»: Այս մարդիկը ո՞ւրկէ սորված էին այն հիանալի հայերէնը զոր կը գործածէին իրենց բոլոր բանաստեղծութիւններուն մէջ: Ես պիտի կարենայի՞ երբեւիցէ հասնիլ անոնց լեզուական բարձրութեան եւ բառամթերքի հարստութեան: Պիտի կարենայի՞ ստեղծել երբեմն այնքան պարզ բառերու մէկտեղումով ստեղծուած պատկերներուն նմանները: Չէի կարծեր: Արդէն կ'անդրադառնայի որ ես հայերէն լեզուով բանաստեղծութիւն պիտի չկարենայի գրել, չունէի անոնց վարպետութիւնը:

Սարերը սէգ, զարթօնքի մը մէջ չըքեղ,
Արեւածագին կ'առնեն ողջոյնն
անդրանիկ,
Ու անոնց լուրթ քըղանցքին տակ
չէն ու գեղ,
Ծըխաններուն կը խնկեն ծուխն
երջանիկ:

Յաճախ կը կարդայի «Աշուղական»ի այս առաջին չորս տողերը եւ կանգ կ'առնէի անոնցմէ ցոլացող «բանաստեղծական արուեստ»ին վրայ, մասնաւորաբար այդ շրջանի նորաձեւութեան եւ չափական կշռոյթներու պարտաւորութեամբ յատկապէս դրուած այն աւելորդ «ը»երուն վրայ՝ զորս կը տեսնէի «չըքեղ», «քըղանցք», «ծըխան» բառերուն մէջ: Բանաստեղծութիւնը ա՛յս էր թերեւս, չորս տողերու մէջ երեք անգամ գործածուած աւելորդ «ը» մը: Կամ բառերու սա անբնական տեղափոխութիւնը՝ երկրորդ տողին մէջ: «Արեւածագին կ'առնեն ողջոյնն անդրանիկ»: Կը մտածէի որ բանաստեղծութիւնը կը պահանջէ՞ր որ այսպէս գըրուէր անհաւասիկ, փոխանակ գրելու ամէնուն կողմէ գործածուած սա չիտակ եւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՎԱՉԷ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը Մարտ 3-ի թիւով կը տեղեկացնէ մահը ակադեմիկոս, գրականագէտ Վաչէ Նալբանդեանի: Ան ծնած է 1919ին Նոր Բայազէտ: Տեղի միջնակարգէն ետք աւարտած է Երեւանի համալսարանին բանասիրական փաքիւլթէն: Մասնագիտացած է հին եւ միջնադարեան գրականութեան հարցերուն մէջ: 1948-ին սկսած է դասաւանդել համալսարանը, նոյն ատեն ստորագրած վերլուծական աշխատասիրութիւններ: Գրական նիւթով դասախօսութիւններ ալ տուած է արտասահմանի մէջ: 1971-ին ընտրուած է Գիտութեան ակադեմիայի թղթակից անդամ, յետոյ ակադեմիկոս: Ունի նաեւ քաղաքական մարզու անցեալ, ըլլալով Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան: Վարած է Մատենադարանի տնօրէնութեան, Երեւանի համալսարանի տեսուչի, Մ. Աբեղեան գրականութեան հիմնարկի տնօրէնութեան պաշտօնները: 1978-էն ի վեր կը վարէր Գիտութեան ակադեմիայի գրադարանի խորհուրդին նախագահութիւնը եւ գիտական գրադարանը:

աւելի հասկնալի ձեւով. «Կ՚առնէն արեւծաղին անդրանիկ ողջոյնը»:

Ահա ուրիշ մը.

«Ըզգալ կուրծքին սարսուռն հեշտին,
Լողարանին զով զաղտնիքէն,
Լսել ձայնը թասին, տաշտին,
Ո՛չ իսկ տեսնել ծամն ու հիւսկէն»:

Տարփալից այս տողերը գոնէ տեղ չէր որ կը սկսէին «ըզգալ» բառով, ո՛չ թէ «զգալ»: Կը շարունակուէին «Լըսել» բառով, ոչ թէ «լսել»: Միայն Թրե՞նցն էր որ աւելորդ «ը»երու այսպիսի մախում մը կ՚ընէր իր բանաստեղծութիւններուն մէջ: Ո՛չ: Գրեթէ շրջանի բոլոր բանաստեղծները: Իսկ ես չէի կրնար բանաստեղծ ըլլալ, որովհետեւ ամբողջ կեանքիս մէջ տասնեակ հազարաւոր էջեր պիտի գրէի առանց մէկ անգամ իսկ աւելորդ «ը» մը գործածելու:

Ռ. Հ.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ - ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ

Ուրբաթ, Մարտ 13-ին, Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղը երեկոյթ մը կազմակերպած էր նուիրուած նահատակ գրագէտ Ռուբէն Սեւակի:

Երեկոյթին բացումը կատարեց Տիգրան Շիրվանեան, ապա խօսքը փոխանցեց Սոնիա Ենիգոմշուեանի որ անդրադառնալէ ետք Ռ. Սեւակի, ներկայացուց օրուան գլխաւոր դերակատարները՝ գրական քննադատ Ալեքսանդր Թոփչեան եւ արուեստագիտուհի՝ Անահիտ Թոփչեան: Երեկոյթին ներկայ էր բանաստեղծին աղջիկը՝ Շամիրամ Սեւակ:

Այս նոյն էջերուն մէջ, Խաչիկ Երըմագեան մանրամասնօրէն արձագանգած ըլլալով Մարսէյլ տեղի ունեցած նոյն ձեռնարկին («Յառաջ», Մարտ 3), երկարօրէն պիտի չանդրադառնանք Փարիզի երեկոյին: Նշենք սակայն թէ ի տարբերութիւն Մարսէյլի ցերեկոյթին, հոս կարելի չեղաւ ցուցադրել Երեւանի հեռատեսիլի կողմէ նկարուած «Բանաստեղծին երեք մուսաները» (հեղինակներ՝ Ալ. եւ Անահիտ Թոփչեան) թէքնիք պատճառներով:

Ալեքսանդր Թոփչեան, ինչպէս ընդգծած էր արդէն Խ. Երըմագեան ծանրացաւ առաւելաբար Ռ. Սեւակի գիտակից, ողջմիտ նկարագրին վրայ, զուգահեռ մըն ալ ընելով Հայաստանի այսօրուան մտաւորականութեան մէկ հատուածին հետ որ զուրկ մնաց նման խիղախ կեցուածքէ եւ ցուցաբերեց իշխանամէտ պատեհապաշտ մօտեցում մը: Մեկնելով այս տեսակէտէն, Ալեքսանդր Թոփչեան բաղդատական մը ըրաւ, որ ըստ մեզի, այնքան ալ տրամաբանական չթուեցաւ, քանի նոյն պայմանները չկան: Մնաց որ միայն անկախութեան օրերէն չէ որ Հայաստանի մտաւորականութեան մէկ որոշ հատուածը խիզախ կեցուածք մը չէ ցուցաբերած, ընդունելով հանդերձ որ դիւրին չէր քաջարի կեցուածք ունենալ ստալինեան օրերուն, ինչպէս չէր նաեւ Ապրիլեան Եղեռնի նախօրեակին, բայց Ռուբէն Սեւակները տարբեր ընթացք ունեցած էին իրենց կեանքին գնով:

Ապա, Ալեքսանդր Թոփչեան ներկայացուց Ռուբէն Սեւակի կենսագրականը, անդրադառնալով անոր գրական վաստակին, բժիշկի հանգամանքին, գերմանուհի Եանի հետ անոր եղակի սիրոյն,

նաեւ սիրային նամակագրութեան, որ ըստ եղակի երեւոյթ մըն էր հայ գրողներու մօտ: Շեշտեց նահատակ գրագէտին կրած ազդեցութիւնը Ստամպոլի Ջարդերէն ետք, ընդգծեց անոր էջերուն մէջ իսկ տեղ գտած կանխազգուշակութիւնները յետագայ աղէտին կապակցութեամբ: Մէջ ընդ մէջ, Անահիտ Թոփչեան ընթերցումներ կատարեց, երբեմն այն տպաւորութիւնը թողլով որ առաջին անգամն էր որ կը կատարէր այդ ընթերցումները, մինչ մրցանակի ալ արժանացած է (1988-ին) այդ գործերուն բարձրարուեստ մեկնաբանութեան համար:

Հաւաքոյթը վերջ գտաւ Շամիրամ Սեւակի քանի մը խօսքերով, ան նաեւ կարդաց հօրը ուղղուած իր նամակը ուր որբուհին իր ցաւը կ՚արտայայտէր նահատակ գրագէտին:

Ա. Մ.

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՍԵՌՈՒՄԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ

Ուիլըրտ Սիտ դարուն ամէնէն զգայացունց յայտարարութիւններէն մէկը ըրաւ ըսելով որ նպատակ ունի մարդ արարածը համասեռելու (clone): Այդ յայտարարութեամբ ծայր առած վէճին արձագանգները սիւնակներ կը լեցնեն ամբողջ աշխարհի մամուլին մէջ: Կան թէր ու դէմ կարծիքներ որոնք կը հիմնուին բարոյագիտական, կրօնական, մարդասիրական ըմբռնումներու, սկզբունքներու վրայ, ինչպէս կ՚ըլլայ գրեթէ միշտ նման տարողութեամբ հարցերու պարագային:

Մարդ արարածին համասեռումը հեռանկարին դէմ յայտնուած ճակատը գլխաւորաբար նորօրեայ գիւտերու սերունդ մը կը նշմարէ այդ գործունէութեան ետին: Համասեռումի արդիւնքը էակ մըն է որուն յատկանիշները որոշադրուած են երրորդի մը կողմէ, ինչ որ զինք կը դանդաղէ խսկական երկուորեակէն:

Իսկ անոնք որոնք համաձայն կը գտնուին Ռ. Սիտի որոշումին, գիտական նուաճումներու հերթական մէկ հանգրուանը կը նկատեն համասեռումը, սպասելով որ մտայնութիւնները զարգանան աստիճանաբար, հասնելու համար այս նորութիւնն ալ ընդունելու մակարդակին: Այդ սպասումին մէջ ալ կը նշուին դրական կողմերը: Առաջինը այն է որ համասեռումի կարելիութիւնը միակ հորիզոնը կրնայ կրնայ ըլլալ ամուլ զոյգի մը որ կ՚ուզէ զաւակ ունենալ: Եւ եթէ ան կրնայ սա կամ նա ձեւով ստեղծուելիք երախային տալ կեանքի յարմար պայմաններ, ինչո՞ւ արգիլել: Ամէն բան կախում ունի

թէքնիքի հզօրագոյն միջոց մը օգտագործելու ճիշդ ձեւը որոշելուն ու այդ օգտագործումը հակակշռելու միջոցը ունենալուն մէջ:

Ինչ կը վերաբերի կրօնական հաւատալիքներու, համասեռումը արարչագործութեան կալուածին ոտնձգութիւն նկատելու միտումներու, թերեւս հոս է որ խնդիրը առաւելաբար կը բարդանայ, կամ ընդդիմութեան կը բախի. սակայն այդ թէքնիքը մարդ արարածին համար գործածելու կողմնակիցներ կը պատճառաբանեն որ կրօնքը արդէն երկար ատենէ ի վեր նման հարցերու պարագային լուսանցքի վրայ մնացած է եւ թէ նոյն մարզին մէջ այլ թէքնիքներ արդէն շըրջանցած են այդ պատուարը. ի վերջոյ, համասեռում արուեստական բեղմնաւորումի զանազան ձեւերէն շատ տարբեր բան մը չէ եթէ նկատի առնուի սկզբունքի հարցը: Եւ պէտք չէ մոռնալ որ նոյն վարանումները, կրօնական, բարոյական նոյն հարցադրումները եղած էին նախորդ թէքնիքներուն ալ պարագային. իսկ այսօր անոնց շնորհիւ ծնածներու ամբողջ սերունդ մը կը մեծնայ ու վարանումները, հարցադրումներն ալ լայն չափով ժամանակավրէպ են արդէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՕՏԵՑԻ՛Ր
Քեզի սպասող կայ
Ծաղկաքաղ աղօթքներու արդի
Հայ գրագէտներէն

Հաւաքեց՝
Հ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՎՐԴ. ԱԴԱՄԵԱՆ
Զմմառեան միաբանութենէն
Անթիլիաս, 1997

PUBLICATIONS REÇUES

REVUE D'HISTOIRE ARMENIENNE CONTEMPORAINE
— Numéro spécial —

L'EXTERMINATION DES DEPORTES ARMENIENS OTTOMANS DANS LES CAMPS DE CONCENTRATION DE SYRIE-MESOPOTAMIE (1915-1916)

La deuxième phase du génocide

Tome II, 1998

Volume préparé
par RAYMOND H. KEVORKIAN

Publié par la Bibliothèque Nubar de l'UGAB - 11, Square Alboni, 75016 Paris

---

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Շա՛տ լաւ, ուրախ եմ ուրեմն:

– Ինծի պէս փորձառու ուսուցիչ մը պարապ չի մնար, առկէ զատ ուսուցչական ասպարէզէն դուրսն ալ գործեր ներկայացան:

– Կեցցե՛ս, տեսա՞ր մը աղէկ գործը, ըսա՛ւ մի կենար, ու ձեռքէ մի փախցներ ատանկ գործ մը, գոչեց Մանուկ աղա, վա՛զ անցիր սա վարժապետութենէն ... հրապարակի մարդ եղիր:

– Բայց իմ կոչումն է ուսուցչութիւնը...

– Կոչում մոչում պարապ խօսքեր են, դուն դրամ վաստկելդ նայէ. վարժապետութեան մէջ ապագայ չկայ, ահա՛, աչքերնուս առջեւն են վարժապետները... ամէնէն աղէկը վերջ ի վերջոյ կամ անօթի կը մնայ եւ կամ հիւանդանոցին մէջ կեանքը կը վերջացնէ:

Պր. Թորգոմ գոհ չմնաց Մանուկ աղային այս տեսութենէն: Ինք կը յուսար

որ Թաղականը պիտի ջանար զինքը համոզելու, որպէս զի ուսուցիչ մնայ, եւ պիտի աղաչէր որ վարժարանին մէջ պաշտօն ընդունի:

– Տեսնեմ, ըսաւ, դեռ մտածելու ատեն ունիմ, ես ուսուցչութիւնը կը սիրեմ, եւ նիւթականէն աւելի բարոյական վարձատրութիւն եւ գոհունակութիւն կը փնտռեմ...: Ես պատրաստ եմ կրկին ուսուցչութեամբ ապրելու, բայց պայմանաւ...

Մանուկ աղա չհարցուց թէ ինչ էր այդ պայմանը, սակայն ուսուցիչը շարունակեց.

– Նախ պէտք է որ կատարեալ գոհացում տրուի ինծի, յետոյ ամսականի յաւելում ըլլայ եւ կանոնաւոր պայմանագրութիւն մը կնքուի առնուազն հինգ տարուան համար, որպէսզի այս կամ այն Թաղականին կամ հոգաբարձուին քմահաճոյքէն կախուած չըլլամ:

– Իրաւունք ունիս, պատասխանեց Մանուկ աղա, Պր. Թորգոմի խօսքը անպատասխանի չթողելու համար:

– Հարկաւ իրաւունք ունիմ, գոչեց ուսուցիչը ուժ առնելով Թաղականին այս հաւանութենէն, քանի որ անհրաժեշտ պէտք ունին ինծի, քանի որ իրենք ստիպուած են դիմում ընել եւ խնդրել որ պաշտօնս ընդունիմ, ուրեմն պէտք է որ իմ պայմաններս ընդունին .. այնպէս չէ՞:

– Անանկ է միւսիւ Թորգոմ:

– Ա՛լ հերիք որքան որ չհապործեցին իմ բարեկամութիւնս ... Նախ պէտք է որ արժանապատուութիւնս լիովին գոհացում գտնէ ..

– Բայց խնդիրը ի՞նչ բանի վրայ է, հարցուց Մանուկ աղա միամտօրէն, ի՞նչ պաշտօն է ձեզի առաջարկուածը:

– Ի՞նչպէս, դուք լուր չունի՞ք, գոչեց Թորգոմ զարմացած:

– Չէ՛, քու մասիդ բան մը չեմ իմացած ըսաւ:

– Թաղական Խորհուրդի մէջ խնդիրը չէ՞ ծեծուած:

– Ի՛նչ խնդիր...

– Ճանըմ, ինձ կրկին ազգային վարժարանի մէջ պաշտօն տալու խնդիրը:

– Բնաւ ատանկ խնդիր մը չէ եղած մեր մէջ ... դուն ուրկէ՞ իմացար:

– Պր. Սուսերեանցը ըսաւ:

– Պր. Սուսերեանցը ըսաւ որ Թաղական Խորհուրդը որոշած է քեզի պաշտօ՞ն տալ վարժարանին մէջ..

– Չէ՛, Թաղական Խորհուրդի խօսք չըրաւ, խոստովանեցաւ ուսուցիչը, միայն թէ ըսաւ որ եթէ ուզեմ ինծի պաշտօն պիտի տրուի:

– Բնա՛ւ լուր չունիմ, կ՚երեւայ որ Սուսերեանց իր կողմէ ատանկ բան մը ըսեր է:

– Առանց Թաղական Խորհուրդի հաւանութեան ի՞նչպէս կրնայ ինծի պաշտօն առաջարկել:

– Բնականաբար չի կրնար առաջարկել եւ ճիշդ ասոր համար է որ պարապ խօսք է ըսածը. որովհետեւ քեզի մտերմաբար ըսեմ, որչափ ատեն որ Մարգար էֆէնտին Թաղական Խորհուրդի ատենապետ մնայ՝ կարծեմ քեզի համար շատ յոյս չկայ մեր վարժարանին մէջ պաշտօն առնելու եւ ասոր համար խորհուրդ կուտամ քեզի որ առանց այդ տեսակ խօսքերու կարեւորութիւն տալու, գլխուդ ճարը նայիս եւ եթէ ուրիշ գործ մը գտած ես ձեռքէ չփախցնես ... գիտես ա՛, ես քեզ կը սիրեմ, անոր համար այսպէս անկեղծօրէն կը խօսիմ:

– Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Թորգոմ բոլորովին յուսաբեկ եղած:

Թաղականին խօսքերը պաղ ջուր մը լեցուցած էին իր երազներուն վրայ:

– Ես ալ արդէն պիտի չընդունէի վարժարանին մէջ պաշտօն, կմկմաց: Տարբեր բան թէ բոլոր պայմաններս ընդունէին:

– Ինչ որ է, պատասխանեց Մանուկ աղա, խնդիրը այն է որ քեզի պաշտօն առաջարկող չկայ այժմ:

Պահ մը լռութիւն տիրեց երկու խօսակիցներուն միջեւ: Պր. Թորգոմ իր ընդունած այս նոր հարուածէն ընկճուած էր եւ խօսակցութիւնը շարունակելու շատ սիրտ չունէր:

Թաղականը կռահեց ուսուցիչին հոգեկան այս տխուր վիճակը փորձեց մխիթարել:

– Մտածելու բան չկայ, ըսաւ Աստուած մէկ դուռը գոցէ նէ՝ ուրիշ դուռ մը կը բանայ ... արդէն դուն ալ քիչ մը առաջ ըսիր որ քանի մը գործեր կան եւ թէ քեզ թողուած է ընտրութիւն մը ընել:

– Այնպէս է, պատասխանեց Թորգոմ:

– Իսկ եթէ այդ յոյսերդ ի դերեւ ելլեն, նորէն յուսահատելու բան չկայ ... Թերեւս միջոց մը գտնենք կարգադրութիւն մը ընելու:

– Ի՞նչ կարգադրութիւն, հետաքրքըրուեցաւ ուսուցիչը:

– Այսինքն կ՚աշխատինք Մարգար էֆէնտիին սիրտը առնել...

– Ի՞նչպէս, իրմէ ներո՞ւմ խնդրելով արդեօք, գոչեց Թորգոմ:

(Շար. 127)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարի Շարթ – Կառավարենց իր մօր՝ Նուարդ Կառվարենցի *եւ եղբօր՝* Տիրան – Ժորժ Կառվարենցի *յիշատակին* 1000 *Ֆր․ կը նուիրէ «Յառաջ»ին :*

Séjours d'été

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1998 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires (médecin ou infirmier en 2e année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières.**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 PARIS.
Date limite de candidature : 4 AVRIL.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սուրբ Ծնունդի առթիւ, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները․—

Տիկին Ամբրիտ Զաթալեան 300, *Պր. Տէօվլէթ Պուղուրլեան, Տիկին Արփինէ Սերոբեան* 200*–ական Ֆր․, Տիկին Վերգին Գորգիկեան, Պր. Կարապետ Գորգիկեան* 300*–ական Ֆր․, Պր. Ռէմոն Զայա* 100, *Տիկին Զուարթ Կիւլէչեան* 200, *Տիկին Էլիզապէթ Կէլխոլեան* 300, *Տիկին Վերոնիքա Օղլանեան* 200, *Պր. Արամ Ալէքեան* 300, *Տիկին Պերճուհի Մապլըմեան* 250, *Տէր եւ Տիկին Ժ. – Պ. Ստեփանեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տագէսեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տիւզեան* 100, *Օր. Սոնիա Կիւմիւշեան* 1200, *Տէր եւ Տիկին Նուպար Ինճէեան, Տիկին Եպրաքսի Զադմադճեան* 100*–ական ֆրանք, Տիկին Էլիզապէթ – Ֆոնթան Տագէսեան* 200, *Պր. Գրիգոր Պարտիզպանեան* 400, *Տիկին Վահէ Պուրմայեան, Տէր եւ Տիկին Լազար Կոփիկեան* 200*–ական Ֆր․, Տիկին Արփինէ Սէրվէրեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Վէնսան Խրլագեան* 200, *Տիկին Մարի Սաաթճեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Աբէլ Փափազեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Մուրատ Մարազեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Ապար* 500, *Տէր եւ Տիկին Սուրէն Վէզիրեան* 100, *Տիկին Է. Շահմուրատեան, Տիկին Սոնիա Փանոսեան* 200*–ական ֆրանք, Պր. Արմենակ Արմենակեան* 100, *Պր. Ռուբէն Նորաիկեան* 150, *Պր. Ալէն Թոսհատեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան* 800, *Տէր եւ Տիկին Հրանդ Տիւզեան* 100, *Պր. Առաքել Սերոբեան* 200, *Պր. Ֆիլիփ Սէրճանեան* 300, *Պր. Արման Զօրլու* 500, *Տէր եւ Տիկին Մանուկ Բիւրաօղլեան* 500, *Բժիշկ Ժանին Ճապուրով* 100, *Տէր եւ Տիկին Գօպասեան* 60 *Ֆր․ :*

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ժ. Կէվրէկեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով եւ նուիրատուութեամբ մխիթարեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ԺՈՐԺ ԿԷՎՐԷԿԵԱՆ-Ի

ցաւալի կորուստի առթիւ :

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ
ԲԱԶՄԱՁԱՅՆ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մարտ 22, *ժամը* 10·30*–ին յետ պատարագի Արեւագալի բազմաձայն հոգեզմայլ երգեցողութիւն կը կատարուի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մեկնաբանութեամբ՝*

Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբի
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆԻ
Արարողութեան կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՔԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագը կը մատուցանէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ուրբաթ, Մարտ 20, ժամը 17·30–ին
Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Հոգեւոր հովիւ Սէն – Լուի Ս. Գէորգ եւ Սէնթ – Մարկրիթի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիներուն :

Հսկումի ժամերգութեան աւարտին, յատուկ հիւրասիրութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS POUR LES DAMES

La Croix Bleue des Arméniens de France Section *«Archag Djamalian»* de Décines organise son repas annuel réservé *exclusivement aux dames,* le Samedi 21 Mars à partir de 20 heures 30, à la Maison de la Culture de Décines.

Le prix du repas est de 120 Frs par personne.

Réservation au : 04 78 49 42 97
ou 04 78 49 19 44

Places limitées.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Կարօ Աղազարեան 500 *Ֆր․ :*

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԼ

ԴՌՆԲԱՑԷՔ

Առնուվիլ–լէ–Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյն հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը գոհունակութեամբ կը ծանուցանեն Շրջանի Ծխականներուն, թէ Եկեղեցւոյ շէնքին վերանորոգման շինարարական աշխատանքները կ՚աւարտին ընթացիկ ամսոյս վերջին օրը :

Բարեզարդեալ Եկեղեցւոյն ԴՌՆԲԱՑԷՔը հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Շաբաթ օր, Ապրիլ 4, *ժամը* 6*–ին, կէսօրուան՝, ձեռամբ՝*

Եւրոպայի Հայոց կաթողիկոսական
Պատուիրակին եւ
Փարիզի Առաջնորդին
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻՆ

եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր եկեղեցական հայրերու :

Փարիզեան Շրջանի մեր հոգեւոր զաւակներն ջերմապէս կը հրաւիրուին բազմութեամբ մասնակցիլ այս բացառիկ արարողութեան, Ծաղկազարդի Նախատօնակի ալրուշներով :

«*Մ Ա Շ Տ Ո Ց*»
Հայ Լեզուի
Պաշտպանութեան Միութիւնը
կը կազմակերպէ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

8–18 *տարեկան աշակերտներու միջեւ*
1998 Ապրիլին

1) 8 – 14 տարեկան աշակերտներու համար – *Մրցոյթին պարտադիր կտորն է* Պետրոս Դուրեանէ *քերթուած մը, ի յուշ իր մահուան* 125*–ամեակին :*

Երկրորդ կտորին ընտրութիւնը ազատ է :

Պարգեւներ – Առաջին մրցանակ՝ 250 Ֆր., Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 150 եւ 100 փրանք :

2) 14 – 18 տարեկան երիտասարդներու համար – *Պարտադիր կտորն է* Եղիշէ Չարենցէ *քերթուած մը, իր ծննդեան* 100*–ամեակին առթիւ :*

(Երկար կտորի մը պարագային կարելի է կրճատել՝ քանի մը հատուած միայն արտասանելով) :

Երկրորդ կտորին ընտրութիւնը ազատ է :

Եթէ առաջին կտորի արտասանութիւնը երեք վայրկեանէն աւելի տեւէ, երկրորդ կտոր մը արտասանել անհրաժեշտ չէ :

Պարգեւներ – Առաջին մրցանակ՝ 400 Ֆր., Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 250 եւ 150 փրանք :

Բոլոր մասնակցողները պիտի ստանան յուշանուէրներ :

Արձանագրութիւն –

Թեկնածուները պէտք է արձանագրուին անյապաղ, հեռախօսելով՝ Մաշտոց Միութեան, *մինչեւ Մարտ* 15 (01 – 47 – 50 – 97 – 51, *ժամը* 18*–էն յետոյ) :*

Ծնողներէն, ուսուցիչներէն եւ դպրոցներու ղեկավարներէն կը խնդրուի պատրաստել աշակերտները եւ զանոնք մղել մասնակցելու այս մրցումին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Մելինէ Ժամկոչեան, Տիկին Անահիտ Մարտիրոսեան եւ զաւակները, Տիկին Սոնա Կիւմիւշկէրտանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան եւ զաւակները ներկայիւս կը յայտնեն իրենց խորին շնորհակալութիւնները Փարիզի Առաջնորդ եւ Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Բարձրաշնորհ Տէր Գիւտ Արք. Նագգաշեանին որ նախագահեց հանգուցեալ Տիկին Սիրանոյշ Կէվրէկեանի *յուղարկաւորութեան արարողութեանց :*

Մասնաւոր շնորհակալութիւն հոգեշնորհ Տէր Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուճեանին, հոգ. Տէր Միւռոն Վրդ. Գըվըրգեանին, Արժ. Տէր Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Ժամկոչեանին, Արժ. Տէր Աւետիս Քհնյ. Պալըգեանին, Արժ. Տէր Յարութիւն Քհնյ. Թաշճեանին, Արժ. Տէր Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեանին եւ ներկայ դպիրներուն :

Սրտանց շնորհակալութիւններ նաեւ այն բոլոր ազնիւ ազգական եւ բարեկամներուն որոնք անձամբ, գրով, հեռաձայնով եւ կամ նուիրատուութեամբ մասնակից եղան իրենց սուգին :

Այս տխուր առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները. —

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան 1000 *ֆրանք «Յառաջ»ին եւ* 500*–ական ֆրանք «Աշխարհ»ին եւ «Ռատիօ Այր»ին, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Ալաթճեան (Պոլիս)* 500 *Ֆր. Դպրոցասէր վարժարանին, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Ջաւիկեան (Պոլիս)* 500 *Ֆր. Նիսի Պարսումեան վարժարանին, Տէր եւ Տիկին Սերժ Վարդանեան* 500 *ֆրանք Իսիի Թարգմանչաց վարժարանին, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Շիմշիրեան* 300 *ֆրանք Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ վարժարանին, Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէր Բարունակեան* 500 *Ֆր. Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մոմճեան* 200 *Ֆր. «Յառաջ»ին, Տիկին Հայկուհի Տէր – Պետրոսեան (Պոլիս)* 200 *ֆրանք Տաթեւ վարժարանին, Տէր եւ Տիկին Անթուան Ջօպանեան* 250 *ֆրանք Տաթեւ վարժարանին, Տիկին Սոնա Կիւմիւշկէրտանեան* 300*–ական ֆրանք Դպրոցասէրին եւ Տաթեւ վարժարանին, Տիկին Մելինէ Ժամկոչեան* 500 *Ֆր. Դպրոցասէրին եւ* 500 *Ֆր. Անկէնի Նարեկ վարժարանին :*

Նոյնպէս Նարեկ վարժարանին. – Տիկին Անահիտ Մարտիրոսեան 1000 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոլան Մարկոսեան* 1500 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Փափազեան* 500 *ֆրանք :*

Տէր եւ Տիկին Վիգէն Գոլանեան 250 *ֆրանք Դպրոցասէրին :*

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France

DINER
au profit de
l'ECOLE DU SAMEDI

Le Comité de Paris
Ile-de-France de l'UGAB
organise **un dîner** au profit de
l'**Ecole du Samedi**
le Samedi 21 mars à 20 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro: Courcelles)

La soirée sera animée par *Ferdi ZIPCY* et son groupe, qui nous plongeront dans une ambiance musicale entraînante, faite de chansons arméniennes, grecques et tziganes. Guitare, contre-basse, doudouk et autres instruments seront au rendez-vous.

Prix: 250 F. (Etudiant : 150 F.)
Réservation au: 01 45 20 03 18.

UGAB — UGAB — UGAB —

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Pour la 15ème fois l'UGAB organise sa colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans

du Jeudi 2 Juillet au Jeudi 23 Juillet

Elle aura lieu cette année comme l'année précédente à Chaillol La Villette (Hautes-Alpes)

Prix: Voyage (Marseille à Marseille) et activités compris
3 300 Francs pour 1 enfant
6 000 Francs pour 2 enfants

Pour tous renseignemets veuillez contacter l'UGAB
au : 327, Boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 04 91 22 10 45

Pension familiale de l'UGAB

du Vendredi 24 Juillet (à partir de 14 heures)
au Jeudi 30 Juillet (au matin).

Prix : Pension complète
250 F./jour (par personne)
1200 F./6 jours (par personne).

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ
terre & culture

à

ARNOUVILLE-LES-GONESSE
VENDREDI 20 MARS à 20 heures 30

ESPACE CHARLES AZNAVOUR — SALLE GARVARENTZ
Avenue Paul-Vaillant-Couturier

DEBAT
PROJECTION
FILMS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 20

VENDREDI
20 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 19.338 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.338

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԵՒ Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԷ Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Հինգշաբթի առտու, Մարտ 19-ին, Կեդրոնական Ընտրական յանձնախումբը հրապարակեց նախնական արդիւնքները, որոնք ամբողջական բնոյթ ունենալով հանդերձ, վերջնական չեն, թէեւ շատ բան չի կրնար փոխուիլ: Այս արդիւնքներուն գլխաւոր փոփոխութիւնը կը վերաբերի Վազգէն Մանուկեանի որ 4-րդ դիրքէն կը բարձրանայ երրորդի:

Արդիւնքներն են. —

Ռոպէր Քոչարեան	38,82%
Կարէն Դեմիրճեան	30,62%
Վազգէն Մանուկեան	12,22%
Սերգէյ Բադալեան	11,02%
Պարոյր Հայրիկեան	5,41%
Դաւիթ Շահնազարեան	0,49%
Արտաշէս Գեղամեան	0,45%
Վիգէն Խաչատրեան	0,29%
Հրանտ Խաչատրեան	0,21%
Արամ Սարգսեան	0,19%
Եուրի Մկրտչեան	0,18%
Աշոտ Բլէեան	0,11%

Առանձնապէս յատկանշական են Երեւանի արդիւնքները: Մայրաքաղաքին մէջ գլուխը կը հանէ Կարէն Դեմիրճեան յաղթելով 12-ի վրայ 9 ընտրաշրջաններու մէջ: Իրեն կը հետեւին Ռ. Քոչարեան, Վազգէն Մանուկեան, Պարոյր Հայրիկեան եւ Ս. Բադալեան: Հոս ալ, երկրորդ յատկանշական կէտը կը վերաբերի Պարոյր Հայրիկեանի որ ընդհանուր ձեւով միշտ 5-րդ տեղը կը գրաւէր եւ Երեւանի մէջ կը բարելաւէ իր դիրքը անցնելով 4-րդ դիրքի:

***

ՕՐԻՆԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՕՏԱՐ ԴԻՏՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐԷՆ

Մարտ 18-ին Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի դիտորդները յայտարարութիւններով հանդէս եկած են ընտրութեան ընթացքին օրինազանցումներու դէպքերուն վերաբերեալ: Կազմակերպութեան մարդու իրաւունքներու գրասենեակին ներկայացուցիչ Ս. Պրաուն ըսած է թէ կազմակերպութեան դիտորդը ընտրութեան օրը 800 տեղամաս այցելած են, ինչը ընդհանուր թիւին կէսէն աւելին է, իսկ քուէներու հաշուումին ալ ներկայ եղած են բազմաթիւ յանձնաժողովներու մօտ, կը հաստատէ թէ իրենց կողմէ այցելուած տեղամասներուն մօտ 15%-ին մէջ լուրջ ապօրինութիւններ նկատուած են:

Ինչ կը վերաբերի Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի դիտորդներու պատուիրակութեան յատուկ ներկայացուցիչ Լորտ Ճոնսընի, «ընդհանուր առմամբ ընտրութիւնը անցած է ընդունելի մակարդակով»: Պատուիրակութեան տպաւորութեամբ, քուէարկութեան ընթացքը բարելաւուած էր, բաղդատած՝ 1996-ին: Նշելով հանդերձ որոշակի միջադէպերու պարագան, ան կ'ըսէ. «հիմնական կերպով ընտրութիւնները անցան բարձր չափանիշներով: Քաղաքական կուսակցութիւնները պէտք է մեծապէս շնորհակալ ըլլան ժողովուրդին որ ցուցաբերեց ժողովրդավարութեան բոլոր յատկանիշները: Նախագահական ընտրութեան Բ. փուլին ալ սպասելի է նոյնպէս համեմատաբար անկախ եւ ազատ ընտրութիւն որ օրինակ կը հանդիսանայ ապագային համար»:

«Ինթերնեշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն» ալ, ինչպէս «Լիպերասիոն» եւ «Ֆիկարօ» կ'արձագանգեն Սամ Պրաունի յայտարարութեան ուր ան ըսած է նաեւ թէ եթէ այս խախտումները չարունակուին, անկարելի կը դառնայ Բ. շրջանի արդիւնքները դատել: ԻՀԹ կը գրէ նաեւ թէ Օլգա Իփէքճեան (թեքնիսիէն), փորձառութեամբ, շատ մտահոգ է Բ. շրջանին համար:

***

ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հայաստանեան քաղաքացիութիւն եւ քուէարկելու իրաւունք ունեցող բազմահազար Հայեր կը բնակին Ամերիկայի մէջ: Անոնք քուէարկեցին Նիւ-Եորքի (Միացեալ Ազգերու հայ դեսպանին գրասենեակը), Ուաշինկթընի (մայր դեսպանատունը), Պէվըրլի Հիլզի (Լոս-Անճըլըսի հիւպատոսարանը) եւ Կլէնտէյլի մէջ (Իրանահայ Միութեան շէնքը օգտագործելով): 2010 անձ քուէարկեցին:

Ստացուած արդիւնքը չեչտուած տարբերութիւններ կը ցուցաբերէ՝ համեմատ Հայաստանի քուէին: Դեմիրճեան որուն իշխանութեան օրերուն բազմահազար Հայեր ձգեցին Հայաստանը, ստացաւ 1057 քուէ (52,6%), Քոչարեան 736 (36,6%), Մանուկեան 87 (4,3%), ոչ-վաւերական քուէներու թիւն էր 52 (2,6%), Շահնազարեան 24, Հայրիկեան 19, եւայլն: Քուէարկողներուն հետ տեսակցողներ կ'եզրակացնեն թէ արտագաղթող Հայերը կը հաւատան կամ կը փափաքին որ Դեմիրճեան — Մանուկեան — Բադալեան երրեակը պիտի կազմուի եւ պիտի յաղթէ ընտրական յաջորդ հանգրուանին:

Կ'արժէ յիշել որ ընտրութիւններուն ներկայ եղած են համաշխարհային եւ ամերիկացի դիտորդներ: Հակառակ ատոր եւ Հայախօս պատրաստակամ օգնողներու ներկայութեան, քուէներուն 2,6 տոկոսը անվաւեր կը նկատուի: Թերեւս զարմանալի չէ եթէ աւելի բարձր համեմատութեամբ նոյնը ըլլայ պարագան Հայաստանի մէջ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 18/19)

ԻՄ-Ի ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Ինքնորոշում Միաւորումը (ԻՄ) իր անդամները արտակարգ ժողովի հրաւիրած է Մարտ 21-ին: Կուսակցութեան նախագահ Պ. Հայրիկեան «Արմէնփրէս»ին յայտնած է թէ ժողովին կը քննարկուի ԻՄ-ի ընթացիկ ղեկավարութեան ընտրութեան նախապատրաստական հարցեր, ինչպէս նաեւ արժեւորումը կը կատարուի Հայաստանի նախագահական ընտրութեան ընթացքին եւ արդիւնքներուն: Ժողովին կը ճշդուի նաեւ ընտրութեան Բ. շրջանին Կուսակցութեան դիրքորոշումը:

***

ՉՈՐՍ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ԱՆՁԵՌՆՄԽԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ ՋՆՋԵԼՈՒ ՀԱՐՑԸ

Ներքին Գործերու եւ Ապահովութեան նախարար Ս. Սարգսեանի այն յայտարարութենէն ետք, որ կը վերաբերէր քրէական գործի յարուցումով չորս երեսփոխաններու անձեռնմխելիութեան ջնջումին, անցած է շուրջ ամիս մը: Ազգային Ժողովի վերջին նիստին այս նիւթը արծարծելով երեսփոխան Մկրտիչ Գիմիշեան դիմած է նախարարին ըսելով թէ այդ չորսերուն անունները դեռ չեն հրապարակուած յայտարարութենէն ի վեր անցած 28 օրերուն եւ այսպէսով ամբողջ Խորհրդարանին եւ անոր 190 երեսփոխաններուն վրայ է որ շուք կ'իյնայ: Սերժ Սարգսեան պատասխանելով ըսած է թէ առկա Հանրապետութեան դատախազին լիազօրութիւնն է եւ միայն ան է որ իրաւունք ունի նման նախաձեռնութեամբ Ազգ. Ժողով մուտք գործելու, անմիջապէս որ բաւարար հիմքեր ունենայ: Աւելցուցած է նաեւ որ այն երեսփոխանները որոնք վախնալիք բան չունին հանգիստ պէտք է զգան իրենք զիրենք:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՌ — ՓԷ — ԷՌ-ի ղեկավարութիւնը հաւատարիմ իր յայտարարութեան, պատժական միջոցներ ձեռք առաւ կուսակցութեան այն անդամներուն նկատմամբ որոնք պատրաստ են զինակցելու Ազգ. Ճակատին (Լը Փէն) հետ Մարտ 20-ին, ձեռք ձգելու համար նախագահական քանի մը աթոռներ: Ամէնէն յատկանշականն է կուսակցութեան նախկին ընդհ. քարտուղարին՝ Ժան-Ֆրանսուա Մանսէլի արտաքսումը: Ան յայտարարած էր որ պատճառ չի տեսներ մերժելու Ազգ. Ճակատի գործակցութիւնը: Ֆիլիփ Սեկէնի համար բարոյականի հարց մըն է, դալով Ազգ. Ճակատին, հասած է իր նըպատակին պառակտում ստեղծելով աջին շարքերուն մէջ: Գալով ձախին, ընկերվարականները զանազան կարգադրութիւններ ըրած են մէկ նախագահութիւն շնորհելով համայնավարներուն (Փիքարտի), քանի մը փոխ նախագահութիւններ ալ կանաչներուն:

50 ՀԱԶԱՐ ԱԼՊԱՆԱՑԻՆԵՐ ցոյց մը ըրած են Փրիսթինա, Քոսովոյի մայրաքաղաքէն 100 քմ. հեռու, այլ ցոյցեր ալ տեղի ունեցած են հոս ու հոն եւ այլ քաղաքի մը մէջ՝ Փէք, 51 տարեկան անձ մը սպաննուած է գնդակ մըստանալով սրտին: Սերպ պատասխանատուները տրամադիր են աւելի ինքնավարութիւն շնորհելու, բայց Սերպիոյ հողային ամբողջականութիւնը յարգելով: Ցուցարարները, Թիթոյի հաւատարմութեան երդման հին եղանակի մը վրայ երգած են՝ «Կ'երդնունք մեր կեանքերը զոհել Քոսովոյի համար»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ձերբակալուած են բազմաթիւ Քիւրտեր, շուրջ 50 հոգի ըստ ՀԱՏԷՓ (քրտական գլխաւոր կուսակցութիւնը Թուրքիոյ մէջ) ընդհանուր քարտուղար՝ Հալիլ Սաչլըքի: Ան ըսած է որ երկրին զանազան քաղաքներուն մէջ կատարուած են այս ձերբակալութիւնները որոնց մէջ կան տեղական պատասխանատուներ: Գործողութիւնը կատարուած է քրտական տօնին —Նեվրուզ— նախօրեակին (Մարտ 21):

ԱՆԳԱՐԱ ԵՒ ՊՈԼԻՍ համալսարանի ուսանողներ փողոց իջած են Մարտ 18-ին, իրենց զօրակցութիւնը արտայայտելու համար այն ութ ուսանողներուն որոնք Յունուարին 4-էն 18 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էին այն ամբաստանութեամբ որ ցոյց ըրած էին Խորհրդարանէն ներս ուսանողական ծախքերու յաւելումին դէմ: Շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են, ուսանողներ վիրաւորուած են եւ իրենցմէ 300-ն ալ ձերբակալուած են: Վերաքննիչ ատեանը ջնջած է, նոյն օրը, Ապահովութեան դատարանին վճիռները: Ութ ուսանողները կրկին պիտի դատուին:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՆԱՆ ԳԱՌԶՈՒ

Խոր ցաւով իմացանք որ Մարտ 17-ին, փարիզեան իր բնակարանին մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Նան Գառզու, կինը մեր սիրելի Գառզուին:

Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, ողբացեալը մինչեւ վերջը պահած էր իր մտքին արթնութիւնը, սրամիտ խօսակցութիւնը եւ երբ իրեն հետ հեռաձայնով կը խօսէինք դեռ քանի մը օր առաջ, կը խոստովանէր միայն թէ ապրելէ յոգնած էր, առանց սակայն որեւէ դժգոհութիւն յայտնելու իր առողջական վիճակին մասին:

Ծնած Ֆրանսայի հարաւը, Փրովանսի մէջ, Նան Գառզու, ուշիմ, զարգացած, քաջ ֆրանսագէտ ուսուցչուհի մը եղած է տարիներու երկայնքին: 1936-ին է որ կ'ամուսնանար Գառզուի հետ, աւելի քան 60 տարիներ կազմելով այնպիսի եզակի զոյգ մը, որ միշտ դժուար կը թուէր երեւակայել մէկը առանց միւսին: Եղած է կեանքի բացառիկ ընկերուհի մը Վարպետին համար, որու շուքին տակ ապրելով հանդերձ, իր մեծ դերը կատարած է ոչ միայն անոր կեանքին, այլեւ արուեստին մէջ: Հիւրընկալ, իր դըռները միշտ բացած էր Հայաստանի թէ Սփիւռքի Հայերուն առջեւ, իր սիրալիր բնաւորութեամբ ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծելով բոլորին համար:

Հայաստան իր ճամբորդութեան վերադարձին գրած է շատ յաջող գործ մը՝ «Voyage en Arménie», յետագային նաեւ հեղինակած է ուրիշ երկու սիրուն գործեր՝ La ville à l'envers եւ Andranik: Վերջին շրջանին յաճախ կը խօսէր նաեւ յուշերու հատորի մը ծրագրին մասին, զոր թերեւս չկրցաւ աւարտել:

Մահը, անշուշտ, տրամաբանական վախճանն է բոլորիս, բայց եւ այնպէս դժուար է համակերպիլ բացակայութիւններու եւ կը զգանք թէ որքան ծանր է հարուածը Գառզուի համար:

***

Մեր ցաւակցութիւնները Գառզուին, Ժան-Մարիին եւ Մարի-Քրիսթինին եւ թոռանը՝ Լուիի:

***

Նան Գառզուի թաղումը կատարուեցաւ Մարտ 19-ին, ընտանեկան խիստ մտերիմ շրջանակի մը մէջ:

ՀԱՒԱՒԻ ԲԱՂՑՐԱՀԱՅԵՑԱՑ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ

Գրեց՝ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԱՇՃԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հաւաւ գիւղը ունէր երկու եկեղեցիներ, Ս. Կաթողիկէ կառուցուած 1116 Թ., իսկ Ս. Աստուածածինը՝ 1131 Թ.:

Եւ հիմա կանգնած եմ Ս. Կաթողիկէ եկեղեցւոյ աւերակներուն դիմաց: Մէկ կողմը ոչխարներ են, որոնք փախչելու կուտան, միւս կողմը մանուկներ կան, որոնք կամաց կամաց կը մօտենան, կը [illegible] Մանուկները կը մօտենան, բայց անձայն [illegible] է, կամաց – ակամայ շաքար – շոքոլա կը բաժնեմ: Տղաք կը դառնան, կը փորձեն կրկին ու կրկին առնել, [illegible] 1915–ի աղետէն յետոյ նկարուած պատկեր է ըլլալ, մէջը՝ մեծ դպրոցաւոր մարդ մը կայ, որ ալ ձեռքը վեր բարձրացուցած՝ բանի մը կը բռնէ, չորս՝ 10 – 15 երախաներ, ձեռքերնին երկարած՝ կը փորձեն հասնիլ եւ խլել այդ պատառը: Չեմ գիտեր թէ ո՞վ էր այդ մարդը, Թերեւս ուսուցիչ մը, միսիոնա՞ր մը, բայց խոռվիչ բան մը կար այդ պատկերին մէջ, մարդը կարծէք շուներուն լակ կուտար, լիրբ տեսարան մըն էր, ե՞ս ալ արդեօք այդ շարժման մէջն եմ, քիւրտի լաճերուն հետ այդպէ՞ս կը վարուիմ: Եւ յանկարծ՝ այդ ավնիւ ժեստը ինծի համար ամօթալի բանի մը կը վերածուի:

Կը մտնենք եկեղեցի: Այսինքն՝ ըսելու կերպ մըն է, որովհետեւ, աւերակներուն մէջ կը ցատկռտենք եւ ապահով քարերու վրայէն կը յառաջանանք, աղտոտ բաներէ կը զգուշանանք: Կը գտնենք խորանը, այսինքն այնտեղ՝ որ խորանը եղած է, եկեղեցւոյ բեմը եղած էր, Տէր Պաղտասարը այդտեղ երբ պատարագ կ'ընէր, ոտքերը գետնէն վեր կը բարձրանային:

Աջին՝ մկրտութեան աւազանին հետքերը կան: 1974–ին, խումբ մը բարեկամներ Հաւաւ էին այցելեր եւ իրենց վերադարձին, ինծի տուեր էին նոյն եկեղեցւոյ մկրտութեան աւազանին պատկերը: Հիմա, քսան եւ աւելի տարիներ յետոյ՝ այդ ալ չկայ: Վաղը այս եղածն ալ պիտի մնա՞յ, թէ վանտալներ, բնութիւնը եւ ժամանակը եղածն ալ պիտի քանդեն, ու ո՛չ բան պիտի չմնայ եկեղեցիէն: Չեմ գիտեր:

Եկեղեցիէն ելքին՝ ընկերներուս կը պատմեմ Հաւաւի մասին, անոր անցեալէն, յիշատակներէն կը խօսիմ: Օհ, Նշանաւոր գիւղ եղած է, շուրջի բոլոր գիւղերուն ուսուցիչ տուած է, բայց՝ մարդիկ ալ, փոխանակ երախտապարտ ըլլալու՝ կ'ըսէին. «աման ճանըմ, Հաւաւցին ո՞վ է, իշու պէս գրել – կարդալ մը գիտէ»: Բայց այս գիւղէն ելած են Գրիգոր Օտեանը, Երուանդ Օտեանը, Հրանդը, (Մելքոն Կիւրճեան), Տիրան Փաշալեանը, Նշան Տեստեկիւլը:

Հետս քարտէս մըն ալ բերած եմ: Յարութիւն Զախսուրեանի պատրաստած քարտէսը. կը փորձեմ վերծանել, քանի ըստ կամս գծուած քարտէս մըն է: Իմ գիտցած քարտէսներու մէջ, քարտէսին աջը արեւելք է, ձախը արեւմուտք, վերեւն ու վարն ալ հիւսիս եւ հարաւ: Այս քարտէսին մէջ ամէն բան ծուռ է, Բալուն գիւղին արեւմուտքն է, վանքը՝ հիւսիսը: Իրականին մէջ՝ ճիշդ հակառակը պէտք է ըլլայ, բայց երբոր խաղին օրէնքները սորվիս՝ կրնաս ճամբադ գտնել, եւ տունէ տուն այցելել, եւ ըսել. հա՛, Գասապեանները հոս են, Տէր Մխսենք հոս են, Օտեանները, Թղթիկենք, Գարբիլենք հոս են ու միւս դրացիները, Խանլեանները, Պօլկանք...: Կարծեմ Պր. Զախսուրեանը, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, Փափազեանները չէր սիրեր, եւ անոր համար ալ պատժած էր զիրենք եւ ... դուրս ձգած էր քարտէսէն: Ու ընկերներս կը պատմեն, թէ այդ Փափազեաններու Հոփոյին աղջիկը Մարթան էր, Մարթային տղան ալ ես:

Եւ ճամբայ կ'ելլենք դէպի Բաղցրահայեաց Ս. Աստուածածին: Քիւրտերը, Հաւաւի նոր բնակիչներն ալ վանք կ'ըսեն անոր: Չեմ քալեր, կը թռչիմ, մեր խումբին առաջնորդը՝ Արմէն Արոյեանը կը պոռայ ետեւէս. «Սրբազան, կամաց քալէ»: Կը զարմանամ ու քիչ մըն ալ ներսէս կ'ուրախանամ: Ուրեմն, այս վիրաւոր սրտովս այնքա՛ն արագ կը սուրայի, որ երիտասարդները ետեւէս չէին կրնար հասնիլ: Բայց հոգիս լիրաւ որ թեւեր առած է, իրաւ որ գետնի վրայ չեմ, այնքան կարօտ կայ սրտիս մէջ, այնքան սէր կայ այնտեղ եւ կ'ուզեմ վայրկեան առաջ հասնիլ վանք: Բայց կը ստիպուիմ դանդաղիլ եւ այլեւս շուրջիններուս հետ զրուցելով կը բարձրանանք սար: Նօթերուս կը նայիմ:

Ուրեմն՝ գիւղին այգեստաններուն մէջ ենք, եւ որոնք կը տարածուին Դիլլի, Անապատ եւ Զաթալ Խայա լեռներու ստորին լանջերուն: Դիմացս վանքն է, որուն մասին անմահանուն Գարեգին Սրուանձտեանց Եպիսկոպոսը կը պատմէ, «Կէս ժամէն աւելի զառ ի վար կ'իջնէինք, ընկերներս ետ էին մնացած, երիվարս կը վազէր, կանխաւ որոշած էի որ Հաւաւու Բաղցրահայեաց Ս. Աստուածածնի վանքը պիտի իջնայինք, ուխտ ընէինք, հանգչէինք եւ անցնէինք: Բոլորայ քարին յառելով ուշքս եւ աչքս, մոլորած էի. յանկարծ գիս գտայ ընդարձակ այգիներու մէջ, որոնց ծայրը մեծ եւ շնորհքով գեղ մը կայ. ձայներ լսեցի, որ կը կանչէին զիս. ետ դարձանք ճամբուն վրայ: Հաւաւ գեղն էր այն եւ իւր այգեստանն: Վանքին դուռը իջանք, սիրուն է վանքիս դիրքը եւ իր շուրջ եղած այգիք, ծառաստանք եւ ջուրք կ'աւելցնեն վայելչութիւնը. իր առջեւ կը տարածուի գեղեցիկն Հաւաւ կանանչատեղ այգեստանեօք. եւ քաղցր աչքով կը դիտէ հովտին մէջ սփռուած ու հանդիպոյ լեռնակողման վրայ եղած շէն ու վայելուչ գեղեր: Դրանէն դուրս մեծ աւազան մը ունի թթենեաց տակ, եւ ի ներքոյ վանքին ջաղացն է: Վանքին ներսը ամենայն ինչ աւերակ էր, ապականութիւն եւ խառնակութիւն: Չորս շուն, չորս Քուրդ, երկու տնտես կանայք, հինգ կով, մէկ էշ եւ մէկ ձի, եւ մի կաղ վանահայր Մանուէլ վարդապետ:

«Ահա Հաւաւու վանք: Որոյ հայեացքը արդարեւ քաղցր, բայց մեր տեսածն էր խիստ դառն: Ս. Տաճարն փոքրիկ եւ շատ սիրուն շէն մ'էր, բայց միւս շէնքերուն մէջ խեղդուած եւ կորսուած էր դրսէն», (Թորոս Աղբար):

Կը քալենք այգիներու մէջէն, հին գիւղացի մը ներս կուգայ կը պատմէ ինծի այդ այգիներու մասին – 1915–էն լսուած այդ ձայնը կը ներկայացնէ մեր անցած այգիները – Աւագ Ակի այգիները, Սոլեր, Վարդենկլըներ, Նոր տունկ, Խաչերուց այգիներ, Փոլատին պախչան, Դիլլի, Զըլըպըխի Ջոր, Վարի Այգիներ: Աջ ու ձախ՝ գիւղի պարտէզները, վերի եւ վարի գերեզմանները, հոս՝ Համսայենց թթերը կային, հոս՝ բարօնի աղբիւրը, Օտոյենց էգին:

Ներսի մարդս կ'անհետանայ, Հայն է ան. հիմա կողքիս քիւրտ երիտասարդ մըն է, որ կը խօսի, կը պատմէ Հաւաւի մասին. այդ անունն ալ փոխած են, Հաւաւը հիմա Էքին կը կոչուի, 200 ընտանիք կայ, մզկիթ կայ, դպրոց կայ: Բոսթի եւ բանջար ունին, խաղողի ալ շատ տեսակներ – գարախըղիմ, ղըրմըզ, սիահ, պիազ ... Յետոյ Հաւաւցի Հայը, 1915–ի իր նշանով, կ'ընդմիջէ խօսակիցս եւ կ'աւելցնէ «Մոռցա՞ր զամպուրը, վայրի անանուխը, խըշմաթը, տորոնը, մեր կանկառը, թորթը: Ինչո՞ւ չես յիշեր մեր այգիներու ամէնէն համով խաղողները, քաճըերը, կողոսկրան, մոխկը, ճնճղկայ, խաղողը ... բայց ուրկէ՞ պիտի ունենանք, ամէն բան քանդեցիք, ամէն բան աւերեցիք...»:

Հետզհետէ վանքը կը մօտենայ մեզի: Հետզհետէ ծառերը աւելի կը գեղեցկանան: Կը փորձեմ արտի մը մէջ մտնել, դրեթէ կէս հասակով թաղուած եմ հասկերու մէջ: Կ'ուրախանամ: Աշխարհի ամէնէն անոյշ բաներէն մէկն է ցորենի դաշտը: Դանիէլ Վարուժան կուգայ մօտս եւ կ'ըսէ.

Հովե՛ր կ'անցնին
Ու ցորեններս յուշիկ – յուշիկ
կ'արթննան
Իրենց խորքէն կը հոսի դող
մ'անսահման:
Գեղադալար կողերն ի վար բլլուրին.
Ծովե՛ր կ'անցնին

Հիմա Սուրէն քեռիս կուգայ ինծի եւ կը պատմէ թէ ինչպէս, 1915–ի ամրան, երբ անակնկալ Ջարդին հետեւանքով Հաւաւցիներէն ոմանք Բալու կը փախչին եւ, քանի մը օր յետոյ կը վերադառնան, երբոր ցորենի արտերուն կը հասնին եւ կը սկսին փնտռել պահուըտած վերապրողներ: Մարիձա անուն կին մըն ալ կար, կ'ըսէ Սուրէն քեռիս, որ կը պոռար: «Դո՛ւրս ելէք, դո՛ւրս, եթէ ողջ էք դուրս ելէք, որ օգնենք ձեզի: Բայց լուռ էին ցորենի հասկերը: Ողջ հաւաւցի չկար»:

Ու յանկարծ կը զգամ որ մօտս մանուկ մը կայ. կ'անդրադառնամ որ, գիւղէն ի վեր հետս է միշտ եւ միակն է գիւղի լաճերէն, որ հաստատամօրէն ինծի հետեւեցաւ: Կը զգամ որ հետս կ'ուզէ խօսիլ, մտերմանալ ինծի հետ: Բնական է՝ կը սիրեմ, բարի տղայ կ'երեւի, դեղնաւուն մորթով, կապուտակ աչքերով, Պէյրութի մէջ տեսնէիր՝ Հայ պիտի կարծէիր: Անունը Ապու Պէքիր է, բարի հետաքրքրութիւններ ունի, գիտէ որ Ամերիկացի եմ եւ ուրկից ուր, երկու անկապակից հարցումներ կ'ուղղէ ինծի.

Ամերիկայի մէջ թռաքթոր կա՞յ:
Ամերիկայի մէջ լէյլէկ կա՞յ:

Արամ Հայկազը կը յիշեմ, ու յետոյ յանկարծ կը սարսափիմ :Ո՞վ է այս տղան: Տարիքը կը հարցնեմ, կ'ըսէ տասնեւմէկ տարեկան եմ, կը հանդարտիմ: Կը վախնայի որ ըսէր ինը տարեկան էր եւ պիտի յիշէի Ցակոբ քեռիս, որ 1915 Ցուլիսին իր իսկ գօտիով կախեցին, ողջ ողջ ալ այրելու համար: Բայց նորէն յանցաւոր կը զգամ, այս տղուն հետ ինչո՞ւ կը խօսէի, ինչո՞ւ նոյնիսկ համակրութիւն ունեցայ այդ մանչուկին հանդէպ: Այնքան խառն զգացումներ կան՝ որ դուն ինքդ քեզմէ կը քաշուիս եւ չես ուզեր վերլուծել: Մարդու եւ Թուրքի պատմութիւն, արիւնի եւ Հայու կռիւ: Կը շարունակենք քալել ու վերջապէս կը հասնինք վանք: Կոմարած մը կայ, մի քանի կովեր: Մուտքը ցած դուռ մըն է, գլուխս ծռեցի եւ անցայ: Բայց ինչպէ՞ս եղաւ, որ դրան վերեւի փայտի՞ն թէ գամի մը զարնուեցայ ... տեսեր էի դուռը, գլուխս ալ ծռած էի, բայց արդեօք չիտակ հաշիւ չէի՞ ըրած, չեմ գիտեր: Գլխուս տաք բան մը կայ, կը զգամ, ձեռքս կը տանիմ՝ արիւնոտ է:

Այս էր պակասը, հիմա ի՞նչ պիտի ընեմ, իրա՞ւ գամ կար, թեթանոսի պատուաստի կարիք կա՞յ, բայց Հաւաւի մէջ ո՞ւր պիտի գտնեմ այս բոլորը: Օգնութեան կը հասնի Տոքթոր Հայկազ Գրիգորեանը, դրպանէն բան մը կը հանէ, կը մաքրէ, կը հականեխէ: Ցուզուած եմ. պատահակա՞ն է, իմաստ մը կա՞յ ասոր մէջ: Մեր ինքնաշարժի վարիչը, Քիւրտ Ճեմալը, որ ժողովրդային իմաստութեան տէր մարդ է, ժողովուրդին աւանդութիւնները կը սիրէ, Եփրատի եւ Անիի մասին տեսքաններ կը դրէ, ինք կուտայ բացատրութիւնը:

«Սրբազա՛ն մատաղ ընդունելի եղաւ»: Ինչ յանկուցիչ բան կար այդ արտայայտութեան մէջ: Մատաղը ըրեր էի, մատաղ եղեր էի: Այդ տրամադրութեամբ ալ ոտք կը կոխեմ Բաղցրահայեաց Սուրբ Աստուածածին վանքի եկեղեցին: Աւերակոյտ մըն է հիմա:

Ըստ որոշ տուեալներու, վանքը կառուցուած է 620 թուականին այդ մասին շատ գրականութիւն կայ, հին ձեռագիր մատեաններէն մինչեւ Գարեգին Եպիսկոպոս Սրուանձտեանց: 1468–ի ձեռագիր մը կը պատմէ՝

...յամուր դղեակս երեւելի
որոյ անուն Բալու կոչի
ընդ հովանեաւ Ս. Աստուածածնին
որ Հաւա վանք վերակոչի...

Դղեակ ... Հաւայ վանք: Հազիւ կը գտնենք խորանին կողմը, աջ ու ձախ, փշրուած խաչեր, բայց պատերուն վրայ ալ քանի մը բախտաւոր խաչեր կան, տակաւին անաղարտ մնացած: Ալէք Սարկաւագը մօտս է, կը սկսի խունկ եւ ածուխ պատրաստել: Խումբ մը Հայեր ենք միասին – Հրանդը, Հայկազը, Ենիգոմշեան քոյրերը, Արմէնը, Ճեմալը, մէկ – երկու ուրիշներ:

Մտքիս մէջ գիրար կը հրմշտկեն հին ու նոր պատկերներ: Մէկ՝ ներկայ աւերակն է, մէկ՝ Գարեգին Սրուանձտեանցը, որ օր մը կուգայ եւ կը գիշերէ այս վանքին մէջ, եւ կը ստիպուի լսել վանահայր Պօղոս վարդապետի սուտ ու փուտ պատմութիւնները, չքնաղ ալ է իր մէկ արտայայտութիւնը, «Նաթանեան հայր սուրբ իւր անտանելի սիրելութեամբ արգելք եղաւ մեզ՝նոյն օրը մեկնելու»:

Յետոյ մայրս կուգայ, 5 – 10 տարեկան աղջնակ մըն է, կը վազվզէ թիթեռնիկներու ետեւէն, իր հարս քոյրիկին՝ Կուլըիկին ընկերութիւն կ'ընէ: Կը տեսնեմ Կուլըիկն ալ, 1988–ին պառաւ մըն է, Նիւ – Ճըրզի, իր Սաթենիկ աղջկան տունն է, մահուան կը սպասէ: Հիմա՝ Ուխտի օրն է, բոլոր Հաւաւցիները, շուրջի գիւղացիները եկեր են, Համբարձում կը տօնեն ... սարաւանդ մը կայ, «ուռեկ» կը կոչուէր ... մշտահոս աղբիւր ունէր, «գիւղացիները կուգային, գիւթական տեսարաններ վայելելու, լաւ ժամանակ մը ունենալու համար»: Ներսը պատարագ կայ: Պէտք էր որ ամէն բան չքեղ ըլլար. հարուստ վանք էր: Նաթանեան Հայր Սուրբը, տեղեկագրի մը մէջ կը թուէր վանքի հարստութիւնները, ուր կը կարդանք, որ վանքը ունէր «իրեն համար յատուկ եւ ծանրագին արծաթեայ եւ ոսկեզօծ սրբազան անօթեղէն, այսինքն Սկիհներ, խաչեր մեծ ու փոքր, արծաթապատ եւ ոսկեզօծ Աւետարաններ, ընտիր աջեր մասունքով, եւ ուրիշ սրբոց մասունքներ արծաթապատ, բուրվառ, տապանակ, քշոցներ, եւ Աւագ խորանի վերաբերեալ արծաթեայ գոգնոցներ, վարագոյրներ մեծ ու փոքր, եպիսկոպոսական երբեք ձեռք ծանր զգեստներ, պատուական տասն եւ եօթի չափ ընտիր շուրջառներ եւ դպրաց մետաքսեայ շապիկներ»:

Իսկ հիմա՞: Մի քանի քիւրտ լակոտներ զարմացած աչքերով կը դիտեն, թէ ինչո՞ւ աւերակ սենեի մը վրայ կրակ կը վառենք, անոյշ հոտեր կը ծխենք, մեր աչքերուն արցունք, մեր ներսը յուզումի ծով: Ըստ մեր իսկ հաստատած աւանդութեան, ուխտաւորներս հիմա հոգեհանգիստ կը պաշտենք եւ աղօթքիս մէջ կը յիշեմ մայրս, մեծ մայրս, մեծ հայրս, անոնց եղբայրները, Մարգարը, Խաչիկը, կը յիշեմ Արմենակը, Արամը, Տէր Պաղտասարը, յետոյ՝ Տէր Ստեփանոսը, որ ըստ մեզի հասած տեղեկութեանց, 1700-ական թուականներուն Վանի Լիմ անապատէն Հաւաւ եկեր էր, այնտեղ քահանայ եղեր էր, սերունդներով քահանայ տուեր էր, եւ իր ցեղը կը կոչուէր Փափազենք: Հիմա՝ Փափազենց Հոփոյին թոռը եկեր է ու հոգեհանգիստ կ'ընէ: Պահ մը յետոյ կը սկսինք աւերակ վանքի պատի ծերպերուն, շաղախներուն վրայ մոմեր վառել եւ դետեղել ... մէկ–երկու, հինգ ... հրաշալի պատկեր մըն է, à la Paradjanov ... բայց նորմալ մէկը պիտի զարմանար, թէ ի՞նչ կ'ընեն այս խենթերը, քանդուած պատերուն մէջ ի՞նչ մոմ: Ա՜խ, կ'ըսեմ, մտովի, մեզի թող հարցընեն: Մեզի համար ամէն մէկ վառուած մոմ՝ ջահ մըն է, ջահ մը՝ որ կար ժամանակին այս եկեղեցւոյ մէջ եւ հիմա չկայ: Հիմա՝ ամէն մէկ մոմ աղօթք է, յոյս է, բողոք է, դառնութիւն է ու դարձեալ աղօթք է:

Հայր Մեր կ'երգենք:

Իբրեւ վերջաբան, կը դառնամ տղոց եւ կը գոչեմ

Ողբա՛մ մեռելոց,
կոչեմ ապրողաց:

Հրանդը կը վերաձայնէ՝

Բեկանեմ շանթեր...

Յիշատակի համար մէկ – երկու քար կը վերցնեմ, պատերուն կը նայիմ՝ մերկ ու բաց են, եւ քարերու միջեւ սպիտակ շաղախ կայ: Սուրէն քեռիս պատմած կաթի շաղա՞խն է այս, որ այնքան սպիտակութիւն կուտար: Յանկարծ դէմքիս վրայ հող կը զգամ: Ճեմալն է, որ չեմ գիտեր ինչ բանէ մղուած, պատի շաղախէն առած է, ու դէմքս կը շփէ: Կը կրկնէ անգամ մըն ալ եւ կը զգամ որ խորհուրդ մը կայ իր այդ արարքին մէջ: Այդ քիւրտ մարդը կը զգար ապրումս եւ իր ձեւով կ'ուզէր որ ես իմ վանքի հողին հետ միասին մէկ ըլլամ: Կը հակիմ եւ արագ մը կը համբուրեմ զինք: Անցեալ օր, այդ օրուան վիտէօն դրի, եւ անգամ մըն ալ

ՈՒՆԿՆԴՐԵԼՈՎ «ԱԿՆ»Ը

Հայ եկեղեցական երգերու «Ակն» խումբը Մարտ 14, Շաբաթ գիշեր հանդէս եկաւ փարիզի Ս. Մէրիի Եկեղեցիին մէջ, մեծ մասով Ֆրանսացիներէ բաղկացած լսարանի մը առջեւ: Ինը հոգինոց խումբը Արամ Քերովբեանի ղեկավարութեամբ երգեց առաւօտեան շարականներ, Տէր ողորմեան, Ծաղկազարդի, Խաչի շարականներ: Գործեր որոնց հեղինակները եղած էին մեր եկեղեցական առաջին դէմքերը՝ Մեսրոպ Մաշտոց, Սահակ Պարթեւ ու Ներսէս Շնորհալի:

Վիրժինի Քերովբեանի մեներգներով յատկապէս ապաւորիչ երեկոյին համար տեղին բնութագրում մը պիտի ըլլար «հոգեպարար»ը, եթէ եկեղեցական ամէն տեսակի, ու մանաւանդ որակի, մեր արարողութիւններուն առանձնաշնորհեալ ու բաւական մաշած պիտակը չըլլար ան: Այնպէս որ մոռնալով այդ իմաստաթափ բառը, պէտք է ըսել որ մէկուկէս ժամեան յայտագրով «Ակն» խումբը ապացոյցը տուաւ պրպտումի, աշխատութեան, մեկնաբանութեան ոչ յաճախադէպ հետեւողականութեան մը: Ֆրանսական տաճարին կամարներուն տակ տասը, տասնըհինգ դարերու հեռաւորութենէն, բայց իրենց ամբողջ հարազատութեամբ հընչած այդ միաձայն երգերը արեւելեան հնագոյն եկեղեցիի մը արժանաւոր դեսպանը եղան այդ երեկոն. մասնաւորաբար Ֆրանսացի այն ունկնդիրներուն համար որոնք ոչինչ գիտէին այդ եկեղեցիին եւ հաւանօրէն նաեւ Հայերու մասին:

Արամ եւ Վիրժինի Քերովբեանի հետ այդ խումբը կազմողներ են Գարին Ալլահվէրտեան, Արէտ Տէրտէրեան, Ժեռար Տէր – Յարութիւնեան, Էթիէն Հէքիմեան, Ժիրայր Զոլաքեան, Յարութիւն Խաչատուրեան, Պերճ Մասլաք եւ Խմոն Զարգարեան: Անոնք 1985–էն ի վեր երբ հիմնուած է «Ակն»ը Ա. Քերովբեանի կողմէ, իրենց տարած աշխատանքին, ընդհանրապէս աղօթավայրերու մէջ տրուած համերգներէն զատ մասնակցած են սրբազան երաժշտութեան փառատօններու, նաեւ Ֆրանսայէն դուրս:

Ամէն տեսակի ու որակի ձեռնարկներու մեր բազմութեան մէջ միշտ ուշագրաւ խրայատկութեամբ յայտնուած է «Ակն»ը. բան մը որ արդար բացատրութիւնն է գտած գնահատանքին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԸ Կ՚ՕԺՏՈՒԻ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՎ ՄԸ

1998, Յունուար 14–ին, Լոս – Անճըլըսի Հայ Կաթողիկէ համայնքը, յետ երկար տարիներու ունեցաւ երկրորդ եկեղեցի մը: Նոր եկեղեցին կը գտնուի Կլէնտէյլ քաղաքին մէջ՝ 1510 East Mountain Avenue հասցէով, Glendale College–ին շատ մօտ: Անունը կնքուեցաւ «Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի», ի պատիւ Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պաշտօնական մուտքի 1700–ամեակին և անոր սուրբ հեղինակին՝ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայրապետին:

«Այս ուրախ առիթով, ըսաւ Հայր Ռափայէլ Վրդ. Մինասեան, պատասխանատու հովիւը Միացեալ – Նահանգներու Արեւմտեան Հայ Կաթողիկէ Թեմին, մեր շնորհակալութիւնը կ՚ուղղենք բոլոր ազնիւ բարերարներուն, մեծ ու փոքր նուիրատուներուն, հովանաւորներուն, նիւթապէս ու բարոյապէս մեզ քաջալերողներուն: Շնորհակալութիւն նաեւ այս առիթով կազմուած տնտեսական յատուկ յանձնախումբին: «Մեր այս նոր եկեղեցին, աւելցուց ան, իր վայրով ու յարմարութիւններով, վստահ եմ թէ պիտի բաւարարէ մեզ եւ մեր կրօնական ու եկեղեցական բոլոր կարիքները: Մեր կրօնա – եկեղեցական զանազան աշխատանքներով ու ձեռնարկներով, կը յուսանք կենսունակ պահել մեր հաւատաւորութիւնը եւ մօտէն նպաստել մեր երիտասարդ սերունդին հոգեւոր, բարոյական եւ մշակութային կազմաւորումին եւ մշակումին: Թող Աստուած օրհնէ բոլորիս նուիրումը, նիւթական ու բարոյական բոլոր զոհողութիւնները»:

Այսօր, Միացեալ – Նահանգներու եւ Գանատայի Հայ Կաթողիկէ համայնքը ունի ինը եկեղեցիներ եւ հինգ վարժարաններ, նկատի առնելով Մխիթարեան Վարդապետներու եւ Հայ Քոյրերու կրթական գործունէութիւններն ալ:

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ նոր եկեղեցւոյ պաշտօնական բացումին առաջին պատարագը պիտի մատուցուի Կիրակի, Մարտ 29–ին, կէսօրէ ետք ժամը 3–ին, որմէ ետք խրախճանքի պատշաճ ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Լոս – Անճըլըսի Biltmore Hotel–ին մէջ: Կ՚ակնկալուի հոծ բազմութիւն մը: Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ կրօնական առաջնորդներ, քաղաքական դէմքեր եւ հայ հասարակութեան զանազան ներկայացուցիչներ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴԻՒԱՆ

Պուլկարահայ ճամականի

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՎ

Փլովտիւի հայ համայնքը իր «Սուրբ Գէորգ» Եկեղեցւոյ նորոգ շինութեան 170–ամեակի նշումի ծրագրին մէջ նախատեսած էր «Արմէն – ԹՈՒՈՒ»ի աջակցութեամբ կազմակերպել ցուցահանդէս մը, ուր ցուցադրուէին պուլկարահայ եկեղեցիներու արժէքները լուսանկարներու միջոցով: Մեծադիր գունաւոր նկարները, պատրաստուած Արամ Արխեանի լուսանկարչական արհեստանոցին մէջ Նիւ – Եորք, սքանչելի հաւաքածոյ մը կը ներկայացնեն այդ արժէքները, որոնք ցուցադրման համար ներկայացուեցան քաղաքիս Մեքսիկական արուեստի մնայուն ցուցասրահին մէջ՝ նախկին Մեսրոպովիչի տունը:

Ցուցահանդէսի բացումը կատարուեցաւ Փետրուար ամսոյն 19–ին Վարդանանցի օրը, ջրօրհնէքով աւագ քահանայ Գ. Խաչերեանի կողմէ, խորհրդանշական կամուրջ մը ձգուած ըլլալու համար Քրիստոնէութեան ու Հայրենիքի պաշտպանութեան եւ Քրիստոնէական արուեստի միջեւ: Հայ եւ պուլկար խուռն բազմութեան առջեւ Պր. Յակոբ Կիլիկեան՝ Հայկական Մշակութային – Լրատուական Կեդրոնի տնօրէն՝ նշեց Վարդանանքի պարագան, որ պուլկար ներկաներուն համար նորութիւն մը կը ներկայացնէր, բացատրեց հայ ազգի մղած երկարամեայ պատերազմական գործողութիւնները մինչեւ Քրիստոնէական կրօնքի յաղթանակը եւ Հայաստանի ապագայի գոյութիւնը: Ան յիշեց նաեւ ցուցահանդէսին մասնակցող երկու տաղանդաշատ նկարչուհիներու Անի Պապիկեանի ու Նուարդ Աբգարեանի գծանկարներու արժանիքները, նկարներ, որոնք հայկական եկեղեցական ճարտարապետութեան կոթողներ կը ներկայացնեն: Սրբապատկերներու առընթեր ցոյց տրուած էին եկեղեցական սպասներու լուսանկարներ՝ խաչեր, աւետարաններու պահպանակներ, քահանայական խոյրեր: Ներկաները հետաքրքրութեամբ դիտեցին լուսանկարչական նմոյշները որոնք մանաւանդ պուլկար ներկաներուն առիթ եղան փաղաքշելու ընելու պուլկարական նմանօրինակ արժէքներու հետ:

Ցուցահանդէսին բացման օրը աւելի ջերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծելու համար գինեձօն մը տեղի ունեցաւ՝ շնորհիւ քանի մը հայ տիկիններու հիւրասիրութեան: Առիկա պատճառ եղաւ բարեկամական խօսակցութիւններու եւ ցուցահանդէսի կապակցութեամբ շնորհաւորումներու եւ մտքի փոխանակումներու:

Լաւ յղացում մը եղաւ յաջորդող երկու օրերու ընթացքին Հոգեւորական Ճեմարանի ռեքթոր՝ Վրդ. Եվրոկի համաձայնութիւնը ստանալով ապահովել Ճեմարանի բոլոր սաներու այցելութիւնը այս ցուցահանդէսին եւ յետոյ, «Սուրբ Գէորգ» Եկեղեցւոյն: Անոնց համար անակնկալ մը եղաւ տեսնելով, որ Հայկական Եկեղեցին իր ներքին տեսքով կը տարբերի պուլկարական ուղղափառ եկեղեցիէն:

Տեղւոյն լրատուական միջոցները յայտնօրէն արձանագրեցին այս ցուցահանդէսի մասին, որ շարունակուեցաւ մինչեւ Մարտ 7:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

Փլովտիւ
Փետրուար 27, 1998

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը իր շրջանէն ներս Բարեկենդանի առթիւ սարքեց յարգանքի ցերեկոյթ մը, Կիրակի, Մարտ 1–ին, նուիրուած Մեծ Մայրերուն:

Ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Պուլվար տը Փաւէնի Թաղապետական սրահը: Շուրջ եօթանասուն հոգի ներկայ եղան եւ վայելեցին Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու ազնիւ, հիւրասէր ընդունելութիւնը ու ստեղծած ջերմ ընտանեկան եւ բարեկամական մթնոլորտը:

Մասնաճիւղի ատենապետուհին՝ Փարիզ Արմաղանեան բարի գալուստի խօսքեր արտասանեց եւ բացատրեց հաւաքոյթին իմաստը:

Վաստակաշատ ընկերուհի՝ Մարի Պէրպէրեան ներկայացուց Կապոյտ Խաչի հիմնական նպատակները եւ ծանրացաւ ծրագրուած գործունէութիւններուն վրայ եւ յատկապէս Հայաստանի որբերու գործողութեան: Շրջանը արդէն լծուած է այս մարդասիրական եւ վեհանձն աշխատանքին եւ օրէ օր խնամակալութիւն ստանձնողներու ցանկը կը բազմանայ:

Եղան խմբերգ, երգ եւ արտասանութիւն: Մեներգեցին յատկապէս Պօղոս Պօղոսեան, Մարիժան Տէր – Կարապետեան, Փարիզ Արմաղանեան ազգային եւ ժողովրդական երգերը:

Հիւրասիրութիւնը եղաւ ճոխ. Կապոյտ Խաչի անդամուհիները պատրաստած էին բազմատեսակ անուշեղէններ: Իւրաքանչիւր մեծ մայր ստացաւ վարդ մը: Ուրախ տրամադրութիւններով ձեռնարկը երկարեցաւ մինչեւ երեկոյեան ժամերը:

ԽԱԶՈՒՀԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ա. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Հայաստանի Նախկին վարչապետ Արմէն Սարգսեանի նախաձեռնութեամբ Լոնտոնի մէջ հիմնուած է Հայաստանի մէջ ներդրումներու, առեւտուրի խթանման գործակալութիւն մը: Գործակալութիւնը պիտի ղեկավարուի Ա. Սարգսեանի կողմէ: Ամիս մը ետք կը յայտարարուին հիմնադիրները: Ա. Սարգսեանի առողջական վիճակը արդէն լաւ է, թէեւ վերջնական եզրակացութիւնը բժիշկները կուտան շուրջ երկու ամիսէն:

***

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ

Ստաւրոպոլի օդակայանին մէջ մաքսաւորները գրաւած են Հայաստանէն օդանաւով հոն բերուած ինքնաշարժ մը եւ ուրիշ մը որ Երեւան պիտի փոխադրուէր նոյնպէս օդային գիծով: Երկու ինքնաշարժներն ալ, ըսուած է թէ գողցուած էին. մէկը Ռուսաստանէն, միւսը՝ Ուկրանիայէն:

***

ՃԱՏՐԱԿԻ ՀԱՅ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՆԻՒ–ԵՈՐՔԻ ԲԱՑ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ

Ճատրակի Հայաստանի վարպետները Նիւ–Եորքի բաց ախոյենութեան անհատական աւանդական մրցաշարքին մասնակցելու համար Մարտ 14–ին մեկնած են Միացեալ–Նահանգներ: Հայկական պատուիրակութիւնը կ՚ընդգրկէ Վլադիմիր Յակոբեանի, Սմբատ Լպուտեանի, Արտաշէս Մինասեանի նման ու այլ ծանօթ վարպետներու անուններ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ – ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՌՆՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

4–րդ գիտաժողով, Հոկտ. 1997, Երեւան

Արտասահմանեան երկրների հետ մշակութային կապի եւ համագործակցութեան հայկական ընկերութիւն «Հայաստան – Ֆրանսիա» ընկերութիւն:

Երեւան, 1998

դիտեցի այդ պահը: Հապշտապ, դրեթէ հապճեպ այդ համբոյրը տեսայ, եւ հարցուցի ես ինծի թէ արդեօք կ՚ամչնայի՞ այդ մարդուն հարոյր տալէ, կ՚ամչնայի՞ որ քիւրտ մը համբուրեցի: Բայց այդ պահուն ճեմալը ինծի հարազատ հոգի մըն էր, հոգիս կարդացեր էր:

Դարձեալ իրականութեան կը վերադառնանք: Պէտք է ետ դառնալ, քանի որոտումներ կը լսուին եւ անձրեւի վտանգ կայ. քանի մը կաթիլ ալ կ՚իյնայ: Կը յամենամ ես եւ կը փորձեմ մտքիս վերաբնակեցնել այդ վանքը ... հոս՝ Առաջնորդին բնակարանն է, հոն՝ դպրոցը, վանականներ, ջաղացք, աղբիւր, 1912–ի ամրան՝ այստեղ կեա՛նք կար, Պոլսոյ «Միացեալ» ընկերութեան կողմէ ամառնային դպրոց բացեր էին, Եփրատ գոլէճէն փրոֆէսէօրներ եկեր էին, եւ Հաւաւի եւ շրջակայից 46 ուսուցիչներուն համար սեմինար կուտային, «Դպրոցավարութիւն», «Ուսման մեթոտ», եւրոպական ձայնագրութիւն: Մէկը դասախօսեր էր «Մանկավարժութեան պատմութիւն եւ մանկական ուսում» նիւթին շուրջ ... այդ օրերուն, գեռնախնձորի մշակութիւնն ալ սկսեր էին, Խարախանեան գիւղատնեսի ցուցմունքներով: Հիմա՞: Ո՞ւր են այդ բոլորը, ո՛ւր է Տեառնընդառաջի երեկոն, երբ զրթիլ ոտեր կը վառէին, հարս ու աղջիկներ կը պարէին, փեսաները կրակին վրայէն կը ցատկրտէին:

Բայց պէ՛տք է վերադառնալ:

Սրտէս բաժին մը այնտեղ թողած՝ կը դառնանք գիւղ: Աւէքը յանկարծ կը ձայնէ. «Սրբազան Հայր նայէ՛ք»: Աջին՝ երկնակամարին վրայ հսկայ ծիրանի գօտի մը կազմուած է, գունագեղ, գեղեցիկ ծիածան մըն է: Կը յիշեմ Աստուածաշունչ մատեանը, կը յիշեմ Աստուծոյ ուխտը՝ Նոյի հետ: Աստուած ի՞նչ ըսել կ՚ուզէ ինծի, ուխտս ընդունուա՞ծ է: Բայց յանկարծ, ծիրանի գօտին նոր գօտի մը կ՚անցընէ – երկրորդ ծիրանի գօտի մը կը բացուի եւ կը գրկէ առաջինը: Կը բարձրանայ, կը տարածուի, ու յետոյ կ՚իջնէ վար: Երկրորդ կամարին գոյները տմոյն են, եւ արդէն սեւ ամպ մըն ալ կուգայ եւ կը ծածկէ ամէն բան: Աննկա՛րագրելի դող մը ունիմ: Թեքնոլոժիի այս դարուն՝ Նիւ – Եորքի սենեակիս մէջ ամէն րոպէ կրնամ վիտէօյի վրայ վերապրիլ այդ պահը: Բայց այդ պահը անկրկնելի է, կեանքիդ մէջ մէկ անգամ կը պատահի, կեանքիդ բարձրակէտին:

Ուրախ եւ տխուր շատ օրեր ունեցած եմ, Զարեհ Կաթողիկոս տեսած եմ, Միւռոնի օրհնութիւն տեսած եմ, Արցախի ազատագրուած հողին վրայ կանգնած եմ, բայց այդ րոպէն, ծիրանի գօտիին ներքեւ, արտակարգ բան մը ունէր, իմ էութեանս սկիզբն էր եւ վախճանը: Նոր ուխտն էր, հայ եկեղեցւոյ եւ ազգին հաւատարմութեան ուխտը, հողին տէր կանգնելու ուխտը: Ու դարձեալ ինծի կը յաճախէ Մուշեղ Գալշոյեանը եւ կ՚ըսէ.

«Հող անմահ է, հող ուրիշ տէր չի ընդունի, հող իր արնակցին կը սպասէ՛, կը սպասէ՛, ու օրերից մի օր կը հանդիպի»:

Ես այդ հողին տէրն եմ:

ԼՐԱՏՈՒ

COLLOQUE INTERNATIONAL MEMOIRE ET HISTOIRE

POURQUOI SE SOUVENIR ?

ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ մէջ, Մարտ 25–ին եւ Սորպոնի մէջ, Մարտ 26–ին տեղի կ՚ունենայ գոլլոք մը վերոյիշեալ թեմայով:

Մարտ 26–ի առաւօտեան (ժամը 10) նիստին կը մասնակցի Արմէն – Գլօտ Մութաֆեան նիւթ ունենալով Հայոց ցեղասպանութիւնը:

Եզրափակիչ ելոյթը կ՚ունենայ նոյն իրիկունը (ժամը 18) Էլի Վիէզէլ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՑԻԱԼ – ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԻ

Անկախութենէն ասդին Հայաստանի քաղաքական կեանքին մէջ կարեւոր եւ նշանակալից դերակատարութիւն ունեցած պետական գործիչը եղաւ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանը, որուն նախագահութեան շրջանը իր պատմարժէք իրադարձութիւններով եւ իրագործումներով յատկանշուեցաւ:

Ամիսներէ ի վեր խմորուող շարժումներն ու իրադարձութիւնները յանգեցան նախագահի հրաժարումին, որ բարեբախտաբար տեղի ունեցաւ խաղաղ պայմաններու տակ առանց մեր ժողովուրդին կեանքը ցնցող խռովարար եւ արիւնոտ միջադէպերու:

Ան իր հրաժարումով ցոյց տուաւ համայն աշխարհին թէ Հայ ժողովուրդը իր ազգովին եւ իշխանութեամբ հասած է քաղաքական այն հասունութեան ու ժողովրդավար այն մակարդակին որ հազուագիւտ է շատ մը «քաղաքակրթուած» եւ «ժողովրդավար» երկիրներու մէջ:

Կը մնայ, որ Հայաստան – Թրքա – հայաստան – Արցախ – Սփիւռք տարածքներու մեր ժողովուրդին միասնական կամքին արտայայտութիւնը եղող լուծումին հասնի հայկական արդար դատը, հողային ամբողջականութիւնը եւ Արցախի անկախութեան եւ հայկական պատկանելիութիւնը:

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութիւնը կը հաւատայ, որ հայրենանուէր մեր ժողովուրդը պահելով իր միասնականութիւնը, ժողովրդավարական եւ սահմանադրական հիմունքներով կ'արտայայտէ իր ազատ կամքը նոր նախագահի ընտրութեան առիթով ի խնդիր ազատ անկախ Հայաստանի ինքնիշխանութեան եւ հայրենիքի բարօրութեան:

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութիւնը ինչպէս միշտ, կը շարունակէ մնալ պետականութեան կողքին, որ վեր է բոլոր կարգի տարակարծութիւններէ եւ նախասիրութիւններէ:

Ս. Դ. Հ. Կ.–Ի
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւն

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած
ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ–Ի
«ԱՆԿԱՏԱՐ ՎԵՐԾԱՆՈՒՄՆԵՐ»
գիրքին,
անոր հրատարակութեան առթիւ

Հեղինակն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ԴԱՆԻԷԼ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆ

Ընթերցումներ երկերէն՝
Արսէն Այնթապլեան
Թորոս Գոփթիկեան

– Գինեձօն –

Հինգշաբթի, Մարտ 26,
ժամը ճիշդ 20·30–ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS POUR LES DAMES

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Archag Djamalian*» de Décines organise son repas annuel réservé *exclusivement aux dames*, le Samedi 21 Mars à partir de 20 heures 30, à la Maison de la Culture de Décines.

Le prix du repas est de 120 Frs par personne.

Réservation au : 04 78 49 42 97
ou 04 78 49 19 44

Places limitées.

MARSEILLE

Comité pour la Commémoration du 24 Avril 1915

Vers une structuration nationale...

L'ensemble des organisations politiques, cultuelles, culturelles, sportives et caritatives arméniennes de Marseille, ont défini le 15 Janvier 1998 une charte pour un comité de commémoration du Génocide des Arméniens.

Ce comité du 24 Avril 1915 a pour objet, selon son protocole d'accord :

— l'organisation des manifestations de commémoration sur le Génocide arménien, le 24 Avril 1915 par la Turquie.

— La création d'un comité de soutien pour la reconnaissance, la condamnation du génocide et des droits des Arméniens, composée de personnalités de toutes origines en se rapprochant, si nécessaire, aux autres comités existant en France.

— La médiatisation constante de la cause arménienne.

A ce jour, quinze organisations et associations sont signataires de la charte (*).

Le bureau, élu pour un an, est composé d'un Président, d'un Trésorier, d'un Secrétaire, ainsi que leurs suppléants.

Quant au comité, qui se réunit régulièrement, il a déjà défini le programme des manifestations des 23 et 24 Avril 1998.

Le 24 Avril est une journée de deuil national et de revendication, dont la communauté arménienne ne peut dissocier les justes revendications du Karabagh et son droit à l'autodétermination conformément aux principes de l'acte final d'Helsinki. Pour sensibiliser l'opinion, pour lutter contre le négationnisme turc, pour étendre le champ d'application des textes de lois destinés à réprimer les propos et les écrits remettant en cause l'existence de ce génocide, le comité a plus que jamais besoin de vous.

Adressez vos dons à l'ordre du Comité du 24 Avril 1915 au 339, avenue du Prado, 13008 Marseille.

Pour le Comité
Le Président
Jacques OULOUSSIAN

(*) *Eglise Apostolique Arménienne du Prado, Eglise Apostolique Arménienne de Beaumont, Eglise Evangélique Arménienne, Altitude 5165, Association Culturelle Arménienne d'Aix, Association Vasbouragan, Croix Bleue des Arméniens de France, F.R.A. Dachnaktsoutioun, F.R.A. Nor Séround, Jeunesse Arménienne de France, Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture, U.G.A. Ardziv, Union Culturelle Française des Arméniens de France, Union Générale Arménienne de Bienfaisance, Union Médicale Arménienne de France.*

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

UGAB — PARIS
UGAB- Jeunes
présentent
CONCERT
DES JEUNES TALENTS

DIMANCHE 29 MARS
à 17 heures 30

Au programme :
Musique arménienne, Classique

CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN

118, rue de Courcelles, Paris 17e
Métro: Courcelles

Renseignements: 01. 42. 27. 12. 26

Prix des places: 60 F.
Tarif réduit: 40 F.

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ Կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Մարտ 22, Դատաւորի Կիրակին

Կիրակի, Մարտ 29, Գալստեան Կիրակին

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԴՌՆԲԱՑԷՔ

Առնուվիլ–լէ–Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյն հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը գոհունակութեամբ կը ծանուցանեն Շրջանի Ծխականներուն, թէ Եկեղեցւոյ շէնքին վերանորոգման շինարարական աշխատանքները կ'աւարտին ընթացիկ ամսոյս վերջին օրը:

Բարեզարդեալ Եկեղեցւոյն ԴՌՆԲԱՑԷՔը հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Շաբաթ օր, Ապրիլ 4, ժամը 6–ին, կիրակմուտին, ձեռամբ՝

Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակին եւ Փարիզի Առաջնորդին
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆԻՆ

եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր եկեղեցական հայրերու:

Փարիզեան Շրջանի մեր հոգեւոր զաւակներն ջերմապէս կը հրաւիրուին բազմութեամբ մասնակցիլ այս բացառիկ արարողութեան, Ծաղկազարդի Նախատօնակի ապրումներով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մինասեանէ եւ 1200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Հ. Ղարիպեանէ Հայաստանի մանուկներու համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սուրբ Ծնունդի առթիւ, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է խաղաղինի հետեւեալ նուէրները.–

Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Պալիոզեան 2000 Ֆր., Տիկին Մատլէն Փափազեան, Տիկին Արփինէ Աւետիսեան, Պր. Սերժ Հափէշեան 500–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Թաղէոսեան 100, Միհրան Տատեան 300, Տիկին Անահիտ Տէր – Մինասեան 50, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Վարդանեան 300, Տիկին Էլիզ Կարապետեան 200, Պր. Փօլ Մելքոնեան 500, Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան, Պր. Թորգոմ Պասմաճեան, Օր. Մարի Տումանեան, Տիկին Ազատուհի Պատէմեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Նօէլ Անդրէասեան 200–ական Ֆր., Օր. Իզաբէլ Այտինեան 100, Տիկին Սէսիլ Հայթայեան 200, Պր. Յովակիմ Ադամեան 3000, Պր. Ժագ Բագոսեան 600, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրվանեան 200, Տիկին Մարի Պաղտիկեան 300, Տիկին Արսինէ Սիմոնեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժան Աճառեան 300, Տիկին Գլէր Խաչիկեան 250, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պուրժէ 200, Պր. Ժագ Սէրճանեան 300, Պր. Արա Պապանեան 100, Տէր եւ Տիկին Արման Տէր – Սահակեան, Պր. Նուպար Դաւիթեան 200–ական ֆրանք, Տիկին Իզապէլ Փիլաւճեան 250, Տէր եւ Տիկին Ս. Քարապօղոսեան 1000, Պր. Սարգիս Արմէնեան 300, Տիկին Անիկ Վասիլեան 250, Օր. Ժ. Քիւչիւքեան 200, Պր. Գաբրիէլ Մելիքեան 100, Տէր եւ Տիկին Մ. Հաչմանեան 500, Տէր եւ Տիկին Նուպար Եոնճալը 150, Պր. Լեւոն Գալուստեան 350, Տիկին Մելինէ Աւագեան, Պր. Յարութիւն Քէչեան 500–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Պուչուճեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ – Պօղոս Գալայճեան 2500, Տիկին Անժէլ Սասեան, Տիկին Ալիս Գալփաքօղլու 100–ական Ֆր., Տիկին Անժէլիք Հանըլեան 400, Տիկին Թագուհի Տէրվէնեան 100, Տէր եւ Տիկին Փօլ Արթինեան 200, Տիկին Արշալոյս Նուրեան 300, Գրատուն Արմէն Մուրատեան 200, Բժ. Խաչատուր Ադամեան 1200, Տիկին Մարի Յովակիմեան 200, Օր. Սոնա Բաբէլեան 250 Ֆր.:

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ովսաննա Գալէնտէրեան 250 Ֆրանք կը նուիրէ Նարեկ Մշակութային Միութեան Սիրանոյշ Կէվրէկեանի մահուան առթիւ (տանուլ՝ «Յառաջ»էն):

***

Նոյն տխուր առթիւ, Սիրանոյշ Կէվրէկեանի յիշատակին Տիկին Փօլին Թէրզեան 200 Ֆր. կը նուիրէ Թարգմանչաց Դպրոցին (տանուլ «Յառաջ»էն):

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԲԱԶՄԱՁԱՅՆ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 10·30–ին յետ պատարագի Արեւագալի բազմաձայն հոգեվմայլ երգեցողութիւն կը կատարուի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մեկնաբանութեամբ՝

Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբի ղեկավարութեամբ՝
ԽԱԶԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆԻ

Արարողութեան կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԻՐԻՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագը կը մատուցանէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ուրբաթ, Մարտ 20, ժամը 17·30–ին
Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Հոգեւոր հովիւ Սէն – Լուի Ս. Գէորգ եւ Սէնթ – Մարկրիթի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիներուն:

Հսկումի ժամերգութեան աւարտին, յատուկ հիւրասիրութիւն մը տեղի պիտի ունենայ, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

UGAB — UGAB — UGAB–

UGAB — PARIS
Ile-de-France

DINER
au profit de
l'ECOLE DU SAMEDI

Le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB organise **un dîner** au profit de **l'Ecole du Samedi** le **Samedi 21 mars à 20 heures** au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles — 75017 Paris (Métro: Courcelles)

La soirée sera animée par *Ferdi ZIPCY* et son groupe, qui nous plongeront dans une ambiance musicale entraînante, faite de chansons arméniennes, grecques et tziganes. Guitare, contre-basse, doudouk et autres instruments seront au rendez-vous.

Prix: 250 F. (Etudiant : 150 F.)
Réservation au: 01 45 20 03 18.

UGAB — UGAB — UGAB–

Séjours d'été

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1998 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires (médecin ou infirmier en 2e année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières.**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 PARIS.
Date limite de candidature : 4 AVRIL.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 21-22
SAMEDI - DIMANCHE
21-22 MARS
1998
LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·339 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.339

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՅԱՐՄԱՐԱԳՈՅՆԸ»

Մարտ 20–ի «Միլլիյէթ»ին մէջ, Սամի Քոհէն այս խորագրով էջին առաջին մասին մէջ կարճ վերլուծում մը կ'ընէ Հայաստանի երկու թեկնածուներէն Անգարայի համար յարմարագոյնը որոշելու ջանքով։ Յիշելէ ետք թէ Ռ. Քոչարեան ծանօթ է որպէս «բազէ» ու որպէս Լեւոն Տէր–Պետրոսեանի անկումին պատճառ դէմք, կը կրկնէ թէ Թուրքիոյ հանդէպ ան խիստ կեցուածքի մը կողմնակից է ու բացայայտ պաշտպանը Ղարաբաղի անկախութեան։ Իսկ Կ. Դեմիրճեան կը ներկայացուի որպէս նախկին համայնավար մը որ Մոսկուայի աչքին արժեզրկուած ըլլալով հանդերձ, կը նկատուի «Մոսկուայի մարդը»։ Հիմա ան կը ջանայ ներկայանալ ընկերվար – ժողովրդավար տիպար մը։ Իսկ Ղարաբաղի ու Թուրքիոյ նկատմամբ համեմատաբար աւելի մեղմ կեցուածքի տէր է։

Այս սահմանումներով Ս. Քոհէն կ'ըսէ թէ Անգարայի համար երկրորդին յաջողութիւնը նախընտրելի կը թուի. մանաւանդ որ ան Թուրք երեսփոխան Ճ. Քամհիի որ դէտերու խումբով Երեւան էր ընտրութեան շրջանին, «հաճելի խօսքեր ըրած է»։ Նաեւ լաւ յարաբերութիւններ ունի նախկին «ընկեր» Ալիեւի հետ։

Այսուհանդերձ, նոյն երեսփոխանը ըսած է թէ Ռ. Քոչարեան եւս իրեն խօսած է Թուրքիոյ հետ երկխօսութիւն եւ յարաբերութիւն հաստատելու մասին։ Նոյնիսկ, ըստ Թուրք երեսփոխանին, ըսած է թէ գոհ չէ Թուրքիոյ կողմէ «խիստ» դէմք մը նկատուելուն։ Այս տուեալներու հիման վրայ Ս. Քոհէնի եզրակացութիւնը այն է որ Թուրքիա շատ մասնաւոր պատճառ չունի անպայման Կ. Դեմիրճեանի յաջողութիւնը մաղթելու, քանի որ մէկը, կամ միւսը, մեծ բան պիտի չփոխէ Երեւանի քաղաքականութեան մէջ։

***

Նոյն օրուան «Հիւրրիյէթ»ն ալ կ'արձանագրէ Թուրքիոյ կատարուած կոչի մը որ կ'ըսուի թէ ուղղուած է Հայաստանի Գործարարներու Միութեան նախագահ Արամ Վարդանեանի կողմէ։ Ան դիմելով գործի շրջանակի մարդոց, զիրենք հրաւիրած է առեւտուրի միջոցով մեծ աշխուժութիւն ստեղծելու երկու երկիրներու միջեւ։ Ըսած է թէ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի առեւտուրի ծաւալը որ 1996–ին 5 միլիոն տոլար եղած է, յաջորդ տարին բարձրացած է 150 միլիոն տոլարի. ատիկա, հակառակ արգելքներու եւ շրջափակումին։ Իսկ եթէ սահմանները բացուին, այդ ծաւալը երկու տարուան մէջ կը հասնի 500 միլիոն տոլարի, ապա հինգ տարիէն մէկ միլիառի։

Թերթին թղթակիցին հարցումներուն պատասխանելով Ա. Վարդանեան ըսած է որ երկու ժողովուրդները պատրաստ են այս յարաբերութեան եւ թէ արդէն աւելի քան 130 թրքական հաստատութիւն կը գործէ Հայաստանի մէջ։

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

ARMENIE :
LE PREMIER MINISTRE
KOTCHARIAN
EN TETE DU SCRUTIN

Մեր տեսած օրաթերթերէն միակն էր «Լիբերասիոն» որ կ'արձագանգէր Հայաստանի ընտրութեան արդիւնքին։ Կը գրէր թէ Քոչարեան գլուխը հասած է եւ խոստացած պայքարիլ օրինազանցութեան դէմ Բ. շրջանին։ Օ–Էս–Սէ–Ը–ն կ'ըսէ դատապարտած է Ա. շրջանի ծանր անկանոնութիւնները եւ կոչ ըրած որ միջոցներ ձեռք առնուին Բ. շրջանին համար։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Կեդրոնական Ընտրական Յանձնաժողովին Մարտ 19–ի առտուն ընտրական նախնական արդիւնքները ամփոփելէն ետք անոր նախագահը Խաչատուր Բեզիրջեան մամուլի ասուլիսով մը տուած է կարգ մը բացատրութիւններ։

Ան նախ անդրադարձած է արձանագրուած որոշ թերութիւններու ու խախտումներու, ինչպէս օրինակ, հիւանդանոցներու մէջ գտնուողներու, առժամապէս գիպահ պահուածներու եւլն. չկարենալ քուէարկելու պարագային ու երեւոյթը վերագրած է ընտրական օրէնքի անկատարութեան։ Խ. Բեզիրջեան ըսած է թէ Ընտրական Յանձնաժողովը օրէնսդրական նախաձեռնութեան իրաւունք չունի հետեւաբար չի կրնար սրբագրել թերութիւնները, սակայն յենլով 1996–ի ընտրութեան փորձառութեան, Յանձնաժողովը փորձած է աւելի արդիւնաւէտ գործել, աւելի թափանցիկ ձեւով։

Ինչ կը վերաբերի Օ – ԷՍ – ՍԷ – Ը–ի դէտերուն տեղեկագրին, Խ. Բեզիրջեան իր տարակարծութիւնը յայտնած է առնուազն քանի մը կէտերու շուրջ։ Նախ ազատ մամուլին մէջ ընտրութիւնները լուսաբանելու հարցին մէջ, ըստ իրեն, եղած է լրատուութիւն – քարոզչութիւն շփոթ մը, ապա ինք ոստիկաններու քուէարկութեան ընթացքին միջամտելու մասին որեւէ բողոք չէ ստացած, երբ այդ կէտը նշուած է դէտերու տեղեկագրին մէջ։ Ընտրական Յանձնաժողովի նախագահը աւելցուցած է նաեւ որ այդ զեկուցումը պատրաստուած է բացասական տրամադրութեամբ, քանի որ իրենց այցելած ընտրական 800 տեղամասերէն շուրջ 15%–ին մէջ «լուրջ խախտումներ» նկատած են եւ այդպէս ալ տեղեկագրած են մինչ, ըստ Խ. Բեզիրջեանի, կրնային ըսել օրինակ՝ «տեղամասերի 85 տոկոսում ընտրութիւնները անցել են արդար»։

Գալով անկանոնութեանց արդիւնքներուն վրայ ազդելու հարցին, ան նշած է թէ գանգատները դեռ պէտք է ստուգուին, սակայն առաջին, երկրորդ եւ երրորդ դիրքի վրայ հասած թեկնածուներուն ստացած քուէներուն միջեւ տարբերութիւնը մեծ է եւ ատոնք չեն կրնար ազդել վերջնական արդիւնքին վրայ։ Ամենացաւալի հարցը նկատած է զինուորականներու քուէարկութեան առընչուող բազմաթիւ բողոքները։

Կեդրոնական Ընտրական Յանձնաժողովի նախագահը վերջաւորութեան անդրադարձած է երկրորդ փուլի հարցերուն ու ըսած է թէ խնդիրը կը վերաբերի մասնաւորապէս ցուցակներու ճշգրտման եւլն.։

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Մարտ 19–ին մամուլի ասուլիս մը տալով Ռ. Քոչարեան խօսած է իր ընտրութեան պարագային կառավարութեան հաւանական կազմին ու Ղարաբաղի հարցին լուծումին մասին։ Ըսած է թէ կառավարութեան որեւէ անդամի նկատմամբ ինք պարտաւորութիւն չունի. կառավարութիւնը պէտք է արհեստավարժներէ բաղկանայ եւ այդ սկզբունքով՝ անկարելի չէ որ ան ունենայ համախոհական տարրեր։ Ռ. Քոչարեան ըսած է. «եթէ լինեն կուսակցութիւններ որոնց շարքերում կան արհեստավարժներ, ես չեմ բացառում որ նրանք կ'ընդգրկուեն կառավարութեան կազմում»։

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի կարգաւորման նիւթին, առանց ԼՂ–ի մասնակցութեան բանակցութիւններու շարունակութիւն հաւանական չի նկատեր վարչապետը։ Կրկնած է թէ հիմնական բանակցութիւնները պէտք է տարուին Ատրպէյճանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի միջեւ։ Ինք կը փորձէ ընել այնպէս որ այդ հիմնական երկխօսութիւնը կայանայ։ Ներկայի կացութեան պատճառ նկատած է Հայաստանի «Թոյլ դիրքորոշումը» որ մեծ զիջումներու տպաւորութիւն մը ստեղծած է եւ վնասած բանակցային ընթացքին։ Պատասխանելով հարցումներու, Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ իր նախագահ ընտրուիլը չի խանգարեր եւ կրնայ օգնել բանակցութեան ընթացքին, քանի որ պատրանքներու տեղ չի մնար։ Անկարելի չէ նկատած խաղաղ լուծումի կարելիութիւնը, բայց ոչ 1998–ի ընթացքին, քանի որ այս տարի նախագահական ընտրութիւն կը կատարուի նաեւ Ատրպէյճան։

Ինչ կը վերաբերի Կ. Դեմիրճեանի հետ գործակցելու հեռանկարներու, Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ նման պայմանաւորուածութիւն գոյութիւն չունի, աւելցնելով որ զարմանալի կը գտնէ Կ. Դեմիրճեանի միացումը հինգերու յայտարարութեան որ «լուրջ մտածելու տեղիք է տալիս»։

Ընտրութեան Բ. փուլի հաւանական դաշինքներու մասին խօսելով վարչապետը կարեւոր կը նկատէ գիտնալ թէ Վ. Մանուկեան, Ս. Բաղալեան եւ Պ. Հայրիկեան յօգուտ որո՛ւ քուէարկելու կոչ կ'ուղղեն իրենց ընտրողներուն։ Ինք Պ. Հայրիկեանի հետ բանակցութիւն վարած է ու կը կարծէ որ անկարելի չէ եզրակացութեան մը գալ։ Չի բացառեր համայնավարներու հետ բանակցութիւնն ալ. նաեւ Ա. Սարգսեանի եւ Հ. Խաչատրեանի։ Ըսելէ ետք թէ ԱԺՄ–ի հետ որեւէ բանակցութիւն վարած չէ, կը շեշտէ թէ «որոշ հարցերում մարդիկ ուղղակի անցնում էին սահմանները նաեւ միթինգների, հանդիպումների ժամանակ»։

Աւարտին ան ըսած է թէ պատրաստ է հեռատեսիլէն բանավէճ ունենալու բոլոր թեկնածուներուն եւ նաեւ Կ. Դեմիրճեանի հետ. եւ թէ մէկ – երկու օրէն որոշումը կը տրուի եւ դաշինք մը կը գոյանայ։

Ասուլիսին նիւթ եղած է օրինազանցումներու մասին օտար դէտերու արժեւորումն ալ. Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ ինք Ս. Պրաունի տեղեկագրին կարգ մը կէտերուն հետ անհամաձայնութիւններ ունի որոնք յայտնած է Ս. Պրաունի։ Ինք չի ժխտեր որ օրինազանցումներ եղած են, բայց բոլորը քննութեան առարկայ են եւ պէտք է յաղթահարուին Բ. փուլին։

Ռ. Քոչարեան արժեւորած է նաեւ իր ընտրական կեդրոնին աշխատանքը ու ըսած թէ որոշ թերութիւններ եղած են։ Իր ներկայ չկարենալ ըլլալուն վերագրած է այդ թերութիւնները ու աւելցուցած թէ երկրորդ փուլին համար ընտրական կազմին մէջ փոփոխութիւններ կը կատարուին։ Վարչապետը պատասխանելով հարցումի մը ըսած է թէ համաձայն օրէնքին, միայն ոստիկանութիւնը եւ բանակը չեն կրնար մասնակցիլ ընտրական քարոզչութեան, եւ խնդրոյ առարկայ դարձած պետական պաշտօնեաներու մասնակցութեան հարցը այսպէսով կը յստականայ։

Ո՞ր թեկնածուին ի նպաստ քուէարկած է ՀՀՇ կուսակցութիւնը, հարցումին ալ պատասխանելով Ռ. Քոչարեան ըսած է. «նեղ առումով կարելի է դատել, թէ որ թեկնածուին է շատ ձայներ տուել ՀՀՇ–ի լիդերի հայրենի գիւղը»։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 19 / 20)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մարտ 19–ին ընդունելով Ռուսաստանի, ԱՄՆ–ու, Ֆրանսայի, Յունաստանի, Մեծն Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանները, նաեւ ՄԱԿ–ի ներկայացուցիչը եւ Գերմանիոյ առժամեայ գործավարը, Ռ. Քոչարեան շնորհակալութիւն յայտնած է ընտրութեան օրը դէտերու խումբով անոնց բերած մասնակցութեան։ Ապա անդրադարձած է դէտերու հինգ խումբերու տեղեկագիրներուն, կրկնելով Օ–ԷՍ·ՍԷ–Ը–ի խումբին ղեկավար Ս. Պրաունի արժեւորումին իր անհամաձայնութիւնը։ Աւելցուցած է որ այս վերջինը կարելի համարած է վերաքննել իր արժեւորումը։ Ապահովութիւն ալ տուած է որ թերացումները նկատի կ'առնուին ու կը սրբագրուին երկրորդ փուլին։

***

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԼՂՀ ՄԷՋ

Հայաստանի երկրաշարժային պաշտպանութեան կեդրոնին համաձայն, Մարտ 19–ին ժամը 9·06–ին, Մարտակերտ քաղաքէն 10 քիլոմեթր հարաւ զետեղուած վերնակեդրոնով ցնցումներ արձանագրուած են. անոնք ունեցած են 4 բալի ուժգնութիւն։ Երկրաշարժը զգալի եղած է նաեւ Գորիսէն։ Զոհ կամ վնաս չկայ։

***

ԱՊՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱԺՄ–Ի ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Մարտ 19–ին ԱԺՄ–ի գրասենեակին մէջ տեղի ունեցած է լրագրողներու հետ հանդիպում մը։ Գլխաւոր նիւթը եղած են քուէարկութեան ընթացքին պատահած օրինազանցումները։ Լրագրողներուն բաժնուած է տեղեկագիր մը օրինազանցումի 50 պարագաներով։ Այդ պարագաները ԱԺՄ–ի գրասենեակ ներկայացուած են Վ. Մանուկեանի վստահուած անձերը։ Անոնց մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն կեղծ քուէաթերթ գործածելու, յանձնաժողովի անդամներուն վրայ բռնութիւն բանեցնելու, ընտրողներ ահաբեկելու, բաց քուէարկելու ստիպելու դէպքեր։ Վ. Մանուկեանի ընտրական կեդրոնի պետ Ս. Աւագեան, այսուհանդերձ, ըսած է թէ ընտրական ամբողջ ընթացքը անվաւեր նկատելու պահանջ չէ ներկայացուած իրենց։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ նախագահներու ընտրութեան նախօրեակին (Մարտ 19) բանավէճերը մեծ ծաւալ առած էին ձախէն աջ եւ աջէն ձախ։ Հանդիսաւոր ելոյթով մը Ժոսփէն կոչ կ'ընէր աջին որ խնդրոյ առարկայ չընէ Հանրապետութեան հիմնական իրաւունքներն ու կենսական արժէքները կարգադրութիւններ ընելով Ազգային Ճակատին հետ։ Սեկէն պատասխանեց անմիջապէս ետք, շեշտելով թէ դաս չունի առնելիք ձախէն, անոնք որոնք պատասխանատուութիւնն առին Ազգային Ճակատի յառաջդիմութեան թող իրենք զիրենք դիտեն հայելիին մէջ։ Պատակտումը ծաւալեցաւ նոյն օրը ԷՌ – Փէ – ԷՌ–ի շարքերուն մէջ, որոնք ետ ղրկեցին իրենց քարտերը բողոքելով Ժ. Ֆ. Մանսէլի արտաքսման դէմ, ուրիշներ որոշած են չհետեւիլ Սեկէնի հրահանգներուն եւ օգտուիլ Ազգ. Ճակատի քուէներէն, այն առարկութեամբ որ կարելի չէ այդպէս վարուիլ ընտրողներու 15%–ին հետ։ Ուրբաթ օր, շուրջ 10 շրջաններ կախում ունէին Ազգ. Ճակատի դիրքէն։ Իլ տը Ֆրանս եւ Հօթ – Նորմանտի սակայն ընտրութիւնը պիտի չըլլար, ԷՌ – Փէ – ԷՌ–ի ընտրեալները նիստերուն ներկայ պիտի չըլլային։ Լը Փէն խիստ կերպով դատապարտեց Ժոսփէնի ելոյթը։ Ան ըսաւ որ անոր անարգ ամբաստանութիւնները Ազգային Ճակատին դէմ կ'անպատուեն զինք եւ փաստը կուտան «չորսերու կանգ»ին խուճապին աջի ընտրեալներու անկախ դիրքորոշումներուն ի տես։

ՊՈՐՏՕՅԻ ոճրային ատեանին ընդհանուր դատախազը 6 ժամ տեւող դատաստանաճառով մը 20 տարի բանտարկութիւն պահանջեց Մ. Փափոնի դէմ զայն միայն մեղսակից համարելով մարդկութեան դէմ ոճիրներու։ Տուժող կողմին մեծ մասը յուսախաբ մնաց, որովհետեւ ցկեանս բանտարկութիւն կ'ակնկալէին (թէեւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԵՒ ԼՈՅՍԻՆ ՆԿԱՐԻՉԸ

Անոնք որոնք խորհուրդը կը սիրեն, անկարելիին պատկերումը, հաճոյ է որ այս օրերուն Պրիւքէլ երթան եւ Ռընէ Մակրիթի (1898 — 1967) ցուցահանդէսը տեսնեն, իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Ցուցադրուած պաստառներուն մէջ կայ մութ գլխարկ եւ գլխարկաւոր անձը: Երբեմն կռնակէն դիտուած, քարացած, ան իր դիմացը գտնուող երկինքին կամ անտառին կը նայի, իբրեւ թէ անոնք անթափանցելի պատեր ըլլան, իրենց ետին գտնուող խորհուրդը ծածկող: Երբեք խորհուրդը այսքան ներկայ, այսքան պարզօրէն եւ սակայն այսպիսի խորութեամբ չէր արտայայտուած նկարչական արուեստին մէջ: Երբ այս կերպարը Մակրիթը ներկայացնող կարգ մը լուսանկարներուն բաղդատենք, դժուար է ակնյայտ նոյնութիւն չտեսնել երկուքին միջեւ: Եթէ նոյնիսկ ան հարազատօրէն ինքնանկար մը չի ներկայացներ՝ որպէս արտաքին կերպարանք (բայց ինչպէ՞ս գիտնալ, երբ ան կռնակը դարձուցած է դիտողին), սակայն անխուսափելիօրէն Մակրիթի անձին մասին մտածել կու տայ:

Մակրիթ հակասութիւններու, հակադրութիւններու, զուգադիպութիւններու, համընկնումներու եւ անկարելի մէկտեղումներու աշխարհ մը կը նկարէ, մերինին նման բայց՝ բնագիտական այլ «օրէնք»ներով գործող, ուր ձգողութիւնը թէ գոյութիւն ունի եւ չունի, ուր գիշերն ու ցերեկը նոյն պահուն նոյն վայրին մէջ միաժամանակ կը գոյատեւեն եւ՝ ոչ թէ յաջորդաբար, ուր տերեւը ինքնին ծառ մը կը դառնայ, մինչ թռչունը լեռ կամ հակառակը, ուր գլխարկաւոր կերպարը տեղ մը թափանցիկ կ'ըլլայ եւ իր մարմինի շրջագիծէն ներս տեսարան մը կը ներկայացնէ:

Մակրիթ թերեւս իր մանկութենէն իսկ կերպարային խորհուրդով կը դրոշմուի, իր մօրը անձնասպանութեամբ, որ գետը նետուած էր: Ցետոյ մարմինը գտնուած է, դէմքը իր հագուստով ծածկուած: Մակրիթ 1928-ին երկու պաստառ կը նկարէ, «Սիրահարները» խորագրուած, հաւանաբար այս դժբախտութեան իր վրայ գործած ազդեցութենէն մեկնած: Անոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ դերակատարները տարբեր դիրքաւորումներով կը ներկայանան: Մին՝ համբուրուելու ատեն, սենեակէ մը ներս, միւսը՝ գլուխները իրարու հպած, խոնաւ եւ կանաչաւուն տեսարանի մը մէջ, այն ձեւով որ նշանածները կը լուսանկարուին, լուսանկարչական գործիքին նայելով: Սակայն ովքե՞ր են անոնք. անոնց դէմքերը, սպիտակ ծածկոցին տակ՝ ինչպէս ոգիներունը, ի՞նչ կերպարանք ունին: Կարելի է վէպ մը գրել Մակրիթի իւրաքանչիւր պաստառէն ներշնչուած. այնքան թելադրական են պատկերները, դիտողին երեւակայութեան եւ միտքին առջեւ ընդարձակ բնադաշտներ բացող:

«Սիրահարները» իւղանկարները Մակրիթի այն իրագործումներէն են որոնք, իրենց նկարագրական ակնարկումներէն անդին, կը զգենուն նաեւ կերպառական հանգամանք: Արդարեւ, անոնք կը գտնուին Ման Ռէյի «Իզիտոր Տիւքասի խորհուրդը»ին (1920) եւ, աւելի ուշ, վաթսունական թուականներէն սկսեալ Խրիսթոյի կոթողային փաթթումներուն միջեւ: Սակայն, եթէ Ռէյի պարագային, ներկայացման արտաքին տեսքն ու ներքինը լիովին իրարմէ տարբեր են (քանի եթէ նախապէս չգիտցուի, կարելի չէ պատկերացնել որ լաթով փաթթուած ու պարանով կապուած կոյտը խորքին մէջ կարի մեքենայ մըն է), մինչ Մակրիթի եւ Խրիսթոյի իրագործումները աւելի կամ նուազ չափով կը զգացնեն ծածկուածին էութիւնը, ձեւը: Երկիմաստութեան եւ բազմիմաստութեան այս համատեղումները ոչ միայն կը չէզոքեն խորհուրդը որ անոնցմէ կը ծնի այլեւ քանդակային ընկալման նոր ձեւ մը կը հաստատեն, կապերուն արտաքին եւ ներքին էութիւններուն ներընդմէջ յարաբերութիւնն ու պայմանաւորումը մաքնիացնող:

Մակրիթ մանուկ տարիքէն իսկ իր ձիրքերը ցոյց կու տայ եւ իր ծնողքէն կը ըստանայ լրիւ նեցուկը գեղարուեստական ուսման հետեւելու: Այլազան շրջաններէ կ'անցնի, տպաւորապաշտութենէն ապագայապաշտութիւն եւ խորանարդապաշտութիւն: Սակայն, 1920-ական տարիներու կէսերուն, գերիրապաշտութեան հիմնումն ու իր կողմէ Ճորճօ տէ Գիրիգոյի բնազանցական նկարչութեան յայտնաբերումը, իրեն համար հիմնական անկիւնադարձ մը կը հանդիսանան: Այս գծով, Մակրիթ կ'ըսէ թէ իտալացի վարպետին գործը «Ամբողջական խզում մը կը կատարէր, իրենց ճարտարութեան մէջ բանտարկուած արուեստագէտներուն մտային սովորական դարձած կիրարկումներուն հետ: Ասիկա նոր տեսիլք մը կ'առաջադրէր, ուր դիտողը իր մեկուսութիւնը կը վերագտնէր եւ աշխարհի լռութիւնը մտիկ կ'ընէր»: Այսպէս, Մակրիթ արագ կերպով արտայայտչական իրեն յատուկ լեզուն կը կազմէ, մինչ Անտրէ Պրըթոնի հետ վէճ մը, պատճառ կը դառնայ որ ան աւելի իր յայտնաբերած աշխարհով ամփոփուի ու, մինչեւ իր կեանքի վերջը, նոյն ոճով նկարէ, անանձնական, սովորական, ուր նկարչական կիրարկումներու ոչ մէկ հետք կայ, ինչ որ իր մտահոգութիւնն ալ չէ եղած:

Մակրիթ իր աշխատանքին կորիզը կը դարձնէ երազային եւ իրական դրութիւններուն փոխյարաբերութիւնը: Երբեմն, իրական պարզ տարրերու մէկտեղումով եւ անոնց չափերուն եւ համեմատութիւններուն վրայ խաղալով, կը ստեղծէ պատկերներ ուր այդ տարրերը, իրենց սովորական դերէն դուրս գալով, կը դառնան թելադրական նոր դերակատարներ: Այլ տեղեր, առանց բան մը փոխելու իրական տեսարանէ մը, խորհուրդը կը ստեղծէ՝ միայն եռոտանիի մը վրայ դրուած պաստառին եզրերը նկարելով տեսարանին վրայ, երբ պաստառը նոյն ատեն կը դառնայ տեսարանին նոյն հատուածին վերարտադրութիւնը:

Բոլոր գերիրապաշտներէն Մակրիթ, իր հայրենակից Փօլ Տէլվօյի հետ, միակն է որ իրականութեան յարացուցական պատկերման այնքան հաւատարիմ մը մնայ: Ինք ցոյց կու տայ թէ խորհուրդը միայն երազի աշխարհին չի պատկանիր այլ՝ ան մեր աչքին առջեւ կը գտնուի, ամէնէն պարզ առարկաներուն եւ իրերուն մէջն իսկ: Կայ նաեւ մարդուն ըմբռնելու պայմանականութիւնը, զոր խախտելը ինքնին խորհուրդ մը կը ստեղծէ: Այսպէս, ծխամորճ մը կը նկարէ եւ պաստառին վրայ, անոր վարը կը գրէ թէ «Ասիկա ծխամորճ մը չէ»: Նոյն շրջանէն այլ նկարի մը մէջ, Մակրիթ տարածութիւնը հաւասար վեց մասի կը բաժնէ, իբրեւ թէ պատուհան մը ներկայացնէ, որոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ կը «գետեղէ» տարր մը ու անոր տարբեր անուն մը կու տայ՝ քան ան որ ցարդ մեզի յայտնի է: Այս ձեւով, հաւկիթը կը դառնայ «Ակասիան», կանացի կօշիկը՝ «Լուսինը», տղամարդու գլխարկը՝ «Ձիւնը», վառող մոմը՝ «Առաստաղը», գաւաթը՝ «Փոթորիկը», իսկ մուրճը՝ «Անապատը»:

Վերջին շրջանի իր պաստառներէն մէկուն մէջ, «Անն - Մարի կամ տգէտ Հուրին» խորագրուած, Մակրիթ կը պատկերէ իրեն մօտիկ բարեկամներէն Փիէռ Գրովէթի երիտասարդ եւ խարտեաշ աղջիկը: Այստեղ, դիտողին դէմ առ դէմ գտնուող կերպարի դէմքին ձախ կողմին եւ յետնամասի վարագոյրին մէկ հատուածին միջեւ սեւ մոմ մը կայ, սեւ «լոյս»ով: Մակրիթ ասոր առընչութեամբ կ'ըսէ. «Կը վերաբերի մութ լուսաւորման մը որ լոյսին մէջ ձեւերուն մարմին կու տայ, մինչ մենք գիտենք թէ միայն լոյսն է մութին մէջ ձեւերուն մարմին տուողը: Այստեղ, լուսաւորումը որ կը տեսնուի, մութէն կու գայ: Ան է որ անտեսանելի ձեւերը լոյսին մէջ երեւան կը հանէ: Կը խորհիմ որ այս մէկ կարեւոր գաղափար մըն է. լոյսը, կեանքը, ճանաչողութիւնը միայն տգիտութիւնը, մահն ու մթութիւնը կը լուսաւորեն, բայց երբեք խորհուրդը»:

Խորհուրդը, միշտ խորհուրդը:

ՇԱՀԱՐԱԶ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՌՈՒՄԷԼԻ ՀԻՍԱՐԻ ԳՈՒՐԳԷՆ ԹՐԵՆՑԸ

Մարդիկ ունին տկարութիւններ որոնք երբեմն արդար ու օրինաւոր են: Օրինակ՝ ծնողներու տկարութիւնը՝ իրենց զաւակներուն նկատմամբ: Ծնողք մը կրնա՞յ չսիրել իր զաւակը նոյնիսկ եթէ ան գուցէ գայ որպէս ապերախտ զաւակ: Չի կրնար: Կը սիրէ, ամէն գնով կը պաշտպանէ զայն: Ասիկա տկարութիւն մըն է, բայց օրինաւոր ու արդար տկարութիւն:

Սկսնակ գրող մը ամբողջ կեանքին մէջ պիտի չկարենայ մոռնալ այն առաջին գովասանքները կամ ներբողալից տողերը որոնք պիտի գրուէին իր մասին: Նաեւ այն գրողները՝ որոնք պիտի գրեն զանոնք: Այս առաջին գրուատալից տողերը ամէն գրողի համար կը մնան որպէս անմոռանալիօրէն քաղցր յիշատակներ: Ամէն գրող այդ առաջին գնահատանքներու հեղինակներուն նկատմամբ կը պահէ բարեկամութեան եւ սիրոյ յիշատակ: Ասիկա եթէ անձնասիրական տկարութիւն մըն է, արդար օրինակով տկարութիւն մըն է, աւելին՝ կը ցոլացնէ երախտապարտութեան զգացում մը որ գովելի է:

Ես կրնա՞յի զերծ մնալ այդ տկարութենէն, կրնա՞յի մոռնալ երիտասարդութեանս շրջանի այն քանի մը հեղինակները, որոնք իմ գրականութեան առաջին գնահատանքները ըրին ներբողալից տողերով ու սրտիս մէջ վառեցին սիրոյ կրակ մը թէ՛ իրենց անձին, եւ թէ մանաւանդ մեր գրականութեան նկատմամբ: Չէի կրնար մոռնալ:

Ցիսուն տարուան գրողի ու մամուլի մարդու կեանքիս մէջ անձիս ու աշխատանքիս մասին ծովածաւալ գրուատալից հրատարակութիւններ պիտի կատարուէին, իմ մասիս պիտի գրուէին գիրքեր կամ զանազան գիրքեր կազմելու չափ յօդուածներ ու ուսումնասիրութիւններ, իսկ ես այս վերջինները անգամ մը գոհունակութեամբ կարդալէ վերջ պիտի դնէի մէկ կողմ, շատ պիտի չծանրանայի անոնց վրայ, բայց միշտ ալ պիտի յիշէի այն առաջին քանի մը անունները, որոնք զիս ուրախացուցին երբ շատ երիտասարդ էի տակաւին:

Ինծի համար ամէնէն անմոռանալիներէն առաջինն էր Սրբուհի Վարդանեանը, որ «Ժամանակ»ի մէջ այնքան ներբողալից տողեր գրած էր «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» թատերախաղիս դիմաց պահուած լռութեան դէմ բողոքելով: Այս բողոքէն կարճ ժամանակ վերջ «Քուլիս»ի մէջ հիանալի յօդուած մը գրած էր Զաւէն Պիպեռեան, որ դրուատելով նոյն թատերախաղը, գոչած էր. «Այլեւս կըրնանք հպարտանալ որ թատերագիր մը ունինք»:

Ինծի համար թերեւս երրորդ անմոռանալի դրուատիքը եկած էր աչուղաչունչ բանաստեղծ Գուրգէն Թրենցէն: 60-ական թուականներուն, երբ տակաւին չէի ըստանձնած «Մարմարա»ի խմբագրապետի պաշտօնը, «Մարմարա»ի մէջ սկսած էի հրատարակել «Յակոբ Պարոնեանի Մտերմութեան Մէջ» մենագրութիւնը: Առաջին անգամ էր որ այսպիսի ուսումնասիրական աշխատանք մը կը տանէի մեր գրականութենէն ներս: Այդ ալ ինծի համար եղած էր իմ անձիս դէմ ասպարէզ կարդալու փորձ մը: Ինչպէս որ «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» գրած էի փորձելու համար թէ կրնա՞յի արդեօք ժողովրդական կատակերգութիւն մը գրել, Յակոբ Պարոնեանի ուսումնասիրութիւնն ալ կատարած էի փորձելու համար այս մարզէ ներս իմ համեստ կարողութիւնս: Որքա՞ն շատ աշխատած, որքան շատ բան կարդացած ու դասաւորած, պրպտումներ ըրած էի այդ մենագրութիւնը գրի առնելու համար: Երբ սկսաւ հրատարակուիլ, եւ երբ անձկութեամբ կը սպասէի տեսնելու համար թէ ի՞նչ պիտի ըլլար ընթերցողներուն հակազդեցութիւնը, լսեցի որ Գուրգէն Թրենց հեռախօսած էր քանի մը բարեկամներու եւ ըսած էր. «Կարդացէք այս մէկը, ասիկա սովորական մենագրութիւն մը չէ, հրաշալի բան մըն է»:

Գուրգէն Թրենց այս նախադասութիւնը ինծի երբեք չըսաւ, բայց այլեւս չէի ըսպասեր որ ըսէր ինծի անձամբ: Այդ օրէն վերջ, մարդկային արդար տկարութիւն,

Իտալահայ Նամականի

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲԻՒԶԱՆԴԻ «ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ»Ի ԻՏԱԼԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻԼԱՆՕ — («Յառաջ»). —

Կիրակի, Մարտ 8-ին, Միլանոյի Հայ Տան մէջ հաւաքուած էր իտալացի եւ հայ ունկնդիրներու ընտիր եւ կոկիկ թիւ մը մօտաւորապէս 60 — 70 հոգի, ներկայ ըլլալու համար Փաւստոս Բիւզանդի «Պատմութիւն Հայոց» գործին իտալերէն թարգմանութեան հրատարակութեան ներկայացման: Թարգմանութիւնը կատարած են Մարիօ Պախս եւ Լորիս Տինա Նոչէթթի, խմբագրութեամբ փրոֆէսօր Կաբրիէլլա Ուլուհօճեանի: Հրատարակչական տունն է՝ Միմեզիս, մեկենասութեամբ Ստեփան Սրապեան հիմնարկին:

Գիրքին գրախօսականը վստահուած էր Հ. Լեւոն Զէքիեանի հմուտ եւ վարժ կարողութեան, սակայն եղանակի յատուկ հիւանդութիւնը արգելք եղած էր իր ներկայութեան: Որով՝ Կաբրիէլլա Ուլուհօճեան յարմար չնկատելով որ գրախօսական գնահատանքը եւ քննադատութիւնը ըլլայ անոնց կողմէ որ մտածած, աշխատած, լրացուցած եւ հրատարակութեան յանձնած են իրենց իսկ գրական գործը, ուզեց ընել միայն թարգմանութեան աշխատանքին հետ կապուած պարագաներուն պատմականը: Բան մը որ եղաւ շատ հետաքրքրական եւ բան ի բուն եւ գրաւեց ներկաներուն ուշադրութիւնը:

Ներկայացուց երկու թարգմանիչները, Պոլոնիայի համալսարանի իր վարած հայագիտութեան ամբիոնի ուսանողներ, որոնք տարուելով դասընթացքի ժամանակ Փաւստոս Բիւզանդացիէն կարդացուած գրաբար հատուածներու գեղեցկութենէն, առաջարկած են թարգմանել ամբողջ գիրքը: Առաջարկը փոխուած է գործի, որ իրենցմէ պահանջած է յանդուգն եւ մեծ յանձնառութիւն եւ տարիներու տքնաջան աշխատանք, իտալացի զարգացած հասարակութեան հրամցնելու համար եւ ծանօթացնելու Հայաստանի պատմութեան վերաբերեալ այս գեղեցիկ

Ես առաւել եւս սիրեցի զինքը եւ իր բանաստեղծութիւնները կարդացի աւելի երախտապարտ մարդու համատարմութեամբ: Եւ աւելի վերջ, երբ ան արդէն «Մարմարա»ի մէջ սկսաւ հրատարակել համեղ արձակ էջեր, հեզասահ ու մեր առօրեայ կեանքը ցոլացնող, իր հին յիշատակներուն մասին պատմող արձակ էջեր, ես տեսայ որ քիչեր կրնային անոր չափ համով արձակ գրականութիւն մշակել: Այս տպաւորութիւնս այլեւս կապ չունէր անոր նկատմամբ իմ տկարութեանս հետ: Անկեղծ դատողութիւն էր: Ռումէլի Հիսարէն, ուր կը բնակէր եւ որուն խորհրդանշանը դարձեր էր ան մեզի համար, ան քաղաք կ'իջնէր մեծ երջանկութեամբ ու անհամբեր աճապարանքով «Մարմարա»ի խմբագրութեան կը յանձնէր իր նոր մէկ արձակ գրութիւնը: Որքա՜ն երջանիկ մարդ էր ան այդ պահուն եւ ինչ կարօտով կը շնչէր խմբագրատան օդն ու մթնոլորտը, արդարօրէն սպասելով միաժամանակ որ երիտասարդներ յիշէին իր վաստակը, կերպով մը համբուրէին իր ձեռքը որպէս վարպետ: Ցուսախաբ չէր ըլլար, որովհետեւ իսկապէս կը սիրէինք ու կը յարգէինք զինքը: Եւ կ'ուրախանայինք երբ որ արձակ էջ մը կը հրատարակուէր անկէ: Ես չյոգնիլ կ'ըսէի որ մեր արձակագիրները պէտք է օրինակ առնէին անոր գրիչէն որպէսզի գրէին սահուն, հասկնալի ու համով ոճով:

Իր մահէն շատ տարիներ վերջ թղթատեցի «Մարմարա»ի ամբողջ հաւաքածոները, մի առ մի նշանակեցի իր այդ հին յօդուածներուն թիւերը որպէսզի ես իմ կարողութիւններով գիրք մը հրատարակեմ անոնցմով: Չկրցայ: Մինչեւ այսօր կարգը չեկաւ այդ գիրքին: Բայց եթէ Տէրը արտօնէ, օր մը անպայման պիտի հրատարակեմ այդ գիրքը:

Ռ. Հ.

եւ շատ կարեւոր գործը։ Անցեալ Յուլիսին հրատարակուած այս գործը կը ներկայանայ նաեւ մեր ամբիոնի առաջին աշխատասիրութիւնը, որուն կը յուսանք յաջորդեն ուրիշներ, ըսաւ։

Փաւստոսի այս պատմութիւնը կը ներկայացնէ երկու մեծ պետութիւններու՝ կայսրութեան ձգտող Բիւզանդիոնի եւ պարսկական կայսրութեան միջեւ երկարատեւ պատերազմներու եւ վերիվայրումներու ժամանակաշրջանի մը մէջ Հայաստանի վերաբերող 50 տարիները, 330 – 386, մինչեւ որ 387–ին, կը բաժնուի այս երկու եւ մեզի ոչ – բարեկամ պետութիւններուն միջեւ։ Մեր դասական պատմագրութեան ամէնէն կարեւոր եւ հիմնական գործերէն կարելի է նկատել, որ շատ թարգմանութիւններ եւ հրապարակում չունեցաւ։

Ցարդ եղած են քիչ թիւով օտար լեզուներու մէջ թարգմանութիւններ, գրեթէ բոլորը երկար տարիներ առաջ, սպառած եւ անգտանելի։ Ֆրանսերէն՝ 1867–ին, գերմաներէն 1879–ին։ Մեր դարուն մէջ եղածներն են. արդի արեւելահայերէն՝ 1947–ին Մալխասեանի կողմէ. ռուսերէն՝ 1953–ին Գէորգեանի կողմէ։ Իտալերէն այս թարգմանութենէն քիչ առաջ, 1989ին լոյս տեսած է ԱՄՆ–ու մէջ Նինա Կարսոյեանի անգլերէն ամբողջական թարգմանութիւնը, հարուստ՝ նօթագրութիւններով, որ մեծ օգտակարութիւն ունեցած է իտալացի թարգմանիչներուն։ Գոյութիւն ունի նաեւ ուրիշ անգլերէն թարգմանութիւն մը Ռ. Պետրոսեանի կողմէ, Նիւ – Եորք 1985–ին, որ սակայն մեքենագրուած վիճակի մէջ է։ Այս իտալական թարգմանութիւնը հիմնուած է Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու խնամքով 1832–ին հրատարակուած «Փաւստոս Բիւզանդացւոյ պատմութիւն Հայոց»ի 1933–ի չորրորդ վերահրատարակութեան վրայ, որ մինչեւ այսօր կը մնայ ամէնէն հիմնական եւ հեղինակաւոր գործը։

Ինչ կը վերաբերի թարգմանութեան, արագ եւ դիւրընթեռնլի գիրք մը չէ։ Կը պահանջէ ուշադրութեան ճիգ։ Մենք կրնայինք ընտրել, ըսաւ Ուլուհոճեան, ազատ թարգմանութիւն մը, ինչպէս սովորական է ընել, բայց ուզեցինք պահել կարելի եղածին չափ այդ ժամանակուան մտածելու եւ արտայայտուելու իւրայատուկ ձեւը, որպէսզի ընթերցողը անդրադառնայ որ գիրքը գրուած է ուրիշ լեզուով, ուրիշ ժամանակի մտայնութեամբ եւ կը գտնուի բոլորովին տարբեր մշակոյթի մը առջեւ։ Նոյնիսկ ընտրած ենք իտալերէն այնպիսի իւրայատուկ բառեր որ աւելի մօտ ըլլան այդ ժամանակուան գործածուած բառերուն իմաստին։ Թարգմանութիւնը պահանջեց չարունակական աշխատանք մը ուր ամէն մէկ նախադասութիւն զննուած է եւ կշռուած փիլիսոփայական, պատմական, լեզուաբանական եւ նոյնիսկ գեղագիտական չափանիշներով։

Ապա, խօսք առին փոխն ի փոխ երկու թարգմանիչները։ Պատմեցին աշխատանքի դժուարութեան մասին որ այսպիսի գործ մը կը պահանջէ, ունենալու համար ակադեմական տարողութիւն։ Որպէսզի ամէն մէկը կարենայ առանձին աշխատիլ, գործը բաժնած են երկու հատուածի։ Բայց որպէսզի անջատ եւ տարբեր թարգմանութեան, տարբեր ոճի գրութեան զգացում չունենայ ընթերցողը, մեծ աշխատանք տարուած է ընտրելու համար նոյնիմաստ եւ համահաւասար բառեր, ոճի ձեւեր, միեւնոյն բառերը գործածել նոյն իմաստը արտայայտելու համար եւ համեմատելով եւ կրկին կարդալով զանոնք, Ուլուհոճեանի հսկողութեան տակ, համալսարանին մէջ եղած հանդիպումներու ժամանակ։ Զանազան օրինակներ բերին թէ ի՛նչ միջոցներու դիմած են Հայերէնի համահաւասար նշանակութիւն չունեցող իտալերէն բառերու պարագային, քննելով ուրիշ թարգմանութիւններու գործածած միջոցները, եւ անկարելիութեան պարագային գործածելով նոյն Հայերէն բառը, տալով իմաստին բացատրութիւնը նօթագրութիւններով, եւայլն։ Թարգմանութեան համար գործածուած սովորական միջոցներ, բայց հոն՝ ներկաներուն միջամտումով եւ տարբերակներու թելադրումով, շատ համակրելի եւ հետաքրքրական մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ։

Տրուած ըլլալով որ այդ օրը, Մարտ 8, նկատուած է «Կնոջ Օր», Ուլուհոճեան ուզեց կարդալ բոլոր այն հատուածները որ կը վերաբերին Փառանձեմի անձին եւ կեանքի նկարագրութեան, որոնք թէեւ վիպական ձեւ ունին, բայց ճիշդ այդ հանգամանքը ցոյց կուտայ նաեւ Փաւստոսի պատմողի յատկութիւնը եւ կարողութիւնը։

Հիւրասիրութիւն մը եւ գեղարուեստական բաժին մը վերջ տուին այս շատ հաճելի մշակութային հաւաքոյթին։

Վ. Բ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՍ – ԱՆՋԵԼՈՍԻ
ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
1956 – 1996

Կլէնտէյլ (Գալիֆորնիա), 1997

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅՑ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒՆ

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ. – Հայ Մշակոյթի Կեդրոնին կազմակերպութեամբ, 40 հոգինոց խումբ մը Մարտ 1–ին այցելեց Լիոնի ու Կրընոպլի թանգարանները, տեսնելու համար Հայերու առնչուած նիւթեր։

Կրընոպլի թանգարանին մուտքին ուշադրութիւն կը գրաւէին Հայաստան ու Հայերը յիշեցնող ազդեր, լուսանկարներ որոնք կը պատմէին հայկական գաղութի մը հոն հասնելուն նախօրեակը, ապա առաջին հասնողները որոնք Աղէտէն փըրկուածներ էին։ Անոնք հոն հաստատուած էին որպէս պարզ կամ մասնագէտ բանուոր, յետոյ աստիճանաբար ինքնաբաւութեան հասնելով դարձած էին քաջ արհեստաւորներ, առեւտրականներ։ Կարմրաւուն լուսաւորումով սրահներու մէջ ուր կը տարածուի հայկական թախծոտ երաժշտութիւնը, ցուցադրուած են քարտէսներ, պաստառներ եւ ուրիշ խորհրդանիշեր։ Անոնց առջեւ յուզիչ ելոյթ մը ունեցաւ 89–ամեայ Ա. Նորազատ։

Կրընոպլէն խումբը երթը շարունակեց դէպի Լիոն։ Հոն աւելի տպաւորիչ էին «Հայաստան սկիզբէն Դ. դար» մեծատառ արձանագրութիւնները։ Անոնց կարելի էր հանդիպիլ ամէն կողմ։ Թանգարանին ցուցասրահներուն մէջ զետեղուած էին տնական անօթներ, ձեռագործներ, ջուրի, գինիի կարասներ, զարդեղէններ, երկրագործական գործիքներ, զէնքեր, եւայլն։ Լիոն կատարուած այս այցը հըպարտութեամբ լեցուց սրտերը այն Հայերուն որոնք ոչ իսկ ամէնէն փոքր ծանօթութիւնը ունէին մեր պատմութեան մասին։

Մեծ գոհունակութիւն պատճառած ձեռնարկ մըն էր այս մէկը որուն մասնակիցները շնորհակալ եղան մշակոյթի կեդրոնի տիկիններուն։

ՍՕՍ – ՊԱՐԷՏ

Համակարգիչը մշակութային քախուռը արգիլելու միջոց

Վերջին տասնամեակին, յատկապէս խորհրդային կարգերու անկումով, մեծ թիւով Հրեաներ ներգաղթեցին Իսրայէլ։ Կարեւոր է թիւը նաեւ Եթովպիայէն, Եմէնէն, Եւրոպայէն, ԱՄՆ–էն ներգաղթողներու։ Բոլորին համար շուրջ 800 հազարի թիւ մը կը տրուի։ Բնական է որ գլխաւորաբար անոնք որոնք հասած են թերաճ երկիրներէ, Իսրայէլ մուտք գործելով մտած են նաեւ տարբեր դարու մը մէջ։ Այս ընտանիքներուն մասնաւորաբար անչափահաս զաւակները նուազագոյն դժուարութեամբ ու արագօրէն համարկելու համար իրենց նոր ընկերութեան, պետութիւնը համակարգիչներ կը յատկացնէ անոնց։ Այդ միջոցը թէ զանոնք լաւագոյնս պիտի պատրաստէ թէքնոլոժիի բարձրագոյն մակարդակի տէր տնտեսական համակարգին մէջ տեղ գրաւելու, եւ թէ պիտի օգնէ ամէն կողմէ եկած Հրեաներու խառնարանին մէջ ուղղութիւն գտնելու։ Բազմաթիւ կազմակերպութիւններ հաղորդացանցին վրայ հանդիպումի, վիճարկումի զանազան կայաններ հաստատած են, առիթ տալու որ ռուսական, եւրոպական, ամերիկեան շրջանակներէ հասած պատանիներ հաղորդակցին ու իրարու միջեւ բաժնեն իրենց նոր շրջապատին առնչուած վախերը, տպաւորութիւնները։

Այս միջոցը բնական պէտք է նկատել Իսրայէլի համար որ համակարգիչներու մարզին շատ զարգացած երկիրներէն է ու այդ մարզին ամէնէն ծանօթ անունները արտադրամասեր հաստատած են հոն։ Այդ թէքնիքը ներգաղթողներէ ոմանք աւելի լաւ կը ճանչնան, քան ուրիշներ. այդպէս է պարագան Ռուսաստանէն եկողներու։ Անոնց 40% բարձր զարգացում ունի, 70%–ն ալ լիսէաւարտ է։ Անոնց հակապատկերը կը ներկայացնեն Եմէնէն, Եթովպիայէն հասածները։

Համակարգիչներ նուիրելէ զատ, Իսրայէլի պետութիւնը կեդրոններ ալ բացած է նորեկ ընտանիքները ընդունելու, անոնց օգնելու համար։ Այդ կեդրոններէն ոմանք ալ կապուած են հաղորդացանցին որ առիթ կուտայ գլխաւորաբար երիտասարդներուն, հանդիպելու իրենց տարեկիցներուն, կամ իրենց ծնած երկիրը մնացած ազգականներուն։

ՔԱՂՀԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Ինչո՞ւ չէ։

– Երբեք ատանկ բան մը մի՛ սպասէք ինծի ... կը նախընտրեմ անօթի մեռնիլ քան թէ յանձնառու ըլլալ այդպիսի ստորնութեան մը։

–Այդ ըրածդ պարզապէս յիմարութիւն է։ Եւ անոր փորձանքն է որ կը քաշես կոր հիմա։

– Կրնայ ըլլալ, պատասխանեց Թորգոմ։

Նոր ծանօթներ եկան եւ սեղանին շուրջը բազմեցան, որով խօսակցութիւնն ալ վերջ գտաւ։

Թորգոմ քիչ յետոյ մեկնեցաւ սրճարանէն եւ ուղղուեցաւ տունը, չուզելով ուրիշներու հետ խօսակցութեան բռնըւիլ։

Առանձնանալու պէտք կը զգար, միտքը ամփոփել կը մտածէր, ատով միայն պիտի կրնար վրէժը լուծել եւ հակառակորդներուն աչքը վախցնել։ Հիմա կը հասկնար թէ ինչո՛ւ Սուսերեանց պաշտօնի այդ առաջարկութիւնը ըրաւ ինծի... պարզապէս որպէս զի վազ անցնիմ հանրագրութենէն։ Անպիտանը ուզեց զիս խաբել եւ կրկին այնքան ետեւէս ինկած է հանրագրութեան համար. ըսել է որ կը վախնայ կոր անկէ ... ո՛վ գիտէ, թերեւս Մարգար էֆէնտիին հետ խորհած ու այս միջոցը մտածած են զիս պայքարէն ետ կեցնելու համար։

Այս մտածումը զինքը քիչ մը մխիթարեց եւ Թորգոմ նոյն գիշերը հանգիստ քնացաւ այն վստահութեամբ թէ վերջնական յաղթանակը իրեն պիտի մնար։

Հետեւեալ առտու կանուխ դեռ նոր անկողինէն ելած էր երբ Ճանիկ երեւցաւ։

Զափազանց աճապարեալ կերպարանք մը ունէր։

– Սրկէ հարիւր յիսուն ղրուշ տո՛ւր, գոչեց Թորգոմին առանց «բարի լոյս» ըսելու։

– Ի՞նչ կայ որ, հարցուց միւսը շուարած։

– Ճանըմ, տո՛ւր սա 150 ղրուշը...

– Տամ բայց նախ նստէ՛ տեսնենք, քիչ խօսինք, նայինք ի՞նչ եղաւ հանրագրութեան գործը։

– Աղբար երկար բարակ խօսելու ատեն չէ, գործ տեսնենք, խօսելով բան չի լըմննար, երբ շատ կը խօսինք։

– Բաւական ստորագրութիւն հաւաքեցա՞ւ, հարցուց ուսուցիչը։

– Ինծի Ճանիկ կ՚ըսեն, աչքիս մէջը աղէկ նայէ, գոչեց միւսը հպարտօրէն։

– Քանի՞ հատ ժողվեցիր մինչեւ հիմա...

– Ես բան մը վրաս առնեմ նէ՝ կը կատարեմ, հէմ աղէկ կը կատարեմ։

– Լա՛ւ, բայց քիչ մը բացատրութիւն տո՛ւր...

– Նախ սա 150 ղրուշը համրէ՛։

– Քանի՞ ստորագրութիւն հաւաքեցիր։

Ճանիկ խորհրդաւոր ձեւով մը մօտեցաւ Թորգոմի ականջին եւ փսփսաց.

– 60–ը անցաւ...

Ուսուցիչը ուրախութենէն այլայլեցաւ։

– Ի՞նչ կ՚ըսես, գոչեց։

– Այո՛, երեսուն ժամուան մէջ 60 ստորագրութիւն, այսինքն մէկ ժամուան մէջ երկու հատ, հաստատեց Ճանիկ։

– Անհաւատալի՛ բան։

– Եւ սակայն բացարձակ ճշմարտութիւն է։

– Ո՞ւր է հանրագրութիւնը, աչքովս տեսնեմ անգամ մը։

– Ուրեմն խօսքիս չե՞ս հաւատար։

– Կը հաւատամ, բայց...

– Ճանիկ սուտ չի խօսիր, սա գլխուդ եղիր ... երկու օրէն ստորագրութիւնները 150–ի պիտի հասնին ... նա սա պատին վրայ գրէ եթէ կ՚ուզես։

– Աղէկ եղբայր, խօսքիդ կը հաւատամ, բայց անգամ մը տեսնեմ սա հանրագրութիւնը, նայինք ի՛նչ տեսակ մարդիկ ստորագրած են։

– Ամէնքն ալ շնորհքով, պատուաւոր մարդիկ, ես իմ գործը չե՞մ գիտեր ... քանիներ ստորագրել ուզեցին եւ ես մերժեցի, աննշան մարդիկ ըլլալուն համար ... սա 150 ղրուշը տո՛ւր, ուշ մնացի։

– Հանրագրութիւնը ցոյց տուր տեսնեմ։

– Անկարելի է։

– Ինչո՞ւ համար, գոչեց Թորգոմ զարմացած։

– Քովս չէ, բարեկամի մը տուած եմ որ խոստացաւ ինքն ալ 20 – 30 ստորագրութիւն հաւաքել։

Այս բացատրութիւնը թէեւ ճշմարտանման, բայց չգոհացուց ուսուցիչը, որուն մտքին մէջ թեթեւ կասկած մը ծագած էր։ Մերժեցի, աննշան մարդիկ ըլլալուն համար ... սա 150 ղրուշը գրպանս է եւ քու տրամադրութեանդ ներքեւ, միայն թէ այն ատեն պիտի տամ երբոր հանրագրութիւնը մէյ մը տեսնեմ... Թո՛ղ վաղը ըլլայ, վնաս չունի։

– Հասկցայ, ըսաւ Ճանիկ բարկութեամբ ոտքի ելլելով, մնաք բարով։

– Ինչո՞ւ կը բարկանաս, բարեկամ, հարցուց ուսուցիչը։

– Կը բարկանամ, որովհետեւ զիս ստախօս խաբեբայի մը տեղը կը դնես կոր։

– Ես անանկ բան չըսի, բողոքեց Թորգոմ։

– Անանկ ընթացք մը կը բռնես կոր որ իբր թէ ես քու դրամդ առնելու համար խաղ կը խաղամ կոր քեզի։

– Քաւ լիցի, բայց...

– Պարապ խօսք մտիկ չեմ ըներ, ամէն մարդ պատիւ ունի ... մնաս բարով։

– Կեցի՛ր, եղբայր, իրարու խօսք հասկընանք։

– Դուն ինծի երկու հարիւր ղրուշ չըտի՞ր։

– Այո՛, կմկմաց Թորգոմ։

– Վաղը դրամդ ետ կը բերեմ, հանրագրութիւնն ալ կ՚երթամ կը պատռեմ, լմնցաւ գնաց ... յանցանքը իմս է որ քեզի պէս մարդուն ծառայութիւն ընել ուզեցի, արիւն քրտինք մտայ, յոգնեցայ, լեզու թափեցի, ժամեմ չաժեմ մարդոց խօսք հասկցնել, համոզել աշխատեցայ...

– Եղբայր այդ խօսքերուն բնաւ տեղը չկայ...

– Հանրագրութիւնը չտեսած բնաւ դըրամ չի տար եղեր ... սըւոր նայեցէ՛ք մէյ մը, գետնին տակն անցնին դրամդ ալ, հանրագրութիւնդ ալ, դուն ալ...

Եւ Ճանիկ բարկաճայթ կերպարանքով մը դէպի դուռը ուղղուեցաւ։

Թորգոմ շուարած՝ ետեւէն վազեց, իր վերջին, գերագոյն յոյսն էր որ կը ըսպառնար հեռանալու, Ճանիկի թեւէն բռնեց, խնդրեց աղաչեց որ ետ դառնայ։

– Թեւս ձգէ՛, գոչեց միւսը։

– Կ՚աղաչեմ ներէ, ես քեզ վիրաւորել չուզեցի։

– Աւելի աղէկ էր գլխուս բան մը իջեցնէիր, քան թէ այդ խօսքը ընէիր։

– Եղբայր եթէ գիտնայի որ պիտի բարկանաս՝ չէի ըսեր, իմ միտքս քեզ վիրաւորել չէր, միայն թէ հետաքրքիր էի անգամ մը հանրագրութիւնը տեսնել...

– Իրաւունք ունիս։

(Շար. 128)

(Շար. Ա. էջէն)

գործնական գետնի վրայ բան չի փոխուիր 86 տարեկան ամբաստանեալի մը համար, բայց սկզբունքի հարց է)։ Արնօ Գլարսֆելտ գոհ է։ Մարտ 23էն կը սկսին պաշտպան փաստաբաններու ելոյթները որոնք հինգ օր պիտի տեւեն եւ վճիռը պիտի տրուի Մարտ 27–ին։ Դատը կը տեւէ հինգ ամիսէ ի վեր։

ԱՅՏԸՆԻ (Թուրքիա) դատարանը բաւական մեղմ վճիռներ արձակեց հինգ ոստիկաններու դէմ որոնք կ'ամբաստանուէին ձախ Էվրէնսէլ Թերթին լրագրող՝ Մեթին Կէօքթէփէի սպանութեամբ։ Լրագրողը մեռած էր ծեծի եւ չարչարանքի տակ, ձերբակալուելէ ետք 1996 Յունուար 8–ին, Պոլիս, երբ կը հետեւէր, ի պաշտօնէ, երկու բանտարկեալներու յուղարկաւորութեան։ Դատուած ոստիկաններէն հինգը դատապարտուեցան 7 եւ կէս տարի բանտարկութեան «ակամայ մարդասպանութեան» յանցանքով, վեց ուրիշներ անպարտ արձակուեցան։ Այս վճիռները մեծ վրդովում առեղծեցին եւ զոհին ընտանիքը որոշեց վերաքննութեան դիմել մարդկային իրաւանց եւրոպական Ատեանին առջեւ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարները մեծ բան ձեռք չձգեցին Միլոսեւիչէն Քոսովոյի նկատմամբ իր քաղաքականութիւնը փոխելու ուղղութեամբ։ Տեղւոյն վրայ ցոյցերը կը շարունակուին։

ԿՐԵՄԼԻՆԸ հերքած է Արկումէնթի ի Ֆակտի շաբաթաթերթին հրատարակած այն լուրը ըստ որուն Ելցին նաեւ ջղային գետնի վրայ ալ ընկճուած է։ Թերթը գրած է որ Ելցին մարդ տեսնել չուզեր եւ անդադար պատերազմական օտար ֆիլմեր կը դիտէ։

ԳԼԻՆԹԸՆ որոշեց թեթեւցնել Գուպայի դէմ շրջափակումը, խորհրդանշական ձեւով, ի պատասխան Պապին կոչին Հաւանա այցելութեան ատեն։

ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱ ԲԱՆԱԳՈՂ

Վերջին շրջանին մանաւանդ, բանագողութեան ամբաստանութիւններու համաճարակ մը ծնունդ առաւ Ֆրանսայի մէջ։ Անցեալ ամիս, դերպ. Կայօն էր զոհը, որ խոստովանեցաւ սակայն թէ իր լոյս ընծայած հատորին հեղինակը չէր եւ թէ վստահած էր մասնագէտ անձերու, որպէսզի պրպտեն փաստաթուղթեր եւ վերջն ալ չէր ստուգած, ապա մրցակցութիւն ծագեցաւ երկու փիլիսոփաներու միջեւ, հուսկ կարգը եկած է ակադեմական Անրի Թրուայայի, 86 տարեկան, ժողովրդական ծանօթ գրագէտ, մեծաքանակ արտադրութեան տէր, որու վերջին կենսագրական հատորը նուիրուած Վիքթոր Հիւկոյի հոմանուհիին՝ Ժիւլիէթ Տրուէի առիթ տուած է դոյգ դատերու իրեն եւ հրատարակիչ՝ Ֆլամարիոնի դէմ։ Թրուայա տասնամեակներ ետք, այս հատորին լոյս ընծայման վաղորդայնին հեռացաւ Ֆլամարիոնէն եւ գնաց Կրասէի մօտ։ Յարդ հեղինակն է աւելի քան հարիւր հատորներու (վէպ, գրական եւ պատմական կենսագրութիւններ)։ Այժմ դատի քաշուած է Փարիզի մեծ դատարանին առջեւ «բացայայտ գեղծարարութեան» համար։ Կը մեղադրուի որ որոշ փոփոխութիւններով վերատադրած է հինգ տարի առաջ լոյս տեսած Ժիւլիէթ Տրուէի մէկ կենսագրութիւնը որու հեղինակներն են Ժերար Փուշէն եւ Ռոպէր Սապուրէն։ «Մոնտ»ի աշխատակիցը դիտել կուտայ որ ըստ դատական կոչնագիրին բանաձեւումին, Ֆրանսական Ակադեմիան նիւթ կը դառնայ ոչ շատ պատուաբեր բանավէճի մը։ 1996–ին ալ գրական մեծ մրցանակը շնորհած էր Գալիքսթ Պէյալայի, փիլիսոփուհի մը որ դատապարտուած էր որովհետեւ բառացի կերպով վերարտադրած էր երկու գրագէտներու գործերէն լայն հատուածներ։ Հարցազրուցուած «Մոնտ»ի կողմէ, Ա. Թրուայա զարմանք յայտնած է եղած ամբաստանութիւններուն համար, եւ ըսած որ «նորաձեւութիւն է։ Համաճարակ մը կայ մտաւորական շրջանակներու մէջ, որ կը կայանայ գեղծարարութիւններ փնտռելու, աժան գնով ծանուցում ընելու համար»։ Հատորներու բաղդատութիւնը սակայն ցոյց կուտայ որ պարզապէս ծանուցումի հարց չէ։ Բանագողութեան բոլոր տուեալները կան, մինչեւ իսկ գլուխներու խորագրերը գրեթէ նոյնն են։

Վերջին խօսքը կը մնայ արդարադատութեան։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարգրիտ Գրիգորեան իր ծնողաց Գրիգոր եւ Կուլինէ Գրիգորեանի (մահացած Պուլկարիա) յիշատակին 300–ական Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցիին, ՀՄԸՄ–ին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին։

INFORMATIONS ARTISTIQUES

Ensemble de chant liturgique arménien
AKN
Direction : Aram KEROVPYAN
129, rue du Faubourg du Temple,
Tél. : 01 42 49 23 42 75010 PARIS

PROCHAINES REPRESENTATIONS

Dimanche 22 MARS
Cathédrale Notre-Dame de Paris
à 16h30: Virginia Kerovpyan chantera au cours de la conférence de Carême; de 17h15 à 17h45 *Akn* présentera des chants liturgiques arméniens du Carême.

— ENTREE LIBRE —
Samedi 18 AVRIL
Venise

Vendredi 3 JUILLET
Samedi 4 JUILLET
Abbaye Saint-Martin de Ligugé (86)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme (Djavo Chant)
MARSEILLE

FLORENCE
SIENNE / SAN GIMIGNANO / PISE

Départ Jeudi matin 21 mai
Place de la Rotonde Diran Tékéian
St-Jérôme
Retour Dimanche soir 24 mai

P.A.F. 1.550 F (transport en autocar grand tourisme, hébergement 3 nuits en demi-pension en Hôtel*** dans la région de Montecatini)
Visites guidées de Florence et Sienne.

Inscriptions obligatoires avant le 20 Avril

Renseignements :
Tél. : 04 92 61 10 82 / 04 91 70 00 32

Règlement pour le 30 / 04 par chèque à l'ordre de la C.B.A.F. à adresser chez :
Mme HOTOTYAN: 13, Bd de Cazoran — 13013 MARSEILLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սուրբ Ծնունդի առթիւ, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Սրբուհի Տիւյմէճեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Մարտիրոսեան 200–ական Ֆր., Կիւլպէնկեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Ժերար Ասատուրեան 200, Պր. Ժան Դաւիթեան 350, Տիկին Արաքսի Թէքճանեան 300, Տիկին Անի Իգնատոսեան 500, Պէ–Թէ–Սէ 3000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթին Գազանճեան 100, Պր. Բերոլ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէմիր, Տիկին Յ. Թէքնէջեան 500–ական ֆրանք, Պր. Սերժ Կարապետեան 30 Ֆր., Տիկին Էլիզ Պասմաճեան 300, Տէր եւ Տիկին Կիյոմ Թիրար 200, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Եագճեան 150, Տիկին Անահիտ Գափթան 250, Տիկին Ժագլին Պետրոսեան 300, Տէր եւ Տիկին Խաւար Սիրակեան 500, Պր. Մինաս Գըմգըմեան 50, Պր. Ժորժ Ակոբեան 500, Տաթեւ Ընկերակցութիւն 200, Տէր եւ Տիկին Փաթրիկ Տակիլճեան 500, Եսայի Ղազարեան 150, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Գարթալեան, Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Մուրատեան 200–ական ֆրանք։

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւն
●
ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
նուիրուած
ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ–ի
« Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր
Վ Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ւ Մ Ն Ե Ր »
գիրքին,
անոր հրատարակութեան առթիւ
Հեղինակն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ԴԱՆԻԷԼ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆ
Ընթերցումներ երկերէն՝
Արսէն Այնթապլեան
Թորոս Գօֆթիկեան
– Գ ի ն ե ձ օ ն –
Հինգշաբթի, Մարտ 26,
ժամը ճիշդ 20.30–ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

L'ECOLE ARMENIENNE
« *SIAMANTO* »
DE BAGNEUX-CACHAN
propose un
DINER DANSANT
Samedi 4 Avril de 20 heures à l'aube
En présence de Mme *Janine JAMBU*
Maire de Bagneux, Député des Hts-de-Seine
Avec la participation de
MARTEN YORGANTZ
et son Orchestre
Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels — *Bagneux*
Réservations :
Tél. : 01 45 46 10 11 / 01 46 65 81 53

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1998 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires (médecin ou infirmier en 2e année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières.**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 PARIS.
Date limite de candidature : 4 AVRIL.

***

Section PARIS

Cours d'arménien

Vous voulez pratiquer la langue arménienne et n'êtes disponible que le soir! Venez nous rejoindre le mercredi de 19h à 20h30, dès le 25 mars 1998, à la M.C.A., 17, rue Bleue, 75009 PARIS, afin d'apprendre la langue de vos parents, de nos amis.
Renseignements: 01. 42. 46. 88. 36 (samedi 15h à 19h).

DATE A RETENIR

LE 9 MAI
La Chorale Sipan-Komitas à Chaville

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ
Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13–ին
ճաշարան՝
« *Les Diamantaires* »
60, rue La Fayette — 75009 PARIS
— M° CADET —
Վիճակահանութիւն – գեղարուեստական յայտագիր։
Մասնակցութեամբ՝
Կապարեան նուախմբին
Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 – 45 – 93 – 00 – 25
կամ՝
01 – 48 – 78 – 76 – 88

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

UGAB — PARIS
UGAB- Jeunes
présentent
CONCERT
DES JEUNES TALENTS
DIMANCHE 29 MARS
à 17 heures 30
Au programme :
Musique arménienne, Classique
CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Métro: Courcelles
Renseignements: 01. 42. 27. 12. 26
Prix des places: 60 F.
Tarif réduit: 40 F.

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France
DINER
au profit de
l'ECOLE DU SAMEDI
Le Comité de Paris
Ile-de-France de l'UGAB
organise **un dîner** au profit de
l'Ecole du Samedi
le Samedi 21 mars à 20 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro: Courcelles)
La soirée sera animée par *Ferdi* ZIPCY et son groupe, qui nous plongeront dans une ambiance musicale entraînante, faite de chansons arméniennes, grecques et tziganes. Guitare, contre-basse, doudouk et autres instruments seront au rendez-vous.
Prix: 250 F. (Etudiant : 150 F.)
Réservation au: 01 45 20 03 18.

UGAB — UGAB — UGAB —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Թագուհի Փոլիկեան 150 Ֆրանք, Տիկին Էմէ Պէտէրեան 200 Ֆր., Բժիշկ եւ Տիկին Խաւար Ադամեան 1500 Ֆր., Պր. Բոժէ Պարսամեան 100 Ֆր., Պր. Մարկ Զէրվէեան 1000, Պր. Ժագ Պահրի 1200 Ֆր., Պր. Ժոզէֆ եւ Օր. Իտա Գասարճեան 10.000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Շնորհքեան 500, Պր. Հրաչեայ Զուլհակեան 1000 Ֆր. եւ Տալիթա Գրուշեանի յիշատակին Արմինէ Գույումճեան 1000 Ֆրանք։

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 24
MARDI
24 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·340 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.340

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀ. ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԱԽԸ 11 ՆԱՀԱՆԳ ԿԸ ՇԱՀԻ

ԼԸ ՓԷՆ ՓՈԽԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Ուրբաթ, Մարտ, 20, սեւ օր մը եղաւ աւանդական աջին համար, որ հիմնովին պառակտուած պատկեր մը պարզեց եւ յաղթանակի օր մը՝ Ազգ. Ճակատին եւ մանաւանդ Պրիւնօ Մեկրէի համար, որու քաղաքական խաղին շնորհիւ է որ իր շարժումը դադրեցաւ «սատանայի կուսակցութիւն» ըլլալէ եւ այլեւս մաս կը կազմէ բազմատարր աջի մը, նման բազմատարր ձախին եթէ նոյնիսկ կուսակցութեանց ստպայակոյտերը համաձայն չէին այս կարգադրութեանց: Հակառակ եղած ազդարարութեանց, արտաքսման սպառնալիքներու եւ անոնց անմիջական ալ գործադրութեան (Ժ.-Ֆ. Մանսէլի պարագան), Մարտ 20-ին «անհնազանդները» արհամարհելի թիւ մը չէին կազմեր եւ անոնց շնորհիւ է որ աջը կրցաւ հինգ շրջանի նախագահութիւնը ապահովել Ազգ. Ճակատի ձայներով: Եւ ուրեմն, աջը կը նախագահէր 13 շրջանի, երեք շրջաններ ալ կը մնային, մնացեալներուն ճակատագիրը (Իլ-տը-Ֆրանս, Միտի-Փիրէնէ, Հօթ-Նորմանտի, ՓԱՔԱ) պիտի որոշուէր յետագային: Ուրբաթ օր, ուրեմն, Շառլ Պօր, Փիքարտի, ընտրուեցաւ Բ. շրջանին 30 ձայնով որոնց 11ը՝ Ազգ. Ճակատէն: Ժագ Պլան, Լանկըտոք-Ռուսիյոն ընտրուեցաւ 35 ձայնով, որոնց 13-ը՝ Ազգ. Ճակատէն: Պերնար Արան, Կեդրոն, ընտրուեցաւ 3-րդ շրջանին, 36 ձայնով, Ազգ. Ճակատի ձայներու օժանդակութեամբ. Շառլ Միյոն Ռոն-Ալփ ընտրուեցաւ Բ. շրջանին, 93 ձայնով որոնց 35-ը Ազգ. Ճակատէն: Ժան-Փիէր Սուասոն, Պուրկոնեը, ընտրուեցաւ 3-րդ շրջանին 29 ձայնով, որոնց 9-ը Ազգ. Ճակատէն: Այս բոլորն ալ կը պատկանին Իւ-Տէ-Էֆ-ին եւ բոլորն ալ կախակայուեցան որովհետեւ Իւ-Տէ-Էֆ-ը կուսակցութիւն չըլլալով այլ՝ համադաշնակցութիւն մը, չէին կրնար արտաքսել: Վերոյիշեալ հինգերէն չորսը ընդունած են Ազգ. Ճակատի ձայները, իսկ մէկն ալ՝ Ժ.-Փ. Սուասոն ինք դիմած է անոնց ձայները ունենալու համար:

Նոյն օրը մնացեալ շրջանները նախագահ չէին ընտրած, ընդհանրապէս մեծամասնութեան չգոյութեան պատճառով, բացի ՓԱՔԱ-էն (Փրովանս - Ալփ - Կոթ տ'Ազիւր) ուր բաւական վէճ ծագած է եւ ընտրութեան երկու շրջաններէ ետք, ժողովին նախագահող երիցագոյն անդամը (Ազգ. Ճակատ) առկախած է նիստը մինչեւ Երկուշաբթի: Այս կարգադրութիւնն ալ մեծ վրդովում առեղծած է ձախի եւ որոշ աջի մը մօտ:

Շաբաթ, Մարտ 21-ին, հակադրեցութիւնը ընդհանրապէս վրդովում, ընդվզում, զայրոյթ էր: Լիպերասիոն կը խորագրէր՝ «Ամօթ», ուրիշներ գրեթէ նոյնպէս: Ֆ. Հոլանտի (ընկերվարական) համար՝ «Հանրապետութեան համար չարաշուք օր մըն է» եւլն. եւլն.: Ոմանք, նկատել կու տան սակայն թէ ձախը շուտ մոռցած է որ 1997 Յունիսի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, Ազգ. Ճակատը աւելի քան 50 ընտրաշրջաններու մէջ ձախին յաղթանակը ապահովեց եւ ոչ ոք այդքան խրար անցաւ:

Ամէն պարագայի մէջ, փայլուն պատկեր մը չէ զոր Ֆրանսայի դասական, չափաւոր աջը կը պարզէ Մարտ 20-էն ի վեր եւ օրէ օր ալ կացութիւնը չի բարելաւուիր: Լը Փէն չուշացաւ իր «նուէրին» գինը պահանջելու: Յայտարարեց թէ թեկնածու է ՓԱՔԱ-ի (Փրովանս - Ալփ - Կոթ տ'Ազիւր) շրջանային Խորհուրդի նախագահութեան, այն պատճառաբանութեամբ թէ շրջանին մէջ Ազգ. Ճակատը աւելի ձայն առ ունեցաւ քան աջը եւ ուրեմն կ'ակնկալէ որ այդ աջը իրեն ի նպաստ քուէարկէ, որու փոխարէն իր կուսակցութիւնն ալ պատրաստ է ապահովելու աջի մը նախագահութիւնը Իլ-տը-Ֆրանսի Խորհուրդին: Ինչպէս կը տեսնուի Լը Փէն յաջողեցաւ պառակտել աջը որու որոշ պարագլուխները չեն ծածկեր իսկ իրենց տարակարծութիւնները: Պառ «ծանրակշիռ սխալ» կ'որակէ Շ. Միյոնի դիրքը Ռոն-Ալփի շրջանը եւ կը խորհի որ պէտք է հրաժարի (ենթական տրամադիր չէ եւ կը բացատրէ որ որեւէ համաձայնութիւն կամ զինակցութիւն չունի Ազգ Ճակատին հետ եւ ընտրուած է իր ծրագրին վրայ) մինչ Ա. Մատըլէն դէմ ըլլալով հանդերձ Ազգ. Ճակատին, դատապարտելի չի դաներ դիրքը անոնց որոնք ընտրուեցան Ազգ. Ճակատի ձայներով:

Այս ամբողջը չէր կրնար չազդել Մարտ 22-ի ընդհանուր խորհրդականներու ընտրութիւններու Բ. շրջանին վրայ, ուր ձեռնպահութիւնը հասաւ 44,95%-ի: Կը թուի որ աջի որոշ ընտրողներ խուսափեցան քուէատուփ դիմելէ, հաւանաբար դժգոհ որոշ աջերու գործակցութենէն Ազգ. Ճակատի հետ, ուրիշներ թերեւս այն պարզ պատճառով որ զզուած են քաղաքական դէմքերու գործելակերպէն:

Այս ամբողջին արդիւնքը այն եղաւ որ բազմատարր ձախը զգալի յառաջխաղացութիւն մը կ'արձանագրէ ընդհ. խորհրդականներու ընտրութիւններու Բ. շրջանին: 11 նահանգներ, աւանդականօրէն աջ դարձան ձախ: Աթոռներու դետնի վրայ, արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.- Համայնավար՝ 143 (առաւել 34), ընկերվարական 652 (առաւել 342), կանաչ 2 (առաւել 1), ԵՌ-ՓԷ-ԵՌ 307 (նուազ 171), ԻՒ-ՏԷ-ԷՖ 336 (նուազ 189), զանազան աջ 358 (նուազ 58), Ազգ. Ճակատ երեք (առաւել 3): Ժոսփէն գոհ է բայց նաեւ մտահոգ, Ֆ. Հոլանտ կոչ կ'ընէ շրջանային հինգ նախագահներուն որ հաւաքաբար հրաժարին: Ի դէպ, իր կինը Սեկոլէն Ռուայալ պարտուեցաւ Տէօ-Սեւրի նահանգին մէջ:

***

ՉԵՐՆՈՄԻՐԴԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Ելցին Կրեմլին վերադարձաւ Մարտ 23-ին եւ անմիջապէս պաշտօնանկ ըրաւ նախարարապետը՝ Չերնոմիրդին եւ լուծեց կառավարութիւնը, յատուկ հրովարտակով մը: Ինք է որ պիտի ապահովէ փոխանցման շրջանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՍՈՎՈՅԻ մէջ Ալպանացիները դաղտագողի ընտրութիւններ ըրին Մարտ 22-ին նախագահ մը եւ Խորհրդարան մը ընտրելու համար: Սերպերը ապօրինի հռչակեցին այս ընտրութիւնները որոնց մասնակցեցաւ ժողովուրդին 85%-ը: Ալպանացիներու նպատակն է օրինաւոր մարմիններ ստեղծել իրենց անկախութիւնը պաշտպանելու համար: Նախագահ ընտրուած է Իպրահիմ Ռուկովա:

ՊԱՊԸ եօրեայ այցելութիւն մը կատարեց Նիժերիա եւ այս առթիւ կոչ ըրաւ որ ազգային համերաշխութիւն մը տիրէ եւ յարգուին մարդկային իրաւունքները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱՆԱԿԸ պատասխանեց Երպագի չէշտելով թէ վճռած է պայքարիլ անջատողականութեան եւ կրօնական մոլեռանդութեան դէմ: Վարչապետը հրաւիրած էր բանակը որ միայն զինուորական հարցերով զբաղի եւ մնացեալը կառավարութեան թողու: Երպագ հակադրեց 48 ժամ յետոյ եւ յանձն առաւ, յանուն իր կառավարութեան, ամբողջովին նուիրուիլ իսլամական մոլեռանդութեան դէմ պայքարին:

ԵԼՑԻՆ, Կրեմլին պիտի ընդունի Շիրաքը եւ Քոհլը, բժիշկներու որդեգրած ըլլալով որ ինք օդանաւային ճամբորդութիւն ընէ: Նախատեսուած էր որ հանդիպումը Եկատերինբուրգ տեղի ունենայ:

ՋՈՒՐԻՆ նուիրուած համագումարը, որ տեղի կ'ունենար Փարիզ, վերջ գտաւ Մարտ 20-ին, հաստատելով որ ջուրի պակասը աւելի ծանրակշիռ բնոյթ պիտի ստանայ ապագային: Մէկուկէս միլիառ մարդիկ խմելիք ջուր չունին այսօր եւ այս թիւը երկու միլիառի պիտի հասնի 2025-ին: Ի տես այս կացութեան, Շիրաք առաջարկեց ջուրի միջազգային ակադեմիայի մը ստեղծումը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 21/23)

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՇՐՋԱՆԷՆ ԵՏՔ

Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 20-ին, Ժուռնալիստի Տան մէջ նախագահական թեկնածու Կարէն Դեմիրճեանի յայտարարութիւնը լրագրողներուն ներկայացուցած է իր ընտրական կեդրոնի լրատուական սպասարկութեան ղեկավարը՝ Արմէն Վալէսեան: Հոն իրեն ի նպաստ քուէարկողներուն ուղղուած շնորհակալական խօսքերէն ետք ըսուած է՝ «Գիտեմ, որ նրանցից շատերի նկատմամբ կիրառուել են ոչ միայն ընտրական ճնշումներ, այլեւ առանձին դէպքում՝ բիրտ ուժ»: Յոյս յայտնուած է թէ Բ. շրջանին կարելի բոլոր միջոցները ի գործ կը դրուին նման երեւոյթներ բացառելու համար: Իր կարծիքով, Ա. շրջանի խախտումները աւելի մեծ ծաւալ կը ստանային եթէ չըլլար հինգ թեկնածուներու ծանօթ յայտարարութիւնը: Հոն ըսած է նաեւ թէ ընտրուելու պարագային իր առաջնահերթ խնդիրներէն մէկը կ'ըլլայ ժողովուրդին ազատ կամքին երաշխաւորումը: Յայտարարութեան կցուած է խախտումի արձանագրուած դէպքեր, որոնք թիւով 12 են:

***

Ր. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տեղեկատուութեան և դրահրատարակչական վարչութեան պետ Րաֆֆի Յովհաննէսեան Մարտ 19-ի յայտարարութեամբ մը նախագահական ընտրութեան առաջին փուլը որակած է «ամենաբաց ու ամենաթափանցիկը» համեմատած՝ 1995 - 96-ի ընտրութիւններուն: Անդրադառնալով նաեւ արձանագրուած օրինազանցումներուն, ան հարկաւոր նկատած է որ յանցաւորները ճշդուին ու պատժուին: Հետաքրքրական է կարդալ իր տողերուն մէջ որ մամուլի մարդը ընդունուած չափանիշներէն շեղումները բացասական արդիւնք տուած են իրենց պաշտպանած թեկնածուին: Յայտարարութեան աւարտին յոյս կը յայտնուի որ Բ. փուլը զերծ կ'ըլլայ առաջինին թերութիւններէն:

***

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պատասխանելով «Ազգ»ի հարցումներուն, Ֆրանսայի Երեւանի դեսպանը Միշէլ Լըկրա գնահատած է ժողովուրդին քաղաքական հասունութիւնը: Ինք կը հաւատայ որ Բ. փուլէն առաջ դաշինքներ կը ձեւաւորուին երկու թեկնածուներուն շուրջ: Կ'ըսէ թէ տարբերելով նախորդ ընտրութենէն, այս անգամ իրական ընտրապայքար տեղի ունեցաւ: Իսկ հիմա որ միայն երկու թեկնածու մնացած է, հարկ է որ իւրաքանչիւրը աւելի մանրամասն պարզէ իր ծրագիրը:

***

ՌՈՒՍ ԴԷՏԵՐՈՒ ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄԸ

Ռուսաստանի դէտերը մերժելով արեւմուտքցիներու պնդումները, ըսած են թէ Հայաստանի ընտրութիւնը անցած է ժողովրդավար պետութիւններու չափանիշներով եւ առանց մեծ օրինազանցումներու: Անոնք բարձր գնահատած են քուէարկութեան ընթացքին նկատմամբ կատարուած հսկողութիւնը:

***

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԷՏԵՐՈՒ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Օ-ԷՍ-ՍԸ-Է-ի դէտերու խումբը մանրամասն տեղեկագիրով մը նշած է ընտրութեան ապօրինութիւնները: Հայկական լրատուութեան ամփոփումով ներկայացուած տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ընտրական տեղամասերու շուրջ քառորդին մէջ, յատկապէս Արմաւիր եւ Գեղարքունիք, ներկայ էին ոստիկանութիւնը, ապահովութեան հսկիչներ ու լիազօրութիւն չունեցող անձեր: Դէտերու լրատուութեան 4%-ը կը վերաբերի ահաբեկչական դէպքերու, 7%-ն ալ քարոզչութեան պարագաներու: Տեղեկագիրը կազմողները կ'ըսեն որ Բ. փուլին կը յուսան սրբագրուած տեսնել այս թերութիւնները:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԷՆ

Մարտ 21-ին մամուլի ասուլիսով մը Ռ. Քոչարեանի ընտրական կեդրոնի մամուլի պատասխանատու Ալուան Վարդանեան արժեւորելով ընտրութիւնը ըսած է թէ իրենք բաւարարուած են եւ թէ ընտրապայքարը քիչ մը աւելի աշխուժացնելու պարագային իրենց թեկնածուն կը յաղթէ 20 - 25 տոկոսի առաւելութեամբ: Ա. Վարդանեան պաշտօններու բաշխումի կարգադրութիւնները ճղելով ընտրութեան վաղորդայնին, ըսած է թէ Պաշտպանութեան նախարար Վ. Սարգըսեանի այն արտայայտութիւնը թէ Ռ. Քոչարեանի նախագահութեան պարագային անկարելի չէ Կ. Դեմիրճեանի վարչապետութիւնը, ոչ պաշտօնական խօսակցութիւն է:

***

ԴԱՒԻԹ ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

Դ. Շահնազարեան որ քուէներու 0,49 տոկոս մը ստացած է առաջին փուլին, Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովին նախ—

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐԻՒՐ ԵՒ ՊԱԿԱՍ ՏՈԿՈՍԱՆՈՑ ՀԱՅԵՐ

Դէպքերի զարգացման այսօրուայ իրավիճակում իմ բարձրացրած հարցը կարող է թուալ չնչին եւ տարաժամ, սակայն, ըստ իս, ազգի տարբեր հատուածների փոխյարաբերութիւնների հիմնախնդիրը երբեք էլ չի եղել տարաժամ կամ տարադէպ:

«Հայկական սովետական հանրագիտարան»ում տրուած «ազգ»ի բնութագրական յատկանիշները, հաւանական է, լրիւ չեն, քանի որ ոչ «սոցիալիստական» եւ ոչ «բուրժուական» կոչուած ազգերի բնութագրերում չի նախատեսուած այն հանգամանքը, որ տուեալ ազգը կարող է ունենալ տարբեր հատուածներ, որոնք իրար հետ չունեն տերիտորիայի կամ տնտեսական կեանքի որոշակի ընդհանրութիւն: Սակայն այս հանգամանքները, յամենայն դէպս, չեն կարող խոչընդոտել, որ բախտի քմահաճոյքով իրարից բաժանուած ազգի տարբեր հատուածներն իրենց զգան ազգի լիարժէք ներկայացուցիչներ:

Բերեմ թէկուզ իմ կամ հայ ազգի այն հատուածի օրինակը, որի ներկայացուցիչն եմ: Կեանքիս կէսի ընթացքում Հայաստանի հետ «տերիտորիալ կամ տնտեսական» ոչ մի ընդհանրութիւն չեմ ունեցել, բայց միշտ էլ համարել եմ ինձ իմ ազգի մի տարրը, իսկ Համշէնահայերին՝ հայ ազգի մի մեծ բեկորը, որը, ցաւօք սրտի, համարեա ընտելացել է իր մոռացուած լինելու կարգավիճակին: Բայց աւելիքս դրա մասին չէ: Մինչեւ հայրենիք գալս իմ համշէնահայ հայրենակիցներից շատ էի լսել այն մանրուքների մասին, որոնցով իրարից տարբերւում էին Պոնտոսի տարբեր հատուածների ծագում ունեցող Համշէնահայերը՝ Ջենիկցիները, Օրտուցիները, Տրապիզոնցիները, Զոմասցիները եւ ուրիշներ: Փաստօրէն բոլոր գիւղերը, իսկ դրանց թիւը պատմական Համշէնում՝ Սեւ ծովու հարաւային ափերի եւ Պարխարեան լեռնաշղթայի միջեւ ընկած տարածքում, հասնում էր մօտ 300-ի, ունէին իրենց բարբառային առանձնայատկութիւնները: Օրինակ, եգիպտացորենին, եգիպտացորենի չիլային, կեռին, գարպասին, փըլաւքմիչին Օրտուցիներն ասում էին լազդ, ջաչ, կոռջ, զափի, իլխտիր, իսկ Տրապիզոնցիները՝ լագուտ, լոնթաք, կոկառ, դիշկափի, սիւզգաչ: Անշուշտ, կային նաեւ այլ տարբերութիւններ, սակայն բոլորն էլ տառապած Հայերի փրկուած բեկորներն էին՝ պոկուած մայր հողից եւ նետուած օտար ափեր, որտեղ հողը նրանց ծննդավայրն էր, բայց որը, աւաղ, չդարձաւ նրանց հայրենիքը: Որպէս Հայ բոլորս անխտիր կապուած էինք Հայաստանի եւ միմիայն նրա հետ: Դրան շատ էր նպաստում գիրքը, որի այսօրուայ խղճուկ վիճակը մայր հայրենիքի համար պէտք է նախատինք հանդիսանայ:

Գալով Հայաստան մշտական բնակութեան, ես յայտնաբերեցի, որ իմ հայրենիքը լիքն է «չուռ տուած», «աղբար», «գեղցի» եւ այլ տիպի Հայերով: Ճշմարիտը խոստովանեմ, որ իմ հասցէին ոչ մի անգամ այս կամ նման ածականներ չլսեցի: Գիւղում, որտեղ ապրում էի, երեխաները մի քանի անգամ ինձ անուանեցին «սոխ» (չգիտեմ, թէ ինչ յատկանիշներիս համար) եւ դրանով ամէն ինչ աւարտուեց: Բայց ես այդպէս էլ չընկալեցի եւ չընտելացայ ազգի տարաբաժանմանը ըստ պիտակների. «լոպազ» Լենինականցիներ, «միամիտ» Լոռեցիներ, «մատերիալ տուող» Սիւնիքցիներ, «ագատ բարքերի տէր» Կիրովականցիներ, «Քուռ ջուր խմող» Թիֆլիսցիներ, «ագռաւի ձու խաշող» Արտաշատցիներ եւ այլն, եւ այլն: Դեռեւս ոչինչ, եթէ այդ ամէնը միմիայն ծառայէին հումորին: Բայց, դժբախտաբար, ոչ մի լուրջ դիմադրութեան չհանդիպելով՝ զաւեշտականը երբեմն վեր էր ածւում ողբերգականի: Օրինակ, հաւանական չէ՞ք համարում, որ արեւմտահայերէնի ամենագեղեցիկ բառերից մէկը՝ «աղբարը», դառնալով պիտակ հայութեան 200 հազարանոց հատուածի համար, այլ գործօնների շարքում, քիչ դեր չկատարեց հայրենադարձների մի մասի իրենց հայրենիքից կրկին հեռանալու որոշում կայացնելիս:

Երեւի թէ սխալս այնքան էլ մեծ չի լինի, եթէ ասեմ, որ ազգի կազմաւորման գործում հայ ժողովրդի բոլոր հատուածներն էլ ունեն իրենց համապատասխան դերն ու նշանակութիւնը: Այս դէպքում կարեւոր չէ տերիտորիալ եւ տնտեսական ընդհանրութիւնը. Հրեաները բազում հարիւրամեակներ չեն ունեցել տերիտորիա, բայց այդպէս էլ չեն դարձել աշխարհաքաղաքացի, այլ երազել եւ կերտել են մի նախանձելի միասնութիւն ներկայացնող հայրենիք: Նորից թոյլ տուէք վերյիշել իմ նախապապերին. եթէ Յ. Թումանեանը չկարդար «Արարատ» ամսագրում 1895 թուին տպագրուած համշէնահայկական «Հայ Գասպար» հէքեաթը, դուցէ թէ չգրէր «Կիկոսի մահը» եւ «Բարեկենդանը» հանճարեղ գործերը: Եւ այդպիսի օրինակները շատ են:

Արդեօք հնարաւո՞ր է անուղն կցել ոչ մի օր Հայաստանում չապրած, բայց երկրի անկրկնելի պատմաաշխարհագրական նկարագիրը տուած մեծ նահապետին՝ Ղեւոնդ Ալիշանին, Թիֆլիսցի Ալիխանեան եղբայրներին, Ա. Խաչատրեանին, ղրիմահայ Յ. Այվազովսկուն եւ շատ ու շատ ուրիշների՝ ազգի մեծերին, որոնցով մեզ ճանաչում են (մի քիչ էլ նախանձում) դրսում, որոնցով մենք հպարտանում ենք եւ որոնց անունը յաւերժ մնալու է մեր ժողովրդի յիշողութեան մէջ:

Ամենայն լրջութեամբ եւ ոչ թէ «եկուոր» գաւառականի խոցուած ինքնասիրութիւնից դրդուած եմ ասում. եթէ համադրենք ազգի մշակոյթին, գիտութեանը, արուեստին մուծած ծառայութիւններով հռչակուած գործիչների թիւը ծագումով բուն Հայաստանից եւ ըՍփիւռքից, թերեւս երկրորդ դէպքը գերակշռի: Ուրեմն այս անգամ էլ մենք՝ գաւառականնե՞րս, ճնշում գործադրենք տեղածին՝ 100 տոկոսանոց Հայերի վրայ, չէ՞ որ մենք արդէն մեծամասնութիւն ենք կազմում: Սա իմ կողմից միմիայն անյաջող հանաքի փորձ էր:

Երկար տարիներ շփուելով Ռուսների հետ ես չնկատեցի, որ Ռուսը մեծ տարբերութիւն դնի սիբիրցի կամ վորոնեժցի իր հայրենակիցների միջեւ: Երեւի թէ դրան շատ է նպաստում այդ մեծ ժողովրդի բարբառային ոչ մեծ բազմազանութիւնը, այն դէպքում, երբ հայկական ոչ քիչ բարբառներ դժուարըմբռնելի կամ ընդհանրապէս անհասկանալի են մէկ այլ հատուածի համար: Եւ դա ես ողբերգութեան աղբիւր չեմ համարում, քանի որ դրանք, շատ լեզուաբանների ասածով, լեզուի հարստութիւնն են, վկայում եւ բնաւ պատճառ չեն կարող հանդիսանալ, որպէսզի ազգը տարաբաժնուի ըստ գաւառաբարբառային յատկանիշի:

Մի րոպէ վերանանք այս մանր-մունր բաներից եւ պատկերացնենք մեր հայրենակցին օտար շրջապատում: «Լաւ» է, եթէ նա ծնուել, սնուել եւ կրթուել է այդ շրջապատում, տիրապետում է լեզուին, ծանօթ է մշակոյթին, գրականութեանը, բարքերին: Ընդ որում, ես կը հանէի չակերտները, եթէ նա գոնէ նոյն չափով մնար Հայ: Իսկ եթէ նո՞ր է մեկնել երջանկութիւն՝ մի կտոր հացի կամ աւելի բարեկեցիկ կենցաղի ձեւով, փնտռելու օտար ափերում: Աննախանձելի ողբերգական դրութիւն: Չեմ ասում ամէն քայլափոխի հանդիպող խոչընդոտները, կռծումները, հեգնանքը եւ այլն, որոնք ոչ մի վայրկեան թոյլ չեն տալիս մոռանալ, որ դու եկուոր ես, հիւր ես, որ եկել – նստել տեղացու հացն ես խլում ձեռքից: Վերցնենք լաւագոյն դէպքը. օտար, բայց քեզ համար արդէն հարազատ դարձած միջավայրում դու յաջողակ գործարար ես, ղեկավարում ես հզօր գործարան կամ բանկ եւ յանկարծ լսում ես քո ազգի հասցէին (ոչ թէ քեզ անձամբ) շպրտուած «արմեաշկա», «սոլեննի» կամ մէկ այլ մականուն: Օրինակ, մօտ երկու շաբաթ առաջ Մոսկուայի հեռուստածրագրերից մէկով «ինտելիգենտ» ռուս աղջիկը նոյնքան «ինտելիգենտ» «Հասկացիր ինձ» խաղում ամբողջ աշխարհով մէկ իր ընկերուհուն «չուրկա» խօսքը բացատրելիս բառացիօրէն ասաց.«Դէ պատկերացրու, էլի, հայ»: (Իմ ընկերներից մէկը նոր վերադառնալով Ռուսաստանից, ասաց, որ այժմ էլ Հայերին շատ տեղերում անուանում են «չմօ» — ժանտախտի կարճ ձեւը) Եւ ոչ մէկը նման չասաց, որ «չուկան» ինքն է, այդ խաղի կամ ծրագրի ղեկավարը: Չգիտեմ, բայց ես ապրում եմ իմ հայրենիքում, մտովի կը թքեմ (վերագրէք իմ գեղցիութեանը) եւ մի որոշ ժամանակ անց կը մոռանամ, իսկ ինչ անի «յաջողակ» Հայը, ինչպէս կուլ տայ եւ մարսի այդ չվաստակուած լուտանքը, որ նետւում է այդպէս անպատժելիօրէն քո ազգի դէմքին եւ այդպիսի անմեղ իրավիճակում: Յիշենք Օթելլոյին, որ ինքնասպանութիւն գործելուց առաջ իր կեանքի ամենանշանաւոր դէպքն է համարում այն, որ Հալէպում մորթել է մի շուն տաճիկի, որը վիրաւորել է իր ազգին: Իսկ դրսի «յաջողակ» Հային ոչինչ չի մնում անել, քան կուլ տալ այդ դառնալեղի թոյնը, քանի որ դու Կովկասցու արդէն այդ ձեւով իդենտիֆիկացուած ներկայացուցիչն ես: Մինչեւ կոկորդդ կուշտ, դու որոշում ես վերադառնալ քո աղքատ, բայց այնքան կարօտած-երազած հայրենիքը, եւ, օ՜, ճակատագրի հեգնանք, դու քեզ համար պարզում ես, որ «չուռ տուած» Հայ ես: Եւ ինչ անես, նորից փախչես, բայց ո՞ւր, կամ աչք փակես. մարդ իր ծնողից չի նեղանայ: Ցաւօք, ոչ բոլորն են ի վիճակի կուլ տալու այդ «ծնողական» հայհոյանքը: Եթէ իմ ասածը մի մեծ դժբախտութիւն չէ, բայց յամենայն դէպս, ստեղծում է դժուարամարս իրավիճակ, քանի որ գալիս է հարազատներից եւ ունենում է անցանկանալի հետեւանքներ:

Տարբեր ժամանակներ Հայաստանում արձանագրուել է Ջաւախքցիների, Շիրակցիների, Լոռեցիների, Գանձակցիների, Գաւառցիների եւ այլոց «ներխուժումը» մայրաքաղաք: Եւ հաւանական է, ամէն ինչ կ'անցնէր աննկատ, եթէ «եկուորների» տնտեսական զարգացումն աւելի արագ տեմպերով չընթանար, կամ նրանք չունենայ՚ին աւելի արագ կարիերային առաջխաղացում: Բայց դրսից բերելով առաջաւոր կենսափորձ, տեխնոլոգիաներ եւ, ինչու չէ, նաեւ աշխատասիրութիւն եւ ընդունակութիւն, «եկուոր» չէր կարող մնալ պասիւ հանդիսատես, նա պէտք է աւելին անէր, որ գոյատեւէր: Ահա այդ «ցցուելն» էր, որ աչք էր ծակում եւ անհամատեղելիութեան տրամադրութիւններ ստեղծում: Այսօր էլ քիչ չեն հայրենակիցները, որոնք պնդում են, թէ Բաքուեցին Երեւանում ի՞նչ փախստական է որ, նա մեզանից բարեկեցիկ է ապրում եւ դրան գումարած օգնութիւն էլ է ստանում որպէս փախստական: Ի հարկէ, իմ ընկերն ունի մի երկու այդպիսի օրինակ, իսկ հարիւրաւոր եւ հազարաւոր ընչազուրկ Բաքուեցիների չի նկատում: Սա իսկ եւ իսկ նման է այն փաստին, որ նետւում էր երկրաշարժից տուժածների երեսին, որոնք մի կտոր հացի համար ծախում էին իրենց տաք հագուստները Թիֆլիսում կամ Սոչիում: Եւ իբր թէ դա նրանց ստացած հումանիտար օգնութիւնն էր: Ասենք, իմ ընկերը որտեղից նկատի ընչազուրկ ռուսալեզու Բաքուեցի Հայերին, որոնց մեծ մասը փախչելով Բաքուի կրակից, ընկաւ Երեւանի ջրհեղեղը: Եւ նորից փախաւ՝ այս անգամ աւելի հեռու, ուր կարողացաւ կամ որտեղ ընդունեցին: Եւ դրա պատճառն այս անգամ լեզուն էր եւ մեր «ազգի ապագայ մեծերը» օպերայի հարթակից յայտարարում էին. «Ով ռուսերէն է խօսում, նա ազգի թշնամին է»: Լաւ է գոնէ բացայայտ ռեպրեսիաների չդիմեցին, երեւի թէ այն պատճառով, որ ժողովրդավար ներկայանան աշխարհի աչքին:

Ազգային երկպառակութիւնը սկսւում եւ խորանում է հէնց այսպիսի «մանրուքներից»: Իմ ընկերներից մէկ ուրիշը, այն էլ բաւականին զարգացած եւ հայրենասէր, վերջերս յայտարարեց, որ իր կարծիքով Ադրբեջանի Հայերը, բացառութեամբ, ի հարկէ, Արցախցիների, արժանի չեն յարգանքի, քանի որ Արցախի պատերազմում չեն մասնակցել յատուկ ջոկատով: Սա արդէն «անմեղ» մեղադրանք չէ: Անմեղ գործ չէ նաեւ Արցախի տարբեր շրջաններից փախստականների հասցէին շպրտուող այն մեղադրանքը, որ երբ Հայաստանցիները զոհւում էին Արցախում, նրանք առօք-փառօք կեանք էին վարում (ես էլ աւելացնեմ. «Հանգստեան տներում եւ պրոֆիլակտորիաներում»): Այս ամէնն արդէն սադրանք է, այն էլ յանցագործ սադրանք, քանի որ յղի է շատ հեռուն գընացող հետեւանքներով: Ես, օրինակ, զէնքով չեմ կռուել թշնամու դէմ ոչ Արցախում, եւ ոչ էլ սահմաններում, բայց ինձ ազգի դաւաճան չեմ զգում, քանի որ արել եմ այն, ինչ կարող էի: Նոյնը եւ Ղարաբաղցիների, Բաքուեցիների, Զարդախլուցիների մի մասը: Եւ դրանում յանցանք չկայ:

Այժմ էլ որոշ ուժեր, առանց հեռուն մտածելու, կամայ թէ ակամայ, չեմ ուզում դրա մէջ դիտաւորութիւն որոնել, սեպ են խրում Արցախցիների եւ Հայաստանցիների միջեւ, նկատի ունենալով, որ ղեկավարութեան մի մասը Հայաստանում Արցախցի է: Դա ծակում է քաղքենիների այն ներկայացուցիչների աչքը, որոնք իրենց պատիճից այն կողմ չեն տեսնում: Թուրքիայից դուրս ապրող բոլոր Թուրքերը համարւում են այդ երկրի քաղաքացի, նոյնը՝ Իսրայէլն է անում բոլոր Հրեաների համար: Իսկ Լիտուանիան այնքան լայնախոհ գտնուեց, որ նախագահ ընտրեց կէս դար Ամերիկայում ապրած հայրենակցին եւ այդ երկրի քաղաքացուն: Վրացիները գտան եւ վերադարձրին ամերիկացի գեներալ Շալիկաշվիլու հեռաւոր նախնիների կալուածքը: Ի դէպ, մենք փառաւոր Բագրատունիների տոհմից սերող, հայկական գահի ամենահաւանական ժառանգորդին ինչպէս գտանք, նոյն յաջողութեամբ էլ կորցրինք:

Երեւի թէ մեր հանրապետութեան արդէն նախկին դարձած նախագահը, որի պատկերը 3 տարի կախուած էր իմ աշխատասենեակում՝ իր համար գլխացաւանք (կամ մրցակից) չստեղծելու համար այնպէս էլ առաջ չքշեց երկքաղաքացիութեան հարցը: Իմ կարճ խելքով ես այնքանը հասկացայ, որ նա հիմնաւորում էր երկքաղաքացիութեան բացառումը գաղտնիքների արտահոսքի կանխման պատրուակով: Բայց ես թէկուզ եւ ուշացած կը հարցնէի, թէ արտասահմանեան «մխոնների» այս աղատութեան պարագայում այլեւս մնա՞ց պահպանման արժանի գաղտնիք, կամ քի՞չ են «100 տոկոսանոց» Հայերը, որոնք մի կտրած գռոշով պատրաստ են ծախել ամէն ինչ: Նոյնը տեղի չունեցա՞ւ Իսրայէլի քաղաքացի Մորդեխայ Վանունուի հետ, որը 100 տոկոսանոց Հրեայ լինելով եւ 1000 անգամ ստուգուած այդ երկրի միջուկային հետազօտութիւնների գաղտնիքներն էր ծախում օտարերկրացիներին: Բոլոր Հայերին Հայաստանի քաղաքացու կարգավիճակ (եւ ոչ թէ «չուռ տուածի» կամ «աղբարի») տալը, իմ կարծիքով, հրատապ հարց է, եթէ ուզում ենք անցման փուլ մուտք գործելով չզոհել նոյն տեղում: Այս դէպքում միայն Սփիւռքի հայ գործարարը մուտք կը գործի իր տուն, կը կառուցի եւ օրինակ կը ծառայի իր հարեւան օտարազգի կամ այլադաւան գործարարին: Այլ կերպ ասած, մինչեւ Հայը իր վաստակած դրամագլխով Հայաստան չմտնի, օտարազգին չի էլ մտածի իր միջոցները ռիսկի ենթարկելու մասին:

Ասածս կը ցանկանայի եզրափակել հետեւեալ մտքով: Մենք՝ Հայերս, միշտ էլ յայտնի ենք եղել մեր մէջ ապրող օտարազգիների նկատմամբ հանդուրժողութեամբ, նրբանկատութեամբ եւ համբերատարութեամբ: Ես դէն եմ նետում այն իրողութիւնը, որ ազգային տեսանկիւնից մեր Հանրապետութիւնը երեւի թէ ՀԱՊ-ի երկրներում ամենամաքուրն է եւ դա ոչ թէ նրանից է, որ մենք ճնշում ենք օտարազգիներին, այլ նրանից, որ ոչ բոլորն են ի վիճակի ցուցաբերելու այնպիսի դիմադրողականութիւն բնութեան եւ ճակատագրի այն փորձութիւններին, որ բաժին են ընկնում մեզ: Հետեւաբար այդ նրբանկատութիւնից եւ հանդուրժողականութիւնից եկէք բաժին հանենք նաեւ մեր հայրենակիցներին, որոնք ցանկութիւն կը յայտնեն ապրելու իրենց օրինական եւ միակ հայրենիքում կամ արդէն ապրում են այստեղ:

Միմիայն այսպիսով կարելի է ապահովել ազգի միասնականութիւնը, որը մեզ անհրաժեշտ է, ինչպէս օդն ու ջուրը: Ուրեմն ղեկավարուենք ընդհանուր սկզբունքով. «Հայաստանն աշխարհի բոլոր Հայերի հայրենիքն է»: Աստիճանաբար յաղթահարենք Հայերին 100 եւ պակաս տոկոսանոց Հայերի բաժանելու արատաւոր ցանկութիւնը:

ԳԵՂԱՄ ՍՆԱՊԵԱՆ
Գիւղ. գիտ. դոկտոր

Յ. Գ.— Յօդուածագիրը քաղաքական նպատակներ կամ ինչ-որ մէկին հաճոյանալու միտումներ չունի:

Գ. Ս.

«Ազգ», Մարտ 6

ԻՐԱՔԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԱՅԻՆ ԳԱՆՁԵՐՈՒՆ ԿՈՂՈՊՈՒՏԸ

Ասորագէտ Իտալացի մը որ ասորագիտութեան դասախօս է Հռոմի եւ Հայտըլպէրկի համալսարաններուն մէջ, ահազանգ հնչեցուցած է Իրաքի թանգարաններէն պատերազմի խուճապին մէջ կատարուած գողութիւններու մասին: Իր հաստատումով, Պաղտատի թանգարանէն որ վերաբացուած չէ 1991-ի պատերազմէն ի վեր, բազմաթիւ ցուցանմոյշներ կը պակսին. առկէ զատ, երկրին հարաւային շրջանին մէջ գաղտնի պեղումներ կ'ըլլան եւրոպացի մասնագէտներու մեղսակցութեամբ:

Այդ մասնագէտը որ Փէթթինաթօ կը կոչուի, դիտել կու տայ որ իրաքեան ցամաքամասը Միջագետքի ժառանգութեան տէրն է, համախմբելով աշխարհի հնագոյն քաղաքակրթութիւններուն թողօնը. Շումերները, Ասորիները, Բաբելոնացիները ապրած են նոյն շրջանին մէջ: Անոնցմէ մեզի հասած են պատմութեան գըրաւոր ամէնէն հին փաստերը:

Պաղտատի թանգարանը պարպուած է 1991-ի պատերազմին նախօրեակին եւ ցուցանմոյշները ծրարուելով, գետնափոր ամուր վայրերու մէջ պահուած են երկրին հիւսիսային շրջանը որ Ս. Հիւսէյնի հաւատարիմ քիւրտ ուժերու հսկողութեան տակ է: Տարօրինակը այն է որ այդ նմոյշները չեն վերայայտնուած: Իրաքցի պատասխանատուներ միշտ անորոշ պատասխաններ կու տան այդ մասին հարցումներու: Այս պարագան ամէնէն յոռետես ենթադրութիւններու կը մղէ, մըտածել տալով փճացումի, գողութեան եւ նոյնիսկ միջազգային մաքսանենգներու կատարուած վաճառքներու մասին:

Ամէնէն մեծ վնասը նկատուած է հիւսիսի շրջանին Թուրքերու փակ գօտիին մէջ որ ՄԱԿ-ի հսկողութեան տակ է: Կ'ըսուի թէ հոն եւրոպացի պրպտողներու մասնակցութեամբ գաղտնի պեղումներ եղած են ու յայտնաբերուած առարկաները թաքնուած: Մօտ երեք ամիս առաջ, ափրիկեան երկրի մը քաղաքացի ՄԱԿ-ի երկու քննիչներ սահմանին վրայ բռնուած են երբ բեռնատար կառքի մը մէջ տախտակներ կը փորձէին մաքսէն անցընել:

Փէթթինաթօ ըսած է թէ ինք առաջիններէն է ահազանգ հնչեցնող. ոչ մէկ արձագանգ գտած են ջանքերը. ճիշդ ինչպէս 1991 Դեկտեմբերին Իրաքի կառավարութեան ԻՒՆԷՍՔՕ-ի կատարած դիմումը որով կը պահանջուէր որ յանձնաժողով մը կազմուի ստուգելու համար պատերազմին պատճառած քանդումներն ու կորուստները:

Այսուհանդերձ, ամերիկացի հնագէտներու խումբ մը գործակցելով Իրաքի իշխանութիւններուն հետ, պատրաստած են թանգարաններէ գողցուած չորս հազար իրերու ցանկ մը: Մաքսանենգներ քառսէն օգտուելով մեծ արժէք ներկայացնող այդ իրերը ղրկած են Եւրոպա, ԱՄՆ եւ Ճափոն: Նոյնիսկ աճուրդի ծանօթ Գրիսթի'զ հաստատութիւնը ծախու հանած է իրաքեան կարեւոր հնութիւններ:

Այս հարցին ամէնէն սարսափելի էջը կը վերաբերի ամերիկացի զինուորներու ամօթալի ընթացքին: Փէթթինաթօ կը յայտնէ թէ Ուր քաղաքի զիկուրաթ-ը որ Միջագետքի բուրգն է, կառուցուած՝ 50-ական թուականներուն, թնդանօթի հարուածներով քանդուած է: Ամերիկացի զինուորները իրենց հրացանները բահերու նման գործածելով, քակած հանած են հոն գտնուող յախճապակիները: Եւ ամբողջ այս պատահածին վրայ կ'իշխէ կատարեալ լռութեան պատը:

ՔԱՂՀԱՆ

Պուլկարահայ նամականի

ՓԼՈՎՏԻՒԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ՆՇԵԼՈՒ ԻՐ «Ս. ԳԷՈՐԳ» ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ 170-ԱՄԵԱԿԸ

Փլովտիւի մէջ հայութեան ներկայութիւնը փաստուած է տակաւին 6-րդ դարէն, սակայն անոր ձեւաւորումը որպէս կրօնա - ազգային միաւոր աւելի զգալի եւ վաւերագիրերով ապացուցուած կը դառնայ 17-րդ դարու վերջին քառորդին՝ թրքական տիրապետութեան ժամանակ: Այդ ատեն է, երբ հայ գաղութը աւելի հոծ բազմութեամբ 1675 թուականին տէր կը դառնայ յունական «Սուրբ Գէորգ» Եկեղեցւոյն: Դար ու կէս յետոյ, փայտակերտ այդ եկեղեցին մնալով, տեղւոյն հայութիւնը 1828 թուին կը ձեռնարկէ նոր եկեղեցւոյ շինութեան, աւելի մեծ չափերով եւ քարակերտ:

Այս տարի կը լրանայ քաղաքիս Հայոց Եկեղեցւոյ շինութեան 170-ամեակը եւ առիթ եղաւ որ եկեղեցական վարչութիւնը որոշում ընդունի լայն ծրագրով մը նշելու այդ տարեդարձը, քաղաքիս մշակութային - հանրային բոլոր կազմակերպութիւններուն համատեղ աշխատանքով: Այս ձեռնարկին մէջ ներգըրաւուած են «Բարեգործական»ը, ՀՕՄ-ը, «Համազգային»ը, «Երեւան»ը, ԱՐՄԷՆ - ԹՌԻՌ»ը, «Հայ մշակոյթի ու արուեստի ընկերակցութիւնը» եւ «Էրեբունի» համոյթը: Բոլոր այս միաւորներու ներկայացուցիչները եւ եկեղեցական վարչութիւնը միատեղ նախաձեռնող կոմիտէ մը կազմեցին, իր ենթայանձնախումբերով: Կոմիտէի նախագահ ընտրուեցաւ Աւագ Խաչակիր Քահանայ Տէր Գէորգ Խաչերեան եւ անոր ղեկավարութեամբ ամիսը մէկ անգամ նիստեր կը գումարուին ծրագրուած աշխատանքներու շուրջ կատարուածը եւ կատարուելիք գործերու մասին պատկերացում մը ստանալու համար:

Ենթայանձնախումբերը ձեւաւորուած են ըստ 170-ամեակի նշման լայն ծրագրի համեմատ՝ տպագրական ու քարոզչական, Ֆինանսական, գեղարուեստական, տեխնիկական եւ այլն: Տպագրական ծրագրի գլխաւոր կէտը կը հանդիսանայ հայկական գաղութիս ու անոր եկեղեցւոյ մասին յետադարձ ակնարկ գիրքը մինչեւ մեր օրերը՝ պատմական տեսակէտէ, հանդիսաւոր բացում գեղարուեստական յայտագրով, Մայիսի մէջ, հիմնական տօնի նշում Սեպտեմբերի վերջաւորութեան (Սեպտեմբեր 27), Գիտական ժողով հայ եւ պուլկար մասնագէտներու եւ գիտնականներու մասնակցութեամբ այս տարւոյն Սեպտեմբերի մէջ եւայլն:

Ընդհանուր համաձայնութեամբ ընդունուեցաւ «Ս. Գէորգ» Եկեղեցւոյ 170-ամեակի առթիւ հրաւէր ուղղել Սփիւռքի եւ Հայաստանի Հայկական Առաքելական եւ միւս հայկական եկեղեցիներու առաջնորդներու, ներկայ գտնուելու գըլխաւոր հանդիսութեան՝ Սեպտեմբեր 27-ի Կիրակի օրը: Որոշում տրուեցաւ նաեւ այս տարեդարձին առթիւ որ նախատեսուած բոլոր ձեռնարկները կատարուին քրիստոնէութեան Հայոց ընդունման 1700-ամեակի շրջագծին մէջ: Որպէս առաջին ձեռնարկ պիտի ըլլայ Պուլկարիոյ հայկական եկեղեցիներու սրբապատկերներու եւ սպասներու գունաւոր լուսանկարներու ցուցահանդէսը: Նախապատրաստական աշխատանքները ամէն ուղղութեամբ ընթացքի մէջ են եւ հաւատքով ենք, որ Ֆինանսական նպաստներ պիտի չուշանան, որպէսզի ապահովուի ընդհանուր ծրագրի իրագործումը:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ԲՈՒՆ ԱՂՈՒԱՆՔԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՎԻՄԱԳՐԵՐԸ»

(ՍԱՄՈՒԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ)

1997-ի վերջերուն Հայկական Ճարտարապետութիւնն Ուսումնասիրող կազմակերպութիւնը (RAA) լոյս ընծայեց Սամուէլ Կարապետեանի «Բուն Աղուանքի Հայերէն վիմագրերը» աշխատասիրութիւնը, Հայաստանի ԳԱԱ արեւելագիտութեան հիմնարկի գիտական խորհուրդի երաշխաւորութեամբ եւ մեկենասութեամբ զուիցերիաբնակ Կրոնիկ Փափազեանի:

Աշխատասիրութիւնը կը բաղկանայ 132 էջերէ եւ կը բացուի գիրքի արժէքին եւ հրատարակման պարագաներուն մասին անդրադարձող Մեսրոպ Արք. Աշճեանի, Սուրէն Սաղումեանի եւ RAA-ի պատասխանատու տոքթոր Արմէն Հախնազարեանի հակիրճ գնահատականներով:

Աշխատասիրութիւնը կ'ամփոփէ 1982 - 1986 տարիներուն Կուր գետի միջին հոսանքի ձախափնեայ շրջաններէն, այլ խօսքով՝ այսօրուան Ազրբէջանի, աւելի ճիշդը սակայն՝ պատմական հայկական Բուն Աղուանքի շրջանէն հեղինակին հաւաքած վիմագիրները (թիւով 516), որոնք անհերքելի ձեւով կը հաստատեն շրջանին հայապատկան ըլլալու իրողութիւնը, ի դէմս Ազրբէջանի ուրացումներուն եւ հայկական պատմական յուշարձանները ոչնչացնելու անոր հետեւողական քաղաքականութեան:

Սամուէլ Կարապետեան առաքեալի մը նախանձախնդրութեամբ, այլ մանաւանդ գիտուած գիտականութեամբ, շրջած է Ազրբէջանի 9 շրջաններու (Շաքի, Վարդաշէն, Կուտկաշէն, Իսմայիլ, Շամախ, Աղսու, Աղդաշ, Զաքաթալա եւ Ելլախ) գիւղերը մէկ առ մէկ եւ վերջնական կորուստէ փրկած է հարիւրաւոր վիմագիրներ:

Հեղինակը կը ներկայացնէ իւրաքանչիւր շրջանի պատմականը, եւ ապա նոյն ձեւով կ'անդրադառնայ իւրաքանչիւր շրջանի գիւղերուն, առանձին - առանձին ներկայացնելով անոնց աշխարհագրական դիրքը, նոյնիսկ բնութեան իւրայատկութիւնները, պատմական յուշարձաններու եւ անոնցմէ քաղած վիմագիրներուն նկարագրականը:

Հեղինակին հաւաքած վիմագիրները կուգան տապանաքարերէ, եկեղեցիներու ճակատին կամ անոնց դարպասներուն վըրայի արձանագրութիւններէն, զանգակի մը վրայ կամ աղբիւրի մը ճակատին փորագրուած Հայու ձեռքով մեսրոպատառ նախադասութիւններ: Հայաչունչ, հայադրոշմ այդ վիմագիրները, կը վկայեն, թէ Ղարաբաղի պատմական սահմանները կ'ընդգրկեն աւելի լայն տարածք: Այնպէս որ, մշակութային արժէքի կողքին, ուսումնասիրութեան քաղաքական պատգամը գիրքին կու տայ նաեւ այժմէական հնչեղութիւն:

Զուտ փաստագրական լեզուով արտայայտուող 132 էջերը կը յատկանշուին բարձր գիտականութեամբ, որոնք գիրքը կը դարձնեն անխոցելի ճշմարտութիւն՝ առարկայականութեան տեսակէտէն:

Գիրքը պատկերազարդ է. պատմական յուշարձանային կառոյցներու, գիւղերու նկարներով եւ տապանաքարերու գծանըկարային պատկերներով, որոնք գիրքին կը հաղորդեն կենդանութիւն:

Իսկ էջ 97 - 119 տրուած են գիրքին մէջ ներկայացուած վիմագիրներու լուսանկարները, որոնց կը յաջորդէ Բուն Աղուանքի վիմագիրները պարունակող հնավայրերու քարտէսը:

Գիրքը կը փակուի անձնանուններու, տեղանուններու եւ բովանդակութեան ցանկերով:

Ազգագրական - պատմամշակութային արժէքաւոր այս գիրքը ամէնէն աւելի և ամէնէն առաջ կարելի է նկատել քարէ փաստաթուղթերու հաւաքածոյ մը, որ կ'արժէ ներկայացնել հայկական շրջանակներէ դուրս նաեւ:

Տ.

«Ազդակ»

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

- Զաթլամիշ չես ըլլար ա՛...

- Անանկ է. աւելի աղէկ է որ բոլոր ստորագրութիւնները հաւաքուելէ ետքը տեսնեմ, ան ատ հարիւր ղիսուն ղրուշը:

- Չեմ ուզեր, ես այս գործէն վազ անցայ, պոռաց Ճանիկ միշտ բարկութիւն կեղծելով:

- Կ'աղաչեմ, մըմնջեց ուսուցիչը:

- Չէ՛ ըսինք ա՛...

- Կը խնդրեմ մի մերժեր. խօսք մըն էր բերնէս փախցուցի ... ներէ:

Եւ Թորգոմ հարիւր յիսուն ղրուշը գըրեթէ՝ բռնութեամբ Ճանիկի գրպանը խոթեց:

- Ես ասանկ բաներ չեմ սիրեր, ըսաւ Ճանիկ, ինծի հետ գործ ունեցողները պէտք է որ վրաս կատարեալ վստահութիւն ունենան ... ես եթէ այս հանրագրութեան գործը վրաս առի՝ պարզապէս քեզ սիրելուս համար էր եւ ո՛չ թէ դրամ շահելու ... տուած դրամդ ամբողջութեամբ կը ծախսեմ կոր ուրիշներուն համար, եթէ հաշիւ ընենք, թերեւս գրպանէս ալ վրայ տուած եմ: Գուն չես հաւատար բնածիս, բայց այս այսպէս է:

- Կը հաւատամ, սիրելիս, փութաց պատասխանել ուսուցիչը որ չէր ուզեր նոր խնդիր մը ունենալ իր դիւրագգած բարեկամին հետ:

- Այս 150 ղրուշն ալ առի՛ հիմա անմիջապէս պիտի յանձնեմ այն մարդուն որուն քով կը գտնուի հանրագրութիւնը եւ որ խոստացաւ 20 - 30 ստորագրութիւն հաւաքել: Եթէ չես հաւատար հիմա միասին եկուր...

- Կը հաւատամ, կրկնեց Թորգոմ:

- Մեղք որ մինչեւ հիմա զիս չես ճանչցեր, ըսաւ Ճանիկ յանդիմանական շեշտով մը:

- Կը կրկնեմ որ խնդրին մէջ թիւրիմացութիւն կայ, ես երբեք քու ուղղամտութեանդ մասին կասկած յայտնել չուզեցի ... միայն թէ դուն մէկէն ի մէկ բռնկեցար:

- Բնականաբար կը բռնկիմ, միւսիւ Թորգոմ, հէր քուչուն էթի եէնմէզ կ'ըսեն, ես իմ պատիւս միշտ բարձր կը բռնեմ...

- Շատ իրաւունք ունիս այդպէս ընելու, պատիւը ամէն բան է մարդուս համար:

Այս ձեւով խօսակցութիւնը քանի մը վայրկեան եւս շարունակուեցաւ որմէ ետքը Ճանիկ մեկնեցաւ Թորգոմի տունէն կատարելապէս հաշտուած անոր հետ եւ շատ ուրախ տրամադրութեան ներքեւ:

- Մեծ փորձանք մը անցուցինք, խորհեցաւ ուսուցիչը երբ առանձին մնաց: Մազ մնաց որ Ճանիկը պիտի վշտացնէի եւ ամբողջ գործը խանգարէի ... ճշմարիտը յանցաւոր եմ այդպէս վարուելուս համար, յայտնի է որ մարդը մեծ անձնուիրութիւն ցոյց կու տայ կոր ... դիւրին բան չէ այսքան կարճ ժամանակի մէջ 60 ստորագրութիւն հաւաքել: Այս յաջողութեամբ եթէ շարունակէ, կարծեմ 300 ստորագրութիւն պիտի կրնանք ժողվել եւ այն ատեն տեսնենք ինչ պիտի ըլլայ մեր Մարգար էֆէնտին...

Ուսուցիչը վերստին սրտապնդուած էր եւ վստահութեամբ կը դիտէր ապագան:

Հետեւեալ օրը գնաց Պօղոս էֆէնտին գտաւ եւ անոր պատմեց գործին յաջող վիճակը:

Վաճառականը իր գոհունակութիւնը յայտնեց եւ աւելցուց.

- Քու մարդուդ ըսէ՛ որ եթէ ստորագրութիւնները հարիւր յիսունի հասնին՝ ա՛լ թող ետեւէն չիյնայ ու հանրագրութիւնը քեզի բերէ:

- Թերեւս մինչեւ հիմա 150-ի հասած է, դիտել տուաւ Թորգոմ:

- Այն ատեն վաղը հանրագրութիւնը ա՛ռ եւ ինծի բեր, որովհետեւ կորսնցնելու ժամանակ չունինք:

- Այս իրիկուն կը ջանամ զինքը տեսնել:

- Ստորագրողները ինչպիսի՞ մարդիկ են, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

- Ամէնքն ալ պարկեշտ, պատուաւոր, գիտակից թաղեցիներ են, հաւաստեց ուսուցիչը:

- Դուն մէկիկ մէկիկ քննեցի՞ր...

- Գրեթէ, այսինքն ... Ճանիկը այնպէս ըսաւ:

- Աչքովդ չտեսա՞ր:

- Չէ՛, հանրագրութիւնը ուրիշին յանձնած էր չկրցի տեսնել, վաղը միւս օր երբ բոլորովին լմնցնէ, պիտի բերէ յանձնէ:

Այս բացատրութիւնը չգոհացուց վաճառականը, որ գոչեց.

- Կը տեսնամ որ դեռ բան մը չէ եղած ... եւ ըլլալիք ալ չունի:

- Ինչպէ՞ս, բողոքեց ուսուցիչը, բան մը չէ եղած, հապա 60 ստորագրութիւննե՞րը, մէկուկէս օրուան մէջ:

- Դուն տեսա՞ր, համրեցի՞ր...

- Չէ՛, բայց Ճանիկը սուտ չի խօսիր:

(Շար. 129)

(Շար. Ա. էջէն)

նական առեւանգներով պարզուած է որ շուրջ 60 հազար քուէի անճշդութիւններ կան արդիւնքներուն մէջ, ուրեմն մտադիր է դիմելու Սահմանադրական Ատեան. ինք համոզուած կը յայտնէ որ առաջին երկու թեկնածուներուն տեղերը պէտք է փոխուին:

***

ՓՐՈՖ. ԼՈՒՍՄԻԼԱ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԴԻՏՈՐԴՆԵՐՈՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Պետական Համալսարանի ընկերաբանութեան ամպիոնի վարիչ, փրոֆ. Լուսմիլա Յարութիւնեան «Նախագահական ընտրութիւնները եւ քաղաքացիական հասարակութեան ձեւաւորումը Հայաստանում» թեմայով սեմինարին բուռն կերպով քննադատած է օտար դիտորդներու կարծիքներուն հակադրելու եւ հակադրուելու երեւոյթը, ըսելով որ անիկա արտաքին աշխարհի կողմէ կ'ընկալուի որպէս քաղաքական անզօրութեան ապացոյց: Ան նշած է նաեւ թէ այդ դիտորդները միայն դիտողներ չեն, այլեւ եկած են որոշելու մեր ապագան եւ արտայայտելու իրենց դիրքորոշումը այդ ուղղութեամբ: ՀԱՊ-ի չորս դիտորդը օրինակ, ըսած է ան, մեր ընտրութիւնները փայլուն գտնելով նշած են որ Հայաստանը կրնայ իրենցմէ ըլլալ, իսկ միւս կողմէ եւրոպացի դիտորդը, ընդհակառակն, ընտրութիւնները անարդար գտնելով մեզմ ձեւով կ'ըսեն թէ Հայաստան չի կրնար Եւրոպայի Խորհուրդի անդամ դառնալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սուրբ Ծննդեան առթիւ, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է խղճմտանք հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Հանրի Ֆուժէրուզ 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէչիչեան 150, Տիկին Պէկոյեան 100, Տէր եւ Տիկին Զափարեան 300, Տէր եւ Տիկին Սարա Նազարեան 100, Տէր եւ Տիկին Արամ Մալխասեան 500, Տիկին Սեդա Պահարեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժերար Սորէն 400, Տիկին Շաքէ Քէրթի 300, Տէր եւ Տիկին Հալվաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Թաշճեան 300, Տիկին Հերմին Սարաճեան 400, Տիկին Մանուկ Ոսկանեան 200, Տիկին Վ. Արթինեան 150, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Օհանեան 3000, Տէր եւ Տիկին Վաչէ Տէմիրճեան 300, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Անդրէասեան 180, Տիկին Մարի Վէզնէեան 100, Պր. Անդրէ Պէքեարեան 300, Պր. Ներսէս Սարաֆեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ժ. Փոլատեան 200, Տէր եւ Տիկին Հ. Սուքիասեան 100, Պր. Փօլ Տէր-Յակոբեան 150, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Երեմեան 500, Պր. Շառլ Կավարեան 100, Տէր եւ Տիկին Սերժ Քէնտէրեան 500, Տիկին Մարի Շահպազեան 100, Տէր եւ Տիկին Գ. Զօթուրեան 150, Տէր եւ Տիկին Լորան Շափօ 250, Տէր եւ Տիկին Ա. Հայրապետեան 500, Տէր եւ Տիկին Սերժ Ծատուրեան 150, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալֆաեան 500, Պր. Խաչատուր Տէր-Յակոբեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան 100, Օր. Սիլվա Քիզիրեան 500, Պր. Անդրէ Դուրեան 150, Տիկին Իվլին Մոքսուեան 100, Տիկին Լոլա Հարենց 300 ֆրանք:

Տիկին Մարկրիթ Ոսկեան՝ Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առթիւ՝ ի յիշատակ Հօր՝ Գէորգ Քհնյ. Նիզամեանի՝ 500 Ֆր. նոյն առիթով եւ մասնաւորաբար ի յիշատակ վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի Արջուկենց Տոհմէն՝ Տէր եւ Տիկին Րաուլ Գազանճեան եւ եղբայրը բժիշկ եւ Տիկին Միշէլ Գազանճեան 500-ական Ֆր., Տիկին Սոնա Քիւրքճեան ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ իր հարազատին Ալիս Պարթեւեանի 1000 Ֆր.:

(Շար.)

DATE A RETENIR

LE 9 MAI
La Chorale Sipan-Komitas
à Chaville

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան եւ քոյրերը՝ Սիրարփիկ եւ Ալիս, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Ղազարեան ընտանիքներուն իրենց սիրելի ստնամօր՝ Ազատուհի Ղազարեանի մահուան առթիւ (Տէսին, Մարտ 10, 1998) եւ այս տխուր առիթով 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՀՍԿՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

Չորեքշաբթի, Մարտ 25
ԼԱ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի Ապրիլ 1
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

***

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

Չորեքշաբթի, Մարտ 25-ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1-ին

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8.45-ին:
Արեւագալ ժամը 9.45-ին:
Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին:

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17-ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17-ին

***

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Քառասնորդաց Մեծ Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին Հսկումի արարողութիւն կը կատարուի:

Չորեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 17.30-ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17.30-ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւն

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած
ՄՈՎՍԷՍ ՊՉԱՔՃԵԱՆ-ի
«ԱՆԿԱՏԱՐ ՎԵՐԾԱՆՈՒՄՆԵՐ»
գիրքին,
անոր հրատարակութեան առթիւ

Հեղինակն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ԴԱՆԻԷԼ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆ

Ընթերցումներ երկերէն՝
Արսէն Այնթապլեան
Թորոս Գօֆթիկեան

– Գինեձօն –

Հինգշաբթի, Մարտ 26,
ժամը ճիշդ 20.30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս կը հաղորդենք յարգոյ հասարակութեան, որ երկու տարիէ ի վեր գոյութիւն ունեցող Իսի – լէ – Մուլինոյի Թարգմանչաց վարժարանիս մէջ, յառաջիկայ 1998 – 99 տարեշրջանին պիտի բացուի նոր դասարան մը՝ C.P.: Այս կերպով մանկապարտէզի երեք դասարաններուն վրայ կ'աւելնայ նաեւ նախակրթարանի առաջին դասարանը: Դպրոցի Վարչութիւնը եւ Տնօրէնութիւնը հաստատակամ են իրենց որոշումին մէջ, որուն համաձայն ամէն տարի նոր դասարան մը պիտի բացուի եւ լրացուի նախակրթարանի շրջանը:

Ուրախութեամբ կը յայտնենք նաեւ որ մանկապարտէզի ծաղիկ դասարանի աշակերտները (maternelle grande section) կիրարկուած յատուկ դրութեան մը շնորհիւ յաջողած են յաղթահարել տառաճանաչութեան հարցը եւ արդէն իսկ կը կարդան հայերէն եւ անվարժ կերպով ալ կը գրեն: Նոյնպէս, շնորհիւ Ֆրանսերէնի համար C.R.E.D.I.F.-ի կողմէ պատրաստուած մեթոտի մը գործադրութեան, ծաղիկ դասարանի աշակերտները կը հասկնան, կը պատասխանեն եւ կը կարդան ֆրանսերէն՝ իրենց տարիքին համապատասխան շատ տարրական մակարդակով: Ծնողները կրնան ապահով ըլլալ ուրեմն, որ իրենց զաւակը նախակրթարանի մէջ դժուարութիւն պիտի չունենայ եւ պիտի կարենայ տիրապետել երկու լեզուներուն ալ, քանի որ լեզուական գետնի վրայ ամենամեծ դժուարութիւնը արդէն իսկ յաղթահարուած է՝ երկու լեզուներուն համար ալ:

Եւ ասիկա մեծ յաջողութիւն մըն է, եթէ նկատի առնենք որ աշակերտներէն շատերը թրքախօս էին նախապէս: Ասիկա մեծ յաջողութիւն մըն է նաեւ այն պատճառով որ Ֆրանսական վարժարան յաճախող աշակերտները ո՛չ թէ մանկապարտէզի, այլ C.P.-ի մէջ է որ տառաճանաչութիւն կը սորվին եւ այն ալ մէկ լեզուի պարագային միայն: Իսկ մեր աշակերտները հինգ տարեկանին արդէն կը կարդան երկու լեզուներն ալ եւ ծանօթութիւն հաստատած են նաեւ անգլերէնի հետ (initiation):

Անհրաժեշտ է նաեւ նշել, որ Թարգմանչաց Վարժարանի մէջ մեծ հոգ կը տարուի աշակերտներու վարքին, նիստ ու կացին եւ քաղաքավարութեան: Երգերը (կրօնական թէ աշխարհիկ), պարերը, ձեռական աշխատանքներն ու արտասանութիւնները կը համալրեն ծրագիրը:

Յառաջիկայ տարի C.P.-ի մէջ հայ լեզուի ուսուցման կողքին պիտի կիրարկուի Ֆրանսական Կրթական Նախարարութեան ծրագիրը, ինչ կը վերաբերի ֆրանսերէն լեզուին եւ ֆրանսերէնով ուսուցուող առարկաներուն:

Կը յուսանք որ մեծ թիւով ծնողներ իրենց զաւակները պիտի յանձնեն մեզի յառաջիկայ տարեշրջանին եւ նպաստաւորեն հայեցի կրթութիւն ջամբող վարժարանի մը բարիքներէն: Արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողներուն կը թելադրենք այժմէն իսկ արձանագրել իրենց զաւակը: Տեղեկութիւններու համար կրնան հեռաձայնել՝

01 – 46 – 45 – 60 – 55

թիւին:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԾԱՂԿԱՁԱՐԴԻ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13-ին
ճաշարան՝
«Les Diamantaires»
60, rue La Fayette — 75009 Paris
— M° Cadet —

Վիճակահանութիւն – գեղարուեստական յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
Կազարեան նուագախումբին

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 – 45 – 93 – 00 – 25
կամ՝
01 – 48 – 78 – 76 – 88

Demande d'emploi

Dame arménienne, expérience, cherche place chez personne âgée ou famille, à temps complet, même nourrie, logée. Etudierait toutes propositions. Région Paris.

TEL. : 01 43 75 49 69

UGAB-YERAJICHD. UGAB-YERAJICHD

UGAB — PARIS
UGAB-Jeunes
présentent
CONCERT
DES JEUNES TALENTS
DIMANCHE 29 MARS
à 17 heures 30
Au programme :
Musique arménienne, Classique
CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Métro: Courcelles
Renseignements: 01. 42. 27. 12. 26
Prix des places: 60 F.
Tarif réduit: 40 F.

UGAB-YERAJICHD. UGAB-YERAJICHD

GRANDE TOMBOLA

de la CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE
au profit de ses œuvres

Une voiture «Clio Chipie», mais aussi un voyage aller-retour Erevan, des bijoux, un tapis d'orient, des œuvres d'art, un bagage de prestige, une mini-chaîne, un téléviseur couleur...

Vous en rêviez ?

Alors tentez votre chance ! Vous serez peut-être l'un des heureux gagnants!

Demandez les billets de la GRANDE TOMBOLA NATIONALE 1998 aux membres des sections et du Conseil d'Administration de la *Croix Bleue des Arméniens de France.*

(Prix du billet: 50 F.).

Le tirage au sort aura lieu le samedi 28 MARS 1998, au cours d'un dîner au «*Relais Mercure*» d'Evry-Lisses (Essone), 8 rue du Bois Chaland.

Les résultats seront communiqués par voie de presse.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները եկեղեցւոյ հիմնական նորոգութեան համար.–

Իսի – լէ – Մուլինոյի Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը 3000 Ֆր., Տիկին Ժիւլիէթ Կիտէր, Տօքթոր եւ Տիկին Ժագ Պալեան, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Տէյիրմէնճի, Տիկին Անոյշ Քիրէմիթճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մէնէճեան, Տիկին Հերմինէ Գերկոյեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Թաշճը, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Նաճառօղլու 1000-ական Ֆր., Սէմաան եղբայրներ 700 Ֆր., Պր. Կարապետ Չընթըրօղլու, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կէօրիւր, Տիկին Մելինէ Նահապետեան, Տիկին Ովսաննա Քէչիշեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Ոսկերիչեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Միխանօղլու, Տէր եւ Տիկին Արամ Բալուեան 500-ական ֆրանք, Տիկին Սալի Պապաեան եւ Օր. Երջանիկ Իգիք 300-ական Ֆր., Տիկին Ալիս Պչաքճեան, Տիկին Մարիամ Չընթըրօղլու, Տիկին Զարուհի Աշխարեան, Պր. Սերժ Զանկոչ եւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Շահինեան 200-ական Ֆր., Պր. Ժիրայր Խօզմէրինօղլու 100 Ֆր.:

(Շար.)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 25
MERCREDI
25 MARS
1998
LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·341 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.341

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՒԼԻՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Քանի մը օրէն տեղի կ'ունենայ Հայաստանի նախագահական ընտրութեան բ. եւ վճռական փուլը որ պիտի որոշէ իշխանութեան բարձրագոյն դէմքն ու յառաջիկայ հինգ տարուան ընթացքը: Այս ընտրութեան նկատմամբ հետաքրքրական սպասումի բուն շրջանն ալ այս օրերուն մէջ կ'ամփոփուի, քանի որ Մարտ 16-ի արդիւնքը անակնկալի մեծ բաժին չունեցաւ եթէ նկատի չառնուին Վ. Մանուկեանի ձախողութիւնն ու Ս. Բաղալեանի յաջողութիւնը: Երկուքն ալ գրեթէ նոյնքան անսպասելի:

Ինչ որ ամէնէն ուշագրաւ տուեալն է առաջին փուլին, գումարն է Կ. Դեմիրճեանի ու Ս. Բաղալեանի քուէներուն: Այդ գումարը ամէն բանէ առաջ փաստն է անցեալ տասնամեակին կուտակուած յուսախաբութեան որ խորհրդանշուեցաւ ընտրողներու 42%-ին համայնավար անցեալին կարօտով: Այդ տասնամեակին, անկախութեան առաջին քայլերու տատանումներուն չափ դեր ունեցաւ զանգուածներու ծանր առօրեան անտեսելու, ընկերական ու անբնական նեղութիւններու մէջ զանոնք առանձին ձգելու իշխանութեան կեցուածքն ալ. մանաւանդ որ այդ զանգուածներուն քով ի վեր առանձնաշնորհեալ փոքրամասնութիւն մը ծաղկեցաւ, չնչելով նոյն կեցուածքը ու այսօր ալ ջուր լեցնելով Դեմիրճեան - Բաղալեան ջաղացքին: Եթէ նախագահական արտակարգ ընտրութեան առաջին փուլին բացարձակ պարտեալը Վ. Մանուկեանն է, յաղթականն ալ շատ դիւրութեամբ շահարկուած երէկուան կարօտն է: Անիկա, գրեթէ անկախ՝ անոր անունով ներկայացող թեկնածուներէն, քանի որ ո՛չ Կ. Դեմիրճեանի քուէարկողը անդրադարձաւ, կամ ուզեց անդրադառնալ թէ երէկուընէ պահուած անոր պատկերէն վերջնուած էր հզօր թիկունք Մոսկուան. անոր բացակայութեան, ի՞նչ հիմով բարօրութեան յոյսը կրնայ կապուիլ Կ. Դեմիրճեանի: Նոյնպէս, ո՛չ ալ Ս. Բաղալեանի ընտրողը մտածեց թէ ժամանակավրէպ լոզունգներէն անդին ան լուրջ տուեալ ունի՞, թէ ոչ: Նման հետաքրքրութիւն մը դիւրաւ նշմարել պիտի տար թէ երկու թեկնածուներուն քով ալ երկիր մը ճգնաժամէն դուրս բերելու զօրութեան տէր ծրագիր չկար:

Ինչ կը վերաբերի Ռ. Քոչարեանի շուրջ 39%-ի համեմատութեան, ան նախ յստակօրէն ցոյց կու տայ որ Ղարաբաղի հարցը առաջնային դերը կորսնցուցած է Հայաստանի եւ մանաւանդ Երեւանի ընտրողներուն համար, քանի որ մայրաքաղաքին թեկնածուն Կ. Դեմիրճեանը յայտնուած է: Անոր ու Ս. Բաղալեանի քուէները կը բաւեն մատնանշելու թէ առաջնութեան գիծին վրայ ո՛ր մարզը փոխարինած է Ղարաբաղը: Ասկէ զատ արդիւնքները եզրակացնելու կը մղեն որ Ռ. Քոչարեանի վարչապետութեան տարին չէ յաջողած ապագայի յոյսերը կեդրոնացնելու ազդակ ներկայանալ: Կայ նաեւ պատերազմի մը հեռանկարով ժողովուրդին թելադրուած վախը: Ու սխալ է կարծել որ Ռ. Քոչարեանը «Ղարաբաղցի» եւ «ոչ Հայաստանցի» համարող թեզն ալ բոլորովին անարձագանգ մնացած է:

Այս քանի մը նշումները բաւարար են ընտրութեան մէջ սահմանելու անցեալ իշխանութեան տեղն ու դերն ալ, հակառակ երեւութապէս գործօն մասնակցութիւն չունենալուն: Ընկերային, տնտեսական բարդ ու ձգտուած ենթախորքին վրայ, սխալ է կարծել որ ՀՀՇ-ի մնացած հաւատարիմները բոլորն ալ ձեռնպահներուն մաս կազմած են: Բնական է որ անոնք պիտի չքուէարկէին ի նպաստ Ռ. Քոչարեանի որ իրենց փառքին վերջակէտը դրաւ: Կը մնային Վ. Մանուկեան եւ Կ. Դեմիրճեան գլխաւոր այլընտրանքները. առաջինը հաւանօրէն ամբողջովին մերժելի չէր ՀՀՇ-ի շարքերուն համար: Սակայն անոնցմէ չնչին համեմատութիւն մը պէտք է քուէարկած ըլլայ իրեն, նկատի առած անոր քուէներուն միայն 12%-ի տոկոսը: Մինչդեռ Կ. Դեմիրճեան համայնավար ղեկավարի անցեալին ժխտականը մէկդի դրած դիրքով, հաւանական է որ աւելի մեծ բաժին ունեցաւ ՀՀՇ-ի քուէներէն: Մանաւանդ որ ընտրական բեմին վրայ անակնկալ իր յայտնութեամբ, ան ամէնէն աւելի վնաս էր Ռ. Քոչարեանի յաղթանակին:

Ուշադրութեան վերջին բաժին մը կ'ուղղուի ձեռնպահութեան (մօտ 40%) ու «բոլորին դէմ եմ» ըսողներու տոկոսին: Առաջինը բաւական բարձր է երկրի մը համար որ այնքան ծանր հարցերու առջեւ կը գտնուի ու որպէս թեկնածու ունէր բաւական տարբերնոյթ դէմքեր: Երկրորդին մասին ստոյգ թիւ չորուեցաւ: Ձեռնպահները ամէն հաւատք ու յոյս կորսնցուցածներն են որոնք կը կազմեն անտարբերներու խաւը. թէեւ անկարելի չէ որ անոնցմէ մաս մը քուէատուփ դիմէ երկրորդ փուլին, վճռական հանգրուանին մէջ ձայն ունենալու ձըգտումով: Նոյն հեռանկարը աւելի դժուար է տեսնել «բոլորին դէմ» դիրք գրաւողներու մէջ:

Առաջին փուլի այս պատկերով, Մարտ 30-ի քուէարկութիւնը կը ներկայանայ հաւանական կամ անակնկալ սակարկութիւններու, դաշինքներու բաց դաշտ մը ուր վճռական դերով հանդէս կու գայ Վ. Մանուկեան – Ս. Բաղալեան – Պ. Հայրիկեան երրեակը:

Ա. Թ.

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ԵԼՈՅԹԸ

ՁԱԽԸ ՁԵՌՔ ԱՌԱՒ ՓԱՔԱՆ ԵՒ ԻԼ-ՏԸ-ՖՐԱՆՍԸ

Մարտ 23, ժամը 20-ին, նախագահ Շիրաք բոլորովին անսպասելի ելոյթ մը ունեցաւ ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն: Արդարեւ, սովորութիւն չէ որ Հանրապետութեան նախագահ մը միջամտէ երկրին քաղաքական ներքին կեանքին, սկզբունքով գոնէ, երկրորդական բնոյթ ունեցող ընտրութիւններու վաղորդային: Նախագահը, սակայն, ի տես ըստեղծուած կացութեան, իր մեծամասնութեան պառակտումին եւ անփառունակ պարտութեան Մարտ 22-ին, անհրաժեշտ գտաւ արտայայտուիլ: Բառերը չըծամծմեց, դատապարտեց այն տարրերը որոնք աթոռ շահեցան շնորհիւ Ազգ. Ճակատին, դատապարտեց ձախը որ խուղ լեցուց կրակին վրայ ու մանաւանդ Ազգ. Ճակատը զոր «ցեղապաշտ եւ օտարատեաց» որակեց: Շիրաք տրամադիր է ընդունելու «քաղաքական հանրապետական կազմաւորումներ»ու պատասխանատուները միասնաբար խորհրդակցելու համար քաղաքական կեանքը արդիականացնելու ծրագրի մը շուրջ: Նախագահը երբ կը շեշտէ «հանրապետական», ըսել կ'ուզէ թէ պիտի չընդունի Ազգ. Ճակատի պարագլուխները: Նկատած է որ ընտրական դրութիւնը բարդ եւ անարդար է, զայն հարկ է փոխել, ժամն է հակազդելու. «Ֆրանսան, կ'ըսէ, ռահվիրայ երկիր, ազատութեանց փարոս երկիր, պէտք է հաւատարիմ մնայ իր խտէալին»: Նախագահին խօսքերը լաւ ընդունելութիւն գտան բազմատարր ձախին մօտ (ընկերվարական եւ համայնավար), աջն ալ դրական հակազդեցութիւն ունեցաւ, տարբեր ալ չէր կրնար ըլլալ, բուռն արտայայտութիւններ ունեցան Ժ. Մ. Լը Փէն եւ Պրինօ Մեկրէ: Առաջինը չվարանեցաւ ըսելու թէ Շիրաք «անիրաւ, անուանարկիչ եւ ստայօդ» վերաբերում ցոյց կու տայ երբ Ազգ. Ճակատը կ'որակէ «ցեղապաշտ եւ օտարատեաց»: Աւելցուց թէ ելոյթը «անտեղի, ոչ-սահմանադրական եւ անհանդուրժելի է, հաւանաբար որովհետեւ կացութիւնը վըտանգաւոր կը նկատէ»:

Նոյն օրուան ընթացքին կային շըրջանային կարգ մը խորհուրդներու ընտրութիւնները, որոնք բաւական փափուկ բնոյթ ունէին: ՓԱՔԱ-ն ընկերվարական Միշէլ Վօզէլ պիտի ունենայ նախագահական աթոռին վըրայ: Քուէարկութեան երկրորդ շրջանին է որ Վօզէլ յաջողեցաւ գրաւել Կոտէնի ձգած աթոռը համեմատական մեծամասնութեամբ մը միայն (123-ի վըրայ 49 ձայնով): Թեկնածու էին նաեւ Լը Փէն (ստացաւ միայն իր կուսակիցներուն 37 ձայները), Ֆ. Լէոթար, Ժ. Սթելարտօ ալ: Առաջինը ստացաւ 18 ձայն, երկրորդը՝ 9, ինը ուրիշներ ալ ձեռնպահ մնացին. հոս ալ աջը ողորմելի պատկեր մը պարզեց: Միտի-Փիրէնէ, Հօթ-Նորմանտի եւ Ֆրանշ-Գոնթէ կը սպասուին նոր ընտրութիւններու դիմել Ապրիլ 2-էն 6-ի ընթացքին, որովհետեւ ընտրուած աջ թեկնածուները, Ազգ. Ճակատի ձայներով, նախընտրեցին հրաժարիլ: Կը մնար Իլ-տը-Ֆրանս ուր ձախի թեկնածուն՝ Ժան-Փօլ Հիւշոն դժուարաւ ընտրուեցաւ երրորդ շրջանին, Մարտ 23-էն 24 լուսնալիք գիշերը, համեմատական մեծամասնութիւն մը ապահովելով միայն, 209-ի վրայ 87 ձայնով:

***

Ժ.-Մ. Լը Փէն կը պահանջէ որ Շ. Միյոն հրաժարի որովհետեւ անուանարկած է Ազգ. Ճակատը Մոնտի մէջ (Մարտ 24) լոյս տեսած իր յօդուածին մէջ: Ան կը գրէ՝ «ընտրողներու 15%-ը, ակամայ, ներկայացուած են 20-ական թըռուականներու մոլեռանդի մը, ֆաշիստի մը կողմէ մոլորած մեր ժամանակաշրջանին մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼՑԻՆ, 35 տարեկան, Սերգէյ Կիրիէնկոյի յանձնեց նոր կառավարութիւն մը կազմելու պաշտօնը եւ մինչ այդ ապահովելու փոխանցման շրջանը: Մօտիկ անձ մըն է Նեմցովի որ բարենորոգիչ մըն է: Ապահովութիւն կը տրուի որ քաղաքականութիւնը փոփոխութիւն պիտի չկրէ, բայց հարկ է որ կառավարութիւնը աւելի եռանդ եւ արդիւնաւորութիւն ցոյց տայ: Ելցին դժգոհ էր որ աշխատավարձքերը ամիսներէ ի վեր չեն վճարուած եւ ամէն մարզի մէջ յապաղում կայ: Կիրիէնկօ Նիժնի-Նովգորոդէն կու գայ, նախորդ կառավարութեան Ուժանիւթի նախարարն էր:

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը՝ Գլինթըն շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է Ափրիկէ: «Պատմական» որակած իր այս ճամբորդութիւնը մարդկային իրաւանց եւ շուկայի տնտեսութեան կը վերաբերի առաւելաբար: Այցելութիւնը սկսաւ Ղանայէն ուրկէ անցաւ Ուկանտա:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ծանր արկած մը պատահած է Իտալիոյ մէջ, Ֆիրէնցէի կայարանին մօտ, Մարտ 23, ժամը 19-ի շուրջ, երբ Էօրօսթարը որ Հռոմէն Պերկամօ կ'երթայ բախած է տեղական կառախումբի մը: Մէկ մեռեալ կայ եւ շուրջ 50 վիրաւորներ, որոնց մեծ մասը ծանր վիճակի մէջ են:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 23/24)

ԱԶԱԿԻՑ ԵՆ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻՆ

Ինքնորոշում Միաւորում (ԻՄ) կուսակցութեան 17-րդ համագումարին Բ. արտակարգ վեհաժողովը Մարտ 21-ին քննելէ ետք ընտրութեան առաջին փուլը, ծանրացած է երկրորդ փուլին համար որոշելի ընթացքին վըրայ: Արտայայտուողներուն շուրջ կէսը համամիտ գտնուած է երկու թեկնածուներէն ոչ մէկուն աջակցելու, սակայն երկար քննարկումներէ ետք որոշուած է զօրակցիլ Ռ. Քոչարեանի, անոր ծրագիրը մօտ գտնելով Պ. Հայրիկեանի ծրագրին հիմնադրոյթներուն: Արդէն ժողովին ոչ ոք մասնակցած է Կ. Դեմիրճեանը ներկայացնելու: Իսկ Ռ. Քոչարեանի վստահուած անձ Ա. Ցարութիւնեան խօսք առնելով ըսած է թէ Բ. փուլին ընտրողները պիտի քուէարկեն թեկնածուներէն աւելի անոնց ծրագրին ի նպաստ: Եւ Ռ. Քոչարեանի ու Պ. Հայրիկեանի ծրագիրները համահունչ են իրարու, բացառութեամբ կարգ մը կէտերու: Որպէս կարելի հեռանկար, ան խօսած է գլխաւոր խորհրդականի պաշտօնի մը ստեղծումին մասին որուն տէրը պատասխանատու կ'ըլլայ պետական - իրաւական բարեփոխումներու մարզին և կը համակարգէ այդ աշխատանքները: Նոյն օրը Պ. Հայրիկեան ներկայացուցած է վեհաժողովին յայտարարութիւնը ուր ըսուած է թէ ԻՄ կազմակերպչական բոլոր կարողութիւններով կը պաշտպանէ Ռ. Քոչարեանի թեկնածութիւնը:

Նոյն թեկնածութեան ի նպաստ կեցուածք ընդունած է Դեմոկրատական կուսակցութիւնն ալ: Որոշումը Մարտ 20-ի կեդրոնական խորհուրդի նիստէն ետք յայտարարած է նախագահ Ա. Սարգսեան: Ան իր կուսակցութեան ընտրութիւնը քաղաքական որակելով, աւելցուցած է թէ որեւէ հարց չունին Կ. Դեմիրճեանի հետ ու յարգանքով կը վերաբերին անոր քաղաքական անցեալին: Պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, Ա. Սարգսեան ըսած է թէ Ռ. Քոչարեանի հետ հանդիպումին որեւէ պաշտօնի մասին խօսակցութիւն չէ եղած:

Պատերազմի, աշխատանքի եւ զինուորական վեթերաններու միութիւնն ալ հանդէս եկած է Բ. փուլին Ռ. Քոչարեանի աջակցելու կոչով: Հոն ըսուած է որ «Ռ. Քոչարեանն իր անցած ուղով, ապրած կեանքով վաստակել է Հանրապետութեան նախագահ դառնալու իրաւունքը»:

***

Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Մարտ 23-ին մամուլի ասուլիսով մը Կ. Դեմիրճեան պատասխանած է ընտրութիւններուն առընչուած շարք մը հարցումներու: Առաջին փուլին մասին գործածելով «փաղջ մթնոլորտում, ոչ ազատ ու արդար» բնութագրումը, նշած է շարք մը ճնշումներ իր վստահուած անձերուն վրայ: Իսկ Բ. փուլին համար կարեւոր նկատած է բոլորին հետ գործակցիլ, ազատ ընտրութիւն ունենալու համար: Ղարաբաղի հարցին մասին ըսած է թէ իր եւ Ռ. Քոչարեանի ծրագիրներուն միջեւ լուրջ տարբերութիւններ չկան, եւ թէ պէտք է շարունակել բանակցութիւնները: Իսկ տնտեսական ծրագիրները ունին լուրջ տարբերութիւններ, քանի որ ինք Հայաստանի տնտեսութեան կը տիրապետէ արմատներէն, մինչդեռ Ռ. Քոչարեան պէտք է ծանօթանայ տակաւին այդ մարզին:

Լրագրողներու խնդրանքով ան խօսած է այն չշուկներուն մասին թէ նախկին վարչակազմին հետ որոշ կապեր ունի. ըսած է թէ առկա բացարձակ յերիւրանք է եւ թէ նախորդ իշխանութիւնները պէտք է իրարու հետ մաքրեն եղած

(Շար.ը Դ. էջ)

ԷՋ ՄԸ՝ ԱՆԼՈՒՐՋ ԲԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Բաւական խրայատուկ դաշտ մըն է «Հայ մամուլ» կոչուածը: Լուրջ — անլուրջի չափով մը թէեւ ոչ միշտ նշմարելի, բայց մնայուն ներկան է այդ դաշտին: Եղած են ու կան անուններ որոնք իրենք զիրենք կը սահմանեն որպէս երգիծական թերթ, ինչ որ առաջին ակնարկով յստակ զանազանում մը ենթադրել կուտայ լուրջին կալուածէն. այսուհանդերձ, եթէ որոշ որակ մը յաջողած են պահել անոնք, լուրջին կալուածին շատ աւելի մօտ են, քան այդ պիտակով հրապարակ իջածներ որոնք յաճախ կը դեգերին հոն, հաւանօրէն ակամայ եւ յայտնապէս՝ առանց անդրադառնալու: Եւ անոնց սիւնակներէն դժուար չէ քաղել երգիծականի պաշար մը որուն գլխաւոր յատկանիշը չափանիշներու բացակայութիւնն է: Ասիկա լուրջ բաժիններու ընթերցումին պատճառած հարցականներու, մտմտուքներու ծանրութեան մէջ զբօսանքի խուսափուկ պատուհան մը կը բանայ տրամադրութիւններ փոխելով. թէեւ խորքին մէջ եթէ կատակելու հազուադէպ նպատակը մէկդի դրուի, այդ էջերը լուրջերէն շատ աւելի առաղձ ունին մտահոգութիւն պատճառելու:

Հետեւեալ պատառիկները քաղուած են Հայաստանի թերթերէն որոնցմէ ոչ մէկը կը կրէ երգիծաթերթի պիտակ: Առաջինները առաջին ճաշակ մը կուտան չափանիշ լուսած բանին բացակայութեան ու «սրամտութեան» բաւական զարմանալի ընկալումի մը որմէ յայտնապէս ոչ ոք կը դժգոհի:

Նախ առուվաճառքի անկիւնէ մը հետեւեալ ծանուցումը որմէ հաւանօրէն բան մը հասկցողներ կը գտնուին տեղ մը.

«ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԵՄ մէկ սենեականոց բնակարան, վերափոխուած երեք սենեականոցի, ունի աւտոտնակ» («Հայաստանի Հանրապետութիւն», 1997, Նոյեմբեր 12): Ձուկին ու հացին հրաշքը յիշեցնող այս հանելուկը եթէ գտնուած են լուծողներ, անոնց չի կրնար մաս կազմած ըլլալ Ազգային ժողովի այն երեսփոխանը որ ժամերու փոփոխութեան նիւթին քննարկումին «ոչ պաշտօնական հարցադրում» կատարած էր թէ «ինչպէ՞ս բնակչութիւնը պէտք է ժամացոյցի սլաքը մէկ ժամ առաջ կամ յետ տանի երբ նրանց կէսը էլեկտրոնային ժամացոյց ունի»: «Հայք»ը (1997, Դեկտեմբեր 6) կը վստահեցնէ թերահաւատները թէ «սա զուարճացրեց պատգամաւորներին»:

Անկասկած այս երրորդութեան վերջին պատառիկն ալ նոյն թերթին Նոյեմբեր 21-ի թիւէն է, արժանի՝ ոսկի շրջանակի մը որպէս դժուար գերազանցելի օրինակ, մեծարանք կարծուած մեր չուշութեան. հոս, դժբախտ թիրախը խմբավար Օհան Դուրեանն է, առիթն ալ իր 75-ամեակը. թէեւ առանց ատոր պիտի չգիտնայինք թէ «արտասահմանում նրան անուանել են "արեւելեան Թոսքանինի"». իսկ տարեդարձը գնահատանքներու շարան մը բերած է իրեն. «վարպետին շնորհուեց «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանը եւ երկնակամարի աստղերից մէկը կոչուեց "Դուրեան"»:

Լեզուական մարզն ալ բերրի կալուած է այս տեսակի քաղուածքի մը համար թէեւ հոս փուշերը ամէնէն աւելի դիւրութեամբ մատ կրնան ծակել...: Այսուհանդերձ, դժուար է շրջանցել «ճափոնական կենցաղին բնորոշ արարողութիւն՝ թէյախմութիւնը» եւ «Հայաստան»ի (1998 Փետրուար 28) լեզուական սխալներու «սրբագրութեան» սիւնակէն հետեւեալ տողերը.

«Կինոմոտոգրաֆիա — կինեմատոգրաֆիա

Կինեմատոգրաֆիա_ն կինոնկարների արտադրութիւնն ու ցուցադրումը իրագործող բնագաւառի անուանումն է: Կազմուած է յունարէն քինեմաթոս _ շարժում եւ կրաֆօ — գրում եմ բառերից:

Ուրեմն, ոչ թէ կինոմոտոգրաֆիա, այլ կինեմատոգրաֆիա»:

Լեզուական մաքրութեան սրբազան պարտքն ալ կատարածի հանգստութեամբ, կարելի է շարունակել, անցնելով նուազ սրբազան մարզի մը որ կիներու վերաբերողն է: «Զորրորդ իշխանութեան» 1997 Նոյեմբերի թիւին մէջ երեսփոխան Ազատ Արշակեան պատասխանած է քանի մը հարցումներու որոնց մաս կը կազմեն հետեւեալները.

— «Ո՞ր սեռի կանանց էք սիրում:

— Իգական սեռի կանանց:

— Իսկ ինչպէ՞ս է ձեզ ներկայանում իգական սեռը:

— Նախ եւ առաջ կինը բոլոր մեր ձգտումների աէրոտրոմն է»:

Քիչ մը աւելի լուրջի կը նմանի ուրիշ հարց — պատասխան մը. կը հարցնեն Պաշտպանութեան նախարար Վ. Սարգսեանի թէ կարելի կը նկատէ՞ որ Հայաստանի այդ նոյն պաշտօնը կին մը ստանձնէ. պատասխանը ժխտական է բնականաբար, հետեւեալ նշումով ալ. «Հայաստան, այնուամենայնիւ, առնական երկիր է» («Առաւօտ», 1998 Յունուար 15): Ընդգծում, որուն գրեթէ անկարելի է չաւելցնել «դժբախտաբար...» մը, ի տես՝ դարերու «առնականութեամբ» հասած ներկայի կէտին...:

Անկասկած այս քաղուածքին մէջ Վ. Սարգսեանի մատնանշումով բացուած քաղաքական բաժինը ամէնէն ճոխը ըլլալու բոլոր յատկանիշները ունի. սակայն, այդ մարզին եռուն այս օրերուն, մանաւանդ երբ համայնավար դէմքերու, կարօններու վերադարձ մը ուշադրութեան առաջին տեղերը կը գրաւէ, գոհանանք այդ նոյն ճակատին դէմ մարտավարութեան խորիմաստ տարազով մը որ կը պատկանի երեսփոխան Ա. Եղիազարեանի («Մոլորակ», 1997, Նոյեմբեր 22). ան կ'ըսէ. «եթէ կոմունիստները ասում են որ մի բան սխալ է, ուրեմն դա ճիշդ է»: Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ «սխալ — ճիշդ»ի այս ձեւակերպումին մէջ ուր կը զետեղէ ինքզինք նոյն երեսփոխանը այսօր երբ նախագահական ընտրութեան քուէներուն մօտ կէսը տրուած են այդ ճակատին երկու թեկնածուներուն:

Անցնելով շատ աւելի լայն սեւեռումով նիւթերու, պէտք է հոս անպայման անդրադառնալ Հայաստանի սահմաններէն շատ հեռուները տարածուող «ծրագրի» մը. անոր տեղ տուած է «Գիտութիւն»ը, 1997 Դեկտեմբերի թիւին մէջ: Հոն Ս. Միրզոյեան «նախաձեռնող խումբի մը յանձնարարութեամբ» կը ներկայացնէ ծրագիրը: Ան կը վերաբերի «Արարատ լեռը սրբավայրի վերածելու, անոր ստորոտն ալ միջազգային քաղաք մը կառուցանելու եւ զայն Նոյ անուանելու»: Քաղաքին կառուցումին կրնան շատ պետութիւններ մասնակցիլ, իրենց անուններով կոչել փողոցներ. այդ քաղաքը պիտի խորհրդանշէ ժողովուրդներու համերաշխութիւնը: Տրուած է նաեւ անոր քաղաքացի ըլլալու «չափանիշ», կամ «պայման»ը. «քաղաքի բնակիչներ կարող են դառնալ նրանք, ովքեր պատրաստ են կատարելու Արարչի պատուիրանները»: Ամէն բան ամենայն յստակութեամբ նշուած այս ծրագրին մէջ հարթելի փոքր խնդիր մը մնացած է որ կը վերաբերի վայրին. ատիկա ալ յանձնուած է Արարիչին պատուիրանները կատարելու յօժար, կարողական ապագայ նոյեցիներուն.

Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ անոնք՝ «պէտք է հարց բարձրացնեն իրենց կառավարութիւնների առջեւ՝ Արարատ լեռը, ստորոտը, մինչեւ Արաքս գետը, յանձնել տարածքի հնագոյն եւ իրական տէրերին՝ Հայերին, կամ որպէս անկախ գօտի դնել Եւրախորհուրդի կամ ՄԱԿ-ի տրամադրութեան տակ, Նոյ քաղաքը կառուցելու համար»:

Նման ծրագիր մը քաղաքական, աշխարհագրական ամենափոքր ծանօթութեամբ իսկ, չի կրնար, պարզ է, չառնչուիլ Թուրքիոյ. ծրագրին տէրերը այդ հարցն ալ լուծած են ի հաշիւ Անգարայի: «Եթէ Թուրքիան ուզում է քայլել քաղաքակիրթ ազգերին համաքայլ, թող ընդառաջի ու մասնակցի»: Աններելի թերահաւատութիւն է կասկածիլ որ Թուրքիա կը յօժարի փախցնել Ս. Միրզոյեանի ու իր խումբին կողմէ քաղաքակիրթ նկատուելու այս առիթը. այսուհանդերձ, կը մնան մէկ երկու հարցականներ. ծրագրին տէրերը արդեօք ուրկէ՞, ի՞նչ միջոցով տեղեկացած են թէ Թուրքիոյ եւ «աշխարհի շատ պետութիւններու» մէջ մարդիկ «Գիտութիւն» կը կարդան, տեղեկանալու համար աշխարհացունց նման գաղափարներու եւ անոնց մասնակցելու: Երկրորդ կէտ մըն ալ կ'առնչուի Նոյի քաղաքացիութեան. Արարիչին պատուիրաններուն քանի՞երորդը կատարելով է որ այդ քաղաքին բնակիչ Հայը Արեւմտահայաստան պողոտայէն անվրդով պիտի անցնի Թուրքիա հրապարակը, կամ Ղարաբաղ փողոցէն մանէ Ատրպէջան անելը...: Հաւանօրէն, ծրագրին իրագործումը հետը պիտի բերէ նման մանրուքներու լուծումն ալ. միայն չպակսի Արարիչին պատուիրանները կատարելու տրամադրութիւնը:

Արդէն այս ծաղկաքաղին առաղձի էջերուն մէջ կայ վերջին մը որ այս ու այլ ամէն տեսակի կասկած, հարցական, մտահոգութիւն անտեղի կը դարձնէ շնորհիւ երեւանցի Մարինային. ան տեսիլքներու, հեռազգածութեան, անդրազգածութեան կարողութեամբ օժտուած մէկն է որուն փառաւոր կէս էջ մը յատկացուցած է 1997 Դեկտեմբեր 30-ի «Առաւօտ»ը, հաւանօրէն առօրեայի ծանր բեռան տակ ընճուածներու բազմութեան որպէս ամանորի նուէր: Ան կ'ըսէ թէ «վերէն» իրեն յայտնուած էր 1989-ի յաջորդող տարիներուն պատահելիքը. պատերազմ, սով, 1995-ին՝ լուսաւորութիւն: Կը շարունակէ. «իսկ 2000 թուականին թագ իջաւ Հայաստանի վրայ, որը Աստուծոյ արքայութեան եւ հարստութեան նշան է»: Թերթին միջոցով կը դիմէ նախագահին ու կաթողիկոսին որ օգնեն իրեն ու բնական ընկալեն «նոր յայտնութիւն»ը: Եկեղեցին սպասած է ինքզինք ու ժողովուրդը ճշմարիտ հաւատքի բերելու համար նոր հրաշքներ, նոր յայտնութիւն անհրաժեշտ է: Ապա կ'աւելցնէ համեստօրէն. «այդ յայտնութիւնը, իմ կարծիքով, ես եմ լինելու»: Կաթողիկոս ու նախագահ անհրաժեշտ է որ աջակցին այդ սրբասուրբ գործին որպէսզի «յայտնութիւնը հէնց Հայաստանում լինի, իսկ այդ դէպքում ո՛չ մէկը՝ ո՛չ ՄԱԿ-ը, ոչ Օ — ԷՍ — ՍԷ — Ը-ն եւ ոչ էլ արտասահմանեան երկրները չեն կարողանայ մեզ ճնշել եւ ստիպել վերադարձնել հողերը»:

Զըլլալով հանդերձ ո՛չ կաթողիկոս, ո՛չ Հայաստանի նախագահ, կը հաւատամ թէ կարդալով, ապա արձագանգելով այս տողերուն, աջակցութեան բաժինս կը բերեմ Մարինային առաքելութեան. մանաւանդ այս արձագանգով փարատելով ազգային մտահոգութիւնները բոլոր անոնց որոնք «Առաւօտ» կարդալու կարելիութիւն չունին, բայց «Յառաջ» կը ստանան, կամ փոխ կ'առնեն: Ինչ կը վերաբերի ակնկալուած բուն աջակցութեան, այդ մասին կասկածները համազոր են ազգադաւութեան երբ այս օրերուն կաթողիկոսը ջանք չի խնայեր 1700-ամեակը առաւել փայլով նշելու, իսկ Երեւանը պայթելու աստիճան լեցուած է ազգային երջանկութեան համար ամէն զոհողութեան պատրաստակամ թեկնածուներու խոստումներով:

ԱՐՓԻ ԹՕՓՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՃԵՐՄԱԿ ԿՈՂՔՈՎ ԳՐՔՈՅԿ ՄԸ

Ցնծութեանս ու աշխատասենեակիս Թրենցին քով միշտ կանգնած կը մնան Յակոբ Մարթայեանն ու Յակոբ Մնձուրին: Այս երեք հոգիին անուններուն ու երեւոյթներուն մէջ թերեւս Իսթանպուլահայ գրողներու ամբողջ բանակ մը խտացուած է, բանակ մը, որուն մէջ անտարակոյս կան այս երեք անձերէն շատ աւելի բարձր արուեստագէտ ու ստեղծագործական տաղանդ ունեցող մարդիկ ալ: Ես գրողներու ամբողջ բանակը խտացուցեր եմ այս երեք կերպարներուն մէջ, որովհետեւ ինծի համար անոնք այն երեք գլխաւոր անձերն են, որ կ'ուզէի որ այսօր ալ կարդային այն իւրաքանչիւր տողը, զոր կը գրեմ ամէն օր:

Նոյնը պիտի չմտածէի՞ միւսներուն մասին ալ, բանակի մեր միւս գրչեղբայրներուն մասին ալ: Պիտի չուզէի՞ որ անոնք ալ այսօր մեզի հետ ըլլային, որպէսզի անոնք ո՛չ միայն կարդային ինչ որ այսօր կը շարունակենք գրել, այլ նաեւ իրենք եւս շարունակէին ստեղծագործել եւ նոր գիրքեր աւելցնել գրադարանիս մէջ: Իրիկունները շատ յաճախ կը յանձնուիմ անկարելի երազի մը, որ բնականաբար ուղեղիս մէջ կը ստեղծուի մեր գրական ասպարէզէն ներս այսօր տիրող անապատին չորութենէն ու անջրդիութենէն, կ'երազեմ որ ի՜նչ հրաշալի կ'ըլլար որ 60-ական եւ 70-ական թուականներու մեր բոլոր գրչեղբայրները այսօր ալ ողջ ըլլային, մեզի հետ ապրէին եւ շարունակէինք կարդալ մէկզմէկու գիրքերը, զիրար վայելէինք բեմերու վրայ կամ սրահներու մէջ, միասնաբար հրապարակը ողողէինք գեղահամ մեծաքանչով մը, որուն այնքան կարօտն ունի կամ չունի հնօրեայ իր բարքերէն ու փառքերէն աղքատացած մեր հասարակութիւնը:

Յաճախ կը յանձնուիմ այս անկարելի երազին, յետոյ երազիս մէջէն կ'առանձնացնեմ գոնէ սա երեք երէցները՝ Թրենցը, Մարթայեանն ու Մնձուրին եւ կ'ըսեմ. անոնք հոս են, ճիշդ քովս, ամէն վայրկեան ինծի հետ, ուսիս վրայ կանգնած, իրենց ձեռքը ուսիս վրայ դրած Այնքան մօտիկ կանգնած են գլխուս վերեւ, որ թերեւս բան մըն ալ կը հասնի ինծի իրենց շունչէն, թերեւս ալ այդ շունչը բաներ մը կը յուշէ ինծի որպէսզի գրութիւններուս վրայ աւելցնեմ այդ բանը, թերեւս անո՛նք են որ զիս ամէն վայրկեան կը մղեն գրելու, գրիչը երբեք վար չդնելու:

Ի՞նչ պիտի պատահի արդեօք հիմա եթէ գլուխս դէպի ետ դարձնեմ ու նայիմ անոնց աչքերուն մէջ, ըսելու համար թէ՝ սիրելի վարպետներ, ահա այս անգամ ձեր մասին կը գրեմ, ձե՛զ է որ փառաբանեմ ու ձեզ կ'ապրեցնեմ ճիշդ այնպէս ինչպէս դուք տասնամեակներէ ի վեր կ'ապրիք ինծի հետ: Ի՞նչ պիտի պատահի: Պիտի վիրաւորուի՞ն իրենց համեստութեան մէջ, թէ ոչ պիտի ուրախանան, պիտի հպարտանան, իրենց սրտերէն ներս նոր ջերմութիւն մը պիտի գտնեն: Անտարակոյս երկրորդն է որ պիտի պատահի: Իրենց սրտէն ներս ջերմութիւն մը պիտի վերագտնեն: Որովհետեւ անոնք ալ ամբողջ կեանք մը նուիրեցին մեր գրականութեան ու մեր մշակոյթին, որպէսզի ապագային գրասէր մարդիկ յիշեն զիրենք պարբերաբար ու կարդան իրենց գործերը մերթ ընդ մերթ:

***

Եթէ չուրջս նայիմ, պիտի տեսնեմ Յակոբ Մարթայեանը, որ իր գրադարանին հարիւրաւոր, հազարաւոր գիրքերը մէկդի ըրած է, հոս ու հոն դրկած, զանազաններու գրադարաններուն յանձնած է, բայց իր ձեռքին մէջ պահած է փոքրիկ գրքոյկ մը, ճերմակ կողքով, ճաշակաւոր տպագրութեամբ: Ես լաւ, շատ լաւ կը ճանչնամ այդ գիրքը որ կը կոչուի «1500-ամեակի խոհեր» (451-1951): Ասիկա Վարդանանց Պատերազմի 1500-ամեակն է, զոր Յակոբ Մարթայեան այնքան խանդավառութեամբ ողջունած էր 1951-ին եւ որուն մասին իր գրած զանազան յօդուածները ամփոփած էր այս գրքոյկին մէջ:

1951: Մարթայեան «Սուրբ Տարի» հռչակած էր այդ տարին, որ մեզի բերած էր Վարդանանցի 1500-ամեակը, պատերազմ զոր ան «հայ կեանքի բանալին» կ'որակէր: Մարթայեան կը նշէր նաեւ որ 1951-ը կը զուգադիպէր Հայոց Քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակելու 1650-ամեակին:

Ահաւասիկ ուր որ է յիսուն տարիներ անցած պիտի ըլլան այդ թուականին վրայէն՝ սա օրերուն, երբ ամբողջ հայ աշխարհը կը պատրաստուի ողջունել Քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք ընդունելու 1700-ամեակը: Յիսո՛ւն տարի, Ամբողջ կեանք մը: Բայց ո՛վ զարմանք, հակառակ որ յիսուն տարիներ անցեր են, հակառակ որ յիսուն տարուան փոշի թառեր է այդ գիրքին շուրջ, ճերմակ կողքով գիրքը, զոր Մարթայեան կը շարունակէ բռնել իր ձեռքին մէջ, մաքուր մնացեր է, ճեփ — ճերմակ, կարծես տակաւին քիչ առաջ դուրս եկած ըլլար Սարգիս Թէրզեանի «Վարոլ» տպարանէն: Մարթայեան բռնած է իր ձեռքին մէջ այդ թանկագին գիրքը, աւելի ճիշդ՝ զայն սեղմած է իր սրտին վրայ: Սեղմած է կարճ ժամանակի մը համար, որովհետեւ շուտով սրտին վրայէն կը հեռացնէ զայն ու կ'երկարէ ինծի որպէս նուէր: Կ'ուրախանամ, կը վերցնեմ գիրքը, կը նայիմ կողքին, յետոյ կը բանամ ու կը կարդամ մակագրութիւնը.

«Սիրելի Ռոպէրին, որուն շատ բան կը պարտի այս գրքոյկը»:

Հիմա ե՛ս եմ, որ կը սեղմեմ զայն կուրծքիս ու սրտիս վրայ ու կը սկսիմ յիշել, թէ ես ինչպիսի աշխատանք մը տարած էի, որպէսզի այդ գրքոյկը տպուէր իր հեղինակին ցանկացած կատարելութեամբ:

Ռ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԳՐՏՈՒՄ ՄԸ

«Յառաջ» թերթի 1998 Մարտ 18-ի թիւին մէջ կարդացի իմ սիրելի բարեկամ, պոլսահայ գրող եւ մտաւորական Ռուբէն Մաշոյեանի «Զաւէն Պիպեռեան» խորագրուած գրութիւնը, որուն մէջ ան Պիպեռեանի կեանքէն դրուագներ կը նկարագրէ ու քաղաքական թէ անձնական գետնի վրայ անոր ենթարկուած անիրաւութիւններուն կ'ակնարկէ, ցաւ յայտնելով որ Սփիւռքի թէ Հայաստանի մէջ պէտք եղած հետաքրքրութիւնը գլացուեցաւ իրեն:

Ռուբէն Մաշոյեան դժբախտաբար կը մոռնայ որ Զաւէն Պիպեռեանի «Մրջիւններու վերջալոյսը» գիրքը Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Էլիզ Գաւուքճեան – Այվազեան մրցանակին արժանացած էր 1984-ին: Դատակազմի նախագահը ես էի եւ կողքիս ունէի մեծ գրասէր եւ հայկական գրքերու անդուլական տարածիչ Պր. Տիգրան Պալեանը: Դատակազմի մնացեալ անդամներուն անծանօթ էր Պիպեռեան եւ իր գործը, հետեւաբար այս գրքի մասին լուռ կը մնային: Պր. Տիգրան Պալեան պատմեց Պիպեռեանի կեանքը, քաշած չարչարանքները եւ ենթարկուած հալածանքները: Իսկ ես, յանպատրաստից վերլուծում մը ըրի «Մրջիւններու Վերջալոյսը» գրքին մասին: Այնքան խանդավառ խօսեցայ, որ ծանր կշռեց եւ մրցանակը յատկացուեցաւ Զաւէն Պիպեռեանի:

Արդ, կը կարծեմ որ այս մրցանակը որոշ դեր մը ունեցաւ Պիպեռեանի արժեւորման մէջ՝ հայ թէ թուրք հասարակութեան կողմէ (այս վերջինը՝ թարգմանութեան միջոցաւ): Ուստի՝ ճիշդ չէ ըսել «ըլլայ Սփիւռքի մէջ, ըլլայ Հայաստանի մէջ պէտք եղած հետաքրքրութիւնը գլացուեցաւ իրեն»: Վստահաբար, Մաշոյեան «Սփիւռք» ըսելով Պէյրութը նկատի ունի: Սակայն Սփիւռքի մէկ փոքրիկ մասնիկն ալ Փարիզն է եւ Փարիզը արժանին հատուցեց իրեն: Բնական պայմաններու մէջ, գնահատութեան գետնի վրայ առաջին պարտականութիւնը կ'իյնայ այն հաւաքականութեան, որուն ծոցին մէջ ծնած ու ապրած է գրողը: Պոլսահայութեա՛ն կ'իյնար ուրեմն, իր ծոցէն ելած արժէքը գնահատել եւ դուրսիններուն ալ գնահատել տալ զայն: Սակայն Պոլսահայութիւնը, հասկնալի պատճառներով կը գլուշանար Պիպեռեանի մասին խօսելու:

Մեղադրելի չէ ուրեմն, որ Պոլսահայութիւնը արժանին հատուցեց յետ մահու միայն, «Մրջիւններու Վերջալոյսը» գիրքը հրատարակելով: Բայց գոնէ ըրաւ, ինչ որ կրնար:

Դժբախտաբար, մեր մշակութային պատմութեան մէջ շատ են այնպիսի երախտաշատ դէմքեր, ինչպէս օրինակ Փաւստոսը, Ագաթանգեղոսը, Խորենացին, եւլն., որոնց գործը եթէ իրենց ողջութեան արժեւորած եւ անոնց տէր կանգնած ըլլայինք, այսօր կասկածներ գոյութիւն չէին ունենար իրենց ծագումին եւ ծննդեան թուականին մասին: Հին եւ կարծես անբուժելի հիւանդութիւն մըն է, որ մենք մեր ունեցածը արժեւորել, մեր արժէքներուն տէր կանգնիլ չենք գիտեր:

Եւ անշուշտ որ Պիպեռեան աւելի ուշադրութեան արժանի էր:

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ-ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Փարիզ, Մարտ 19

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱՅԻ, Գատըգիւղի, Պէյօղլուի եւ Պոլսոյ այլ եկեղեցիներու մէջ, Մարտ 8-ին, ոգեկոչուած է երջանկայիշատակ Շնորհք Պատրիարքի յիշատակը անոր վախճանման 8-րդ տարելիցին առթիւ: Նոյն օրը, կէսօրէ վերջ, Շիշլիի գերեզմանատան մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարուած է պատրիարքին դամբանին առջեւ, ուրու աւարտին Շահան Արք. ոգեկոչած է Շնորհք պատրիարքի յիշատակը: Հուսկ հոգեւորական դասը եւ ժողովուրդը այցելած են Գարեգին Խաչատուրեան, Մեսրոպ Նարոյեան, Մաղաքիա Օրմանեան պատրիարքներու եւ – այլ բարձրաստիճան եկեղեցականներու շիրիմները:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ – Ս. Եղիա Աթոռանիստ Եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 1-ին, հանդիսաւոր կերպով նշուած է Յովհաննէս – Պետրոս ԺԸ. Կաթողիկոս – Պատրիարքին եպիսկոպոսական 25-ամեայ յոբելեանը: Յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ներկայ եղած է Վարդան Եպիսկոպոս Տէմիրճեան, յանուն Աւետարանական Եկեղեցւոյ՝ վերապատուելի Սողոմոն Քիլաչըլեան, նաեւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Կարդացուած է Պապին շնորհաւորական գիրը, հուսկ շնորհակալութեան իր խօսքը արտասանած է Յովհ. – Պետրոս ԺԸ.:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի «Ասէմպլի հոլ»ի մէջ, Մարտ 9-ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի համերգ մը տեղի ունեցած է ջութակահար Արա Մալիքեանի եւ դաշնակահար Սէրուժ Գրաճեանի կողմէ: Ներկայ եղած են Ներքին նախարարը որ կը հովանաւորէր ձեռնարկը, նաեւ պետական այլ նախարարներ, երեսփոխաններ, դեսպաններ եւ երաժշտասէր հոծ բազմութիւն մը: Յանուն Համազգայինի բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Յակոբ Լատոյեան, ապա երկու արուեստագէտները նուագած են Պախի, Փականինիի, Ռավէլի, Ռախմանինովի գործերէն, մեծ տպաւորութիւն գործելով:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի Ս. Վրացեան մասնաճիւղը իր յարկին տակ գրական երեկոյթ մը կազմակերպած էր Փետրուար 27-ին: Օրուան նիւթը նուիրուած էր «Փէյփըրպէք» գիրքերու ներկայացումին: Դասախօսած է Հալէպէն՝ Մարուշ Երամեան: Յովիկ Ծորճեանի բացման խօսքէն ետք, Մարուշ Երամեան սկսած է իր խօսքը նախ բացատրելով փէյփըրպէք գիրքերու բառային առանձնայատկութիւնները եւ շեշտելով որ արեւմուտքին մէջ տասնամեակներէ ի վեր տարածուած վիպային սեռ մըն է ան, որ կը միտի հաճոյք պատճառել ընթերցող զանգուածին: Ի տարբերութիւն գեղարուեստական գրականութեան, փէյփըրպէքը չունի կառոյցի, ոճի եւ լեզուի մտահոգութիւն: Դասախօսուհին ծանրացած է այս երեւոյթին վրայ որ փէյփըրպէք հասկացողութիւնը ժողովրդականութիւն չէ գտած ըսփիւռքահայութեան մօտ, հակառակ անոր որ 50-ական թուականներու վերջերը փորձը կատարուած է Հալէպ Գէորգ Իփճեանի կողմէ որուն գործերը թէեւ քննադատուած են օրին եւ հրապարակէն հաւաքուած եւ փճացուած են, թէեւ հեղինակը ըսած է. – «Ես առաջին Հայն եմ որ սեռի մասին կը գրեմ, բայց ըրածս պոռնկագրութիւն չէ եւ իմ գիրքերս ոչ թէ փճացուած այլ՝ սպառած են»: Մ. Երամեան այս գործին կամրջած է անցեալ տարի հրատարակուած Իշխան Ճինպաշեանի «Արխիւ հասնումի» եւ Վահէ Պէրպէրեանի «Նամակներ Զաաթարէն» հատորները մանրամասնելով անոնց բովանդակութիւնը:

***

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ (Լիբանան) մէջ Մարտ 6-ին տեղի ունեցած է միջեկեղեցական կազմաւորման սեմինար մը, նախաձեռնութեամբ եւ հրաւէրով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.ի: Կիլիկեան Աթոռի կողմէ մասնակցած են 40 միաբան հայրեր եւ աշխարհականներ Լիբանանէն, Սուրիայէն, Կիպրոսէն, Յունաստանէն, Պարսկաստանէն եւ Միացեալ – Նահանգներէն, նաեւ համաշխարհային խորհուրդէն (Ժընեւ) տոքթոր Սէմ Քոպիա եւ Տիկին Թենի Սիմոնեան: Սեմինարին երկու օրերու ընթացքին փոխանակուած են տեղեկութիւններ, խօսուած են եկեղեցիներու կեանքին վերաբերող նիւթերու շուրջ: Աւարտին, Կաթողիկոսը փակման խօսքով ամփոփած է արծարծուած հարցերը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Արաքսի Պուլղուրճեան ընկերաբժշկական Կեդրոնի հիմնադրութեան տասնամեակին առթիւ ԼՕԽ-ի Շըրջանային Վարչութեան առողջապահական յանձնախումբը զրոյց – դասախօսութիւն մը կազմակերպած է Փետրուար 26-ին Կեդրոնին «Թնճուկեան» սրահին մէջ որու նիւթը եղած է. – «Կենցաղ–մոլորութիւն»: Տոքթոր Քէպապճեան բացատրած է սովորութեան եւ մոլութեան տարբերութիւնը, տոքթոր Փաշայեան ալ անդրադարձած է դեղ հասկացողութեան եւ անոր հիմնական նպատակներուն, տոքթոր Գարադաշ, իր կարգին ծանրացած է հոգեբանական եւ ընկերային պատճառներու վըրայ որոնք կը մղեն մոլութեան:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սէն Ժոզէֆ բժշկագիտական համալսարանի դահլիճին մէջ, Փետրուար 27-ին տեղի ունեցած է աւանդութիւն դարձած ուրբաթօրեայ համերգային երեկոյթը: Այս անգամ ներկաները վայելած են Պասմաճեան – Ապաճեան ամոլի նուագը: Ջութակահար Կարօ Պասմաճեան երաժշտական իր նախակրթութիւնը կատարած է «Թէքէեան» երաժշտանոցին մէջ: Իրեն ընկերացած է դաշնակահարուհի իր կինը՝ Արմինէ Պասմաճեան:

***

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի Լազարեան սրահին մէջ, Մարտ 7ին, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սիմոն Վրացեան Կոմիտէին, տեղի ունեցած է փետրուարեան ապստամբութեան եւ Արցախի ազատագրական պայքարի տասնամեակի տօնակատարութիւնը: Բացումը կատարած է Վահէ Անտոնեան, գլխաւոր բանախօսն էր՝ Վիգէն Թիւֆէնքճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

***

ՈՒԻՆՏԸՐԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 7-ին տեղի ունեցած է փետրուարեան ապստամբութեան եւ Արցախի ազատագրական պայքարի 10-ամեակի տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Ռուբէն կոմիտէութեան: Օրուան հանդիսավար Անդրանիկ Պետրեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, օրուան բանախօսը՝ Յակոբ Ճանպազեան ծանրացած է երկու տարեդարձներու վրայ, ընդգծելով հայ ժողովուրդի ազատատենչ ոգին: Պաշտօնական մասէն ետք տեղի ունեցած է խըրախճանք մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Ո՛վ գիտէ...

– Բացարձակ վստահութիւն ունիմ իր վրայ:

– Ատիկա բաւական չէ:

– Ասկէ զատ Ճանիկը զիս շատ կը սիրէ ու ինծ կը պատկանի, թերեւս ուրիշները խաբէ, բայց ինծի անանկ բան չըներ:

– Ատոնք վարժապետի խօսքեր են: Դըրական մարդու խօսք չեն, գոչեց վաճառականը: Ես եթէ քու տեղդ ըլլամ, անմիջապէս կ'երթամ այդ Ճանիկ ըսուած մարդը կը գտնեմ ու ա՛նպատճառ հանրագրութիւնը մէյ մը ձեռք անցնելով ստորագրութիւնները կը քննեմ:

– Ես ատիկա փորձեցի եւ չյաջողեցայ, խոստովանեցաւ Թորգոմ:

– Ինչպէ՞ս, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

– Ճանիկ դիւրագրգիռ մարդ է, իրեն համար անարգանք մը կը համարէ կոր հանրագրութիւնը ցոյց տալը, բոլոր ըստորագրութիւնները չհաւաքած:

– Ինք այդպէս ըսա՞ւ:

– Այո՛, նոյնիսկ բարկացաւ:

– Վա՜յ, վա՜յ:

– Եւ սպառնաց հանրագրութիւնը կտոր կտոր ընել:

– Ի՞նչ կ'ըսես, գոչեց վաճառականը հեգնական շեշտով մը:

– Հազիւ կրցող եղայ զինքը հանդարտեցնել եւ խնդիրը անոյշ տեղը կապել:

– Անշուշտ հազար ներում խնդրելով:

– Ի՞նչ ընէի, ուրիշ ճար չկար:

– Եւ այսպէս հանրագրութիւնը չտեսար:

– Ոչ, բայց վաղը կամ միւս օր անպատճառ պիտի բերէ, եւ խկոյն ես ալ ձեզի կը բերեմ:

– Այդ մարդուն մինչեւ հիմա ո՞րքան դրամ տուիր, հարցուց վաճառականը:

– Առաջին անգամ 200 ղրուշ եւ երէկ ալ 150 ղրուշ:

– Քեզի եթէ բան մը ըսեմ, չես բարկանար ա՛...

– Ինչո՞ւ բարկանամ:

– Լաւ ուրեմն գիւղին մէկն ես եղեր, հիմա հասկցայ:

– Ինչպէ՞ս, գոչեց ուսուցիչը յուզուած:

– Այդ մարդը պարզապէս քեզ կը խաբէ կոր դրամ փրցնելու համար:

– Անկարելի բան է:

– Ես գրաւ կը դնեմ որ այսպէս է:

– Պօղոս էֆէնտի, հաւատացէք որ կը սխալիք կոր:

Վաճառականը չպատասխանեց եւ միայն ձեռքի անորոշ շարժում մը ըրաւ որ շատ գգուիչ չէր ուսուցչին համար, այս վերջինը դժգոհ կերպարանքով մը ոտքի ելաւ եւ մնաք բարով ըսաւ վաճառականին:

– Երկու օրէն երբոր հանրագրութիւնը ստորագրութիւններով բերեմ, այն ատեն պիտի համոզուիք որ սխալեր էք, ըսաւ հաստատ շեշտով մը:

– Ինշալլահ ... այն ատեն ըսած խօսքերս ետ կ'առնեմ, եւ կը խոստանամ բացէն աղուոր նուէր մը ընել այդ քու վարպետորդի Ճանիկիդ:

– Պիտի տեսնէք որ իրաւցնէ արժանի պիտի ըլլայ այդ նուէրին:

Եւ Թորգոմ յաղթականօրէն դուրս ելաւ վաճառականին գրասենեակէն:

Սակայն քիչ մը ետքը մտատանջութեան մէջ ինկաւ: Կասկածանքը իր միտքը պաշարեց:

–Արդեօք Պօղոս էֆէնտի իրաւունք ունի՞: Ճանիկը զիս կը խաբէ՞ կոր, խորհեցաւ:

Եւ այս կասկածը հետզհետէ սաստկացաւ իր մէջը մինչեւ որ իր թաղը հասաւ:

– Պէտք է որ միանգամ ընդ միշտ լուսաբանեմ այս կէտը, վճռեց:

Ասոր համար հարկ էր Ճանիկը գտնել եւ զայն ստիպել որոշ բացատրութիւն մը տալու:

Բաւական դժուարին գործ մըն էր այս: Մի առ մի պտըտեցաւ բոլոր այն սրճարանները, ուր սովորութիւն ունէր յաճախելու Ճանիկ, բայց ի զո՜ւր:

Բարեկամներ հարցափորձեց եւ վերջապէս իմացաւ որ Ճանիկ յաճախ կը գտնուէր յոյն սրճարանի մը ետեւի կողմը գտնուող սրահի մը մէջ որ թղթախաղի յատկացուած էր:

Դիմեց ցոյց տրուած սրճարանը եւ արդարեւ հոն գտաւ Ճանիկը, որ քանի մը անծանօթներու հետ թուղթ խաղալու ըզբաղած էր:

Երկու բարեկամները զիրար բարեւեցին եւ Թորգոմ նստաւ Ճանիկին քով: Այս վերջինը այնքան զբաղած էր խաղով որ բաւական ժամանակ բնաւ խօսք չուղղեց ուսուցիչին:

Ի վերջոյ, պահ մը սիկառէթը վառելու համար թուղթերը վար դրաւ եւ Թորգոմին ծռելով անտարբեր ձեւով մը հարցուց.

– Ըսելի՞ք մը ունիս ինծի:

– Այո՛, անպատճառ կ'ուզեմ քիչ մը հետդ տեսնուիլ, պատասխանեց ուսուցիչը:

– Ի՞նչ բանի մասին:

– Սա՝ մեր գործին մասին:

Ճանիկ թուղթերը կրկին ձեռք առաւ եւ խաղը շարունակեց:

– Չե՞ս կրնար թուղթդ թողուլ, ըսաւ Թորգոմ:

(Շար. 130)

Տէր եւ Տիկին Կայծակ Մանուկեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Ասլանեան, զաւակներն ու թոռները,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՊՐԱՔՍԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ Տէր-Ղազարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 23-ին, 92 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 26, ժամը 14-ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին՝
6, avenue Bourgain — 92130 Issy-les-Mlx
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մէօտոն-Թրիվոյի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Վահէ Տամլամեան,
Տիկին Արմենուհի Խոտիկեան,
Տիկին Սօնա Տամլամեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Փիէր Պեկէ եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ստեփան Գասապեան եւ զաւակը (Գանատա),
Տիկին Թէրէզ Պաղտասարեան, զաւակներն ու թոռները
Տամլամեան ընտանիքները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, հարսին, քեռկինին, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆԷԹ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ Ալանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 23-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 27, ժամը 14·30-ին՝
Eglise St Louis de Villemomble
Place de la République, VILLEMOMBLE
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլըմոմպլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». — Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Վահէ Տամլամեանի, Տիկին Արմենուհի Խոտիկեանի եւ Տամլամեան ընտանիքներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարիամ Հաբէլեանի յիշատակին Թագուհի Թաշճեան (Մոնրէալէն) 100 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 5.000 Ֆր. Թէ. Ա. Տիփիւզիոն ընկերութենէն Հայաստանի մանուկներուն համար:

(Շար. Ա. էջէն)

հաշիւները, առանց իր անձը միջամուխ ընելու: Մերժած է իր թեկնածութիւնը ետ քաշելու տարաձայնութիւնները, ըսելով որ թող ազատ ու արդար ընտրութիւնով մը ընտրուի նախագահը ու ինք առաջինը կ'ըլլայ զայն շնորհաւորող, եթէ անշուշտ ինք չըլլայ ընտրուողը:

Նոյն ասուլիսին Կ. Դեմիրճեան երեք պայման ներկայացուցած է Ռ. Քոչարեանի հետ հրապարակային բանավէճ ունենալու համար: Առաջինը՝ ընտրութեան ընթացքին կեղծողներու պատժուիլն է: Երկրորդը՝ Մարտ 30-ի ընտրութեան ազատ ու արդար ըլլալուն երաշխիքը եւ վերջապէս երրորդը՝ ընտրական օրէնքին փոփոխութիւնը: Ան աւելցուցած է որ իրեն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, խնդիր դրուած է 70 տոկոսի յաղթանակ ապահովել Ռ. Քոչարեանի. եւ եթէ ժողովուրդը պիտի չկարենայ իր կամքը ազատօրէն արտայայտել, բանավէճերը ոչ մէկ օգուտ կրնան ունենալ:

***

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ

Նախագահի պաշտօնակատար՝ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 21 թուակիր հրամանագրով պաշտօնանկ եղած է Երեւան քաղաքի Մաշտոց շրջանի դատախազը՝ Է. Սարիկեան, Մարտ 16-ի նախագահական ընտրութեան ատեն տեղի ունեցած միջադէպին կապակցութեամբ: Նոյն օրը պաշտօնանկ եղած են նաեւ փոխադրական միջոցներու դատախազ Նուրա Ղազարեան եւ Տաւուշի մարզի Նոյեմբերեանի նախկին Վարչական շրջանի տարածքի դատախազ Սպարտակ Անտոնեան:

***

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Համաձայն նախագահական ընտրութեան օրէնքին, վերջնական արդիւնքներու ամփոփ տուեալները պէտք է հրապարակուին քուէարկութեան վերջաւորութենէն եօթը օր ետք: Կեդրոնական Ընտրական Յանձնաժողովը, Մարտ 23-ին հրապարակած է հետեւեալ արդիւնքները.—

Ընտրողներու ընդհանուր թիւը եղած է 2 միլիոն 293 հազար 636: Մասնակցած են միայն մէկ միլիոն 455 հազար 605 հոգի: Ձայները բաշխուած են հետեւեալ ձեւով.—

Ռ. Քոչարեան	38,81%
Կ. Դեմիրճեան	30,70%
Վ. Մանուկեան	12,26%
Ս. Բադալեան	11,02%
Պ. Հայրիկեան	5,42%
Դ. Շահնազարեան	0,48%
Ա. Գեղամեան	0,45%
Վ. Խաչատրեան	0,28%
Հ. Խաչատրեան	0,21%
Ա. Սարգսեան	0,19%
Ե. Մկրտչեան	0,18%
Ա. Բլէեան	0,11%

LA COMMISSION CULTURELLE ARMENIENNE DE CHAVILLE
présente
L'ASSOCIATION DE SOUTIEN AUX PATRIOTES ARMENIENS
(A S P A)
et vous invite à la projection
d'un film-vidéo
sur ses activités en Arstakh
(aide humanitaire et logistique,
assistance technique
et médicale...)
le Samedi 28 Mars à 20 heures 45
Eglise Arménienne de Chaville
6, rue Père Komitas - 92370 CHAVILLE
— Entrée libre —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1998 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires (médecin ou infirmier en 2e année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières.**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 PARIS.
Date limite de candidature : 4 AVRIL.

***

Section P A R I S

Cours d'arménien

Vous voulez pratiquer la langue arménienne et n'êtes disponible que le soir! Venez nous rejoindre le mercredi de 19h à 20h30, dès le 25 mars 1998, à la M.C.A., 17, rue Bleue, 75009 PARIS, afin d'apprendre la langue de vos parents, de nos amis.
Renseignements: 01. 42. 46. 88. 36 (samedi 15h à 19h).

COLLOQUE INTERNATIONAL
«L'ACTUALITÉ du GÉNOCIDE des ARMÉNIENS»

organisé par
le COMITE de DEFENSE de la CAUSE ARMENIENNE

16, 17 et 18 avril 1998
Amphithéâtre Richelieu — PARIS Sorbonne
Place de la Sorbonne — 75005 PARIS

Jeudi 16 avril de 14h30 à 17h45
THEME A : Le sens de la recherche historique
Président de Session : Me Bernard JOUANNEAU (F)
Intervenants : Stephan ASTOURIAN (USA), Aram ARKUN (USA), Hilmar KAISER (I), Roupen ADALIAN (USA), Méroujan GARABEDIAN (Arménie).

Vendredi 17 avril de 9h30 à 12h45
THEME B : La preuve
Président de Session : Claude MUTAFIAN (F)
Intervenants : Ara SARAFIAN (USA), Yves TERNON (F), Richard HOVANISSIAN (USA), R.-H. KEVORKIAN (F), Dickran KOUYMJIAN (USA), Anahide TER-MINASSIAN (F).

Vendredi 17 avril de 14h30 à 17h45
THEME C : Mémoire et déni : un passé à surmonter
Président de Session : Marc NICHANIAN (USA)
Intervenants : Varoujan ATTARIAN (Suisse), Claire MOURADIAN (F), Janine ALTOUNIAN (F), Mireille BARDAKDJIAN (F), Hélène PIRALIAN (F), Hélène STRAPELIAS (F).

Samedi 18 avril de 9h30 à 12h45
THEME D : La place du Génocide des Arméniens au XXème siècle. Approche comparatiste
Président de Session : Israël CHARNY (Israël)
Intervenants : Robert MELSON (USA), Roger W. SMITH (USA), Jacques FRANCILLON (F), Fikret ADANIR (Allemagne), Yaïr AURON (Israël), Yves TERNON (F).

Samedi 18 avril de 14h30 à 17h45
TABLE-RONDE FINALE : Synthèse des Travaux
Président : Richard HOVANISSIAN (USA)
Participants : Yaïr AURON (Israël), Israël CHARNY (Israël), Catherine COQUIO (F), Me Bernard JOUANNEAU (F), André KASPI (F), Bernard LEGRAS (F), Robert MELSON (USA), Marc NICHANIAN (USA), Roger W. SMITH (USA), Yves TERNON (F), Ragib ZARAKOLU (Turquie).

Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser :
COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 01 44 83 07 02 — Fax : 01 42 46 81 59

BULLETIN DE SOUTIEN AU COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

Je fais un don de :
100 F ☐ 200 F ☐ 500 F ☐ 1000 F ☐ Autre montant.............☐
Nom et Prénom ....
Adresse ....
....
Code Postal .... Ville .... Pays ....

Merci de retourner dès aujourd'hui ce bulletin accompagné de votre don à l'adresse suivante :
C. D. C. A. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01 44 83 07 02 — Fax : 01 42 46 81 59

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

UGAB — PARIS
UGAB - Jeunes
présentent

CONCERT
DES JEUNES TALENTS

DIMANCHE 29 MARS
à 17 heures 30

Au programme :
Musique arménienne, Classique

CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Métro: Courcelles
Renseignements: 01. 42. 27. 12. 26

Prix des places: 60 F.
Tarif réduit: 40 F.

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւն
●

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
նուիրուած
ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ-ի
«ԱՆԿԱՏԱՐ ՎԵՐԾԱՆՈՒՄՆԵՐ»
գիրքին,
անոր հրատարակութեան առթիւ
Հեղինակն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ԴԱՆԻԷԼ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆ
Ընթերցումներ երկերէն՝
Արսէն Այնթապլեան
Թորոս Գոփթիկեան
— Գինեձօն —
Հինգշաբթի, Մարտ 26,
ժամը ճիշդ 20·30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 26
JEUDI
26 MARS
1998

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·342
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.342

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՈՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

Մօտ տասնամեակ մը առաջ Ղարաբաղի շարժումով համայնավար կարգերու հետ ամէն կապ խզած երկիր է Հայաստան որ այսօր այս երկու ոլորտները խորհրդանշող երկու թեկնածուներով կը դիմէ դէպի նախագահական ընտրութեան Բ. փուլը: Երկրին քաղաքական բեմին վրայ անակնկալ էր այս դերով թէ՛ Ռ. Քոչարեանի, թէ՛ Կ. Դեմիրճեանի ներկայութիւնը· անակնկալ որ սակայն կ'առնչուի հակադիր բեւեռներու:

Ռ. Քոչարեան կրնար սահմանուիլ որպէս նախագահը վաղուան Հայաստանին· այն երկրին որուն սահմանները ընդգըրկած պիտի ըլլային Արցախն ալ, խաղաղութեան ու կայուն յարաբերութիւններու շրջանակի մը մէջ: Այն օրէն երբ պատերազմի տարիներէն ետք ան որպէս տիրական դէմք յայտնուեցաւ Ղարաբաղի նա՛եւ քաղաքական բեմին վրայ, նկատուեցաւ այդ աթոռին յարմարագոյն տէրը բոլոր անոնց կողմէ որոնք հոն ամէնէն կարողն ու վստահելին միայն կ'ուզէին տեսնել: Սակայն, վերջին շրջանի ծանօթ անցքերուն արագ զարգացումով, կանխահաս այս թեկնածութիւնը գլխաւոր անակնկալներէն է յետ խորհրդային Հայաստանի առաջին տասնամեակին:

Երկրորդ թեկնածուն՝ Կ. Դեմիրճեան, անվերադարձ անցեալին ներկայացուցիչն է· այս հանգամանքով ալ՝ ապաժամ յայտնութիւն մը դէպի Նախագահութեան տանող ճամբուն վրայ: Հասկնալի ըլլալով հանդերձ անոր ի նպաստ քուէարկողներու դրդապատճառը, դժուար է հաւատալ որ այդ նոյն անցեալին դրականներէն գրկուած, անկախութեան տարիներուն ալ քաղաքականութենէ հեռու մնացած այս դէմքը կրնայ նոր յուսախաբութիւններու չառաջնորդել երկիրը: Կարելի՞ է ներկայէն խոյս տալու, պատրանքին ապաստանելու այսօրուան տկարութիւնները չահարկելով յուսալի փոփոխութիւններ երաշխաւորել: Իսկ ընտրութեան առաջին փուլին արդիւնքներով անգամ բացայայտ է թէ Ղարաբաղի հարցը աշխատանքով, հացով փոխարինած բազմութիւնները նոր յուսախաբութիւններու տոկալու ո՛չ տրամադրութիւնը, ո՛չ ուժը ունին:

Մարտ 30-ին հակադիր այս բեւեռներուն՝ երէկուան ու վաղուան միջեւ ընտրութիւն կատարելու դիրքին մէջ պիտի գտնուի Հայաստանի քուէարկողը: Անոր ընտրութեան վրայ կարելի առաւելագոյն ազդեցութիւնը ունենալու նպատակով բանակցութիւններ կը վարուին, դաշինքներ կը ձեւանան, յետագայ գործակցութիւններ կը ծրագրուին: Լրասփիւռները այս աշխոյժ «շուկայ»էն արդէն աջակցութեան առաջին տուեալներ հաղորդեցին: Պ. Հայրիկեանի ընտրողներուն կը թելադրուի քուէարկել ի նպաստ Ռ. Քոչարեանի, Ա. Բլէեանի մէկ հարիւրորդ քուէները տեսականօրէն պիտի աւելնան Կ. Դեմիրճեանի 31%-ին վրայ, իսկ Վ. Մանուկեանի հետեւորդները պիտի վարուին անսալով իրենց ակնկալութիւններուն, տրամաբանութեան, խիղճին: Յետ ընտրական այս հոլովոյթը լայն չափով կ'աւարտի Մարտ 26-ին երբ Համայնավար Կուսակցութիւնն ալ որոշէ Ս. Բադալեանի ստացած քուէներուն ճակատագիրը:

Այսուհանդերձ, այս որոշումներուն, թելադրութիւններուն հիման վրայ կարելի չէ թուային ստոյգ հեռանկար կազմել: Հայաստանի մէջ ուր մէկ օրէն միւսը զանգուածային անցքեր կ'ըլլան քաղաքական կազմակերպութենէ մը դէպի մէկ ուրիշը, ուր թեկնածուներ անվարան կրնան ամէնէն անհաւանական դաշինքներ կնքել, կամ քաղաքական դէմքեր հագուստ փոխելու պէս կուսակցութիւն, նպատակ, ծրագիր փոխել, շատ տրամաբանական չէ կուսակցական կարգապահութեան վստահիլ: Նոյնիսկ եթէ կայ այդ հասունութեան տէր փոքրամասնութիւն մը, մնացածը քուէն պիտի տայ իր յարմար դատածին: Մնաց որ քաղաքական կուսակցութիւններն ալ բաւական ճամբայ ունին հասնելու համար կարգապահութիւն մը պարտադրելու հեղինակութեան մակարդակին:

Այս համայնապատկերին մէջ, չափազա՞նց լաւատեսութիւն կ'ըլլայ յուսալ որ այս անգամ եւս յաղթանակեն ժողովուրդին ողջմտութիւնն ու հեռատեսութիւնը, երէկուան ու վաղուան միջեւ ճիշդ ընտրութեան յանգելով: Ի վերջոյ, այդ յատկանիշները քանի՛ ճգնաժամերու փաստած են ուղիղ ելքին առաջնորդելու իրենց կարողութիւնը:

Ա. Թ.

ԻՏԱԼԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՄԱՆՈՐԻՆ

Իտալացի 26 լրագրողներու խումբ մը որ Տիյարպէքիր գացած էր հետեւելու քրտական Ամանորին —Նեւրուզ— նշումներուն, երեք հոգի հսկողութեան տակ առնուած, ապա Պետական ապահովութեան ատեան ներկայացուած են: Անոնք ամբաստանուած են ժողովուրդը ապահովութեան ուժերու դէմ գրգռելու յանցանքով: Տիյարպէքիրի քաղաքապետը ըսած է թէ երեք Իտալացիները որոնցմէ մէկը ազատ լրագրող մըն է, մէկը համայնավար Կուսակցութեան անդամ եւ երրորդը՝ ուսանող, տօնակատարութիւններու ընթացքին ջանացած են գրգռել տեղացիները, սակայն իրենք առոր ընթացք չեն տուած: Քաղաքին ապահովութեան տնօրէնն ալ աւելցուցած է թէ երեք Իտալացիներուն մօտ գտնուած են ՓՔՔ-ի որմազդեր, այդ կազմակերպութեան զօրակից անձերու ցանկեր, տեսերիզներ, եւլն.: Այդ առարկաներն ալ քննութեան առնուած են: Թուրք մամուլի տեղեկատուութեան մէջ չէ ըսուած որ երեք Իտալացիները քրտերէնի՞ն ծանօթ էին, թէ Տիյարպէքիրի պաշտօնական բ. լեզուն իտալերէ՞նն է…:

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ ԹՌԻՉՔՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Արմէնիըն Էըլայնզ կը հաղորդէ որ Երեւան — Փարիզ — Երեւան թռիչքներու ժամանակացոյցը կը փոխուի այս շաբթուընէ սկսեալ, այլ խօսքով, Կիրակի, Մարտ 29-ին թռիչք չկայ: Այս թուականէն թռիչքները կը կատարուին ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ:

Երկուշաբթի, Մարտ 30-էն նոր ժամանակացոյցն է տեղական ժամերով.—

Մեկնում Երեւանէն ժամը 5·15-ին,
ժամանում Փարիզ 7·35-ին:
Փարիզէն մեկնում ժամը 17·10-ին,
ժամանում Երեւան 00·50-ին:

(Ամրան ժամու պարագային, մէկ ժամուան փոփոխութիւն, առաւել մէկ):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 24/25)

ԴԷՊԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ Բ. ՓՈՒԼ

Հայաստանի մէջ կը շարունակուի Բ. փուլի թեկնածուներէն մէկուն կամ միւսին աջակցելու ընթացքը: Մարտ 24-ին, «Ռուսաստան — Բելառուս — Հայաստան. Հայկ. ժողովրդական նախաձեռնութիւն» կազմակերպութիւնն ալ յայտարարութեամբ մը տեղեկացուցած է թէ կը պաշտպանէ Ռ. Քոչարեանի թեկնածութիւնը: Այս նախընտրութիւնը կը հիմնուի վերջին տասնամեակին ժողովուրդին միաւորումին, հակաժողովրդային ուժեր իշխանութենէն հեռացնելու գործին, ազգ. ազատագրական պայքարին մէջ անոր վաստակին վրայ: Կազմակերպութեան փոխ-նախագահ Ա. Արշակեան հաւաստած է որ իրենք ամէն բան պիտի ընեն ապահովելու համար նորընտիր նախագահին օրինաւորութեան հարցը. «այսինքն՝ նա պէտք է ստանայ Հայաստանի ընտրողների աւելի քան 60 տոկոսի ձայները»: Ան նաեւ կոչ ուղղած է Համայնավար Կուսակցութեան ու գաղափարակից այլ ուժերու որ աջակցին նոյն թեկնածուին:

Համայնավար Կուսակցութիւնը այս մասին որոշումը պիտի տար Մարտ 26ին:

***

ԱԺՄ ՈՉ ՄԷԿ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻ Կ'ԱՋԱԿՑԻ

Մարտ 24-ին վարչութեան ընդլայնուած նիստին ԱԺՄ որոշած է չպաշտպանել երկու թեկնածուներէն ոեւէ մէկը. առաջարկուած է քուէարկել համաձայն սեփական խղճի: ԱԺՄ-ն ամէնէն կարեւորը կը նկատէ ընտրութեան ազատ ու արդար ըլլալու հանգամանքը եւ կոչ կ'ուղղէ իր համակիրներուն եւ միւս բոլոր քաղաքական ուժերուն որ ջանք չխնայեն այդ ուղղութեամբ:

***

ԿԵԴՐ. ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՎԵՑ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ ՉԵՆ ՍՏՈՐԱԳՐԱԾ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովին 18 անդամներէն միայն 12-ը ստորագրած են ընտրութեան արդիւնքներուն վերջնական արձանագրութիւնը: Վեց անդամներուն երկուքը ԱԺՄ-էն են, երկուքը՝ Համայնավար Կուսակցութենէն, մէկը՝ ԻՄ-էն, մէկն ալ «Միաւորական Հայաստան»էն:

***

ԼՂՀ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս ռուսական լրասփիւռներու մէջ ԼՂՀ-ի պատկերին վարկաբեկումին ուղղուած էջեր տեղ գտած են: Այդ հրապարակումները կապուած են Հայաստանի ընտրութեան, ինչ որ պատուիրատուներու գոյութիւն կ'ենթադրէ: ԼՂՀ մտաւորականութեան ներկայացուցիչները Մարտ 24-ի յայտարարութեամբ կը յայտնեն որ նման արկածախնդրութեան կրնան դիմել անոնք որոնք չեն գիտեր թէ ի՛նչ գնով ձեռք ձգուած է Արցախի ազատութիւնը: Անոնք կը դատապարտեն նախընտրական արշաւի նման ձեւերը եւ կը շեշտեն որ անթոյլատրելի է պատեհապաշտ խնդիրներու լուծման նպատակով ղարաբաղեան թեմային շահարկումը: Ղարաբաղցի մտաւորականները կոչ կ'ուղղեն Հայաստանի քաղաքացիներուն որ չմոռնան համազգային շահերը եւ զանոնք չզոհեն քաղաքական անցողական շահերու:

Յայտարարութիւնը ստորագրած են ԼՂՀ Գրողներու Միութիւնը, «Մենք» ակումբը, Արցախի համալսարանէն դասախօսներ, ընդհանուրը աւելի քան 100 հոգի:

***

ՍԻՄ-Ը Կ'ԱՋԱԿՑԻ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻՆ

Սահմանադրական Իրաւունք Միութիւնը (ՍԻՄ) Մարտ 24-ին որոշած է ընտրութեան Բ. փուլին պաշտպանել Ռ. Քոչարեանի թեկնածութիւնը: Որոշումը տրուած է վէճերէ ետք, որովհետեւ որոշ կուսակցականներ առաջարկած են չէզոք

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇՈԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

ԿԸ ՅԻՇՈՒԻՆ՝ «ՄԱՍՆԱՒՈՐԱԲԱՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ՋԱՐԴԵՐԸ...»

Մարտ 17-ի մեր թիւով, մանր լուրերու կարգին (Դ. էջ) յիշած էինք Վատիկանի յայտարարութիւնը Շոայի մասին: Ծանօթ է որ նախքան անոր հրապարակումը, կ'ըսուէր թէ ան տեսակ մը մեղայագիր էր ուր կաթողիկէ Եկեղեցին իր զղջումը պիտի արտայայտէր Եկեղեցւոյ դերին մասին Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին: Հրապարակումէն ետք սակայն, պարզուեցաւ որ «ցաւ» յայտնելով հանդերձ Հրեաներու նկատմամբ ցոյց տրուած «կասկածամտութեան եւ թշնամանքին» համար կաթողիկէ Եկեղեցւոյ կողմէ, բովանդակութիւնը դժգոհ ձգեց Հրեաները, որոնք հոն չգտան Եկեղեցւոյ եւ մանաւա՛նդ Պիոս ԺԲ. Պապին պատասխանատուութեան դատապարտումը: Հակառակ անոր որ հարցը ուղղակի կապ չունի Հայերու ցեղասպանութեան հետ, հոն քանի մը տողեր կան այդ մասին: Կ'ըսուի.— «Վերադառնալով այս դարուն, խորապէս կը տխրինք ի տես այն բրտութեան որ մարդոց եւ ազգերու ամբողջ խումբեր ընդգրկեց: Կը յիշենք, ի մասնաւորի, Հայերու ջարդերը, 30-ական թուականներու Ուկրանիոյ զոհերը, գնչուներու ցեղասպանութիւնը, որ նաեւ ցեղապաշտ գաղափարներու հետեւանքն եղաւ եւ նման ողբերգութիւններ որոնք տեղի ունեցան Ամերիկա, Ափրիկէ եւ Պալքաններու մէջ» եւլն. եւլն.:

Ինչպէս կը տեսնուի, անգամ մը եւս կը գլացուի ցեղասպանութիւն տարազը երբ ան կը վերաբերի Հայերու (չի գլացուիր գնչուներուն): Այլեւս աւելի քան վատառողջ բան մը կայ այս անհանդուրժելի սակարկութեան մէջ, ալ աւելի անհանդուրժելի երբ անոր հեղինակը, այս անգամ, Ընդհանրական Եկեղեցւոյ աթոռն է՝ Վատիկանը հանդէպ ժողովուրդի մը, որ ի մօտոյ պիտի տօնէ իր քրիստոնէացման 1700-ամեակը:

Հայ Դատի Յանձնախումբին միջազգային գոլլոքին նախօրեակին, աւելի քան 83 տարի ետք Ապրիլեան սեւ օրերէն, մէկուկէս միլիոն նահատակ տուած ժողովուրդ մը դեռ պէտք է ապացոյց տայ որ զոհ եղած է ցեղասպանութեան:

Տեղ մը ծուռ բան մը կայ որ այլեւս անընդունելի է:

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐՔ. ԿԻՒԼԷՍԷՐԵԱՆԻ ԱՆՏԻՊ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Հրատարակութիւն ի ձեռն Վարդան Արք. Տէմիրճեանի

Անթիլիաս, 1996, 302 էջ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ժրաջան միաբաններէն Վարդան Արք. Տէմիրճեան՝ 1996 թուին հրատարակած է հայագիտական արժէքաւոր հատոր մը, որ կը բովանդակէ Բաբգէն Կիւլէսէրեան Վրդ. – Եպիսկոպոսի անտիպ նամակները՝ ուղղեալ Վիէննայի Մխիթարեան հայրերուն, հետեւեալ խորագրով:

«ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Ս. ԱԹՈՌԻ
ԵՐԱՆ. Տ. ԲԱԲԳԷՆ ԱԹՈՌԱԿԻՑ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻՒԼԷՍԷՐԵԱՆԻ
(1868 _ 1936)
ԱՆՏԻՊ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ, ՈՒՂՂՈՒԱԾ
ՎԻԷՆՆԱԿԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒՆ
(1895 _ 1936)»

Գիրքը կը բացուի յառաջաբանով մը. ապա կը հետեւին տեղեկութիւններ անուանի հայագէտ Բաբգէն Կաթողիկոսի կենսագրութեան, գրական վաստակին, տպագիր գործերուն եւ անտիպ ուսումնասիրութիւններուն մասին (էջ 9 _ 35): էջ 37 _ 287 հրատարակուած են շուրջ 145 նամակներ, որոնց մի քանին լուսանկար կամ քարտեր են եւ ուրիշ մի քանի գրութիւններ՝ գրուած են այլոց կամ այլոց կողմէ (էջ 142–45՝ Թ. 17 Հ. Ներսէս Ակինեանի նամակն է ուղղեալ Բաբգէն Արք.ին): Նամակները գրուած են հետեւեալ Մխիթարեան հայրերուն.– Հ. Յակովբոս Վրդ. Տաշեան, Հ. Թովմաս Վրդ. Կէտիկեան, Հ. Ներսէս Վրդ. Ակինեան, Հ. Հմայեակ Վրդ. Համբարեան, Հ. Համազասպ Վրդ. Ոսկեան (վերջին երկու նամակները, Թիւ 29 եւ 30, հասցէագրուած են առ ժագ Պէյ Մաթոսեան՝ ի նպաստ «Հանդէս Ամսօրեայ» թերթի տարածման), Հ. Մեսրոպ Վրդ. Հապոզեան (յետագային աբբահայր), Հ. Գաբրիէլ Վրդ. Մէնէվիշեան, Հ. Գրիգորիս Վրդ. Գալէմքեարեան, Հ. Արիստակէս Վրդ. Վարդանեան, Հ. Քերովբէ Վրդ. Յովնանեան, Հ. Իգնատիոս Վրդ. Աքեան եւ Հ. Վարդան Վրդ. Մելքիսեդեկեան: Հատորիս վերջաւորութեան կցուած են երկու ուսումնասիրութիւններ.– 1) «Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոսին նպաստը ձեռագրական աշխատանքներուն» (Վարդան Արք.) եւ 2) «Գերշ. Տ. Վարդան Ս. Արքեպս. Տէմիրճեանի գրական վաստակը, 1956 _ 1996» (Սեպուհ Սրկ. Յ. Պաղտոյեան):

Բաբգէն Արք. աշխոյժ նամակագրութիւն պահած է յատկապէս վիէննական Մխիթարեան ծանօթ հայագէտներ՝ Հ. Ներսէս Ակինեանի (49 կամ 50 նամակ) եւ Հ. Համազասպ Ոսկեանի (28-30 նամակ) հետ, որոնք իրենց բանասիրական ուսումնասիրութեանց զուգահեռ՝ բազմաթիւ տարիներ վարած են «Հանդէս Ամսօրեայ» թերթի խմբագրութիւնը: Հ. Ակինեանին ուղղեալ նամակները (էջ 104–201) բնականօրէն մասնաւորաբար հետաքրքրական են եւ կարեւոր, որովհետեւ երկու հայագէտները իրենց գրութեանց մէջ կարծիքներ յայտնած են բանասիրական տարբեր հարցերու մասին: Տեղին եւ ճիշդ են Բաբգէն Արք.ի անկեղծ դիտողութիւնները՝ Հ. Ակինեանի երեւակայածին տեսութիւններուն մասին՝ Մովսէս Խորենացի, Եղիշէ եւ Ղեւոնդ պատմիչներու առնչութեամբ. 1931 Մարտ 27–ին Կիւլէսէրեան կը գրէ.–

«Դուք այնքան յանդուգն էք ձեր քննադատութիւններուն մէջ՝ որ Խորենացին կը նոյնացնէք Ղեւոնդ Երէցի հետ: Այս մեթոտով բան մը պիտի չմնայ իր աւանդական տեղը: Խորենացւոյ եւ Ղեւոնդի մասին ձեր գրածները կարդալէ ետք՝ ինքնին միտքս կու գայ սա հարցումը՝ Խորենացի՞ն է խարդախը թէ Ղեւոնդը: Վասնզի Ղեւոնդէ մը Խորենացի չի կրնար կերտուիլ, բայց հաւանական է որ Ղեւոնդ մը կամ ուրիշ ոեւէ մէկը կերտուի Խորենացիէն»:

Միեւնոյն տարին, 1931 Սեպտեմբեր 2–ին, ան դարձեալ կը գրէ.–

«Շատ շնորհակալութեամբ ընդունեցայ ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՃԻԸ եւլն. հատորները: Առաջինը ծայրէ ծայր կարդացի, անպարտ կորով ունիք աշխատելու եւ պրպտելու: Ասիկա անվիճելի է, բայց շատ տրամաբանական չէ ձեր քննադատութեան գետինը: Խարդախողը Խորենացի մը չէ այլեւս, այլ՝ Ղեւոնդ, որ կը խարդախէ ինքզինք»:

1933 թուին հեղինակը երկիցս իր տարակարծութիւնը կը յայտնէ Հ. Ակինեանին՝ Եղիշէի Վարդանանց Պատերազմի պատմութեան վերաբերմամբ.–

1) «Գալով Եղիշէի, որ գիտէք թէ մասնաւորապէս կը հետաքրքրէ զիս, կը հիանամ Ձեր սուր դիտողութիւններուն վրայ, բայց չեմ կրցած համոզուիլ որ Եղիշէի ծանօթ Պատմութիւնն Վարդանանց, նկարագրութիւնը եղած ըլլայ Վարդան Բ.ի պատերազմին կամ պատմութիւնը: Ինչպէս որ չեմ համոզուած թէ Խորենացի _ Ղեւոնդ նոյն եղած ըլլան» (1933 Ապրիլ 4):

2) «Իմ համեստ կարծիքս յայտնած եմ Ձեզի՝ ձեր քննադատական երկերու մասին, Խորենացւոյ եւ Եղիշէի շուրջ: Եթէ բան մըն ալ աւելցնեմ այսօր ատոնց վրայ, այն ալ սա է՝ որ չեմ կրնար նոյն իսկ երեւակայել թէ մեր պատմագիրները կեղծագիրներ եղած ըլլան՝ փոխանակ հետեւող կամ բանաքաղ ըլլալու:

Իսկ ձեր պրպտումները, համեմատութիւնները պարզապէս վեր են ամէն գնահատումէ. ատոնք այնպիսի նպաստներ են, որոնցմէ միշտ կրնայ օգտուիլ մատենագրական քննադատութիւնը» (1933 Օգոստոս 4):

Կիւլէսէրեան ունեցած է հանդուրժողական եւ անխտրական ոգի եւ ջանացեր է տարածել Մխիթարեան հայրերու «Հանդէս Ամսօրեայ» թերթը եւ ապահովել նիւթական օժանդակութիւն: 1910 Փետրուար 13/26 ան Հ. Ակինեանին ուղղեալ իր նամակին մէջ դիտողութիւններ կը գրէ Անկիւրիոյ Հայերու մասին, գանգատելով թրքախօսութեան դէմ եւ կը բացագանչէ. «Ի՞նչպէս կարելի է այսպիսի անհայութեան մէջ հայագիտութեան նուիրուած մեծ հանդէս մը տարածել»: Դժբախտաբար թրքախօսութիւնը լայնօրէն տարածուած է Թուրքիոյ Հայութեան մէջ, յատկապէս գաւառներէն եկող Հայերու մօտ: Թերթերու, մանաւորաբար հայագիտական պարբերաթերթերու հանդէպ որոշ Հայերու եւ համայնքներու անտարբերութիւնը՝ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, պատճառ դառնալով հայագիտական հայերէն գրականութեան նուաղումին: Ահաւասիկ անոր գանգատագիրը.–

«Անկիւրիոյ մէջ կը փափաքէի որ Հանդէսը տարածեմ, ի՛նչ աղէկ պիտի ըլլար, բայց այս վիճակը թրքախօս է, հասարակ (հայկական) թերթ իսկ շատ չէ տարածուած, ո՛ւր Հանդիսի նման լուրջ եւ մասնագիտական թերթ մը: Այստեղ հազիւ 350–400 տուն մենք ժողովուրդ ունինք, մնացածը մօտաւորապէս 2500 տուն –լաւ չեմ գիտեր– հայ կաթոլիկ են, դժբախտաբար հայերէն իսկ չեն գիտեր: Հ. Գրբ. Մէնէվիշեան եկած տեսած է: Ի՞նչպէս կարելի է այսպիսի անհայութեան մէջ հայագիտութեան նուիրուած մեծ հանդէս մը տարածել»:

Կիւլէսէրեան Արք. թէպէտ հանդուրժողական բնաւորութիւն ունէր, բայց աւելի աւանդապաշտ անձ մըն էր: Ամերիկայի մթնոլորտը կը կարծեմ զինք մասամբ փոխած է եւ ան յետագային գրական վերաբերմունք ցուցաբերած է Հայ Եկեղեցւոյ բարեկարգութեան նկատմամբ: Յամենայն դէպս բանաստեղծ Պետրոս Դուրեանի մասին իր «գնահատական»ին հետ այսօր ոեւէ մէկը չի կրնար համաձայն ըլլալ: 1921 Դեկտեմբեր 30–ին ան Ուաթըրթաունէն հետեւեալը կը գրէ Հ. Ակինեանին.–

«Հանդէս Ամսօրեայի վերջին թիւին մէջ շատ տեղ տուած էիք Դուրեան Պետրոսի կենսագրութեան: Արդեօք չափազանցութիւն չէ այդ ուսումնասիրութիւնը: Մ. Թիրեաքեանն ալ անկախաբար նոյն դիտողութիւնը ըրաւ ինծի:

Ոչ Դուրեան եւ ոչ ալ իր ժամանակակիցներէն ոեւէ «բանաստեղծ» հայ գրականութիւնը յեղաշրջելու չափ գրչի եւ մտքի զօրութիւն չեն ունեցած: Գարնան ծաղիկներ ամէնքն ալ. իրենց բոյն ու թոյրը տուեր անցեր են մեր գրական անդաստաններու մէջ: Իմ կարծիքով քաջալերելու չենք մտացածին առաւելութիւնները եւ ատոնց նուիրեալ ուսումնասիրութիւնները: Իրական արժէքները եթէ կարող ըլլան պատկերացնել եւ ներկայացնել ինչպէս որ են, արդէն ինքնին արժէքաւոր գործ մըն է»:

Ես աստ մի քանի նմոյշ միայն ներկայացուցի այն բազմաթիւ շահեկան տեղեկութիւններէն, որոնց կարելի է հանդիպիլ Բաբգէն Արքեպիսկոպոսի նամակներուն մէջ: Ամէն ոք կարող է, համաձայն իր հետաքրքրութեան՝ արժէքաւոր ծանօթութիւններ քաղել սոյն հաւաքածոյէն: Վիէննահայ գաղութի հին շրջանի պատմութեան մասին եւս նիւթեր կան, որ գտանելի չեն այլ աղբիւրներու մէջ (132–33, 156, 159 եւլն). օրինակի աղագաւ 1920 Ապրիլ 30 թուակիր նամակին մէջ, գրուած Ուաթըրթաունէն, Կիւլէսէրեան Արք. տեղեկութիւններ կը հաղորդէ մի քանի Վիէննահայերու մասին, որոնց ինք նիւթական օժանդակութիւն հայթայթած է: Նշուած «Կամսարական Զօրավարը» Փեթըր–Պետրոս Կամսարականն է, զոր ես անձնապէս ճանչցած եմ. ան կը սերէր յայտնի Կամսարական իշխանական տոհմէն եւ ամուսնացած էր նմանապէս աւստրիացի ազնուական կնոջ մը հետ: Համաշխարհային Բ. Պատերազմի ընթացքին եւ պատերազմէն ետք՝ ան կը գործէր որպէս թարգման ռուսերէն լեզուի. մահացաւ 86 տարեկանին՝ 1988 Սեպտեմբեր 9–ին: Տէր եւ Տիկին Գեղամ եւ Վարինքա Ամատունի՝ 30–ական թուականներուն Վիէննայի կեդրոնական թաղամասին մէջ բացած են թղթավաճառատուն մը. բարեկեցիկ ամոլ մըն էին: Ես ճանչցած եմ միայն տիկին Ամատունին, որ նմանապէս 86 տարեկանին մահացաւ՝ 1974 Մարտ 1 թուականին:

Որպէս եզրակացութիւն՝ կարելի է հաստատել թէ Վարդան Արք. Տէմիրճեան օգտակար աշխատանք մը կատարած է՝ հրատարակելով Բաբգէն Վրդ.–Եպիսկ. Կիւլէսէրեանի (յետագային աթոռակից կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ) Վիէննայի Մխիթարեան հայրերուն ուղղեալ անտիպ նամակները: Հատորը պատրաստուած է բծախնդիր հոգատարութեամբ եւ գիտական հմտութեամբ, վասն որոյ կը շնորհաւորենք Վարդան Արք.ը եւ իրեն կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ:

Յաւարտ գրախօսականիս՝ պիտի փափաքէի մի–երկու ոչ թէ դիտողութիւններ, այլ բարեկամական թելադրութիւններ կատարել ապագայի համար: Իմ կարծիքով՝ նախընտրելի պիտի ըլլար այսպիսի նամակներ դասաւորել ըստ թուականի՝ անկախ այն պարագայէն՝ թէ գրութիւնը որո՞ւ ուղղուած է, որպէսզի կարելի ըլլար դէմքերու, դէպքերու եւ խնդիրներու առնչութիւնը անմիջականօրէն եւ դիւրութեամբ ըմբռնել: Նամակներու խմբաւորումը՝ ըստ ընդունող անձնաւորութիւններու՝ կարելի էր հատորի վերջաւորութեան ցանկերով յառաջադրել: Գիրքը փոքր ինչ ծանրաբեռնուած է շատ ծանօթագրութիւններով՝ նման հրատարակութեան մը մէջ՝ բաւական է հաղորդել միայն անհրաժեշտ տեղեկութիւնները՝ ամփոփ կերպով: Յատուկ անուններու, տեղանուններու եւ նիւթերու ցանկեր՝ կարող էին օգտակար հանդիսանալ ընթերցողաց, որպէսզի դիւրութեամբ գտնեն զիրենք հետաքրքրող էջերը:

Կրկին անգամ մեր անկեղծ գնահատանքը կը յայտնենք Վարդան Արքեպիսկոպոսին կատարած հայագիտական ուսումնասիրութեանց եւ հրատարակութեանց մասին եւ իրեն կը մաղթենք բազում արդիւնաւոր տարիներ (իր քահանայական ձեռնադրութեան 40–ամեակին առթիւ):

ԴՐ. ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Վիէննա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ
ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Հունգարիոյ կառավարութիւնը այս վերջին տարիներուն, մեծ կարեւորութիւն տուած է երկրին մէջ հաստատուած ժողովուրդներու փոքրամասնութիւններուն հանդէպ, որպէսզի անոնք կարենան աւելի լայն ինքնավարութիւն վայելել: 1993–ին Խորհրդարանը վաւերացուցած է փոքրամասնութիւններու օրէնքը, որուն համաձայն անոնք կրնան ինքնավարութեան իրաւունք վայելել: Ասիկա 1994–1995 թուականներուն, մեծ փոփոխութիւն բերած է փոքրամասնութեան կեանքին մէջ: Երկու անգամ կատարուած ընտրութիւններու ընթացքին, 800 ինքնավար փոքրամասնութիւններ ձեւացած էին, որոնք մինչեւ այսօր կը գործեն երկրին մէջ: Ասոր հետեւանքով երկրին մէջ հաստատուած ժողովուրդները, որոնք անցեալին մէջ չէին կրնար իրենց ծագումին մասին արտայայտուիլ, այսօր ազատօրէն կրնան:

Այս երեւոյթը իրականացաւ Հայերու պարագային ալ, որոնք 1990 թուականի մարդահամարի տուեալներուն համաձայն, թիւով 37 հոգի էին, իսկ Հայկական միութիւններու կազմաւորումէն ետքը, իրենց թիւը երեք հազարէն երեք հազար հինգ հարիւրի հասած է: Այս թիւը սակայն իրականութեան մէջ տասը հազարի շուրջ ըլլալու է:

Հոս յայտնի կը տեսնուի թէ անհատ մը այնքան գիտակից կրնայ ըլլալ իր ծագումին մասին՝ որքան որ իմացած ըլլայ իր ծնողքէն, մեծ–հայրիկէն, մեծմայրիկէն իր ինքնութեան մասին, եւ ըստ այնմ ընդունի իր կրկին ինքնութիւնը նոյնչափ որպէս հունգար, հայ, սլաւ կամ խրուած:

Որքան որ այսօր հայկական ինքնավարութիւններ կազմակերպուած են եւ թիւով 17–ի կը հասնին, սակայն ամէն մէկ ինքնավարութիւն տակաւին կը ջանայ, որ ամէնուն մէջ հայ ըլլալու գիտակցութիւնը միշտ աւելի արթննայ:

Այս նպատակով հայ ակումբի քանի մը անձեր հաւաքուելով, նկատեցին որ վերջին համաշխարհային պատերազմէն ետք, Հունգարահայերուն հասարակաց կեանքը, օր ըստ օրէ մեկուսացած եւ հուսկ դադրած է:

Որպէսզի այս պարապութիւնը կարենան ձեւով մը լեցնել՝ 1996 Մարտ 21–ին, կազմեցին ակումբ մը եւ որոշեցին ամսաթերթ մը հրատարակել, քննելու համար մասնաւոր կերպով Հունգարիա բնակող Հայերու ծագումը: Իրենց հանդէսին վերնագիր դրին «Թրանսիլվանիոյ Հայկական Արմատներ», քանի որ Հայերը Թրանսիլվանիա (ներկայիս Ռումանիոյ պատկանող) գաւառէն գալով հաստատուեր էին Հունգարիոյ մէջ:

Թերթիկը արդէն բոլորած է իր առաջին տարին եւ ունեցած է շահեկան բովանդակութիւն:

1996 Ապրիլին, Ակումբին մէջ կը յիշատակուէր 1915–ի Հայոց ցեղասպանութիւնը, ատենախօսներու, արձակներու արտասանութեամբ և երաժշտական հանդէսով:

Մայիսին կը յիշատակուէր Թրանսիլվանիոյ Ճուրճով հայաքաղաքին մէջ ծնած Վաքար Թիպոր ճարտարապետին ու արուեստագործին ծննդեան 88–րդ տարեդարձը: Հանդէսին մէջ ամէնուն համար տպաւորիչ էր Վաքար Թիպորին կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կատարուած հարցազրոյցը: Կը յաջորդէին շնորհաւորականներ, բարեմաղթողական ճառեր եւ հուսկ երաժշտական բաժին:

Ակումբի անդամները Յունիս ամսուն հունգարահայ քոյր _ եղբայրներու՝ Մոլտովան Ստեֆանիայի ու Մոլտովան Տամոքոշին կը ծանօթանան մօտէն՝ երկուքն ալ նուիրուած արուեստին. առաջինը՝ օփերայի երգչուհի, իսկ եղբայրը՝ շարժանկարի բեմադիր, որոնք հետաքրքրական եւ շատ զուարթ ոճով արտայայտուեցան իրենց կեանքին ու արուեստին մասին:

Յուլիս ամիսէն սկսեալ Ակումբին հան-

գլխաւորը դարձեր է «Հունգարացւոց Տունը» Ե. Թաղամասին մէջ, ուր առաջին բանախօսութիւնը կատարեց Ֆանչալի Եանոշ երաժշտութեան պատմաբանը, նիւթ ունենալով «Ակնարկ հունգարահայ երաժշտական կեանքին եւ Վինչէի Եանոշ երգահանը»: Ներկայացուցած երաժշտական կտորները թէպէտ քիչերու ծանօթ էին, բայց ի վերջոյ մոռցուած երաժիշտի մը ինքնութիւնը կը ծանօթացնէր ներկաներուն:

Օգոստոս ամիսը նուիրուեցաւ գրական ասպարէզին: Հաւաքուած՝ կլոր սեղանի մը շուրջ, խօսուեցաւ հայ գրագէտներէն Գէորգ Էմինի ու Յովհաննէս Թումանեանի գործերուն մասին. իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Լասլոֆի Ալատար Գիւժի գրագէտը, ինչպէս նաեւ Եուհոշ Քիշ Եանուշ Տիրամեան Արթինը եւ Պետէօնէ Խօթվէշ Մարկիթ ծագումով հայ գրողները:

Սեպտեմբեր ամսուն ոգեկոչուեցաւ Հոլլոշի Շիմոն նկարիչին յիշատակը որ Նաճպանիայի նկարչութեան վարժարանին հիմնադիրը եղած է: Հիմնադիրին մասին բանախօսութիւն կատարեց Թրանսիլվանիայէն ժամանած հունգարահայ նկարիչ Եաքոպովիչ Միքլոշ: Ապա Ֆանչալի Եանոշ երաժշտագէտը խօսք առաւ եւ Հոլլոսի Շիմոն երաժշտութեան, ինչպէս նաեւ Ջաուշ Աննայի եւ Հոլլոշի Քորնելիայի դերերը լուսաբանելով, կրցաւ բարձրացնել անուանի նկարիչին մեծ արժէքները: Հուսկ յաջորդեց նկարիչին քանի մը նկարներուն ցուցադրութիւնը:

Հոկտեմբեր ամիսը նուիրուեցաւ հայ ճարտարապետութեան: Ամսոյն 11-ին հունգար շինարարութեան Միութեան գործակցութեամբ՝ բացումը կատարուեցաւ «Պր. Վաքար Թիպոր. հայկ. ճարտարարուեստ» անունով ցուցահանդէսին, Միութեան սրահին մէջ: Պարոն Կուժիք Թամաշ ճարտարապետութեան պատմաբան, շատ գեղեցիկ կերպով ներկայացուց ու արժեւորեց Պր. Վաքար Թիպորի հայ եւ հունգարահայ ասպարէզին մէջ կատարած ստեղծագործութիւնը: Ցուցահանդէսը կազմուած էր ճարտարապետին անձնական հաւաքածոյէն, իրր հաւաստիք իր գործերուն, որուն մասին հարցազրոյց կատարեց Հունգարիոյ հեռատեսիլի «Տունա» կայանը, մեծարելով Պր. Վաքարը:

Նոյն ամսուն 17-ին ուրիշ հանդէս մըն ալ կազմակերպեց Ակումբը, ուր գլխաւոր բանախօսը եղաւ Միքլոշի Շիքէշ Զապա, Շումէկ քաղաքի Քիշֆալուատի Թանգարանի տեսուչը, որ «Թրանսիլվանիոյ հայ ճարտարապետութիւն» խորագրով սահիկներու սփռումով, ամբողջացուց իր խօսքերը: Առիթ ունեցանք ծանօթանալու հայաշէն տուներու կառուցման, նախնիքներու բնակած շէնքերուն, այս շէնքերու վերանորոգման ծրագիրներուն մասին խորհրդակցելով: Ճոխ ներկայացումը կ՚ընդհատուէր ներկաներու յաճախակի բացագանչութիւններով, տեսնելով իրենց մանկութեան ապրած տեղերը:

Նոյեմբեր 21-ին բացումը կատարուեցաւ ուրիշ ցուցահանդէսի մը, հունգար ժողովուրդին կատարած յուշատօնի առիթով, բնաբան ունենալով «Մեզի հետ ծաղկող մշակոյթները. Հայերը»: Ցուցահանդէսը ընդգրկեց Հայոց պատմութիւնը, Հայոց հին մշակոյթը, գաղութներու կեանքը, եկեղեցիները, Հունգարահայերու կեանքէն նշմարներ, մասնաւորապէս նշելով հունգարահայ քաղաքագէտները, գիտնականները, արուեստագէտները, 1848 տարուան ազատագրական մարտիկոս հերոս հունգարահայ զօրավարները: Արդէն բացման առաջին օրը այցելած շուրջ 250 այցելուներուն թիւը, հպարտանքով լեցուց Ակումբի անդամներուն սիրտերը, որովհետեւ անոնք ցոյց տուին Հայութեան հանդէպ իրենց ունեցած համակրանքն ալ, որուն պահպանումը մեր բոլորին պարտականութիւնն է: Այս անգամ ալ հանդէսը հաղորդեց Հունգարիոյ հեռատեսիլի «Տունա» կայանը:

Դեկտեմբերի հանդիպումը Ս. Ծնունդի առթիւ կատարուեցաւ, ուր Պր. Շաշվրի Լասլօ բանախօսեց «Եկեղեցիները եւ Ծնունդը» բնաբան առնելով: Ներկաները շատ մեծ հետաքրքրութեամբ ունկնդրեցին բանախօսութիւնը:

1997 Յունուարին երեւակայական շրջապտոյտ մը կատարեցին ներկաները Թրանսիլվանիոյ մէջ տոքթ. Ճէօրճ Սարքայի լուսանկարած գունաւոր նկարները դիտելով: Հանդիպումի աւարտին որոշում տրուեցաւ շրջապտոյտ մը կատարել ամառուան եղանակին դէպի միեւնոյն տեղերը: Հանդէսին երկրորդ մասին մէջ, Վիշշի Ժուժաննա, հունգարական պետական Դիւանատան քարտուղարուհին, ներկաներուն բացատրեց հայ գերդաստաններու եւ դիւանական այլեւայլ փաստաթուղթերու բարդ պրպտումներու աշխատանքի մեթոտը:

Փետրուարին Պր. Մաճար Իշթվան Լենարտ համալսարանի ուսուցիչ, ներկայացուց Հայերու հին պատմութիւնը, նիւթ առնելով «Հայերու դերը բիւզանդական պատմութեան մէջ 301–1045 տարիներուն»: Դասախօսութեան ընթացքին յայտնի եղաւ որ Հայութեան պատմական հին անցեալը այսօր որքան մեծ հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ երիտասարդներու շրջանակին մէջ, որոնք բաւական մեծ թիւով ներկայ գտնուեցան բանախօսութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Երկար տարիներէ ի վեր հոկայագիտական վաստակ շահած հայ ակադեմական մը Ապրիլ 16-ին Անգլիոյ Քիւլ քաղաքին մէջ մեծ պատիւի մը պիտի արժանանայ: Արդարեւ այդ օրը Անգլիոյ հնաւանդ երկրաբանական Ընկերութիւնը փրոֆ. Քարլ Թուրէկեանին պիտի ընծայէ Ուոլասթոն մրցանակը. ասիկա մրցանակ մըն է, որ կը տրուի գիտութեան այս մարզին մէջ եղակի նուաճումներ արձանագրած ամէնէն կարկառուն դէմքերուն, որոնց առաջիններէն եղած է աշխարհահռչակ անգլիացի գիտնական Տարվինը: Ուոլասթոն՝ ինքը, եղած է գլխաւոր մը երկրաբանական տարրերու պրպտումի եւ ստուգման բնագաւառին մէջ:

Փրոֆ. Թուրէկեան ամերիկեան ծանօթ Եէյլ համալսարանի դասախօսներէն է եւ կը վարէ այդ համալսարանի Պէնճամին Սիլլիման երկրաբանութեան - քիմիագիտութեան, ամպիոնը: Իր մասնագիտութիւնն է քարերու եւ ժայռերու քիմիական տարրադրութիւնները և անոնց բնախօսական էութիւնը: Հրատարակած է բազմաթիւ հատորներ, որոնք զինքը ըրած են ժամանակակից վիթխարի դէմք մը այս մարզին մէջ: Անցեալ տարի, աշխարհի ամէն կողմը ցրուած իր նախկին աշակերտները իր ծննդեան եօթանասուներորդ տարեդարձը տօնեցին կազմակերպելով սիմփոզիոմ մը: Այս նպատակով Եէյլ համալսարանը փութացած էին Ճափոնի, Չինաստանի, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի առաջնակարգ 36 մասնագէտներ: «Վերջին խօսքը» տրուած էր խարբերդցի ծնողներէ սերած հայ գիտնականին, որ ամենայն համեստութեամբ անդրադարձաւ իր նախկին աշակերտներուն ներկայացուցած թէզերուն եւ անոնց արժէքը վեր առնելով զանոնք վերագրեց իր նախկին աշակերտներուն բացառիկ ուշիմութեան: Արծարծուած նիւթերը կ՚ընդգրկէին ծովային, անջրպետային, ովկէանոսային, ջրաբանային եւ մթնոլորտային նիւթեր: Այդ օրը, ինչպէս եւ յառաջիկայ Ապրիլ 16-ը, Հայութեան համար պիտի մնան պարծանքի բացառիկ առիթներ:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 110-ԱՄԵԱԿԸ ՆՇՈՒԱԾ

Բեմարուեստի մեծ անուններէն Վահրամ Փափազեանի ծննդեան 110-ամեակը նշուած է «Նայիրի» կինոթատրոնի սրճարանին մէջ: Թատրոնի փոխ տնօրէնին բացման խօսքէն ետք արուեստագէտ Հենրիկ Յովհաննիսեան որպէս մեծարեալ դերասանին ժամանակակից խօսք առած է ու յիշած թէ Փափազեան կը սիրէր ըսել՝ «դերասանի մեծութիւնը նրանում է, թէ որքան է նա մնում հանդիսատեսի յիշողութեան մէջ» ու աւելցուցած, որ Փափազեան դերասանը կենդանի զգացողութիւն է մեզի համար:

Վ. Փափազեանի բեմական կեանքէն հետաքրքրական դրուագներ պատմած են Գէորգ Աշուղեան, Սիրանոյշ Աւետիսեան: Վերջաւորութեան ցուցադրուած է վաւերագրական ժապաւէն մը:

***

ՄԱԼԱՐԻԱՅԻ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ

Վերջին շրջանին ուշադրութիւն դրաւած է մալարիայի դէպքերու յաւելումը: Տարուան առաջին երկու ամիսներուն 63 դէպք արձանագրուած է, գլխաւորաբար Արարատի եւ Արմաւիրի մէջ: Առաջին դէպքերը թէեւ յայտնաբերուած են Մասիսի մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՃՊԻՏ

•

Երկու անչափահասներ զրուցում են:

— Սարգիսն ասում է, որ իրր ինքը տատի տատի տատի տատ է ունեցել, — ասում է նրանցից մէկը:

— Նա ուղղակի կակազել է, – պատասխանում է ընկերը:

***

Մի անգրագէտ ծեր կին ամէն անգամ կենսաթոշակ ստանալիս ստորագրելու փոխարէն խաչ է դնում:

Եւ ահա մի օր էլ, խաչի փոխարէն կլոր գիծ է գծում:

— Այս ի՞նչ բան է, — զարմանում է փոստատարը, — ինչո՞ւ էք խաչի փոխարէն կլոր գիծ գծում:

– Ես ամուսնացել եմ եւ հիմա ուրիշ ազգանուն ունեմ:

***

Մէկը իր շան հետ մնում է սրճարան եւ ասում.

— Գրազ կը գամ բոլորիդ հետ, որ շունս կը խօսի:

Շունը ձայն չի հանում, իսկ խեղճ մարդը ստիպուած վճարում է ու բոլորի ծիծաղի տակ հեռանում սրճարանից: Փողոցում նա դիմում է շանը.

— Քո պատճառով ես տանուլ տուեցի ողջ գումարս: Ինչո՞ւ չխօսեցիր:

— Յիմար, պատասխանում է շունը, — դու պատկերացնո՞ւմ ես, թէ որքան փող կ՚աշխատենք վաղը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

— Չէ՛, ընկեր ունիմ, պատասխանեց Ճանիկ, եթէ խօսելիք մը ունիս, խօսէ՛:

— Կ՚ուզէի որ առանձին ըլլայինք:

— Վնաս չունի, ասոնք յոյն են, հայերէն չեն գիտեր, ազատօրէն կրնաս խօսիլ:

— Սա՛ մեր խնդրին վրայ տեղեկութիւն պիտի առնէի...

— Հոգ մի՛ ըներ, կարգին է...

— Այո՛, բայց հանրագրութեան պէտք ունիմ անպատճառ:

— Դեռ միւսին քովն է:

— Միւսը չէ՞նք կրնար տեսնել: Տեղը ո՞ւր է:

— Շիտակը տունը չեմ գիտեր:

Թորգոմ անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ, իսկ Ճանիկ անտարբերութեամբ խաղը շարունակեց:

— Վա՛յ շունչանորդի, ի՛նչ պէշ թուղթ կուգայ կոր, մրմռաց պահ մը ետքը դըժգոհ մը, ամմա ուղուրսուզ ոտք ունիս եղեր, քովս գալէդ ի վեր բախտս դարձաւ:

— Կարճ կապէ ու դուրս ելլենք, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Անանկ է եա՛, երկու մէճիտիէ կորսուած ունիմ, ձգեմ երթա՞մ...

— Սա հանրագրութեան խնդիրը պարզենք:

— Գետինն անցնի հանրագրութիւնը...

— Եղբայր զոնէ սա մարդը ո՛վ է նէ՝ ըսէ ես երթամ փնտռեմ:

— Աստուած պէլան տայ այդ մարդուն:

Պարոն Թորգոմ լռեց ու քիչ մըն ալ սպասեց: Ճանիկ կը շարունակէր կորսնցնել եւ հետզհետէ բարկութիւնը կ՚աւելնար:

— Ի՞նչ ուղուրսուզ ես եղեր, կրկնեց:

— Ես ի՞նչ յանցանք ունիմ, պատասխանեց Թորգոմ:

— Սանկ քիչ մը քովէս ելիր, տեսնենք ինչպէս կ՚ըլլայ, կարելի է բախտս կը փոխուի:

Թորգոմ չպատասխանեց եւ տեղը անշարժ մնաց:

— Վա՛յ շունչանորդի բոլորն ալ պօշ, գոչեց Ճանիկ թուղթերը առնելով, Աստուծու սիրուն սրտեղէն ելիր, պէ՛ հերիֆ:

Այս անգամ ուսուցիչը ոտքի ելաւ:

— Օ՜ֆ, հառաչեց միւսը:

— Բայց անպատճառ քեզ տեսնելու պէտք ունիմ, պնդեց Թորգոմ:

— Վաղը առտու ես քեզի կը հանդիպիմ:

— Խօսք կուտա՞ս:

— Կուտամ, էֆէնտիմ կուտամ, անհոգ եղիր:

— Ցատկալէս պիտի սպասեմ:

— Սպասէ՛, անպատճառ պիտի գամ, հանրագրութիւնն ալ կը բերեմ, դուն ալ կ՚ազատիս ես ալ:

Թորգոմ մեկնեցաւ ու վերադարձաւ տուն շատ սրտաբեկ վիճակի մէջ:

Ճանիկի ընթացքը իրեն շատ տարօրինակ թուած էր: Ինք այնպէս կ՚ենթադրէր որ Ճանիկ ստորագրութիւն հաւաքելու զբաղած էր, մինչդեռ սրճարանը նստած թուղթ կը խաղար:

— Գոնէ 70 — 80 ստորագրութիւն հաւաքած ըլլար, ես ալ իմ կողմէս 30 — 40 հատ կը հաւաքէի ու գործը կը լմնար, մտածեց:

Եւ սակայն հետեւեալ առտու Ճանիկ չերեւցաւ եւ այս պատճառաւ ա՛լ աւելի Թորգոմի մտատանջութիւնը աւելցաւ:

Մինչեւ իրիկուն թաղին մէջ ի զո՛ւր փնտռեց զայն: Ոչ ոք կրցաւ տեղեկութիւն մը տալ իր մասին:

— Ուրիշ տեղ մը գացած ըլլալու է, ըսին մէկ քանիներ:

— Թերեւս Գարթալ գացած է, երբեմն հոն կ՚երթայ քանի մը շաբաթ կը մնայ, կարծեմ եղբայր ունի այնտեղ, հաւաստեց մէկը:

— Մայրի Գիւղ քրոջը գացած է դուցէ, ըսաւ ուրիշ մը:

Բոլոր այս բացատրութիւնները ուրիշ արդիւնք մը չունեցան՝ այլ եթէ Թորգոմի մտատանջութիւնը աւելցնել:

Իրիկունը ուշ ատեն թաղեցի մը եկաւ գտաւ ուսուցիչը եւ ըսաւ.

— Ճանիկ մէջտեղ ելաւ, աչքդ լոյս:

— Ո՞ւր է, գոչեց Թորգոմ ուրախութեամբ:

— Միչոյին գինետունը օղի կը խմէ կոր:

Թորգոմ իսկոյն փութաց ցոյց տրուած սրճարանը: Արդարեւ Ճանիկ հոն էր սեղանի մը քով եւ բարեկամի մը հետ կը ճնկէր: Կ՚երեւար թէ երկուքն ալ արդէն բաւական խմած էին:

Թորգոմ մօտեցաւ իրենց:

— Բարեւ Ճանիկ աղա, ըսաւ ձայնը բարձրացնելով:

Միւսը գլուխը վեր առաւ եւ ուսուցիչը տեսնելով գոչեց.

— Աղէկ որ եկար, նստէ՛ տեսնենք:

Ուսուցիչը տեղաւորուեցաւ աթոռի մը վրայ:

— Երէկ առտու քեզի սպասեցի չեկար, ըսաւ:

— Ինչպէ՛ս գայի, գոչեց Ճանիկ, ինչպէ՛ս գայի...

— Ի՞նչ եղաւ որ, հարցուց Թորգոմ:

— Քիչ մնաց գլուխս պիտի պատռէր:

— Որո՞ւ գլուխը:

— Կեցիր որ պատմեմ, նախ օղի մը խմէ տեսնենք:

— Կը խմեմ, շնորհակալ եմ:

(Շար. 131)

(Շար. Ա. էջէն)

մնալ. նոյնիսկ բաղներ գտնուած են որ անօրինական ճանաչուի առաջին փուլը:

***

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿ ՄԸ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Ներքին եւ Ապահովութեան նախարարութեան կողմէ Մարտ 23-ին հրապարակուած յատուկ հաղորդագրութիւն մը կը յայտնէ թէ Մարտ 20-ին Երեւանի Բաղրամեան եւ Դեմիրճեան փողոցներու անկիւնին վրայ ծանր յանցագործութեան հեղինակներու հետախուզման ընթացքին յայտնաբերուած է չորս հոգինոց խմբակ մը որուն անդամներուն մօտ եւ բնակարաններէն զինամթերք եւ հեռահաղորդակցութեան միջոցներ գտնուած են: Ենթակաները նոյն նախարարութեան նախկին աշխատողներ են: Անդամներէն մէկուն աշխատասենեակէն գտնուած է նախարարութեան մէջ աշխատանքի օրերուն ապօրինաբար տարուած ու պահուած համակարգիչի սկաւառակներ: Քրէական գործ յարուցուած եւ նախաքննութիւն բացուած է:

***

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ

Հայաստանի մէջ Մարտ 29-էն պիտի սկսի կիրարկուիլ ամառնային ժամը ու ժամացոյցի սլաքները ժամ մը առաջ պիտի տարուին:

***

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՆՈՐ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐ

Շուրջ ութ օրուան հանդարտութենէ ետք հայեւատրպէյճանական սահմանին հիւսիս-արեւելեան հատուածին վրայ միջադէպեր արձանագրուած են: Մարտ 21-ի գիշերը ատրպէյճանական կողմէն կրակ բացուած է Տաւուշի Այգեձոր, Չինարի, Պառաւաքար, նաեւ Նոյեմբերեանի Բարեկամաւան, Ոսկեպար, Ծաւարչաւան գիւղերուն ուղղութեամբ: Հայկական կողմէն «պատասխան» ստանալէ ետք Ատրպէյճանցիները դադրեցուցած են կրակոցները:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՌՈՒՍ ԳՈՐԾԻ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ

Վարչապետ Ռ. Քոչարեան Մարտ 20-ին ընդունելով Մոսկուայէն գործի մարդոց, գիտնականներու խումբ մը, խօսած է Հայաստանի տնտեսական քաղաքականութեան եւ այդ շրջանակին մէջ գործակցութեան հեռանկարներու մասին: Ան ըսած է որ վերջին տարուան ընթացքին կառավարութեան գործունէութիւնը ուղղուած է արդիւնաբերութեան եւ գործի շրջանակը խթանելու. կատարուած են հարկային արմատական փոփոխութիւններ: Նախատեսուած է այս տարուան ընթացքին շուրջ մէկ միլիառ տոլարի ներդրում, յատկապէս մետաղագործութեան, ոսկիի, շինանիւթերու բնագաւառին մէջ:

***

ԶՕՐ. ԼԵՒՈՆ ԴԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ուաշինկթընի մէջ, Ատրպէյճանի Թուրան գործակալութեան միջոցով զօր. Լեբէդ պատասխանած է Ղարաբաղի շարժումի տասնամեակին առթիւ Սանփանակերտի նշումներուն իր մասնակցութեան ուղղուած Բաքուի մեղադրանքներուն, ըսելով որ ինք ոչ մէկ պաշտօնի տէր է եւ հոն գացած էր իր ընկերները տեսնելու: Ապա աւելցուցած է որ Ղարաբաղի հարցը պէտք է բանակցութիւններու ճամբով լուծուի. իսկ լուծումին համար «անհրաժեշտ է ուսումնասիրել պատմական փաստաթուղթերը որոնք կը վկայեն թէ որո՛ւ կը պատկանի այդ տարածքը»: Խօսելով պատերազմին վերսկսելու հեռանկարի մը մասին, ըսած է թէ անմիջապէս որ Ատրպէյճան նման քայլ առնէ, ստիպուած կ'ըլլայ պատերազմելու նաեւ Լեզգիներու եւ Թալիշներու դէմ:

***

ՃԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Նիւ-Եորք տեղի ունեցած ճատրակի միջազգային բաց ախոյենութեան իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին նաեւ Հայաստանցի վարպետները: Աւելի քան 200 մասնակիցներու մէջ փայլուն արդիւնքներ արձանագրած են Ս. Մինասեան, որ առաջին տեղը նուաճած է, նաեւ՝ Ս. Լպուտեան՝ երկրորդ, Վ. Յակոբեան՝ երրորդ: Այս առթիւ Ճատրակի Հայաստանի Դաշնակցութեան եւ յաղթական վարպետներուն շնորհաւորութեան գիր մը ուղղած է վարչապետ Ռ. Քոչարեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Իւ-Տէ-էՖ-ի քաղաքական բիւրօն, արտակարգ նիստի մը ընթացքին, Մարտ 24-ին, պահանջեց որ ութ օրուան ընթացքին իրենց հրաժարականները տան Շրջ. Խորհուրդներու այն հինգ նախագահները որոնք ընտրուած են Ազգ. Ճակատի ձայներու օժանդակութեամբ: Որոշումը տրուեցաւ մեծամասնութեամբ եւ ոչ՝ միաձայնութեամբ, Ալէն Մադլէն (Ազատական Ժողովրդավարութիւն) դէմ ըլլալով որ պատժական միջոցներ ձեռք առնուին, ութ օր ետք (հեռացում), անոնց դէմ որոնք չեն հնազանդած, ինչպէս կը նախատեսէ տրուած որոշումը: Իր այս ընթացքը պատճառ է որ տարակարծութիւններ ալ ծագին իր շարժումին ծոցը: Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ տեղ միաձայնութիւն կայ, վիճաբանութիւնները շատ են: Ըստ ոմանց, այս ամբողջը Շիրաքի յանցանքն է որ լուծելով Ազգ. Ժողովը ձախը իշխանութեան գլուխ բերաւ: Իւ-Տէ-էՖ-ի անդամ մը կ'աւելցնէ՝ իրեն չի մնար մեզի դաս տալ եւ ոմանք կը բացագանչեն նիստի ընթացքին՝ «Շիրաք հրաժարո՛ւմ, Շիրաք հրաժարո՛ւմ»: Շատեր համաձայն են որ Իւ-Տէ-էՖ-ը (Ֆրանսական Ժողովրդավարութեան համար Միութիւն, դաշնակցութիւն մը որ կը համախմբէ զանազան աջ հոսանքի պատկանող շարժումներ) այլեւս բան մը չի նշանակեր մարդոց համար: Սանթինի հարց կու տայ՝ «ինչո՞ւ հոս հասանք, աջը կորսնցուց իր դիմագիծը, Ժիւփէի կառավարութիւնը սխալներ գործեց»: Նոյն օրը, նախկին նախարար՝ Ժան-Ֆրանսուա Տընիօ իր հրաժարականը տուաւ:

ԹՈՆԻ ՊԼԷՐ, Մեծն-Բրիտանիոյ աշխատաւորական նախարարապետը, Ֆրանսերէն ելոյթ մը ունեցաւ, Մարտ 24-ին, Ազգ. Ժողովին առջեւ եւ ծափահարուեցաւ առաւելաբար աջին կողմէ, մանաւանդ երբ ըսաւ «տնտեսութեան մը մատակարարումը ոչ ձախ է, ոչ աջ, այլ՝ լաւ է կամ գէշ է»: Սահուն Ֆրանսերէնով մը, Թ. Պլէր մեծ տպաւորութիւն գործեց, յիշեց իր երիտասարդութեան օրերը երբ սպասեակ էր Փարիզի մէկ սրճարանը:

ՊՈՐՏՈՅԻ ոճրային ատեանին առջեւ, Փափոնի գլխաւոր պաշտպան փաստաբանը՝ մէթր Ժան-Մարք Վառօ, Մարտ 24-ին սկսաւ իր պաշտպանողականը որ պիտի տեւէ երեք օր, որմէ ետք վերջին խօսք մը պիտի առնէ Փափոն եւ գիշերն ալ (Մարտ 27-ի) պիտի տրուի վճիռը: Մէթր Վառօ, սկիզբէն իսկ պահանջեց որ Փափոն անպարտ արձակուի, քանի թեան նոխազ չծառայէ: Շեշտեց թէ այս դատը մարդու մը դատն է, ոչ՝ Վիշիի, եթէ այդ ըլլար պարագան, աւելցուց փաստաբանը, ես ալ ամբաստանող կողմը կ'ըլլայի: Վիշիի նշանաբանը՝ աշխատանք, ընտանիք, հայրենիք, նացիական գաղափարաբանութիւն չէ, կ'ըսէ Ժ.-Մ. Վառօ:

ԱՐՔԱՆՍԱՍԻ (Միացեալ-Նահանգներ) Ճոնէսպորոյի մէկ դպրոցին մէջ, 11 եւ 12 տարեկան երկու տղաք, լաւ զինուած, կրակ բացած են աշակերտներուն եւ դասատուներուն վրայ: Չորս աղջնակներ սպաննուած են, նաեւ ուսուցչուհի մը, շատեր ալ վիրաւորուած: Նախապէս հրդեհի կեղծ ահազանգ մը հնչեցնել տուած էին, որպէսզի աշակերտ ու դասատու բակը ելլեն եւ այդ պահուն մէջտեղ ելած են ու կրակ բացած: Պատճառը ծանօթ չէր Մարտ 25-ին, դէպքէն քանի մը ժամ ետք: Կ'ըսուէր թէ վրէժի մը հարց է:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ բախումները վերսկսած են բանակին եւ իսլամապաշտներուն միջեւ, մինչ հրադադարը ընդհանուր ձեւով յարգուած էր 1997 Յունիսէն ի վեր:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Մարտ 29-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին

ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Երամեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Պարթեւեան ընտանիքի բոլոր ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ֆրանսայում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանութիւնը յայտնում է, որ ս. թ. Մարտի 30-ին կը կայանայ ՀՀ նախագահի արտահերթ ընտրութիւնների երկրորդ փուլը:

Համաձայն ՀՀ Կենտրոնական Ընտրական Յանձնաժողովի որոշման ՀՀ նախագահի ընտրութիւնների երկրորդ փուլը Ֆրանսայում գտնուող քաղաքացիների համար տեղի կ'ունենայ Փարիզում ՀՀ դեսպանութեան շէնքում, Մարտի 30-ին ժամը 8-ից մինչեւ ժամը 22:

ՀՀ նախագահին ընտրելու իրաւունք ունեն Ֆրանսայում գտնուող ՀՀ դեսպանութիւնում հաշուառման կանգնած այլ պետութեան քաղաքացիութիւն չունեցող, 18 տարին լրացած, ընտրական իրաւունք ունեցող Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիները:

Ընտրութիւններին կարող են մասնակցել նաեւ ընտրութիւնների օրը Ֆրանսայում գտնուող ՀՀ բոլոր քաղաքացիները՝ անկախ Ֆրանսայում իրենց կացութեան կարգավիճակից, որոնք կարող են ներգրաւուել նախընտրական ցուցակներում մինչեւ ընտրութիւնների օրը ներառեալ:

Ընտրութիւններին խնդրում ենք ներկայանալ անձը հաստատող փաստաթղթով (ՀՀ քաղաքացու կամ նախկին ԽՍՀՄ արտասահմանեան անձագրեր):

Բոլոր տեղեկութիւնների համար խնդրում ենք դիմել Ֆրանսայում ՀՀ դեսպանութիւն:

Հասցէն՝
9, rue Viète — 75017 PARIS
Tél. : 01 42 12 98 00 / 01 42 12 98 02

LA COMMISSION CULTURELLE
ARMENIENNE DE CHAVILLE
présente
L'ASSOCIATION DE SOUTIEN AUX PATRIOTES ARMENIENS
(A S P A)
et vous invite à la projection
d'un film-vidéo
sur ses activités en ARTSAKH
(aide humanitaire et logistique,
assistance technique
et médicale...)
le Samedi 28 Mars à 20 heures 45
Eglise Arménienne de Chaville
6, rue Père Komitas - 92370 CHAVILLE
— Entrée libre —

L'ECOLE ARMENIENNE
« SIAMANTO »
DE BAGNEUX-CACHAN
propose un
DINER DANSANT
Samedi 4 Avril de 20 heures à l'aube
En présence de Mme *Janine JAMBU*
Maire de Bagneux, Député des Hts-de-Seine
Avec la participation de
MARTEN YORGANTZ
et son Orchestre
Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels — *Bagneux*
Réservations :
Tél. : 01 45 46 10 11 / 01 46 65 81 53

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Շաքէ Գալայճեանէ 300 Ֆր., ընկերուհիներ Շաքէ Պէնկեանէ եւ Անահիտ Դարբինեանէ իրենց մայրերուն յիշատակին 500-ական Ֆր.:

Հ.Բ.Ը.Մ.
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
1998 - 1999 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը 72 տարուան պատմութիւն ունեցող երկրորդական, երկսեռ եւ գիշերօթիկ վարժարան է: Հաստատութիւնը օժտուած է արդի ուսումնական պահանջքները ամբողջացընող կառոյցներով՝ տարրալուծարաններ, համակարգիչներ, գրադարան, մարզական համալիր:

Մ. Կ. Հաստատութեան ուսումնական ծրագիրը կ'ընդգրկէ՝

– Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով դասաւանդութիւն,

– Աշակերտի ծննդավայրի լեզուի դասաւանդութիւն (արաբերէն, ֆրանսերէն, պուլկարերէն, յունարէն). ինչպէս նաեւ այլ օտար լեզուի դասաւանդութիւն՝ բաւարար թիւով խմբակ գոյանալու պարագային.

– Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու անբաւարար մակարդակ ունեցող աշակերտներու մասնայատուկ դասաւանդութիւն.

– Անգլիական GCE "O" Level-ի (սովորական մակարդակ) եւ "A" Level-ի (յառաջացած մակարդակ), ինչպէս նաեւ ամերիկեան TOEFL, SAT I-ի եւ SAT II-ի պատրաստութիւն.

– Կ'ապահովուին բարձր ճանաչում ունեցող ամերիկեան եւ եւրոպական համալսարաններու ընդունման պայմանները.

– Արտադասարանային ծրագրուած գործունէութիւն (նկարչութիւն պարարուեստ, երգչախումբ, փողերախումբ, լրագիր, սկաուտական եւ մարզական շարժումներ).

Հաստատութիւնս իր կարելին կ'ընէ նիւթական սահմանափակ հնարաւորութիւն ունեցող բայց ընդունակ և ջանասէր աշակերտներուն համար:

Մ. Կ. Հաստատութեան վկայականը ստացող շրջանաւարտները կրնան որեւէ տեղ շարունակել իրենց բարձրագոյն ուսումը:

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու, ինչպէս նաեւ արձանագրութեան համար կրնաք դիմել՝
Admission Office
(Attn: Mrs. I. Guevherian)
A. G. B. U.
Melkonian Educational Institute
P. O. Box 1907
1514 Nicosia, Cyprus
Tel: ++357-2-422195/422204
Fax ++357-2-493155
E-Mail: agbumei@melkonian.ac.cy
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

UGAB — PARIS
UGAB- Jeunes
présentent
CONCERT
DES JEUNES TALENTS
DIMANCHE 29 MARS
à 17 heures 30
Au programme :
Musique arménienne, Classique
CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Métro: Courcelles
Renseignements: 01. 42. 27. 12. 26
Prix des places: 60 F.
Tarif réduit: 40 F.

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 27
VENDREDI
27 MARS
1998

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·343 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.343

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՅՐՈՒ, Դեմոկրատ Ուժի Նախագահը կոչ ըրաւ որ կեդրոնի նոր կուսակցութիւն մը հիմնուի յաջորդելու համար հոգեվարքի մէջ գտնուող Իւ – Տէ – Էֆ–ին: Լէոթար դէմ արտայայտուեցաւ յայտնելով որ աւելի անձնական նախաձեռնութիւն մըն է քան՝ հաւաքական:

ԺԱՆ–ՓԻԷՐ ՍՈՒԱՍՈՆ առաջինն ու միակն էր, Մարտ 25–ին, որ կը հրաժարէր Շրջ. Խորհուրդի (Պուրկոնեը) նախագահի իր պաշտօնէն հետեւելով Իւ – Տէ – Էֆ–ի քաղաքական Բիւրոյի ազդարարութեան: Մարտ 20–ին ընտրուած էր Ազգ. Ճակատի ձայներու օժանդակութեամբ եւ Իւ – Տէ – Էֆ–ը ութ օր պայմանաժամ տուած էր նոյն պայմաններու մէջ ընտրուած հինգ նախագահներուն որպէսզի հրաժարին եթէ չեն ուզեր կախակայուիլ: Սուասոն յայտարարեց սակայն թէ կրկին թեկնածու է նոյն աթոռին:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ – ԻՐԱՆ սահմանագլուխին վրայ յարձակման ենթարկուած են Ադրբէջանի դեսպանը՝ Ալիա Սաֆարլի եւ դեսպանութեան 5 անդամներ պարսկական Էթելաթ կազմակերպութեան կողմէ: Յարձակողները մուրճերով հարուած են դիւանագէտներուն կառքերը, թալանած եւ պատռած ադրբեջանական դրօշակը: Յայտարարած են որ այդ ձեւով վրէժ ուզած են լուծել Իրանի դեսպանին դէմ կատարուած բռնութեանց Պաքուի մէջ: 25 ժամ պատանդ մնալէ ետք, դիւանագէտները ազատ արձակուած են Ադրբէջանի պետական մարմիններու միջամտութեան շնորհիւ:

ՄՕՐԻՍ ՓԱՓՈՆԻ դատավարութիւնը ընդմիջուեցաւ Մարտ 25–ին եւ պիտի վերսկսի միայն Մարտ 30–ին, ամբաստանեալին կնոջ մահուան պատճառաւ: Փափոն իր բնակավայրը վերադարձաւ ուր մեռած էր 89 տարեկան իր կինը եւ ուր պիտի կատարուի թաղումը:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ մէջ, մանաւանդ գիւղերը, կիներն ու մանուկները չեն երեւիր եւ այր մարդիկ ալ, զինուած, պատրաստ են դիմադրելու, մինչ սերպ ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր հետապնդումները: Ալպանացիները զէնք ի ձեռին կը սպասեն, որպէսզի միջազգային հաւաքականութիւնը զիրենք չմոռնայ:

1999 ՅՈՒՆՈՒԱՐ – ՄԷԿԷՆ, Եւրոպական Միութեան 15 Պետութիւններէն 11–ը պիտի որդեգրեն Էօրօն: Այս ուղղութեամբ իրենց համաձայնութիւնը տուին Պրիւսէլի Եւրոպական Յանձնախումբը եւ Ֆրանքֆորթի Դրամական Հիմնարկը: Գործադրութիւնը սակայն բաւական փափուկ պիտի ըլլայ:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ դիմում ըրած են ալժերական իշխանութիւններուն որպէսզի արտօնեն քննիչ յանձնախումբի մը այցելութիւնը: Ալժերիա բացականերէն է Ժընեւի մարդկային իրաւանց ՄԱԿ–ի Յանձնախումբին, մինչ երկրին մէջ կացութիւնը չի բարելաւուիր: Ուաշինկթըն կ'ուզէ որ ՄԱԿ–ի յատուկ տեղեկաբերը Ալժերիա երթայ եւ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարէ ջարդերուն եւ ընդհանրապէս կատարուածին մասին: Անցեալ շաբթու Ալժերիոյ Արտաքին նախարարը մերժած էր միջազգային քննիչ որեւէ յանձնախումբի այցելութիւնը:

ՀԱՐԱՒ–ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ եւ մասնաւորաբար Ինտոնեզիա հրդեհները նոր ծաւալ ստացած են: Արդէն աւելի քան 300 օճախներ կան Ինտոնեզիոյ մէջ եւ 100 մեռեալ: Հրդեհներուն մեծ մասը դիտումնաւոր են եւ անոնց հեղինակներն են անտառային շահագործման մեծ ընկերութիւնները, իրենց սեփականութիւնները աժան գինով մացառատելու համար:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ նոր կառավարութիւն մը կազմուեցաւ եւ ծայրայեղ ազգայնականները 35–ի վրայ 14 նախարարութիւն ապահովեցին: Կառավարութիւնը կազմեց ընկերվարական (նախկին համայնավար) Միրքօ Մարժանովիչ: Ծայրայեղ աջը կրցաւ կարեւոր նախարարութիւններ ձեռք ձգել ինչպէս սեփականաշնորհումներու ճիւղը:

ԱՄՐԱՆ ԺԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի Մարտի վերջին Կիրակին, այս տարի ալ Մարտ 28–էն 29 լուսնալիք գիշերը հարկ է ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ տանիլ, անցնելու համար ամրան ժամուն:

ՄԱՄՈՒԼ

«INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE»

(Մարտ 26)

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ՏԺԳՈՅՆ Է 1915-Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

«Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ի թղթակիցը Գարեգին Բ. Պատրիարքին վախճանման առթիւ Պոլսոյ Հայութեան մասին այս խորագիրով էջ մը ստորագրած է թերթին Մարտ 26–ի թիւին մէջ: Ըսելէ ետք թէ աւելի քան հազար Հայեր մասնակցեցան իրենց Պատրիարքին յուղարկաւորութեան, 70 հազարնոց գաղութէն, տեղ կու տայ «Ժամանակ»ի խմբագիր Արա Գոչունեանի արտայայտութեան ուր ան կ'ըսէ թէ ոչ մէկ հարց ունեցած է Հայ ըլլալով եւ թէ հակառակ ըլլալով Սփիւռքի շատ մը Հայերուն, իրենք ինքնութեան հարց չունին, քանի որ հոն իրենց հայրենիքին մէջ են եւ ոչ թէ ուրիշ վայրէ մը եկած:

Թերթին թղթակիցը կը գրէ թէ 1915–ի ցեղասպանութիւնը ընդունուած չէ յաջորդական Թուրք ղեկավարներու կողմէ, ինչ որ 1970–ական թուականներուն Հայերը մղած է վրիժառու գործողութիւններու: Պոլսոյ Հայութիւնը մեծապէս ազդուած չի նկատուիր 1915–ի պատահարներէն, կ'ըսուի թէ ան ցնցուած է 1955–ի դէպքերէն որոնք ուղղուած էին փոքրամասնութիւններու (6 – 7 Սեպտ.):

Իրեն խօսակից Պոլսահայեր կ'ըսեն թէ շատ չեն խօսիր 1915–ի մասին, որովհետեւ շատ բան չեն գիտեր այդ մասին, եւլն.: Իսկ Յոյն մը համարկումի մէջ աւելի յաջողած տարր կը նկատէ Պոլսոյ Հայութիւնը, քան իրենք: «Մեզի չափ եսասէր չեն անոնք, մեզմէ աւելի լաւ կրնան հաւասարակշռել երկու ինքնութիւնները» կ'աւելցնէ:

Պոլսոյ Հայերը կ'ըսեն նաեւ թէ երբեմն կը վարկաբեկուին Թուրքերու կողմէ որոնք զիրենք Հայաստանի կառավարութեան գործակից կը նկատեն: Այս առիթով կը յիշուի ՓՔՔ–ի ղեկավար Ա. Խօճալանի հասցէին գործածուած «Հայու վիժած» արտայայտութիւնը որպէս անարգանքի տարազ:

Էջը կ'աւարտի 17 տարեկան ուսանողի մը խօսքերով, 1915–ի մասին. «Ուսուցիչ մը ունեցայ որ ինծի որոշ բաներ ըսաւ այդ տարին պատահածներէն. լսեցի նաեւ ծնողքս որ իրենց բարեկամներուն հետ կը վիճէին այդ մասին: Կրնամ գիրքերէ աւելին տեղեկանալ, բայց ինքզինքս պատրաստ չեմ զգար այդ կարգի ընթերցումներու: Կը վախնամ որ անոնք մարդասիրութիւնս կորսնցնելու առաջնորդեն զիս»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՀ ՄԱՆԻԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթը Մարտ 10–ին հաղորդած է մահը ծանօթ արուեստաբան Մանիա Ղազարեանի. ան առաւելաբար ծանօթ է հայկական կերպարուեստին, գործերու նուիրուած աշխատութիւններով: Ծնած էր 1924–ին Թիֆլիս: Աւարտելէ ետք Երեւանի թատերական հիմնարկը, աշխատած է Գիտութեան Ակադեմիայի արուեստի բաժնին մէջ, երկար ատեն որպէս ղեկավար՝ յարդարական – կիրառական արուեստի ճիւղին: Հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու, յօդուածներու, զեկուցումներու: Ամէնէն ծանօթ գիրքերն են «Վ. Սուրէնեանց» (1961), «Նկարիչ Յովնաթանեանները» (1968 – ռուսերէն), «Հայ կերպարուեստը ԺԷ. – ԺԸ. դարերում» (1974), «Հայկ. գորգերը» (1985 – ռուսերէն), «Արցախի գեղարուեստական գանձերը» (1993): Անաւարտ մնացած է հայկական կիրառական արուեստի պատմութիւնը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 25/26)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ՝ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

«Նախագահի ընտրութիւններին մնացել է մի քանի օր, սակայն վերջին օրերին տեղի ունեցաւ մի իրադարձութիւն, ինչը, կարծում եմ, պէտք է ճիշդ գնահատուի ժողովրդի կողմից: Վերջին օրերին մի քանի թեկնածուներ, քաղաքական ուժեր եւ գործիչներ միացան եւ այդ միասնութեամբ պէտք է մտնենք Բ. փուլ: Այսօր ես հանդէս եմ գալիս որպէս այդ ձեւաւորուած դաշինքի ներկայացուցիչ, որպէս միասնական թեկնածու» յայտնած է Ռ. Քոչարեան Բ. շրջանի ընտրապայքարի առաջին հանդիպումին որ տեղի ունեցած է Բերդի մէջ: Կազմուած դաշինքէն Պ. Հայրիկեան (ԻՄ) եւ Ա. Սարգսեան (Դեմոկրատական Կուսակցութիւն) ընկերացած են իրեն ու իրենց կարգին շեշտած Ռ. Քոչարեանի ի նպաստ քուէարկելու կարեւորութիւնը: «Մեզ, ի՞նչ է, Բրեժնե՞ւն է պակասում, թէ հայկ. Ալիեւը» հարց տուած է Պ. Հայրիկեան, աւելցնելով որ համաշխարհային խայտառակութիւն կ'ըլլայ եթէ ազգին առողջ բանականութիւնը այսօր իշխանութեան գլուխ չգայ: Ապա Ռ. Քոչարեան ներկայացուցած է իր ծրագիրը:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ՅԱՅՏՆԱԾ Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ

Մարտ 25–ին մամուլի ասուլիսով մը Ռ. Քոչարեանի ընտրական կեդրոնի մամուլի պատասխանատու՝ Ա. Վարդանեան անդրադարձած է ընտրութեան առաջին փուլի արդիւնքներուն եւ երկրորդին պատրաստութեան: Ըսած է թէ գոհունակութիւն կը պատճառէ ԱԺՄ–ի եւ միւս կազմակերպութիւններուն ազատ ընտրութեան նպաստելու պատրաստակամութիւնը. անձամբ Վ. Մանուկեանի մասին յայտնած է թէ երկրին մէջ մեծ դեր կատարած գործիչ է եւ ցաւալի համարած որ ան ու Ռ. Քոչարեան միասին չկրցան «ճամբայ գնալ»: Խօսելով յաճախ ակնարկուած Քոչարեան – Դեմիրճեան գործակցութեան մը մասին, Ա. Վարդանեան շեշտած է թէ Ռ. Քոչարեան երբեք չէ յայտնած թէ կը փափաքի իր մրցակիցը վարչապետութեան պաշտօնին վրայ տեսնել: Մանաւանդ, ան չունի պետական գործիչի փորձառութիւն ու այս տարիքին չի կրնար փոխուիլ:

***

Այս ասուլիսին սկիզբը, «Արարօ» Ջոկատի ազատամարտիկներու կիներու ներկայացուցիչը խօսք առնելով կոչ ուղղած է անհետացած ազատամարտիկները գտնելու ու ըսած թէ նախապէս հանդիպում ունեցած են Լ. Տէր–Պետրոսեանի, ապա Ռ. Քոչարեանի հետ ու որեւէ շօշափելի արդիւնք չեն ստացած: Ա. Վարդանեան խոստացած է ընտրապայքարի այս ծանրաբեռնուած օրերէն անմիջապէս ետք նոր հանդիպում մը կազմակերպել Ռ. Քոչարեանի հետ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿՐՆԱՅ ԳԼԽԱՑԱՒ ՊԱՏՃԱՌԵԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ»

Մարտ 25–ի «Հիւրրիյէթ»ը արտատպած է Էրկուն Պալճըի այս խորագրով գրութիւնը ուր Հայաստանի քաղաքական վերջին անցքերը Մոսկուայի կարեւոր դերով բացատրուելէ ետք, կը շեշտուին Ռ. Քոչարեանի ընտրութեան Թուրքիոյ տեսանկիւնէն ներկայացուցած անպատեհութիւնները: Ռուսաստանի դերը տեսնելու կը մղէ Լ. Տէր–Պետրոսեանի արեւմտամէտ քաղաքականութիւնը որ այնքան ալ հաճելի չեղաւ Մոսկուայի. երկրորդ ազդակը կը նկատուի Պաքու – Ճէյհան քարիւղատարի մը հեռանկարը որ Ռուսաստանի հակակշիռէն պիտի հանէր Պաքուի քարիւղին մատակարարումը: Լ. Տէր–Պետրոսեանի անկումով եթէ շրջանի հաւասարակշռութիւնը խախտէր, ոչ ոք կողմնակից կ'ըլլար անկայուն շրջաններէ քարիւղատար անցընելու ծրագիրներու եւ փոխադրութեան միակ ճամբան կը մնար Պաքու – Նովորոսիսկը:

Է. Պալճը այս կացութիւնը բոլորովին խառնակող ազդակ մըն ալ կը նկատէ այն լուրը թէ Ռուսաստան հրթիռներ ծախելու կը պատրաստուի Երեւանի: Անոնց շնորհիւ, կ'ըսէ թէ Երեւանի առաջին գործը պիտի ըլլայ Ղարաբաղը հիմնովին անջատել Ատրպէջանէն: Իսկ նման բան պիտի նշանակէ պատերազմ, ինչ որ շատ ժխտական հետեւանք պիտի ունենայ Պաքու – Ճէյհան քարիւղատարին ծրագրին վրայ:

Գրութեան վերջին մասը կը կեդրոնանայ Ռ. Քոչարեանի ընտրութեան հաւանականութեան վրայ. ան ազգայնամոլ ղեկավար է Թուրք լրագրողին համար: Պիտի կիրարկէ անզիջող ու խիստ քաղաքականութիւն մը որ որոշ սահմանէ մը անդին կրնայ Թուրքիան եւս տագնապի մատնել:

Քոչարեանի վերաբերած Հ.Յ.Դ.–ն որ ծանօթ է Թուրքերու դէմ թշնամութեան յայտնի կեցուածքով, կրնայ, օրինակ՝ Թուրքիան նեղ կացութեան մատնելու համար իշխանութեան վրայ ճնշում բանեցնել որպէսզի նեցուկ տրուի ՓՔՔ–ի: Ու նման կացութեան մէջ Հայաստանի հրթիռ ծախելու Մոսկուայի արարքը համազօր կ'ըլլայ կրակին վրայ իւղ լեցնելու: Է. Պալճը գրութիւնը կ'աւարտէ հետեւեալ եզրակացութեամբ. «այնպէս կը թուի որ Հայաստան գլխացաւ պիտի պատճառէ Թուրքիոյ»:

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱՄ ԻՆՉՊԷՍ ԹՐՔԱՑԱԾ ԵՆ ԲԻՒՐԱՒՈՐ ՀԱՅԵՐ

Մենք Հայերս առ հասարակ խնկական Հայ կը նկատենք այն զանգուածը որ Առաքելական եկեղեցիին կը պատկանի, այսինքն մեծամասնութիւնը, քիչ մը նուազ հայ՝ կաթողիկէներն ու բողոքականները, իսկ բոլորովին օտար կամ ոչ–Հայ՝ բռնի կամ ամուսնութիւններով խլամացածները···։ Այս երեւոյթը հոգեբանական է մեր մէջ, երկար դարեր հայաստանեայց Եկեղեցին է որ տուած է մեզի ինքնութիւն կամ պատկանելութիւն, հիմնուած հիւրընկալ պետութիւններուն համայնքային դրութեան վրայ, որուն հետեւանքով աւելի նկատի կ'առնուէին հպատակներուն դաւանական եւ ծիսական նմանութիւնները քան ցեղայինը կամ մշակութայինը։Այսպէս Օսմանեան կայսրութեան մէջ գոյութիւն ունէր, եւ տակաւին գոյութիւն ունի ներկայ Թուրքիոյ մէջ, ԷՐՄԷՆԻ ՄԻԼԼԷԹ մը (առաքելական համայնք), եւ ԷՐՄԷՆԻ ՔԱԹՈԼԻԿ ՄԻԼԼԷԹ մը (Հայ կաթողիկէ համայնք)։ Համառօտ ըսուած՝ ԷՐՄԷՆԻ համազօր էր Առաքելական Հայու, իսկ ՔԱԹՈԼԻԿ՝ կաթողիկէ Հայու։ Երբ կաթողիկէ Հայու մը հարցնէր թէ ԷՐՄԷՆԻ՞ ես, – ոչ կը պատասխանէր– ՔԱԹՈԼԻԿ եմ– բան մը որ մինչեւ այսօր շատ մը երիտասարդներ կը խրտչեցնէ երբ տարեցներէն լսեն նման բացատրութիւն մը հինէն մնացած, տեսակ մը «ուրացութիւն» նկատելով··· ինչ որ ամենեւին ճիշդ չէ։

Նոյն ծիծաղական եւ դիտումնաւոր վերաբերմունքը չէ՞ կատարուիր այսօր միլիոնաւոր Քիւրտերու համար, որոնք որպէս ցեղ եւ ազգ գոյութիւն չունին Թուրքիոյ մէջ, քանի որ իսլամ են··· եւ այդ դաւանական մոլուցքով չէ՞ր որ լեցուեցան, միանալով Թուրքերուն, մէկ եղբօր պէս, բիւրաւոր քրիստոնեայ Հայեր կոտորելու···։

Այսուհանդերձ, հակառակ բոլոր դարերու բոլոր կոտորածներուն, հակառակ Հայ լեզուի արմատական բնաջնջումին, այսօր Հայաստանի պատմական հողերուն վրայ ապրող բնակչութեան մեծ մասը ՀԱՅ Է ՑԵՂՈՎ։ Փաստեր չեն պակսիր Հայ եւ օտար մատենագրութեան մէջ. կը կարօտին մանրամասն ուսումնասիրութեան. հոս իմ ծրագիրս կը սահմանափակուի համեստ յօդուածի մը մէջ, տալ հում նիւթեր՝ վստահ ըլլալով որ օր մը պատմագիտական լուրջ պրպտումներով կարելի է աւելի առատ տուեալներ հաւաքել այս ուղղութեամբ։

12–րդ դարուն պատմական իրողութիւն մըն է թէ ինչպէս բազմաթիւ Հայեր սելճուքեան բռնապետութեան եւ հարկերու ճնշումին տակ, անընդհատ զերեվարութիւններով եւ առեւանգումներով իսլամացած են։ Յատկապէս 17րդ եւ 18րդ դարերուն է որ զանգուածային համեմատութիւններու հասած է, երբ արդէն երեք դարեր է կ'ապրէր որպէս «օտար փոքրամասնութիւն» ենթակայ դաւանի իսլամ ցեղապետերու անիշխանական բռնութիւններուն եւ քմահաճոյքին։

1772–ին Մատրասի մէջ լոյս տեսած Մօրէրի տետրին մէջ Մեծ եւ Փոքր Հայոց տարածքին վրայ կը յիշատակուին 27 միլիոնէ աւելի ժողովուրդ։ Նոյնը կը հաստատեն մօտաւորապէս Տիւրնըֆոր եւ Թաւէրնիէ 17րդ դարուն։ 1806–ին այս թիւին երկու երրորդը հազիւ մնացած էր։

Գրութեանս հիմնական առաջնորդը պիտի ըլլայ Հ. Ղուկաս Վրդ. Ինճիճեանի «Աշխարհագրութիւն Նոր Հայաստանի» գիրքը որ բացի տեղագրական ճոխ բովանդակութենէն կը պարունակէ պատմական հարուստ տուեալներ Հայոց մասին։

– ՀԱՄՇԷՆ – Զուտ հայաբնակ գաւառ սակայն «յելս ԺԷ. դարուն ի սկիզբն ԺԸ.ին առ հասարակ հանդերձ ամենայն շրջակայ գիւղօրէիւք դարձան ի տաճկութիւն սակս բռնութեան հարկապահանջութեան··· խօսին մինչեւ ցայժմ հայերէն··· արտաքուստ միայն ցուցանելով տաճկութիւն»։ Ինճիճեան 22 գիւղ կը հաշուէ մերձաւորապէս 44·000 ընդհանուր բնակչութեամբ։

– ԵՐԶՆԿԱ – (Հո. Ա. էջ 30) – «Ըստ ոմանց աւելոյ յառաջագոյն ունէր 250 գիւղօրէս եւ թէ բնակիչք գաւառիս յազգէ Հայոց ի սկզբանէ անտի, էին արք կորովիք եւ քաջասիրտք··· բայց այժմ ի պատճառս կեղեքելոյ իշխանաց՝ ամայացեալք են եւ կամ···»։ Խօսելով Զառա գիւղին մասին կը գրէ «էին իբրեւ 300 տուն Հայք. աստի էր տիրացու Յովսէփն, որոյ դարձեալ ի տաճկութիւն եղեւ փաշայ Սեւաստոյ. յորոյ օրինակէն յորդորեալ եւ այլոց ոմանց դարձան ի տաճկութիւն, ակն ունելով հասանել պատուոյ ի նմանէ։··· Բազումք յոչինչ առիթս, նաեւ ի բարկանալն իսկ, դառնան ի տաճկութիւն···»։ Նկատի ունենալով Երզնկա քաղաքին եւ անոր 150 հայ գիւղերուն բնակչութիւնը մօտաւորապէս կ'ունենանք 225·000 հոգի···։

– ԵՒԴՈԿԻԱ կամ ԹՈԳԱՏ – (Բ. էջ 293) – «Ի սահմանի նորին են գիւղօրէք իբր 190. իսկ բնակիչք քաղաքին են տունք 16·000, յորոց իբր 2500 են յազգէս Հայոց··· Պիզառի գիւղ, հեռի ի Թոգատէ 4 ժամու բնակեալ ի Հայոց··· որոց թիւ յառաջ ժամանակաւ հասանէր մինչեւ 800 տուն···»։

– ՏԻՎՐԻԿ – (Բ. էջ 298) – «Բնակիչք սորա յառաջագոյն էին տունք 12·000, յորոց իբր 2·000 էին յազգէս Հայոց, բայց այժմ հազիւ··· իբր 100 են տունք Հայոց, արք կորովիք»։

– ԱՐԱԲԿԻՐ – (Բ. էջ 303) – «Թիւ գիւղօրէից սորա հասանէ մինչեւ 84 բնակեալ տաճկաց եւ ըստ մեծի մասին ի Հայոց։ Իսկ թիւ բնակչաց քաղաքին··· իբր 600 տունք եւ յազգէս Հայոց, իսկ մնացեալն տաճիկք եւ Հայ–հոռոմք. իսկ բնակիչք երկրին··· Գեթ ըստ մասին դարձան ի տաճկութիւն բազում ամօք յառաջ. ուստի ի տեղիս տունք սոցա եւ ազգատոհմք տակաւին, պահեն զհայկական անուանս եւ կոչեն Խաչուկկիլ, Վարդանկիլ, Կնքահայրկիլ, Վոնդեղ»։ Կը յիշատակէ նաեւ 17 հայանուն գիւղեր – «Որք իբր 80 ամօք յառաջ դարձան յազգէն Հայոց ի տաճկութիւն որոց եւ ազգատոհմք մինչեւ ցայժմ զհայկական անուն մականուն···» (էջ 308)։ Ինճիճեան կը յիշէ նաեւ 1·100 տուն Հայ–հոռոմներու, 5 մեծ գիւղերու մէջ ցրուած. «Ազգ սոցա յայտնի իմն երեւի սերեալ յազգէս Հայոց. կրօնիւ դարձեալ առ յոյնս եւ զլեզուն փոխեալ ի հայկական»։ Ուստի Ակն գաւառին մէջ օտարացած Հայերը ԺԸ. դարուն շուրջ 24·000 էին։

– ԹՈՐԹՈՒՄ – (Ա. Հո. էջ 93) – Ունէր 400 տուն եւ 30 գիւղ։ – «Պատմի զնախնի հայկազուն բնակչաց Թորթումայ թէ ձանձրացեալք ի բռնութենէ եւ ի զրկանաց, դարձան առ հասարակ ի կրօնս տաճկաց»։ Մօտաւորապէս 24·000 հոգի։

– ԿԱՄԱԽ կամ ՔԷՄԱՀ, պատմական Դարանաղի գաւառ. (Ա. էջ 102)–«···Բնակեալ ի Հայոց մանաւանդ ի տաճկաց, որք ըստ մեծի մասին դարձեալ են ի Հայոց, 360 գիւղօրէք ընդ իշխանութեամբ Պէյին···»։ Մօտաւորապէս 200·000 թրքացած Հայեր։

– ՄԱՆԱԶԿԵՐՏ – (Ա. էջ 112) – «Էին ի համօրէն գաւառի 360 գիւղօրէք բնակեալք ըստ մեծի մասին ի Հայոց. բայց յամին 1762, խռովութիւնք եւ մարտք ի մէջ Պէյից բազում քանդմունս արարին յայս գաւառ···» որ շուրջ 220·000 Հայ կը հաշուէր։

– ՇՈՐԷԿԷԼ – «Գաւառ լի էր բնակութեամբ եւ գիւղօրէիւք··· այլ Լէզկիք առ հասարակ եղծին եւ յաւարի առին··· մնացեալքն զերի վարեցան···» (Ա. էջ 121)։ Հաւանաբար Տրապիզոնի շրջանի Հայ–Լազերը որոնց լեզուն խառն է, անսնգմէ ըլլալու են։

– ԱԽԱԼՑԽԱ – Կը բաղկանար 24 գաւառներէ, որ նախապէս կը կազմէին Մեծ Հայքի Գուգարք եւ Տայք նահանգները։ «Նախկին բնակիչք սորա էին յորդւոց Հայկայ։ ··· Այս նահանգ եղեւ պատսպարան բազմութեան իշխանաց մերոց նաեւ ժողովրդեան, որք ապա սակաւ առ սակաւ սովորեալք ի լեզու եւ ի բարս, նաեւ ոմանք ի ծէսս Վրաց, փոխեցան յազգ նոցա···։ ···Բնակիչք նոցա ըստ մեծի մասին տաճիկք, դարձեալ ի Հայոց կամ ի Վրաց։ Իսկ բնակիչք քաղաքին առ հասարակ իբրեւ տունք 30·000 ···և յազգէս Հայոց առաւել քան զվիրս»։

– ԿԻՍԿԻՄ եւ ԲԵՐԴԱԳՐԱԿ – «Գիւղօրէք նորա կառուցեալ են առ վտակօք ձորոյ գետոյ. բնակիչք նոցա առ հասարակ էին յազգէս Հայոց այլ ապա ըստ մեծին մասին դարձան ի տաճկութիւն··· իսկ բնակիչք Աղտուան մեծ գեղն նորոգ տաճկացան»։

– ԱՐԴՈՒԻՆ – (էջ 130) – «Ունի գիւղօրէս 50» մեծաւ մասամբ տաճկացած Հայեր։ Գուգարքի եւ Հայոց պատմական նահանգներուն մէջ, Ինճիճեանի հաղորդած տեղեկութիւններէն հետեւցնելով շուրջ 70·000 Հայեր վրացած կամ տաճկացած են։

– ՌՈՒՄԳԱԼԷ (Հռոմկլայ) – (Բ. էջ 341–343) – Ինճիճեան կը յիշէ ԷՆՀԷՇ, ՃԻՊԻՆ զուտ հայ գիւղեր իսկ ԱՐԱՀ, ՀԱՅՆԻ, ՔԷՇԻՇԼԻՔ «առ բռնութեան դարձեալ յազգէս Հայոց ի տաճկութիւն ի մէջ ԺԲ. դարուն··· զգենուն ըստ տաճկաց, բայց լեզուն նոցա է հայկական··· խառն ընդ գրաբարի». մօտաւորապէս 7·000 հոգի կը հաշուեն։

– ՄԱՐԱՆԴ (ԶԱՐԵՒԱՆԴ) – Քեաթիպ Չէլէպի – կ'ըսէ Ինճիճեան 100 գիւղ կը հաշուէ այս գաւառին մէջ. իսկ «այժմ (1806) գտանին 15 գիւղք՝ բնակեալք ի Պարսից» (Բ. էջ 252)։ Մնացեալ 85 գիւղերը շուրջ 85·000 հոգի, կամ գերի տարուած են կամ բռնի իսլամացած։

– ԻՍՔԵԱՆ – Լեռնադաւառին մէջ (Տիյարպէքիր շրջան) – «Կան զանազան գիւղօրէք, որոնց բնակիչքն առ հասարակ Հայք էին, բայց այժմ սակաւք ոմանք խօսին հայերէն. իսկ հասարակ լեզու նոցա քրտերէն»։ Ականատեսներ կը վկայեն որ այս քրտացած Հայերը այսօր ալ գոյութիւն ունին Տիյարպէքիրի նահանգին մէջ, հինէն ի վեր ինքզինքնին զանազանելու համար բուն Քիւրտերէն կը հագուին սպիտակ տարազ, մինչ գինուած են եւ ինչպէս կը վկայէ նոյնինքն Ինճիճեան «շրջին միշտ սպառազինեալք նաեւ մանկունք նոցա··· այնչափ է սոցա սիրելի պատերազմ, զի գլուր գալստեան թշնամեաց աւետիս համարին անձանց». ապա կը յիշէ թէ ինչպէս Տիյարպէքիրի փաշաները զանազան անգամներ փորձած են ընճեղ զանոնք եւ երբեք չեն յաջողած. «Այս երկիր է թեմ Ս. Յովհաննու որ ի Մուշ»։

– ՊԻԹԼԻՍ (Բաղէշ) – Դարձեալ մեծ մասով քրտացած գաւառ մը որ անցեալին կը կոչուէր ՍԱՍՆՈՅ ՁՈՐ ուր կ'ըսէ Ինճիճեան Քիւրտերն ալ կը խօսին նաեւ հայերէն (Ա. էջ 167–180)։ – «Յառաջագոյն բազմութիւն կային Հայոց յայս գաւառ. այս սակս պէսպէս հարստահարութեանց ցրուեալ այժմ, սակաւ մնացին» իսկ բուն Պիթլիսի մէջ 25·000 տուն կային կ'ըսէ եւ 1806–ին մնացած են միայն 5·000։

– ԴԱՏԻԿ (էջ 180) – «Են ի սմա գիւղօրէք Քրտաց եւ Հայոց, որոց մոռացեալ զլեզուն հայկական՝ խօսին քրտերէն. ուստի օտարք թուեն ընդ Քիւրտս, այլ չեն»։

– ՄՈՒՇ – «Յառաջագոյն բազմութիւն էին ի նմա Հայոց, այլ այժմ սակաւք մնացին ի հինգ թաղս»։ Մուշի եւ Խութի գիւղերուն, թիւով 25, քիւրտ բնակչութիւնը կ'ենթադրուի որ Պաւղիկեան–Թոնդրակեցի հայերէն ըլլան։

– ՊԱՅԱԶԻՏ – Ընդարձակ նահանգին մէջ Ինճիճեան կը թուէ հինգ գաւառներ – Պայազիտ–Տիատին, Խամուր, Նահին եւ Ալաշկերտ ուր բազմաթիւ Հայեր կ'ապրին Քիւրտերուն հետ խառն, «որոց մոռացեալ զլեզուն հայկական խօսին քրտերէն»։ Միակ Ալաշկերտի գաւառին մէջ 500 գիւղեր կային, «բնակեալ ի Հայոց եւ ի Քրդաց որոց ցեղ կոչի ՍԸԼԻՎԱՆ»։

– ԲԱՍԵՆ (Վերին)։ «Այս գաւառ լի է գիւղօրէիւք եւ շինօք Հայոց եւ Քրդաց՝ ըստ մասին դարձելոց յազգէս Հայոց» (Ա. էջ 87)։

Աչքիս առջեւ ունիմ ԺԶ. – ԺԷ. դարերու աշխարհագրութիւններ ուր այս բոլոր շրջաններուն վրայ խոշոր տառերով գրուած է ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՄԷՆԻԱ, ժամանակակից պատմիչներն ալ նոյնը կը վկայեն։ Հ. Ղ. Ինճիճեանի ճամբորդութեան ատեն արդէն (1800–ի սկիզբը) հայ բնակչութեան մեծ մասը կոտորուած եւ մանաւանդ իսլամացած կը թուի ըլլալ։ Աւելի առաջ երթալով իր հնախօսական եւ պատմական պրպտումներուն մէջ, Ինճիճեան ՔՈՒՐԴ բառը կը համարի հայկական ԿՈՐԴՈՒՔ նահանգէն առաջ եկած ըլլալ եւ կարգ մը քիւրտ ցեղախումբերու անունները՝ սերած հայ նախարարական մեծ ընտանիքներէ։ Այսպէս Սըլիվանցի Քիւրտերը՝ Սլկունեաց տոհմէն, Ռուշկանցիք՝ Ռշտունեաց, Մէնդէքլի՝ Մանդակունի եւ Մանրքցիք Մամիկոնեանց.

կը յիշատակէ անոնց նստողական կեանքը՝ նման Հայերու, եւ քիւրտ զօրքերու մէջ հայ քաջարի զօրապետներու գոյութիւնը (Ա. էջ 30···)։ Ի տարբերութիւն Թուրքերու, կ'ըսէ, Հայ եւ Քիւրտ նոյն ազգագրական սովորութիւններն ունին եւ փոխադարձաբար իրարու լեզուն կը խօսին։ Կայ նաեւ շատ հետաքրքրական պարագայ մը. Հայաստանի Քիւրտերուն խօսած բարբառը Զազա կոչուած ոչ վերաբերեալ Քիւրտերուն ծանօթ է ոչ ալ Միջագետքի, այլ ընդհակառակն որոշ նմանութիւններ ունի Սասունի, Մշոյ եւ Խնուսի հայ բարբառին հետ ուր Զ տառին գործածութիւնը սաէպ կը կրկնուի։

Եզրակացնեմ։ Հ. Ղուկաս Վրդ. Ինճիճեանի այցելութենէն անցած են աւելի քան 180 տարիներ։ Անընդհատ կոտորածները, տեղահանութիւնը եւ Մեծ Աղէտը 1915 թուին, բառին զուտ իմաստով բնաջնջեցին Հայոց Երկրին քրիստոնեայ հայ ժողովուրդը, բայց ինչ եղան «յազգէս Հայոց դարձեալք», թրքացած եւ քրտացած միլիոնը անցնող բազմութիւնները··· բազմացան, եռապատկուեցան անտարակոյս··· եւ այսօր որբացած իրենց կրօնքէն, աշխարհացրիւ եղբայրներէն ու քոյրերէն, անգիտակից կը կոխկրտեն իրենց հայրենի հողը եւ պապենական սրբութիւնները··· օտարամուտ գողերու նման, որ չըլլայ թէ օր մը Հայերը գան եւ տէր կանգնին իրենց հայրենիքին···։

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐԹԱՅԵԱՆՆԵՐՈՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՅԱՐԿԱԲԱԺՆԷՆ ՆԵՐՍ

1951–ի Դեկտեմբերին, երբ Յակոբ Մարթայեան ինծի կը մակագրէր իր «1500–ամեակի Խոհեր» անուն թանկագին գրքոյկը, տակաւին մտքիս մէջ շատ թարմ էր յիշատակը այն անմոռանալի օրերուն, զորս ես անցուցած էի Անգարայի մէջ Յակոբ Մարթայեանի անմիջական մտերմութեան մէջ։ Առանց չափազանցելու՝ կրնամ ըսել որ Յակոբ Մարթայեանի գրադարանը եւ այդ գրադարանին մէջ Մարթայեանի հետ մեր զրոյցները կարեւոր էջ մը պիտի բանային կեանքէս ներս, զիս գլուխ գլխի պիտի բերէին Հայոց մշակոյթի պատմութեան հետ, զիս պիտի կապէին մեր անցեալի մշակոյթին եւ ես, մտիկ ընելով Յակոբ Մարթայեանը, պիտի անդրադառնայի որ որքան շատ բան սորվելու էի զիս ժամանակակից գրող, մտաւորական ու մշակոյթի մարդ նկատելու համար։

Սա պահուն արդեօք ինք ալ պիտի յիշէ՞ր այն օրը երբ ես առաջին անգամ վարանումով, քիչ մը ամօթխածութեամբ, քիչ մըն ալ վախով կարկած էի Յակոբ Մարթայեանի Գոնիւր փողոց Նուրտան ափարթմանի յարկաբաժնի դուռը։ Ի՞նչպիսի մէկը պիտի ելլէր մեր դիմաց, ի՞նչպէս պիտի դիմաւորէր մեզ, ի՞նչ նկարագրով մարդ մըն էր ան։ Զինուորական ծառայութեան դժով ես եւ ընկերներս հազիւ թէ քանի մը օրէ ի վեր Անգարա եկած էինք Պահեստի Սպայից Վարժարանը յաճախելու համար եւ մենք մեր ձեռքին մէջ ունէինք հասցէ մը զոր Իսթանպուլէն բարեկամ մը տուած էր ինծի եւ ընկերակիցներուս՝ որոնք էին տէքօրաթէօր Արամ Ալալէմճեան, քիմիագէտ Գրիգոր Համբարձումեան ու ճարտարագէտ Նուպար Գալուստեան։ Զորս երիտասարդներ էինք աչալուրջ, որոնք մշակոյթի ու արուեստի պապակով տոչորուած, հոգի կու տայինք մտերմանալու Յակոբ Մարթայեանին հետ, որ այդ շրջանին նշանաւոր անուն էր Ա. Տիլաչար անուան տակ, որպէս պատմաբան, լեզուաբան ու գլխաւոր խմբագիր պետութեան կողմէ հրատարակուած առաջին Թրքական Համայնագիտարանին։

Յակոբ Մարթայեանի բնակարանին դուռը բացուեցաւ ժպտուն դէմքով կնոջ մը կողմէ։ Զգացի՞ արդեօք որ նոյն պահուն իմ առջեւ կը բացուէր բոլորովին տարբեր դուռ մըն ալ, ուրկէ ներս պիտի

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ – ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Օգոստոս 1998

Վենետիկի Համալսարանի Հայ Լեզուի եւ Մշակոյթի խտացեալ դասընթացքը, գործակցութեամբ Պօ–Արաքս Ընկերակցութեան, տեղի պիտի ունենայ Օգոստոս 6 – 26: Քննութիւնները՝ Օգոստոս 27: Ժամանում՝ Օգոստոս 4 – 5, մեկնում՝ Օգոստոս 28 – 29: Դասընթացքը ունի հինգ մակարդակ՝ բացարձակ սկսնակներէ մինչեւ յառաջացածներ: Դասերը տեղի կ'ունենան Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, օրը հինգ պահ, առաւօտեան: Դասերու ներկայութիւնը պարտադիր է: Կը նախատեսուին համերգային երեկոյթներ Մարսէյլի «Գեղամ» նուագախումբին կողմէ, ինչպէս նաեւ «Այբարատեան երգ» ներկայացումը Ժ. Բարազեան – Ն. Արմանի զոյգին կատարմամբ:

Արձանագրութեան սակն է՝ 1.050.000 իտալական լիրէթ կամ համապատասխանը տարադրամով՝ ըստ օրուան սակին. այս գումարին 500.000 լիրէթի բաժինը պէտք է կանխաւ վճարուի, յետ ընդունելութեան գրաւոր պատասխանին, մինչեւ Մայիս 31: Յաջորդաբար կանխավճարը կը բարձրանայ 600.000 լիրէթի: Արձանագրութեան մնացեալ մասը կը վճարուի մուտքի օրը: 10% զեղչ կը կատարուի անոնց, որոնք նախապէս ալ արդիւնքով մասնակցած են դասընթացքին, գոնէ երկու անգամ: Նոյնպէս միասին եկող մօտիկ ազգականներէ մէկուն (ծնողք, քոյր, եղբայր, կողակից): Արձանագրութեան սակը ոչ մէկ պարագայի կը փոխուի եւ կատարուած վճարումը ետ չի դարձուիր: Դիմումները պէտք է կատարել անձամբ եւ գրաւոր՝ նշելով միշտ հեռաձայնի եթէ կայ՝ նաեւ հեռապատճէնի (փաքս) ու ելեկտրոնափոստի (Ի–Մէյլ) թիւ մը: Պայման է լրացուցած ըլլալ տասնըութ տարեկանը: Ամէն չէք պէտք է հասցէագրուի միայն՝

ASSOCIAZIONE PADUS - ARAXES.

եւ ղրկուի՝

Assoc. Padus-Araxes —
c/o Dipt. St. Eurasiatici —
S. Polo 2035 — 30125 Venezia — ITALIA

Կը խնդրուի երբեք չդիմել դրամատընային փոխանցումի, միջնորդչէքի բարձր սակերուն պատճառով: Ամէն պարագայի մէջ, դրամատնային բոլոր ծախքերը դիմողին կը պատկանին:

Կ'ընձեռուի բնակութեան հնարաւորութիւն համալսարանական ուսանողատուն մը՝ պատմական Վենետիկի մէջ: Օգոստոս 4–28 ներառեալ, ամբողջ շրջանին համար, բնակութեան սակն է՝ 545.000 լիրէթ երկու կամ երեք հոգինոց սենեակի մէջ, 860.000 լիրէթ առանձին սենեակի մէջ: Ամէն ճաշ կամ ընթրիք կ'արժէ շուրջ 11.000 լիրէթ:

Ի հարկին՝ հեռաձայնել Հ. Լեւոն Զէքիեանին հետեւեալ թիւով՝

(41) 52 · 07 · 737,

առաւօտեան ժամը 8–9, երեկոյեան՝ 9–10 (21–22), Իտալիոյ ժամով: Լաւ ստուգել երկիրներու միջեւ ժամերու տարբերութիւնը: Բացակայութեան պարագային՝ կրկին փորձել եւ լուր թողուլ հեռընկալուչին: Զհեռաձայնել Վենետիկի Համալսարանը: Տրուած հեռաձայնի թիւը կ'ընդունի նաեւ հեռապատճէն:

E-Mail : «zkybhs@unive.it».

ԱՄԼԱՑՈՒՄԻ ՓՈԽԱՐԷՆ ՍՆՆԴԵՂԷՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Փերուի հանրային կարծիքէն հակազդեցութիւններ կը խուժեն ընտանեկան ծրագրաւորումի պետական այն քաղաքականութեան դէմ որ զանազան խոստումներով ամլացումի կը մղէ կիները: Այս վերջինները յաճախ գիւղական շրջաններու բնակիչներ կ'ըլլան, մեծ մասով անգրագէտ կարմրամորթներ որոնք միայն տեղական բարբառը կը խօսին: Հակազդեցութիւններու գլխաւոր պատճառը այն է որ այդ քաղաքականութիւնը կարեւոր դեր մը յանձնած է հանրային առողջապահութեան մարզի բժիշկներուն որոնք պէտք է համոզեն այդ շրջանակներուն բնակիչ կիները: Ու յաջողութեան ամէն պարագայ պիտի վարձատրուի:

Հետաքննութիւններ բացուած են այս հարցին մասին: Մէկը կը կատարուի ԱՄՆ–ու Գոնկրէսին կողմէ, ստուգելու համար թէ այդ երկրին կատարուած օժանդակութեան գումարներ գործածուա՞ծ են այդ նպատակով: Մարդկային իրաւանց բաժնի պաշտօնատար մը կ'ըսէ թէ համոզուած է որ փերուցի խառնածին աղքատ կիներ ստերով, երբեմն ալ ուտելիքի փոխարէն մղուած են ամլացումի գործողութեան:

Փերուի կառավարութիւնը ամլացումի ծաւալուն նախաձեռնութեան մը դիմած էր 1995–ին, նուազեցնելու համար ծնունդներու թիւը: Ծրագրին կողմնակիցները կը պնդեն որ կիները իրենց կամքով կը դիմեն այդ քայլին ու կ'ամբաստանեն կրօնամէտ աջակողմեան թեւը որ աստուածաբանական պատճառաբանութիւններով կը ջանայ ընդդիմանալ: Վերջերս Առողջապահութեան նախարարը յայտարարած է թէ իրենց զանգուածային ամլացումը թիրախ չեն ունեցած:

Այսուհանդերձ, ինչպէս յայտնած են մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան խումբերը, բազմաթիւ կիներէ ստացուած բողոքներ կան այս ուղղութեամբ: Մէկը, օրինակ, ըսած է թէ տեղական հիւանդանոցի մը մէջ ծննդաբերելէ ետք, առանց իր համաձայնութեան ամլացուած է: Ուրիշ մը յայտնած է թէ իրեն առաջարկած են ամէն ամիս սննդեղէնի ծրար մը տալ եթէ ընդունի ենթարկուիլ ամլացումի գործողութեան ու ինք ընդունած է:

Ամէնէն ընդվզեցնողը կը նկատուի այդ քաղաքականութեան կիրարկումը յատկապէս դեղջուկ շրջանակներու թշուառ կիներուն վրայ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

«LE JOURNAL DE GENEVE»

(18 Février)

Զուիցերական այս ծանօթ թերթը Փետրուար 18–ի իր թիւին մէջ վերհրատարակած է թերթին հին էջերէն թղթակցութիւններ Հայոց ցեղասպանութեան, հայ ժողովուրդին տառապանքներուն եւ Կովկասի ազգերուն մասին:

Մէկը լոյս տեսած է թերթին 1915–ի Սեպտեմբեր 9–ի թիւին մէջ ուր մանրամասն կը նկարագրուի Թուրքերու ծրագրած ջարդը, անոր գործադրումը ու կը վերջանայ յոյս յայտնելով որ Թուրքիոյ զինակից երկու կայսրութիւնները անտարբեր պիտի չմնան ի տես կատարուածին ուրպէսզի ոճիրը մինչեւ ծայրը չգործադրուի:

Երկրորդը 1918 Յունիս 6 թուականը կը կրէ, խորագրուած է «Հայաստանի հոգեվարքը»: Կը շեշտուի որ հայ ժողովուրդին նահատակութիւնը անհանդուրժելի է: 1915 – 16 թուականը մէկ միլիոն դիակ պատճառեց: Անմեղ զոհերու այս թիւը, կը գրէ յօդուածագիրը, չի բաւե՞ր որ Թուրքիոյ զինակիցները (կաթողիկէ Աւստրիան, Գերմանիան եւ քրիստոնեայ Պուլկարիան) միջամտեն ի նպաստ այս դժբախտ հայ ժողովուրդին:

Երրորդ գրութիւն մը, լոյս տեսած 1921 Սեպտ. 29–ին, կը վերաբերի Կովկասի ազգերուն, ուր կրկին կը խօսուի Հայերու մասին:

Խմբագրական ծանօթութեամբ մը կը յիշուի որ իր պատմութեան երկայնքին թերթը յունամէտ հոսանք մը ունեցած է, զօրավիգ եղած է անոր անկախութեան պայքարին եւ աւանդութիւնը շարունակուած է 20–րդ դարու սկիզբի մօտալ տասնամեակներուն: 1918 – 1921–ին թերթը յատուկ թղթակից մըն ալ ղրկած է Կովկաս: Բայց, կ'աւելցնէ, դատը որ ամէնէն աւելի յուզած է «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ը եւ «Կազէթ տը Լօզան»ը, այդ շրջանին հայ ժողովուրդի ցեղասպանութիւնն է որ կը սկսի 1915 Ապրիլ 24–ին: Ու այդ ոգեկոչումն է որ առիթ կու տայ թղթակցութեանց վերհրատարակութեան:

Այս պատկառելի անկախ օրաթերթը որ էր «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ը, պարտքերու տակ կքած առիթ տուաւ Օ. Փէ. Ա.–ի մը (Հրապարակային վաճառման առաջարկ) եւ դադրեցուց իր հրատարակութիւնը Մարտ 17–ին: Գնուեցաւ Մարտ 18–ին նոր օրգանի մը կողմէ «Լը Թան», արդիւնք երեք օրաթերթերու միացումի մը:

առաջնորդուէի ըլլալու համար մեր մշակոյթին ու մեր պապենական հարստութեան գլուխը: Տիկին Մարթաեան մեզ դիմաւորեց կարծես կը դիմաւորէր իր չորս որդիները: Տակաւին առաջին վայրկեանէն ի՜նչ գոհունակութիւն, մարդուս հանդստութիւն պատճառող ի՜նչ մտերմիկութիւն կը ցոլանար այդ ազնիւ կնոջ դէմքէն, որ մեզ ներս կը հրամցնէր կարծես մեզ ճանչցած ըլլար երկար տարիներէ ի վեր:

Յետոյ մենք մեզ գտանք Յակոբ Մարթաեանին դիմաց: Մեզ դիմաւորեց սիրալիր ժպիտով եւ զուսպ խանդավառութեամբ: Տակաւին զինքը բաւականաչափ չէի ճանչնար որպէսզի հասկնայի թէ այդ զուսպ խանդավառութեան ետին թաքնուած էր ի՜նչպիսի խանդոտ հոգածութիւն մը եւ ի՜նչպիսի հետաքրքրութիւն մը, մեզի հետ ըլլալու ի՜նչպիսի երանութիւն մը:

Երբ ներս կը մտնէինք Մարթաեաններու յարկարաժնէն, իրականութեան մէջ մենք չէինք որ կը տեսնէինք որ դուռ մը կը բացուէր մեր առջեւ, այլ անպաշտօն կերպով Անգարա աքսորուած այս պատուական ընտանիքն էր որ կ'անդրադառնար որ իր առջեւ դուռ մը կը բացուէր դէպի Իսթանպուլ եւ դէպի Իսթանպուլի մտաւորական ու հայկ. կեանք:

Առաջին վայրկեանէն արդէն տիկին Մելինէ Մարթաեանը նմանցուցի մօրս: Մայրս ալ ճիշդ նոյն խանդավառութեամբ, նոյն սիրով, նոյն վազվզուքով ու իրարանցումով պիտի դիմաւորէր իր երիտասարդ հիւրերը եթէ սա պահուն նստած ըլլար տիկին Մարթաեանին տեղը: Ան ալ այսպէս, տակաւին երբ մենք հազիւ տեղ գրաւած՝ մեր աթոռներուն վրայ, պիտի սկսէր հարցնել թէ անօթի՞ ենք, ի՞նչ կ'ուզենք, սո՞ւրճ, թէ՞յ, կարկանդա՞կ, յետոյ վազելով ներս պիտի երթար ու պահարանի մը մէջէն պիտի բերէր ու մեզի պիտի յանձնէր իմ խօսեցեալիս եւ միւս երկուքին կիներէն մեզի եկած նամակները՝ մեզի աչք քթթելով եւ կարծես բաժնելով մեր երիտասարդ սիրահարներու ուրախութիւնը: Տաքուկ ու անոյշ դէմքով այս կինը, քիչ մը գիրուկ, բայց յարաշարժ, իր ոսկի ակռան ցուցադրող մնայուն ժպիտով մը ինծի ամիսներ շարունակ մտածել տուաւ որ ես Անգարայի մէջ գտած էի երկրորդ մայր մը:

Առոր փոխարէն Յակոբ Մարթաեան յարաբերաբար աւելի հանդարտ ու անշարժ, նստուկ, բայց իր սեւ հաստ շրջանակով ակնոցին ետեւէն շատ լուրջ նայուածքով, մանաւանդ իր պոստոն հաստ յօնքերով մեզի առաջին վայրկեանէն յիշեցուց որ ինք ակադեմական մարդ էր, բայց կը սիրէր մեզ, մեզ կ'ուզէր նկատել իր բարեկամներն ու ընկերները: Առաջին վայրկեաններուն շատ չէր խօսեր, կարծես կը սպասէր որ մենք կոխէինք կոճակի մը վրայ ու սկսէինք զինքը խօսեցնել բոլոր այն նիւթերուն մասին, որոնց համար ապրած էր այսքան տարիներէ ի վեր Իսթանպուլի Բոլրըթ Գոլէճէն սկսելով մինչեւ Պուլկարիա, ապա կրկին Իսթանպուլ ու Անգարա:

Բայց մենք, առաջին վայրկեանին կը մտածէինք ո՛չ սուրճին մասին, ո՛չ ալ Յակոբ Մարթաեանի հետ մեր զրոյցին մասին, որովհետեւ անհամբեր էինք տեղ մը առանձնանալու համար ու կարդալու՝ մեր սիրելիներէն Մարթաեաններու հասցէով մեզի եկած առաջին նամակները:

Ռ. Հ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Վա՜յ չունչանորդի, առանկ բան գըլխուս չէր եկած բնաւ:

– Ի՞նչ պատահեցաւ տեսնենք ... բայց նախ սա մեր հանրագրութիւնը ի՞նչ եղաւ:

– Խնդիրը ճիշդ ատոր վրայ է:

– Քո՞վդ է:

– Կեցիր որ պատմեմ, ի՞նչ անհամբեր մարդ ես, սա օղիդ խմէ մէյ մը:

Ուսուցիչը ստիպուեցաւ գաւաթը պարպել, որպէսզի Ճանիկ ժամ մը առաջ իր բացատրութիւնը սկսի:

– Ծօ՛, վա՜յ անպիտան մարդ, գոչեց Ճանիկ, երբեք մտքէս չէր անցներ որ ասանկ ապուշութիւն մը պիտի ընէ:

– Որո՞ւ կ'ակնարկես կոր, հարցուց Թորգոմ:

– Խմէ՛ նայինք, պատասխանեց Ճանիկ, բարկութենէս այս իրիկուն ինքզինքս խըմելու տուի:

– Բայց դեռ չհասկցանք թէ խնդիրը ի՛նչ բանի վրայ է, ըսաւ ուսուցիչը:

– Եօթը մէճիտիէ ալ համրած չըլլա՞մ իրեն, շարունակեց Ճանիկ:

– Բայց որո՞ւ վրայ է խօսքդ:

– Ճանըմ քեզի չըսի՞ որ հանրագրութիւնը մէկու մը յանձնած էի որ 30 – 40 ստորագրութիւն հաւաքէ:

– Այո՛ ըսիր եւ ճիշդ ատոր համար ես ալ եկայ տեղեկութիւն առնելու:

– Ատոր համար 142 ղրուշ համրեցինք իրեն:

– Այդ ալ գիտեմ:

– Հարկաւ գիտես, քանի որ դրամը դուն տուիր:

– Էյ յետոյ ի՞նչ եղաւ:

– Այս առտու մարդը ելաւ եկաւ...

– Աղէկ ուրեմն, ընդմիջեց Թորգոմ, կը յուսամ որ հանրագրութիւնը հետը բերաւ եւ քեզի յանձնեց:

– Մտիկ ըրէ՛, եղբայր, բայց նախ սա գաւաթդ պարպէ ... այս առտուան պէս տակաւին կեանքիս մէջ բարկացած չէի: Քովս եկաւ թէ չէ «սա հանրագրութիւնը տո՛ւր նայիմ» ըսի, ի՞նչ պատասխան տայ նէ կը հաւնիս...:

– Դեռ չեմ լմնցուցեր ստորագրելու գործողութիւնը:

– Իյիւ թէ այնպէս ըլլար ... «հանրագրութիւնը քովս չէ» չըսէ՞ մի ... էյ ի՞նչ եղաւ հարցուցի, «պատռեցի՛ն» պատասխանեց...:

– Պատռեցի՞ն մի, պոռաց Թորգոմ տեղէն ցատքելով:

– Ասիկա լսելուս պէս, շարունակեց Ճանիկ, ինչ ըլլալս չգիտցայ, ականջներուս չուզեցի հաւատալ...

– Բայց ինչպէ՞ս կը պատռի հանրագրութիւնը, գոչեց խեղճ ուսուցիչը որուն յուզումը հետզհետէ կ'աւելնար:

– Մտիկ ըրէ: Մարդը հանրագրութիւնը կ'առնէ եւ իր խոստումին համեմատ կը սկսի ծանօթներուն ստորագրել տալ եւ կը յաջողի 20 ստորագրութիւն եւս աւելցնել իմ հաւաքած 60 ստորագրութիւններուս վրայ: Սրճարանի մը մէջ է եղեր եւ նոր մէկու մըն ալ ստորագրել կուտայ կոր եղեր, երբ անծանօթ մարդ մը ներս կը մտնէ, կուգայ հանրագրութիւնը կ'առնէ «մէյ մըն ալ ես կարդամ» ըսելով եւ ահա՛ յանկարծ բարկութեամբ կտոր կտոր կը պատռէ, կարգ մը հայհոյանքներ ուղղելով քեզի...

– Ո՞վ է եղեր այդ թշուառականը, գոչեց Թորգոմ:

– Չեմ գիտեր եղբայր, բայց ետեւէն պիտի իյնամ ու պիտի գտնամ ... թող առնելիքը ըլլայ...

– Ի՞նչ օգուտ հանրագրութիւնը պատռելէ ետքը...

– Գոնէ վրէժնիս լուծենք:

Վրէժխնդրական այս ծրագիրը շատ չժպտեցաւ Պարոն Թորգոմին որ չէր կըրնար մխիթարուիլ այս պատահած փորձանքէն:

– Հատ մըն ալ խմէ, թելադրեց Ճանիկ:

– Այսպէ՞ս կը կատարես խոստումդ, ըսաւ ուսուցիչը յանդիմանական շեշտով մը, յոյսս քու վրադ դրած էի եւ ի փոխարէն ինչ դրամ որ ուզեցիր վճարեցի ու հիմակ ո՛չ թէ ստորագրութիւնները ձեռք չանցան՝ այլ հանրագրութիւնն ալ մէջտեղէն անյայտացաւ:

– Ես յանցանք ունի՞մ, յանցանքը այն աւանակին է որ թուղթը չճանչցած մարդուն ձեռքը տուեր է:

(Շար. 132)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. _ Ոմն 250 Ֆր.:

LA COMMISSION CULTURELLE ARMENIENNE DE CHAVILLE

présente

L'ASSOCIATION DE SOUTIEN AUX PATRIOTES ARMENIENS (A S P A)

et vous invite à la projection d'un film-vidéo

sur ses activités en ARTSAKH

(aide humanitaire et logistique, assistance technique et médicale...)

le Samedi 28 Mars à 20 heures 45
Eglise Arménienne de Chaville
6, rue Père Komitas - 92370 CHAVILLE
— *Entrée libre* —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jéroôme (Djavo Chant)
MARSEILLE

F L O R E N C E

SIENNE / SAN GIMIGNANO / PISE

Départ Jeudi matin 21 mai
Place de la Rotonde Diran Tékéian
St-Jérôme
Retour Dimanche soir 24 mai

P.A.F. 1.550 F (transport en autocar grand tourisme, hébergement 3 nuits en demi-pension en Hôtel*** dans la région de Montecatini)
Visites guidées de Florence et Sienne.
Inscriptions obligatoires avant le 20 Avril

Renseignements :
Tél.: 04 92 61 10 82 / 04 91 70 00 32
Règlement pour le 30 / 04 par chèque à l'ordre de la C.B.A.F. à adresser chez :
Mme HOTOTYAN: 13, Bd de Cazoran — 13013 MARSEILLE

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ տիկին մը, փորձառու, գործ կը փնտռէ տարեց անձի մը կամ ընտանիքի մը մօտ, ամբողջ օրը, նոյնիսկ սնունդ ու բնակութիւն: Կ'ընդունի բոլոր առաջարկները: Փարիզեան շրջան:

Հեռաձայնել՝
01 _ 43 _ 75 _ 49 - 69:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փ Ա Ր Ի Զ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13–ին

Ճաշարան՝
« L e s D i a m a n t a i r e s »
60, rue La Fayette — 75009 PARIS
—— M° CADET ——

Վիճակահանութիւն _ գեղարուեստական յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
Կապարեան Նուագախումբին

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 _ 45 _ 93 _ 00 _ 25
կամ՝
01 _ 48 _ 78 _ 76 _ 88

Bienvenue a l'après-midi folklorique organisée par «TEBROTZASSERE»

Dimanche 26 AVRIL à 15 heures

avec

LA CHORALE DE L'ECOLE
Chef de Chorale Haïg SARKISSIAN

et les BALLETS «GAYANE»
Directeur Artistique
Armen KARAPETIAN

Centre Culturel
« THIERRY LE LURON »
9, Bd du Midi — 93340 Le Raincy

Participation aux frais : Adultes 120 F.
Enfants 60 F.

— Réservations : 01 43 81 01 72 —

L'Ambassade de la République d'Arménie en France
et la Cité Internationale des Arts
vous prient de leur faire l'honneur d'assister au vernissage
de l'exposition de peintures de
K H A T C H I K H A R U T U N I A N
(Arménie)
qui aura lieu le mercredi 1er avril
de 18 heures à 20 heures
18, rue de l'Hôtel de Ville — Paris 4e

Exposition du 2 au 11 avril de 13 heures à 19 heures.

L'ECOLE ARMENIENNE
« S I A M A N T O »
DE BAGNEUX-CACHAN

propose un

DINER DANSANT

Samedi 4 Avril de 20 heures à l'aube

En présence de Mme *Janine JAMBU*
Maire de Bagneux, Député des Hts-de-Seine

Avec la participation de
MARTEN Y O R G A N T Z
et son Orchestre

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels — *Bagneux*

Réservations :
Tél.: 01 45 46 10 11 / 01 46 65 81 53

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjours d'été

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1998 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires (médecin ou infirmier en 2e année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières.**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 PARIS.
Date limite de candidature : 4 AVRIL.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

UGAB — PARIS
UGAB- Jeunes
présentent

CONCERT
DES JEUNES TALENTS

DIMANCHE 29 MARS
à 17 heures 30

Au programme :
Musique arménienne, Classique

CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN

118, rue de Courcelles, Paris 17e
Métro: Courcelles

Renseignements: 01. 42. 27. 12. 26

Prix des places: 60 F.
Tarif réduit: 40 F.

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԴՌՆԲԱՑԷՔ

Առնուվիլ–լէ–Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյն հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը գոհունակութեամբ կը ծանուցանեն Շրջանի Ծխականներուն, թէ Եկեղեցւոյ շէնքին վերանորոգման շինարարական աշխատանքները կ'աւարտին ընթացիկ ամսոյս վերջին օրը:

Բարեզարդեալ Եկեղեցւոյն ԴՌՆԲԱՑԷՔը հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Շաբաթ օր, Ապրիլ 4, ժամը 6–ին, կիրակամուտին, ձեռամբ՝

Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական
Պատուիրակին եւ
Փարիզի Առաջնորդին
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻՆ

եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր եկեղեցական հայրերու:

Փարիզեան Շրջանի մեր հոգեւոր զաւակներն ջերմապէս կը հրաւիրուին բազմութեամբ մասնակցիլ այս բացառիկ արարողութեան, Ծաղկազարդի Նախատօնակի ապրումներով:

DATE A RETENIR

LE 9 MAI
La Chorale S i p a n - K o m i t a s
à Chaville

M A R S E I L L E

ARMENIE 2001

1700 ans de christianisme

CONFERENCE — PROJECTIONS

Présidence

Professeur JEAN CHELINI
Directeur de l'Institut de Droit et d'Histoire Canoniques
à la faculté de Droit d'Aix en Provence
Professeur au Département d'Histoire

Avec la participation de

Mgr. NORVAN ZAKARIAN
Vicaire Général de l'Eglise Apostolique Arménienne du Centre France
Membre du Comité Central de la Célébration du 1700e Anniversaire
de la conversion de l'Arménie au christianisme

JEAN-PIERRE MAHÉ
Directeur de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes.

CLAUDE MUTAFIAN
Historien, Maître de Conférence à l'Université Paris XIII

Présentation audiovisuelle, en exclusivité, de l'exposition Rome-Arménie.
Avril - Juin 1999, dans la Chapelle Sixtine du Vatican

EDOUARD SARXIAN
Architecte D.P.L.G.
Panorama audiovisuel sur les origines de l'architecture religieuse arménienne

VENDREDI 3 AVRIL à 20 heures 30

Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture
12 - 14, rue Saint-Bazile — 13001 MARSEILLE

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Pour la 15ème fois l'UGAB organise sa colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans

du Jeudi 2 Juillet au Jeudi 23 Juillet

Elle aura lieu cette année comme l'année précédente à Chaillol La Villette (Hautes-Alpes)

Prix: Voyage (Marseille à Marseille) et activités compris
3 300 Francs pour 1 enfant
6 000 Francs pour 2 enfants

Pour tous renseignemets veuillez contacter l'UGAB
au : 327, Boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 04 91 22 10 45

■

Pension familiale de l'UGAB

du Vendredi 24 Juillet (à partir de 14 heures)
au Jeudi 30 Juillet (au matin).

Prix : Pension complète
250 F./jour (par personne)
1200 F./6 jours (par personne).

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 28-29

SAMEDI - DIMANCHE
28-29 MARS
1998

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.344 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.344

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 26/27)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ՝ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ

ԱՄՆ միջազգային հիմնարկը Ռ. Քոչարեանը ընդունած է տարուան մարդը եւ անոր անունը Ժ. Շիրաքի ու Հոմի Պաշին հետ արձանագրուած է դարուն ականաւոր անհատներուն գիրքին մէջ։ Հիմնարկի նախագահը Ռ. Քոչարեանի գրած նամակով մը խնդրած է անոր լուսանկարը եւ համառօտ կենսագրականը, «Փառքի միջազգային սրահ» հատորին մէջ հրատարակելու համար։

***

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի ժողովրդահայրենասիրական ուժերու Միութեան «Հայկանդուխտ» «Հայ Դատ» եւ «Ազգ. Վերածնունդ» կուսակցութիւնները որոնք առաջին փուլին զօրակցած էին Ս. Բաղդասարեանին, որոշած են Մարտ 30-ին աջակցիլ Ռ. Քոչարեանին։

***

Մարտ 26-ին Համայնավար Կուսակցութեան պլենումին որոշուած է ոչ ոքի աջակցիլ, քանի որ ինչպէս բացատրած է Ս. Բաղդասարեան, երկու թեկնածուներուն ծրագիրներն ալ նպատակ ունին շարունակելու «լիովին վարկաբեկուած նախորդ վարչախումբին տնտեսական քաղաքականութիւնը որ երկիրը կործանումի հասցուց»։

Ս. Բաղդասարեան նոյն օրուան մամուլի ասուլիսին հերքած է այն շշուկները թէ վերջերս Մոսկուա գացած է հանդիպելու Ռուսաստանի Համայնավարներու ղեկավար Գ. Զիուգանովին որ Մարտ 16-ին զօրակցած է Կ. Դեմիրճեանի թեկնածութեան եւ ոչ իրեն։ Ս. Բաղդասարեան ըսած է թէ ինք Զիուգանովին ոչ իսկ հանդիպած է, քանի որ ան Ուկրանիա մեկնած էր։

***

Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՐԷ՞Պ

Մոսկուացի քաղաքագէտ Անդրանիկ Միհրանեան «Նեզավիսիմայա Գազետա»-յի մէջ Հայաստանի ընտրութեան առընչութեամբ ստորագրած յօդուածով մը կը քննարկէ Կ. Դեմիրճեանի քաղաքական մարդու տիպարը։ Ան կը գրէ. «Նոյնիսկ լճացման տարիներուն Կ. Դեմիրճեան ունէր գաւառական եւ նախաձեռնութենէ զուրկ քաղաքական գործիչի նկարագիր». ատոր հետեւանքով է որ խորհրդային շրջաններուն մէջ խիստ ետ մնացած էր Ալիեւէն եւ Շեւարնածէէն։ Իսկ քաղաքական կեանքէն հեռու անցուցած տասնամեակը պատճառ է որ այսօրուան աշխարհին անցքերը չկարենայ լիովին ընկալել։ Մինչդեռ ստիպուած պիտի ըլլար ղեկավարելու անկախ հանրապետութիւն մը, առանց կոմկուսի կենտկոմի հրահանգներուն յուցմունքին։

Անոր տրուած քուէները Ա. Միհրանեան կը բացատրէ լճացման շրջանի բարօրութեան կարօտով, իսկ ան ոչ գաղափարախօսութիւն, ոչ ալ Հայաստանը ճգնաժամէն հանելու ծրագիր ունի։ Ըստ քաղաքագէտին, Դեմիրճեանը չէ, Աստուած չի կրնար վերականգնել այն ամէնը զոր ունեցած է Հայաստան եւ որոնցմէ այսօր զրկուած է։

***

«ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ» ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Խօսքը չի վերաբերիր քաղաքական մարզին, այլ մարզականին։ «Միասնութիւն»ը անունն է պասքէթի այն խումբին որուն մաս կազմած են Ռ. Քոչարեան, ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան, Ներքին նախարար Ս. Սարգսեան, Արտաքին փոխ-նախարար Վ. Օսկանեան, Մշակոյթի փոխ-նախարար Ի. Զաքարեան, Ամերիկայի Հայկ. Համագումարին ներկայացուցիչը, նաեւ Ս. Քոչարեան, Ա. Օսկանեան, եւլն.։ Խումբը մրցած է ուսանողական «Ապագայ» խումբին հետ ու յաղթած անոր 77 – 38 արդիւնքով։

Խաղէն ետք գինքը շրջապատող լրագրողներուն Ռ. Քոչարեան ըսած է. «տրամադրութիւնս լաւ է, իսկ երիտասարդների հետ իսկապէս հետաքրքիր է խաղալ։ Պայմանաւորուել էինք որ փոխվրէժի մրցում խաղանք ընտրութիւններէն ետք»։ Իրենց խումբին անունին մասին ալ Ռ. Քոչարեան ըսած է. «խմբում կային Ղարաբաղից, Հայաստանից եւ Սփիւռքից. կարծում եմ դա հէնց ինքը միասնութիւնն է»։ Պատասխանելով ընտրութեան Բ. փուլին մասին հարցումին ալ, ըսած է թէ աւելի կազմակերպուած կը ներկայանան. նման մեծ փորձառութիւն չունէին եւ Հայաստանի ընդդիմութիւնը աւելի վարժուած էր։ Վերջին հարցումով մը լրագրողները ուզած են գիտնալ թէ ինք նախագահ ընտրուելու պարագային, կարելի՞ է որ նման մըրցում կազմակերպուի ընդդիմութեան հետ։ Ու Ռ. Քոչարեան պատասխանած է. «Բայց գրեթէ ընդդիմադիր չմնաց, բոլորս միասին ենք, մի թիմ ենք դարձել. իսկ ովքեր մնացել են, չեմ կարծում որ սպորտին մօտիկ են...»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՒ – ՏԷ – ԷՖ-ը չի յաջողիր ինքզինք գտնել եւ իր նախագահը՝ Ֆ. Լէոթար հրաժարած է դաշնակցութեան հինգ բաղկացուցիչ տարրերուն ղեկավարները խորհրդակցական հանդիպումի։ Լէոթար կը ջանայ, այս ձեւով, փրկել Ժիսքարի հիմնած այս շարժումը եթէ անշուշտ դեռ փրկելիք բան մը մնացած է։ Պաշ զօրավիգ է Պայրուի որ կ'ուզէ նոր կեդրոն շարժումի մը ծնունդ տալ, կը կրկնէ նաեւ որ Շ. Միյոն պէտք է հրաժարի։ Այս վերջինը, իր դիմումին վրայ, կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ եւ հաստատեց անգամ մը եւս որ հրաժարելու միտք չունի Ռոն-Ալփի Շրջանային Խորհուրդի նախագահական աթոռէն։ Ժիսքար կը խուսափի շատ արտայայտուելէ այս ամբողջ անցուդարձերուն մասին, բայց կը հաստատէ որ Միյոն պարկեշտ անձ մըն է, յարգուած՝ իր համոզումներուն համար։ Ժիսքար համաձայն է Շիրաքի հետ ինչ կը վերաբերի Ազգ. Ճակատի որակումին (ատարատեաց եւ ցեղապաշտ), բայց հարց կու տայ՝ «Ինչո՞ւ Ֆրանսացիները որոնք ոչ ցեղապաշտ են ոչ ալ ատարատեաց այդ կուսակցութեան ի նպաստ կը քուէարկեն։ Որո՞նք են պատճառները որ մեզի ի նպաստ քուէարկողները կը քուէարկեն ի նպաստ կուսակցութեան մը որու գաղափարաբանութիւնը չեն բաժներ։ Եթէ ծուղակէն դուրս չելլենք, եթէ ի վիճակի չենք վերագտնելու այս քուէարկողները, դատապարտուած ենք բազմատարր ձախին յաւիտենականօրէն»։ Նախկին նախագահը կը գտնէ նաեւ որ Ֆրանսան քաղաքական անկումի մէջ է։

ԵԼՑԻՆ, ՔՈՀԼ ԵՒ ՇԻՐԱՔ ջերմ հանդիպում մը ունեցան Մոսկուայի մօտ եւ համաձայն են եռեակ համագործակցութեան մը մեծ Եւրոպա մը կառուցանելու համար։ Ելցինի համար պատմական դէպք մըն է։

ՎԱՏԻԿԱՆ պէտք է վերանայի Մարտ 16-ի իր յայտարարութիւնը Հրեաներու վերաբերեալ, այս վերջինները որոնք չէին ծածկած իրենց վերապահումները, սկսած են բողոքի ալ դիմել։ «Շոա՝ վերանայում». այս է հրէական ինը կազմակերպութեանց (եօթը՝ ամերիկեան) դիմումը Վատիկանի։ Ասոնք անդամ են Հրէակաթողիկէ կապի միջազգային կոմիտէին որ իր 16-րդ նստաշրջանը ունէր շաբթու մէջ, Վատիկան։ Աւստրալիացի ծիրանաւոր Էտուարտ Գասիդի որ հանդիպումին համանախագահն էր, յայտարարած է որ Վատիկան տրամադիր է դիմումը ընդունելու։ Հրատարակուած միացեալ զեկոյցին մէջ, կարգ մը մասնակիցներ իրենց ամէնէն «թունդ վերապահութիւնները» արտայայտած են մանաւանդ պատմական բաժնին մասին։ Միւս կողմէ, կոմիտէն փափաք յայտնած է նաեւ որ մեծ խաչը որ զետեղուած է Աուշվիցի արգելափակման կայանին մօտ, տեղափոխուի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բանակին եւ վարչապետին միջեւ մթնոլորտը լարուած է և զինուորականները կը մեղադրեն Մ. Եըլմազը որ հարկ եղած կերպով չի պայքարիր խալամապաշտ «Հիզբա»յին դէմ։ Եըլմազ «ամբողջական պայքար»ի ծրագիր մը հրապարակած էր (մոլեռանդներու ֆինանսներու, մեդիաներու, հագուստեղէնի, զէնքի եւ շինարարութեան հսկողութիւն), բայց կը մնայ քուէարկել տալ Ազգ. Ժողովին ուր Ռեֆահի յաջորդած «Առաքինութեան (Ֆազիլէթ) կուսակցութիւնը» մեծամասնութիւն է։ Կառավարութիւնն ալ օրինագիծ մը ներկայացուցած է որպէսզի թաղապետական ընտրութիւնները կատարուին երկու շրջանով, մեծամասնութեան դրութեամբ, փոխանակ համեմատականի։

ՌԸՆԷ ԱՆՏՐԻԷՕ, «Իւմանիթէ»ի նախկին խմբագրապետը մեռաւ Մարտ 26-ին, 78 տարեկանին։ Ծնած էր Լոթի նահանգը եւ իր երազն էր գրականութիւն դասաւանդել։ Պաշոյէն ետք, կը պատրաստէ Նորմալ Սիւփ Թուլուզի մէջ եւ բարձրագոյն ուսմանց վկայականը կը ստանայ աւարտաճառի նիւթ ներկայացնելով՝ «Սթանտալ եւ 17-րդ դարու փիլիսոփայութիւնը»։ 1942-ին դիմադրական շարքերը մտած է։ 1956ին ստանձնած է Իւմանիթէի խմբագրապետի պաշտօնը։ Մտաւորական եւ զարգացած համայնավար մըն էր որու մեծ սէրը եղած է Սթանտալ։

ՍԱՍՏԱՄ ՀԻՒՍԷՅՆ դուռները բացաւ եւ, առաջին անգամ ըլլալով, ապազինման փորձագէտներու եւ դիւանագէտներու խումբ մը սկսաւ նախագահական ութ վայրերու քննութիւնը, Մարտ 26-ին։ Որեւէ հարց չէ ծագած։

ՓՔՔ-Ի ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ դէմ ոստիկանական ծաւալուն գործողութեան մը ձեռնարկած են իշխանութիւնները Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ զանազան քաղաքներու մէջ քիւրտ կազմակերպութեանց պատասխանատուներուն մօտ։ Հարցը կապ ունի «աղտոտ» դրամը օրինականացնելու եւ ՓՔՔ-ի ի նպաստ դրամ կորզելու հետ։

Le Sénat de Belgique reconnait le génocide arménien

Communiqué de Presse

Bruxelles, le 26 Mars 1998— Le Sénat de Belgique a adopté aujourd'hui une résolution appelant le gouvernement turc à «reconnaître la réalité du génocide perpétré en 1915 par le dernier gouvernement de l'Empire ottoman».Cet appel s'inscrit dans la perspective d'une nécessaire et urgente réconciliation entre les peuples turc et arménien.

L'adoption d'une telle résolution est d'une importance majeure dans la longue histoire du contentieux arméno-turc, puisque le Sénat Belge est la première assemblée d'un pays de l'OTAN, donc allié à la Turquie, à reconnaître la réalité du génocide de 1915. Jusqu'à aujourd'hui, toutes les propositions dans ce sens avaient été mises en échec par les efforts déployés par la diplomatie du gouvernement turc.

Cette reconnaissance, précédée seulement par celle du Parlement européen en 1987, place la Belgique en situation de pionnière en matière de droit de l'homme et des peuples, ce qui est tout à son honneur.

La reconnaissance du génocide par la Belgique sera accueillie avec beaucoup de joie par les communautés arméniennes du monde entier, et marque un pas significatif dans la direction du dialogue et de la reconciliation turco-arménienne, que la résolution appelle de ses vœux.

Les co-signataires de la proposition de résolution sont : Philippe MAHOUX, Paul STAES, Guy VERHOFSTADR, Patrick HOSTEKINT,Alain DESTEXHE,Joelle MILQUET, Bert ANCIAUX,Pierre JONCKHEER, Eddy BOUTMANS et Erika THIJS.

A noter : L'adoption de cette résolution précède de peu l'anniversaire du commencement du génocide des Tutsis du Rwanda, le 7 avril, et celui des Arméniens en 1915, le 24 avril.

— Pour tout renseignement supplémentaire, contacter les signataires de la résolution au Sénat de Belgique — Tél. : 501 70 70.

— Pour le Comité des Arméniens de Belgique : Nicolas Tavitian au 230 65 89 (jour) ou 346 07 76 (soir). Le texte de la résolution est disponible sur demande.

Texto: Dans sa résolution, après 11 considérants, le Sénat :

«— *Invite le gouvernement turc à reconnaître la réalité du génocide perpétré en 1915 par le dernier gouvernement de l'Empire ottoman;*

— *Invite les parlements des Etats membres de l'Union européenne à contribuer à la réconciliation entre les peuples turc et arménien;*

— *Invite l'Union européenne et ses Etats membres à soutenir les initiatives pouvant contribuer au dialogue entre les peuples arménien et turc, et ce dans tous les domaines;*

— *Demande au Gouvernement de transmettre la présente résolution [aux différentes autorités concernées]*».

COMITE DES ARMENIENS DE BELGIQUE

COLLOQUE SUR LA MEMOIRE

Mise en lumière des «oubliés de l'histoire»

Ինչպէս ծանօթ է, Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ գոլլոք մը թեմա ունենալով «Յիշողութիւն եւ պատմութիւն», նախագահութեամբ Էլի Վիէզէլի։ Զուգահեռ տեղի կ'ունենայ նաեւ ցուցահանդէս մը Վիլէթ, ուր Հայերը –նորութիւն չէ– մաս կը կազմէին Պատմութեան այդ մոռցուածներուն (վերջին պահուն կարելի եղած է յիշեցում մը ընել)։ Այս առընչութեամբ բազմաթիւ յօդուածներ ալ լոյս կը տեսնեն թերթերու մէջ եւ Մարտ 27-ի Ֆիկառօ-ն վերոնշեալ խորագրին տակ թղթակցութիւն մը լոյս ընծայած է, ուր կը յիշուի.– «Մեկնելով Հայոց ցեղասպանութենէն, այլ օրինակ "hաւաքական յիշողութեան ամօթալի շուքին", ոգեկոչուեցաւ յիշողութեան եղած բազմաթիւ անտեսումներ»։

ԿՐԱԿԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Մոմերու լոյսին, կիսաստուերներու մէջ, դէմքեր՝ որոնք երբեմն մէջտեղ կու գան, երբ բոցէն շող մը, այդպէս կ'իյնայ վրան, յետոյ կը մարի մշուշոտ մթութեան մը մէջ:

Վարը, գետնայարկը հաւաքուեր ենք, կրակարանին շուրջ:

Վարէն, վերէն, դրացի, բարեկամ...

Սառած անձրեւը միշտ կը ծեծէ պատուհանին ապակիները անհաճոյ շխկոցով մը, որ կարծես աւելի կը պաղեցնէ սենեակը:

Կրակարանին մէջ կարմիր բոցեր կը լզեն սեւ պատերը ու ջերմութեան խաբկանքը կու տան. մենք, գանատական սուրճի խոշոր գաւաթները ամուր սեղմած կը փորձենք քիչ մը աւելի ջերմութիւն կորզել...

Առանց ջերմութեան, առաջին գիշերը թեթեւ, անցաւ, տան պատերը տակաւին տաք էին, բայց, անոնք ալ կամաց կամաց, յանդիման սառած անձրեւին անձնատուր եղան:

Որքա՜ն հաճելի է կրակարանի լոյսին հաւաքուիլ, բայց... ոչ այս պայմաններուն տակ:

Լռութիւն...

Հեռուէն հեռու կոտրուող ճիւղի մը ճայթիւնը, կամ տանիքէն վար սառնակոյտի մը գահավիժումը կը լեցնէ պահ մը գիշերուան լռութիւնը:

Ժամերը կարծես չեն անցնիր:

— Է՜հ, — կ'ըսէ տիկին Մարիձան, վաթսուննոց կլորիկ կին մը բուրդէ շալերու մէջ պլլուած, — տեսէք ձեզի համար գալիք օրերուն պատմելիք աղուոր նիւթ եղաւ:

— Մեզի՞ համար...

Քովինս է, սիրուն չիկուկ աղջիկ մը, դրացուհի մը, որ հօրը հետ տաքնալու է եկած:

— Խօսքս երիտասարդներուն համար է:

— Երիտասարդները այլեւս անցեալը պիտի չյիշեն, երիտասարդները կը նային դէպի ապագան:

Լոյսը ինկեր է Վարդգէսին քիթէն՝ կզակ ու տարօրինակ դէմք մըն է չիներ, ծուռիկ, մուռիկ:

— Ապագան ամէնուսն է:

— Մի՛ ըսեր, որ մենք ալ ապագայի մասին կը խորհինք. այսօր տաքնանք, տղաս, կը բաւէ այս փորձանքոտ սառած անձրեւը, որ ելեկտրական սիւն կանգուն չպահեց, ու ամբողջ քաղաքը այս վիճակին ձգեց. հիմա, ապագան վաղուան ջերմութեան հողն է...

— Է՜հ, մայրիկ, դուն ի՞նչ ապագայի մասին կը խօսիս. ապագան որ ըսի, — մէջ մտաւ քիչ մը դրոյ-բրոյ Հայկը, — լաւ է, սակայն անցեալը...

— Մեր դարը անցեալ չի գիտեր. դուն ԷՆԹԷՐՆԷԹԸ կը գործածե՞ս...

— Սխալ ճամբով կ'երթանք, անցեալը ի հարկէ թէ կարեւոր է. ազգերը կ'ապրին իրենց անցեալով:

— Ոյժ ու արցո՞ւնք...

— Նաեւ սխրալի քաջագործութիւններ, հերոսական դէմքեր:

— Առասպե՜լ...

— Նոյնիսկ առասպել. եթէ չկայ իսկ, պիտի յօրինենք այդ առասպելը:

Խօսակցութիւնը, որ հետաքրքրական կը դառնար, ուզեցի ձեւի մը բերել:

— Ամէն ազգ, — ըսի, — ունի իր առասպելները, իր հերոսները, որոնք կը մարմնաւորեն իր ձգտումները, իր երազները, անցեալի այդ հերոսները, որոնք պիտի կոփեն անոր նկարագիրը:

Ստեղծեր են Հայկ Նահապետը՝ այդ անընկճելի, ըմբոստ ապստամբ լեռնականը, Արա Գեղեցիկը, հայ ընտանիքի բարոյականը...

— Աւա՜ղ, ըսաւ անդիէն տիկին Մարիձան:

— Սասունցի Դաւիթը...

— Աստծու սիրուն, նորէն մէջտեղ մի հանէք կլիշէ դարձած մեր բարոյականը, ազատութեան սէրը, Վարդանանք ու բարոյական յաղթանակ...

Բարձրահասակ, միջին տարիքի անձ մըն էր, կիսով մութին մէջ էր, սիւնի մը կռթնած, քիչ մը հեգնող կերպարանքով: Առաջին անգամ է որ կը տեսնէի զինք:

— Բարոյական յաղթանա՞կ, մեր պատմութեան էջերը լեցուն են բարոյական յաղթանակներով:

Բարձրաձայն խնդաց ու սուրճին գաւաթը աղմուկով դրաւ սեղանին, որ հազիւ կրցայ բռնել, որ չգլորի:

Շարժում մը, փոքրիկ տեղահանութիւն մը խախտեց մթնոլորտը, որ հետաքրքրական էր. ամէն մարդ բան մը ունէր ըսելիք, անցեալը, մեր հերոսները... մեքենական մեր ապագան:

— Ու այս բոլորին մէջ, — ըսի, — ո՞ւր կը ձգենք անհատը, անհատը՝ իբրեւ Ջակ, անհատը՝ իբրեւ բարոյական արժէք, պարո՛ն ... պարո՞ն...

— Մելիքեան:

— Ոհո՜... ինչպէ՞ս չէք հրաժարիր ձեր մելիքութենէն, — ըսի ես ալ խնդալով, — այո՛, սիրելի Մելիք, մելիքներ ալ ունեցեր ենք, իշխաններ՜ը... սեպուհներ... տիտղոսները գացեր են... ազգը մաշուեր է, անվերջ մաշուեր... այլեւ ինչ որ մնացեր է ո՛չ թէ թանկարժէք է, այլ թանկագին է: Պիտի ուզէի, որ ամէն մէկ Հայ ճանչնար իր անցեալը, ո՛չ թէ ինչպէս ըսաւ քիչ առաջ պարոն Մելիքեանը իր ենթադրեալ հերոսները, այլ ճանչնար վտարանդի այս ժողովուրդի քաջարի զաւակները, որոնք վերակազմեցին կոտորակուած, փշրուած ազգ մը... դուք ո՞ր կողմէն էք եկած Գանատա:

— Իրաքէն:

— Եւ հրաշալի հայերէ՞ն մը, հաւանաբար մեծցած էք հայ միջավայրի մէջ: Իրաքը ինծի քիչ մը անծանօթ է, թէեւ, ինչո՞ւ չէ, Գահիրէ, Ընդհանուր Ժողովներուն ծանօթացայ Շադոյեանին, որ ընկերները կատակով «Ջաղացպան» կը կոչէին — կարծեմ կեանքի մէջ ալ ջաղացք մը ունէր — հրաշալի պարզ, անկեղծ ընկեր մը, ահա պարզ Հայ մը, ու քանի՜ քանի այսպիսի...

— Է՜հ, դուք իրաւունք չունիք խօսելու, — ըսաւ Վազգէնը, — դո՛ւք ապրեր էք այնպիսի շրջան մը, այնպիսի նախանձելի միջավայրի մը մէջ, ճանչցեր էք, եթէ չըսեմ հայութեան, գոնէ կուսակցութեան ընտրանին...

— Հապա չէք ուզե՞ր յիշել ձեր անցեալը: Չէ՞ որ անոնք բոլորն ալ անցեալին կը պատկանին: Ե՞ս ... ես ալ ահա, ինչպէս Ֆրանսացիք կը սիրեն ըսել, այլեւս դարձած եմ մօնիւման նասիօնալ մը... Այո՛, կուսակցութիւնը ինծի համար հաւատք մըն է, որուն ծառայելու համար երդուեր եմ, դաւանանք մը, եւ ոչ թէ շապիկ մը որ փոխեմ պիտի ամէն փչող հովին հետ: Ժամանակին ուխտադրուժ բառը շատ ծանր էր. ուխտադրուժ էր Մեսրոպ Արծրունին, սեւ մուր մըն է, երբ սկզբունքներ գոյութիւն ունէին, կը հաւատայինք մեր կուսակցութեան, անոր սկզբունքներուն, անոր առաջնորդներուն, առանց որ անձի պաշտամունքը գոյութիւն ունենար: Առաքելատիպ անձեր էին, բիւրեղեայ ջինջ հոգիներ, համակ նուիրում ու զոհաբերութիւն ազգին ու հայրենիքին:

Ճանչցայ զանոնք ու հիմա դժբախտ կը զգամ ինքզինքս մեր առօրեայ ճղճիմ, պղտիկութիւններուն առջեւ: Օրինակ, ձեզի ծանօթացնեմ բժիշկ Համօ Օհանջանեանը:

Պարթեւահասակ, գեղադէմ, իշխանավայել իր կեցուածքով, ուր որ ալ գտնէիր զինք, Սիպերիոյ սառնամանիքներուն, եւրոպական համալսարաններուն թէ միջազգային քաղաքական շրջանակներու մէջ, միշտ պիտի պահէր իր զարմանալի օռան որ կը ճաճանչաւորուէր իր անձին շուրջ:

Զինք տեսեր եմ իր պարզուկ բժշկական ընդունարանին մէջ, ճերմակ «խալաթ»ը հագած, կամ՝ «Ֆրակ»ով իբրեւ նախկին վարչապետ, երբ պաշտօնական ընդունելութեան մը կ'երթար: Նոյն հրաշալի մարդն էր. մարդը իր իսկական առումով, արարածը, որուն մէջ արարիչը բան մը դրաւ աստուածայինէն, ազնուացնելու համար զայն: Շուպրայի իր համեստ ընդունարանը, Մայիս 28-ին կարծես դեսպանատուն մը կը դառնար: Տիկին Ռուբինեան մեծ սեղան մը կը բանար ու բոլորս եկեղեցիէն ետք վարչապետին պիտի երթայինք Հայաստանի անկախութեան տօնը շնորհաւորելու, եւ ուտելու տիկին Ռուբինային նշանաւոր «պէօրէկ»ը, որ միայն այդ առիթով կը շինէր:

Հայաստանը կար, որովհետեւ խոր հաւատքը կար անոր անկործանելիութեան:

Սկզբունքի տէր, հաստատակամ, ու անոր հետ մէկտեղ որքան համեստ, բարեհամբոյր, որ կը տարուէիր խորհելու ու մեղմ ու հեզ անձ մըն էր Սիպերիոյ բանտերէն ու Փետրուարեան կացինահարութենէն ազատած այդ պարզ կուսակցականը, որ կնոջը հետ ամենապարզ, նոյնիսկ խմբական ժողովին բացակայ չէր ըլլար, կարծես բան մը ունենար ասելիք:

Բան մը չունէր ասելիք, բայց իր ներկայութիւնը որքա՜ն բան կու տար մեզի պէս նորեկներուն:

Կը յիշեմ, պարզ, բայց այնքան յատկանշական դէպք մը:

Տիկին Ռուբինեան յուզուած կանչեց զիս.

— Նուարդ, — ըսաւ, — Լորտ Օլիվըր Պալտուինը վաղը մեզի ճաշի պիտի գայ. դուն ալ պիտի գաս. առիթն է. հետաքրքրական անձնաւորութիւն է:

Ականջներուս չհաւատացի: Շատ էի լսեր իր մասին: Լորտ Պայրընէն ետք, որ մասնակցեցաւ Յունաստանի ազատագրման ու հոն ալ զոհուեցաւ, ահա երկրորդ անգլիացի լորտ մը, որ կը նուիրուէր ուրիշ ազգի մը ազատագրման դատին, մեր դատին, հա՛յ դատին:

Հայաստան այդ շրջանին դաշնակցական կառավարութիւն էր ու բնական է, ինծի համար Լորտ Օլիվըր Պալտուինը դաշնակցական պէտք է եղած ըլլար:

«Վեց բանտ եւ երկու յեղափոխութիւն» պզտիկ գրքոյկը երիտասարդ Օլիվըրի արկածներն են՝ Հայաստան:

39-ի պատերազմի տաք օրերուն էր:

Այլեւս խելօքցած, հասունցած Լորտ Պալտուինն էր, որ Գահիրէ իր հին բարեկամները տեսնելու կու գար:

Այդ գիշեր յուզումէս քունս չտարաւ:

Վերջապէս, ճաշէն ժամ մը առաջ Օհանջանեաններուն էի: Տիկին Ռուբինեան իրար անցած էր. ինչպէ՞ս պիտի ընդունէր նշանաւոր հիւրը...

Բայց աւելին կար:

Երբ ընդունարան մտայ, ճաշի սեղանը արդէն պատրաստ էր: Ամերիկեան երկու բազմաթոռներէն մէկուն մէջ նստած էր բժիշկը, իսկ միւսին մէջ, մեր շատ պարզ, մէկ համեստ ընկերը, որ հնակարկատ էր:

Լորտ Պալտուինը պիտի գար, բայց հնակարկատ ընկերը անտեղեակ կը շարունակէր իր զրոյցը:

Տիկին Ռուբինեան քանի մը անգամ ներս մտաւ, դուրս ելաւ, վերջապէս չհամբերելով ռուսերէն՝

— Տակաւին պիտի շարունակէ՞ք ձեր խօսակցութիւնը, — ըսաւ:

Ու շատ պարզ, առանց ձայնը բարձրացնելու, — ինչո՞ւ, ըսաւ բժիշկը, — ի՞նչ կայ որ...

Իրեն համար նոյնն էր թէ լորտ մըն էր կամ հնակարկատ մը, իր խօսակիցը. վերաբերումը կը մնար նոյնը:

Արկածը, որուն կը սպասէի, որ անխուսափելի կը կարծէի, բարեբախտաբար տեղի չունեցաւ:

Հազիւ ճամբու էի դրեր մեր ընկերը, որ դրան մէջ երեւցաւ Գասպար Իփէկեանին այնքան ծանօթ գլուխը, որուն կ'ընկերանար զինուորական մը: Բարձրահասակ, գեղադէմ, չէկ պեխերով անգլիացի գոլոնէլ մըն էր, որ Գասպարը ծեքծեքումներով ու մայ լորտով ներս առաջնորդեց:

Ճաշը որքան ալ որ հետաքրքրական անցաւ, յիշողութեանս մէջ կը մնայ միայն իբրեւ դէպք մը, ուր Օհանջանեանին անձնաւորութիւնը անգամ մը եւս կը դրոշմուէր հոգիիս մէջ:

Այդպէս էր այդ առաքելատիպ մարդը. եթէ Քրիստոս առաջին ընկերվարականը եղաւ, Համօն անպայման երկրորդն էր. ո՛ւր հիւանդ կար, ուր աղքատ կար, հոն պիտի հասնէր, ու ոչ միայն այցելինը պիտի չառնէր, այլեւ շատ յաճախ, բարձին տակ դեղագինն ալ պիտի սահեցնէր...

Կրակարանին մէջ ճարճատող փայտերը կամաց կամաց իրարու վրայ ինկան ու բոցերը իջան: Մոմերէն շատեր մխացին ու մարեցան...

Դուրսի պա՞ղն էր որ ներս սողաց, թէ հայրենիքէն հեռու թափառող հոգիի մը մոլորուն անցքը...

Ո՞վ գիտէ...

ՆՈՒԱՐԴ

«Հորիզոն», Գանատա

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Մարտ 14-ին ճաշ մը տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ.-եան Գանատայի մէջ հիմնադրութեան 95-ամեակին եւ Միհրան Փափազեան կոմիտէութեան 45-ամեակին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Մ. Փափազեան կոմիտէին: Ճաշին նպատակը եղած է նիւթական ապահովել Հ.Յ.Դ.եան գանազան աշխատանքներուն համար եւ այդ պատճառով ալ մուտքի տոմսը 100 տոլար եղած է: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Վահան Տէր-Աստուրեան, Հ.Յ.Դ. Միհրան Փափազեան Կոմիտէին կողմէ խօսած է Րաֆֆի Տօնապետեան: Աճուրդ մըն ալ տեղի ունեցած է Հայաստանի թէ Սփիւռքի նկարիչներու գործերէն: Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Արամ Մարգարեան կոմիտէին յանձնած են 100 հազար տոլար նուիրատուութեան չէքը: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Գանատայի Հ.Յ.Դ. կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչը՝ Յակոբ Տէր-Խաչատուրեան:

***

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 15-ին վերջին անգամ պատարագած է Հրանդ Քհնյ. Երէցեան նախքան Օրէնճ Գաունթի (Գալիֆորնիա) փոխադրուիլը որպէս հոգեւոր հովիւ: Պատարագէն աւարտին ի պատիւ իրեն ճաշ մը տուած է Հոգաբարձութիւնը: Յաջորդաբար խօսք առած են տիկին Անի Օհանեան, Կարպիս Փալանճեան, առաջնորդական փոխանորդ Խաժակ Եպիսկ. Յակոբեան եւ Հրանդ Քահանան:

***

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 14-ին տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դ. - Գ.Ե.Մ.-ի Սիմոն Զաւարեան մասնաճիւղի տարեկան աւանդական խնճոյքը: Բացման խօսքը արտասանած է Արբի Ղազարեան: Խօսք առած է Արփի Աճէմեան. գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ (Գանատա) «Ուլաուան» բանակավայրին մէջ, Մարտ 13, 14, 15-ին տեղի ունեցած է Պատանեկանի 1997-98 տարեշրջանի Ա. մասնաճիւղային սեմինարը, կազմակերպութեամբ Գանատայի Հ.Յ.Դ. պատանեկան միութեան Մոնրէալի Րաֆֆի եւ Լաւալի Վիգէն Զաքարեան պատանիներու մասնաճիւղերու վարիչ կազմերու: Մասնակցած են 60 երիտասարդներ: Երեք օրերու ընթացքին տեղի ունեցած են դաստիարակչական հետեւեալ դասախօսութիւնները.— Ա) Արցախի պատմական ակնարկ: Բ) Արցախեան 10-ամեայ պայքար: Գ) Մայիս 28 վերապրելէ մինչեւ անկախութեան կերտում:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Անդենականէն ժպտող Հայը՝
ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԵԱՆ

Հատորը պատրաստած են՝
ՖԼՈՐԱ ՇԻՐԵԱՆ եւ ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Գիրքը խմբագրեց՝ Թ. ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Փարիզ, 1997

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅՈՑ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՄԱՄԼՈՅ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՌՆԱՐԿ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԻ ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

Արցախեան շարժման 10-րդ տարեդարձին, Սումգայիթի ջարդերու 10-րդ տարելիցին, նաեւ Գերմանիոյ Լուտվիկսհաֆըն քաղաքի Սումգայիթի հետ զուգորդուելու եւ սոյն քաղաքին մէջ Սումգայիթ անունով փողոցի մը անուանակոչութեան առիթներով Գերմանահայոց Կեդրոնական Խորհուրդը, Փետրուար 28-ին, Լուտվիկսհաֆընի քաղաքապետարանին առջեւ կազմակերպած էր համախմբում մը:

Լուտվիկսհաֆըն – Սումգայիթ քաղաքներու զուգորդութիւնը կնքուեցաւ 1988-ին: Հակառակ Սումգայիթի ջարդերու եւ այդ ուղղութեամբ մարդկային իրաւանց կազմակերպութիւններու բողոքներու, Լուտվիկսհաֆընի քաղաքապետը՝ Պ. Շուլց (սոցիալ-դեմոկրատ) հետապնդուելով տնտեսական շահերէ, հետզհետէ ամրապնդեց Սումգայիթի հետ իր կապերը եւ տարբեր միջոցներու դիմելով կըրցաւ վերջերս Լուտվիկսհաֆընի մէջ Սումգայիթի անունով փողոց մը անուանակոչել: Լուտվիկսհաֆընի քաղաքապետարանի անդամներէն Պ. Կիւնթըր Ռորպախըր-Լիւթ (Կանաչներու կուսակցութենէն) հաւատարիմ մնալով մարդկային իրաւունքներու յարգանքի սկզբունքներուն, գլխաւոր ընդդիմացողը եղաւ այս զուգորդութեան: Ան ունեցաւ բազմաթիւ ելոյթներ, հրատարակեց յօդուածներ:

Կեդրոնական Խորհուրդի ձեռնարկը սկսաւ երկու ծաղկեպսակներ զետեղելով Կեդր. Խորհուրդի եւ Մանհայմի Արարատ մշակութային միութեան կողմէ Լուտվիկսհաֆընի մէջ խորհրդանշական իմաստ ունեցող լոյսի դրան առջեւ:

Ելոյթ ունեցան Կեդր. Խորհուրդի կողմէ՝ Ր. Պետիկեան, որ շեշտեց թէ գերման քաղաքական դէմքեր նկատի ունենալով Գերմանիոյ անցեալը աւելի զգայուն պէտք է ըլլան՝ ջարդի եւ ցեղասպանութեան հարցին նկատմամբ: Վտանգուած Ազգերու Ընկերակցութեան կողմէ՝ Պ. Ժիրայր Քոչարեան խարազանեց Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը և Թուրքիոյ խողովակով Ատրբեջանի ցոյց տուած զինուորական օժանդակութիւնը: Պ. Ռորպախըր-Լիւթ ամփոփ ձեւով ներկայացուց Սումգայիթ-Լուտվիկսհաֆըն յարաբերութիւնները, խիստ ձեւով քննադատելով քաղաքապետին խաղացած դերը: Մասնակիցները երգեցին ազգային երգեր: Երեք կազմակերպութիւններու՝ Գերմանահայոց Կեդր. Խորհուրդի, Վտանգուած Ազգերու Ընկերակցութեան եւ Հայկական Հարցերու Հաստատութեան կողմէ յանձնուեցաւ բողոքի նամակ մը որ կը պահանջէր Սումգայիթի հետ զուգորդութեան ջնջումը եւ որպէս վնասուց հատուցում՝ Լուտվիկսհաֆընի մէջ Արմին Վէգնըրի կամ Եոհաննէս Լեփսիուսի անունով փողոցի մը անուանակոչութիւնը: Քաղաքապետը նախօրօք տեղական մամուլի միջոցով յայտարարած էր թէ ինք Ֆրանսա պիտի գտնուի եւ թէ Հայերը իրենց նամակը նամակատուփին մէջ թող նետեն: Հակառակ իր այս յայտարարութեան, քաղաքապետարանի երկու անդամներ ներկայ եղան ցուցարարներու հետ հանդիպելու եւ նամակը ստանձնելու համար: Ցուցարարները քալեցին մինչեւ Սումգայիթ փողոցը եւ փորձեցին փողոցին անուանատախտակը սեւ ժապաւէններով փաթթել, որ արգիլուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ:

Այս ձեռնարկը մեծ տպաւորութիւն ձգեց Լուտվիկսհաֆընի բնակիչներուն վըրայ, որոնք մօտենալով զօրակցութիւն յայտնեցին եւ փափաքեցան իրենց ստորագրութիւնը դնել բողոքի նամակին տակ:

Տեղական մամուլը՝ «Մանհայմըր Մորկըն», «Տի Ռայնֆալց» թերթերը լայնօրէն եւ դրական ձեւով անդրադարձան այս ձեռնարկին, հրատարակելով նկարներ: Ռատիօկայանը՝ «Զուտվեսթֆանք» ձայնասփռեց հարցազրոյց մը Կեդրոնական Խորհուրդի ներկայացուցիչին հետ:

Որոշուած է ճնշումը շարունակել, տըպել բացիկներ որպէսզի Եւրոպայի Հայութիւնը ամէն տեղէ կարենայ Լուտվիկսհաֆընի քաղաքապետին իր ցասումը արտայայտել:

Ցոյցէն ետք, Մանհայմի մէջ Պ. Քոչարեան սահիկներու միջոցով հետաքրքրական դասախօսութիւն մը տուաւ Արցախի եւ Հայաստանի վերջին զարգացումներուն մասին: Այս ձեռնարկները իրագործուեցան Հեսընի եւ Մանհայմի մեր զոյգ միութիւններու օժանդակութեամբ:

«ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ» ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

1988-ին Օր. Նինա Յարութիւնեան իր շուրջը հաւաքելով մի քանի կանայք Քէօլնի մէջ հիմնեց «Սիլվա Կապուտիկեան» Գերմանահայ Կանանց Միութիւնը, որուն հիմնադրութեան ձեռնարկին ներկայ էր հայրենի բանաստեղծուհին: Միութիւնը կը զբաղի ընկերային, մշակութային աշխատանքներով եւ Հայաստանի օժանդակութեամբ:

Միութեան 10-րդ տարեդարձը տեղի ունեցաւ Քէօլնի մէջ, Մարտ 7-ին, խըրախճանքով մը, որուն գեղարուեստական բաժնին համար Հայաստանէն հրաւիրուած էին Ռուբէն Մաթեւոսեան, Աշոտ Պետրոսեան եւ Սվետլանա Խանումեան: Սոյն արուեստագէտները յաջորդ օրը Պէրլինի հայ գաղութի հրաւէրով ելոյթ ունեցան Պէրլինի մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Մարտ 14-ին Պրաունշուայկի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամի Գերմանիոյ մասնաճիւղի ժողովը: Ատենապետը՝ Պ. Ստեփան Թաշճեան կարդաց աշխատանքի տեղեկագիրը: Գերմանիոյ մէջ կը հաւաքուի տարեկան 150 հազար մարք: Գերմանիոյ մասնաճիւղի գլխաւոր ծրագիրն է Արցախի Ակնաբերդ գիւղի ջրամատակարարումը որ պիտի իրագործուի երկու հանգրուանով: Ցուցադրուեցաւ տեսերիզ մը եւ քննարկուեցան կազմակերպչական հարցեր: Օրը շարունակուեցաւ Գերմանահայ Բժիշկներու Միութեան ձեռնարկով: Պ. Րաֆֆի Քանդեան դասախօսեց Եղիշէ Չարենցի մասին: Գերման Կարմիր Խաչէն Պ. Ռայֆընրաթ խօսեցաւ Հայաստան տանելիք օգնութեան մասին: Պ. Ժիրայր Քոչարեան սահիկներու օգնութեամբ խօսեցաւ Արցախի մասին: Ձեռնարկը փակուեցաւ Հայաստանի դեսպան Պ. Աշոտ Ոսկանեանի ելոյթով: Երեկոյեան տեղի ունեցաւ խրախճանք, որու կազմակերպումը ստանձնած էր Պրաունշուայկի Ռայն-Արաքս միութիւնը: Յաջորդ օրը տեղի ունեցաւ Բժիշկներու Միութեան ընդհանուր ժողովը: Նախագահը՝ տոքթ. Բաբանեան տուաւ գործունէութեան տեղեկագիրը: Միութեան գլխաւոր ծրագիրն է Արցախ հիւանդատար տասը կառքերու ուղարկումը եւ Մարտակերտի հիւանդանոցին օժանդակութիւնը: Փոխ-նախագահի՝ տոքթ. Թաթարեանի հրաժարումէն ետք այդ պաշտօնին ընտրուեցաւ տոքթ. Մերկերեան: Խօսուեցաւ երիտասարդ բժիշկներու օժանդակութեան հարցի մասին եւ կազմուեցաւ յանձնախումբ մը:

LIVRES REÇUS

LES POILUS D'ORIENT

PIERRE MIQUEL

Fayard, Paris 1998

ԲԱՑԻԿՆԵՐՈՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈՒԿԱՅԷՆ

Ամերիկեան ընկերութեան մէջ ուր ամէն բան դրամի վերածելու կարողութիւնը ամէնէն գնահատուած եւ լաւ վարձատրուած կալուածն է, դժբախտութիւնները անգամ չեն յաջողած բացառութիւն կազմել: Քիչ-շատ բոլորին ծանօթ է յուղարկաւորութեան կազմակերպիչներուն շատ զուռնաւոր ու ճոխ շուկան: Բայց կան նաեւ աւելի ծաւալուն գործածութեան համար նախատեսուած եւ շուկայ հանուած ապրանքներ: Ասոնցմէ են պատրաստ գրութիւններով բացիկները. ոչ միայն տարեդարձ մը, յաջողութիւն մը շնորհաւորելու, այլ նաեւ մխիթարելու, զօրակցելու համար բազմաթիւ պարագաներու մէջ: Գաղափար մը տալու համար կարելի է թուել ծանր հիւանդ մը, ազդանդի մը մասնակից զաւակ մը, մտերիմ մահացող մը, ամուսնալուծուող բարեկամներ, շունը մեռած ընկեր մը ունեցողներու համար պատրաստուած բացիկներ:

Անոնք կը հանդիսանան անորակ, խեղճուկրակ արտայայտութիւններու անհաւասարելի մթերանոց մը, իրենց պարունակած տողերով: Եւ ըսել որ այս գետնին վրայ կատարուած հարցախոյզի մը արդիւնքներով, Ամերիկացիներու 52%-ը կը նախընտրէ իր զգացումները յայտնել բացիկով մը, կամ երկտողով մը, փոխանակ հեռաձայնելու, կամ անձամբ հանդիպելու: Ուրեմն, աշխոյժ շուկայ մը կ'ենթադրուի բազմազան գործածութեան համար պատրաստուած բացիկներու:

Այդ բացիկները պատրաստողները կը հաւատան որ անոնց պարունակած տողերը մխիթարիչ, կամ բուժիչ յատկութիւն ունին, անձկութեան մէջ գտնուողներու համար: Այն մէկը որ պատրաստուած է օրինակ, ընտանի կենդանի մը կորսնցուցած անձերու համար, կ'ըսէ. «Մեր կենդանիները անագմուկ չեն հեռանար մեզմէ: Մեղմօրէն կը յուշեն որ իրենց հոգին միշտ մեզի հետ է»:

Այս արտադրութեան ամէնէն տարօրինակ մասը կը կազմեն ցաւակցականները. անոնց տողերը շարադրուած են մեռնողին բերնէն. Հոն կ'ըսուի օրինակ՝ «Ես երկինքին մէջ, Տիրոջ քովն եմ: Գիտէիր որ հոս պիտի գայի: Սկիզբը դժուար է, բայց վստահ եմ որ կը յաղթահարես: Կը յուսամ որ աւելի լաւ կը զգաս դուն քեզ մտածելով որ հոս քեզի կը սպասեմ»: Այս տեսակի բացիկ մը շուրջ 15 Ֆր. կ'արժէ: Բայց զարմանք է թէ մահացողը դրախտին մէջ ուրկէ՛ կը ճարէ զայն: Զարմանք է նաեւ թէ ամերիկեան թղթատարութիւնը քանի՛ դրասենեակ ունի հոն...:

ՔԱՂՀԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԹ.

– Ես թուղթը քեզի յանձնեցի՝ հետեւաբար քեզ կը ճանչնամ իբրեւ եղածին պատասխանատու:

– Դուն ալ իրաւունք ունիս, խոստովանեցաւ Ճանիկ, բայց ես գործը աւելի շուտ յաջողցնելու համար հանրագրութիւնը այդ մարդուն տուի...: Ինչ որ է ա՛լ կարճ կապենք, եղածը եղած է, ճար ձկայ: Հիմա պէտք է դարմանին վրայ մտածենք:

– Ի՞նչ դարման...

– Ճանըմ դուն ալ շատ թօհաֆ մարդ ես, հանրագրութիւնը պատռեր է եղեր, ինչ ընենք, ուրիշ մը կը գրես ըմնցաւ գըրածդ, քանի փարայի թուղթին վրայ է եղեր:

Ցոյսի նշոյլ մը փայլեցաւ ուսուցիչին աչքերուն մէջ:

– Գրելը դիւրին է, պարունակութիւնը գրեթէ գոց գիտեմ ... կէս ժամուան գործ է:

– Տեսա՞ր մի, գոչեց Ճանիկ ուրախութեամբ, ալ ի՞նչ նսաեր կը մտածես կոր ... խմէ՛ նայինք:

– Միայն թէ պիտի կրնա՞ս շուտ մը կրկին ստորագրել տալ:

– Ատ գործը ինծի ձգէ՛... դուն փարայէն խապար տուր:

– Ի՞նչ փարա, հարցուց Թորգոմ զարմացած:

– Առանց փարայի կրնա՞նք ստորագրութիւն հաւաքել ... քեզի ամէն բան բացատրած եմ առաջուընէ... զարմանալի մարդ ես, անանկ մը կը խօսիս որ իբր թէ բանէ մը տեղեկութիւն չունիս... քեզի մէկիկ մէկիկ չըսի՞ որ ստակ պէտք է եւ թէ այդ ստակը ի՛նչ բանի պիտի գործածեմ:

– Այո՛, բայց անգամ մը տուինք դրամը:

– Անոնք ալ անգամ մը ստորագրեցին ... հիմա քանի որ նորէն պիտի ստորագրեն, պէտք է որ իրենց համար նորէն ծախք ընենք, ասիկա շատ բնական բան է:

– Էօյլէ եա, էօյլէ եա, հաստատեց Ճանիկի քով նստողը որ մինչեւ այն ատեն լուռ կեցած էր:

Ճանիկ այդ մարդուն դարձաւ եւ ժըպտուն դէմքով մը ըսաւ.

– Մեր վարժապետը աղէկ տղայ է ամմա, քիչ մը միամիտ է, գործնական ոգի չունի:

– Բայց եղբայր ես հիմա կրկին 3-400 ղրուշ փարա՞ պիտի տամ, գոչեց, Թորգոմ:

– Բնականաբար...

– Քեզի բան մը ըսե՞մ, այդ հանրագրութենէն ես հրաժարեցայ...

– Այդ ալ քու գիտնալիք բանդ է:

– Միայն թէ եղած վնասը գոնէ կէս առ կէս բաժնենք:

– Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց Ճանիկ զարմացած:

– Քեզի 350 ղրուշ չտուի՞...

– Այո՛, տուիր:

– Այդ գումարին գոնէ կէսը ինծի վերադարձուր:

Ճանիկի կողմէ մեծաչափ քահքահ մը պատասխանեց այս խօսքին:

– Ինչո՞ւ կը ծիծաղիս, հարցուց ուսուցիչը:

Ճանիկ տակաւին կարող չէր իր ծիծաղը զսպել, խնդալով հանդերձ պոռաց սպասաւորին:

– Ալէքօ՛, չու չիչէի տոլտուր:

Յետոյ, երբ հանդարտեցաւ Թորգոմին դարձաւ եւ ըսաւ.

Իրա՛ւ շատ թօհաֆ մարդ ես եղեր:

– Ինչո՞ւ համար...

– Հիմա ինէ 175 ղրո՞ւշ կ'ուզես կոր...

– Կարծեմ նոյնիսկ ամբողջ գումարը պահանջելու իրաւունք ունիմ, քանի որ գործ մը չէ տեսնուած:

– Ժամ մըն է քեզի բացատրեցի եղածը... գործը շատ աղէկ տեսնուած է, միայն թէ յետոյ, անակնկալ կերպով խանգարուեցաւ է:

– Ատիկա իմ գիտնալիք բանս չէ:

– Կ'ուզես գիտցիր, կ'ուզես մի գիտնար:

– Ես դրամս ետ կը պահանջեմ:

– Դուն սրտեղէն մէճիտիէ մը կրնա՞ս տալ հիմա:

– Կատակի ժամանակ չէ, գոչեց Թորգոմ բարկութենէն կարմրած:

– Կատակ չեմ ըներ կոր, լուրջ կը խօսիմ, սրկէ մէջիտիէ մը տո՛ւր, սա օղիին հաշիւները մաքրենք... ողորմութիւն չեմ ուզեր կոր պէ, վաղը միւս օր կը վերադարձնեմ... Ալէքօ՛, չիչէի տոլտուր:

Ուսուցիչը հասկցաւ որ անօգուտ էր այդ դժնդակ տեսարանը շարունակել: Սրտմտած ոտքի ելաւ ու առաւ քալեց, միտքը դնելով անգամ մըն ալ բարեւ չըտալ Ճանիկին, մինչ այս վերջինը զըւարթ ձայնով մը կը պոռար ետեւէն:

– Վարժապետ նորէն տեսնուինք:

Ժ Ի.

Մեր ընթերցողները բաւական երկար ատեն պտըտցուցինք տարաբախտ Պր. Թորգոմի հետ եւ անկեղծօրէն ջանացինք որ իր հանրագրութիւնը, որուն վրայ այնքան յոյսեր դրած էր յաջողութեամբ պսակուէր եւ սակայն Մեռոնեց Ճանիկի միջամտութիւնը ամէն բան խանգարեց:

Հարկ է ըսել որ Ճանիկ եւ ո՛չ մէկ ստորագրութիւն դնել տուած էր հանրագրութեան ներքեւ եւ ինքն էր որ պատռած ու մէկ կողմ նետած էր զայն միամիտ ուսուցիչին 350 ղրուշը շորթելէ ետքը: Իրա՛ւ է որ այդ դրամը օգուտ մը չէր բրած իրեն եւ անոր մեծագոյն մասը, եթէ ո՛չ ամբողջութիւնը կորսնցուցած էր թղթախաղի մէջ, որուն անդարմանելի մոլին էր այդ բախտախնդիր մարդը:

Հիմա կարծենք ժամանակը հասած է որ դառնանք մեր իրական պատմութեան միւս գլխաւոր դերակատարներուն, որոնց հետքը կորսնցուցինք ժամանակէ մը ի վեր:

(Շար. 133)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Շնորհիկ Մօրուքեանի մահուան տարելիցին առթիւ Հայկուհի Շալճեանի, Գէորգ Ուշագլեանի, Հայկուհի եւ Կարապետ Ճանիկեանի, Պրնուա եւ Լօրան Ճանիկեանի յիշատակին կը նուիրեն._ Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան 200 Ֆր. «Յառաջ»ին, 100 Ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Պօյաճեան ընտանիք 200–ական Ֆր. «Յառաջ»ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ Սէն Ժէրոմի Կապոյտ Խաչին, Շալճեան ընտանիք 200–ական Ֆր. «Յառաջ»ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ Սէն Ժէրոմի Կապոյտ Խաչին, Յովսէփեան ընտանիք 200 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀՍԿՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. _

Չորեքշաբթի Ապրիլ 1

ԼԸ. օր Մեծի Պահոց

Քարոզիչ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1–ին

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8.45–ին:
Արեւագալ ժամը 9.45–ին:
Պատարագ ժամը 10.30–ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45–ին:

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17–ին

***

Սէն _ Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Քառասնորդաց Մեծ Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5–ին Հսկումի արարողութիւն կը կատարուի:

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 17.30–ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԴՌՆԲԱՑԷՔ

Առնուվիլ–լէ–Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյն հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը գոհունակութեամբ կը ծանուցանեն Շրջանի Ծխականներուն, թէ Եկեղեցւոյ շէնքին վերանորոգման շինարարական աշխատանքները կ՚աւարտին ընթացիկ ամսոյս վերջին օրը:

Բարեզարդեալ Եկեղեցւոյն ԴՌՆԲԱՑԷՔը հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Շաբաթ օր, Ապրիլ 4, ժամը 6–ին, կիրակամուտին, ձեռամբ՝

Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակին եւ Փարիզի Առաջնորդին

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻՆ

եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր եկեղեցական հայրերու:

Փարիզեան Շրջանի մեր հոգեւոր զաւակներն ջերմապէս կը հրաւիրուին բազմութեամբ մասնակցիլ այս բացառիկ արարողութեան, Տաղկազարդի Նախատօնակի ապրումներով:

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

UGAB — PARIS
UGAB- Jeunes
présentent

CONCERT
DES JEUNES TALENTS

DIMANCHE 29 MARS
à 17 heures 30

Au programme :
Musique arménienne, Classique

CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN

118, rue de Courcelles, Paris 17[e]
Métro: Courcelles

Renseignements: 01. 42. 27. 12. 26

Prix des places: 60 F.
Tarif réduit: 40 F.

UGAB-*YERAJICHD*. UGAB-*YERAJICHD*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13–ին

Ճաշարան՝
«*Les Diamantaires*»
60, rue La Fayette — 75009 PARIS
—— M° CADET ——

Վիճակահանութիւն _ գեղարուեստական յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
Կաղարեան նուագախումբին

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 _ 45 _ 93 _ 00 _ 25
կամ՝
01 _ 48 _ 78 _ 76 _ 88

L'ECOLE ARMENIENNE
«*SIAMANTO*»
DE BAGNEUX-CACHAN
propose un

DINER DANSANT

Samedi 4 Avril de 20 heures à l'aube
En présence de Mme *Janine JAMBU*
Maire de Bagneux,Député des Hts-de-Seine

Avec la participation de
MARTEN YORGANTZ
et son Orchestre

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels — *Bagneux*

Réservations :
Tél.: 01 45 46 10 11 / 01 46 65 81 53

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jéroôme (Djavo Chant)
MARSEILLE

FLORENCE
SIENNE / SAN GIMIGNANO / PISE

Départ Jeudi matin 21 mai
Place de la Rotonde Diran Tékéian
St-Jérôme
Retour Dimanche soir 24 mai

P.A.F. 1.550 F (transport en autocar grand tourisme, hébergement 3 nuits en demi-pension en Hôtel*** dans la région de Montecatini)
Visites guidées de Florence et Sienne.
Inscriptions obligatoires avant le 20 Avril

Renseignements :
Tél.: 04 92 61 10 82 / 04 91 70 00 32
Règlement pour le 30 / 04 par chèque à l'ordre de la C.B.A.F. à adresser chez :
Mme HOTOTYAN: 13, Bd de Cazoran — 13013 MARSEILLE

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

COLLOQUE INTERNATIONAL
«L'ACTUALITÉ du GÉNOCIDE des ARMÉNIENS»

organisé par
le COMITE de DEFENSE de la CAUSE ARMENIENNE

16, 17 et 18 avril 1998

Amphithéâtre Richelieu — PARIS Sorbonne

Place de la Sorbonne — 75005 PARIS

Jeudi 16 avril de 14h30 à 17h45

THEME A : Le sens de la recherche historique
Président de Session : Me Bernard JOUANNEAU (F)
Intervenants : Stephan ASTOURIAN (USA), Aram ARKUN (USA), Hilmar KAISER (I), Roupen ADALIAN (USA), Mèroujan GARABEDIAN (Arménie).

Vendredi 17 avril de 9h30 à 12h45

THEME B : La preuve
Président de Session : Claude MUTAFIAN (F)
Intervenants : Ara SARAFIAN (USA), Yves TERNON (F), Richard HOVANISSIAN (USA), R.-H. KEVORKIAN (F), Dickran KOUYMJIAN (USA), Anahide TER-MINASSIAN (F).

Vendredi 17 avril de 14h30 à 17h45

THEME C : Mémoire et déni : un passé à surmonter
Président de Session : Marc NICHANIAN (USA)
Intervenants : Varoujan ATTARIAN (Suisse), Claire MOURADIAN (F), Janine ALTOUNIAN (F), Mireille BARDAKDJIAN (F), Hélène PIRALIAN (F), Hélène STRAPELIAS (F).

Samedi 18 avril de 9h30 à 12h45

THEME D : La place du Génocide des Arméniens au XXème siècle. Approche comparatiste
Président de Session : Israël CHARNY (Israël)
Intervenants : Robert MELSON (USA), Roger W. SMITH (USA), Jacques FRANCILLON (F), Fikret ADANIR (Allemagne), Yaïr AURON (Israël), Yves TERNON (F).

Samedi 18 avril de 14h30 à 17h45

TABLE-RONDE FINALE : Synthèse des Travaux
Président : Richard HOVANISSIAN (USA)
Participants : Yaïr AURON (Israël), Israël CHARNY (Israël), Catherine COQUIO (F), Me Bernard JOUANNEAU (F), André KASPI (F), Bernard LEGRAS (F), Robert MELSON (USA), Marc NICHANIAN (USA), Roger W. SMITH (USA), Yves TERNON (F), Ragib ZARAKOLU (Turquie).

Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser :

COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 01 44 83 07 02 — Fax : 01 42 46 81 59

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

CARTON REPONSE à retourner à la CDCA dès que possible

COLLOQUE INTERNATIONAL SUR LE THEME :
«ACTUALITE DU GENOCIDE DES ARMENIENS»

Mme, Melle, M. :

Qualité :

Adresse :

Téléphone (facultatif) : ....

☐ Assistera à la session 1 : «Le sens de la recherche historique» le 16 avril 1998 (en après-midi)
☐ Assistera à la session 2 : «La preuve» le 17 avril 1998 (en matinée)
☐ Assistera à la session 3 : «Mémoire et déni : un passé à surmonter» le 17 avril 1998 (en après-midi)
☐ Assistera à la session 4 : «La place de Génocide des Arméniens au XXème siècle. Approche comparatiste» le 18 avril 1998 (en matinée)
☐ Assistera à la table ronde finale : «Synthèse des travaux» le 18 avril 1998 (en après-midi).

(Cochez la ou les cases correspondantes)

ՉՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 31
MARDI
31 MARS
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19.345 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.345

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 28 / 30)

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔՆԵՐԸ

Բազմահազար ընտրողներու մասնակցութեամբ, Մարտ 28-ին Երեւանի Ազատութեան հրապարակին վրայ, տեղի ունեցած է Ազգ. համաձայնութեան խմբաւորումին հանրահաւաքը՝ Ռ. Քոչարեանի ի պաշտպանութիւն: Զանազան բանախօսներ չէզոքած են ազատ ընտրութիւնները, Ղարաբաղի հարցին մասին համախմբումի, Սփիւռքի հետ միասնութեան գաղափարները: Ապա բազմութեան խօսք ուղղելով Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ առաջին անգամն է որ խօսք կ'առնէ այդ հրապարակէն ուրկէ սկսած է մեր համազգային շարժումը. այսօր ժողովուրդը կորսնցուցած է միասնութիւնը, բայց քաղաքական բոլոր ուժերու ներկայութիւնը նոր հաւատք կը ներշնչէ թէ կարելի է վերադարձնել կորսուած մթնոլորտը: Ան ըսած է թէ դէպի անցեալ վերադառնալ անկարելի է եւ ցաւալի է որ որոշ անձեր ու կազմակերպութիւններ այսօր կը շահարկեն ժողովուրդին կարօտաբաղձութիւնը: Բան մը որ կրնայ միայն նոր հիասթափութեան առաջնորդել: Ժողովուրդը ծափերով դիմաւորած է Ռ. Քոչարեանի հաւաստումը թէ Հայաստան իր ապագան պիտի կերտէ խաղաղութեան մէջ եւ թէ Ղարաբաղը հայ ժողովուրդինն է եւ պիտի մնայ անոր: Ան չեչտելով ընտրութեան մասնակցելու կարեւորութիւնն ալ, հրաւիրած է բոլորը որ մասնակցութեան արարքով ցոյց տան միասնութիւնը եւ որպէսզի Նախագահը ընտրուի ոչ թէ 2 – 3, այլ 10 – 15 տոկոսի տարբերութեամբ, որպէսզի ոչ ոք կասկած ունենայ եւ չփորձէ «ստորացնել մեր երկիրը, առաջ քաշելով նախագահի օրինաւորութեան հարցը»:

Աւարտին ջահերով երթ կատարուած է մինչեւ Հանրապետութեան հրապարակը, ի նշան լուսաւոր ապագայի:

***

Հ.Յ.Դ. Հայաստանի Գերագոյն մարմինը Մարտ 28 թուակիր յայտարարութեամբ մը հրապարակած է ուր կոչ կ'ընէ քուէարկելու Ռ. Քոչարեանի:

***

Նոյն օրը, նոյն հրապարակին վրայ տեղի ունեցած է երկրորդ թեկնածու Կ. Դեմիրճեանի աջակից կազմակերպութիւններուն ալ հանրահաւաքը: Խօսք առած են Սոցիալիստական կուսակցութեան նախագահ Մ. Շահվէրտեան, բանաստեղծ Դաւիթ Յովհաննէս եւ ուրիշներ: Հնչած է այն գաղափարը թէ կարելի չէ ուրանալ Ռ. Քոչարեանի ներդրումը Արցախեան հարցին, սակայն Կ. Դեմիրճեանն է երկիրը կառավարելու արժանաւոր թեկնածուն: Այս վերջինը եւս ելոյթ ունենալով ըսած է թէ իր թիկունքին է հայ ժողովուրդը եւ ինք եկած է ծառայելու անոր: Խօսած է արդիւնաբերութեան վերականգնում, աշխատատեղիներու ստեղծում, գիտական – կրթական վերելք, եւայլն: Ան խօսքը աւարտած է խաղաղութենէ խուսափելու կոչով մը, կրկնելով որ ո՛վ որ ալ ընտրէ ժողովուրդը, ինք կը սեղմէ անոր ձեռքը:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թեկնածու Կ. Դեմիրճեանի Մարտ 28-ի Ազատութեան հրապարակին հանրահաւաքին առնչութեամբ Ներքին եւ Ապահովութեան նախարարութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակած է նոյն օրն իսկ, ուր կ'ըսուի թէ «մերկապարանոց սուտ է» պնդումը թէ շրջաններէն Երեւան հասնող հանրակառքերուն արգելք դրուած է եւ մարդիկ չեն կրցած մասնակցիլ հանրահաւաքին: Նախարարութեան յայտարարութիւնը կը նշէ թէ սուտին հեղինակները այդ ձեւով ջանացած են արդարացնել մասնակիցներու ոչ մեծ թիւը:

***

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ _ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԵՐԸ

Վերջին օրերու յայտարարութեան մը մասին թէ նախկին նախագահին ու իր վերջին վարչապետին միջեւ անհամաձայնութեան միակ նիւթը Ղարաբաղի հարցն էր, Ռ. Քոչարեան տուած է հետեւեալ բացատրութիւնը. ան չեչտած է թէ արդէն Լ. Տէր-Պետրոսեան յայտնած էր՝ թէ իրենց տարակարծութիւնը միայն այդ նիւթով չէր, այլ աւելի խոր: Ռ. Քոչարեան աւելցուցած է թէ իրենց միջեւ անհամաձայնութիւն կար նաեւ ներքին քաղաքականութեան, Սփիւռքի, տնտեսական բարեփոխումներու եւ այլ հարցերու մասին ալ:

***

Դ. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ԴԻՄԱԾ

Նախագահութեան թեկնածու Դ. Շահնազարեան ընտրութեան արդիւնքներուն անճշդութիւններուն հիման վրայ դիմած է Սահմանադրական դատարան: Անոր մամուլի բաժնին ղեկավարը՝ Ս. Դիլանեան ըսած է թէ ատեանը ընդունած է դիմումը եւ երկու անգամ նշանակուած է զայն ուսումնասիրելու համար: Համաձայն օրէնքին, դատարանը կրնայ հարցը քննարկումի առնել Ապրիլ 4-էն յետոյ:

***

Բ. ԶՈՒԳԱԶԵԱՆԻ 75-ԱՄԵԱԿԸ ՆՇՈՒԱԾ

Գրողներու Տան մէջ, Մարտ 27-ին նշուած է հայ մշակոյթի մեծ սպասարկու Բարգէն Զուգասզեանի ծննդեան 75-ամեակը, կազմակերպութեամբ՝ Մ. Մաշտոց Մատենադարանին, Մ. Աբեղեան գրական Հիմնարկին ու «Սեբաստիա» հայրենակցական Միութեան: Ս. Արեւշատեան, Ե. Ջրբաշեան եւ ուրիշներ խօսած են Բ. Զուգասզեանի հայ մշակոյթին պատմութեան ուսումնասիրութեան մեծ վաստակին մասին. ան աւելի քան երեք տասնամեակ, մինչեւ իր մահը (1997 Նոյեմբեր) աշխատած է Մատենադարանը, նշանակելի գործ կատարելով հայերէն ձեռագրեր հոն կեդրոնացնելու մարզին մէջ: Իր աշխատասիրութիւնները նիւթ ունեցած են Սեբաստիան, Յ. Մեղապարտ, Սայեաթ Նովան: Անոր ամբողջական գործին պատրաստութեան լծուած է որդին՝ արուեստաբան Լեւոն Զուգասզեանը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԷՆ ԶԱՏԱԼ տասնեակ հազարաւորներ տողանցեցին Մարտ 28-ին Լը Փէնի եւ անոր հետ գործակցողներու դէմ: Ցուցարարներու ընդհ. թիւը 150-էն 180 հազար կը նկատուի ամբողջ երկրին մէջ, ըստ կազմակերպիչներուն: Փարիզի մէջ, ցոյցը տեղի ունեցաւ Նասիոնէն Պասթիյ եւ համախմբեց 50 հազար հոգի ըստ կազմակերպիչներուն եւ 20 հազար ըստ ոստիկանութեան: Ժոսփէնին հրահանգին հետեւելով ոչ մէկ նախարար կը մասնակցէր, բայց կային կուսակցական դէմքեր Ընկերվարական եւ Համայնավար կուսակցութիւններէն: Պրինօ Մէկրէի համար այս ցոյցերը «պատմական բնոյթ ունին եւ վտանգ մը կը ներկայացնեն ժողովրդավարութեան համար»: Այլ ընդհանրապէս կը բացակայէր այս ցոյցերէն: Շրջ. Խորհուրդի նախագահի պաշտօնէն (Կեդրոն) հրաժարեցաւ նաեւ Պերնար Հարան որ ընտրուած էր Ազգային Ճակատի ձայներով: Գալով Սուասոնի, հրաժարեցաւ նաեւ Օսէռի քաղաքապետի իր պաշտօնէն մինչ Ազատ որմնադիրներու Մեծ օթեակը գինքը վտարեց: Շ. Միյոն կրկնեց որ պիտի չհրաժարի, ինք կ'առաջարկէ որ շրջանային բոլոր խորհուրդները լուծուին եւ նոր ընտրութիւններ կատարուին ընտրական նոր դրութեամբ մը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱՆԱԿԸ ԵՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ համաձայնութեա՞ն եկան Մարտ 27-ին Ապահովութեան Ազգային Խորհուրդի նիստի մը ընթացքին մահմետական մոլեռանդութեան դէմ պայքարելու համար: Հրապարակուած զեկոյցը կը ճչդէ «յետադիմական կրօնական շարժումներու դէմ պայքարին մէջ, գոյութիւն ունեցող օրէնքները պէտք է ի գործ դրուին անխնայ եւ նոր օրէնքներ պէտք է քուէարկուին»:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ Մարտ 26-ին եւ 27-ին նոր ջարդեր տեղի ունեցած են: 72 մեռեալներէն 27-ը մանուկներ եւ պատանիներ են: Այս սպանութիւնները որոնք կատարուած են Սայտայի եւ Ճելֆայի շրջանները, որոշ հանդարտութենէ մը ետք, վերսկսումն են անցեալի ամէնօրեայ ջարդերուն: Յարձակողները նաեւ վեց կիներ առեւանգած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԱԳ ՇԻՐԱՔ Մարտ 30-ին սկսաւ տեսակցութիւններ ունենալ Ֆրանսայի կուսակցապետերուն հետ խորհրդակցելու համար երկրին քաղաքական արդիականացման շուրջ: Պիտի ընդունի 13 կուսակցութեանց ղեկավարները, կը բացառէ Ազգային Ճակատը եւ ծայրայեղ ձախը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընդհանուր խորհուրդներու նախագահներու ընտրութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 27-ին: Ձախը կրցաւ 32 աթոռ ապահովել, աջն ալ՝ 64: Բաղդատմամբ անցեալին ձախը 12 նահանգ կը շահի:

ՄԻԱՑԵԱԼ _ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Մատլէն Օլպրայթ կը շարունակէ իր ճնշումները բանեցնել Նեթանիահուի վրայ, բայց որեւէ օգուտ չունի եւ Ուաշինկթըն կը սպառնայ քաշուիլ խաղաղութեան գործընթացէն եւ դէմ առ դէմ թողուլ Իսրայէլացիներն ու Պաղեստինցիները:

ՉԵՐՆՈՄԻՐԴԻՆ յայտարարեց թէ թեկնածու է Ռուսաստանի նախագահութեան, 2000-ին, իսկ Ելցին յայտնելով որ ինք թեկնածու չէ, քննադատած է Չեռնոմիրդինի որոշումը:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՉԵՌՆՈՄԻՐԴԻՆ ԻՆՉՈ՞Ւ ՃԱՄԲՈՒԵՑԱՒ

Ռուսական մամուլի ծանօթ անուն «Նեզավիսիմայա գազետա»ն մեկնաբանելով Մարտ 23-ին վարչապետ Չեռնոմիրդինի պաշտօնազրկումը, կը գրէ թէ նախագահ Ելցին երկիրը մխրճեց քաղաքական բացայայտ տագնապի մը մէջ, որուն բուն նպատակն է ղեկը ձեռքէն չձգել ու որոշել թէ ո՛վ պիտի ըլլայ Ռուսաստանի յաջորդ նախագահը: Ճիշդ է որ Չեռնոմիրդինի պաշտօնազրկումը բոլորովին անակնկալ չէր. նոյնպէս փոխ _ վարչապետ Չուբայսի անկումը: Թերթը կ'ըսէ թէ ան նոյնիսկ այլ պաշտօն մը փնտռելու լծուած էր ու սկսած շարադրել հրաժարականի նամակը:

Վերջին տարիներու ամենածանր տագնապը կը նկատէ այս մէկը. առաջինը, 1992-ին, Կայտարի պաշտօնազրկումով հրահրուած էր. երկրորդ՝ 1993-ին, Ելցինի ու Խորհրդարանին բախումով. իսկ երրորդը՝ 1996-ին Ելցինի վերընտրութեամբ: Շատեր տնտեսական մարզին ցաւալի վիճակը կը նկատեն այդ տագնապները. կան նաեւ այլ վարկածներ ալ: Ճամբելով Չեռնոմիրդինն ու Չուբայսը որոնք երկուքն ալ շահերու բախումի մը ներկայացուցիչներ կը նկատուէին ու առով կ'ազդէին կառավարութեան հեղինակութեան, Ելցին վերջ տուած եղաւ այդ բախումին:

Ելցին վերջ տալով անոնց պաշտօնավարութեան, այդ բախումն ալ չէզոքացուցած եղաւ: Երրորդ վարկած մը որ հիմնականը կը նկատուի, կ'առընչուի վաղուան. Ելցին ուզած է 2000 թուականի նախագահական ընտրարշաւին նախաձեռնութիւնը պահել իրեն, երբ ծանօթ է որ այդ հեռանկարը փայփայող ծրագիրներ ունին ոչ միայն Չեռնոմիրդին ու Չուբայս, այլ նաեւ Մոսկուայի քաղաքապետը Ե. Լուժկով:

Չեռնոմիրդինի մեկնումը կը մեկնաբանուի նաեւ որպէս նախագահական յառաջիկայ ընտրութիւնը պատրաստելու թելադրանք մը. այլ խօսքով՝ ան Ելցինի կողմէն կը ստանայ առաջին մենաշնորհ մը: Սակայն Չեռնոմիրդինի յաջողութիւնը կապ ունի նոր վարչապետին բռնելիք ընթացքին հետ ալ. ան եւս կրնայ իր հաշիւները, նախընտրութիւնները ունենալ: Իսկ այս բոլորին մէջ մէկ բան յստակ է. թէ Ելցին բնաւ տրամադիր չէ երկրին ղեկին վրայ իրմէ զատ տէրեր նշմարելու:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանս իր դաշտին վրայ 1 – 0 յաղթեց Միւլհուզի: Դասաւորման մէջ 6-րդ տեղը կը գրաւէ 51 կէտով: Գլուխն է Նանսի 69 կէտով եւ վերջին դիրքը կը գրաւէ Թուլոն 37 կէտով:

***

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԽՈՒՄԲԵՐ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս, Մարտ 29-ին, իր դաշտին վրայ 0 _ 2 պարտուեցաւ Ա. ԷՍ. Թինիփինէն. ներկայիս հայկ. խումբը չորրորդ է դասաւորման մէջ: Իսկ պահեստիները նոյն հակառակորդին պահեստիներուն դէմ արձանագրեցին 5 _ 0 յաղթանակ մը. կը գրաւեն նոյնպէս դասաւորման 4-րդ տեղը:

Նոյն օրը Հ.Մ.Մ. ալ Գրէթէյլի Փորթուկալցիներուն 6 _ 0 յաղթած է ու պահպանած առաջատարի դիրքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹ-ԱՐՏԱԳԱՂԹ

Հայաստանի եւ ընդհանրապէս աշխարհասփիւռ հայ ժողովրդի համար այս բախտորոշ օրերին, երբ նախընտրական մի հանրահաւաքում լսուեց այսօր աւելի քան արտառոց հնչող այն խօսքը, թէ «Ստալինը հայ ժողովրդի մեծ բարեկամն» է եղել, անկարելի է անտարբեր մնալ կամ թէկուզ ծիծաղել միայն, պարզապէս անհեթեթութիւն համարելով այդպիսի յայտարարութիւնը, առաւել եւս ոմանց այդպիսի բորբոսած մտայնութիւնը յատկապէս այս օրերին: Միտքս գնաց 50 տարի ետ՝ 1946–47–48 թուականների «զանգուածային» ներգաղթին: Չեմ կարող հաշտուել, որ անտեսուի, մոռացութեան տրուի, իր բուն էութեամբ չբացայայտուի, եւ աւելին՝ կեղծ «հայրենասիրական» վերացարկման ենթարկուի այդ ամէնէն անհեթեթ ողբերգութիւններից: Ամէնէն անհեթեթը՝ նոյնիսկ ոչ թէ լոկ հայ ժողովրդի առընչութեամբ, այլեւ ընդհանրական առումով, առհասարակ հայրենադարձութեան սրբազան գաղափարի այդ յանցագործ աղաւաղումը, վարկաբեկումը:

Այդ առեղծուածը: Թէ ինչո՞ւ հարիւրհազարանոց «զանգուածն» արտասահմանից բերուեց անմիջապէս յետպատերազմեան պայմաններում, երբ սովետական երկրում ոչ միայն աւեր, այլեւ սով էր, նոյնիսկ մահացութեան դէպքերով, ինչպէս բացայայտուեց յետագայում: Ու գրեթէ անմիջապէս էլ հարիւր հազարից տասնեակ հազարներ աքսորուեցին Սիբիր, ու մնացեալներս էլ օրէցօր սպասում էինք աքսորման, շարունակ լսելով շշուկներն այդ մասին: Իսկ ո՞վ հաշուեց այն աքսորեալներին, որոնք Սիբիրում մեռան ու թաղուեցին սառցակալած հողում, եւ նրանց մէջ կային մեծ եղեռնից մազապուրծ տարեցներ:

Եւ այն կասկածը, որ խորացել է հետզհետէ: Թէ դա էլ Ստալինի չգիտես ինչ նպատակներ հետապնդող մի քաղաքական խաղն էր, իրեն յատուկ նենգ ու դաժան օրէն անհեթեթ «կանոններով»: Ամենազօր միահեծան Ստալինի, առանց որի թոյլտուութեան որեւէ ներգաղթի մասին խօսք անգամ չէր կարող լինել: Դաւադիր մի որոգայթ, որով նա շահարկեց տարագիր սփիւռքահայութեան հայրենաբաղձ ռոմանտիկ զգացումները, քաշեց բերեց նրանց իր երկաթէ վարագոյրից ներս՝ ապրեկման, տառապանքների, արհամարհութեան իր համատարած ճամբարի մէջ, որ կոչւում էր Սովետական Միութիւն:

Ոմանք ասում էին՝ ներգաղթը Հայաստանի պակասած (իբր թէ պատերազմի պատճառով) բնակչութիւնն աւելացնելու համար էր, որպէսզի պահպանուի Հայաստանի կարգավիճակը իբրեւ միութենական հանրապետութիւն, չկցուի Վրաստանին իբրեւ ինքնավար: Լուրջ-լուրջ էլ ասում էին: Եւ ո՞վ, այդ վաղեմի հայատեաց Ստալի՞նը պիտի հոգար Հայաստանի համար: Հապա ներգաղթեալների այդ աքսո՞րը Հայաստանից դուրս, հազար-հազար էլ տեղացի Հայերի հետ, մի գիշերում՝ 1949-ի Յունիսի 13-ին: Իսկ այն շշուկնե՞րը, թէ նա Զորեքչեան կաթողիկոսին առաջարկել է, Հրեաներին յատկացուած Բիրոբիջանի օրինակով, Հայերին էլ Հեռաւոր Արեւելքում յատկացնել մի նոր «ապահով» երկիր, ուր ազգովին տեղափոխուեն նրանք: Շշուկը շշուկ, բայց ինչպէս ասում են՝ առանց կրակի ծուխ չի լինում յամենայն դէպս:

Ոմանք ասում էին՝ ժողովուրդների մեծ բարեկամ Ստալինը արտասահմանի ըՍփիւռքից հայրենիք էր բերում տարագիր Հայերին, որպէսզի հայկական հողերը պահանջի Թուրքիայից: Իսկ ինչո՞ւ ներքին Սփիւռքից, իր իսկ ճամբարում, ոչ թէ հարիւր, այլ երկու-երեք-չորս հարիւր հազար նոյնպէս տարագիր Հայութիւն չէր տեղափոխում Հայաստան, եթէ այդ էր նպատակը: Չէ՞ որ իր ճամբարում ժողովուրդներին աջին-ձախին տեղափոխելը մի բերանացի հրամանի հարց էր նրա համար: Բայց նա կարող էր նոյնիսկ իրաւունքով Թուրքիայից վերցնել գոնէ նախկին «ռուսապատկան» հայկական հողերը եւ յարմար պահն էլ եղել է, ինչպէս հին զինուորականները վկայում էին, բայց չարեց, ինչո՞ւ: Այո, կարդացել եմ Մոլոտովի մի բերան խօսքը Իտընին, թէ «վերադարձուեն» այդ հողերը, բայց կցուեն ոչ միայն Հայաստանին, այլեւ Վրաստանին: Իսկ յետոյ, երբ ներգաղթեալներս արդէն բերուել էինք, նոյն Մոլոտովը յայտարարեց, թէ Սովետական Միութիւնը հողային պահանջներ չունի Թուրքիայից:

Ասում էին նաեւ, թէ Սփիւռքահայերի խնդրանքով է տեղի ունեցել ներգաղթը: Ես չեմ յիշում ով է խնդրել, բայց եթէ նոյնիսկ այդպիսի խնդրանք եղել է իսկապէս, այդ ե՞րբ է Ստալինը ականջ դրել որեւէ խնդրանքի, եթէ դա իր նենգ նպատակներին չէր համապատասխանում եւ կամ, խորքում, հէնց իր կողմից նենգօրէն թելադրուած չէր: Իսկ սփիւռքահայ որեւէ «յառաջդիմական» գործչի կամ կազմակերպութեանը, կոմունիստական մանաւանդ, այնքան հեշտ էր խորքից թելադրել, որ ներգաղթի խնդրանք ներկայացուի: Եւ մի կայծն անգամ, որտեղից էլ արձակուած, բաւական էր, որպէսզի վայրկեանապէս բռնկուի եւ քամու արագութեամբ տարածուի սփիւռքահայ «զանգուածների» ոգեւորութիւնը ներգաղթի գաղափարով իսկ, առաւել եւս իրականացումով: Ներգաղթի, այսինքն Հայաստան, հայրենիք գնալու, գրկանքներ կրելու թէկուզ, բայց ո՞ւմ մտքով կ'անցնէր Սիբիրը, Սիբի՛րը, ա՞յդ էին «խնդրում»...

Դեռ ուրիշ բաներ էլ էին ասում եւ այսօր էլ ասում են ոմանք, բայց թող միամիտներին պատմեն այդ հէքեաթները: Դրանք նոյնիսկ դառնօրէն զաւեշտական են հնչում, երբ այսօր գիտենք նաեւ, որ մեր ներգաղթը մի ընդհանուր «կամպանիայի» մասն է եղել, ինչպէս յաճախ արւում էր Սովետական Միութիւնում: Նոյն տարիներին ռուս եւ այլ սովետական ժողովուրդների էլ տարագիր զաւակների «ռեպատրիացիա» է կատարուել, նրանք էլ արտասահմանից ոգեւորութեամբ եկել են պատերազմում յաղթանակած իրենց հայրենիքը (վերջերս հեռուստացոյցով տեսել եմ այդ լեփ-լեցուն նաւերն էլ հին կինոխրոնիկայում), եւ նրանք էլ արժանացել են նոյն ճակատագրին մինչեւ Սիբիր: Իսկ մեր գլուխը, կոպիտ, բայց տեղին ասած, լողում էին, թէ «հայ ժողովրդի մեծագոյն բարեկամ» ընկեր Ստալինը... եւ այլն:

Առեղծուածը մնում է առեղծուած, բայց հեռուից բաւական թափանցիկ արդէն: Գրեթէ պարզ երեւում է, որ Ստալինը, պատերազմից անմիջապէս յետոյ, իր մեթոտական խաբէութեան վաղուց հիւսած սարդոստայնում, պահին յարմար մի օղակ էլ էր աւելացնում այդ ներգաղթներով, փոշու հերթական ալիքն էր փչում աշխարհի աչքին: Նպատակ՝ սովետական «հումանիզմի» (իմա՝ ծանր պատերազմից յետոյ էլ սովետական հզօրութեան) ցուցադրում, առաւել եւս գրաւելու համար աշխարհի ժողովուրդների համակրանքը, սէրը, պաշտամունքը մարդկութեան «երջանիկ ապագան կերտող» Սովետական Միութեան հանդէպ (իմա՝ մեծ «մարդասէր ու ազատարար» գեներալիսիմուս Ստալինի առասպելացուած անձի հանդէպ, որ գուցէ նպատակադրել էր նաեւ ձրի աշխատուժ ներքաշել): Յիշում եմ, օրինակ, թէ ինչպէս յոյն հասարակ մարդիկ ընկալեցին մեր ներգաղթը: Ոմանք նոյնիսկ խնդրում էին. «Մեզ էլ տարէք ձեզ հետ»: Աշխարհի մարդիկ փաստօրէն ոչինչ չգիտէին երկաթէ վարագոյրի ետեւում բուն իրականութեան մասին: Սարսափների մասին այնտեղից դուրս սպրդած տարտամ լուրերին էլ չէին ուզում հաւատալ, նոյնիսկ համարում էին դրսի թշնամիների յօրինած զրպարտութիւն: Երկաթէ վարագոյրը արտաքուստ շպարուած էր սովետական շլացուցիչ պրոպագանդով: Աթէնքի կենտրոնում, օրինակ, նէոնային հսկայ տառերով հուրհրում էր «Սովինֆորմ» բարձրադիր ցուցանակը, որ ամենացայտուններից մէկն էր ամբողջ քաղաքում: Ինչպէ՛ս էլ հաւատացրել էին պատերազմից անմիջապէս յետոյ:

Խիստ յատկանշական է, որ ներգաղթելուց յետոյ մեզ յաճախ հարցնում էին մի տեսակ գաղտագողի. «Չէ՞ք զղջացել, որ եկել էք»: Ինձ այդ հարցը տարիներ յետոյ էլ տուել են Մոսկուայում եւ այլուր Սովետական Միութեան մէջ: Ի՞նչ կարող էի պատասխանել այդ կէսբերան, մի քիչ կարեկցող, մի քիչ էլ հեգնող հարցին, որ տրւում էր ոչ այնքան պատասխան ստանալու, որքան մի կերպ ինքնարտայայտուելու համար (յիմա՞ր էիր, որ եկել ես այս երկիրը), բայց հաւանաբար նաեւ բերանս փորձելու վտանգաւոր մտադրութեամբ: Ուսերս էի թօթւում միայն...

Յետագայում, երբ արտագաղթն էր սկսել «զանգուածային» դառնալ, մի ուրիշ հարց էլ էին տալիս. «Ինչո՞ւ դու էլ չես գնում այս երկրից»: Տալիս էին նոյնպէս ոչ թէ պատասխան ստանալու, այլ իրենց թաքուն, երբեմն էլ ոչ այնքան թաքուն միտքն արտայայտելու համար (յիմարութիւն չե՞ս անում, ա՛խ, եթէ ես ունենայի այդ հնարաւորութիւնը): Ոմանք պարսաւում էին արտագաղթողներին, թէ «հայրենիքը լքում են մի փոր հացի համար»: Դա էժան զրպարտութիւն էր առնուազն: Չգիտէ՞ն, որ այդպիսի արտագաղթի ողբերգութիւնը ուղիղ հետեւանքն էր այդպիսի ներգաղթի ողբերգութեան, մանաւանդ երբ Ստալինի մահից էլ յետոյ, արդէն ահաբեկումից բաւական ձերբազատուած մթնոլորտում, կենսամակարդակն էլ բաւական բարելաւուած, դեռ շարունակւում էր «ախպար» յորջորջուած ներգաղթեալների հանդէպ կասկածելիութեան ու խտրականութեան վերաբերմունքը: Այդ նուաստացուցիչ վերաբերմունքից էին հեռանում, ոչ թէ լքում հայրենիքը, որի մէջ, ի դէպ, արմատ գցելուն հէնց այդ վերաբերմունքն էր խանգարում, օտարելով ներգաղթեալներին: Արտագաղթող ծանօթներիս աչքերին ես արցունք էի տեսնում մեկնելու ժամանակ: Պարսաւանքին չէի էլ հաւատում, ցաւ չկար դրա մէջ: Հապա գաղտագողի պահանջուած խոշոր կաշառքնե՞րը, որպէսզի արտագաղթի մեքենայի գործարկումը հեշտացնող գլուխները վերացնեն յօրինուած դժուարութիւնները (արտագաղթող մօտիկ մարդկանց չջնջած անունները ականջիս մէջ են դեռ, ի պաշտօնէ պարսաւողների անուններ): Ու նաեւ արտագաղթին թաքուն-թաքուն խառնւում էին իրենց հարազատներին, մէկն իր տղային կամ աղջկան, միւսն իր քրոջը կամ եղբօրը, այսպէս ասած «ոտի տեղ» էին անում արտասահմանում, ինչ կը լինի, ինչ չի լինի: Եւ այդ լինչը եղաւ: Ու իրենք արտագաղթեցին շատ աւելի զանգուածօրէն, հէնց իսկապէս լքելով բուն իսկ ծննդավայր իրենց բնիկ հայրենիքը, նոյնիսկ մարդիկ, որոնք մի ժամանակ իրենց «գաղափարական» մատն էին թափ տալիս մեր գլխին: Քանի՞ «փոր հացի համար» լքեցին իրենց հայրենիքը...

Ասել եմ, կրկին կ'ասեմ, որ պէտք չէ ուրանալ անցեալի լաւ բաները, որ կային մանաւանդ Ստալինի մահից յետոյ, յատկապէս մշակոյթի ասպարէզում: Բայց հին յանցագործ ժանգոտած մամլիչի բթամտօրէն շարունակուող ճնշումը խեղդում, ծռմռում, բաւական արժեզրկում էր այդ լաւ բաներն էլ: Գուցէ այլ կերպ չէ՞ր էլ կարող տասնեակ ու տասնեակ միլիոնաւոր մարդկանց ոսկորների վրայ «կառուցուած» լենին-ստալինեան «սոցիալիզմն» իր մեքենական իներցիայով, որքան էլ բարեփոխուէր: Այդպիսի «սոցիալիզմը» երկաթէ վարագոյրով աշխարհից մեկուսացրած սովետական հասարակութեան մէջ անհատներին զրկել էր մարդկային ամենակարեւոր արժանիքից՝ ազատ անձնաւորութեան բարոյական վարկից, առանց որի մարդիկ մեծ մասամբ դառնում էին կրաւորական, բռնատիրութեանը համակերպող, ներքուստ անհաւատ եւ արտաքուստ կեղծաւոր, սուտ եւ ճշմարտութեան հանդէպ անտարբեր, սրտում անսկզբունք, գործի մէջ անփոյթ, հանրային ինչքին անհոգ ու գողունի վերաբերուող, եւ մանաւանդ՝ իրար հանդէպ կասկածամիտ, թաքնամիտ, իրար չվստահող, իրարից, պետութիւնից, երկրից, նոյնիսկ իրենց մարդկային էութիւնից բարոյապէս օտարուած: Այդ բարոյական սնանկացումը չէ՞ր փլուզման խորքային բուն պատճառը: Եւ դրա հետեւանքները չե՞ն փլատակների մէջ քաոսն ու երկարատեւ ճգնաժամը, մանաւանդ մոլախոտի պէս աճած անբարոյական երեւոյթները:

Խօսում են անցեալի «սխալների եւ մոլորութիւնների» մասին: Ամօթ է այդպիսի մեղմաբանութեամբ քօղածածկել գործուած մեծ ոճիրները: Եւ մանաւանդ՝ դարաւոր իտէալների եղծանումը այդ ոճիրներով: Երեւի այլ կերպ չէր էլ կարող լինել, քանի որ հէնց Լենինը, ինչպէս մէջբերում է Նոպէլեան մրցանակի դափնեկիր, լրջագոյն գրող Ալպէր Գամիւն իր «ըմբոստացած մարդը» փիլիսոփայական գրքում (վերջերս թարգմանուել է նաեւ ռուսերէն), ասել է այսպիսի խօսք, որ վկայում է նրա բուն մտայնութեան մասին. «Մենք յեղափոխութեան երիտթուրքերն ենք, մի կաթիլ էլ ճիզվիտութիւն աւելացրած»...

Ի զուր չէ, որ յատկապէս ծանրացայ բուն հայրենադարձութեան գաղափարը վարկաբեկած այդ «զանգուածային» ներգաղթի վրայ: Կարծում եմ՝ չափազանց կարեւոր խնդիր է դա հէնց մեր օրերին: Պէտք է ստեղծուեն այնպիսի պայմաններ, որ ապագայում իսկական, կամաւոր, ազատ, գործնական, հայրենիքի զարգացման հեռանկարից թելադրուած հայրենադարձութիւն կատարուի թէ՛ մերձաւոր, թէ՛ արտաքին Սփիւռքից: Այլապէս ողբերգականօրէն անիմաստ կը լինի մեր պայքարը արդէն բաւական հայաթափուած Հայաստանի համար, եթէ մանաւանդ, Աստուած չանի, աւելի եւս խրտչեցնող պայմաններ տիրեն...

ԿԱՐԳԻՍ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

«Ազգ», Մարտ 13

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԿԻՒՌ ՄԸ ԵՒ ԿԵՆԴԱՆԻ ՀԱՄԱՑՆԱԳԻՏԱՐԱՆ ՄԸ

Մարթաեաններու հիւրասենեակին մէջ, անկիւնը խոշոր, շատ խոշոր վանդակ մը կար, ուրկէ ներս զետեղուած ճիւղերու ու կանանչութիւններու միջեւ կ'ոստոստէր սկիւռ մը: Այս տեսարանը անջնջելի կերպով քանդակուած է մտքիս մէջ, որովհետեւ ես ամէն բանի կը սպասէի այդ յարկաբաժնէն ներս, բայց ո՛չ սկիւռի մը: Բայց այդ սկիւռը տիկին Մելինէին համար ա՛յն էր ինչ որ էր Յակոբ Մարթաեանին համար ներսի իր հոյակապ գրադարանը, որ գիրքերու ովկէանոս մըն էր հակառակ որ տեղադրուած էր շատ փոքրիկ սենեակի մը մէջ: Եւ տիկին Մելինէն այդ սկիւռը մեզի ծանօթացնելու ընթացքին այնքան երջանիկ էր, որքան քիչ վերջ Պր. Մարթաեան պիտի երջանկանար երբ մեզ պիտի տանէր դէպի իր գրադարանը եւ հոն պիտի բանար հայ, թուրք, արեւմտեան ու ռուս գրականութեան ու մշակոյթի, մանաւանդ լեզուագիտական մատենագիտութեան ու համայնագիտարաններու հարուստ աշխարհի մը դուռը:

Այդ օր առաջին անգամ ըլլալով ես եւ ընկերակիցներս անդրադարձանք այն բանին, որ յետագայ տարիներուն եւս միշտ մեզի զարմանք ու հիացում պիտի պատճառէր Յակոբ Մարթաեանի ահաւոր ու արտակարգ յիշողութիւնը: Ինծի համար պարզապէս անհաւատալի էր այդ: Միշտ ալ անհաւատալի պիտի մնար: Յակոբ Մարթաեան, համայնագիտարաններու այս հեղինակը, ինք եւս ուղղակի կենդանի համայնագիտարան մըն էր, կամ այսօրուան իմաստով համակարգիչ մը, որուն որեւէ մէկ կոճակին վրայ կոխելով կրնայիր նոյն րոպէին իսկ ծովածաւալ տեղեկութիւն ստանալ որեւէ նիւթի մասին, թիւերով ու թուականներով, անհամար անուններով ու վերլուծումներով:

Հիմա կրնամ պահ մը ցատքել տարիներու վրայէն ու յիշել յաճախակի այն հանդիպումները, զորս մենք՝ գրողներս ամէն ամառ պիտի ունենայինք Իւթան-

պոլի, մանաւանդ Պիւյիւքտէրէի կամ Գնալը կղզիի մէջ Յակոբ Մարթայեանին հետ: Այս հանդիպումները բանախօսութիւններու խնջոյքներ պիտի ըլլային մեզի համար, բայց ո՛չ թէ բանախօսութեան այն տեսակէն որ կը սարքուի սրահի մը մէջ եւ ուր մարդը կը ձանձրացնէ եթէ քիչ մը երկարի: Մենք Յակոբ Մարթայեանին հետ ժամեր շարունակ անձանձրոյթ ու յափշտակութեամբ կրնայինք զրուցել ամէն նիւթէ ներս: Ան, կարծես Անգարայի ամբողջ իր գիրքերը իրեն հետ Իսթանպուլ բերած ըլլար ու գտնոնք ամէն վայրկեան պաց ունենար իր աչքերուն առջեւ, մեր հարցումներուն կը պատասխանէր շանթահարիչ յիշողութեամբ ու յանպատրաստից կատարելութեամբ: Հակառակ անոր որ այլեւս ամբողջ իր կեանքը տրամադրած էր Թուրք լեզուագիտութեան ու Թրքական Համայնագիտարանը խմբագրելու գործին, Հայ մշակոյթի ոլորտները որեւէ գաղտնիք չունէր իրմէ: Ինք իր այդ աչաւոր հմտութիւնը տարիներ վերջ պիտի ապացուցանէր «Մարմարա»-ի մէջ օրը օրին հրատարակելով կոթողային յօդուածաշարք մը, «Համայնապատկեր Հայ Մշակոյթի», որ իր տեսակին մէջ աննման պիտի ըլլար, այնքան ծովածաւալ ու ընդարձակ՝ որուն մէջ կրնային խեղդամահ ըլլալ ո՛չ միայն ընթերցողները, այլ նաեւ ինքը՝ հեղինակը: Իսկական գանձ մըն էր այդ յօդուածաշարքը, որ Մարթայեանին դէմ յարուցուած տխմար պայքարներու ու թիւրիմացութիւններու հետեւանքով պիտի ընդհատուէր յանկարծ ու պիտի մնար կիսատ:

Բայց մենք Մարթայեանին խօսքերէն կախարդուած կը մնայինք ո՛չ թէ միայն մշակութային նիւթերու շուրջ իր պատմածներով: Ան ծայր աստիճան հետաքրքրական յուշեր ունէր նախ Աթաթիւրքէն, Թուրքիոյ Հանրապետութեան հիմնադիրէն, ապա Հայ ազգային կեանքի մէջ իր ունեցած ապրումներէն, ապա վերջապէս Թրքական Համայնագիտարանը խմբագրելու համար իր տարած սպառիչ աշխատանքէն ու այդ մարդկ ներս ոմանց կողմէ իրեն դէմ մղուած պայքարներէն: Մարթայեան Պուլկարիայէն Անգարա հրաւիրուած էր Աթաթիւրքի կողմէ: Աթաթիւրք, որ լեզուական յեղաշրջում մը իրականացնել եւ Թուրք լեզուն նորոգել ու իր ակունքներուն վերադարձնել կը ցանկար, լսած էր որ Սոֆիայի մէջ կար Հայ մը որ այդ գործը իրականացնելու առակ թերեւս միակ անձնաւորութիւնն էր: Ձինքը հրաւիրած էր Անգարա: Մարթայեան բաւական վարանած էր այդ հրաւէրը ընդունելու, որովհետեւ ան կ'ուզէր օգտակար հանդիսանալ Հայ մշակոյթին եւս, սակայն ի վերջոյ ընդունած էր հրաւէրը:

Աթաթիւրք Անգարայի մէջ Մարթայեանին մականունին վրայ կցած էր Տիլաչար մականունը: Բայց, ինչպէս կը սիրէր Մարթայեան յատուկ կարեւորութեամբ ընդգծել, Աթաթիւրք չէր մոռցած յիշեցնել որ իր ցանկութիւնը չէր մոռացումի տալ Մարթայեան մականունը: «Քու մականունը այսուհետեւ պիտի ըլլայ Տիլաչար-Մարթայեան» ըսած էր: Եւ Մարթայեան ինչե՜ր կը պատմէր մեզի Անգարայի քաղաքական ու մշակութային կեանքէն: Անյագուրդ ախորժակով մտիկ կ'ընէինք, եւ որքան տխմար էինք, որ մեզմէ ո՛չ մէկը կը մտածէր իրիկունը այդ բոլորը գրի առնել ու պահել որպէս փաստաթուղթ:

Հիմա, ամէն գիշեր, երբ աշխատասեղանիս քով կանգնած կը տեսնեմ Յակոբ Մարթայեանը, ի զուր կը պաղատիմ: «Պատմէ՛, վերջին անգամ մըն ալ պատմէ, այս անգամ անպայման գրի պիտի առնեմ» կ'ըսեմ իրեն: Բայց ան կը ժպտի ու կը լռէ: Ո՞ւր գնաց այն աչաւոր հմտութիւնը ու մտքի պաշարը: Չի խօսիր: Կարծես ըսել կ'ուզէ. «Արդէն ամէն ինչ պատմեցի, ըսելիք նոր չունիմ»:

Բայց չունի՞ իսկապէս:

Ռ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ-ՎԱՃԱՌՔ

Կլէնտէյլի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մարտ 12-ին, տեղի ունեցած է նկարչական ցուցահանդէս-վաճառք մը, որով փակուած է Փետրուար 8-էն ի վեր Արցախի ազատագրական պայքարի տասնամեակին նուիրուած ձեռնարկներու շարքը: Համագային Շրջ. Վարչութեան հովանաւորութեամբ եւ «Ասպարէզ» օրաթերթի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած ցուցահանդէսին մասնակցած են շուրջ 70 նկարիչներ, իւրաքանչիւրը երկու գործով: Խօսք առած են «Ասպարէզ»ի խմբագիր Ժան Գոսպեան, նկարիչ Վըլատիմիր Աթանեան, փրոֆ. Վահագն Մկրտչեան: Վաճառքէն գոյացած գումարը յատկացուած է Արցախի Մշակոյթի Նախարարութեան:

*
**

Հ.Օ.Մ.-Ի ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՊԻՏԻ ԿԱՌՈՒՑԱՆԷ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ

Հ.Օ.Մ.-ի Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութիւնը ձեռնարկած է նոր կեդրոնի մը շինութեան: Վերջերս, Շրջ. Վարչութիւնը գնած է Կլէնտէյլի մէջ իր այժմու շէնքին կից հողամասը եւ, քանդելով հին շէնքը անոր փոխարէն պիտի բարձրացնէ երկյարկանի նոր շէնք մը, գոհացնելու համար Միութեան բոլոր կարիքները: Այս առթիւ հրապարակուած հաղորդագրութիւնը կը նշէ. «Տարիներով, եւ աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր, Արեւմտեան Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութիւնը իր ուժերը լարեց եւ ինքզինք սպառեց ամէն ձեւով օգտակար ըլլալու համար հայ ժողովուրդին՝ ամէնուրեք: Արեւմտեան Ամերիկայի մէջ ան հասաւ չքաւորին, անտունին, հիւանդին եւ գաղթականին: Հայրենիքի մէջ ան դիմագրաւեց բնական եւ այլ աղէտներ եւ փորձեց օժանդակել հայրենիքի վերականգնումին: Արցախի մէջ ան փորձեց մեղմացնել պատերազմին ձգած աղէտալի հետեւանքները եւ Արցախցիին տառապանքը: Այս բոլորին պատճառով, տասնապատիկ ընդլայնեցաւ Հ.Օ.Մ.-ի գործունէութեան դաշտը եւ իր համեստ գրասենեակը այլեւս շատ փոքր էր այդ գործունէութեան համար: Նոր շէնքին մէջ տեղ պիտի գտնէ Հ.Օ.Մ.-ի հոգեբանական - խորհրդատուական նոր կեդրոնը: Այս նոր հողատարածքը գնուեցաւ շնորհիւ Լինսի Հիմնարկութեան նուիրատուութեան, իսկ նոր կառոյցի շինութիւնը պէտք է հայթայթէ Հ.Օ.Մ.-ը»:

*
**

ՊԱՏՄԱԲԱՆ ՍՈՒՐԷՆ ԳՈԼԱՆՃԵԱՆԻ 75-ԱՄԵԱԿԸ

Լոս-Անճըլըսի «Անոյշ» ճաշարանին մէջ, Փետրուար 5-ին, նշուած է ռումանահայ պատմաբան Սուրէն Գոլանճեանի ծննդեան 75-ամեակը, որուն ներկայ եղած են Ռումանիոյ թեմին առաջնորդը Տիրայր Արք. Մարտիկեան, Ռումանահայեր, գրչի ընկերներ: Յոբելեարի կեանքին ու գիտական գործունէութեան մասին խօսած է Մանուկ Քրդըլեան: Խօսք առած են Պուքրէշի հայկական վարժարանի նախկին եւ վերջին տնօրէնուհի Էլիզ Տիրատուրեան, խմբավար Հենրիկ Անասեան, փրոֆ. Լեւոն Խաչերեան, Ռումանահայերու «Րաֆֆի» Մշակ. Միութեան ատենապետ Կայծակ Օհաննէսեան եւ ճարտ. Սարգիս Պալմանուկեան եւ Տիրայր Արք. Մարտիկեան: Հուսկ՝ շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է յոբելեարը:

*
**

ԱՐՑԱԽԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Էնսինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Մարտ 13-ին տեղի ունեցած է Արցախի ազատագրական պայքարի 10-ամեակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը, մասնակցութեամբ հայկական 12 դպրոցներու աշակերտներուն: Բացման խօսքը արտասանած է Ֆերահեան ազգ. վարժարանին տնօրէնը Մարգրիտ Մարկոսեան: Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած է երգերէ, արտասանութիւններէ եւ պարերէ: Տնօրէններու անունով խօսք առնելով Գաբրիէլ Ինճէճիկեան իր յարգանքը ընծայած է Արցախի քաջարի ժողովուրդին: Փակման խօսքը արտասանած է Շամլեան ազգ. վարժարանի տնօրէն Վազգէն Մատէնլեան:

*
**

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՈՒՐԲԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 11-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը Հայց. Եկեղեցւոյ սուրբերուն մասին: Բացումը կատարած է թեմին առաջնորդը Մուշեղ Եպիսկ. Մարտիրոսեան: Դասախօս Սմբատ Արք. Լափաճեանի կենսագրականը տուած է Ռազմիկ Քհնյ. Խաչատուրեան: Դասախօսը, ներկայացնելով իր նիւթը, ըսած է թէ սրբութիւնը շարունակական կենցաղի ընթացք մըն է. սուրբ կրնան կոչուիլ միայն անոնք, որոնք, թէեւ մեղաւոր, սակայն ամէն վայրկեան երկնային նախախնամութեան առաջնորդութեան կը կարօտին եւ Աստուծոյ շնորհքին կ'ապաւինին: Սուրբերը նոյն միսէն, ոսկորէն եւ արիւնէն ստեղծուած են, ինչպէս իւրաքանչիւրս նոյն փորձութիւններէն եւ վտանգներէն կ'անցնին եւ անցած են, ինչպէս մենք: Միեւնոյն մարդկային տկարութիւններուն ենթակայ են, ինչպէս մենք: Այս բոլորով հանդերձ, անոնք Քրիստոսի նմանողներ եղան, անձայն արհամարհելով եւ յաղթահարելով տառապանքները, փորձութիւնները եւ անիրաւութիւնները: Դասախօսութեան աւարտին դպրաց դասը երգած է քանի մը շարականներ: Փակման խօսքը արտասանած է հոգաբարձութեան ատենապետ տոքթ. Յակոբ Տէր-Մկրտիչեան: Հուսկ, եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

*
**

Հ.Բ.Ը.Մ.-Ի ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՃԱՇԸ

Փասատինայի Հ.Բ.Ը.Մ. Ալեք Մանուկեան կեդրոնի «Պոյաճեան» սրահին մէջ, Փետրուար 6-ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը, կազմակերպութեամբ Միութեան Կլէնտէյլ - Փասատինայի Տիկնանց Վարչութեան: Ներկայ եղած են 250 հոգի: Խօսք առնելով Ենովք Պալիքեան նշած է թէ ամէն Ուրբաթ իրիկուն տեղի պիտի ունենան նման հաւաքոյթներ, զրուցելու համար ազգային, հանրային, մշակութային, առողջապահական, տնտեսական, դաստիարակչական եւ այլ հարցերու շուրջ: Վարչութեան ատենապետուհին տիկին Անժէլ Գարայեան ողջունելով ներկաները, շնորհակալութիւն յայտնած է Զանգու հաստատութեան սեփականատէր Մարտիրոս Իսկէնտէրեանին, որ սիրայօժար տրամադրած է ճաշեւու մատակարարումը: Հաւաքոյթի ընթացքին ներկաները դիտած են Շարլ Ազնաւուրի՝ Փարիզի Փալէ տէ Գոնկրէի մէջ տուած երգահանդէսին տեսերիզը:

*
**

ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նորթ Հոլիվուտի «Օճախ» ճաշարանին մէջ, Մարտ 14-ին, տեղի ունեցած է Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան ճաշ-պարահանդէսը, որուն ներկայ եղած են շուրջ 400 հոգի: Յայտագիրը վարած է Գրիգոր Սաթամեան: Խօսք առնելով Միութեան ատենապետը Մարտիրոս Իսկէնտէրեան շեշտը դրած է միասնական ուժերով ազգային հարցերը դիմագրաւելու անհրաժեշտութեան վրայ, Խօսք առած է նաեւ (անգլերէն) Էտուարտօ Քարամեան (Արժանթինէն ժամանած): Եղած են նուիրատուութիւններ ի նպաստ Միութեան ծրագիրներուն:

ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԸ.

Տիկին Սաթեն, Մարգար Էֆէնտիի կինը յորմէհետէ ամուսինը Գ. գլուղի առժամեայ Թաղական Խորհուրդին ատենապետ հռչակուած էր, փառքի գագաթնակէտը կը գտնուէր:

Ո՛չ միայն եկեղեցիին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէր եւ աւագերէցէն մինչեւ լուսարարը իրեն հանդէպ պատկառոտ ակնածանքով մը կը վարուէին, այլ նաեւ թաղին մէջ տեսակ մը հեղինակութիւն կը վայելէր:

Ամէն անոնք որոնք Թաղական Խորհուրդի հետ գործ մը ունէին նախ կը փութային իր աջակցութեան դիմել, որպէսզի բարեխօսէ ամուսնոյն քով եւ իրենց խնդրանքը յաջողցնէ:

Վարժարանին մէջ պաշտօն փնտռող ուսուցիչներ եւ վարժուհիներ, հիւանդին ձրիաբար Ազգային Հիւանդանոց եւ ցաւակնին Որբանոց տեղաւորելու հետամուտ թաղեցիներ, ցաւակնին Որբանոց գնելու աշխատող սպասուհիներ, Ազքատախնամէն ամսական նպաստ ակնկալող չքաւորներ ափ կ'առնէին Մարգար էֆէնտիի տան դուռը եւ «հանըմ»ը տեսնել կ'ուզէին:

Տիկին Սաթեն կ'ընդունէր զանոնք կոկոզավիզ հպարտութեամբ մը, խոստումներ կը շռայլէր եւ յետոյ ճամբու կը դընէր:

Օր մը այսպիսի խնդրարկու մը հազիւ ճամբու դրած էր երբ բարեկամուհին, Տիկին Նուարդ ներս մտաւ:

— Օ՜ֆ, հառաչեց Տիկին Սաթեն, աղէկ որ եկար. քիչ մը ժամանակ կ'անցընէինք, ժամ մըն է որ գլուխս տարին:

— Ի՞նչ կայ նորէն:

— Սիրելիս ամէն օր մէյ մէկ հոգի մէջտեղ կ'ելլայ, խնդիրք մը կը հանէ, ա՛լ դիմացուելու բան չէ... քարով խեռով Մարգար էֆէնտին Թաղական Խորհուրդի ատենապետ չըլլար...

— Ի՞նչ վնաս ունի, դուն բարիք գործել կը սիրես:

— Այո՛, բայց վերջապէս ամէն բանի համար իմ վրաս իյնալու չեն:

— Մասնաւոր օր մը որոշէ եւ այդ օրը միայն ընդունէ դիմում ընողները: Այն ատեն գոնէ շաբաթը անգամ մը քեզ կը ձանձրացնեն:

— Իրաւունք ունիս, շատ աղէկ մտածեցիր:

— Օրինակի համար Երկուշաբթի օրերը:

— Այո՛, Երկուշաբթին ամէնէն յարմարն է:

— Ուրեմն ես ալ երթամ եւ Երկուշաբթի օրը գամ, ըսաւ Տիկին Նուարդ խնդալով ու մեկնումի կեղծ շարժում մը ընելով:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Սաթեն:

— Որովհետեւ ես ալ այսօր խնդիրքի մը համար եկած եմ քեզ տեսնելու:

— Չեմ հասկնար թէ ինչ խնդիրքի կ'ակնարկես, բայց ապահովաբար Թաղային Խորհուրդի հետ կապակցութիւն չունի:

— Ընդհակառակն գործս Թաղական Խորհուրդի ձեռքով կրնայ լմննալ:

— Բայց քու էրիկդ ալ Թաղական է, անոր ինչո՞ւ չես ըսեր:

— Անանկ բան մըն է որ անոր չեմ կրնար ըսել, նոյնիսկ չեմ ուզեր որ ինք իմանայ բուն իրողութիւնը... դուն քու կողմէդ պիտի ընես ամէն բան եւ ես բընաւ պիտի չերեւամ մէջտեղը:

— Այս ի՛նչ զարմանալի ու խորհրդաւոր գործ է, գոչեց Տիկին Սաթեն, չիտակը գիս կը հետաքրքրես կոր... պատմէ տեսնենք:

— Նախ խօսք տուր որ խնդիրքս պիտի չմերժես, ըսաւ Տիկին Նուարդ խնդալով:

— Եթէ ըլլալիք բան է, ինչո՞ւ կը մերժեմ:

— Շատ դիւրաւ ըլլալիք գործ է, միայն թէ պէտք է որ Մարգար էֆէնտիին յատկապէս խօսիս եւ ստիպես որ ընէ:

— Ըլլալիքը ի՞նչ է...

— Թաղական Խորհուրդին կողմէ թուղթ մը պիտի գրուի, այս է ամէնքը, կը տեսնաս որ գործը երկանդ ձեռքովը կը լըմըննայ:

— Շատ աղէկ, սիրելիս, բացատրէ տեսնենք:

(Շար. 134)

Տէր եւ Տիկին Ժագ Պալեան,
Տէր եւ Տիկին Գասպար Պալեան եւ զաւակները,
Լեւոն Պալեան,
Տէր եւ Տիկին Օլիվիէ Պափթեսթ եւ զաւակները,
Զաւակներն, թոռներն ու ծոռները,
Այրի Տիկին Գրիգոր Գասպարեան եւ աղջիկը,
Այրի Տիկին Ստեփան Պալեան, զաւակներն ու թոռները,
Տիկին Բիւզանդ Զըննողեան եւ զաւակները,
Մահտեսեան եւ Աբխազոմ Սահատարեան ընտանիքները (Կիպրոս)
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծհօր, տատիին, տագրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱԼԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 28-ին, 100 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 15·30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղիկի նուէրներ հայկական հաստատութեանց (մամուլ, դպրոց):

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Պալեան ընտանիքին:

LYON

U. G. A. B.

Hommage aux victimes du Génocide arménien

DU GOLGOTHA OTTOMAN
AU GOULAG SOVIETIQUE
LA DESTRUCTION
DE L'EGLISE ARMENIENNE
(1915 - 1938)

CONFERENCE
de SAHAK SUKIASSYAN
le Dimanche 19 Avril à 16 heures

Dans les salons de l'UGAB
12, rue Emile-Zola — 69002 LYON
—— Entrée libre ——

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ըստ աւանդութեան Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Ապրիլ 5, Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ արարողութեան, ճաշ մը կը տրուի Կարպիս Մանուկեան սրահը ժամը 12·30-էն սկսեալ:

Տեղերը վերապահել հեռաձայնելով՝
04 - 72 - 35 - 15 - 86
Կէսօրէ վերջերը նաեւ Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տունը. -
04 - 78 - 93 - 57 - 43

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սուրէն Շանթի յիշատակին Տիկին Պերճուհի Սիւրմէնեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — JEUNES
Ile-de-France

Le Comité des Jeunes de l'UGAB — Paris IDF
vous invite à sa

SOIREE DISCO

le Samedi 4 Avril à partir de 22h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
(M° Courcelles)

Entrée : 100 F. + 1 consommation
(vestiaire gratuit)

Interdit aux mineurs

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

DATE A RETENIR

FETE CHAMPETRE ANNUELLE
de l' A. A. A. S.
ԱՂԲԱՏԱՆՆԱՄ
le Dimanche 7 Juin
à la Maison de Retraite de
MONTMORENCY

— ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ —

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Ապրիլ 5, Ծաղկազարդ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45-ին,
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ Լիոնի
Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից
Երեկոյեան ժամը 16-ին՝ Դռնբացէք:

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 10-ին պատարագ: Կը պատարագէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Ժամը 18-ին Դռնբացէք:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԴՌՆԲԱՑԷՔ

Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյն հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը գոհունակութեամբ կը ծանուցանեն Շրջանի Ծխականներուն, թէ Եկեղեցւոյ շէնքին վերանորոգման շինարարական աշխատանքները կ'աւարտին ընթացիկ ամսոյս վերջին օրը:

Բարեզարդեալ Եկեղեցւոյն ԴՌՆԲԱՑԷՔը հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Շաբաթ օր, Ապրիլ 4, ժամը 6-ին, կիրակամուտին, ձեռամբ՝
Եւրոպայի Հայոց կաթողիկոսական
Պատուիրակին եւ
Փարիզի Առաջնորդին
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻՆ
եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր եկեղեցական հայրերու:

Փարիզեան Շրջանի մեր հոգեւոր զաւակներն ջերմապէս կը հրաւիրուին բազմութեամբ մասնակցիլ այս բացառիկ արարողութեան, Ծաղկազարդի Նախատօնակի ապրումներով:

Bienvenue a l'après-midi folklorique organisée par «TEBROTZASSERE»
Dimanche 26 AVRIL à 15 heures

avec

LA CHORALE DE L'ECOLE
Chef de Chorale Haïg SARKISSIAN
et les BALLETS «GAYANE»
Directeur Artistique
Armen KARAPETIAN

Centre Culturel
« THIERRY LE LURON »
9, Bd du Midi — 93340 Le Raincy
Participation aux frais : Adultes 120 F.
Enfants 60 F.
— Réservations : 01 43 81 01 72 —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի «Սեւան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 5·000 Ֆր. Ժագ Տէրտէրեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին քրոջմէ՝ Գլարա Թադէոսեանէ: Նոյն առթիւ փոխան ծաղիկի Տէր եւ Տիկին Աստուր Մաղաքեանէ 300 Ֆր. եւ Տիկին Արփինէ Մուրատեանէ 200 Ֆր.:

***

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1·000 Ֆր. տիկին Արփի Շահինեանէ:

DATE A RETENIR

LE 9 MAI
La Chorale Sipan-Komitas
à Chaville

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

GROUPE EDOUARD DERIKLIAN
«AIDE A LA JEUNESSE ARMENIENNE»
et l'ECOLE HAMASKAÏNE

REPRESENTATION THEATRALE
Samedi 4 Avril à 20 heures 30

Dzouïl Mesrobe
(MESROB LE PARESSEUX)

à la Maison Arménienne
de la Jeunesse et de la Culture
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Une vision des origines de l'Histoire et des Lettres Arméniennes à travers les rêves d'un jeune écolier : Mesrob.

—— P.A.F. : 70 F. ——

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 13-ին
Ճաշարան՝
« *Les Diamantaires* »
60, rue La Fayette — 75009 PARIS
—— M° CADET ——

Վիճակահանութիւն - գեղարուեստական յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
Կարապետեան նուագախումբին

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
01 - 45 - 93 - 00 - 25
կամ՝
01 - 48 - 78 - 76 - 88

L'ECOLE ARMENIENNE
« *SIAMANTO* »
DE BAGNEUX-CACHAN
propose un

DINER DANSANT
Samedi 4 Avril de 20 heures à l'aube
En présence de Mme *Janine JAMBU*
Maire de Bagneux, Député des Hts-de-Seine
Avec la participation de
MARTEN YORGANTZ
et son Orchestre
Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels — *Bagneux*
Réservations :
Tél. : 01 45 46 10 11 / 01 46 65 81 53

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jéroôme (*Djavo Chant*)
MARSEILLE

FLORENCE
SIENNE / SAN GIMIGNANO / PISE

Départ Jeudi matin 21 mai
Place de la Rotonde Diran Tékéian
St-Jérome
Retour Dimanche soir 24 mai
P.A.F. 1.550 F (transport en autocar grand tourisme, hébergement 3 nuits en demi-pension en Hôtel*** dans la région de Montecatini) Visites guidées de Florence et Sienne. Inscriptions obligatoires avant le 20 Avril

Renseignements :
Tél. : 04 92 61 10 82 / 04 91 70 00 32
Règlement pour le 30 / 04 par chèque à l'ordre de la C.B.A.F. à adresser chez : Mme HOTOTYAN: 13, Bd de Cazoran — 13013 MARSEILLE

**

Section PARIS

Cours d'arménien
Vous voulez pratiquer la langue arménienne et n'êtes disponible que le soir! Venez nous rejoindre le mercredi de 19h à 20h30, dès le 25 mars 1998, à la M.C.A., 17, rue Bleue, 75009 PARIS, afin d'apprendre la langue de vos parents, de nos amis.
Renseignements: 01. 42. 46. 88. 36 (samedi 15h à 19h).

MARSEILLE

ARMENIE 2001

1700 ans de christianisme

CONFERENCE — PROJECTIONS

Présidence

Professeur JEAN CHELINI
Directeur de l'Institut de Droit et d'Histoire Canoniques
à la faculté de Droit d'Aix en Provence
Professeur au Département d'Histoire

Avec la participation de

Mgr. NORVAN ZAKARIAN
Vicaire Général de l'Eglise Apostolique Arménienne du Centre France
Membre du Comité Central de la Célébration du 1700e Anniversaire
de la conversion de l'Arménie au christianisme

JEAN-PIERRE MAHÉ
Directeur de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes

CLAUDE MUTAFIAN
Historien, Maître de Conférence à l'Université Paris XIII

Présentation audiovisuelle, en exclusivité, de l'exposition Rome-Arménie.
Avril - Juin 1999, dans la Chapelle Sixtine du Vatican

EDOUARD SARXIAN
Architecte D.P.L.G.
Panorama audiovisuel sur les origines de l'architecture religieuse arménienne

VENDREDI 3 AVRIL à 20 heures 30

Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 MARSEILLE